Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

Séréel Ndút: Unni Koope

Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 16 May 2025
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

Contents

Maccëe 1
Marka 62
Lúkkë 101
Saŋ 164
Tílëdí apootarra 210
Rom 270
1 Korente 298
2 Korente 325
Galasi 343
Efes 353
Fílíp 363
Kolos 370
1 Tesalonik . . . 377
2 Tesalonik . . . 383
1 Timoote 387
2 Timoote 395
Tít 401
Filemoo 405
Ébrë 407
Saak 430
1 Peer 437
2 Peer 445
1 Saŋ 450
2 Saŋ 458
3 Saŋ 459
Yúď 460
Feeñiyoh 463

Uni Neba bíní Maccëe rë Kúnsëe

Di ƀaahi jaŋaa Maccëe daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiƀ. Ɗi fi Maccëe nék, húmú yeekoh túm, ndaa Yéesú míllë'té ríi dëek ɗi hente taalibeyi *(9.9)* (Saame Marka 2.14). Ɗi non apootarra Yéesú wol wa waarii Uni Neba ra.

Iña bíníyú téeríi bee ra, daa tah ƀëewë haba' biti Maccëe bíní wë koy-yaayyi, wa fi ƀëy Israyel, teeƀi wa biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra *(2.4 ; 16.16)*, bee na húmú wonuu yonente ya filiƀ Téerëe bín fë rë. Te iña húmú wonu sun fi balaa ɗi ac feey fi bee ra ƀéeƀ míllë'tée lah kah-kah.

Yéesú mëllë'té Nguur ki sun-Koo a yin caak teeƀi ƀëy Israyel, ndaa kaa'eeh njíittí wë wonuy dara ɗii na, wa pagute ƀéeƀ níi wa hawute ri húl.

Filiƀ téeríi beh, Maccëe wonte :

- yii leŋke límí Yéesú *(1.18 níi 2.12)*,
- yii leŋke kimtaanni caakka paŋ ɗi ra *(4.24 ; 8.16)*,
- yii leŋke iña yëedíɗ ɗí ƀëewë rë *(5.1 níi 7.29)*,
- yii leŋke húlí *(27.31-54)*,
- a yii leŋke kolohi ƀúudé *(28.1-10)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay yúh biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra.

Coosaani Yéesú
(Saame Lúkkë 3.23-28)

1 Bee daa coosaani Yéesú-Kiristaa sédí buura hínú Dawit ra, sédí Abraham.

2 Abraham daa boffi Isaak, Isaak límpé Yakop, Yakop límpé Yudaa a koy-baappi.

3 Yudaa daa boffi Peres a Seraah, Tamaar daa yaafi wa ; Peres daa lím Hesron, Hesron límpé Ram.

4 Ram daa boffi Aminadap, Aminadap límpé Nahson, Nahson límpé Salma.

5 Salma daa boffi Búus fí Rahap, Búus daa boffi Obet fi Rút, Obet límpé Yéssée,

6 Yéssée límpé buura hínú Dawit ra.

Dawit daa lím Salomoo fi ƀeleƀ Úrí koon.

7 Salomoo daa boffi Robowam, Robowam límpé Abiyaa, Abiyaa límpé Asaa.

8 Asaa daa boffi Yosafat, Yosafat límpé Yoram, Yoram límpé Osiyas.

9 Osiyas daa boffi Yotam, Yotam límpé Ahaas, Ahaas límpé Esekiyas.

10 Esekiyas daa boffi Manase, Manase límpé Amon, Amon límpé Yosiyas.

11 Jamanaa habuu yëwúɗɗë kúrúté Babilon ra, Yosiyas límpé Yekoñas a koy-baappi.

12 Filoon fi kúrí wë Babilon, Yekoñas límpé Salasiyel, Salasiyel límpé Sorobabel.

13 Sorobabel daa boffi Abiyut, Abiyut límpé Eliyakim, Eliyakim límpé Asoor.

14 Asoor daa boffi Sadok,
Sadok límpé Ahim, Ahim
límpé Élíyút.
15 Élíyút daa boffi
Eleyasaar, Eleyasaar límpé
Matan, Matan límpé Yakop.
16 Yakop* daa boffi Suseef,
yaali Maryaama fa lím
Yéesú fë na wonuu Kiristaa
ra.
17 Hente jamanu sabboo
a jamanu iniil dala'te Abra-
ham na níi Dawit na, jamanu
sabboo a jamanu iniil Dawit
na níi bee habuu yëwúďďë
kúrúté Babilon ra, jamanu
sabboo a jamanu iniil kúrí
yëwúďďë Babilon níi límí
Buura Koo fal ri ra.

Ďee aya' Yéesú ëldúnë rë

18 Yéesú-Kiristaa aya'
ëldúnë ďeh : Maryaama
yaafi Yéesú húmú onu
Suseef ƀeleƀ ; na liiluu waa
dék níi wa ñéerë' rë nék,
pagaďďi Ruuh-Peseŋ tahte
Maryaama pokke loo.
19 Suseef fa na faha' koodi
ra húmú ƀëyí júƀpé te ďi
fahaay yíiñí, daa tah ďi caŋ
kotti yeďďi koon di filiƀ
súťúrë.
20 Ďi hom níƀí yii baaha,
malaaka di malaaka yi Koo-
Yíkëe feeñiyohte ri filiƀ
heey, won ri tih : « Suseef
sédí Dawit, ngana sídë' ƀeyi
Maryaama ƀeleƀ, pagaďďi
Ruuh-Peseŋ daa tah ďi pok
loo.
21 Ďi ay lahee koy yaal fu
ďëkë' rí Yéesú† : daa ri nay
sëmlée ƀëewí di bakaaďďi
wa. »
22 Iñyaa ƀéeƀ daa yee
húmú won Koo-Yíkëe
ñeya'te ri yonentaa, na won
ri bitih :
23 *« Ay lah kúkëyí cafay
ki yéeh yaal ay pok loo, ďi
ay lah koy ki yaali ay hínú
Emanuwel. »*✡ Tii baa daa ri :
Koope ee yen na.
24 Yúunë' Suseef ra,
ďi paŋke yee nah ri
malaakii Koo-Yíkëe rë,
ƀeƀpe Maryaama ƀeleƀ.
25 Ndaa ri ñéerëey a ri
níi bee laha' Maryaama koy
yaal ra, Suseef yeďte ri tii
Yéesú.

2

Payi saltige ya jaamiyohi Yéesú

1 Yéesú límúu Betle'em di
Yúdée ďeef buura hínú Erot
ra daa af nguur ka. Jamanii
baaha, i saltige koluu waal
púlëen na', ayute Yerusalem
2 na meeluu wonu tih : «
Buuri yëwúďďë anuu límú
rë hom dih ? Fun olu hul
púlté, te huli baa daa teeƀ
fun biti ďi límúté, fun anu-
tee ac jaamiyohi. »
3 Kela' Erot woni baa ra, ďi
tíitté níi tíit, ƀëy Yerusalem
ƀéeƀ namutee tíit ƀal.
4 Ďi dëekké yëeddëh yí
kootii Mëyíis a kélfë yí
seeyoh yi Faam fi gaani
Koope ƀéeƀ, meelte wa tígë
húmú wonuu biti Buura Koo
fal ri ra ay límúu në rë.
5 Wa wonu ri tih : « Ďi
waďti límúun Betle'em di

* **1:16 1.16** *Yakop* : Bee na wonuu dee ra bokaay a Yakop fa wonu sun lím ƀëy tali Israyel ra. † **1:21 1.21** Tii Yéesú di ébrë daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmlëhë. ✡ **1:23 1.23** Saame Isayii 7.14

Yúdée, ndée yonentaa bínité
yii bee Téerë̈e bitih :
6 *“Don fi ɓë̈y Betle'em fa gini Yudaa,*
ngë̈në̈ hë̈bíi biti ginon lahay solo di ginna kë̈ldúu feey fi Yudaa ra.
Kélfë̈e nay níiré ɓë̈y gin so' Israyel ra ay ɗúhée në̈.”✡ »
7 Filoon fi baaha, Erot
ñeete feey ndaŋ, dë̈ekké
saltige ya meelte wa, wa won
ɗi yii lante di wahtaa púl
hula waa na ra,
8 antee waa yeñ Betle'em
won wa tih : « Pë̈yí ɗon
meela' níi lan yii leŋke
kúkë̈yë̈ në̈. Ɗon ot ɗi raa,
lah ë̈yí ɗon teeɓ so', nda so'
mi bee ɓal mi pay jaamiyohi.
»
9 Wona' Erot iñyaa níi
wocce ra, wa ɓeyute waala
na suu. Wa homu waala,
hula húmú olu wa ra
púlë̈etté fíi wë̈. Laha' hula
yeedda' ki tígë̈ hom kúkë̈yë̈
rë̈, ɗi caŋke daaha. 10 Oluu
saltige ya yii baaha ra,
keeññi wa sosse níi sos.
11 Lahuu wa faam fa níi wa
haalute ra, wa olute kúkë̈yë̈
a Maryaama yaafi. Wa
yípútée yek, na jaamiyuu
ri. Wa anutee kúnís nafa yi
wa, yerute ri yoobbol úrís,
cuuraay a leefii heeñce níi
heeñ na wonuu míir rë̈.
12 Filoon fi baaha di filiɓ
heey, Koope wonte wa biti
wa ɓanuy nimila' Erot na ;
tígí daaha wa ɓeyute waal
kay, nimilute gin wa.

Hegohi Suseef a Maryaama suute Ésíp

13 Sayuu saltige ya
ra, malaakii Koo-Yíkë̈e
feeñiyohte Suseef di filiɓ
heey, won ɗi tih : « Kolee fu
ɓeɓ kúkë̈yë̈ a yaafi fu hegoh
fu saañ Ésíp, fu hom dín fë̈
níi fu keloh un so', ndah Erot
ay saamroh kúkë̈yë̈ hawrohi
húl. »
14 Ɗaaha, ɗi kolohte leelu
elek, ɓeɓpe kúkë̈yë̈ a yaafi,
hegohte saañce Ésíp,
15 hompe dín fë̈ níi Erot
húlté. Yee húmú won Koo-
Yíkë̈e ñeya'te ri yonentaa ra
laha'te ɗaaha. Ɗi húmú won
tih : *« Mi wonte koy so' koloh Ésíp. »*✡

Hawi tuŋka húl

16 Bín fë̈, húmú yúhë̈' Erot
biti saltige ya nofuu ri nofoo
ra, keeña haayte níi haay.
Ɗi naha'te hawrohi tuŋki
yaalla límú kola'te jamanaa
wonu ri saltige ya biti hula
púlté waa na ra, tuŋki yaalla
lahuu kíil ana níi feey di filiɓ
Betle'em a ginna hë̈bísí rë̈
ɓéeɓ.
17 Yii baa laha'te ɗah, ti
ɗee húmú wona' yonente
Yérémí rë̈ bitih :
18 *« Foŋ keluute filiɓ Rama,*
foŋŋi misikke ñéerë̈' a ha-woh.
Rasel daa na looy koyyi,
kaa'a'te ɓë̈yí në̈ më̈síɗ rí,
bi ɗúmú koyya. »✡

Kolohi Suseef Ésíp

✡ **2:6 2.6** Saame Mísée 5.1 ✡ **2:15 2.15** Saame Oose 11.1 ✡ **2:18 2.18** Saame Yérémí 31.15

19 Húlë̈' Erot ra, malaakii
Koo-Yíkë̈e feeñiyohte Suseef
filiɓ heey di Ésíp,
20 won ɗi tih : « Kolee fu
ɓeɓ kúkë̈yë̈ a yaafi fu nimil
Israyel ; ɓë̈ewë̈ na húmú
fahuu hawi kúkë̈yë̈ húl rë̈
ɓéeɓ húlúté. »
21 Ɗi kolohte ɓeɓpe
kúkë̈yë̈ a yaafi saañce
Israyel.
22 Kela' ri biti Arkelawus
koy Erot daa took ñaani
nguur ka di Yúdée rë̈, ɗi
kaañay lah dín fë̈. Di filiɓ
heey Koope nahte ri saañ
Galile.
23 Laha' ri ra, ɗi yíppé
faami gina na wonuu
Nasaret ra hompe na. Yee
húmú wonu yonente ya ra
laha'te ɗaaha. Wa húmú
wonu tih : « Ɗi ay dë̈ekúu
ɓë̈y Nasaret. »

3

Waarii Saŋ Batis
(Saame Marka 1.1-8 ; Lúkkë̈ 3.1-18 ; Saŋ 1.19-28)

1 Kíil caak filoon fe, lahte
ɓë̈yí hínú Saŋ Batis teekiro-
hte luufi Yúdée na waare
2 na won tih : « Lë̈fí pesaɗ
! Nguur ki sun-Koo leɓohte.
»
3 Saŋ daa ɓë̈e' na húmú
wona' yonente Isayii ra, na
won ɗi bitih :
« Lahte un ɓë̈yí ɗofohte luufa
na won tih :
“Ɗë̈ɗɗí Yíkë̈e waal,
ɗon yugusiɗ ɗi waalla nay rii
ñeye ra níi júɓ.” »✡
4 Saŋ húmú ɓeka' búubí
yugusuu a fë̈núf géléem, ɗi
pokoh geñu hun kinohi ; ɗi
húmú pesa' pay a kúum.
5 Ɓë̈ewë̈ na húmú ayu ɗii
na ra, yee koluu Yerusalem,
yee ginni kayya Yúdée ɓéeɓ,
yee ginna ɓúk laahi Yurdeŋ
ɓéeɓ.
6 Wa húmú ayuu Saŋ na,
wa wone bakaaɗɗi wa, ɗi
bë̈tsé wë̈ filiɓ laahi Yurdeŋ.
7 Farisеŋ a sadusеŋ caak
ayute bë̈tsë̈h Saŋ na ɓal.
Ola' ri wa, ɗi won wa tih
: « Tisoh yi hiliññi yeh !
Daa won ɗon biti ɗon mínú
hegoh daanee ke Koope na
ac ra ?
8 Hena biti kaah ɗon lo-
fute pesaɗ raa, lah téeɓíi rí
pagaɗɗon.
9 Ngë̈në̈ hë̈bí affon biti ɗon
séttí Abraham rek doyte.
Mee ron won ra ee biti
Koope mín yídís la' yi yeh,
wa hen séttí Abraham !
10 « Wë̈ettíyíi affon ! Yíinë̈
caŋke leca'i kilikka tal-tal ka
; kilki límë̈y koy ki lahte
njiriñ ɓéeɓ ay lecu, betu kíi.
11 So' mi beh, mi bë̈tsë̈'
ron a muluɓ, teeɓa'i biti ɗon
lofute pesaɗ. Ndaa lahte
ɓë̈yí ee ac filoon so' ra, ɗi luk
soo gaan fap : mi haayayti
liil kotti.* Ɗi fi bah, daa
ri nay ron bë̈tsée a Ruuh-
Peseŋ a kíi.
12 Ɗi hampe ifi ya'i : ɗi
ay faaɗ too ka, soɗ peba
misahi, tam fikiɗ fa filiɓ kíi
kí yíméeh. »

Bë̈tsí Yéesú
(Saame Marka 1.9-11 ; Lúkkë̈ 3.21-22)

✡ **3:3 3.3** Saame Isayii 40.3 * **3:11 3.11** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pë̈kísí níh yí ñafaɗɗí.*

13 Bín fë, Yéesú kola' Galile
acce bëtsëhSaŋ Batis na
laahi Yurdeŋ.
14 Saŋ na faha' kaa' won ɗi
tih : « Daa mi waɗti bëtsëe
ɗoo na neh, fu na ac soo na
a ? »
15 Yéesú won ɗi tih : «
Tahe yen hena' ri ɗaaha na'-
na'. Yen waɗ ɗii henuun
ɗaaha, paŋi yii faha' Koo
ɓéeɓ. » Tígí daaha, Saŋ tahte
bëtsí.
16 Bëtsë beh, Yéesú na ɗúh
mulaa, sun-Koo kúnsëhté
sun fi, ɗi otte Ruuh-Peseŋ
na cép man bëdú nen, acce
yampe sun fi.
17 Wahtii baaha, un kola'te
sun na won tih : « Bee daa
Koy so' ! Mi faha'te ri níi
faha' ! Keeñ so' sosse ɗii na
níi sos ! »

4

Saami Seytaane fíirí Yéesú
(Saame Marka 1.12-13 ; Lúkkë 4.1-13)

1 Filoon fi baaha, Ruuh-
Peseŋ yeñce Yéesú luufa,
nda Seytaane saam fíirí.
2 Ɗi hompe dín fë, túmëy
yin loyi níi hente waal sabay
iniil (40), ñamay na' ñamay
elek ; yaabi misikke míllë'té
ríi ham.
3 Tígí daaha, Seytaane
acce won ɗi tih : « Hena
biti fu Koy Koope kaah raa,
túuyé la' yí yee yíssëh ñam.
»
4 Yéesú won ri tih : «
Bíníyúté Téerëe bitih : *"Ow
pesa' ñam neh kut. Yii na
won Koope ɓéeɓ ow mín ɗíi
pesa'."*✡ »
5 Tígí daaha, Seytaane
kúɗté rí Yerusalem gini se-
laa, cëgíɗté rí jibi Faam fi
gaani Koope,
6 antee rii won tih : « Hena
biti fu Koy Koope kaah raa,
yeɗɗee feey. Bíníyúy Téerëe
biti *Koope ay nah malaaka
yi níirú, wa meeɓ ro teŋel,
toñeh fay kabinee la'*✡ woo ?
»
7 Yéesú won ɗi tih : «
Bíníyúté Téerëe biti ɓal :
*"Koo-Yíkëe daa Koope fu,
ngana saam olsohi."*✡ »
8 Seytaane ɓeyilte Yéesú
kúɗté rí daŋi utte níi ut,
teeɓpe ri ginna ëldúnë ɓéeɓ
a ɗee wuna' wa ra,
9 antee rii won tih : « Fu
yek fíi së' fu jaamiyoh so'
raa, mi yeɗ ɗo wa ɓéeɓ. »
10 Yéesú won ɗi tígí daaha
tih : « Gété dín Seytaane !
Bíníyúté Téerëe bitih : *"Fay
yekre Koo-Yíkëe daa Koope
fu ra te fay jaamiyee ri kut."*✡
»
11 Seytaane kola' daaha
saañce. Malaaka ya yípútée
ac na tooppituu Yéesú.

Nimili Yéesú Galile
(Saame Marka 1.14-15 ; Lúkkë 4.14-15)

12 Hompe níi Yéesú kelo-
hte biti Saŋ ɓekute kasu. Ɗi
kola' daaha saañce Galile.
13 Laha' ri ra, ɗi homay
Nasaret, ɗi saañ Kafar-
nawum gina hom ɓúk laahi
Galile ra di deyi Sabuloŋ a
Neftali.

✡ **4:4 4.4** Saame Nérsí Kootaa 8.3 ✡ **4:6 4.6** Saame Kañaa ya 91.11-12 ✡ **4:7 4.7** Saame Nérsí Kootaa 6.16 ✡ **4:10 4.10** Saame Nérsí Kootaa 6.13

14 Yii baa laha'te ɗah ti ɗee
húmú wona' yonente Isayii
ra nen bitih :
15 *« Deyi Sabuloŋ a Neftali*
homu ɓúk laaha ra,
deya hom hatni yíníi Yurdeŋ
ra,
Galile fa dékú ɓëewë yëwúɗ
neh ra !
16 *Ɓëewë húmú pesuu ñúusë*
rë
olute niiñi hente saw.
Ɓëewë húmú pesuu tígí
ñúusë hom kúl kë rë,
lahte niiñi púlté waa na ! »✡
17 Kola'te baaha, Yéesú
dalte waarii ɓëewë na won
tih : « Lëfí pesaɗ ! Nguur ki
sun-Koo leɓohte. »

Taalibe ya ɗéɓpí dëek
Yéesú rë
(Saame Marka 1.16-20 ;
Lúkkë 5.1-11)

18 Lahte bis, Yéesú hom
tílëesëh ɓúk laahi Galile, ɗi
otte ow ana : Simoŋ fa na
wonuu Peer ra a Anndere
koy-yaafi na bacu mbaali wa
laaha. Wa húmú i seeɓoh.
19 Ɗi dëekké wë won wa
tih : « Ñéyí tal so' mi yëedíɗ
ɗon, ɗon hen seeɓoh ow. »
20 Wa yípútée hel mbaalli
wa, ñeyute tala.
21 Tílë' Yéesú níi lahte fíi
rë, ɗi otte koy-yaay ana kay
: Saak a Saŋ koyyi Sebede,
ɓani boffi wa homute filiɓ
gaali wa, na yugusu mbaalli
wa. Ɗi dëekké wë,
22 wa yípútée hel gaala
daaha a boffi wa, ñeyute
tala.
23 Yéesú ñeete Galile
ɓéeɓ, na yëeddë' filiɓ ílíyyë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra, na waare Uni Nebi Nguur
ki sun-Koo, na pay heet jér a
heet misik ɓéeɓ.
24 Tiyi hente lëyëŋ filiɓ Sírí
ɓéeɓ. Ɗi komute jéríɗɗë
ɓéeɓ, yi maduy jér : yee
lahuu yébítëh, yee lahuu
jérí kéenɗë' wë kéenɗëe,
yee i lëfëñíɗ. Ɗi payce wa
ɓéeɓ.
25 Ow caak ñeyuu
tal Yéesú : yee koluu
Galile, yee gina na wonuu
Gin-taah-sabboo ra, yee
Yerusalem a ginni kayya
Yúdée ɓéeɓ, yee ginna énfí
laahi Yurdeŋ.

5

Ɓëewë lahu sos-keeñ ra
(Saame Lúkkë 6.20-23)

1 Ola' Yéesú dúukëlí
ɓëewë rë, ɗi lappe sun daŋ
tookke, taalibe yi gíiwúté rí,
2 ɗi yampe na yëedíɗ wë
won tih :
3 « Lahute sos-keeñ ɓëewë
yúhrú affi wa biti wa
sohluute Koope ra :
daa wa lahuu Nguur ki sun-
Koo.
4 Lahute sos-keeñ ɓëewë na
looyu ra :
Koope ay waa mësíɗ.
5 Lahute sos-keeñ ɓëewë
sosu ra :
Koope ay waa yeɗ ëldúnë.
6 Lahute sos-keeñ ɓëewë
fahuu paŋ yii júɓpé
kep ra :
Koope ay waa on yii faha' wa
ɓéeɓ.
7 Lahute sos-keeñ ɓëewë
naa'u keeñ ra :
Koope ay naa'-keeñ waa na.
8 Lahute sos-keeñ ɓëewë
ladu keeñ ra :
wa ay ot Koope.

✡ **4:16 4.16** Saame Isayii 8.23 níi 9.1

9 Lahute sos-keeñ ɓë̈ewë̈ saa-
muu jaamma ra :
Koope ay waa haba' koyyi.
10 Lahute sos-keeñ ɓë̈ewë̈
yéŋké biti paŋ yii
júɓpé daa na tah wa
moklu ra :
daa wa lahuu Nguur ki sun-
Koo.
11 « Ɗon lahute sos-keeñ,
ɗon fa af so' ay tah ɓë̈ewë̈
sol ron, mokil ron, tílé wone
yin ɓos ɓéeɓ sun fon ra.
12 Dë̈míi, keeññon sos níi
sos, waafi mitte ín ɗon
seh sun-Koo ra. Yúhí biti
yonente yee merees húmú
mokluu ɗaaha. »

Miraa ma a niiñi ë̈ldúnë̈
(Saame Marka 9.50 ; Lúkkë̈ 14.34-35)

13 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon daa miraa mi ë̈ldúnë̈.
Miraa mi yaa lahlilay cafka
raa, wa ay nimiliruu cafkii
wa ɗíh ? Wa lahlilay njiriñ,
wa ay yúfú baaŋŋin kotta
togisa' wa.
14 « Ɗon daa niiñi ë̈ldúnë̈.
Gini yípú sun daŋ míné́h
ɗapoh.
15 Lampa kë̈ɗɗúy biti ɗi ay
líhú if sun. Ɗaaha neh ! Ɗi
ay líkú líkë̈ niiñlii ɓë̈y faam
fa ɓéeɓ.
16 Ɗon waɗti madun
ɗaaha nen fíi ɓë̈ewë̈. Hen
ɗaaha wa ot pagaɗɗi
wunnon raa, wa ay kañ
Boffee ke ron sunaa-sun. »

Yéesú a kootii Më̈yíis

17 Yéesú ɓaatte won tih
: « Ngë̈në̈ hë̈bíi biti mi ac
nísí yee won Kootaa ra a iña
bíníyú yonente ya ra. Ë̈e-ë̈e'
! Mi aay baaha, mi ac cë̈gírí
wë̈ níi mit.
18 Mee ron won kaaf ka ra
ee bitih : hém sun a feey ee
na, koy una lukki yin Kootaa
ra ii naa koloh, yin yutuuɗ
sah ii naa okotoh níi bín
paamaa iña ra ɓéeɓ.
19 Daa tah ɓë̈yí ñeyay wuti
yaha túuyë̈'ë̈ lukki yin ɗa,
an naa kúrë̈elë̈h ow kay
raa, ɓë̈yí baa nay lukee yin
Nguur ki sun-Koo. Ɓë̈yí ñee
iña túuyúu rë̈ rë̈e nék, anti
ɓek ow kay paŋi wa raa, ɓë̈yí
baa ac ow gaan Nguur ki
sun-Koo.
20 Mee ron won ɗa ee
bitih : hena biti ɗon lúkíh
yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis a
fariseŋŋa júɓ rë̈e, yúhí biti
ɗon ii hë̈elíɗ Nguur ki sun-
Koo. »

Yii leŋke neeɓ
(Saame Marka 11.25 ; Lúkkë̈ 12.57-59)

21 Yéesú ɓaatte won tih
: « Ɗon keluuy yee húmú
yë̈eddú caacci yen ra keloo
a ? Wa húmú wonute bitih
: *“Ngë̈në̈ më̈síi bë̈em ow*✡,
te ɓë̈yí bë̈em ow ɓéeɓ ay
aattiyuu.”
22 So' nék, mi won ɗon tee
ɓal : ɓë̈yí neeɓa' koy-yaafi*
sah ay aattiyuu. Ɓë̈yí sol
koy-yaafi ay të̈ekrú kë̈em.
Ɓë̈yí tíkë̈y koy-yaafi ow ay
ɓeku safara tam.
23 « Kon fu waay hawiɗ
raa, fu home dal nufu anti
pay biti fu paŋke koy-yaafu
yii neɓaay ri raa,
24 hele yee nay fu hawe
ra daaha, fu pay paay ɗoni

✡ **5:21 5.21** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13 * **5:22 5.22** Koy-yaay tígí deh, wonuu ɓë̈e' ɗoni boku ngém rë̈, bee ɗoni boku jaŋaa ra.

júɓë', fanti nimil fu hawiɗ
Koope.
25 « Ow yam ɗo yin níi
ɗoni saye faam buur raa,
ɗon lah waala, lah yípée
saam biti ɗoni júɓë', toñeh
ɗoni lah dín fë ɗi ey ro, buur
tík rë ya' yi alkaati ya, fu
téyú.
26 Mee ron won kaaf ka ra
ee : ɓii ɗúh kasaa níi bín
yínlëe fu kabut ka ɓéeɓ rë.
»

Yii leŋke njaaliyoh
(Saame Maccëe 18.8-9 ; Marka 9.43, 47-48)

27 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon keluute biti ɓal húmú
wonu tih : *“Ngënë mësíi*
njaaliyoh.”✡
28 So' nék, mi won ɗon
tee ɓal : ɓëyí olsoh ɓeleɓ
níi nufa tas ɗii na kep, ɗi
njaaliyohte nufi.
29 Kon hena biti ílú† ay roo
ɓeke bakaaɗ raa, lukute ri fu
bet baaŋŋin. Fu ñak cér yínë
daa gén biti faanu ɓéeɓ betu
safara.
30 Te hena biti ya'u‡ ay roo
ɓeke bakaaɗ raa, lece ri fu
bet baaŋŋin. Fu ñak cér yínë
daa gén biti faanu ɓéeɓ betu
safara. »

Yii leŋke yes kooɗ
(Saame Maccëe 19.9 ; Marka 10.11-12 ; Lúkkë 16.18)

31 Yéesú ɓaatte won tih : «
Wonute biti ɓal : *“Bëyí yes*
ɓeleɓi raa, saamɗa ri kéedí
nay teeɓee yii baaha.”✡
32 So' nék, mee ron won ra
ee : ɓëyí yes ɓeleɓi ɓéeɓ te
ɗeefa ɓelaa habuuy a yaal,
ɗeef ɗi ɓek ri njaaliyoh. Te
ɓëyí kooɗ ɓelii yesute ɓéeɓ,
njaaliyohte ɓal. »

Yii leŋke añoh

33 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon keluute biti ɓal caacci
yen húmú yëeddúté biti ow
waray hon uni, te ɓëyí añoh
fíi Koo-Yíkëe ɓéeɓ waɗtee
paŋ yii baaha.✡
34 So' nék, mi won ɗon tee
ɓal : ngënë ëñíi yínë sah !
Ngënë ëñíi níi ɗon cap sun-
Koo, daa ri ñaani Koope.
35 Ngënë ëñíi níi ɗon cap
feey fa, Koope tíkë' kotti
na. Ngënë ëñíi níi ɗon cap
Yerusalem, daa ri gin Koope
buuri gaana.
36 Ngënë ëñíi sun fon sah,
ɗon fa míníh pohoɓil mbée
ɗon súulíɗ koy fen yínë sah
affon ra.
37 Yaha biti ɗon ay wone
“íi” rëe, wëní “íi” kut ɗon
teem daaha. Yaha biti ɗon
ay wone “ëe-ëe'” rëe, wëní
“ëe-ëe'” kut ɗon teem daaha
; yii ɓaat ow sun kola' ri
Seytaane na. »

Yii leŋke yíllëh
(Saame Lúkkë 6.29-30)

38 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon keluute biti ɓal húmú
wonu tih : *“Bëyí gúl íl ow, ílí*
ay gúlú ; ɓëyí kon sís ow, sísí
ay kodu.”✡
39 So' nék, mi won ɗon tee
ɓal : ow paŋ ro yin ɓos raa,

✡ **5:27 5.27** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.14 † **5:29 5.29** *ílú* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *ílí ñamaa fu.* ‡ **5:30 5.30** *ya'u* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *ya'i ñamaa fu.* ✡ **5:31 5.31** Saame Nérsí Kootaa 24.1 ✡ **5:33 5.33** Saame Tali Léwí 19.12 ; Kíní ɓëy Israyel 30.3 ; Nérsí Kootaa 23.22-24 ✡ **5:38 5.38** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.24

ngana yíllëh. Ow mbey ro
kakaabi bee raa, lah yere ri
kakaabi yínëe.
40 Ow faha' tëekrú këem
yeegi búubú rëe, lah ɓaate
ri búubë lukki wun ɗa.
41 Ow en ɗo yin tíllëh rë
tígí hécëhté rëe, lah ñéyrée
a ri níi tu'.
42 Ɓëyí ɗaŋ ro one ri. Ɓëyí
wot ɗo yin, ngana súugëh rí.
»

Yii leŋke kaa'oh yon
(Saame Lúkkë 6.27-28, 32-36)

43 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon keluute biti ɓal húmú
wonute bitih : *“Lah fëhíi*
moroommon✡, ɓëyí kaa' ron,
ɗon kaa' ri.”
44 So' nék, mi won ɗon tee
ɓal : lah fëhíi kaa'oh yon,
ɗon ɗagiɗ ɓëewë na moklu
ron ra.
45 Ɗon ay teeɓee biti ɗon
koyyi Boffee ke ron sunaa-
sun ɗaaha, ɗi fa ɗúhrë' na'a
sun fi ɓëewë wunu a yee
ɓosu ɓéeɓ rë. Ɗi toɓɗa'
ɓëewë júɓú a yee júɓúy rë
ɓéeɓ.
46 Hena biti ɗon fahuun
ɓëewí fahuute ron kut raa,
ɗon séentúu në waafi mën
ɗíh ? Yeekoh yi túmë sah na
pagu baaha.
47 Ɗon woduun koy-
yaayyon kut raa, ɗeef ɗon
pagu yii gaani bih ? Ɓëewë
nëníh ɓëewí Koope ra sah
na pagu baaha.
48 Kon di man Boffee ke
ron sun júɓ níi júɓ, lah mëdí
ɗaaha nen júɓ. »

6

Ɗee na onuu ra

1 Yéesú ɓaatte wonil tih :
« Mëytíi ! Ɗon yahti paŋ
iña naha' Koope raa, ngënë
téeɓíi affon. Henay bah, ɗon
ii liil waafi Boffee ke ron
sunaa-sun.
2 Kon ɗon yahti on ñëkíɗ
rëe, ngënë téeɓíi rí níi
ɓëewë ɓéeɓ yúh baaha.
Ɓëewë fahuu teeɓa'i affi wa
ra daa na henu ɗaaha filiɓ
ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra a këemmë. Yaaha
ɓéeɓ, wa fahuu biti ɓëewë
yeela' wa ow gaan. Mee ron
won kaaf ka ra ee biti wa
liilute waafi wa níi wocce.
3 Ɗon nék, ɗon home on
ñëkíɗ rëe, ya'i sugu fon
ɓanan yúh yee paŋ ya'i
ñamaa fon ra.
4 Ona' neɓpi hena sútúrë
ɗaaha. Hen ɗaa raa, Boffee
ke ron yin úmpéyéh rí rë ay
ron yíníl. »

Ɗee na ɗaguu Koope ra
(Saame Lúkkë 11.2-4)

5 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon yahti ɗaŋ raa, ngënë
mëdíi a ɓëewë fahuu teeɓa'i
affi wa ra. Wa yahti ɗaŋ raa,
wa hom caguu cagoo ílíyyë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra mbée këemmë. Wa hom
fahuu biti ɓëewë ɓéeɓ ot wa.
Mee ron won kaaf ka ra ee
biti wa liilute waafi wa níi
wocce.
6 Ɗon nék, ɗon yahti ɗaŋ
raa, lah hëelí las, ɗon won
ílë affon, ɗon ɗapoh, ɗon
anti ɗaŋ Boffee ke ron ee tígí
ɗapohte sah ra. Hen ɗaaha
raa, ɗi fa yin úmpéyéh rí rë
ay roo yíníl.
7 « Ɗon yahti ɗaŋ raa,
ngënë cëekí won ti ɓëewë

✡ **5:43 5.43** Saame Tali Léwí 19.18

nëníh ɓëewí Koope ra nen.
Wa habuu biti woni caaga
nay tahe Koope tah ɗaŋi wa.
8 Ngënë mëdíi a wa, Boffon
yúh iña sohluu ron ra balaa
ɗon ɗaŋ ri.
9 « Kon lah ɗëgíi ɗeh :
Koo, Boffi fun fa sun,
ɓëewë yúhún biti tiyu selate.
10 Nguur ku lahan ɓëewë në.
Ɓëewë feey fa ñeyun yee
faha' fu ra,
ti di laha' ri sun nen.
11 On fun njélí woteh.
12 Baal fun tooññi fun,
ti di na baaluu fun ɓëewë
tooñu fun ɗa nen.
13 Ngana yeris nuf ɓos haal
fun.
Sëmlë' fun ya' Seytaane.
Ɗémíin* !
14 « Ahaŋkay, ɗon baal
ɓëewí kayya tooññi wa raa,
Boffee ke ron sun ay ron
baal ɓal !
15 Ɗon baaluy wa raa
nék, Boffon ɓal ii ron baal
tooññon !

Ɗee na ooruu ra

16 « Ɗon oor raa, ngënë
ñúusɗí kanammon ti ɓëewë
fahuu teeɓa'i affi wa ra nen.
Wa oor raa, wa ay paŋ
kanammi wa yin níi ɓëewë
ɓéeɓ yúh biti wa oorute.
Mee ron won kaaf ka ra ee
biti wa liilute waafi wa níi
wocce.
17 Ɗon nék, ɗon oor raa,
lah mëdí ti di madu ron
merees nen
18 níi ow ɓanti yúh biti ɗon
oorute, hém henay Boffee ke
ron hom tígí ɗapohte sah
ra. Hen ɗaaha raa, ɗi fa yin
úmpéyéh rí rë ay ron yíníl.

Alal mi sun-Koo
(Saame Lúkkë 12.33-34)

19 « Ngënë gërí alal feey
fi beh, tígí maasoh fa a
homaaga yaha' yahoo ra,
tígí lohoh ya powuu faamma
powoo ra.
20 Gëríi alal sun-Koo kay,
tígí lahay maasoh, lahay
homaak, lahay lohohi ay
poye faam.
21 Yúhí biti tígí hom alal
mon, nuffon homa' na ɓal.

Léehí lampaa
(Saame Lúkkë 11.34-36)

22 « Íl daa lampa faan : kon
íllú wah raa, fu homa' leelii
niiña ;
23 ndaa íllú neɓay raa, fu
homa' leelii ñúusë. Kon
hena biti niiña ɗoo na ñúus
rëe, fay home ñúusí mën ɗí
kan ?

Koope mbée hélíis
(Saame Lúkkë 16.13)

24 « Lahay súrgíi mín
légéyíɗ kélfë ana : ɗi ay kaa'
ow yínë waa na, pokoh ɓëyí
yínëe në ; ɗi ay ñee won ow
yínë waa na, kaa' síkírëhí
ɓëyí yínëe. Ti ɗaaha nen,
ɗon míníh boolla' foŋko
Koope a foŋko hélíis.

Koo daa na ona'
(Saame Lúkkë 12.22-31)

25 « Yii baa daa tah mi
won ɗon tee : ngënë sídíi
yii ñamun ron, mbée yii
ɓekuun ron. Pes lukeh ñam
lah solo, te faan lukeh yéré
lah solo ɓal a ?

---

* **6:13 6.13** *Ɗémíin* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Daa fu laha' Nguur, doole a ndam níi kiri fi kirih !*

26 Ë̈lsíi yakka : wa na
së̈híh níi púlé lec, wa na
túmíh misah. Íníh ee Boffee
ke ron sun ee waa ñë̈míd dë̈
ë̈ ? Don lúkíh wë̈e lah solo a
?
27 Wa don na, sídë̈'ë̈ në̈
sídë̈' rí rë̈, mín fehe níi ɓaat
yin yutuud pesi ?
28 A yii leŋke búubí nay
ron ɓekee, don sídúu yí në̈ ?
Ë̈lsíi dee man capussi gaaw
fa luufa ra : wa na légéyíh
te wa na më̈kíh díis búuɓ.
29 Añcaŋ mee ron won ra
ee : di fi buura hínú Sa-
lomoo ra sah, húmú laha'
ri alal níi, di lahay búuɓɓí
mada' a capussi gaaw fi yaa
wun !
30 Ngémë̈n tasa'te ee !
Koope posil gaaw fa luufa
woteh níi wa man daaha
wun, te teem kéy wa ay
luuhu tamu raa, di ay lukee
ɓek don fi yaa búuɓ neh a ?
31 Kon ngë̈në̈ sídíi yii
ñamun don, mbée yii hanun
don, mbée yii ɓekuun don !
32 Ɓë̈ë̈wë̈ në̈níh ɓë̈ë̈wí
Koope ra daa na moklu affi
wa saami iñyaaha ɓéeɓ.
Boffee ke ron sun yúhté biti
don sohluute wa ɓéeɓ.
33 Kon Nguur ki Koope a
yee faha' ri ra daa mit saam
; bee tas da ín ya' Koo !
34 Ngë̈në̈ sídíi yii nay lahe
kéy : kéy daa laha' afi. Bisi
ac ɓéeɓ a coono fi. »

7

Ow waray heef moroomi
(Saame Lúkkë̈ 6.37-38, 41-42)

1 Yéesú ɓaatte wonil tih : «
Ngë̈në̈ héefí ow toñeh Koope
ay ron heefe.
2 Don ay heefuu ti dee na
heefuu ron ow ra. Dee na
natduu ron ɓë̈ë̈wë̈ rë̈, Koope
ay ron natdee daaha.
3 Fu olsoh yi losa íl koy-
yaafu te fu kénsë̈ey dúuñë̈
ílú ?
4 Do fa olay sah dúuñë̈ ílú
rë̈, fu mínë̈' won koy-yaafu
biti fay rii nísíd losa ílí díh ?
5 Wonu teem ɓúkú ! Nísé
dúuñë̈ ílú níi íllú lan paay,
fanti mín nís losa íl koy-
yaafu.
6 « Ngë̈në̈ ë̈ní ɓuh yii se-
late, toñeh di ay wë̈lbítée
sun fon doɓisa' ron. Ngë̈në̈
bétí feme yon kot mbaam-
túgë̈l, toñeh di ay waa to-
gisee.

Ɓë̈yí daŋ Koo, di ay rii on yin wun
(Saame Lúkkë̈ 11.9-13)

7 « Dë̈gí don ay onu, së̈emí
don ay ot, lë̈ɓí ílë don ay
kúnsírú.
8 Ahaŋkay ! Ɓë̈yí daŋ ay
onu, ɓë̈yí saam ay ot, te ɓë̈yí
laɓ íl ay kúnsírú.
9 Wa di don na nay yere
koohi la' biti ri daga ri ñam,
10 mbée koy ka daga ri jén
rë̈e di yed ri goŋ ?
11 Bosuu ron níi, don
mínú pagid koyyon yin wun.
Kon don mínú yii baaha
raa, deef luka' Boffee ke ron
sunaa-sun neh : ɓë̈yí daŋ ri,
di ay rii on yin wun.
12 « Iña fahuu ron biti
ɓë̈ë̈wë̈ pagid ron wa ra
ɓéeɓ, lah pë̈gíríi wë̈ ɓë̈ë̈wí
kayya daaha : yee yë̈ëddë̈'
Kootaa a yonente ya ra ɓéeɓ
daa ri bah.

Ílí yutuuda
(Saame Lúkkë 13.24)

13 « Lah ë̈elíi ílí yutuuda.
Ílí gaana, waali haŋa hom
yulla' ow saŋku te ow caak
ñeyuu na.
14 Ílí yutuuda a waali hada
nék yullu pesa na ɗúméh rë̈,
te ow caak oluy wa.

Yonente yi paɗɗah ya
(Saame Lúkkë 6.43-44)

15 « Lah mëytíi yonente yi
paɗɗah ya ! Wa ayuu ɗon
na sos ndaa wa madu gúmú
nen ƀos nuf.
16 Ɗon ay waa yúhsée
pagaɗɗi wa. Daa ë̈líɗ ñoltok
límpé koy sún, mbée tal hak
lím koy ƀa' ?
17-18 Ti ɗaaha nen, tal kilki
lahte njiriñ na líméh koy ki
lahay njiriñ : ɗi ay mínée
lím bi lahte njiriñ kay ! Te tal
kilki lahay njiriñ na líméh
koy ki lahte njiriñ : ɗi ay
mínée lím bi lahay njiriñ kay
!
19 Tal kilki na líméh koy
ki lahte njiriñ ƀéeƀ ay lecu
betu kíi.
20 Mi won ɗon tee ƀal :
ɗon ay yúhsée yonente yi
paɗɗah ya pagaɗɗi wa.

Taalibe yi kah-kah ya
(Saame Lúkkë 13.25-27)

21 « Ɗon dékée dë̈ë̈kë̈'í së̈'
Yíkë̈e, ƀekeh ron Nguur ki
sun-Koo. Ɓë̈yí faha' naa haal
raa, fay page yee faha' Bof-
fee ke so' sunaa-sun ɗa.
22 Ɓë̈ë̈wë̈ yahti aattiyuu
fayu raa, i ow caak ay hom
daa wone so' tih : “Yíkë̈e,
fun húmú yahti léhín unni
kola' Koope na raa, fun
kë̈llírúu tiyu neh a ? Fun
húmú yahti lík yébítë̈h rë̈e
ƀal, fun kë̈llírúu tiyu neh a
? Fun húmú kë̈llírúu tiyu
neh ƀal, biti fun yahti paŋ i
kimtaan a ?”
23 Tígí ɗaaha may waa
wone tih : “Yen neh ! Mi
mësë̈y rë̈n yúh ! Wúlíi së̈',
ɗon fa na ñéyíh woni Koope
ra !”

Ɓë̈yí hoffe
(Saame Lúkkë 6.47-49)

24 « Ɓë̈yí síkírë̈h unna won
mi yaa ra te pagaa wa ɗaaha
raa, ƀë̈yí baa mada' a ƀë̈e'
hof baa yíp faami ngaŋa ra.
25 Koo lasse bacal, húlúƀƀë̈
hútté níi mulaa basse,
ñéerë̈'té a ngilaaw gaan,
wa baƀuute faam fa, ndaa
faam fa keenay af biti ri yípú
ngaŋ.
26 Ndaa ƀë̈yí síkírë̈h unni
so' te pageeh wa ɗaaha raa,
ɗi mada' a ƀë̈e' hofay baa
yíp faami koloñ ra.
27 Lasa' bacala ra, húlúƀƀë̈
hútté níi mulaa basse,
ñéerë̈'té a ngilaaw gaan wa
baƀuute faam fa, faam fa
ë̈ppé yahsa'te ƀéeƀ. »

Sañ-sañi Yéesú
(Saame Marka 1.22 ;
Lúkkë 4.32)

28 Woca' Yéesú wona ra,
ƀë̈ë̈wë̈ ƀéeƀ éemúté ɗee na
waariya' ri ra,
29 ndah di na yë̈ë̈ddë̈' rí
maday a di na paguu ri
yë̈ë̈ddë̈h yí wë̈ na yë̈ë̈ddúu
kootii Më̈yíis rë̈, bi na
yë̈ë̈ddë̈' rí a sañ-sañ.

8

Guuñnda pay Yéesú rë
(Saame Marka 1.40-44 ; 5.12-14)

1 Yéesú na cép daŋa, ow
caak ñeyute tala.
2 Lahte guuñndi yíppée ac
yekke fíyí won ɗi tih : «
Ɓahaa, mi yúhté biti fu mín
sëe pay mi haalaat ɓëewë
në*. Fii soo rii pagiɗ a ? »
3 Yéesú yeɗte ya'i tíkké
sun fi, won ɗi tih : « Mi tahte
ɗaŋu. Yípée wah ! » Guuña
yíppée lan faan ɓëe'.
4 Yéesú ɓaatte won ɗi tih
: « Síkírée ! Ngana won ow
yii beh. Paye seeyoha na
ɗi olsoh ro, fu yera' saraha
naha' Mëyíis rë, teeɓi ɓëewë
biti fu lante. »

Ngémí kélfíi soldaara
(Saame Lúkkë 7.1-10 ; Saŋ 4.46-54)

5 Yéesú hom haal Kafar-
nawum, lahte kélfíi soldaari
téebílëhté rí, na ɗaŋ ɗi won
tih :
6 « Ɓahaa, mi laha' súrgíi
ín faam, mi hela' ri tigal, ɗi
jér jérë níi míméh tíl. Mi ɗaŋ
ɗo biti fu pay ɗi. »
7 Yéesú won ɗi tih : « Yen
saañ mi pay ɗi. »
8 Kélfíi soldaara won ɗi
tígí daaha tih : « Ɓahaa,
mi caleh fu haale faam so'.
Wone un yínë kut, súrgíi së'
ay wah.
9 Fu ot mi won ɗo ri, biti
so' mi bee mi lahte kélfë yí
daa paa'uu so' sun, te mi
kélfë i soldaar ɓal. Mi won
ow yínë waa na gété rëe, ɗi
saañ. Mi won ow kay aye
raa, ɗi ac. Te mi won súrgíi
së' page yii bee raa ɓal, ɗi
paŋ yaa. »
10 Kela' Yéesú unni yaa ra,
ɗi éem éemë níi ɗi yíssëhté
ɓëewë ñeyu tali ra na, won
wa tih : « Mee ron won kaaf
ka ra ee : tali Israyel ɓéeɓ,
mi olay na ow yínë sah bi
gémë'té ɗeh.
11 Mee ron won ɗa ee :
ow caak ay kola' tígí hom
ow feey fa ɓéeɓ, ac ɓani
Abraham, Isaak a Yakop bok
ñami ndaje ma cëgíɗ Koope
Nguur ki ra.
12 Ndaa ɓëewë daa warun
naa non koon ɗa, ay líkú
saañ ñúusë ëssín. Wa ay
looyee daaha, wa ŋafoh níi
tíññí wë lec. »
13 Yéesú antee won kélfíi
soldaara tih : « Tílé fu
saañ faam, yee gém fú rë
ay lahee ɗaaha. » Wahtaa na
wonu wa ra, súrgíi soldaara
wahte.

Ɓëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Marka 1.29-34 ; Lúkkë 4.38-41)

14 Yéesú pay faam Peer
filoon fe, ɗi ɗeef jér fëníɗté
pacool Peer ɓeleɓ, faana
tampe níi tam.
15 Ɗi leɓpe ya' ɓelaa, tami
faana yíppée rii yeris, ɓelaa
kolohte na tooppitoh ri.
16 Fíníin fín, Yéesú komute
ɓëewí caakki lahuu yébítëh.
Ɗi won wono kut, yébítëh yë
yeɗɗute wa. Ɓëewë jérú rë
ɓéeɓ ɗi payce wa.

* **8:2 8.2** *Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ɓëewë në* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi yúhté biti fu mín sëe ɓukut mi lan.*

17 Yee húmú won yonente
Isayii ra laha'te ɗaaha. Ɗi
húmú won tih : *« Ɗi enohte*
misigi yen, kélíssé yen jér. »✡

Ɓëewë fahuu ñéerë' a
Yéesú rë
(Saame Lúkkë 9.57-62)

18 Ola' Yéesú biti ɓëewë
caakute ëbísí rë, ɗi nahte
taalibe yi ɓani wa saañ ɓúk
laaha hatni yíinëe.
19 Ow di yëeddëh yí kootii
Mëyíis leɓohte ri tígí daaha,
won ɗi tih : « Ɓahaa, tígí
mín fúu saañ ɓéeɓ, may ñee
talu. »
20 Yéesú won ɗi tih : «
Tílé yë lahute faam, yakka
lahute túf, ndaa so' mi Koy-
ɓëe', mi lahay dék. »
21 Ow kay di taalibe yi won
ɗi tih : « Ɓahaa, on so' paay
mi pay mi hace baaso'. »
22 Yéesú won ɗi tih : «
Légéyú hac ɓúudé neh† ;
kolee fu ñee tal so'. »

Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Marka 4.35-41 ;
Lúkkë 8.22-25)

23 Yéesú haalte gaal na
saañ, taalibe yi ñéerúuté a
ri.
24 Hom homo níi ngilaaw
gaan kolohte filiɓ laaha,
mboowaanna na soɗ gaala
muluɓ. Wahtii baaha ɗeef ɗi
fi Yéesú na nee'.
25 Taalibe ya leɓuute
Yéesú, na fogu yúunúté rí
wonu tih : « Ɓahaa, yípée
koloh ! Yen ee suu húlé rë. »
26 Ɗi won wa tih : « Ɗon
tíitú yih ? Ngémën tasa'te
ee ! » Tígí daaha ɗi kolohte,
digiɗte uni, túuycé ngilaaw
ma a mboowaanna héddëh.
Deyi baa ɓéeɓ hente tiɗ.
27 Ɓëewë éemúté na wonu
tih : « Ɓëyí bee mën ɗí ow
níi ngilaaw ma a mulii laaha
sah na ñeyu woni ? »

Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Marka 5.1-20 ;
Lúkkë 8.26-39)

28 Húusë' Yéesú laaha ra,
ɗi teera' gina na wonuu
Gadara ra. Ow ana yi lahuu
yébítëh ɗúhúté hacaa ya na
téebílúu rí. Wa sohooru
sohooro níi tahte ow húmú
kaañay ñee waali baaha.
29 Wa na ɗaañnjuu wonu
Yéesú tih : « Koy Koope, fu
faha' paŋi fun yih ? Fu ac
torohali fun te wahtaa lahay
doom a ? »
30 Ɗeef lahte yubi mbaam-
túgëllí caakute na píisúu
ñam hatni baaha.
31 Yébítëh yë na ɗagu
Yéesú wonu ri tih : « Fu
lík fun ɗaa, lah yeñ fun
mbaammi yín në. »
32 Yéesú won wa tih : «
Gétí ! » Tígí daaha, yébítëh
yë yeɗɗute ɓëewë, haalute
mbaamma na. Yuba yíppée
yeɗɗoh yëellëen kí daŋa,
mbaamma ɓéeɓ soruute
laaha, húlúté. 33 Níirëh yí
mbaamma heguute suute
filiɓ ginin, na ɓíllú iña lah
ra ɓéeɓ níi bi ɓëewë húmú
lahuu yébítëh rë.
34 Tígí daaha, ɓëy gina
ɓéeɓ koluute saami Yéesú.
Oluu wa ri ra, wa ɗagute ri
ɗúh gin wa saañ.

✡ **8:17 8.17** Saame Isayii 53.4 † **8:22 8.22** *Légéyú hac ɓúudé neh* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *yéɗɗí húlíɗɗë hac húlíɗɗë.*

9

Payi lëfëñídë
(Saame Marka 2.1-12 ; Lúkkë 5.17-26)

1 Yéesú kola' daaha haalte gaal, húusëetté laaha nimilte gin wa.
2 Homa' ri daaha ra, i ow komute ri lëfëñíď sun dil. Ola' ri ďee gémúu wë rí rë, ďi won lëfëñídë tih : « Habe híin yaal kowa, fu baalute bakaaďďu. »
3 Lahte i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis, yi húmú daaha, na wonu nuffi wa tih : « Ƀëyí bee solte Koope. »
4 Bi yúh Yéesú yee hom nuffi wa ra, ďi won wa tih : « Yi tah ďon na lahu níƀ ƀos ?
5 Yi daa lukki yooƀ biti mi won ƀëyí beh : fu baalute bakaaďďu, mbée kolee fu tíl ?
6 Woteh ďon ay yúh biti so' mi Koy-ƀëe' mi lahte sañsañi baalaa mi bakaaď feey fi beh ! » Ƀi won lëfëñídë tígí daaha tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam. »
7 Lëfëñídë kolohte, saañce faam.
8 Oluu ƀëewë yii baa ra, wa tíitú tíitë níi na kañu Koope, ona on ďi ƀëewë sañsañi man ďaa gaan ra.

Dëegí Yéesú Maccëe
(Saame Marka 2.13-17 ; Lúkkë 5.27-32)

9 Kola' Yéesú daaha na saañ ra, ďi otte yeekoh túm húmú took tígë në légéyë' rí rë ; ďi hínú Maccëe. Yéesú won ďi tih : « Kolee fu ñee tal so'. » Maccëe yíppée koloh wa ñéerúuté.
10 Filoon fi baaha, Yéesú hom ñam faam Maccëe, i yeekoh túm a i bakaaroh kay yi caakute ayute, wani Yéesú a taalibe yi bokute na ñamu.
11 Oluu farisenŋa yii baaha ra, wa wonu taalibe yi Yéesú tih : « Yi tah yëeddëhën na bok ñam a yeekoh yi túmë a bakaaroh ya ? »
12 Kela' Yéesú yee wonu wa baa ra, ďi won tih : « Jéríďďë daa sohluu payoh ndaa ƀëewë wahu ra neh.
13 Tílí ron saame yee faha' won unnee Koope yee ra : *“Ƀëewë naa'-keeñ ƀëewí kayya na, daa génël së' biti wa hawre so' sarah kep.”*✡ Kon bakaaroh ya daa tahu mi koloh, ndaa ƀëewë júƀú rë neh. »

Yéesú a oora
(Saame Marka 2.18-22 ; Lúkkë 5.33-39)

14 Tígí daaha taalibe yi Saŋ ayute Yéesú në wonu ri tih : « Funi farisenŋa na ooru, kon yi tah taalibe yu na ëeríh ? »
15 Ƀi won wa tih : « Bee kílëek lahte ra, ďon habuu biti kooyya warutee súfúñ te ďeefa ƀëe' kooď ďa lís leelii wa a ? Ƀon halaatuy ri maan ? Funi taalibe yi so' nék madu a ƀëe' kooď baa ra hom a kooyyi ra nen. Bis ay lah, mi këllú leelii wa, tígí daaha wa ay oor.
16 « Ow na daafeeh búuƀ kíilíď a nuf píis has. Henun ďaaha raa, nuf píisí hasa

✡ **9:13 9.13** Saame Oose 6.6

hécëh sun fi búubí kíildë
rëe, ɗara ay lukee gaan na.
17 Te ow na soreh béeñí
hasi anti dal poosa' ɓal filiɓ
mbúus hun* kíilíɗ. Henun
ɗaaha raa, béeñë ay poo
mbúusë, wa yúfëh, mbúusë
yah. Béeñ has kay, hom
soruu mbúus has. Henun
ɗaaha raa, yin ii kat mbúusë
te hana ii yúfëh. »

Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Marka 5.21-43 ; Lúkkë 8.40-56)

18 Yéesú hom wona, lahte
kélfíi yëwúdí acce yeɗɗohte
kotti, won ɗi tih : « Ɓahaa,
koy ki ɓelii so' húlté koon,
ndaa aye fu tík ya'u faana,
ɗi ay koloh ! »
19 Yéesú kolohte, ɓani taal-
ibe yi ñeyute tal ɓëe'.
20-21 Ɗeef lahte ɓelii húmú
në, hente kíil sabboo a kíil
ana yi ɗi yúfë' ñif. Ɗi húmú
won nufi tih : « Na mi
leɓa búubí rek, may wah ! »
Ɗi acce ñeya'te Yéesú filoon
leɓpe nuf búubë.
22 Yíssë' Yéesú otte ri ra, ɗi
won ɗi tih : « Habe híin yaa
ow ! Ngémú tahte fu wahte.
» Wahtaa na wona' Yéesú ɗii
na ra ɗi wahte.
23 Laha' Yéesú faam kélfíi
yëwúdë, ɗi otte ɓëewë yee
na fikilu†, yee na hawuu.
24 Ɗi won wa tih : « Këlíi
tígë ! Kúkëyë húlëy, ɗi nee'
nee'o rek. » Ɓëewë yabute
na yenu ri.
25 Ɗúhrúu ɓëewë ëssín
rë, ɗi haalte lasa hampe
ya' kúkëyë, kúkëyë yíppée
koloh.
26 Yaa hente lëyëŋ deyi baa
ɓéeɓ.

Payi búumíɗɗí ana ya

27 Kola' Yéesú daa na saañ
ɗa, búumíɗ ana ñeyute tala
na fogu wonu tih : « Sédí
Dawit, yérém fun ! »
28 Laha' ri faam níi
búumíɗɗë leɓuute ri ra, ɗi
won wa tih : « Ɗon gémúté
biti mi mín paŋ yee nahu
so' ron ra a ? » Wa wonu ri
tih : « Ahaŋkay ɓahaa, fun
gémúté rí. »
29 Tígí daaha, ɗi leɓpe íllí
wë, won wa tih : « Yee gémú
ron ɗa hente. »
30 Íllí wë yíppée wërsëh,
wa na olu. Yéesú digiɗte uni
ɓaatte won wa tih : « Síkíríi
së' ! Ow ɓanay yúh baaha. »
31 Kaa'eeh ɗúhúu wë rë,
wa ñeyute deyi baa ɓéeɓ
ɓíllúté yee paŋ Yéesú rë.

Payi ɓëyí laha' yébítëh fi kadda' ri won

32 Sayuu ɓëewí ana yi yaa
ra, Yéesú komute ɓëyí laha'
yébítëh fí kadda' ri won.
33 Ɗi líkké yébítëh fë, ɓëe'
dalaatte won. Ɓëewë ɓéeɓ
éemúté, na wonu tih : « Moo
ow ëllëy mani bee Israyel
kan ! »
34 Ndaa wa fi fariseŋŋa
wonu ɗi ñéerë' a Seytaane
buuri yébítëh yë, daa tah ɗi
mín wëe lík.

* **9:17 9.17** *mbúus hun* : Ɓëy gini baaha húmú túmúu han filiɓ mbúusí yugusuu hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë ɓaaysa' ɓaaysoo. Ndaa mbúusë ɓaha raa, na mínlíléh ɓaaysoh. † **9:23 9.23** *yee na fikilu* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *yee na mbiipu.* Yëwúɗɗë húmú lah luuy merees koon, wa waaye hacada raa, wa húmú fiisuu mbiip.

Yérmí Yéesú mboolo ma

35 Yéesú ñeete ginna ɓéeɓ,
na yëeddë' filiɓ ílíyyë na
ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra,
na waare Uni NebiNguur ki
sun-Koo, na pay heet jér a
heet misik ɓéeɓ.
36 Ola' Yéesú dúukëlí
ɓëewë na ayu ɗii na ra,
keeña ɗúmpé waa na ces,
ndah wa mokute te súfúñúté
ti harri lahuy níirëh nen.
37 Tígí daaha, ɗi won taal-
ibe yi tih : « Meeya laaɓpe te
lecoh ya mítíh yin ;
38 kon ɗëgí yíkíi meeya
ɓaat i lecoh, wa ac leja. »

10

Woli Yéesú taalibe yi sab-
boo a ana yi

(Saame Marka 3.16-19 ;
6.7-13 ; Lúkkë 6.14-16 ; 9.1-6)

1 Yéesú dëekké taalibe
yi sabboo a ana yi, onte
wa sañ-sañ líkëe yébítëh,
payaa heet jér a heet misik
ɓéeɓ.
2 Tii yi apootarri sabboo a
ana yi yah, daa wa yeh : bee
ɗéɓ ɗë, Simoŋ fa na wonuu
Peer ra a Anndere koy-yaafi
; Saak a Saŋ koyyi Sebede ;
3 Fílíp a Bartalemi ;
Toomaa a Maccëe yeekohi
túmë koon, Saak fi Alfe a
Taddee ;
4 Simoŋ fi jammbaara* a
Yudaas Iskariyot fa míllë'tée
yaay Yéesú rë.
5 Yéesú wol wa fi sabboo a
ana yi yah, líkínté wë won
wa tih : « Ngënë pëyí tígí
lahay yëwúɗ. Ngënë pëyí
ginni ɓëy Samari ɓal.
6 Yúlíi ɓëy Israyella na kay,
wa fa madu harri múuyú
múuyë nen ɗa.
7 Tígí ñee ron ɓéeɓ lah
wëeríyí biti Nguur ki sun-
Koo leɓohte,
8 ɗon pay jéríɗɗë a
guuñiɗɗa, ɗon këlíɗ ɓëewë
húlú rë, ɗon lík yébítëh
yë. Ɗon meeluy waaf, kon
ngënë méelíi waaf.
9 « Ɗon yahti saañ raa,
ngënë kúrí pep hélíis yínë
sah faannon.
10 Ngënë kúrëelíi nafa,
búuɓ lofaa, ñafaɗ a duuɗ
: ɓëewë ɗon na habruu
wa yaa ra nay ron tooppi-
tee. Ɓëyí légéy waɗtee yínlú
opa'i.
11 Ɗon lah gin raa, lah
sëemí ɓëyí tah hami ron ha-
neel faami. Lah hëmí në níi
bín koluun ron gini baaha
ra.
12 Ɗon haal faam raa, lah
ɗëgírí ɓëy faam fa jaamma.
13 Wa cal ri raa, jaammaa
ɗagu ron ra ay ham. Wa
caluy ri raa nék, jaammaa
nimil ɗon na.
14 Te ɗon haal faam mbée
gin, ɓëewë kaa' hamon ha-
neel, kaa' síkírëhën rëe, lah
ɗúhí daaha, ɗon paaŋ pënë
mí kotton, teeɓi wa biti wa
homuy kaah.
15 Mee ron won kaaf ka ra
ee : yiin nay aattiyee Koope
ɓëewë rë, daani ɓëy gini
baaha ay luk bi ɓëy Sodom
a bi ɓëy Gomoor misik.

* **10:4 10.4** *jammbaara* : Mín hen ɓëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée ɓëyí non ɓëewë na haa'uu nguur ki ɓëy Rom ra.

Loola na ac fii rë̈
(Saame Marka 13.9-13 ; Lúkkë̈ 21.12-17)

16 « Síkíríi ! Mee ron wol ra
ee ti ndeŋŋi suu filiɓ i gúmú
nen. Kon lah hë̈fí te ɗon sos
ɓal.
17 Lah hélí nuf ɓë̈ewë̈ në̈
: af so' ay tah wa ay ron
të̈ekíɗ kë̈em filiɓ ílíyyë̈ na
ɗaguu yë̈wúɗɗë̈ Koope ra,
wa laɓ ɗon laraw.
18 Ɗon ay cë̈gírú fii i
gë̈ernë̈er a fii i buur, ɗon
seede yee yúhú ron soo na
ra fii wë̈ a fii ɓë̈ewí kayyi
yë̈wúɗ neh caak.
19-20 Tíl níi ɗon kúrú kë̈em
rë̈e, ngë̈në̈ sídíi : yee nay
ron layee wahtii baaha teme
ra, ii kola' ɗon na, ay kolee
Ruuh-Peseŋ fa kola' Boffon
na ra.
21 « Bín fë̈, ow ay yaay koy-
yaafi hawroh ri húl, baap a
koohi ɗaaha ɓal, tuŋka ay
koloh sun fi baappi wa a
yaayyi wa, hawroh wa húl.
22 Af so' ay tah ɓë̈ewë̈ ɓë̈eɓ
kaa' ron, ndaa ɓë̈yí ham híin
níi ɗúmë̈enë̈ rë̈e, ay múc.
23 Ɗon lah gin ɗon moklu
raa, hégíi ɗon saañ gin kay.
Mee ron won kaaf ka ra ee
: ɗon ii ɗúmë̈l ginna Israyel
ɓë̈eɓ, te so' mi Koy-ɓë̈e' mi
nimileh.
24 Yoodoh lukeh yë̈eddë̈hí
mín, te súrgë̈ míné̈h luk
kélfíi gaan.
25 Yoodoh teemma'
yë̈eddë̈hí mín ɗë̈e, baahte.
Te súrgë̈ teemma' kélfíi gaan
ɗaa ɓal, baahte. Wa mín
won so' mi bee biti ɗaa mi
Belsebul buuri yébítë̈h yë̈
rë̈e, wa lah ɗon fi ɓë̈y faam
so' na raa, wa ay ron wone
yi ? »

Koope daa mit neeh
(Saame Lúkkë̈ 12.2-7)

26 Yë̈esú ɓaatte won tih : «
Di mín rii man ɓë̈eɓ ngë̈në̈
në̈ehí ow. Yii laku ɓë̈eɓ ay
olu, yii ɗapu ɓë̈eɓ ay yúhú.
27 Yii won mi ron las, lah
ɗúhrí rí ë̈ssín, yii më̈ddë̈' mí
ron, lah wë̈ní rí kë̈em.
28 Ngë̈në̈ në̈ehí ɓë̈ewë̈ na
hawu ow húl rë̈, wa míníh
yin coonaa fi ɓë̈e'. Në̈ehí
Koope fa mín saŋku ow a
coonaa fi ɓë̈eɓ safara ra kay.
29 Ndiit ana na yë̈eyíih
fíttíŋ woo ? Añcaŋ bi keen
na ɓë̈eɓ ɗë̈ef neɓa' Boffon
Koope neɓoo.
30 Ɗon nék, fen fi affon sah
kídúté !
31 Kon ngë̈në̈ sídíi yin, ɗon
génú líir ndiit fap !
32 « Ɓë̈yí won fii ɓë̈ewë̈ biti
ri non ɓë̈ewí së̈', so' ɓal may
won fii Baaso' fa sunaa-sun
biti ɓë̈yí baa non ɓë̈ewí së̈'.
33 Ɓë̈yí won fii ɓë̈ewë̈ biti
ɗi yë̈eh së̈' nék, so' ɓal may
won fii Baaso' fa sunaa-sun
biti mi yë̈eh ɓë̈yí bah.

Yë̈esú kúɗ jaamma mbë̈e ɗaralsa' ?
(Saame Lúkkë̈ 12.51-53 ; 14.26-27)

34 « Ngë̈në̈ hë̈bíi biti mi ac
kúɗ jaamma feey fa. Ë̈e-ë̈e' !
Mi aay kúɗ jaamma, mi kúɗ
haa'.
35 Mi ac ɗaralsa'i koy yaal
a boffi, koy ɓeleɓ a yaafi,
ɓeleɓ a pacooli.
36 Ɓë̈y faammon nay hene
kaa'oh yon.

37 « Ɓë̈yí lukki faha' boffi,
yaafi mbée koohi níi wa
génël rí së', hen taalibeyi so'
jomute ɓë̈yí bah.
38 Ɓë̈yí enaay kurwahi ñee
tal so', hen taalibeyi so' jo-
mute ɓë̈yí bah.
39 Ɓë̈yí núp húl, ay ñak
ñíiní. Ɓë̈yí tah ñagi ñíiní
af so' nék, ay lah pesa na
ɗúméh rë.

Ɓë̈yí kúnsë̈hté
(Saame Marka 9.41)

40 « Ɓë̈yí ham ɗon a ya'
ana, ɗeef ɗi ham so' ; te ɓë̈yí
ham so', ɗeef ɗi ham ɓë̈e'
wol so' ra.
41 Ɓë̈yí ham yonente a ya'
ana te habaa ri hena hen
ɗi yonente ra, ɓë̈yí baa ay
lahee waafi waɗ yonente.
Ɓë̈yí ham ɓë̈yí júɓpé te
habaa ri hena hen ɗi ɓë̈yí
júɓpé rë, ɓë̈yí baa ay lahee
waafi waɗ ɓë̈yí júɓpé.
42 Ɓë̈yí on ow di tuŋki yee
muluɓ, wuti yaha muluɓ
yutuuɗ raa sah, te onaa ri
hena hen ɗi taalibeyi so' ra,
mee ron won kaaf ka ra ee
biti ɓë̈yí baa ay liil waafi. »

11

Yee won Yéesú sun fi Saŋ Batis ra
(Saame Lúkkë 7.18-35)

1 Líkínë' Yéesú taalibe
yi sabboo a ana yi níi
wocce ra, ɗi kolohte daaha,
saañce ginna deyi baaha na
yë̈eddë', na waare Uni Neba.
2 Filiɓ fi baaha ɓë́eɓ, Saŋ
Batis hom kasu, kelohte iña
na paŋ Kiristaa ra. Tígí
daaha, ɗi wolte i ow di taal-
ibe yi,
3 meeli Yéesú nda daa
ri Së̈mlë̈hë̈ në séentúu rë
mbée ɓë̈ë̈wë̈ waɗti sehun
ow kay.
4 Yéesú won wa tih : «
Nímílí Saŋ na, ɗon ɓílíɗ rí
iña na keluu ron, ɗon olute
wa ra.
5 Wë̈ní rí biti búumíɗɗë̈
yeelute, lë̈fë̈níɗɗë̈ koluute,
guuñiɗɗa wahute*, likiɗɗa
ee keluu ra, ɓë̈ë̈wë̈ húlú
rë̈ kë̈llúté ɓúudé, ñë̈kíɗɗë̈
keluute Uni Neba.
6 Ɓë̈yí af iñi so' taheh ɗi
yeris ngémí, ɓë̈yí baa lahte
sos-keeñ. »
7 Bi na suu ɓë̈ë̈wë̈ húmú
wolu ɗii na ra, Yéesú yampe
na goneel a dúukë̈lí ɓë̈ë̈wë̈
yii leŋke Saŋ Batis na,
meelte wa won tih : « Ɗon
húmú payu olsoh yi luufa ?
Tal bë̈hë̈erí ngilaaw ma na
jaay ri neh maan ?
8 Kon ɗon húmú payu ol-
soh yih ? Ɓë̈yí ɓekoh búuɓɓí
wunte neh maan ? Yíkë̈e
yí búuɓɓí wunna oluu faam
buur.
9 Mantee, ɗon húmú payu
olsoh yi luufa ? Yonente neh
a ? Mee ron won ra biti ɗi
yonente kaah ; ɗi luk sah
yonente gaan !
10 Daa ri ɓë̈e' në wona'
Koope Téerë̈e rë bitih :
“Olsee ! May wol ow kë̈llë̈h
ɗaɗɗi ro waal.”✡ »
11 Yéesú ɓaatte won tih : «
Mee ron won kaaf ka ra ee :
lahay ɓë̈yí límúté feey fi beh,
te luk Saŋ Batis gaan. Añcaŋ
ɓë̈e' lukki yin Nguur ki sun-
Koo ra luk rii gaan.

* **11:5 11.5** *guuñiɗɗa wahute* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *guuñiɗɗa ladute.*
✡ **11:10 11.10** Saame Malasi 3.1

12 Teekira' Saŋ Batis níi a
ɗeh, Nguur ki sun-Koo hente
gúyës, te ɓëewë lahu doole
ra ee maannduu ɓeyi ra.
13 Yonente ya ɓéeɓ a
Kootaa húmú wonute yii
leŋke Nguur ki baa níi lahte
Saŋ Batis na.
14 Ɗon gém woni so' raa,
ëbíi biti Saŋ daa yonente
Éelí fë na húmú wonuu biti
ay nimil ra.✡
15 Ɓëyí lah nuf kelaa, ke-
laan na ! »
16 « May mínée mëldë' ɓëy
jamanii bee a yih ? Wa
maduu a tuŋki tooku këem,
yee na wonu affi yee tih :
17 “Fun poosute, ɗon becuy !
Fun fogute, ɗon hílípúy fun
!”
18 « Húmú aya' Saŋ
kaa'a'te ñam a han ra, wa
wonu ɗi laha' yébítëh.
19 Aya' so' mi Koy-ɓëe' mi
na ñam, mi na han ra, wa
wonu tih : “Ëlí ! Ɓëyí bee
ñam a han kut daa afa, te
ɗi kooya' yeekoh yi túmë
a i bakaaroh kay.” Añcaŋ
iña lah ra teeɓa'te biti waalli
Koope júɓpé. »

Ɓëy ginna kaa'uu lof pesaɗ ra
(Saame Lúkkë 10.13-15)

20 Yéesú na anti won affi
ɓëewë dékú ginna húmú luk
rii paga' kimtaan ra, biti wa
lofuy pesaɗ, won tih :
21 « Mas ɗon fi ɓëy Korasin
! Ɗon torohute, ɗon fi ɓëy
Betsaydaa ! Kimtaanna pagu
ginon ɗa, paguun Tíir a
Sidon koon, tin ɓëy ginni
yaaha maañutee lamboh
saaku, wa leefoh yet, teeɓa'i
biti wa lofute pesaɗ.
22 Ɗaa tah mi won ɗon tee
: yiin nay aattiyee Koope
ɓëewë rë, daanon nay luke
bi ɓëy Tíir a bi ɓëy Sidon
misik.
23 A ɗon fi ɓëy Kafar-
nawum, mbaa ɗon habuu
biti ɗon ay ɓéyrú níi sun-
Koo neh ? Ëe-ëe' ! Añcaŋ
ɗon ay cépírú níi safara.
Kimtaanna pagu ginon ɗa,
paguun Sodom koon, tin ɗi
lís níi a woteh.
24 Mi won ɗon tee : yiin
nay aattiyee Koope ɓëewë
rë, daanon nay luke bi ɓëy
Sodom misik. »

Kúmpëe teeɓu ɓëewë ɓëy ëldúnë heefu wa ra
(Saame Lúkkë 10.21-22)

25 Filoon fi baaha, Yéesú
won tih : « Baap, Yíkíi sun a
feey ! Mee roo sím rë, di yee
teeɓa' fu ɓëewë ɓëy ëldúnë
heefu wa ra iña ɗap fu ɓaha
ya a ɓëewë janjiyu ra.
26 Baap, yii baa daa neɓa'
ro, daa tah ri laha' ɗaaha ! »
27 Ɗi ɓaatte won ɓëewë tih
: « Baaso' tíkké iña ɓéeɓ ya'
so'. Ow yéeh so' mi Koy ka
hém henay Baaso' ; te ow
yéeh Baaso' hém henay so'
mi Koy ka a ɓëewë mi faha'
wa rii teeɓ ra.
28 « Ɗon fa ennon ɓít rën
níi ɓít rë, ëyí soo na mi kélís
ron, ɗon hílsëh.
29 Ñéyí woni so' mi nook
ron, ɗon ñee kotti so' : mi
sosse te mi cépíɗté af so'.
Hen ɗaaha raa affon took.

✡ **11:14 11.14** Saame Malasi 3.23

30 Ahaŋkay ! Ñeyi tal so' yooƀpe te yee nah mi ron ra kofeelay. »

12

Yéesú a bisa na hílsúu rë̈
(Saame Marka 2.23-28 ; Lúkkë̈ 6.1-5)

1 Bisa na hílsúu yë̈wúɗɗë̈ rë̈ ín, Yéesú a taalibe yi ñeyu waali húus filiƀ i meey bele. Yaaƀuu taalibe ya ra, wa yabute na kodu yaaŋnga yi belaa, na ƀuluñu na húñú.

2 Oluu fariseŋŋa yii baa ra, wa wonu Yéesú tih : « Ole ! Taalibe yu ee pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë̈. »

3 Yéesú won wa tih : « Ɗon yúhú yee húmú paŋ Dawit bee yaaƀuu ƀani ƀë̈wí rë̈ maan ?

4 Ɗi húmú haal Faam Koope*, ƀeƀpe mbúurë̈e yefu fíi Koope ra, ƀani ƀë̈wí ñamute. Añcaŋ ɗi a ƀë̈wí ƀéeƀ, ow di waa na waray naa ñam. Seeyoh ya kut daa waruu naa ñam.

5 Mbée ɗon yúhú yee bíníyú téeríi Kootaa ra maan ? Bisi hílsë̈e lah raa, seeyoh ya na légéyú Faam fi gaani Koope ra na powu kootii bisa te na heneh yin ƀos waa na.

6 Mee ron won ra ee biti ƀë̈yí luk Faam fi gaana daa deh.

7 Mantee ƀal, Koope won tih : *“Bë̈ewë̈ naa'-keeñ ƀë̈wí kayya na daa génël së̈' biti wa hawre so' sarah kep.”*✡ Ɗon yúh yee faha' won unni yaa ra koon, tin ɗon ii daan ƀë̈wí paguy yin ƀos.

8 Yúhí biti so' mi Koy-ƀë̈e' daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë̈. »

Yéesú a ƀë̈e' ya'a ƀeedoh ra
(Saame Marka 3.1-6 ; Lúkkë̈ 6.6-11)

9 Yéesú kola' daaha saañce, haalte tígë̈ na ɗaguu yë̈wúɗɗë̈ Koope ra.

10 Ɗë̈yí ya'a ƀeedohte húmú në̈. Fariseŋŋa na saamu yii yabun wa Yéesú, meelute ri wonu tih : « Kootaa onte ow pay jéríɗ bisa na hílsúu rë̈ ë̈ ? »

11 Ɗi won wa tih : « Ow di ɗon na lahaa har fa yínë̈ kut koon, har fa anti keen yéem yiin bisa na hílsúu rë̈, ɗi ii yíppí pay nís ɗí ë̈ ?

12 Añcaŋ ow luk har lah maanaa fap. Kon pagiɗ ow yin wun bisa na hílsúu rë̈ kadduuy ! »

13 Tígí daaha, Yéesú won ƀë̈e' ya'a ƀeedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Ɗë̈e' yeɗte ya'i, ya'a yíppée wah koloŋ madda'te a ya'i yínë̈e.

14 Tígí daaha, fariseŋŋa ɗúhúté tígë̈ na ɗaguu yë̈wúɗɗë̈ Koope ra, na peenu ɗee nay waa page níi wa hap Yéesú húl rë̈.

Súrgë̈e tanis Koope ra

15 Yúhë̈' Yéesú biti fariseŋŋa peenu hawi húl rë̈, ɗi kolohte tígí daaha

* **12:4 12.4** *Faam Koope* : Tígë̈ seeyoh yi ƀë̈y Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taƀahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Më̈yíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. ✡ **12:7 12.7** Saame Oose 6.6

saañce. Ow caak ñeyute tala, ɗi payce ɓëewë jérú
në rë ɓéeɓ,
16 ɗi antee waa kadda' lok
biti wa won daa ri wa.
17 Yee húmú won Koope
ñeya'te ri yonente Isayii ra
laha'te ɗaaha. Ɗi húmú won
tih :
18 *« Bee daa súrgíi së', bee fal
mi ra ;*
mi faha'te ri níi faha',
*te keeñ so' sosse ɗii na níi
sos.*
May cépíɗ Ruuhi so' sun fi,
*ɗi waare heetta ɓéeɓ waala
gén ɗë.*
19 *Ɗi ii íñë',*
ɗi ii ɓéyíɗ uni,
una ii lek ow këem.
20 *Ɗi ii korsa' tal bëhëerí
sígímpé,*
ɗi ii yím lampii giimpe.
Ɗi ay hene ɗaaha níi
*ɓëewë ɓéeɓ tah waala gén
ɗë.*
21 *Heetta ɓéeɓ ay tík
yaakaari wa sun fi. »*✡

*Sañ-sañi Yéesú kola' waa
na ?*
*(Saame Marka 3.22-30 ;
Lúkkë 11.14-23)*
22 Filoon fe, Yéesú komute
ɓëyí laha' yébítëh fí kadda'
ri ot a won. Yéesú payce ri,
ɓë̈e' dalaatte ot a won.
23 Ɓëewë ɓéeɓ éemú éemë
níi tahte wa na wonu tih
: « Ɓëyée waɗti hena sédí
Dawit maan ? »
24 Keluu farisenɲa yii baa
ra, wa wonu ɗi ñéerë' a
Belsebul buuri yébítëh yë
daa tah ɗi mín wë̈e lík.
25 Bi yúh Yéesú yee nuffi
wa, ɗi won wa tih : « Ɓëewí
daa boku nguur haa'ee filiɓ
fi wa raa, nguur ki baa ii
míllë' keen a ? Ɓëewí daa
boku gin mbée faam haa'ee
filiɓ fi wa raa, gini baa mbée
faam fi baa ay míllée poo.
26 Kon hena biti Seytaane
líkë Seytaane líkë ti ɗaa
nen koon, ɗeef ɗi haa' afi !
Nguur ki ay mínée caŋ ɗíh ?
27 Hena biti Belsebul daa
yeɗ so' sañ-saña na líkë' mi
yébítëh rë̈e, kon daa yeɗ
ɓëewën sañ-saña na líkúu
wë yébítëh rë ? Wa fi yaa
teeɓute ron biti ɗon homuy
kaah !
28 Yee lah ra biti kay, mi
ñéerë' a Ruuhi Koope, daa
tah mi mín lík yébítëh. Baa
daa teeɓa' biti Nguur ki
Koope lahte níi ɗon na.
29 « Ow míméh haal faam
ɓëyí mitte ow, poo faam fa,
te ɗéɓéeh rii pokalsa'. Ɗi
pokalsa' ri níi woc raa kay,
ɗi mín ɓeɓ alal mi.
30 Ɓëyí ñéerëey a so',
kaa'a'te so' ; te ɓëyí habraay
so' négírë'í yubi so', ɓëyí baa
hasla' hasloo.
31 Daa tah mi na won ɗon
bitih : bakaadi paŋ ow ɓéeɓ
mín ɗíi baalu níi luka' sola'
ya yuloh Koope na ra. Ɓëyí
sol Ruuh-Peseŋ nék, ɗi ii
baalu.
32 Ɓëyí won yin ɓos sun fi
so' mi Koy-ɓë̈e' ɓéeɓ, ɗi mín
baalu. Yaha sun fi Ruuh-
Peseŋ raa nék, ɓëyí baa ii
mëssí baalu.

*Won ɓéeɓ ɗúhë' keeñ
(Saame Lúkkë 6.43-45)*
33 « Tal kilki lahte njiriñ
límë' koy ki lahte njiriñ, tal
kilki lahay njiriñ límë' koy

✡ **12:21 12.21** Saame Isayii 42.1-4

ki lahay njiriñ. Tal kilik
yúhsúu koy ka.
34 Tisoh yi hiliññi yeh, ɗon
mínúu won yii wunte ɗíh te
ɗon wúníh ? Yii won ow
ɓéeɓ ɗúhë' rí keeñi.
35 Ɓëyí naa'te keeñ hom
wona' yii wunte ndah keeñi
naa'a laha' ri ra ; ɓëyí
ɓosse keeñ nék hom wona'
yii ɓosse ndah ɓosi keeña
homa' ri ra.
36 Mee ron won ɗa ee
bitih : yiin nay aattiyee Koo
ɓëewë rë, ɓëyí won woni la-
hay njiriñ ɓéeɓ, ɓani Koope
ay naa teya'.
37 Yii won ow, Koope ay rii
aattiyee biti ri ow wun mbée
ri ow ɓos na. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccë̈e 16.1-4 ; Marka 8.11-12 ; Lúkkë 11.16, 29-32)

38 Filoon fe, i ow di
yëeddëh yí kootii Mëyíis a
i farisen̓ ayute wonu Yéesú
tih : « Ɓahaa, fun fahuu olu
fu pan̓ kimtaani nay teeɓee
biti Koope daa wol ro. »
39 Ɓi won wa tih : « Ɓon fi
ɓëy jamanii beh, ɗon ɓosute
te ɗon yégúy Koope ; ɗon
meeluu kimtaani kola' ɗii na
a ? Añcan̓ ɗon ii teeɓu kim-
taan hém henay yee húmú
kat yonente Sonaas ra.
40 Di húmú laha' Sonaas
waal éeyë loo jéní gaana, so'
mi Koy-ɓëe', ɓúudé fí së' ay
hacu, lah waal éeyë feey.
41 Yiin nay aattiyee Koope
ɓëewë rë, ɓëy Níníif ay
koloh can̓ fíi ɗon fi ɓëy ja-
manii beh, teeɓ ɗon biti ɗon
homuy kaah. Keluu ɓëy
Níníif waarii Sonaas ra, wa
lofute pesaɗ neh a ? Añcan̓
ɓëyí luk Sonaas gaan daa
deh.
42 Yiin nay aattiyee Koope
ɓëewë rë, buuri ɓelaa húmú
ílíf deyi Sabaa ra ɓal ay
koloh can̓ fíi ɗon fi ɓëy
jamanii beh, teeɓ ɗon biti
ɗon homuy kaah. Ɓi húmú
kola' ginna lukuu wuloh ra
acce síkírëhí wonnee ke Sa-
lomoo neɓ keloh níi rë neh
a ? Añcan̓ ɓëyí luk Salomoo
gaan daa deh.

Nimili yébítëh ow na
(Saame Lúkkë 11.24-26)

43 « Yébítëh ɗúh ow na raa,
saya' mbale luufin saame
tígí hílsëe rí. Ɓi olay raa,
44 wona' nufi tih : “May
nimil tígë húmú kola' mi ra.”
Ɓi nimil ɗeef ɓëe' man ti
faam fi parute, yugusute níi
wunte, hente holon̓ raa,
45 tígí daaha, ɗi ay pay
saam yébítëh paana kay, yi
luku rii sohoor, wa ac dék
ɓëe' në. Hen ɗaaha raa, ɗee
nay míllée ɓëe' rë ay luk
ɗee man ɗi ɗéɓëenë rë ɓos.
Yii man ɗaaha nay kate ɓëy
jamanii bee ɓosute níi ɓos
ra. »

Ɓëy faam i Yéesú
(Saame Marka 3.31-35 ; Lúkkë 8.19-21)

46 Yéesú hompe na goneel
a ɓëewë, koy-yaayyi a
yaafi ayute, cagute ëssë na
meeluu ri. [
47 Ow acce won Yéesú tih
: « Yaafu a koy-yaayyu ínú
ëssín, na meeluu ro. »]
48 Yéesú tahte won ɗi tih :
« Wa daa yaaso' a i wa daa
koy-yaayyi so' ? »

49 Ɗi yeɗte ya'i na teeƀa' taalibe yi, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh.
50 Yúhí biti ƀëyí në paŋ yee faha' Baaso' fa sunaa-sun ɗa ƀéeƀ, ƀëyí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso'. »

13

Léehí feeyya maduy ra
(Saame Marka 4.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)

1 Yiin fin fa, Yéesú kolohte faam, saañce tookke ƀúk laahi Galile.
2 Ɓëewí caakute níi caak ayute wërúté rí, tahte níi ɗi míllë' haal gaal filiƀ laaha, tookke na, ƀëewë homute ƀúk laaha.
3 Ɗi ñeya'te léeh, na teeƀ wa yin caak won wa tih : « Lahte ƀëyí húmú koloh sohi meeyi.
4 Ɗi hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente ƀúk waala, yakka ayute tanute wa ƀéeƀ.
5 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;
6 ndaa kola' na'a sun ɗa, bi nooray níillë, wa yíppée tam.
7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe.
8 Lahte yi keen feey fi looƀpe. Wa paalte, talla kolohte, ɗúhíɗté íl, laaƀpe níi laaƀ. Tal fi tal ƀéeƀ yera'te yee waɗ rii yeraa ra*. »
9 Yéesú ƀaatte won wa tih : « Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?
(Saame Marka 4.10-12 ; Lúkkë 8.9-10)

10 Tígí daaha taalibe ya leƀuute Yéesú, wonu ri tih : « Yi tah fu yahti won a ƀëewë rëe, fu ñeya' wa léeh ? »
11 Ɗi won wa tih : « Ɗon, kúmpë yí Nguur ki sun-Koo teeƀu ron, ndaa teeƀuy ƀëewí kayya.
12 Yúhí biti ƀëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay ƀaatu níi keeña sos. Ɓëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu†.
13 Yee tah níi mi yahti won a wa raa, mi ñeya' wa léeh rë daa ri beh : biti wa yeele raa wa na ëlíh, te wa kelee raa wa na yíih yee na wonu ra.
14 Yee húmú won Koope ñeya'te ri yonente Isayii ra laha'te ɗaaha waa na. Ɗi húmú won tih :
"Ɗon ay keloh a nuffon, ɗon ii yúh.
Ɗon ay tík íllën ngëey, ɗon ii ot.
15 *Ɓëewí yee súhúté keeñ,*
wa dapute nuffi wa,
toñeh wa ay naa kelee.
Wa ñíipúté,
toñeh wa ay naa ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín,

* **13:8 13.8** *Tal fi tal ƀéeƀ yera'te yee waɗ rii yeraa ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tal fi tal ƀéeƀ, yee límpé pep tíméer (100), yee sabay pëenë (60), yee sabay éeyë (30).* † **13:12 13.12** *ƀëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Ɓëe' pagay yii baaha ra, daa ri ƀëe' habay unna keloh ri ra, ɗi húl fayu raa, ɗi ay ñak ƀéeƀ. ✡ **13:15 13.15** Saame Isayii 6.9-10

wa lof pesaɗ, mi pay wa yee homuu wa ra.”✡

16 « Ɗon nék, ɗon lahute sos-keeñ : íllën ee ot ɗa, nuffon ee keloh ra.

17 Mee ron won kaaf ka ra ee : caakke yonente a ɓëewí júɓúté húmú fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu ron ra, wa keluuy ri. »

Iti fi anili feeyya maduy ra
(Saame Marka 4.13-20 ; Lúkkë 8.11-15)

18 « Kon síkíríi yee faha' won léehí línëhë rë.

19 Búk waala keen tisoh ka ra, daa wa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unni Nguur ki sun-Koo ra, wa habuy wa affi wa. Seytaane acce tígí daaha, pahte wa waa na.

20 Feey fa laha' la' tisoh ka keen na ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ;

21 ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : kofeel yípée wëe daɓ mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa koluun daaha yeris ngémë.

22 Feey fa na paal ñobitaan tisoh ka keen na ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluute Unna ra. Tíl tílë níi nék, sohle yi ëldúnë a alal ma na nofa' ow ra lúfílté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.

23 Feey fi looba keen tisoh ka ra, daa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, yúhúté yee won wa ra : ow fi ow waa na ɓéeɓ njiriñce yee waɗ ɗii njiriñ ra‡. »

Léehí gaaw fi naala

24 Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a biti bee ow sohte tisoh ki wunte meeyi ra nen.

25 Ɓëyí kaa'a'te ri kolohte leelu elek ɗeef ɓëewë ɓéeɓ na nee'u, payte sohte gaawa naal filiɓ too ka, saañce.

26 Kola' too ka níi ɓíríssé ë, gaaw fa kolohte ɓal ñéerë'té a wa.

27 Súrgë yí yíkíi meeya ayute wonu ri tih : “Bahaa, fu soh tisoh ki wunte meeyu neh a ? Gaaw fa filiɓ kola' di kon ?”

28 Ɗi won wa tih : “Ëyí kaa'a'te so' daa paŋ pagari bah.” Wa wonu ri tígí daaha tih : “Fu fahaay biti fun pay fun ɗof wa woo ?”

29 Ɗi won wa tih : “Miteh ri, toñeh ɗon home ɗofi wa raa, ɗon ɗofaaloh too ka.

30 Yéɗɗí wë ɗaaha níi lecaa ya fayu. Bín fë rëe, may won lecoh ya ɗof wa paay, luuh wa tam wa, wa anti lec too ka gariɗ so' wa.” »

Léehí pebi tisoh ki yutuuda a bi lëwíirë
(Saame Marka 4.30-34 ; Lúkkë 13.18-21)

31 Yéesú ñeyaatte wa léeh kay won wa tih : « Nguur ki sun-Koo mada' a pebi

‡ **13:23 13.23** *ow fi ow waa na ɓéeɓ njiriñce yee waɗ ɗii njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).*

yutuudi§ baa ɓeɓ ow sohte
ri meeyi ra nen.
32 Pebi baa daa lukki yin ti-
soh ya ɓéeɓ ; kaa'eeh paala'
ri ra, ɗi hente tal kilik níi
lukke gañcaha meeya ɓéeɓ,
yakka ayute túfúté ya' ya. »
33 Yéesú ñeyaatte wa léeh
kay won wa tih : « Nguur
ki sun-Koo mada' a lëwíirë
ɓeɓ ow ɓeleɓ, boolla'te wa a
mún caak, íyíɗté wë níi wa
ɓéeɓ fuuɗte ra nen. »
34 Yéesú teeɓa' ɓëewë
iñyaaha ɓéeɓ a léeh. Ɗi
na húmú woneh a ɓëewë te
ñeyeeh léeh.
35 Yee húmú won yonentaa
ra laha'te ɗaaha. Ɗi húmú
won tih :
« May waa ñee'ee léeh,
may waa won iña ɗapu
dala'te dalaani ëldúnë
rë. »✡

Iti fi léehí gaaw fi naala

36 Yéesú kolohte ɓëewë
në tígí daaha, nimilte faam.
Taalibe yi leɓuute, meelute
ri wonu tih : « Teeɓ fun iti
fi léehí gaaw fi naala meeya.
»
37 Ɗi won wa tih : « Ɓëe'
soh too-tihin ka ra, daa ri so'
mi Koy-ɓëe' ;
38 meeya daa ëldúnë ; too-
tihin ka daa ɓëewë nonu
Nguur ki sun-Koo ra ; gaaw
fa daa ɓëewë ñeyu tal Sey-
taane ra ;
39 kaa'ohi yíkíi meeya, bee
soh gaaw fi naala ra, daa
Seytaane ; wahtu lec too daa
túkkíi ëldúnë ; lecoh ya daa
wa malaaka ya.
40 Di nay ɗofuu gaaw fa
luuhu tamu, ay made ɗaaha
nen túkkíi ëldúnë.
41 Yiin fin fa, so' mi Koy-
ɓëe', may wol malaaka yi
so', wa négírë' ɓëewë na
ɓeku ɓëewí kayya bakaaɗ
ɗa a yee na ñéyíh woni
Koope ra ɓéeɓ, wa lík wë
Nguur ki so',
42 an waa yeñ filiɓ njaar
mi kíi kë, wa looye daaha,
ŋafee níi tíññí wë lec.
43 Tígí daaha, ɓëewë júɓú
rë ay niiñ ti na' nen filiɓ
Nguur ki boffi wa. Ɓëyí lah
nuf kelaa, kelaan na ! »

Léehí alal ma ɗapu ra a bi femaa

44 Yéesú ɓaatte won wa tih
: « Nguur ki sun-Koo mada' a
alal mi ɗapu filiɓ meey nen.
Lahte ɓëyí otte wa ɗapaatte
wa, saañce a sos-keeñ yaayte
iña laha' ri ra ɓéeɓ, nimilte
lompe meeya.
45 « Nguur ki sun-Koo man
biti ɓal bee yiikoh koloh
saam feme kah-kah ra nen.
46 Ɗi tíl níi teya' a femii
kofeelte ot ɗaa, ɗi pay yaay
iña laha' ri ra ɓéeɓ, ɗi ac
lom femaa. »

Léehí mbaala

47 Yéesú ɓaatilte won tih
: « Nguur ki sun-Koo mada'
a biti bee seeɓoh bac mbaal
kísí, hampe heet jén ɓéeɓ rë
nen.
48 Mbaala líif rëe, wa héc
ɗí, ɗúhíɗ rí ɓúk kísí fë, wa
took tanis jénnë. Yee wun
ɗa, wa túm wë dama yi wa,

§ **13:31 13.31** *pebi yutuudi* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tisoh mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.
✡ **13:35 13.35** Saame Kañaa ya 78.2

wa bet yee lahruy wa njiriñ ra.
49 Túkkíi ëldúnë fayu ay made ɗaaha nen. Malaaka ya ay ac, ɓísëlsë' ɓë̈ewí ɓossa a ɓë̈ewë júɓú rë,
50 wa bet ɓë̈ewí ɓossa filiɓ njaar mi kíi kë, wa looye daaha, ŋafoh níi tíññí wë lec. »

Ɗee kéenɗë' Yéesú woni ra

51 Yéesú meelte taalibe yi won wa tih : « Ɗon yúhú yee faha' won iñyaa ra ɓéeɓ ë ? » Wa wonu ri tih : « Íi, fun yúhú yee faha' waa won ɗa kay ! »
52 Ɗi won wa tih : « Ow di yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis, bi yë̈eddúté ɓal iña leŋ sun fi Nguur ki sun-Koo ra mada' ɗeh : ɗi mada' a yíkíi faam fi baa fí yúhté biti yaati nís di iñi kah-kah ya faami raa, ɓeya' yin has deh, ɓeɓ yin kíilíɗ deh. »

Yéesú a ɓë̈y Nasaret
(Saame Marka 6.1-6 ; Lúkkë 4.16-24)

53 Wona' Yéesú léeh yí yaa níi wocce ra, ɗi kolohte daaha saañce.
54 Laha' ri gin wa ra, ɗi haalte tígë na ɗaguu ɓë̈ewë Koope ra, na yë̈edíɗ wë. Di na yë̈eddë' rí éemíl wë éemílë níi, tahte wa na wonu tih : « Ɗi kola' hamhama na yë̈eddë' rí iñyee ra a doolaa na paga' ri kimtaanni yee ra dih ?
55 Bee koy daayoha saa ? Maryaama daa yaafi neh a ? Ɗi koy-yaafi Saak, Suseef, Simoŋ a Yúɗ neh a ?
56 Koy-yaayyi ɓeleɓ íníh ee ɓéeɓ filiɓ fi yen a ? Kon ɗi kola' iñyee ɓéeɓ dih ? »
57 Kénsúu wë iñyaa ra, wa gémúy rí. Ɗi won wa tígí daaha tih : « Yonente heefuu gina dék ɗí rë a ɓë̈y faam wa na kut. »
58 Bi gémúy wë rí, Yéesú pagay kimtaan caak daaha.

14

Húlí Saŋ Batis
(Saame Marka 6.14-29 ; Lúkkë 9.7-9)

1 Bín fë, bi hen tii Yéesú lë̈yë̈ŋ gina, Erot gë̈ernë̈erí Galile kelohte ban fi.
2 Ɗi won súrgë yí tígí daaha tih : « Ɓë̈e' në keloh mi baa ra míntí hena Saŋ Batis ! Ɗi waɗti kë̈llú kë̈llë ɓúudé daa tah ɗi mín paŋ kimtaan. »
3 Bee daa yee húmú kat Saŋ Batis ra : Erot daa húmú habroh Saŋ, pokrohte ri, ɓekrohte ri kasu af Erojat, ɓeleɓ Fílíp koy-boffi ɗi fi Erot.
4 Yee tah ra, biti Saŋ húmú won ɗi bín fë tih : « Waal neh fu naafe ɓeleɓ koy-boffu ! »
5 Yii baa tahte Erot húmú faha' hawrohi húl, ndaa biti ɓë̈ewë húmú habuu Saŋ yonente, tahte ri kaañay.
6 Nimila' bisa límú Erot kíilí baaha ra, ɗi cë̈gíɗté ndaje. Koy Erojat ɓeleɓ haalte na bec fíi haneella. Beja neɓa'te Erot
7 níi ri añohte biti yii meel ri kúkë̈yí ɓelaa ɓéeɓ, ɗi ay ri rii yeɗ.

8 Yaafa ƀekke ri nuf níi ɗi won Erot tih : « Tíké af Saŋ Batis sun wa', fu yeɗ so' ri. »

9-10 Keeñ buur ɗúmpé ces, ndaa bi añoh ri fíi haneella, tahte ri wola'te lecrohi af Saŋ kasiin, komu kúkëyë.

11 Afa lecute tíkúté wa', komute kúkëyí cafay ka, kúkëyë kompe ri yaafi.

12 Filoon fi baaha, taalibe yi Saŋ ayute, ƀeyute ƀúudé fë hacute ri. Koluu wa hacada ra, wa suute Yéesú në, ƀíllúté rí yee lah ra.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya

(Saame Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17 ; Saŋ 6.1-15)

13 Kela' Yéesú yee kat Saŋ ra, ɗi ƀeƀ gaal, na saañ saami tígí ɗaayte, wuloh ƀëewë. Namuu keloh dúukëlí ƀëewë biti Yéesú saañce ra, wa koluute ginni wa, ƀeyute kotti wa, ñeyute ƀúk laaha na téebírú rí.

14 Cépë' Yéesú gaala ra, ɗi otte ƀëewí caakute níi caak. Tígí daaha, keeña ɗúmpé waa na ces, ɗi yampe na pay jéríɗɗë.

15 Ɗi hampe payi jéríɗɗë níi na'a na yëellëh. Tígí daaha, taalibe ya leƀuute ri wonu ri tih : « Wone ƀëewí yee saañ ginna leƀoh dee ra, wa saame yii túmún wë ƀúkkí wë, tígë homu yen dee ra lahay yin, te na' ee saañ haale ra. »

16 Ɗi won wa tih : « Miteh ri ! Ɗon fi yah, yérí wë yii nay waa ñame. »

17 Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana dee kut. »

18 Ɗi won wa tih : « Këmí së' wë deh. »

19 Ɗi antee nah ƀëewë took feey sun fi gaaw fa. Ɗi ƀeƀpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, ƀéyíɗté afi yeelte sun, símpé Koope, antee lecsa' mbúurëe, yeɗte wa taalibe ya, wa woruute wa ƀëewë.

20 Ɗëewë ƀéeƀ ñamute níi laalute. Négírúu wooñnjiida ra, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

21 Ɗëewë ñamu na ra warutee mit ow yaal júnní iip (5.000), bokaay ƀeleƀƀa a tuŋka.

Tílí Yéesú sun fi mulaa

(Saame Marka 6.45-52 ; Saŋ 6.16-21)

22 Filoon fi baaha, Yéesú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këllëh rí ƀúgí yíníi laaha na'-na', ɗi fi baa ɗi pëkís ƀëewë paay.

23 Pëkísë' rí ƀëewë rë, ɗi hécëhté saañce ɗaŋ Koope sun fi daŋin. Elgi Koo ɗeef ƀani afi kut daa tasu hatni baaha.

24 Wahtaa homa' ri daaha ra ƀéeƀ, ɗeef gaala haalu taalibe ya ra ín jaanndohte ngilaaw ma leelii laaha ra, mboowaanna na mokil wa.

25 Laha' hagada ra, Yéesú tíl tílë sun fi mulaa, na saañ ri ɗeefri wa ra.

26 Oluu wa ri na tíl sun fi mulaa, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa tíitúté na fogu.

27 Ɗi yíppée wëe won tih : « Hëbí affon ! Ngënë tíití ! Yaa so' ! »

28 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Hena biti ɗi ɗo fi

Yíkëe rëe, won so' mi ñee
sun fi mulaa mi ɗeefiɗ ɗo. »
29 Yéesú won ɗi tih : « Aye
! » Peer yíppée cép gaala, na
til sun fi mulaa, yuliɗte ɗii
na.
30 Ndaa ola' ri biti ngilaaw
ma lahte doole, ɗi tíitté na
dal honoh, foŋke won tih : «
Yíkëe, sëmlë' së' ! »
31 Yéesú yíppée yeɗ ya'i
hampe ri, antee rii won tih :
« Fu néekíñë' yih ? Ngémën
tasa'te ee ! »
32 Wa ɓéeɓ ana anutee
haal gaala, ngilaaw ma
seemmite.
33 Tígí daaha, wa fa húmú
filiɓ gaala ra ɓéeɓ yekute fíi
Yéesú wonu tih : « Fu Koy
Koope kaah ! »

Ɗee payuu ɓëewë Sene-
saret ra
(Saame Marka 6.53-56)

34 Húusúu wë laaha ra, wa
teeruu Senesaret.
35 Yúhsúu ɓëewë dékú
daaha Yéesú rë, wa wonute
ri ɓëewë hatni baaha ɓéeɓ.
Ɗi komute jéríɗɗë ɓéeɓ.
36 Ɓëewë na ɗagu ri biti
jéríɗɗë leɓ wuti yaha nuf
búubí kut. Te ɓëewë leɓu na
ra ɓéeɓ wahute.

15

Yéesú a ɓaahi caacca
(Saame Marka 7.1-23)

1 Jamanii baaha, i fariseŋ
a i yëeddëh yí kootii Mëyíis
koluu Yerusalem ayute
wonu Yéesú tih :
2 « Yi tah taalibe yu në
pëgíh yee ɓaahuu caacca ra
? Yi tah balaa wa ñam raa,
wa na ɓëeñnjíih ɓooñnjohi
ñeete waal ? »
3 Ɗi tahte won wa tih : «
A ɗon, yi tah ɗon na tíkú
túuyë' yí Koope dín, faha'i
hami ɓaah yon ?
4 Ɗon yúhúté biti
neh Koope won tih :
“Lah tëeppítíi baappon a
yaayyon”✡, te *“ɓëyí won ɓos*
sun fi boffi mbée sun fi yaafi
waɗti hawun húl”✡ ë ?
5 Ndaa ɗon, ɗon yëeddúu
biti yee waɗ ow ɓeɓ koon,
tooppita' wa boffi mbée
yaafi ra, ɗi won biti kut ɗi
yeɗte wa Koope sarah raa,
6 ɓëyí baaha lahriray boffi
mbée yaafi yin. Ɗaaha, ɗon
nísúté iña túuyë' Koope ra,
ɗon tíkúté ɓaah yon.
7 Wonnon teem ɓúkkën !
Yonente Isayii húmú wona'
ron, te ri won kaah na bíní
rí unee Koope bee ra :
8 *“Kaña na kañu so' ɓëewí*
yee ra teem ɓúkkí wë.
Yee hom keeññi wa ra
haayaay a yee naha'
mi ra.
9 *Jaamiyoha na jaamiyuu wa*
so' ra lahay njiriñ ;
iña na yëeddúu wë rë, ow
doŋ daa sak wa.”✡ »
10 Yéesú antee dëek ɓëewë
ɓéeɓ won wa tih : « Síkíríi,
te ɗon ɓek iñyee affon !
11 Iña na ñam ow ra neh
daa na tah ɗi sobe ; yee na
ɗúh ɓúgë rë kay, daa na tah
ɗi sobe. »
12 Taalibe yi leɓuute ri
filoon fe wonu ri tih : «
Fu yúhté biti iña won fu ra
neɓaay fariseŋŋa a ? »

✡ **15:4 15.4** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ✡ **15:4 15.4** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.17 ✡ **15:9 15.9** Saame Isayii 29.13

13 Ɗi won wa tih : « Tal
kilki Baaso' fa sun yípëy rí,
ay ɗofu.
14 Yéɗɗí wë : wa
búumíɗɗí nooku i búumíɗ
kay. Te búumíɗ nook
búumíɗ rëe, wa ɓéeɓ ana
ay keen ngas. »
15 Peer tahte won Yéesú tih
: « Teeɓ fun yee na faha'
fuu won sun fi yee na tah ow
sobe ra. »
16 Ɗi won tih : « Ɗon fi yee
nam, affon lahay daaha níi a
ɗee ɓal a ?
17 Ɗon yíih biti iña na ñam
ow ra ɓéeɓ haala' ɓúgë,
saañ lowa, ɗúh faana a ?
18 Yii fús ɓúk ow nék, ɓëe'
ɗúhë' rí nufi, te daa na tah
ɗi sobe.
19 Nuf ow daa na koma'
iñi ɓossi yee ɓéeɓ : bëem
ow, njaaliyoh a yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ, loh, feliɗ ow
a yah tii.
20 Iñyaa daa na tah ow
sobe, ndaa biti ow ñam te ri
ɓooñnjeeh ɓooñnjohi ñeete
waal, taheh ɗi sobe. »

Ngémí ɓelaa yëwúɗ neh ra
(Saame Marka 7.24-30)

21 Yéesú kolohte daaha,
saañce deyi Tíir a Sidon.
22 Laha' ri ra, lahte ɓelii
dék daaha, ɗi ɓëy Kanaan.
Ɓelaa yíppée ac na téebílëh
rí a foŋ won tih : « Yíkëe,
sédí Dawit dímlë' së' kan !
Koy so' ɓeleɓ laha' yébítëh
fi daa na mokil ri mokli
misikke. »
23 Ndaa Yéesú tahay ɓúkí
ɗii na. Taalibe ya leɓuute ri
wonu ri tih : « Pëkísé ɓelii
bee saañ ; ɗi na lek fun a foŋ.
»
24 Yéesú tahte won tih :
« Koope wol so' ɓëy Israyel
na kut, wa fa madu harri
múuyú múuyë nen ra. »
25 Ɓelaa acce yekke fíyí
won tih : « Yíkëe, dímlë' së'
kan ! »
26 Yéesú won ɗi tih :
« Ɓosse biti ñami tuŋka
yúfɗëe ɓuh*. »
27 Ɓelaa loffe ri won tih
: « Baa kaah ɓahaa, ndaa
kaa'eeh ɓuh ñam ruuysiitta
keena' ya' yíkíi rë. »
28 Tígí daaha, Yéesú won
ɗi tih : « Fu gaante ngém yaa
ow ! Yee faha' fu ra lahte.
» Wahtaa wona' ri unni yaa
ra, kúkëyí ɓelaa wahte.

Ɓëewí caakka pay Yéesú rë

29 Yéesú kolohte deyi Tíir
a Sidon daaha, nimilte ɓúk
laahi Galile. Laha' ri ra, ɗi
lappe sun daŋ tookke na.
30 Ɓëewí caakute ɗeefrute
ri, ñéerúuté a ɓëewí ɓeeduu
ɓeedoo, i búumíɗ, i lëfëñíɗ, i
likiɗ a i ow kay caak yi jérú
jérë. Wa komute Yéesú, ɗi
payce wa.
31 Ɓëewë éemúté oluu
wa likiɗɗa na wonu ra,
lëfëñíɗɗë koluute na tílú,
cérrí ɓëewë ɓeeduu ra
mante ti merees nen,
búumíɗɗë na yeelu, wa
ɓéeɓ na kañu ndami Koope
fi ɓëy Israyel.

Mbúurú yí paana ya a i koy jén
(Saame Marka 8.1-10)

32 Filoon fi baaha, Yéesú
dëekké taalibe yi, won wa

* **15:26 15.26** Yëwúɗɗë tíkú ɓëewë yëwúɗ neh ra ɓuh.

tih : « Mi yérémpé ɓë̈ewí yeh ! Hente waal éeyë̈ woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa. Mi míné́h wë̈e yeris wa saya' loo holoŋ, toñeh wa ay kohe waala biti wa yahti nimil ginni wa. »

33 Taalibe yi wonu ri tih : « Yii mín ñë̈míɗ ɓë̈ewí yee ɓéeɓ níi loo yi wa may, yen ay waa ɗúhée dih luufi pë̈réedí beh ? »

34 Yéesú meelte wa won tih : « Ɗon lahuu mbúurú ɗíh ? » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú paana a i jén yin-yin. »

35 Tígí daaha, ɗi wonte ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ took feey.

36 Ɗi ɓeɓpe mbúurú yí paana ya a koy jénnë̈, símpé Koope, lecsa'te wa yeɗte taalibe yi, nahte wa wora' wa ɓë̈ewë̈.

37 Ɓë̈ewë̈ ɓéeɓ ñamute níi laalute. Négírúu wooñnjiida ra, wa líiffé dama paana.

38 Ɓë̈ewë̈ ñamu na ra henute ow yaal júnní iniil (4.000), bokaay ɓeleɓɓa a tuŋka.

39 Pë̈kísë̈' Yéesú ɓë̈ewë̈ níi wa suute ra, ɗi haalte gaal, saañce deyi Magadan.

16

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Marka 8.11-13 ; Lúkkë̈ 12.54-56)

1 Filoon fe, i fariseŋ a i saduseŋ fahuu olsohi Yéesú ayute ɗii na, nahute ri paŋ kimtaani nay teeɓee biti Koope daa wol ri.

2 Yéesú won wa tih : « [Na' home haal ɗon ot sun-Koo luum raa, ɗon na yúhú biti Koo ay maal kéy fín fë̈.

3 Mbée bee hagaɗ lahte ɗon ot nérrë̈ leɓoh feey raa, ɗon na yúhú biti ɗi ay toɓ. Ɗaaha, ɗon mínú yúhsë̈' iña na teeɓa' yii nay lahe sun-Koo ra, ɗon antee míníh yúhsë̈' iña na teeɓa' Koo woteh yee ra a ?]

4 Ɗon fi ɓë̈y jamanii beh, ɗon ɓosute te ɗon yégúy Koope ; ɗon meeluu kim-taani kola' ɗii na a ? Añcaŋ ɗon ii teeɓu kimtaan hém henay yee húmú kat Sonaas ra. »

Tígí daaha, ɗi kolohte waa na saañce.

Tígë̈ teem affi taalibe ya ra
(Saame Marka 8.14-21)

5 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi haalute gaal na suu ɓúgí yíníi laaha. Na suu wa ra, taalibe ya halute kúrë̈elë̈h mbúurú.

6 Yéesú won wa tih : « Wë̈ettíyíi affon ! Lah më̈ytíi lë̈wíirí fariseŋŋa a saduseŋŋa*. »

7 Taalibe ya na capituu wonu tih : « Biti yen lahuy mbúurú daa tah ɗi won yii bah. »

8 Bi yúh Yéesú yee na wonu wa ra, ɗi tahte won wa tih : « Ɗon capituu yi biti ɗon lahuy mbúurú ? Ngémë̈n tasa'te ee !

9 Kon ɗon yíih së̈' yúhë̈ doom a ? Ɗon nérsúuy

* **16:6 16.6** *lë̈wíirí fariseŋŋa a saduseŋŋa* : Lë̈wíir daa na tah mún më̈ na yugusuu mbúurú rë̈ poosa'.

mbúurú yí iippa woruu ɓë̈ewí júnní iippa (5.000) ra a ? Négírúu ron wooñnjiida ra, wa húmú líif dama ɗíh ?
10 Ɗon nérsúuy mbúurú yí paana ya woruu ɓë̈ewí júnní iniilla (4.000) ra ɓal a ? Wooñnjiida húmú négírúu ron ra húmú líif dama ɗíh ?
11 Na won mi ron moytohi lë̈wíirí fariseŋŋa a saduseŋŋa ra, hena' ɗi níi ɗon míníh yúh biti mi wonay ron woni mbúurú ? »
12 Tígí daaha, wa na anuu yúh biti ɗi wonay wa woni lë̈wíirë̈ na túmú mbúurú rë̈. Ɗi won wa biti kay, wa moytoh iña na yë̈eddúu fariseŋŋa a saduseŋŋa ra.

Woni Peer biti Yéesú daa Kiristaa
(Saame Marka 8.27-30 ; Lúkkë̈ 9.18-21)

13 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute na suu deyi Sesare Fílíp. Ɗi meelte wa won tih : « Ɓë̈ewë̈ wonuu biti so' mi Koy-ɓë̈e' daa mi wah ? »
14 Wa wonu ri tih : « Lahte ɓë̈ewí wonu biti daa fu Saŋ Batis, lahte yi wonu fu yonente Ɛ́elí, lahte yi wonu fu yonente Yérémí, i ow kay ɓal wonu ti fu ow di yonente ya. »
15 Ɗi meelilte wa won tih : « A ɗon, ɗon wonu biti daa mi wah ? »
16 Simoŋ Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope, Koy Koope fa na pes ɗa. »
17 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Ɗo fi Simoŋ koy Sonaas, fu lahte sos-keeñ. Yee won fu ra ɗúhë̈ey ɗoo na, Baaso' fa sunaa-sun daa teeɓ ro baaha.
18 So' nék, mi won ɗo tee : Daa fu Peer (daa ri : la'), te may yíppée jaŋii so' sun fi la'i baaha ; te kúl kë̈ ii rii mín ham.
19 May tíké céebí yí Nguur ki sun-Koo ya'u : yii kaa' fu feey fi beh, ɗeef ɗi kaa'uu ɗaaha sun-Koo ; te yii tah fu feey fi beh, ɗeef ɗi tahuu ɗaaha sun-Koo. »
20 Yéesú antee kadda' taalibe yi wa won ow kay biti daa ri Buura Koo fal ri ra.

Woni Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi kë̈llú ɓúudé rë̈
(Saame Marka 8.31-33 ; Lúkkë̈ 9.22)

21 Dala'te bisi baaha, Yéesú yampe na teeɓ taalibe yi won wa tih : « Mi waɗtee saañ Yerusalem, mi mok dín fë̈ níi mok ya' yi ɓaha ya gina, kélfë̈ yí seeyoh ya a ya' yi yë̈eddë̈h yí kootii Më̈yíis ; wa ay soo hawroh húl, te waali ë́eyë̈ fë̈ filoon fi húlí së̈', may kë̈llú ɓúudé. »
22 Tígí daaha, Peer dë̈ekké rí, wa ë́ccúuté, na won afa won tih : « Fu wona' yii baa ɗi Yíkë̈e ? Koo ii yeris yii baa kat ɗo ! »
23 Yéesú yíssë̈hté won ɗi tih : « Wuloh so' Seytaane ! Fu yaha' waal. Ɗoni Koope bokuuy ɗee oluu ron yii bee ra ; fu ot olaɗ ow. »

Ɗee waɗti ñë́erúun a Yéesú rë̈
(Saame Marka 8.34 níi 9.1 ; Lúkkë̈ 9.23-27)

24 Yéesú antee yíssë̈h taalibe yi na, won wa tih : « Ɓë̈yí

faha' ñéerë' a so', ɗi helan
iñi afi, enoh kurwahi, anti
ñee tal so'.
25 Ɓëyí núp húl, ay ñak
ñíiní ; ndaa ɓëyí tah ñagi
ñíiní af so', ay lah pesa na
ɗúméh rë.
26 Kaah neh biti alal mi
ëldúnë caleh ow yaay ñíiní ë
? Ñíiní yaayute ay tosuu ɗíh
?
27 « So' mi Koy-ɓëe' mi
yahti nimil raa, may ñéyrée
a malaaka yi so' filiɓ ndami
Baaso'. Bín fë rëe, ow fi ow
ɓéeɓ mi yíníl rí yii paŋ ri.
28 Mee ron won kaaf ka ra
ee : lahte ɓëewí ewu ɗon na
deh, balaa wa húl, wa ay ot
so' mi Koy-ɓëe', mi aye ayaɗ
buur. »

17

Teeɓa'i Yéesú ndami
(Saame Marka 9.2-13 ; Lúkkë 9.28-36)

1 Waal pëenë filoon fe,
Yéesú dëekké Peer, Saak a
Saŋ, hécëhté a wa, kúɗté wë
sun fi daŋi utte.
2 Lahuu wa ra, Yéesú
lofisohte fíi wë : kanama
man na' nen, búuɓɓí naa'
naa'o níi na tak.
3 Ɗee a ɗeh, wa olute
Mëyíis a yonente Éelí
feeñiyuute na gonlu a ri.
4 Peer tahte won Yéesú tih
: « Yíkëe, neɓpe biti yen
homun tígí deh. Fu tah raa,
mi yíp dút éeyë : fu lah yínë,
Mëyíis yínë, Éelí yínë. »
5 Peer hom wona, lahte
nérí niiñce saw acce húunté
wë ; un ɗofohte filiɓ nérë
won tih : « Bee daa Koy so'.
Mi faha'te ri níi faha', keeñ
so' sosse ɗii na níi sos. Síkíríi
rí ! »
6 Keluu taalibe ya uni bah,
wa tíitú tíitë níi lasuute feey,
líhúuté.
7 Yéesú leɓohte wa, leɓpe
faanni wa, won wa tih : «
Këlíi, ngënë tíití ! »
8 Tígí daaha, ɓéyrúu wë
affi wa, wa olliluy ow, henay
Yéesú a afi kut.
9 Wa koluu daaha na cépú
daŋa. Wa homu cébë, Yéesú
kadda'te wa ɓíllí yee olu wa
ra níi bín këllúun ɗi fi Koy-
ɓëe' ɓúudé rë.
10 Taalibe ya meelute ri
tígí daaha wonu ri tih : « Yi
tah yëeddëh yí kootii Mëyíis
na wonu biti Éelí waɗtee
nimil paay ?✡ »
11 Ɗi tahte won wa tih : «
Ahaŋkay ! Éelí waɗtee nimil
paay yugusa' iña ɓéeɓ.
12 Te so' mi beh, mee ron
won ra ee biti Éelí nimilte,
ndaa wa yúhsúuy rí, wa
pagute ri yii neɓa' wa. Te
yee pagu wa ri ra, wa ay rii
pagee so' mi Koy-ɓëe' ɗaaha.
»
13 Tígí daaha, taalibe ya na
anuu yúh biti ɗi wona' wa
Saŋ Batis.

Payi kúkëyë yin na ham ɗi ra
(Saame Marka 9.14-29 ; Lúkkë 9.37-43)

14 Tílúu wë níi wa lahute
ɓëewë në rë, lahte ɓëyí
leɓohte Yéesú, yeɗɗohte
yekke fíyí
15 na ɗaŋ ri won tih : «
Yíkëe, yérmé koy so' : ɗi
laha' yébítëh fí daa na ham

✡ **17:10 17.10** Saame Malasi 3.23

ri, te ri mokke níi mok. Ɗi
hoñ ɗii kéenɗë' kíi mbée
muluƀ.
16 Mi kompe ri taalibe yu
payi, ndaa wa míníh yin na.
»
17 Tígí daaha, Yéesú tahte
won ƀë̈ewë̈ tih : « Ɗon fi ƀë̈y
jamanii beh, ɗon fi ƀossi yee
gémúy Koope yee ra, may
home ɗon na mi mújdé ron
níi kirih ? Kë̈mí së̈' kúkë̈yë̈
deh ! »
18 Yéesú komute kúkë̈yë̈,
ɗi digiɗte uni túuycé
yébítë̈h fë̈ ɗúh ; yébítë̈h fë̈
yíppée yeris kúkë̈yë̈, kúkë̈yë̈
wahte.
19 Filoon fi baaha, taalibe
ya hécúuté a Yéesú, meelute
ri wonu tih : « Yi tah lígí
yébítë̈h fë̈ wooñ fun ? »
20 Yéesú won wa tih : «
Néewë̈ néewú ron ngém rë̈
daa koma' ri ! Mee ron won
kaaf ka ra ee : ɗon lah ngém
wuti yaha yutuuɗ koon sah,
ɗon nah daŋi bee koloh laay
dín, ɗi ay ñee wonon. Daa
mi won ɗon ɗi ee : yin ii ron
wooñ ! » [
21 *]

Waali ana fa wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi kë̈llú ƀúudé rë̈

(Saame Marka 9.30-32 ; Lúkkë̈ 9.43-45)

22 Lahte bis, Yéesú a taal-
ibe yi ƀéeƀ homu ílíy yínë̈
Galile, ɗi won wa tih : «
So' mi Koy-ƀë̈e', may yaayu
ƀë̈ewë̈,
23 wa hap so' húl, te waali
éeyë̈ fë̈ filoon fi húlí së̈',
may kë̈llú ƀúudé. » Keluu
taalibe ya unni yah, keeññi
wa ɗúmpé.

Túmí Faam fi gaani Koope

24 Tílúu wë̈ níi wa lahute
Kafarnawum ra, ƀë̈ewë̈ na
yeeku túmí Faam fi gaani
Koope ra ayute Peer na,
meelute ri wonu tih : «
Yë̈eddë̈hë̈n na yera' túmí
Faam fi gaana a ? »
25 Peer won wa tih : « Ɗi
na yera' kay ! »

Laha' Peer faam ra, Yéesú
jë̈ltë̈hté rí won tih : « Simoŋ,
caa mi meel ro yin yínë̈ : i
wa daa na yeru buurra feey
fa túm ? Ɓë̈y ginni wa mbée
ƀë̈y ginni kayya daa wa ílífú
wë̈ rë̈ ? »
26 Peer won ɗi tih : «
Ɓë̈ewí ginni kayya daa na
yeruu. » Yéesú tahte won tih
: « Kon ƀë̈ewí wë̈ në̈níh në̈ !
27 Ɗee mín rii man ra
ƀéeƀ, yen ƀanuy haayil
keeññi wa. Kon paye laahin
fu yees caasu ; jénë̈ nay roo
ɗéƀée jah ra, habe ri fu
kúnís ƀúgë̈ : fay naa ɗeef
hanjar hélíis. Lah nísé rí, fu
yeɗ ɗi yeekoh yi túmë̈, hen
túmí yen ana. »

18

Ɓë̈e' lukki gaan ɗa

(Saame Marka 9.33-37 ; Lúkkë̈ 9.46-48)

1 Taalibe ya leƀuute Yéesú
wahtii baaha, meelute ri
wonu tih : « Daa lukki gaan
filiƀ Nguur ki sun-Koo ? »
2 Tígí daaha, Yéesú dë̈ekké
kúkë̈y yutuuɗ, kúɗté rí leelii
wa,

* **17:21 17.21** Ɓë̈ewë̈ húmú ñeyaatu unni yee bín fë̈ wora'i wa ƀë̈ewë̈ rë̈, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Yébítë̈h yë̈ madu ɗee ra, oor a ɗaŋ Koope na doŋ daa mín wë̈e lík.*

3 antee waa won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon lofuy pesaɗ ɗon man ti di madu tuŋka nen, ɗon ii hëelíɗ Nguur ki sun-Koo.
4 Kon ƀëyí cépíɗ afi níi teemma' kúkëyí bee yin, ƀëyí baa daa lukki gaan Nguur ki sun-Koo.
5 Te ƀëyí af so' tah ɗi ham kúkëy ti bee nen a ya' ana, ɗeef ɗi ham so'.
6 « Ndaa mas ƀëyí ƀek wuti yaha ow yínë bakaaɗ di taalibeyi so', wa fi tuŋki yee gémú soo na ra ! Biti ri poku la' gaan lúum betu leelii kísí fë, ɗi lap, daa gén ɗii na.
7 Mas ëldúnë di iña filiƀ na ƀek ow bakaaɗ ra ! Yaaha míméh ñak naam, ndaa mas ƀëe' nay waa komee ra !
8 Kon hena biti ya'u mbée kotu daa ƀeka ro bakaaɗ, lece ri fu bet ɗi baaŋŋin. Fu haala' pesa na ɗúméh rë a ya' yínë mbée kot yínë, daa gén biti fu betu filiƀ kíi kë ii mëssí yím rë a ya' ana a kot ana.
9 Te hena biti ílú ay roo ƀeke bakaaɗ, lukute ri fu bet ɗi baaŋŋin. Fu haala' pesa na ɗúméh rë a íl yínë kut daa gén biti fu betu njaar mi kíi kí safara a íl ana.

Léehí har fa múuy ɗë (Saame Lúkkë 15.3-7)

10 « Mëytíi heef ow yínë sah di tuŋki yeh, wa fi taalibe yi so' ! Mee ron won ra ee : malaaka yi wa ínú hëbís Baaso' fa sunaa-sun, homute na. [
11]
12 « Cëe mi meel ron : ow lah har tíméer (100) an naa múuylë' yínë rëe, ɗi ay page yih ? Ɗi ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) daŋŋa homu wa ra, ɗi saañ saame bee múuy ɗë ë ?
13 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗi saam ɗi níi ri ot ɗi raa, keeña ay sos níi sos. Sosi keeña laha' ri har fi yíníi baa múuy níi olute ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri harri sabay payniil a payniilli (99) kayya múuyúy rë.
14 Boffee ke ron sunaa-sun man ɗaaha nen : ɗi fahaay biti ow yínë sah di tuŋki yee múuy. »

Di na tílúu a tooñoh

15 Yéesú ƀaatte won tih : « Koy-yaafu tooñ ɗo raa, paye fu ɗaay a ri, fu won ɗi baaha. Ɗi síkírëh rë rëe, ɗeef hanndal ki ɗoni wëegíssé.
16 Ɗi kaa' síkírëhú rëe, lah paye fu saam ow yínë mbée ow ana ɗoni wa ñéerë', fu nimil ɗii na ti di bíníyú rí Téerëe bitih : *“Balaa yin lecu ƀéeƀ, lahan seede ana mbée éeyë.”*✡
17 Ɗi kaa' síkírëhí wë rëe, paye fu won ɗi janiin. Ɗi kaa' síkírëhí ƀëy janaa raa, lah habee ri ti ƀëyí noneh ƀëewí Koope nen, mbée yeekoh túm.
18 Mee ron won kaaf ka ra ee : yii ɗon kaa' ri feey fi beh, ɗeef ɗi kaa'uu ɗaaha sun-Koo ; te yii ɗon tah ri feey fi beh, ɗeef ɗi tahuu ɗaaha sun-Koo.

✡ **18:16 18.16** Saame Nérsí Kootaa 19.15

19 « Cëe mi ɓaat ɗon biti
ow ana ɗon na goneel yin
feey fi beh, a di míntí man
yaa ɓéeɓ, wa déŋéen rí
Baaso' fa sunaa-sun raa, ɗi
ay waa rii tahiɗ.
20 Yúhí biti tígí af so' daa
tahan ɓëewë teya', wuti wa
yahun ow ana, maa leelii
wa. »

Yii leŋke baala'

21 Tígí daaha, Peer leɓohte
Yéesú, meelte ri won tih :
« Yíkëe, koy-yaaso' dékëe
tooñi so' raa, may home daa
mi baale ri níi kirih ? Níi hen
waal paana a ? »
22 Yéesú won ɗi tih : «
Ëe-ëe', mi wonay ro waal
paana doŋ, fu waɗtee rii
baala' waal sabay paana (70)
níi hen waal paana !
23 « Ti ɗaaha nen, Nguur
ki sun-Koo mín mëllúu a biti
buur koloh léjëntë' kabut ka
lahru ri súrgë yí rë.
24 Ɗi na dal, ɗi komute
ɓëyí lahiɗte ri hélsí caakke
lool sah.
25 Bi míméh súrgëe yíníl
kabut ki, buura naha'te
biti ri yaayu ɓani ɓeleɓi a
koyyi wa hen ñaam, alal mi
ɓéeɓ yaayu ɓal, hélsë yínlúu
kabut ka.
26 Tígí daaha, súrgëe
yeɗɗohte hawohte kotti
buura, yekke na ɗaŋ ɗi won
tih : “On so' rek Buur fu ham
ya' ya fu yeris kotta, may ro
waa yíníl ɓéeɓ.”
27 Buura yíppée ríi yérém
baalte ri kabut ki ɓéeɓ,
yerisse ri saañce faam.
28 « Súrgëe ɗúh ɗúhë
rek, tee'a'te a ow di ɓëewë
wani boku légéy rë, bi
lahiɗte ri kabut ki miteh
yin. Ɗi yíppée poñe ɓëe' níi
wooyce ri, na ɗaañnjoh won
tih : “Yíníl së' hélsí së' !”
29 Ɓëe' yeɗɗohte hawohte
kotta, na ɗaŋ ɗi won tih :
“On so' rek kooja fu ham ya'
ya fu yeris kotta, may ro waa
yíníl.”
30 Bee lahru ra nék,
kaa'a'te síkírëh, ɗi antee naa
tík téyɗëhté ɓëe' kasu níi
bín yínlëe rí ɓëe' kabut ka
ɓéeɓ rë.
31 Lahte ɓëewí ɓani wa
daa boku légéy maasuute
ɓéeɓ ; keeññi wa ɗúmpé ces,
wa payute ɓíllúté buura yaa.
32 Tígí daaha, buura
wola'te súrgëe paŋ pagada
ra won ɗi tih : “Ɗaa fu ɓos
níi tígí teem ɓos ! Iña lahiɗ
fu so' ra ɓéeɓ, mi baalay ro
wa ndah biti fu ɗaŋke so' a
?
33 Yi kaa' ro fu yérém mo-
roomu ɗo ɓal ti di yérmë' mi
ro nen ?”
34 Kola' buura daa a
neeɓaa yi, ɗi tíkké rí ya' yi
wohoh ya kasaa, ɗi moklu.
Ɗi ay home daaha níi bín
yínlëe rí kabut ki ɓéeɓ rë.
35 Ti ɗaaha nen, Baaso'
fa sun ay henee ow fi ow
ɗon na ɓéeɓ ɗaaha biti ɓëe'
baaleh koy-yaafi keeñi. »

19

Yii leŋke yes kooɗ
(Saame Marka 10.1-12)

1 Woca' Yéesú wona ra, ɗi
kolohte Galile, saañce deyi
Yúdée di hatni yíníi laahi
Yurdeŋ.
2 I ow caak ñeyute tala ; ɗi
payce jéríɗ caak daaha.

3 Lahte fariseŋŋi ayute na
saamu olsohi, meelute ri nda
ow waɗtee mín yes ɓeleɓi
biti wa mínlíih, a yii mín tah
wa powa' ɓéeɓ.
4 Ɗi won wa tih : « Ɗon
yúhú yee bíníyú Téerëe rë
maan ? Dalaana, Koo fa sak
ɓéeɓ rë *“sak ow yaal a ow
ɓeleɓ”*✡,
5 ɗi won tih : *“Yii baa daa
tah ow yaal ay ɓísëh a boffi
a yaafi, pokoh ɓeleɓi na, wa
hen yínë.”*✡
6 Ɗaaha, wa henluy ana,
wa tasu yínë. Kon iñi Koo
daa boolla' wa, ow ɓanan
waa ɗaralsa' ! »
7 Fariseŋŋa tahute wonu
tih : « Yaha ɗaaha raa, yi tah
Mëyíis won biti ow mín yes
ɓeleɓi biti ri saam kéedí mín
teeɓa' biti ɗi yesse kooda ? »
8 Ɗi won wa tih : « Súhí
ron keeñ daa tah Mëyíis on
ɗon yii bah, ndaa húmú la-
hay dalaana.
9 Te mee ron won ra ee
: ɓëyí yes ɓeleɓi te ɗeefa
ɓelaa habuuy a yaal, kooɗ
ɓeleɓ kay, njaaliyohte. »
10 Taalibe ya wonu ri tih
: « Hanndal ki yaal a ɓeleɓ
yaha ɗaa raa, ɓanti kooɗ
daa gén ! »
11 Ɗi won wa tih : « Ɓëewë
ɓéeɓ neh daa mínú tah yii
baaha, hém henay ɓëewë
Koope on wa ri ra.
12 Kaah biti lahte ɓëewí
míníh kooɗ, ndah tasa'i wa
yaal te wa límúu ɗaa límëe ;
lahte yi yéŋké biti pagaɗ ow
daa tah wa tasa' yaal ; lahte
yi ii kooɗ ɓal ndah légéyírí
Nguur ki sun-Koo. Ɓëyí mín
tah yii baaha taha ri ! »

Yéesú a tuŋka
(Saame Marka 10.13-16 ;
Lúkkë 18.15-17)

13 Filoon fi baaha, lahte
ɓëewí homu komi Yéesú i
kúkëy, fahuu biti ɗi tík ya'
yi sun fi wa ɗagiɗ wa, ndaa
taalibe ya na wonu affi wa.
14 Yéesú won wa tih :
« Yéɗɗí tuŋka ac soo na,
ngënë këddíi wë ! Yúhí biti
Nguur ki sun-Koo saamɗu
mani wa. »
15 Ɗi antee tík ya' yi sun fi
tuŋka barkelte wa, ɓeyaatte
waali na saañ.

Ɓëewë caaku alal ra a
Nguur ki sun-Koo
(Saame Marka 10.17-31 ;
Lúkkë 18.18-30)

16 Yéesú hom saaña,
lahte kúkëyí wahambaanii
leɓohte ri, won ɗi tih : «
Ɓahaa, mi waɗti paga yii
wuni bi níi mi lah pesa na
ɗúméh rë ? »
17 Yéesú won ɗi tih : « Fu
meel so' yi sun fi yii wunte ?
Koope kut daa na paŋ wun.
Fu faha' haal pesa na ɗúméh
rë rëe, lah page iña túuyë'
Koope ra. »
18 Kúkëyí wahambaanaa
meelte ri won tih : « Túuyë'
yí yih ? » Tígí daaha, Yéesú
won ɗi tih : *« Ngënë mësíi
bëem ow ; ngënë mësíi
njaaliyoh ; ngënë mësíi loh ;
ngënë mësíi feliɗ ow ;*
19 *lah tëeppítíi baappon a
yaayyon ; te di fahuu ron*

✡ **19:4 19.4** Saame Dalaana 1.27 ✡ **19:5 19.5** Saame Dalaana 2.24 ✡ **19:19 19.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16 ; Tali Léwí 19.18

affon, lah fë̈híi moroommon ɗaaha. »✡
20 Ɗi won Yéesú tih : « Yii waɗ so' iñyaa ɓéeɓ mi paŋke wa, kon mi talliil yih ? »
21 Yéesú won ɗi tih : « Fu faha' biti fu júɓ níi júɓ rë̈e, paye fu yaay iña laha' fu ra ɓéeɓ, fu wora' cadum fa ñë̈kíɗɗë̈. Hen ɗaaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »
22 Kela' kúkë̈yí wahambaanaa unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik. Ɗi kolohte na saañ.
23 Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : haal Nguur ki sun-Koo kofeelte yíkë̈e alal na !
24 Ahaŋkay ! Mi won tee ɓal : géléem haal gúl kúuc, daa lukki yooɓ biti yíkë̈e alal haal Nguur ki Koope. »
25 Keluu taalibe ya unni yah, affi wa kúnë̈hté, wa meelute Yéesú wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »
26 Ɗi yeelte wa, won tih : « Ow míné̈h múcë̈l afi, Koope kut daa mín ríi múcë̈l. Lahay yii wooñ Koope ! »
27 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Ɓahaa ole ! Fun helute iña ɓéeɓ, fun ñeyute talu. Yi na seh fun na nék ? »
28 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : filiɓ pesi hasa na ac fíi rë̈, so' mi Koy-ɓë̈e' may took ñaani Nguur ki so'. Yiin fin fa, ɗon fa ñeyu tal so' ra, ɗon ɓal ɗon ay took ñaan Nguur sabboo a ñaan Nguur ana, ɗon ílíf talli sabboo a ana yi Israyel.
29 Ɓë̈yí af so' tah ɗi hel faami, koy-yaayyi, boffi, yaafi, koyyi mbée feeyyi, ɗi ay lah yi luk yaa caak fap, te ɗi ay lah pesa na ɗúméh rë̈.
30 Ow caak di ɓë̈ewë̈ kë̈llúu woteh ra ay míllë̈' fayu, te ow caak di ɓë̈ewë̈ míllúu woteh ra ay kë̈llë̈h fayu. »

20

Anili yíkíi meeya a súrgë̈ yí

1 « Nguur ki sun-Koo mín më̈llúu a biti yíkë̈e meey koloh ɓaaɓ cúɓ, saañ saami súrgë̈ yí ay rii légéyíré meeyi.
2 Ola' ri ra, ɓani wa júɓúuté biti ɗi ay yínlé ow fi ow waa na ɓéeɓ dë̈ñé* yínë̈, ɗi antee waa yeñ meeya.
3 Ɗi ɗúhë̈etté siñaakada, ɗi otte i ow kay na cagaaluu kë̈emí gina,
4 ɗi won wa tih : “Ɗon ɓal tílí ɗon légéyé meey so', mi yíníl ron.”
5 Ɓë̈ewí yaa suute. Ɗi ɗúhë̈etté laha' na' leelu af ra a wahtu éeyë̈ filoon fi baaha ɓal, te faraah ɗi ot ow raa, ɗi wona' wa yaa yínë̈.
6 Míllë̈ení ɗúh ɗeef na'a na dal yë̈ellë̈h rë̈, ɗi ɗeefaatte i ow kay kë̈emë̈, ɗi won wa tih : “Yi tah ɗon na homu deh bis múlgús ɗon légéyúy ?”
7 Ɓë̈ewë̈ wonu ri tih : “Ow daa ɓeyay fun légéy.” Ɗi

* **20:2 20.2** *dë̈ñé* : Ɗi hanjar hélíis ; daa na yínlúu légéy súrgë̈ bis múlgús.

won wa tih : “Kon tílí ɗon légéyé meey so' ƀal !”

8 « Sosa' na'a ra, yíkíi meeya won daga na tooppi-toh alal mi ra tih : “Dëeké súrgë yë, fu yíníl wë. Lah ɗéƀée ƀëewë míllúu ƀeyu ra, fu míllë' yee ɗéƀúu rë.”

9 Tígí daaha, súrgë yë míllúu ƀeyu bee na yëellë' na' ra, daa ɗéƀúu ac, ƀëe' yínílté ow fi ow waa na ƀéeƀ dëñé yínë.

10 Nama' lah wahtii ƀëewë ɗéƀúu ƀeyu ra, wa sehu yínlí luk yah, ndaa ow fi ow waa na ƀéeƀ yeru dëñé yínë ti ƀëewí yín nen.

11 Liiluu wa yínlí wë rë, yaa neƀaay wa, wa payute na wonu yíkíi meeya baaha

12 wonu tih : “Bëewí yee daa míllúu ac, légéyú wahtu yínë kut, fu téydë'té wë a fun yíníl, fun fa enduu légéyí misiga ndiŋ-ndiŋi na'a ra a ?”

13 Yíkíi meeya loffe won ow yínë waa na tih : “Kooja, mi tooñay ro ! Yen húmú júƀúu biti may roo yínlé dëñé yínë bisa neh a ?

14 Kon habe yee waɗ ɗoo na ra fu saañ faam ! Neƀa' so' mi yeɗ ƀëyée míllë' rë teemi yuu raa, waal ow íníh në !

15 Mi waray ƀek hélsí së' tígí neƀa' so' waro a ? Am fu eeñnja' so' naa'i keeñ so' ?” »

16 Yéesú lúsɗë' anili dah won tih : « Ti ɗaaha nen, ƀëewë míllúu rë nay këllée fayu, ƀëewë këllúu rë míllë'. »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ra

(Saame Marka 10.32-34 ; Lúkkë 18.31-34)

17 Filoon fi baaha, wa ƀeyute waala na suu Yerusalem. Wa homu waala wa na suu, Yéesú hécëhté a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih :

18 « Síkíríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koy-ƀëe' ya' yi kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë. Wa ay soo aattiya' húl,

19 tík së' ya' yi ƀëewë yëwúɗ neh ra. Wa fi yaa ay soo ñaawal, laƀisa' so' laraw, an soo daay sun kur-wah. Te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may këllú ƀúudé. »

Ƀëe' lukki gaan ɗa

(Saame Marka 10.35-45)

20 Tígí daaha, ƀeleƀ Sebede a koyyi leƀuute Yéesú, ƀelaa yekke fíyí, faha' ɗaŋi yin.

21 Yéesú meelte ri won tih : « Fu faha' yi yaa ow ? » Ɗi won ɗi tih : « Gap so' biti fu took Nguur ku fayu raa, fu tëekíɗ koyyi ana yee ke so' yee hëbísú : ƀëyí yínëe hom ya'i ñamaa fu, yínëe hom ya'i sugu fu. »

22 Tígí daaha, Yéesú won tih : « Ɗon yíih yee ɗagu ron ra. Mbaa ron kaañute han gulii kofeel ka nay mii hane ra ? » Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! »

23 Ɗi tahaatte won wa tih : « Kaah biti ɗon ay han gulaa nay mii hane ra. Ndaa yi leŋke toogi ya'i ñamaa fi

so' mbée ya'i sugu fi so', daa
mi na ona' ri neh ; ɓë̈ewë̈
Baaso' waayiɗ wa tíkkí yaa
ra daa lahuu wa. »
24 Keluu taalibe yi kayya
yii baa ra, wa neeɓuute koy-
yaayyi ana ya.
25 Tígí daaha, Yéesú
dë̈ekké wë̈ ɓéeɓ, won wa
tih : « Ɗon yúhúté biti yíkë̈e
yí ginna a ɓë̈ewí gaanna
hom ñaamluu ɓë̈ewí kayya
ñaamloo, noote wa !
26 Yii baa waray laha'
ɗaaha hanndal kon. Ow di
ɗon na faha' hen ow gaan
raa kay, ɗi henan súrgíi
ɓë̈ewí kayya.
27 Te ɓë̈yí faha' hen kélfë̈
ɗon na, ɗi henan ñaami
ɓë̈ewí kayya.
28 Ti ɗaaha nen, so' mi
Koy-ɓë̈e' mi aay biti ɓë̈ewë̈
nay hene súrgë̈ yí së̈'. Mi
ac biti kay, daa mi nay hene
súrgíi ɓë̈ewë̈ níi mi yera'
ñíin së̈' tosaa pes ow caak. »

Payi búumíɗɗí ana ya
(Saame Marka 10.46-52 ; Lúkkë̈ 18.35-43)

29 Lahuu Yéesú a taalibe yi
Yéríkë̈e níi wa na ɗúhú gina
ra, i ow caak ñeyute tala.
30 Lahte búumíɗɗí ana yi
tookute ɓúk waala. Keluu
wa biti Yéesú daa na ñee
daaha ra, wa na fogu wonu
tih : « Yíkë̈e, sédí Dawit,
yérém fun ! »
31 Ɓë̈ewë̈ na wonu affi
wa, fahuu biti wa héddë̈h,
kaa'eeh wa lukuu foŋ na na
wonu tih : « Yíkë̈e, sédí
Dawit, yérém fun ! »
32 Tígí daaha, Yéesú
caŋke, dë̈ekké wë̈ won wa
tih : « Ɗon fahuu biti mi
pagira ron yih ? »
33 Wa wonu tih : « Yíkë̈e,
page níi íllí fun wë̈rsë̈h, fun
mín ot ! »
34 Yéesú yérémpé wë̈,
leɓpe íllí wë̈. Íllí wë̈ yíppée
wë̈rsë̈h, wa na olu, wa
ñeyute tali.

21

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Marka 11.1-11 ; Lúkkë̈ 19.28-40 ; Saŋ 12.12-19)

1 Tílúu Yéesú a taalibe yi
níi wa leɓuute Yerusalem,
yeedda' ki daŋi Ë̈líiffë̈ di
hë̈bís Betfase ra, Yéesú
wolte ow ana waa na
2 won wa tih : « Pë̈yí
gina fíi bín, ɗon haale na
rek, ɗon ay naa ɗeef mbaam
ɓeleɓ poku, koy ka hom
hë̈bísí. Lah pë̈kísí wë̈, ɗon
kom so' wa.
3 Ow tah ɗon na raa, lah
wë̈ní rí biti Yíkë̈e daa sohla'
wa. Hen ɗaaha raa, ɗi ay
ron yíppí yeris, ɗon kúɗ wë̈
deh. »
4 Yee húmú won yonentaa
ra laha'te ɗah. Ɗi húmú won
tih :
5 *« Wë̈ní ɓë̈y Siyoŋ tee :*
Ë̈lí ! Buuron ee ac ɗon na ra,
sosse níi sos,
yaagoh sun mbaam,
sun cúmbúr,
koy mbaam-séf. »✡
6 Taalibe ya sayuu ɗaaha,
pagute yee nah wa Yéesú rë̈.
7 Wa kalute mbaam fi
ɓelaa a cúmbúrë̈, larute

✡ **21:5 21.5** Saame Sakari 9.9

sabidoorri wa sun, Yéesú
yaagohte.
8 Dúukëlí ɓëewë húmú në
rë, yee ɓeyu sabidoorri wa
larute waala, yee saamu i
ya' kilik hilsiɗ larute waala
ɓal.
9 Ɓëewë ɓéeɓ, dala'te
yee paa'uu Yéesú fíi a yee
paa'uu ri filoon ra, ɓéyrúté
unni wa sun na njooɓu ri
wonu tih :
« *Oosaanaa !* Sédí Dawit
laha ndam !
Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ɗi
wol ri ra !
Oosaanaa ! Koo laha ndam
di sunaa-sun ! »✡
10 Yéesú na haal
Yerusalem, gina ɓéeɓ na
hégíyëh. Ɓëewë na meeluu
na wonu tih : « Ɓëyée waɗti
hena wah ? »
11 Wa meelee raa, ɓëewë
ɓani Yéesú ñéerúu rë tahe
wone tih : « Yaa Yéesú,
yonentaa dék Nasaret di
Galile ra. »

Lígí yaayoh ya Faam fi
gaani Koope
(Saame Marka 11.15-19 ;
Lúkkë 19.45-48 ; Saŋ 2.13-22)

12 Laha' Yéesú gina níi ri
haalte baylii Faam fi gaani
Koope ra, ɗi yampe na lík
yaayoh ya a lomoh ya homu
na ra ɓéeɓ, júlkëñcé taabulli
ɓëewë në lofrantuu hélíis rë
a ñaanni yaayoh yi bëdú yë,
13 ɗi antee won tih : «
Koo wonay Téerëe bitih :
"Faam so' ay wonuu faam fa
na ɗaguu ra"✡ a ? Ndaa ɗon
yíssúté rí *"faam lohoh"*✡ ! »
14 Filoon fi baaha, i
búumíɗ a i lëfëñíɗ leɓuute
Yéesú baylaa daaha ɓal, ɗi
payce wa.
15 Oluu kélfë yí seeyoh ya
a yëeddëh yí kootii Mëyíis
iñi éemílë' yë an ɗii kola'
paŋ, wa olute tuŋka na fogu
Faam fi gaana na wonu :
« Oosaanaa ! Sédí Dawit
laha ndam ! » ra, keeññi wa
haayte,
16 wa wonu ri tih : « Fu
keloh yee na wonu tuŋka ra
a ? » Ɗi won wa tih : «
Mi keloh na kay ! A ɗon,
ɗon kéllúy unnee ke Téerëe
yee neh a ? Téerëe won tih
: *"Fu paŋke níi wobiitta a*
baakerra na kañu ro."✡ »
17 Ɗi antee waa hel daaha,
saañce Betani, nee'te dín fë.

Cuñi eena lahay koy ra
(Saame Marka 11.12-14,
20-24)

18 Yíilë' Koo kéy ɓaaɓ fin
Yéesú na nimil Yerusalem
ra, yaaɓ hampe ri.
19 Ɗi séenté tal een ɓúk
waala, ɗi ɗalte ; ndaa laha'
ri na ra, gét nëe saaf, ɗi olay
na koy. Tígí daaha, ɗi won
tih : « Fii límíl koy yee tas
fíi rë ! » Una na lús, tal eena
súhté níi lahte keeña.
20 Oluu taalibe ya yii
baaha, wa tíitú tíitë níi na
wonu tih : « Ɗal eeni bee
mínë' súh súhí gaawi bee
ɗíh ? »
21 Yéesú tahte won tih : «
Mee ron won kaaf ka ra ee
: ɗon gém te ɗon lëhíh nuf
ana koon, mi teyay ron biti
ɗon ay mín yee paŋ mi tal
eeni baa ra doŋ, ndaa ɗon

✡ **21:9 21.9** Saame Kañaa ya 118.26 ✡ **21:13 21.13** Saame Isayii 56.7 ✡ **21:13 21.13** Saame Yérémí 7.11 ✡ **21:16 21.16** Saame Kañaa ya 8.3

nah daŋi bee ɗofoh dee saañ yípée kísí, ɗi ay rii paŋ.
22 Ɗon gém ɗëe, yúhí biti yii ɗon ɗaŋ ri Koope ɓéeɓ ɗon ay rii liil. »

Tígë ɗúhë' sañ-sañi Yéesú rë
(Saame Marka 11.27-33 ; Lúkkë 20.1-8)

23 Filoon fi baaha, Yéesú haalte Faam fi gaani Koope, na yëeddë'. Kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina ɗeefute ri daaha, wonu ri tih : « Fu paga' iña na paŋ fu ra sañ-sañi bih ? Daa nah ro paŋi wa ? »
24 Yéesú loffe wa won tih : « So' ɓal may ron meel yin yínë. Ɗon tiil so' na raa, may ron teeɓ ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa ra.
25 Wëní së' : bëtsë në húmú bëtís Saŋ ɓëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée ɓëewë ? » Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, ɗi ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Saŋ ra.
26 Te yen won biti ɓëewë daa nahu ri raa, yen helun nuf ɓëewë në, ndée wa ɓéeɓ habuu biti Saŋ húmú yonente. »
27 Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih yin na ! » Ɗi nampee waa won tih : « Kon so' ɓal, mii ron won ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili koy-yaayyi ana ya

28 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɗon yúhú yi anili beh ? Lahte ɓëyí húmú laha' koy ana. Lahte bis, ɗi payte otte ɓëyí yínëe won ɗi tih : “Fii pay fu yér meey woteh aa kooja ?”
29 Koy ka won ɗi tih : “Mi eɓaay pay meey woteh baap !” Ndaa hompe níi ɗi réeccíyëhté yee won ɗi boffa ra, ɗi kolohte saañce meey.
30 Filoon fi baaha, boffa payte otte ɓëyí ana fa túuycé rí waali meeya. Ɓëyí yíníi bee won ɗi tih : “Kotta yee baap !” Ndaa ɗi míllëey pay.
31 Cëe mi meel ron : Ɓëyí bih, di wa fi ana yi yaaha daa paŋ yee faha' boffa ra ? » Ɓëewë wonu tih : « Bee ɗéɓ ɗë ! » Yéesú tíkké won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Yeekoh yi túmë a ɓeleɓɓa na tílú rë ay ron hel, wa haal Nguur ki Koope.
32 Ahaŋkay, Saŋ acce teeɓpe ron di na pesuu pesi júɓpé, te ɗon gémúy woni ; ndaa yeekoh yi túmë a ɓeleɓɓa na tílú rë gémúté rí. Te filoon fi bee oluu ron yaa ra ɓéeɓ, dara hégíyëy ron níi tah ɗon lofisoh, ɗon gém woni. »

Anili línëh yí reseññá so-hooru ra
(Saame Marka 12.1-12 ; Lúkkë 20.9-19)

33 Yéesú wonil wa tih : « Síkíríi anili yíníi beh : Laha' ɓëyí húmú yíp meey reseñ, líikké rí, yugusse tígë nay pooyuu reseña ra, saampe dút, ɗi antee rii yera' ndalu, saañce ɓaaɓ.
34 Nona' reseña ra, ɗi wolte súrgë yí línëh yë në, nda wa yeɗ ɗi wodi.

35 Ndaa lahuu wa ra, línëh yë habute wa, laƀute ƀë̈yí yínë̈e laƀƀi misikke, hawute yínë̈e húl, bee tíkëh në rë wa tawsuute ri la'.
36 Filoon fi baaha, yíkíi meeya wolaatte i súrgë kay yi luku yee ɗéƀ ɗë caak. Lahuu wa ra, línëh yë pagute wa yee pagu wa ƀë̈ewë ɗéƀú rë.
37 Ɗi míllë' wol koy ki yaali, won nufi tih : “Man biti wa ay yeɗ koy so' cér !”
38 Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Ë̈yí yen hap ɗi húl, yen ƀeƀ meeya.”
39 Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, ɗúhrúté rí meeya, hawute ri húl.
40 Mi meel ron leegi : yíkíi meeya ac raa, ɗi ay page línëh yí yaa yih ? »
41 Wa wonu ri tih : « Ɗi ac ɗaa, ɗi ay bë̈em línëh yë sohooru yaa ra ƀéeƀ, ɗi anti yeɗ meeya línëh kayyi ay rii yeɗ wodi biti reseña non fayu. »
42 Yéesú ƀaatte won tih : « Ɗon yúhú yee bíníyú Téerë̈e bee ra maan ? *“La'a habuu taƀahoh ya biti lahay njiriñ ra ɗaa míllë' ham lasa. Koo-Yíkë̈e daa paga' ri ɗaaha te ri neƀpe yeel lool.”*✡
43 Daa tah mi won ɗon biti Nguur ki Koope ay paketu ya' yon, yeru ƀë̈ewí légéyí wë ay púl kaah. [
44 Yii leŋke la'i baa nék, ƀë̈yí baƀoh na ƀéeƀ ay korsa', te la'a keen sun ow raa ay rii ɗakaya'.] »
45 Keluu kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa unni yah, wa yúhúté biti Yéesú wona' wa.
46 Wa na saamu ɗee nay wa rii habee ra, ndaa bi ƀë̈ewë ƀéeƀ habuu Yéesú yonente, wa kaañuy.

22

Anili ƀë̈ewë gapu ndaje ma ra
(Saame Lúkkë 14.15-24)

1 Yéesú ñeyaatte wa léeh won tih :
2 « Nguur ki sun-Koo man biti lah buuri húmbëlíɗ koohi kílë̈ek rë nen.
3 Ɗi wolte súrgë yí pay dë̈egí ƀë̈ewë gapu kílë̈egë rë, wa kaa'uute ac.
4 Ɗi wolaatte i súrgë kay woni wa bitih : “Mi waayce kílë̈egë. Mi happe fañnji so' a júrë lukki dúuf rë. Iña ƀéeƀ wocce, wa talluu ac !”
5 Ndaa ƀë̈ewë dë̈ekú rë tíkúy gaba nuffi wa : yee suute meey, yee sohle yi wa,
6 ƀë̈ewí kayya habute súrgë yë, moklute wa níi bë̈emúté wë.
7 Kela' buura yaa, keeña haayte, ɗi yeñce soldaarri ɗakaya'i ƀë̈ewí së̈hë̈eríɗɗí yaa bë̈emúu ow yaa ra, wa tam gin wa.
8 Tígí daaha, ɗi won súrgë yí tih : “Ñami ndaje ma nonte, ndaa ƀë̈ewë gapu ra cë̈líh rí.
9 Kon tílí séllíkkí waalla, ƀë̈yí ɗon ot ɗi ƀéeƀ dë̈ekí rí ndaje ma.”
10 Tígí daaha, súrgë yë koluute, tawute affi wa waalla, dë̈ekúté ƀë̈ewë ƀani

✡ **21:42 21.42** Saame Kañaa ya 118.22-23

wa tee'uu ra, yee ɓosu a yee
wunu ra ɓéeɓ tee'uute ndaje
ma níi faam fa líiffé.
11 « Tígí daaha, buura acce
kénsëhí ɓëewë. Laha' ri ra,
ɗi otte ɓëyí ɓekaay yéré yë
waɗ ɗii ɓekoh ra.
12 Ɗi won ɓëe' tih : “Kooja,
fu haala' dee ɗíh a yéré yë
faanu ?” Ɓëe' lahay yii wona
ri.
13 Tígí daaha, buura won
súrgë yí tih : “Hëbí rí ɗon
pokalsa' kotta a ya' ya, ɗon
bet ɗi ñúusë ëssín, ɗi foge
dín fë ŋafee níi tíñë lec.” »
14 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ow caak dëekúté naam,
ndaa yee tansu ra caakuy. »

Túmí buur
(Saame Marka 12.13-17 ; Lúkkë 20.20-26)

15 Fariseŋŋa koluu daaha,
hécúuté na peenuu ɗee nay
wa rii fíirée rë, di iña na
won ri ra.
16 Tígí daaha, wa yejute i
ow di taalibe yi wa ɗii na,
ñéerúuté a i ow di ɓëewí
Erot. Ɓëewí yaa wonu
Yéesú tih : « Ɓahaa, fun
yúhúté biti fu wona' kaah :
fu yëeddë' yee naha' Koope
ra kah-kah. Fu na yeeleeh
ow jëmmíi, fu na yeɗɗeh ow
kúrëelëh rë.
17 Kon won fun nda kootii
yen ona'te biti Sesaar* yeru
túm mbée onaay. »
18 Bi yúh Yéesú nuffi ɓossa
waa na, ɗi won wa tih : «
Ɗon fi yee wonni ron teem
ɓúkkën yee ra, ɗon ay fíiré
së' ë ?
19 Téeɓí së' hélsí hanjara
na yeruu túm ɗë dee noo mi
ot ! » Wa komute ri hanjara.
20 Ɗi won wa tih : « Netli
wah a tii wah daa na ? »
21 Wa wonu ri tih : « Yi
Sesaar. » Ɗi won wa tígí
daaha tih : « Kon yérí Sesaar
yee laha' ri ra, ɗon yeɗ
Koope yee laha' ri ra ! »
22 Keluu wa uni ɓah, wa
éemúté níi éem, helute ri
daaha suute.

Yii leŋke koloh ɓúudé
(Saame Marka 12.18-27 ; Lúkkë 20.27-40)

23 Yiin fi baaha, i sadusen,
wa fa wonu biti koloh ɓúudé
lahay ra ayute Yéesú në,
wonu ri tih :
24 « Ɓahaa, Mëyíis húmú
túuyë'té bitih, ɓëyí húl hel
ɓeleɓ te ɗeef ɓani ɓelaa li-
iluyti lah koy, ñéedë waɗtee
lam ɓelaa, saamiɗ ɓahii tal.✡
25 Te kíilë, húmú lahte koy-
yaay paana : bee ɓaha waa
na ra kooɗte, ɓani ɓelaa
liiluyti lah koy, ɗi húlté,
hella'te ri ñéedë.
26 Bee ñee na ra kooɗte
ɓelaa, ñeete kotta húlté.
Ɓëyí éeyë fë tíkëhté në ti
ɗaaha nen ɓal, húlté. Na
hen ɗaaha níi wa fi paana ya
ɓéeɓ ñeyute kooda, húlúté
te ow lahay na koy.
27 Filoon fe, ɗi fi ɓelaa
tahte ɓal húlté.
28 Kon leegi, yiin nay kolee
ɓëewë ɓúudé rë, daa nay
lahee ɓelaa waa na te wa
ɓéeɓ koorute ri ? »
29 Yéesú won wa tih : «
Ɗon yíih yee won Téerëe rë

* **22:17 22.17** *Sesaar* : Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha.
✡ **22:24 22.24** Saame Nérsí Kootaa 25.5-6

a ɗee laha' Koope doole ra
daa tah ɗon héllë'.
30 Yiin nay kolee ɓëewë
ɓúudé rë, yaal a ɓeleɓ ii
kooranta' : pesi wa kay ay
madee a pesi malaaka ya
sun-Koo nen.
31 Te yii leŋke kolohi
ɓëewë húlú rë ɓúudé, ɗon
yíih yee won ɗon Koope ra
a ? Ɗi won tih :
32 *“Daa mi Koope fi Abra-
ham, Koope fi Isaak, Koope
fi Yakop.”*✡ Kon Koope, ɗi
Koope fi ɓëewë húlú rë neh,
ɗi Koope fi ɓëewë na pesu
ra. »
33 Ɓëewë húmú keluu
iñyaaha ra ɓéeɓ éemúté
ɗee na yëeddë' rí rë.

Túuyë'ë lukki gaan ɗa
(Saame Marka 12.28-34 ;
Lúkkë 10.25-28)

34 Keluu fariseŋŋa
biti Yéesú téycé ɓúkkí
saduseŋŋa ra, wa olantuute
filiɓ fi wa.
35 Ow yínë waa na, non
yëeddëh yí kootii Mëyíis,
faha' olsohi Yéesú, meelte ri
won tih :
36 « Ɓahaa, túuyë'í bi daa
lukki lah solo filiɓ Kootaa ? »
37 Yéesú won ɗi tih : *« “Lah fëhíi Koo-Yíkëe Koope
fon di keeññon ɓéeɓ, di peson
ɓéeɓ a nuffon ɓéeɓ.”*✡
38 Baa daa túuyë'ë lukki
lah solo ra.
39 Te lahte na kay bi lahte
solo ti baa nen, won tih :
*“Di fahuu ron affon, lah fëhíi
moroommon ɗaaha.”*✡
40 Túuyë' yí ana yi yah,
daa wa níillí Kootaa a iña
yëeddúu yonente ya ra
ɓéeɓ. »

*Buura Koo fal ri ra yi
Dawit na ?*
(Saame Marka 12.35-37 ;
Lúkkë 20.41-44)

41 Bi lísú fariseŋŋa tígë,
Yéesú nampee waa meel
won wa tih :
42 « Ɗon yúhú yi Buura
Koo fal ri ra na ? Ɗon habuu
biti ɗi sédí wah ? » Wa wonu
ri tih : « Ɗi sédí Dawit. »
43 Yéesú won wa tih :
« Kon yi tah húmú haala'
Ruuhi Koope Dawit ra, ɗi
dëekë' Buura Koo fal ri ra
Yíkëe ? Ɗi húmú won tih :
44 *“Koo-Yíkëe won Yíkíi
së' tih, tooke hëbís së', ya'i
ñamaa fi so' deh, núi bín nëy
míi kéenɗée kaa'oh yu kottu
feey ra.”*✡
45 Ɗi fi Dawit dëekë' rí
Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal
ri ra míně' hen sédí ɗíh ? »
46 Ow yínë sah di waa na
míněh ríi lof di yee meel
wa ri ra. Kola'te bah, ow
kaañlay rii meelil yin kay.

23

*Yee na seh fariseŋŋa a
yëeddëh yí Kootaa ra*
(Saame Marka 12.38-40 ;
Lúkkë 11.39-52 ; 20.45-47)

1 Filoon fi baaha, Yéesú
yíssëhté ɓëewë a taalibe yi
na, won wa tih :
2 « Yëeddëh yí kootii
Mëyíis a fariseŋŋa daa nahu
yëeddë'í kootii Mëyíis.
3 Kon lah ñéyí yii wa won
ɗi ron, ɗon paŋ iña na
yëeddú wë ɗon ɗa ; ndaa

✡ **22:32 22.32** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✡ **22:37 22.37** Saame Nérsí Kootaa 6.5 ✡ **22:39 22.39** Saame Tali Léwí 19.18 ✡ **22:44 22.44** Saame Kañaa ya 110.1

ngënë mëllíi wë pagaɗɗi wa,
ndah wa na pëgíh iña na
yëeddúu wë rë.
4 Wa hom pokuu sayyi
gaante, wa en wa ɓëewë, te
wa na hëbríih wë dalaa sah.
5 Yii paŋ wa ɓéeɓ, wa
fahuu biti ɓëewë ot wa.
Ngérté yí unni Koo ya na
poku wa ya' yi wa a púkkí
wë rë daa na lukki gaan, te
mbacci búuɓɓí wë daa na
lukki ut*.
6 Daa wa na fahuu ɗéɓpí
ñam biti ndaje lah, te wa
tookuu ñaanna këllëh di
ílíyyë na ɗaguu Koope ra.
7 Wa fahuu biti wa
woduun wodaɗ kélfë biti wa
hom këemmë.
8 Ɗon nék, ngënë tëhí biti
ow woda' ron wodaɗ kélfë,
ɗon ɓéeɓ i koy-yaay te ɗon
lahuu kélfë yínë kut.
9 Ngënë dëekíi ow “Baap”
hanndal kon, ɗon lahuu
Baap yínë kut : ɗi bín sun.
10 Ngënë tíkí affon njíit,
ɗon lahuu njíit yínë kut : ɗi
Buura Koo fal ri ra.
11 Ɓëe' lukki gaan ɗon na
ra daa nay hene súrgëen
ɓéeɓ.
12 Yúhí biti ɓëyí ɓéyíɗ afi
ɓéeɓ ay cépírú, te ɓëyí cépíɗ
afi ɓéeɓ ay ɓéyrú.
13 « Mas ɗon fi yëeddëh
yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa,
ɗon fa wonnon teem ɓúkkën
ɗë ! Ɗon kaa'uute ɓëewí
kayya haal Nguur ki sun-
Koo. Ɗon fi yah, ɗon
kaa'uute haal, ɗon anutee
kaa' wa fa fahuu ra haal. [
14 †]
15 « Mas ɗon fi yëeddëh
yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa,
ɗon fa wonnon teem ɓúkkën
ɗë ! Lahay tígí ɗon ɓekuy na
kotton saam wuti yaha ow
yínë kut, ɗon ɓek ɗi yoonon
; te ɗon ot ɗi níi ɗi haal ɗon
na raa, ɗon yah ri níi ri luk
ron ɓos, coono fi safara waɗ
ɗi ana.
16 « Mas ɗon fi njíittí yee
búumíɗ yee ra ! Ɗon
wonu ti ow añoh ñeya' ri
Faam fi gaani Koope raa, ɗi
mín ɓanti paŋ yee añoh ri
ra, ɓëe' ñeyaa añohi úrísë
Faam fi gaana raa nék, ɗi
waɗtee paŋ yaa.
17 Tisoh yi yulkiɗɗi yeh !
Búumíɗɗí yeh ! Hanndal ki
úris a Faam fi gaana bi daa
lukki lah solo ? Ɗi Faam
fi gaana fa tah úrísë sela ra
neh a ?
18 Ɗon wonute biti ɓal
ow añoh ñeya' ri tígë na
hawruu ra raa, ɗi mín ɓanti
paŋ yee añoh ri ra, ɗi ñeya'
añohi yee hawu sun fi tígë rë
rëe nék, ɗi waɗtee paŋ yaa.
19 Búumíɗɗí yeh ! Han-
ndal ki tígë na hawruu ra a
yee hawu ra bi lukki lah solo
? Ɗi tígë na hawruu tah yee
hawu ra sela ra neh a ?

* **23:5 23.5** *ngérté* : Yëwúɗɗë húmú home ɗaŋ Koope raa, wa húmú pokuu ngérté púkkí wë a ya' yi wa ; ngértíi bah, iña túuyë' Koope ra daa na hom filiɓ. Wa saamiɗ búuɓɓí wë mbac níi tah tígí teem ow waa na ɓéeɓ nérsëh Koope.

† **23:14 23.14** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Ɗon fi yëeddëh yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa wonnon teem ɓúkkën ɗë, ɗon ay toroh ndah ɗon daa lukuu kaañ maañ ɗaŋ faha' teeɓa'i affon, añcaŋ daa ron na ɓeyu alal mi ɓeleɓɓa yaalli wa húlú rë. Daa tah daanon nay lukee misik.*

20 Yee lah ra biti kay,
ƀëyí añoh ñeya' ri tígë
na hawruu ra, añohi
kúrëelëhté tígë a iña sun fi
hawraa ƀéeƀ.
21 Te ƀëyí añoh ñeya' ri
Faam fi gaana na, añohi
kúrëelëhté Faam fa a Koope
fa dék në rë.
22 Ƀëyí añoh ñeya' ri sun-
Koo, añohi kúrëelëhté ñaani
Nguur ki Koo a ɗi fi Koope fa
took na ra.
23 « Mas ɗon fi yëeddëh
yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa,
ɗon fa wonnon teem ƀúkkën
ɗë ! Yii lín ɗon ƀéeƀ,
ɗon woɗ na Koope níi luka'
yee lukki ñak solo ra, ɗon
sargana' iña lukki lah solo
Kootaa : ti júƀ, naa'-keeñ
a pesa' unni Koo ra nen.
Añcaŋ yaa daa iña waɗti
pagun koon ra, yee tas ɗa
ƀanti halu.
24 Ɗon fi njíittí yee
búumíɗ yee ra, ɗon ay hédís
hanon kaa' hon cëef kë lukki
yin ɗa, ɗon anti hon yii
teempe ti géléem nen.
25 « Mas ɗon fi yëeddëh
yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa,
ɗon fa wonnon teem ƀúkkën
ɗë ! Ëlí ɗee madu ron ra
: ɗon hom hosuu fëel fí gu-
luŋŋa a loonna ɗon hel filiƀ.
Ɗon hosuu faannon ɗon hel
keeññon : ɗon caakute nuf
lohaa te ɗon ƀosute nuf.
26 Ɗon fi fariseŋŋa búumú
yee ra, ɗéƀíi hos filiƀ fi
guluŋŋon a loonnon níi lan
paay, fëel fí wë ay lan filoon
fe.
27 « Mas ɗon fi yëeddëh
yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa,
ɗon fa wonnon teem ƀúkkën
ɗë ! Ɗon madu a luuyyi
bulaasuu naa', neƀpe yeel
ëssë níi neƀ, ɗeefa ƀúudé yí
yahte daa filiƀ.
28 Ti ɗaaha nen, ɗon madu
ƀëewí júƀúté nen íllí ƀëewë,
ndaa iña na wonu ron ra
teem ƀúkkën te ɗon na
ñéyíh woni Koope.
29 « Mas ɗon fi yëeddëh
yí Kootaa a ɗon fi fariseŋŋa,
ɗon fa wonnon teem ƀúkkën
ɗë ! Ɗon taƀahuu luuyyi
yonente ya níi wun, ɗon yu-
gus yi ƀëewë júƀú rë níi et,
30 ɗon anti won tih : “Fun
ɗeefa' jamanii caacca koon,
fun ii ñéerë' a wa bëemí
yonente ya.”
31 Yee wonu ron baa ra,
daa teeƀa' biti ɗon daa séttí
ƀëewë bëemú yonente ya ra.
32 Kon lúsɗí yee dalu caac-
con ɗa !
33 Goŋŋi yeh ! Tisoh yi
hiliññi yeh ! Ɗon ay mínée
múc safara ɗíh ?
34 Ëlí ! May wol i yonente,
i ƀaha a i yëeddëh yí Kootaa
: ɗon ay bëem yee ɗon daay
wa kurwah, ɗon laƀisa' yee
laraw filiƀ ílíyyë na ɗaguu
ron Koope ra, ɗon ñee talli
wa ɗon daƀaate wa ginoo
gin.
35 Daa tah yee bëemúu
ƀëewë júƀú rë ay keen sun
fon, dala'te bëemí Abeel✡ fa
júƀ ɗë níi bëemí Sakari fi
Baraki, bee bëemú ron baylii
Faam fi gaani Koope, han-
ndal ki tígí selaa a tígë na
hawruu ra.
36 Mee ron won kaaf ka ra
ee : iñyaa ƀéeƀ ay keene sun

✡ **23:35 23.35** Saame Dalaana 4.1-8

fi ɓëy jamanii beh.

Yéesú a ɓëy Yerusalem
(Saame Lúkkë 13.34-35)

37 « Ɗon fi ɓëy Yerusalem
daal, ɗon fa na bëemú
yonente ya ra, ɗon fa na
tawu ɓëewë Koope wol wa
ɗon na la' níi wa húl rë,
hente waal ɗíh ma na faha'
négírë'í ron hëbís së' ti di na
négírë' paan yiilli paɓɓi nen
? Ndaa ɗon fahuuy ! 38 Kon
Koope yeɗɗa'te ron ginon‡.
39 Mee ron won ra ee :
dala'te woteh, ɗon ii soo olil
níi bín wonuun ron bitih :
"Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ɗi
wol ri ra !"✡ »

24

Ban fi poyi Faam fi gaani
Koope a loola na ac fíi rë
(Saame Marka 13.1-13 ;
Lúkkë 21.5-19)

1 Yéesú kola' dah, ɗúhté
Faam fi gaani Koope na
saañ. Tígí daaha, taalibe
yi leɓuute na wonu ri yii
leŋke ɗee taɓahuu Faam fa
ra kaar.
2 Ɗi won wa tígí daa tih :
« Síkíríi së' ! Mee ron won
kaaf ka ra ee : di man ɗi ɗee
ɓéeɓ, bis ay lah ɗi ay bëp
ɓéeɓ níi la' ii tíkëh sun la'.
»
3 Tílúu wë níi wa lahute
daŋi Ëlíiffë rë, Yéesú tookke
a afi, taalibe yi leɓuute ri,
meelute ri wonu tih : « Won
fun wahtaa nay lahe yii baa
ra, a yee nay teeɓee nimilu a
túkkíi ëldúnë rë. »
4 Ɗi won wa tih : « Mëytíi
! Ow ɓanay ron nofa'.
5 Ow caak ay aya' tii so',
won biti daa wa Buura Koo
fal ri ra, te wa ay nofa' ow
caak.
6 Ɗon ay keloh yodaɗ haa'
yi leɓohte a ban fi haa' yi
laha' ginni wulohte. Síkíríi
së' ! Lah ngënë tíití, iñyaa
waɗti laha laho, ndaa ɗeefa
túkkíi ëldúnë laheh doom.
7 Gin ay yejoh gin haa',
nguur haa' a nguur ; yaaɓ ay
haal i ílíy feey fa, lah ílíyyí
feey fa ay naa hégíyëh.
8 Yaa ɓéeɓ ay madee a
misiga na kat ɓeleɓ biti lowa
ham ra nen.
9 « Tígí daaha, ɗon ay
yaayu, ɗon moklu te ɗon ay
hawu húl. Af so' ay tah
heetta feey fa ɓéeɓ kaa' ron.
10 Bín fë, ow caak ay yeris
ngémí wë, wa yaayanta', wa
kaa'anta' filiɓ fi wa.
11 Yonente paɗɗah caak
ɓal ay koloh nofa' ow caak.
12 Kaa'a'i ɓëewë ñee woni
Koope ay ɓaatee ɓaatoo níi
fahanta' ëylëh ow caak na.
13 Ndaa ɓëyí ham híin níi
ɗúmëenë rëe, ay múc.
14 Te Uni Nebi Nguur ki
sun-Koo ay waariyu ëldúnë
ɓéeɓ níi heetta feey fa ɓéeɓ
mit na, ëldúnë anti túkkí.
15-16 « Kon tíl níi ɗon
ot yii ɓosa na sobeyil ra
hom filiɓ tígí selaa, bee
na húmú wona' yonente
Dañeel✡ ra raa, tígí daaha,
ɓëewë nay home Yúdée rë

‡ **23:38 23.38** *Koope yeɗɗa'te ron ginon* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Koope yeɗɗa'te ron faamon.* Mín hen Faam Koope ɓal.
✡ **23:39 23.39** Saame Kañaa ya 118.26
✡ **24:15-16 24.15-16** Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11

heguun daŋŋin (ɓëyí jaŋi yii
bee yúhën !)
17 Ɓëyí ɗúh këem, ɓanan
haal kali yin faam ;
18 te ɓëyí liilti saañ meey,
ɓanan nimil kali búuɓ faam.
19 Mas ɓeleɓba nay poke
loo bín fë a yee nay ɓëpíré
rë !
20 Ɗëgí Koope hegohi ron
ɓanti tee'a' a líy, mbée bisa
na hílsúu rë.
21 Mee ron won kaaf ka
ra ee biti jamanii baaha ay
misik misigi lëhírëy saka'
Koo ëldúnë níi a ɗeh, te
mani ii lëhíɗ faw.
22 Te Koo cagay ëylí bissi
yaaha koon, tin ow ii múc
bín fë ; ndaa ɓëewë ɗi tanis
wa ra daa tah ɗi ëyíl wë.
23 « Ɓëyí won ɗon tígí
daaha biti “Buura Koo fal
ri ra abeh”, mbée “ɗi abín”
ɓéeɓ, ngënë gémí rí.
24 I kiristaa a i yonente
paɗɗah ay ac paŋ i kimtaan
a iñi éemílë'té, faha'i biti
koon wa nofa' sah ɓëewë
Koo tanis wa ra.
25 Mi wonte ron ri abah !
26 Ɓëyí won ɗon biti Buura
Koo fal ri ra ín luufin, ngënë
pëyí ! Ɓëyí won ɗon biti
ɗi hom tígí ɗapohte, ngënë
gémí !
27 Di na hélyë' Koo
hawaan feey fa ɓéeɓ, ayi so'
mi Koy-ɓëe' ay made ɗaaha
nen.
28 Tígí eta' médë, suulla
tee'uu na.

Nimili Koy-ɓëe'

(Saame Marka 13.24-37 ; Lúkkë 12.41-48 ; 17.26-30, 34-36 ; 21.25-33)

29 « Jamanii misigi baa
gété rek,
na'a a céyín fë yímé,
hulla hélkísëh keen,
doole ya sun ɓéeɓ bëlkísëh.✡
30 « Tígí daaha, ay lah yii
ay feeñ sun-Koo teeɓa'i biti
wahtii ayi so' lahte, te ɓëewë
feey fa ɓéeɓ ay líh ya' yi wa
affi wa, wa ole so' mi Koy-
ɓëe' mi aye filiɓ nérrë, mi
ñéerë' a doole a ndam gaan.
31 Un kúlúɓ ay tiil, mi
wol malaaka yi so' wër
feey fa ɓéeɓ, négírë'í ɓëewë
tansu ra, dalaani feey fa níi
lúsëenín. »
32 Yéesú ɓaatte won tih : «
Hëbí yee tíinndúu tal karaɗ
ra affon : ɗon ot tal karaɗ
capuse rek, ɗon yúh biti lee
ri lah koy.
33 Ti ɗaaha nen, ɗon ot
iñyaaha ɓéeɓ lahe raa, lah
yúhí biti nimili so' mi Koy-
ɓëe' leɓohte níi leɓoh.
34 Mee ron won kaaf ka
ra ee biti ɓëy jamanii bee ii
múk te iñyaaha ɓéeɓ laheh.
35 Sun a feey ay múk, ndaa
unni so' ii mëssí múk.
36 « Yii leŋke bisa a wahtaa
nay mii nimile ra, ow yéeh
yin na : malaaka ya sun neh,
so' mi Koy ka sah, mi yéeh
yin na ; Boffa kut daa yúh.
37 Jamanii nimili so' mi
Koy-ɓëe' ay madee a yee
húmú lah jamanii Nowe ra
nen :
38 balaa mulii mbënë më
cép bín fë, ɓëewë húmú feey
fa na ñamu na hanu, yee
na koorantuu níi yiin haal
Nowe gaala ra.

✡ **24:29 24.29** Saame Isayii 13.10 ; 34.4

39 Wa séentúuy rí níi yiin
ac mbënë më kúɗté wë ɓéeɓ
rë. Jamanii nimili so' mi
Koy-ɓëe' ay made ɗaaha nen
; daa mi won ron ri.
40 Yiin fin fa, ow ana ay
hom meey : ow yínë waa na
ay kúrú, ɓëyí yínëe helu.
41 Ɓeleɓ ana ɓal ay hom
hoɗ : ow yínë waa na ay
kúrú, ɓëyí yínëe helu.
42 « Kon këlíi affon ! Ɗon
yíih bisa nay nimile Yíkíi ron
ra.
43 Ɗon yúhúté biti yíkëe
faam yúh wahtaa nay aye
lohoha faami ra koon, tin ɗi
ii nee' pëní kaa' ri poo faam
fa.
44 Kon këlíi affon ɗon ɓal,
ndée so' mi Koy-ɓëe', may
nimile wahtii nuffon paay
na.
45 « Mëdíi a súrgíi ñeya'
woni kélfíi te ñaañce, bi
kélfíi tík súrgë yí kayya ɓéeɓ
ya'i yeri wa ñam, biti wah-
taa lah ra.
46 Lahte sos-keeñ, súrgíi
baa yéŋké biti yiin nay nim-
ile kélfíi faam fa ra, ɗeefa ri
page yee nahu ri ra.
47 Mee ron won kaaf ka ra
ee, kélfíi ay tík iña laha' ri ra
ɓéeɓ ya'i.
48 Ndaa ri hena súrgíi
wuneh koon, ɗi won tih :
“Kélfíi së' aay doom”
49 níi tah ɗi yam sun
fi súrgë yí kayya hawsee
wa, ɗi ñame ñami neɓpe,
ñéerée a mëníyíɗɗë hane
raa,
50 kélfíi ay nimil wahtii ɗi
yéeh rí te ɗeefa ri seheh ri.
51 Tígí daaha, kélfíi ay
rii bëkdë' ɓëewë wonni wa
teem ɓúkkí wë rë, mokil ri
mokli misikke. Tígí daaha ɗi
ay looy, ŋafoh níi tíñë lec. »

25

Anili tuŋki cafayyi sabboo ya

1 Yéesú ɓaatte won tih
: « Nguur ki sun-Koo ay
made biti kúkëy cafay sab-
boo këríɗ lampa yi wa, sayu
téebílëh yíkëe kílëek nen.
2 Lahte iippi ñaañuy, iippa
tas ɗa ñaañute.
3 Iippa ñaañuy ra, ɓeyuu
wa lampa yi wa ra, nuffi wa
paay kúrëelëh pitirol daay,
4 ndaa iippi kayya ɓeyuu
wa lampa yi wa ra,
kúrëelúuté i bútéel pitirol.
5 Wa homu sehi yíkíi
kílëegë níi wa ɓéeɓ
pëníyúté, míllúutée nee'.
6 Hom homo níi un
ɗofohte leelii elga won tih
: “Yíkíi kílëegë acce ! Tílí
ɗon téebílée rí !”
7 Wa fi sabboo ya ɓéeɓ
koluute, na waayu lampa yi
wa.
8 Tígí daaha, yee ñaañuy
ra wonu iippi kayya tih :
“Ëní fun na pitiroli ron,
lampa yi fun ee saañ yímé rë
!”
9 Yee ñaañu ra wonu wa
tih : “Baa míníh hen ! Yee
lahuu fun ra míníh yen kúɗ
ɓéeɓ. Pëyí ɗon lome !”
10 Wa koluu daaha sayute
lom. Wahtaa sayuu wa ra,
yíkíi kílëegë laha' na. Iippa
wocu ra ñéerúuté a yíkíi
kílëegë haalute faam fa, ílë
wodute.
11 Hompe níi, yee payu
lom pitirol ra namutee ac,
wa ɓéyrúté unni wa na

wonu tih : “Ɓahaa, kúnsíɗ
fun !”
12 Ɗi won wa tih : “Wë̈erté
së̈' biti mi yë́eh rë̈n !” »
13 Yë́esú ɓaatte won tih :
« Daa tah mi won ɗon tee
: të̈ekí ɗon yeele, ndë́e ɗon
yíih bisa a wahtaa nay mi
nimile ra. »

*Anili kélfë̈e déŋë́en súrgë̈
yí hélíis rë̈*
(Saame Lúkkë̈ 19.11-27)

14 Yë́esú ɓaatte won tih
: « Nguur ki sun-Koo mín
më̈llúu a biti ow koloh saañ
ɓaaɓ, dë̈ek súrgë̈ yí, déŋë́en
wë̈ alal mi nen.
15 Ɗi yeɗte ow yínë̈ waa
na hanjar úrís iip, ɓë̈yí ana
fa ɗi yeɗte ri hanjar ana,
ɗi yeɗte ɓë̈yí ë́eyë̈ fë̈ hanjar
yínë̈ bi yúh rí ow fi ow waa
na ɓë́eɓ. Ɗi antee koloh
saañce.
16 Ɓë̈' yeru hanjarri iippa
ra yíppë́e yam légëyë̈, úrísë̈
na ɓaatoh níi wa límpé han-
jar iip kay.
17 Bee yeru hanjar ana ra
hente ɗaaha ɓal níi hanjara
límpé ana kay.
18 Bee yeru hanjar yínë̈
rë̈ nék nampee pay hacce
nuŋ, ɓekke hanjari kélfíi
filiɓ, púuɓpé.
19 « Hompe níi filoon fe,
kélfíi súrgë̈ yë̈ acce dë̈ekké
wë̈, wa léhín ɗí légëyí wë̈.
20 Ɓë̈' húmú yeru hanjar
úrís iip ra, kúrë̈elë̈hté han-
jar iippi kayya lah ri sun fi
yín ɗë̈, won tih : “Ɓahaa,
fu húmú yeɗ so' hanjar úrís
iip neh a ? Mi légëyté níi mi
lahte iip sun ayeh !”
21 Kélfë̈e won ɗi tih : “Eera
! Fu súrgíi wunte ! Ow
mín ɗë̈e lekoh. Hém daa fu
ñee woni so' fu paŋke yii
yutuudi ɓaa raa, may roo
déŋë́en yii luk ɓaa maanaa.
Aye yen bok ndama.”
22 Bee húmú yeru hanjar
úrís ana ra acce ɓal won tih
: “Ɓahaa, fu húmú déŋë́en
së̈' hanjar úrís ana neh a ?
Mi légëyté níi mi lahte ana
kay sun ayeh !”
23 Kélfë̈e won ɗi tih :
“Eera ! Fu súrgíi wunte !
Ow mín ɗë̈e lekoh. Hém
daa fu ñee woni so' fu
paŋke yii yutuudi ɓaa raa,
may roo déŋë́en yii luk ɓaa
lah maanaa. Aye yen bok
ndama !”
24 Míllë̈enë̈, ɓee húmú
yeru hanjar úrís yínë̈
rë̈ nampee ac won tih :
“Ɓahaa, mi yúhté biti fu
ɓë̈yí súhté keeñ : fu leca'
yii fu sohay ri, fu ɓeena' tígí
fu ɓekay na tisoh,
25 daa tah mi kaañay ro,
mi hacce nuŋ mi ɓekke
hélsú feey. Ɓeye hélsú ayeh
!”
26 Kélfë̈e won ɗi tígí daaha
tih : “Fu súrgíi ɓosse ! Fu
ɗë̈pë̈síɗ ! Fu won neh mi
leca' yii mi sohay ri, mi
ɓeena' tígí mi ɓekay na tisoh
a ?
27 Kon haala' yi níi fu
wë̈tɗë̈ey hélsí së̈' ? Tin bee
nimila' mi bee ra mi laheh
na yii tíkë̈h sun a ?”
28 Ɗi yíssë̈hté súrgë̈ yí
kayya na, won wa tih :
“Në̈efí bee ɗii na, ɗon yeɗ ɗi
ɓë̈e' laha' sabboo ra.”
29 Ahaŋkay ! Ɓë̈yí ham yee
yeru ri ra a ya' ana, ay ɓaatu
níi keeña sos. Ɓë̈yí pagay yii

baaha raa nék, yii yutuuda
laha' ri ra sah ay naafu.
30 Ɗi fi bee lahay njiriñ bee
ra, bétí rí ñúusë ëssín, ɗi
looye dín fë ŋafee níi tíñë
lec. »

Bis-këem

31 Yéesú ƀaatte won tih :
« Yiin nay mii nimile so' mi
Koy-ƀëe' mi ayee a ndami
so', mi ñéerë' a malaaka ya
ƀéeƀ rë, may tooke ñaani
Nguur ki gaani so' na.
32 Tígí daaha, heetti ƀëewë
feey fa ƀéeƀ ay teya' fíi së',
mi ƀísë' wë goomal ana ti di
na ƀísë' níirëh harri a pe' yi.
33 Ti ɗaaha nen, may tík
ƀëewë júƀú rë ya'i ñamaa fi
so', mi tík yee júƀúy rë ya'i
sugu fi so'.
34 Bín fë rëe, so' mi buura
may wone ƀëewë paa'uu so'
ya' ñamaa ra tih : "Ëyí
ɗon fa Baaso' barkel ron ra.
Ëelí Nguur ka waayiɗ ɗi
ron dalaani ëldúnë rë,
35 ndah húmú yaaƀa' mi
níi yaaƀ ra, ɗon onute so'
ñam ; mi húmú sifiro-
hte, ɗon onute so' muluƀ ;
mi húmú doha-ndéem, ɗon
tahuute so' a ya' ana ;
36 mi húmú lahay búuƀ,
ɗon ƀekute so' ; mi húmú
jéríɗ, ɗon caguute so' ;
mi húmú téyúté kasu, ɗon
yérúté së'."
37 Tígí daaha ƀëewë júƀú
rë ay soo meel won so' tih :
"Yíkëe, fun olu ro fu yaaƀpe
kiri, fun yerute ro ñam ? Fu
sifiroh kirih, fun onute ro
muluƀ ?
38 Fu hen doha-ndéem
kirih, fun tahuute ro a ya'
ana, mbée fu lahay búuƀ,
fun ƀekute ro ?
39 Fu jér kirih, fu téyúté
kirih, fun yérúté rë ?"
40 So' mi buura may waa
lofe tígí daaha tih : "Mee ron
won kaaf ka ra ee : wahtii
húmú pagiruun ron ri ow
di koy-yaayyi so' ƀéeƀ, wuti
yaha bee lukki hen yeru raa
sah, ɗeef ɗon pagiru so' mi
bee ri."
41 « Mi kola' daa raa, mi
yíssëh ƀëewë paa'uu so' ya'
sugu ra, mi won wa tih :
"Wúlíi së' ɗon fa Koo alak
ron ra, ɗon haale filiƀ kíi
së ii mëssí yím rë waayɗu
Seytaane a dakki ra,
42 ndah húmú yaaƀa' mi
níi yaaƀ ra, ɗon onuy so'
ñiip ñam sah ; mi húmú
sifirohte, ɗon onuy so' siit
muluƀ sah ;
43 mi húmú doha-ndéem,
ɗon yeeluy so' sah ; mi
húmú lahay búuƀ, ɗon
ƀekuy so' ; mi húmú jérté,
mi téyúté kasu, ɗon yérúy
së'."
44 Tígí daaha, wa ay soo
nampi meel won so' tih :
"Yíkëe, fun olu ro fu yaaƀpe,
fu sifirohte kirih ? Fun
olu ro fu hente doha-ndéem
kirih, fu lahay búuƀ kirih,
fu jérté mbée fu téyúté kasu
kirih, fun hílípúy rë ?"
45 May waa lofe tígí daaha
tih : "Mee ron won kaaf
ka ra ee : wahtii húmú
kaa'ruun ron pagiɗ ow di
koy-yaayyi so' iñyaa ƀéeƀ,
wuti yaha bee lukki hen
yeru raa sah, ɗeef ɗon
kaa'ru so' mi bee ri."
46 « Te ƀëewí yaa suu
pesee daana na ɗúméh rë.

Ndaa ɓëewë júɓú rë suu haale pesa na ɗúméh rë. »

26

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2 ; Saŋ 11.45-53)

1 Woca' Yéesú woni ɓëewë iñyaa ɓéeɓ rë, ɗi won taalibe yi tih :
2 « Ɗon yúhúté biti tas waal ana feedi Paaga lah maan ? Daa ri wahtaa nay yaayuu so' mi Koy-ɓëe', mi daayu sun kurwah ra. »
3 Wahtii baaha, kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina tee'uute faam Kayif, seeyohi gaana ;
4 wa ɓéeɓ habute biti wa ay ɓon níi wa ham Yéesú hap ɗi húl.
5 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, wa wonantuute biti ɓanay hen filiɓ feeda, toñeh ɓëy gina ay kolee sun fi wa.

Ɓelaa yíin Yéesú laakkoloñ ra
(Saame Marka 14.3-9 ; Saŋ 12.1-8)

6 Yéesú kola' dah saañce Betani, haalte faam Simoŋ fa mëssée guuñ ɗa,
7 tookke na ñam. Lahte ɓelii leɓohte ri, hampe bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líiffé a laakkoloñi kofeelte, yíinté rí wë af.
8 Oluu taalibe ya yii bah, yaa neɓaay wa, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yahi bee laha' njiriñ mi bih ?
9 Laakkoloñi yee yaayeeh hélíis caak koon cadum fa yeru ñëkíɗɗë ë ? »
10 Bi yúh Yéesú yee na wonu wa ra, ɗi won wa tih : « Ɗon moklu ɓelii bee yi ɗeeha ? Yee pagiɗ so' ri bee ra, yii wunte !
11 Ñëkíɗ ii koloh filiɓ fon ; ndaa so' mi bee mii hom filiɓ fon dee faraah.
12 Ɗon ot ɓelii bee túm së' laakkoloñ, ɗi waayiɗ hacadi so'.
13 Mee ron won kaaf ka ra ee : tígí waariyuun Uni Neba ëldúnë ɓéeɓ, yee paŋ ɓelii bee ra ay naa ɓíllú, nuffi ɓëewë pay ɗii na. »

Caŋi Yudaas yaayi Yéesú
(Saame Marka 14.10-11 ; Lúkkë 22.3-6)

14 Filoon fi baaha, Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi sabboo a ana ya payte kélfë yí seeyoh ya na,
15 meelte wa yee nay wa rii yere biti ɗi yaay wa Yéesú rë. Wa yerute ri hanjar hélíis sabay éeyë (30).
16 Kola'te baaha, Yudaas na anti saam wahtaa nay rii ɗamaalee Yéesú níi ri yaay ri wa ra.

Míllëení Yéesú reer a taalibe yi
(Saame Marka 14.12-25 ; Lúkkë 22.7-23 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

17 Biṣa ɗéɓ bissi feedi mbúurú njeñe ya ra, taalibe ya ayute meelute Yéesú wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayɗun ɗo reeri Paaga tígí dih ? »
18 Ɗi won wa tih : « Pëyí faam díw filiɓ ginin, ɗon won ɗi tih : “Yëeddëhë daa nah fun won ɗo biti wahtii lahte. Ɗi ay ñamee reeri

Paaga faamu, ɓani taalibe yi.” »
19 Taalibe ya koluu daaha suute, pagute yee nah wa Yéesú rë, wa waayute reeri Paaga.

20 Fíníin fín, Yéesú a taalibe yi sabboo a ana ya goorute na reeru.
21 Wa homu reera, ɗi won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di ɗon na ay soo yaay. »
22 Keeññi taalibe ya ɗúmpé, wa na meelu Yéesú yínë-yínë wonu ri tih : « Mbaa ri so' neh Yíkëe ? »
23 Ɓi won wa tih : « Ɓëe' nay soo yaaye ra ee ɓek ya'i loon a so' ra.
24 Kaah biti so' mi Koy-ɓëe' mi waɗtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so' Téerëe nen ; ndaa mas ɓëe' nay soo yaaye ra ! Biti ri límíh koon daa gén ɗii na. »
25 Ɓi fi Yudaas fa nay rii yaaye ra nampee won tih : « Mbaa ri so' neh Ɓahaa ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, ɗi ɗo fi bah ! »

26 Wa homu ñama, Yéesú ɓeɓpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeɗte taalibe yi won wa tih : « Ɓéyí ɗon ñam, mbúuríi bee faan so'. »
27 Filoon fi baaha, ɗi ɓeɓpe kaas ɓéeñ, símpé Koope, yeɗte wa won tih : « Ɓéyí ɗon han ɗon ɓéeɓ,
28 ɓéeñí yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a ɓëewë rë. Wa ay keen ndah ow caak. Ɓaaha, wa baalu bakaaɗɗi wa.
29 Mee ron won kaaf ka ra ee : dala'te woteh, mii hanil béeñ níi yiin nay mii hane béeñ has a ɗon Nguur ki Baaso' ra. »

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Marka 14.26-31 ; Lúkkë 22.31-34 ; Saŋ 13.36-38)
30 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi haalute yeekaa yi kañaa ya. Wocuu wa ra, wa koluute na suu daŋi Ëlíiffë.
31 Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Elgee woteh beh, ɗon ɓéeɓ ɗon ay sélít ndah yee nay soo kate ra ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : *“May hap níirëhë húl, te harra yuba ay hasla'.”*✡
32 Di wona' ri Téerëe daaha kaah. Te filoon fi hawi so' húl, may këllú ɓúudé, mi këllëh rën Galile. »
33 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Wuti ɓëewí kayya ɓéeɓ sélít af yee nay roo kate raa, mii naa mëssí non. »
34 Yéesú tahte won tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee Peer : elgee woteh beh, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »
35 Peer tíkké won tih : « Calalte so' biti mi hawu húl a ɗo, ndaa mii mëssí taasa' biti mi yúh rë. » Wa fi taalibe yi kayya ɓéeɓ ɓal ñeyute una, na wonu yaa yínë.

Ɓaŋi Yéesú di Setsemani
(Saame Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46)

✡ **26:31 26.31** Saame Sakari 13.7

36 Tílúu Yéesú a taalibe yi
níi wa lahute tígë në wonuu
Setsemani ra, ɗi won wa tih
: « Hëmí deh, mi pay ɗaŋ
Koope. »
37 Na saañ ɗi ra, ɗi
kúrëelëhté Peer a koyyi
Sebede, Saak a Saŋ. Súfúñ
daɓpe ri, keeña ɗúmpé ces.
38 Ɗi won wa tígí daaha tih
: « Keeñ so' ɗúm ɗúmë níi
mí mínléh ; hëmí soo na deh,
te ɗon yeele ! »
39 Ɗi antee hécëh yutuuɗ,
yeɗɗohte, líhëhté feey, na
ɗaŋ won tih : « Baap,
mín hen koon fu éccíɗ gulii
coono fi bee wuloh so' !
Ndaa di mín ɗíi man ɓéeɓ,
yee nay lahe ra ɓanan hen
yee faha' mi ra, ndaa bee
faha' fu ra. »
40 Kola' ri dah, ɗi nimilte
taalibe yi éeyë yë në, ɗeeffe
wa na nee'u. Ɗi won Peer
tih : « Ɗon míníh yeel wuti
yaha wahtu yínë kut a so' a
?
41 Yéelí ɗon ɗaŋ, toñeh
ɗon ay keene fíirí Seytaane.
Ow na faha' paŋ yin wun
ndaa ri mitay ! »
42 Ɗi hécíilté, yampe na
ɗaŋ won tih : « Baap, hena
biti yin míméh kaa' mi han
gulii coono fi bee raa, yee
faha' fu ra lahan. »
43 Ɗi nimilaatte taalibe yi
na, ɗeefaatte wa na nee'u, bi
luk wa pëní fë doole.
44 Tígí daaha, ɗi yerisse
wa daaha hécíilté na ɗaŋ,
ñeyaatte unna ɗéɓ ɗë.
45 Nimilaata' ri taalibe ya
na waali yíníi bee ra, ɗi
ɗeefaat wa na nee'lu, ɗi won
wa tih : « Ɗon daa na nee'lu
ɗee ɗon na hílsúu ë ? Síkíríi
! Wahtaa nay yaayuu so'
mi Koy-ɓëe', mi tíkú ya' yi
bakaaroh ya ra lahte.
46 Këlíi yen saañ ! Ëlsíi,
ɓëe' yaay so' ra ee ac ɗa ee.
»

Hami Yéesú
(Saame Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53 ; Saŋ 18.3-12)

47 Yéesú hom wona, Yu-
daas, ow di taalibe yi sabboo
a ana ya na ac, ñéerë'té a
dúukël ow, yi kúrú jépíl a
duuɗ. Kélfë yí seeyoh ya a
ɓaha ya gina daa wolu wa.
48 Ɗeef Yudaas fa nay rii
yaaye ra, teeɓpe wa yee nay
rii page ra níi wa yúhsë' rí
rë. Ɗi húmú won wa tih :
« Ɓëe' nay mii fëené rë, ɗi
baaha ; lah hëbí rí. »
49 Laha' ri ra, ɗi júɓ sun
fi Yéesú ciɗ won ɗi tih : «
Ɓahaa, yerne ! » Ɗi fëenté
rí.
50 Yéesú won ɗi tih : «
Kooja, yee ac fu ra page ri
! » Ɓëewë leɓuu Yéesú tígí
daaha, yejuute sun fi, habute
ri.
51 Ow di taalibe yi Yéesú
fúulté jépílí wahtii baaha,
paaŋke ri súrgíi seeyohi
gaana, lecce nufa.
52 Yéesú won ɗi tih : «
Nimilire jépílú mbari ! Yúhé
biti ɓëyí na haa' a jépíl ɓéeɓ
ay húlée jépíl.
53 Nufu onay ro biti mi
mín dëek Baaso', ɗi wola'
so' dúukël malaaka sabboo a
dúukël ana ɗee leegi wa ac
sëmlë'í së' ë ?
54 Ndaa mi paŋ ɗi raa, yee
bíníyú Téerëe rë ay lahee

ɗíh, te bíníyúté biti iñyaa waɗti lahaa ɗaaha ? »
55 Yéesú antee won dúukëlí ɓëewë tih : « Ɗon ayuu yi ɗeeha a jépíl a i duuɗ hami so' man mi banndi nen ? Mi húmú homa' filiɓ fon faraah mi yëeddée Faam fi gaani Koope te ɗon habuy so' !
56 Ndaa iñyee ɓéeɓ waɗti lahaa ɗeeha, nda yee húmú bíníyú yonente ya ra lah. » Tígí daaha, taalibe yi ɓéeɓ heguute, helute ri.

Tëekrí Yéesú këemí yëwúɗɗë

(Saame Marka 14.53-65 ; Lúkkë 22.54-55, 63-71 ; Saŋ 18.13-14, 19-24)

57 Ɓëewë habu Yéesú rë kúrúté rí faam Kayif, seeyohi gaana, tígë tee'uu yëeddëh yí kootii Mëyíis a ɓaha ya gina ra.
58 Peer hompe filoon wulohte, ñeete tal Yéesú níi rí lahte faam seeyohi gaana, ɗi haalte baylaa tookke a wohoh ya, na olsoh ɗee nay míllée yaa ra.
59 Kélfë yí seeyoh ya a ɓëy këemí gaani yëwúɗɗë ɓéeɓ saamute yii míntí yabun Yéesú níi tah ɗi hawu húl.
60 Ɗee teyu ɓëewë yabu ri ra, caakuu wa níi caak, tahay wa ot yii mín tah ɗi hawu húl. Míllëenë, ow ana ayute
61 wonu tih : « Ɓëyí bee daa won biti ɗi mín poo Faam fi gaani Koope, ɗi taɓahaat ɗi filiɓ waal éeyë. »
62 Seeyohi gaana kolohte tígí daaha, meelte Yéesú won tih : « Fu lahay yii lofa fu di yee yabu ro ɓëewí yee ra a ? »
63 Yéesú hente tiɗ héddëhté. Seeyohi gaana tahaatte won ɗi tih : « Añee ri, fu won di tii Koope fa na pes ɗa, hém daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope raa ? »
64 Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri. Cëe mí ɓaat ɗon sun : kola'te woteh, ɗon ay ot so' mi Koy-ɓëe', mi took ëbís Koope fa mín ɓéeɓ rë, mi hom ya'i ñamaa fi, te ɗon ay ot mi aye filiɓ nérrë sun. »
65 Kela' seeyohi gaana unni yah, ɗi ɗaɗte búubí won tih : « Ɗi solte Koope unna won ɗi yaa ra ! Yen ay paglee seede yih ? Ɗon kellirute affon sola !
66 Ɗon wonu yi na ? » Wa wonu tih : « Ɗi waɗti húlë húlë ! »
67 Wa na anuu rii tuulsa' kanam, na maagu ri kít. Lahte yi na fúurú rí mbey,
68 wonu ri tih : « Hém daa fu Buura Koo fal ri ra raa, teeɓ fun biti fu yonente, fu won ɓëe' laɓ ɗo ra ! »

Taasa'i Peer yúhí Yéesú

(Saame Marka 14.66-72 ; Lúkkë 22.56-62 ; Saŋ 18.15-18, 25-27)

69 Wahtii baaha, ɗeef Peer húmú ëssë, baylaa filiɓ faam fa. Ow di ɓeleɓɓa na légéyú faam seeyohi gaana ra leɓohte ri won tih : « Ɗo fi bee ɓal, ɗoni Yéesú fée ké ɓëy Galile bee daa na húmú ñéerúu. »
70 Ndaa Peer taasa'te won fíi ɓëewë ɓéeɓ tih : « Mi yéeh yee faha' fu won ɗa. »

71 Bi na yuloh ri waal
ílín, ow kay di ɓeleɓɓa na
légéyú faam fa ra otte ri,
won ɓëewë húmú ɗaaha ra
tih : « Bee ee yínë ɓi non
ɓëewë në húmú ñéerúu a
Yéesú fi ɓëy Nasaret ra. »
72 Peer kaa'aatte añohte
tíkké sun won tih : « Mi yéeh
ɓëyí bah ! »
73 Tíkëh yutuuɗ, ɓëewë
húmú hatni ɓaa ra leɓuute
Peer, wonu ri tih : « Lahte íl
ɓal ! Ɗo fu non ɓëewí Yéesú,
miteh taasa' ! Ɓëyí keloh ro
fu wone raa kep yúh baaha !
»
74 Peer hampe yee ham ɗi
ra rek, añohte won tih : « Mi
fel raa, yii kat so' ɗi baaha !
Mi yéeh ɓëyí bah ! » Una na
lús, paan na fiisoh.
75 Tígí daaha, ɗi nérsëhté
yee húmú won ɗi Yéesú rë
biti fiisiin ki paan, ɗi ay
taasa' biti ɗi yúh rí níi hen
waal éeyë. Ɗi antee ɗúh
ëssín, na looy looyi misikke.

27

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Marka 15.1 ; Lúkkë 23.1 ; Saŋ 18.28)

1 Yíilë' Koo ɓaabin cúɓ,
kélfë yí seeyoh ya ɓéeɓ a
ɓaha yi yëwúɗɗë tookute,
fahuu hawrohi Yéesú húl.
2 Wa pokruute ri, komute
ri gëernëer Pilaat.

Naadohi Yudaas

3 Yudaas fa yaay Yéesú rë,
ola' ri biti Yéesú aattiyuute
húl rë, ɗi réeccíyëhté :
ɗi payte nimiliri kélfë yí
seeyoh ya a ɓaha ya gina
hanjarri sabay éeyë (30),
4 won wa tih : « Mi
bakaaɗte di yee yaaya' mi
jaambura pagay yin ɓee na
suu hawu húl rë ! » Wa wonu
ri tih : « Waal fi fun yi na ?
Baa saf ɗo ! »
5 Tígí daaha, Yudaas bette
hélsë filiɓ Faam fi gaani
Koope daaha, saañce pokke
níh lúumí, naadohte.
6 Kélfë yí seeyoh ya píyúté
hélsë, anutee won tih : «
Yen waruy boolla' hélsí yeh
a alal mi Faam fi gaana ; wa
hélíis ñif. »
7 Tígí daaha, wa dëekúuté
took, habute biti hélsë lo-
muu meey yugusohi yaaɗɗa
ndín, hen hacaa yi doha-
ndéemmë.
8 Daa tah níi a woteh, feey
fi baa wonuu « Meeyi ñif ma
».
9 Yee húmú won yonente
Yérémí rë laha'te ɗah. Ɗi
húmú won tih : *« Wa ɓeyute
hanjarri sabay éeyë yë (30),
daa wa cadum fa wonantuu
ri koyyi Israyel ra,*
10 *wa lomuute wa meey
yugusohi yaaɗɗa, ti di naha'
so' ri Koo-Yíkëe nen. »*✡

Tígí Yéesú húl
(Saame Marka 15.2-15 ; Lúkkë 23.3-5, 13-25 ; Saŋ 18.33 níi 19.16)

11 Caga' Yéesú fíi gëernëer
Pilaat ra, gëernëerë meelte
ri won tih : « Daa fu buuri
yëwúɗɗë ë ? » Yéesú won ɗi
tih : « Fu wonte ri, daa mi !
»
12 Kélfë yí seeyoh ya a
ɓaha ya gina ayute na yabu

✡ **27:10 27.10** Saame Sakari 11.12-13 ; Yérémí 32.6-9

ri yin caak filoon fe, ndaa ɗi
tahay ƀúkí waa na.
13 Pilaat won ɗi tígí daaha
tih : « Fu kelaay iña na wonu
wa sun fu ƀéeƀ rë keloo a ?
»
14 Ndaa Yéesú haagay ƀúkí
waa na yínë sah na lof di
iña yabu ri ra. Yaa kúnté af
gëernëer pak.
15 Lahaa Paak ƀéeƀ,
gëernëer ɗúhíɗ ow kasaa,
bee fahuu ƀëy gina biti daa
ri yeɗɗun ra.
16 Deef lahte ƀëyí síiwté
húmú kasaa, hínú Barabaas.
17 Pilaat meelte dúukëlí
ƀëewë tee'uu daaha ra won
tih : « Hanndal ki Barabaas
a Yéesú fë në wonuu Kiris-
taa ra, ɗon fahuu biti mi
ɗúhrírë ron wah waa na ? »
18 Di fi Pilaat yúhté biti na-
gajek ƀëewë iñaanuu Yéesú
iñaanoo daa tah wa kom ri
ri.
19 Te paya' ri níi tookke
këem buur ra, ƀelaa liiltee
wola' ɗii na woni biti ɗi
ƀanti haal iñi ƀëyí júƀí bah,
ndah ɗi heeyce heeji téycé
afa lool sun fi ƀëe' elgin.
20 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ,
kélfë yí seeyoh ya a ƀaha ya
gina ƀekute dúukëlí ƀëewë
nuf, nda wa won Pilaat biti
Barabaas daa yeɗɗun, Yéesú
hawu húl.
21 Pilaat meelaatte dúukëlí
ƀëewë won tih : « Don fahuu
biti mi yeɗɗan wah wa fi
ana ya ? » Wa ƀéyrúté unni
wa sun wonu tih : « Fun
fahuu Barabaas ! »
22 Pilaat cagohte wa won
tih : « Mantee ƀal, kon Yéesú
fë na wonuu Kiristaa ra, may
rii hene ɗíh ? » Wa ƀéeƀ
wonu tih : « Daaye ri kur-
wah ! »
23 Pilaat tahilte won tih : «
A ri paŋ yii ƀosi bih ? » Ndaa
wa ƀaatuutee ɗaañnjoh na
wonu tih : « Daaye ri kur-
wah ! »
24 Ola' Pilaat biti ɗi míméh
yin waa na, te wa ƀaatuu
haayloh ƀaatoo ra, ɗi ɗaŋke
muluƀ, na ƀooñnjoh fíi wë,
won tih : « Mi lante yee nay
yúfé ñif mi ƀëyí júƀí beh.
Baa waal fon ! »
25 Wa ƀéeƀ tahute wonu
tih : « Ñif mi keenan sun fi
fun a sun fi koyyi fun ! »
26 Tígí daaha, Pilaat
ɗúhríɗté wë Barabaas
kasaa. Di fi Yéesú nék, ɗi
laƀirohte ri laraw, antee
wa rii yeɗɗa' wa daaye ri
kurwah.

Këekkëlíi soldaarra Yéesú
(Saame Marka 15.16-20 ;
Saŋ 19.2-3)

27 Filoon fi baaha, sol-
daarra ƀeyute Yéesú kúrúté
rí faam gëernëer, wani
kayya filiƀ ƀéeƀ gíiwúté rí.
28 Wa nísúté yéré yë faana,
lofute ri paltu luum,
29 ƀeyute ñap yugusute
baane, ƀekute afa, anutee
rii ƀek kankaniit bëhëer ya'i
ñamaa fi, na yeku fíyí na
këekkílíyúu rí wonu tih : «
Coleere buuri yëwúɗɗë ! »
30 Wa na tuulsuu ri, ƀeyute
kankaniidi bëhëerë ya'i, na
laƀisuu ri af.
31 Këekkëlíyúu wë rí níi
wocce ra, wa nísúté paltaa
faana, ƀekaatute ri búuƀƀí,
na suu kúrí daaji kurwah.

Daayi Yéesú sun fi kurwaha
(Saame Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43 ; Saŋ 19.17-24)

32 Ɗúhrúu soldaarra Yéesú
gina, wa tee'uute a ɓëyí dék
Siren hínú Simoŋ, wa enute
ri kurwahi Yéesú.
33 Lahuu wa tígë në
wonuu Golgotaa ra (daa ri
: këeŋ-af),
34 wa yerute Yéesú béeñí
boolluu a yii haayte hek,
ndaa ɗíkísë' rí wë rë, ɗi
kaa'a'te han.
35 Daaha, wa daayute
ri kurwaha. Filoon fi
baaha, wa púlúfúté búuɓɓí,
woruute wa hanndal ki wa,
36 anutee took na wohu ri.
37 Wa tíkúté unna won yee
tah ɗi tíkú húl rë yeedda' ki
afa sun. Unna won yii beh :
« Ɓëyí bee daa Yéesú, buuri
yëwúɗɗë. »
38 Lahte banndi ana yi
daayaaluute kurwah ɓal
hëbís Yéesú : ɓëyí yínëe
paa'te ri ya' ñamaa, yínëe
paa'te ri ya' sugu.
39 Ɓëewë na ñeyu hatni
baa ra, na solu Yéesú,
hégíyé affi wa,
40 wone tih : « Ɗo fa won
biti fay poo Faam fi gaani
Koope, fu taɓahaat ɗi filiɓ
waal éeyë rë, namee sëmlë'
afu ! Hena biti fu Koy Koope
raa, nuule kurwaha ! »
41 Kélfë yí seeyoh ya,
yëeddëh yí kootii Mëyíis a
ɓaha ya gina na ñaawlu ri
ɓal wonu tih :
42 « Ɗi sëmlë'té i ow kay,
ɗi antee míméh sëmlë' afi !
Ɗi hena' buuri Israyel ɗíh
? Ɗi nuulan kurwaha book
fun gém ɗii na !
43 Won neh ɗi tík yaakaari
Koope na, a biti daa ri Koohi
a ? Hena biti Koope faha'te
ri raa, sëmlëe rí leegi ! »
44 Wa fi banndi ya daayu
kurwah homute hëbísí rë
ɓal na ñaawlu ri ti ɗaaha
nen.

Húlí Yéesú
(Saame Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49 ; Saŋ 19.28-30)

45 Laha' na' leelu af ra,
gina ɓéeɓ ñúussé túɗ níi
mitte wahtu éeyë.
46 Wahtii éeyë fë, Yéesú
ɗaasse foŋ won tih : *« Eloyi,*
Eloyi, lama sabaktani ? »✡
Daa ri : *Koope, Koope, fu*
súugëh së' yi taan ?
47 Lahte i ow di ɓëewë
húmú daaha ra, keluu wa
unni yah, wa wonu tih : «
Ɗi ee dëek Éelí rë kan ! »
48 Ow di waa na yíppée
múkë, ɓeɓpe líil sooppe ri
bineegar, pokke ri af baaŋ
bëhëer, yuliɗte ri ɓúk Yéesú
na faha' hënndí.
49 Ɓëewí kayya na wonu
tih : « Yéɗɗí yen olsoh nda
Éelí ay ac sëmlë'í rëe. »
50 Tígí daaha, Yéesú
ɗaasaatte foŋ, yeɗɗohte
lússé.
51 Tígí daaha, rídíi ɓídí
Faam fi gaani Koope ɗap
tígí selaa níi sela ra,
ɗaɗte dala'te sun níi feey,
ɓísëlsë'té ana. Wahtii
baaha, feey fa na hégíyëh,
la' yi gaanna na ɗarsa',

✡ **27:46 27.46** Saame Kañaa ya 22.2

52 lahte luuyyi kúnsëhté,
i ow caak di ƀëewí Koope
këllúté ƀúudé,
53 ɗúhúté nuŋŋi wa. (Wa
fa ɗúhú nuŋŋi wa yaaha
ra, filoon fi bee këllúu
Yéesú ƀúudé rë, wa haalute
Yerusalem gini selaa níi ow
caak olute wa sah.)
54 Kélfíi soldaara a ƀëewée
ké rí në húmú wohu Yéesú
rë, oluu wa hégíyëhí feey fa
a iña lah ƀéeƀ rë, tíitúté níi
tíit, wonu tih : « Ɓëyí bee
Koy Koope kaah ! »
55 Lahte i ƀeleƀ caak húmú
cëehúuté na olsuu ; daa wa
ƀeleƀƀa na húmú ñéerúu a
Yéesú na tooppituu ri homa'
ri Galile níi a ɗee ra.
56 Mari fi ƀëy Makdalaa
húmú waa na, a Mari yaafi
Saak a Suseef, a yaafi koyyi
Sebede.

Haji Yéesú
(Saame Marka 15.42-47 ;
Lúkkë 23.50-56 ; Saŋ 19.38-
42)

57 Sosa' na' ra, lahte ƀëyí
caakke yin dék Arimate acce,
ɗi hínú Suseef. Ɗi non taal-
ibe yi Yéesú ƀal.
58 Ɗi payte meelte Pilaat
ƀúudé fi Yéesú. Pilaat tahte,
naha'te biti ɗi yeru ri.
59 Suseef ƀeƀpe ƀúudé fë,
payte líiwté rí a perkal has,
60 ɗappe ri kolom ki anuu
yotu loo la', bi ɗi saamiɗ ɗi
afi koon. Ɗi píníŋké la' gaan
kúnté nuŋa antee saañ.
61 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ,
Mari fi ƀëy Makdalaa a
Mari fi yínëe homute tasute
daaha, tookute jaannduute
luuya.
62 Kéy fín fë, yiin bisa na
hílsúu rë, kélfë yí seeyoh
ya a fariseŋŋa ñéerúuté,
payute Pilaat na
63 wonu ri tih : « Gëernëer,
fun nérsúuté biti na pesa'
felohi baa ra, ɗi húmú wonte
biti waal éeyë filoon fi húlí,
ɗi ay këllú ƀúudé.
64 Kon wohree luuya níi
waali éeyë fë ; page níi taal-
ibe yi ƀanti loh ƀúudé fë,
anti wone ƀëewë filoon fe
biti ɗi këlluté ƀúudé. Baa
lah raa nay lukee ƀos fellee
merees. »
65 Pilaat won wa tih : «
Wohoh ya íníh në woo ?
Ɓéyí wë wa woh luuya di
fahuu ron ri ! »
66 Wa koluute suute lu-
uyin, ñofute ílë pak leewute
ri, tíkúté wohoh ya daaha.

28

Kolohi Yéesú ƀúudé
(Saame Marka 16.1-10 ;
Lúkkë 24.1-12 ; Saŋ 20.1, 11-
18)

1 Ɗúmë' bisa na hílsúu
yëwúɗɗë rë, dímëesë
ƀaabin cúƀ, Mari fi ƀëy
Makdalaa a Mari fi yínëe
suute kénsëhí luuyi Yéesú.
2 Ɗee a ɗeh, feey fa na
hégíyëh hégíyëhí misikke
: malaaka di malaaka yi
Koo-Yíkëe kola'te sun céppé,
acce píníŋké la'a kúnúu lu-
uya ra hatin, tookke sun.
3 Malaakaa niiñ niiño níi
na tiriñ ; búubí naa' naa'o
níi na tak.
4 Wohoh ya tíitú tíitë níi na
saaku, keenute ti húlíɗ nen.
5 Tígí daaha malaakaa
won ƀeleƀƀa tih : « Ngënë
tíití ! Mi yúhté biti ɗon

saamu Yéesú fë̈ húmú daayu kurwaha ra.
6 Ɗi íníh deh, ɗi kë̈llúté ƀúudé ti ɗee húmú wona' ri ra nen. Ë̈yí ɗon olsoh tígë̈ húmú fë̈nɗú rí rë̈.
7 Yípíi pay ɗon won taalibe yi biti ɗi kë̈llúté ƀúudé, te ri kë̈llë̈hté rë̈n Galile. Ɗon ay rii olee dín fë̈. Unni so' yaa koon. »
8 Ɓeleƀƀa yípútée koloh luuya a tíitë̈e yí wë̈, ndaa keeññi wa sosse níi sos, wa múkë̈yúté komi taalibe ya wona.
9 Ɗee a ɗeh, Yéesú na ac téebílë̈hí wë̈, won wa tih : « Cë̈líi paŋ ! » Ɓeleƀƀa leƀuute ri, yabaaluute kotta, na jaamiyuu ri.
10 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Ngë̈në̈ tíití ! Pë̈yí ɗon won koy-yaayyi so' saañ Galile : wa ay soo olee dín fë̈. »
11 Homuu ƀeleƀƀa waala wa na suu ra, lahte soldaarri nonu yee na húmú wohu luuya ra, na nimilu ginin léhíní kélfë̈ yí seeyoh ya iña lah yaa ra ƀéeƀ.
12 Wa fi kélfë̈ yí seeyoh ya namutee dë̈ek ƀaha ya gina, wa gonlute níi pokute, anutee yeɗ soldaarra juur hélíis,
13 wonu wa tih : « Lah wë̈ní ƀë̈ewë̈ biti taalibe yi Yéesú daa ayu elek lohute ƀúudé fí ɗeef ɗon na nee'u.
14 Woni baa til níi síit nuf gë̈ernë̈er rë̈e, fun ay yúh ɗee nay fun ɗii nofantee níi ɗon ɗúh në̈ rë̈. »
15 Soldaarra ƀeyute hélsë̈, pagute yee nahu wa ra. Woni wa líiwë̈lsë̈'té filiƀ fi yë̈wúɗɗë̈, te lísúu wonu níi a ɗeh.

Feeñiyohi Yéesú taalibe yi (Saame Marka 16.14-18 ; Lúkkë̈ 24.36-49 ; Saŋ 20.19-23 ; Tílë̈dí apootarra 1.6-8)

16 Léhínúu wë̈ ƀeleƀƀa ra, taalibe yi sabboo a yínë̈ yë̈ koluute suute Galile, lawute daŋa húmú tíisë̈' wë̈ Yéesú rë̈.
17 Séenúu wë̈ rí, wa yabute na jaamiyuu ri. Filiƀ fi baaha ƀéeƀ, lahte yi lahute nuf ana ɗii na.
18 Tígí daaha, Yéesú leƀohte wa, won wa tih : « Mi onute sañ-sañi pagaa mi yin ƀéeƀ sun a feey :
19 kon pë̈yí ɗon haal ginna ë̈ldúnë̈ ƀéeƀ, ɗon saamiɗ so' i taalibe, ɗon bë̈tís wë̈ di tii Boffa, tii Koy ka a tii Ruuh-Peseŋ,
20 te ɗon yë̈edíɗ wë̈, wa ñee iña won mi ɗon ra ƀéeƀ. Yúhí biti mee leeloon faraah níi kiri fi kirih. »

Uni Neba bíní Marka ra Kúnsëe

Di ɓaahi jaŋaa Marka daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Marka nék, húmú apootari Yéesú neh, ɓani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame 2 Timoote 4.11). Wonute biti sah, ɗi ñéerë'té a Peer ɓal (Saame 1 Peer 5.13) te iña bíní rí téerëe rë, ɗi kela' wa Peer na.

Iña bíní rí téeríi bee ra, daa tah ɓëewë haba' biti ɗi yuliɗ wa ɓëewë yëwúɗ neh ra. Ɗi teeɓa'te biti Yéesú Koy Koope *(1.1 ; 3.11 ; 5.7 ; 15.39)*.

Marka wonte sun fi :

- yii leŋke iña yëedíɗ ɗi ɓëewë yëeddë'í ñéerë' a sañ-sañ ra *(1.27 ; 6.34)*,
- yii leŋke lígí yébítëh yë *(1.21-34 ; 5.1-20)*,
- yii leŋke payi jéríɗɗë *(2.1-12 ; 3.10 ; 6.53-56)*,
- yii leŋke kimtaanni caakka paŋ ɗi ra *(4.35-41 ; 6.33-52)*,
- yii leŋke húlí *(8.31 ; 15.1-37)*,
- a yii leŋke kolohi ɓúudé *(16.1-8)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay yúh biti Yéesú Koy Koope kaah.

Waarii Saŋ Batis
(Saame Maccëe 3.1-12 ; Lúkkë 3.1-18 ; Saŋ 1.19-28)

1 Uni Neba leŋ Yéesú-KiristaaKoy Koope na ra dala' ɗeh.
2 Di bíníyúu rí téeríi yonente Isayii sun fi, Koope won ɗi tih :
« Olsee ! May wol ow këllëh
ɗaɗɗi ro waal.✡
3 *Lahte un ɓëyí ɗofohte luufa,*
na won tih :
“Ɗëɗɗí Yíkëe waal,
ɗon yugusiɗ ɗi waalla nay rii
ñeye ra núi júɓ.” »✡
4 Saŋ homa' luufa ɗaaha, na won ɓëewë biti wa warutee lof pesaɗ, wa bëtsú, Koope baal wa bakaaɗɗi wa.
5 Ɓëy Yerusalem a ginni kayyi deyi Yúdée ɓéeɓ húmú ayuu Saŋ na, wa wone bakaaɗɗi wa, ɗi bëtsé wë filiɓ laahi Yurdeŋ.
6 Saŋ húmú ɓeka' búubí yugusuu a fënúf géléem, ɗi pokoh geñu hun kinohi ; ɗi húmú pesa' pay a kúum.
7 Ɗi húmú wona' ɓëewë tih : « Filoon fi so', ɓëyí luk soo gaan ee ac ɗa, te mi haayayti liil kotti*.
8 Mi bëtsë' ron a muluɓ, ndaa ɗi ay ron bëtsée a Ruuh-Peseŋ. »

Bëtsí Yéesú
(Saame Maccëe 3.13-17 ; Lúkkë 3.21-22)

9 Bín fë, Yéesú kola' Nasaret di Galile acce, Saŋbëtíssé rí laahi Yurdeŋ.
10 Tígë në ɗúhë' rí mulaa ra, ɗi otte sun-Koo yíppée kúnsëh, Ruuh-Peseŋ na cép sun fi man bëdú nen.

✡ **1:2 1.2** Saame Malasi 3.1 ✡ **1:3 1.3** Saame Isayii 40.3 * **1:7 1.7** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗí.*

11 Lahte uni kola'te sun-
Koo tígí daaha, won tih : «
Daa fu Koy so' ! Mi faha'te
ro níi faha' ! Keeñ so' sosse
ɗoo na níi sos ! »

Saami Seytaane fíirí Yéesú
(Saame Maccëe 4.1-11 ; Lúkkë 4.1-13)

12 Ruuh-Peseŋ yíppée yeñ
Yéesú, kúɗté rí luufa.
13 Ɗi hompe dín fë waal
sabay iniil (40), Seytaane
na saam fíirí. Yéesú a
raɓɓa luufa daa húmú dékú,
malaaka ya na tooppituu ri.

Taalibe ya ɗéɓpí dëek Yéesú rë
(Saame Maccëe 4.12-22 ; Lúkkë 4.14-15 ; 5.1-11)

14 Hompe níi, Saŋ ɓekute
kasu. Filoon fi baaha Yéesú
saañce Galile, na waare Uni
Neba kola' Koope na ra
15 na won tih : « Wah-
taa lahte, Nguur ki Koope
leɓohte ; lëfí pesaɗ te ɗon
gém Uni Neba. »
16 Lahte bis, Yéesú ñee
ɓúk laahi Galile, otte Simoŋ
a Anndere koy-yaafi, na
bacu mbaali wa laaha. Wa
húmú i seeɓoh.
17 Ɗi dëekké wë won wa
tih : « Ñéyí tal so' mi yëedíɗ
ɗon, ɗon hen seeɓoh ow. »
18 Wa yípútée hel mbaalli
wa, ñeyute tala.
19 Laha' Yéesú fíi rë, ɗi
otte Saak a Saŋ koyyi Sebede
: wa húmú filiɓ gaali wa, na
yugusu mbaalli wa.
20 Yéesú yíppée wëe dëek ;
wa helute boffi wa filiɓ gaala
a ɓëewë në légéyú ɗii na ra,
ñeyute tal Yéesú.

Ɓëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Maccëe 8.1-4, 14-17 ; Lúkkë 4.31-44 ; 5.12-16)

21 Yéesú a ɓëewí koluute
suute Kafarnawum. Laha'
bisa na hílsúu rë, Yéesú
haalte tígë na ɗaguu
yëwúɗdë Koope ra, na
teeɓa' yee won Téerëe rë.
22 Ɓëewë në síkírúu rí rë
éemúté ɗee na yëeddë' rí
wë rë, ndah di na yëeddë'
rí maday a di na paguu ri
yëeddëh yí kootii Mëyíis, bi
na yëeddë' rí a sañ-sañ.
23 Wahtii baaha, ɗeef ɓëyí
laha' yébítëh haalte tígë na
ɗaguu yëwúɗdë Koope ra,
na foŋ won tih :
24 « Yéesú fí ɓëy Nasaret,
fu faha' paŋi fun yih ? Fu
ac múklí fun a ? Mi yúh rë
! Daa fu Ɓëyí selaa ɗúhë'
Koope na ra. »
25 Tígí daaha, Yéesú
digiɗte uni won afa tih : «
Héddée te fu yeris ɓëyí beh
! »
26 Tígí daaha, yébítëh
fë kéeníɗté ɓëe' kéenɗí
misikke, na anti foŋ saleet
sun na yeris ɗi ɓëe' rë.
27 Ɓëewë ɓéeɓ ɓaatuutee
éem, wa na wonantuu han-
ndal ki wa tih : « Bee yi kan
? Bee yëeddë'í hasi ñéerë' a
sañ-sañ kan ! Yébítëh yë sah
ñeyuu woni biti ɗi túuy wë
yin ! »
28 Tii Yéesú yíppée hen
lëyëŋ filiɓ Galile ɓéeɓ.
29 Ɗúhúu wë tígë na
ɗaguu yëwúɗdë Koope ra,
Yéesú ñéerë'té a Saak a Saŋ,
wa suute faam i Simoŋ a
Anndere.

30 Lahi wa, ɗeef jér fëníɗté
pacool Simoŋ ɓeleɓ, faana
tampe níi tam. Yéesú yíppée
wonu baaha.
31 Ɗi leɓohte jérdë, hampe
ya'a këlíɗté rí. Tami faana
yíppée ríi yeris, ɗi yampe na
tooppitoh wa.
32 Fíníin fín, haala' na'a
ra, jéríɗɗë a ɓëewë yébítëh
na ham wa ra ɓéeɓ komute
Yéesú.
33 Ɓëy gina ɓéeɓ tee'uute
ílí faam fa.
34 Yéesú payce jéríɗ caak
yi maduy jér. Ɗi líkké
yébítëh caak ɓal, te wa yúhú
daa ri wa. Ɗi kadda'te wa
won yin sun fi, ndée ɗi fa-
haay biti daa wa teeɓuun ɗi.
35 Hagadin ɗeef Koo líssí
ñúus, Yéesú kolohte, ɗúhté
gina, saampe tígí ɗaayte, na
ɗaŋ.
36 Koluu Simoŋ a ɓëewë
ɓani wa ñéerúu rë ɓal, wa
suute saami.
37 Oluu wa ri ra, wa wonu
ri tih : « Ɓëewë ɓéeɓ ee roo
saamu ra. »
38 Ɗi won wa tih : « Yen
saañ ílíy kay yen haal ginna
leɓoh dee ra, mi waare dín
fë ɓal, ndée yii baa daa tah
mi koloh. »
39 Ɗaaha, ɗi haalte ílíyyë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra
di Galile ɓéeɓ, na waare, na
lík yébítëh yë.
40 Bisa ín, lahte guuñndi
leɓohte Yéesú, yekke fíyí,
na ɗaŋ ri won tih : « Mi
yúhté biti fu mín sëe pay mi
haalaat ɓëewë në.† Fii soo
rii pagiɗ a ? »
41 Yéesú yérémpé rí, yeɗte
ya'i tíkké sun fi, won ɗi tih :
« Mi tahte ɗaŋu. Yípée wah
! »
42 Guuña yíppée lan faan
ɓëe', ɗi wahte.
43 Yéesú yíppée rí túuy
saañ, na won afa tih :
44 « Síkírée ! Ngana won
ow yii beh. Paye seeyoha
na, ɗi olsoh ro, te fu yera'
saraha naha' Mëyíis rë fu
púusëh, teeɓi ɓëewë ɓéeɓ
biti fu lante. »
45 Ndaa saya' ɓëe' rë, tígí
ñee ri ɓéeɓ ɗi ɓílíɗ yee lah
ra níi yaa hente ëyëŋ. Yii
baa tahte níi Yéesú mínléh
haala' gin fii ɓëewë. Ɗi
yeelti homa' dey-dey ka di
ílíyyí ɗaayte, ndaa kaa'eeh
ɓëewë ɗúhée hatinna ɓéeɓ
aye ɗii na.

2

Payi lëfëñídë

(Saame Maccëe 9.1-8 ; Lúkkë 5.17-26)

1 I waal filoon fe, Yéesú
nimilte Kafarnawum. Keluu
ɓëewë biti ɗi ee faam ra,
2 faam fa yíppée líif ow
níi kot ɗamleh na níi luka'
ílë. Yéesú na teeɓ wa Unni
Koope.
3 Wahtii baaha, lahte
ɓëewí komute ri lëfëñídí ow
iniil daa kúrú rí.
4 Ndaa caagi ɓëewë tahte
níi wa míníh liil ɗii na
a lëfëñídë. Ɗaaha, wa
lawute sun fi lasa, pëensúté
yeedda' ki tígë húmú Yéesú
rë, ñéyrúté lëfëñídë fëndú
dila ra tígë pëensú wë baaha

† **1:40 1.40** *Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ɓëewë në* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi yúhté biti fu mín sëe ɓukut mi lan.*

ra, yëellírúté rí níi rí lahte
feey.
5 Ola' Yéesú ɗee gémúu wë
rí rë, ɗi won lëfëñídë tih
: « Yaal kowa, fu baalute
bakaaɗɗu. »
6 Lahte yëeddëh yí kootii
Mëyíis, yi húmú filiƀ fi
ƀëewë, na wonu nuffi wa tih
:
7 « Ɓëyí bee wona' wonadi
bee ɗíh ? Ɗi solte Koope
! Daa mín ƀaala' bakaaɗ
henay Koope ? »
8 Yéesú yíppée yúh yee
hom nuffi wa ra, won wa tih
: « Ɗon níƀúu yii baa ɗíh ?
9 Yi daa lukki yooƀ biti mi
won ƀëyí beh : fu baalute
bakaaɗɗu, mbée kolee fu
ƀeƀ dilu fu til ?
10 Woteh ɗon ay yúh biti
so' mi Koy-ƀëe', mi lahte
sañ-sañi baalaa mi bakaaɗ
feey fi beh. »
11 Ɗi won lëfëñídë tígí
daaha tih : « Kolee fu pon
dilu, fu saañ faam. Daa mi
túuy ɗë rí. »
12 Lëfëñídë yíppée koloh
fii ƀëewë ƀéeƀ, ponte dili,
saañce. Wa ƀéeƀ éemúté níi
éem, na kañu Koope wonu
tih : « Ow ëllëy yii man ɗeh.
»

Dëegí Yéesú Léwí
(Saame Maccë 9.9-13 ; Lúkkë 5.27-32)

13 Filoon fi baaha, Yéesú
ɗúhëetté, saañce ƀúk laahi
Galile. Ow caak na ayu ɗii
na, ɗi yëeddé wë.
14 Ɗi hom waali, otte
yeekoh túm tookke tígë në
légéyë' rí rë ; ɗi hínú Léwí,
ɗi koy Alfe. Yéesú won ɗi
tih : « Kolee fu ñee tal
so'. » Léwí yíppée koloh wa
ñéerúuté.
15 Na húmú reeru Yéesú
a taalibe yi faam Léwí rë,
wani i yeekoh túm a i
bakaaroh kay, yi caakute
daa húmú në, ndée mani
ƀëewí yaa caak na húmú
ñeyu tali.
16 Oluu fariseŋŋa na
yëeddúu rë biti Yéesú a
ƀëewí yaa daa boku ñam
ra, wa wonu taalibe yi tih :
« Yi tah Yéesú na bok ñam a
yeekoh yi túmë a bakaaroh
ya ? »
17 Kela' Yéesú yee wonu
wa baa ra, ɗi won wa tih :
« Jéríɗɗë daa sohluu payoh
ndaa ƀëewë wahu ra neh.
Bakaaroh ya daa tahu mi
koloh ndaa ƀëewë júƀú rë
neh. »

Yéesú a oora
(Saame Maccë 9.14-17 ; Lúkkë 5.33-39)

18 Lahte bis, taalibe yi Saŋ
a fariseŋŋa húmú oorute ;
i ow waa na ayute Yéesú
në, meelute ri, wonu tih : «
Taalibe yi Saŋ a yi fariseŋŋa
na ooru, kon yi tah yuu na
ëeríh ? »
19 Yéesú won wa tih : « Bee
kílëek lahte ra, ɗon habuu
biti kooyya warutee oor te
ɗeefa ƀëe' kooɗ ɗa lís leelii
wa a ? Ɗon halaatuy ri maan
? Hena biti ƀëe' kooɗ ɗa lís
waa na raa, wa míníh oor.
Funi taalibe yi so' nék madu
a ƀëe' kooɗ baa ra hom a
kooyyi ra nen.
20 Bis ay lah mi këllú leelii
wa, yiin fi baaha nék, wa ay
oor.
21 « Ow na daafeeh búuƀ
kíilíɗ a nuf píis has. Henun

ɗaaha raa, nuf píisí hasa
hécëh sun fi búubí kíildë
rëe, ɗara ay lukee gaan na.
22 Te ow na soreh béeñí
hasi anti dal poosa' filiƀ
mbúus hun* kíilíɗ. Henun
ɗaaha raa, béeñë ay poo
mbúusë, wa yúfëh, mbúusë
yah. Béeñ has kay, soruu
mbúus has. »

Yéesú a bisa na hílsúu rë
(Saame Maccëe 12.1-8 ; Lúkkë 6.1-5)

23 Bisa na hílsúu yëwúɗɗë
rë ín, Yéesú a taalibe yi
ñeyu waali húus filiƀ i
meey bele. Taalibe ya
homu waala, yabute na kodu
yaaŋnga yi belaa, na ƀuluñu
na húñú.
24 Fariseŋŋa meelute
Yéesú tígí daaha wonu ri
tih : « Ole ! Haala' yi níi
taalibe yu na pagu yii Kootaa
kadda'te ri bisa na hílsúu rë
? »
25 Yéesú won wa tih : «
Ɗon yúhú yee húmú paŋ
Dawit, bee yaaƀuu ƀani
ƀëewí rë, anutee lahuy yii
ñamun wa ra maan ?
26 Jamanaa hena' Abiy-
ataar seeyohi gaani
yëwúɗɗë rë, Dawit húmú
haal Faam Koope†, ñampe
na mbúurëe yefu fíi Koope
ra, yee seeyoh ya kut daa
waruu naa ñam ra, yeɗte na
ƀëewí, wa ñamute ƀal. »
27 Yéesú ƀaatte woŋ wa
tih : « Bisa na hílsúu rë
daa saamɗu ow, ow neh daa
saamɗu bisa na hílsúu rë.
28 Daa tah so' mi Koy-ƀëe',
daa mi lah sañ-sañ sun fi
bisa na hílsúu rë. »

3

Yéesú a ƀëe' ya'a ƀeedoh ra
(Saame Maccëe 12.9-14 ; Lúkkë 6.6-11)

1 Lahte bis, Yéesú haalilte
tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra. Ƀëyí ya'a
ƀeedohte húmú në.
2 Fariseŋŋa na olsuu Yéesú
nda ri ay pay ƀëe' bisa na
hílsúu yëwúɗɗë rë, nda wa
lah yii yabun wa ri.
3 Tígí daaha, ɗi won ƀëe'
tih : « Kolee fu caŋ fíi ƀëewë
ƀéeƀ deh. »
4 Ɗi antee won ƀëewë tih
: « Kootaa naha' yi bisa na
hílsúu rë ? Paŋ yin wun
mbée paŋ yin ƀos ? Sëmlë'
ow mbée yeris ƀëe' húl ? »
Wa ƀéeƀ henute tiɗ.
5 Ɗi yeela'te ƀëewë haay
keeñ ; ɗee súhúu wë keeñ
ra misikke ri níi misik. Tígí
daaha, ɗi won ƀëe' ya'a
ƀeedoh ra tih : « Yere ya'u !
» Ƀëe' yeɗte ya'i, ya'a yíppée
wah koloŋ.
6 Fariseŋŋa ɗúhúté tígë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra, na yípúu peen a i ow
di ƀëewí Erot ɗee nay waa
page níi wa hap Yéesú húl
rë.

---

* **2:22 2.22** *mbúus hun* : Ƀëy gini baaha húmú túmúu han filiƀ mbúus hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë ƀaaysa' ƀaaysoo. Ndaa mbúusë ƀaha raa, na mínlíléh ƀaaysoh. † **2:26 2.26** *Faam Koope* : Tígë seeyoh yi ƀëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taƀahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

Ɓëewí caakka ayu Yéesú në rë

7-8 Yéesú a taalibe yi koluu daaha suute ɓúk laahi Galile. Ɓëewí caakute níi caak na ayu ɗii na. Wa ɗúhúu Galile, Yerusalem a ginni kayya Yúdée ɓéeɓ, Ídúmée, ginna hom filoon laahi Yurdeŋ ra, a ɓëy deyi Tíir a Sidon. Ɓëewí yaa ɓéeɓ ayuu ɗii na biti wa keluute iña na paŋ ri ra.

9 Tígí daaha, ɗi nahte taalibe yi saamiɗ ɗi gaal yutuuɗ, kaa'a'i biti ɓëewë baɓ ri.

10 Biti ɗi payce ow caak, tahte ɓëewë jérú rë ɓéeɓ hom yejuu sun fi, fahee leɓi.

11 Te ɓëewë yébítëh na ham wa ra ot Yéesú rëe, wa keenu keeno fíyí, foge sun wone tih : « Daa fu Koy Koope ! »

12 Ndaa Yéesú kadda'te wa lok wa won daa ri wa.

Tansi apootarra

(Saame Maccë 10.1-4 ; Lúkkë 6.12-16)

13 Filoon fi baaha, Yéesú lappe sun daŋ, dëekké ɓëewë neɓa' ri ra, wa ayute ɗii na.

14 Ɗi tansa' ɓëewí sabboo a ana ya ɗaaha, falte wa apootar, nda wa hom hëbísí, ɗi wole wa waarii ɓëewë,

15 ñéerë' a sañ-sañi nay wa líkée yébítëh yë.

16 Yee daa tii yi apootarri sabboo a ana ya : Simoŋ, bee Yéesú yeɗ ɗi tii Peer ra,

17 Saak a Saŋ koyyi Sebede, yee Yéesú yeɗ wa tii Bowanerses ra (daa ri : ɓëewí madduu pilliŋ nen) ;

18 ɓaatte Anndere, Fílíp, Bartalemi, Maccë, Toomaa, Saak fi Alfe, Taddee, Simoŋ fi jammbaara*

19 a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéesú rë.

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?

(Saame Maccë 12.22-32 ; Lúkkë 11.14-23 ; 12.10)

20 Nimiluu wa faam ra, ow caak tee'luute daaha, tahte níi Yéesú a taalibe yi taluy sah ñamaa.

21 Keluu mboko yi yii baa ra, wa habuu biti afa ínlíh në tahte níi wa koluute kalii.

22 Yëeddëh yí kootii Mëyíis, yi ɗúhúu Yerusalem, na wonu ɗi ñéerë' a Belsebul buuri yébítëh yë, daa tah ɗi mín wëe lík.

23 Yéesú dëekké wë, na léeh wë won tih : « Seytaane mínë' lík afi ɗíh ?

24 Ɓëewí daa boku nguur haa'ee filiɓ fi wa raa, nguur ki baa ay mínée maañ ɗíh ?

25 Te ɓëewí daa boku faam haa'ee filiɓ fi wa raa, faam fi baa ay míllée poo.

26 Kon hena biti Seytaane haa' afi ti ɗaa nen koon, nguur ki ay ɗarsa' keen, ɗi ɗúmlë'.

27 « Ow míméh haal faam ɓëyí mitte ow, poo faam fa, te ɗéɓéeh rii pokalsa'. Ɗi pokalsa' ri níi woc raa kay, ɗi mín ɓeɓ alal mi.

28 « Mee ron won kaah ra ee : bakaadi paŋ ow ɓéeɓ

* **3:18 3.18** *jammbaara* : Mín hen ɓëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée ɓëyí non ɓëewë na haa'uu nguur ki ɓëy Rom ra.

mín ɗíi baalu níi luka' sola' ya yuloh Koope na ra.
29 Ɓëyí sol Ruuh-Peseŋ raa
nék, ɗi ii mëssí baalu ; ɗeef
ɗi lahte bakaadi míméh lan. »
30 Woni ɓosa wonu ɓëewë
sun fi Yéesú biti ɗi laha' yébítëh rë daa tah ɗi won wa unni yah.

Ɓëy faam i Yéesú
(Saame Maccëe 12.46-50 ; Lúkkë 8.19-21)

31 Lahuu yaafa a koy-yaayyi Yéesú faam fa ra, wa cagu ëssë nahuute dëegí.
32 Ɓëewë húmú tooku tooko, wërúté rí. Ow won ɗi tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú ëssín, na meeluu ro. »
33 Yéesú tahte won tih : « Wa daa yaaso' a i wa daa koy-yaayyi so' ? »
34 Ɓi na anti yeel ɓëewë húmú hëbísí rë, won tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa wa yeh.
35 Yúhí biti ɓëyí në paŋ yee faha' Koope ra ɓéeɓ, ɓëyí baa daa koy-yaaso' mbée yaaso'. »

4

Anili feeyya maduy ra
(Saame Maccëe 13.1-9 ; Lúkkë 8.4-8)

1 Yéesú sayilte ɓúk laahi Galile, na yëeddë'. Ɓëewí caakute níi caak ayute wërúté rí, tahte níi ɗi míllë' haal gaal filiɓ laaha, tookke na, ɓëewë homute ɓúk laaha.
2 Ɓi ñeya'te léeh na teeɓ wa yin caak won wa tih :
3 « Síkírii ! Lahte ɓëyí húmú koloh sohi meeyi.
4 Ɓi hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente ɓúk waala, yakka ayute tanute wa ɓéeɓ.
5 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Bi caakay feey fa, wa yíppée paal ;
6 ndaa kola' na'a sun ɗa, bi nooray níillë, wa yíppée tam.
7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan. Kola' ñobitaan fa hampe wa ra, wa tampe ɗúhrëy yin.
8 Lahte yi keen feey fi looɓpe. Wa paalte, talla kolohte, ɗúhíɗté íl, laaɓpe níi laaɓ. Tal fi tal ɓéeɓ yera'te yee waɗ rii yeraa ra*. »
9 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú ñeya' léeh ?
(Saame Maccëe 13.10-15 ; Lúkkë 8.9-10)

10 Ɓaayuu wa a Yéesú rë, ɓëewë na ñéerúu a ri merees ra a taalibe yi sabboo a ana ya meelute ri yii leŋke léeh yí.
11 Ɓi won wa tih : « Ɓon, kúmpíi Nguur ki Koope teeɓu ɗon, ndaa yii won mi ɓëewí kayya ɓéeɓ teya' léeh,
12 nda *wa yeele raa wa ëlíh*
në, te wa kelee raa wa yíih
yee na wonu ra, toñeh keeññi
wa ay kúnsée ndín, wa lof

* **4:8 4.8** *Tal fi tal ɓéeɓ yera'te yee waɗ rii yeraa ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).*

pesaɗ†, *wa baalu bakaaɗɗi wa.* »✡

Iti fi anili feeyya maduy ra (Saame Maccëe 13.18-23 ; Lúkkë 8.11-15)

13 Yéesú ƀaatte won wa tih : « Ɗon yíih yee faha' won léehí baa raa, ɗon ay mínée yúh yee won léeh yí kayya ra ɗíh ?
14 « Síkíríi ! Tisoh ka sohu ra Unni Koope.
15 Ɓúk waala keen tisoh ka ra, daa ƀëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, Seytaane yíppée ac, pahte wa keeññi wa ra.
16 Feey fa laha' la' tisoh ka keen na ra, daa ƀëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa yípútée wëe tah a sos-keeñ ;
17 ndaa Unna yípëy níil keeññi wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : kofeel yípée wëe daƀ mbée wa moklu af hama habu wa Unna ra rek, wa koluun daaha yeris ngémë.
18 Feey fa na paal ñobitaan tisoh ka keen na ra, daa ƀëewë yéŋké biti keluute Unna ra.
19 Tíl tílë níi nék, sohle yi ëldúnë, alal ma na nofa' ow ra a neƀ pes lúfílté Unna waa na, tahte níi wa lahray wa njiriñ.
20 Feey fi looba keen tisoh ka ra, daa ƀëewë yéŋké biti keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana : ow fi ow waa na ƀéeƀ njiriñce yee waɗ ɗii njiriñ ra‡. »

Léehí lampaa (Saame Lúkkë 8.16-18)

21 Yéesú wonil wa tih : « Ow na ƀeƀ lampa líh if sun fi, mbée ƀek ri fëgërëh tigal woo ? Lampa líkúu tígí neh a ?
22 Yúhí biti yii ɗapu ƀéeƀ ay yúhú, yii laku ƀéeƀ ay olu.
23 Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na. »
24 Yéesú wonil wa tih : « Lah héní wun iña na keluu ɗon ɗa ! Ɗee na natɗuu ɗon ƀëewë rë, Koope ay ron natɗee ɗaaha níi tíkíɗ ɗon§.
25 Yúhí biti ƀëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana, ay ƀaatu. Ɓëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu*. »

Léehí tisoh ka paal ra

26 Yéesú wonil tih : « Nguur ki Koope mada' a bee ow ƀekke tisoh ki feey ra nen.

---

† **4:12 4.12** *nda wa yeele raa wa ëlíh në, te wa kelee raa wa yíih yee na wonu ra, toñeh keeññi wa ay kúnsée ndín, wa lof pesaɗ* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *Ɗaaha wa yeele raa wa ëlíh në, te wa kelee raa wa yíih yee wonu ra, henay baa wa ay yíssíɗ keeññi wa Koope na.* ✡ **4:12 4.12** Saame Isayii 6.9-10 ‡ **4:20 4.20** *ow fi ow waa na ƀéeƀ njiriñce yee waɗ ɗii njiriñ ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Lahte yi lím pep sabay éeyë (30), yee pep sabay pëenë (60) mbée pep tíméer (100).* § **4:24 4.24** *Ɗee na natɗuu ɗon ƀëewë rë, Koope ay ron natɗee ɗaaha níi tíkíɗ ɗon* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *Ɗon ay aattiyuu ti ɗee na aattiyuu ɗon ow kay ra, níi ɗon tíkrú sun.* * **4:25 4.25** *ƀëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu* : Ɓëe' pagay yii baaha ra, daa ri ƀëe' habay unna keloh ri ra (saame saar 24), ɗi húl fayu raa, ɗi ay ñak ƀéeƀ.

27 Ɗi kola' daaha, elga lah
ɗi fanoh, Koo yíil ɗi koloh,
te tisoh ka ay paal, wa ooɗ,
te ɗi yéeh sah ɗee na laha'
iñyaaha ra.
28 Feey fa daa na tah lec
lah : gañcah daa na ɗéƀpí
koloh, tíkëh yaaŋngaa, peba
anti ɗúh.
29 Wa non raa ɗeef lec
lahte ; ƀëe' ƀeƀ sarcii lec wa.
»

Léehí pebi tisoh ki yutuuda
(Saame Maccëe 13.31-32, 34 ; Lúkkë 13.18-19)

30 Yéesú wonil tih : « Yen
ay mëllée Nguur ki Koope a
yih ? Léehí bi daa mín teeƀa'
ɗee man ɗi ra ?
31 Nguur ki Koope mada' a
pebi yutuudi† baa sohu raa,
luka' ri yin peppi tisoh ya
ƀéeƀ níi,
32 ɗi liilti paal raa, tala ooɗ
níi luk talli gañcaha meeya
ƀéeƀ, ya' ya gaan níi yakka
mín nëe túf, sëegúlëh në. »
33 Yéesú yëeddë' ƀëewë
Unni Koope a léeh yí man
ɗah. Ɗi wonte wa na caak
níi tígí teem yee mínú wëe
yúh rë.
34 Ɗi na húmú woneh a
ƀëewë te ñeyeeh léeh ; ndaa
ƀani taalibe yi ɗaay raa, ɗi
teeƀ wa yee faha' won léeh
yë rë ƀéeƀ.

Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Maccëe 8.23-27 ; Lúkkë 8.22-25)

35 Sos-na'in fa, Yéesú won
taalibe yi tih : « Yen saañ
ƀúk laaha hatni bín. »
36 Taalibe ya heluu ƀëewë
daaha, wa yejute gaala
húmú Yéesú rë filiƀ laaha
wa ñéerúuté. I gaal kay
ƀedute wa.
37 Hom homo níi ngi-
laaw gaan yíppée yeñ,
mboowaanna na soɗ gaala
muluƀ.
38 Ɗi fi Yéesú húmú tal
gaala, giginte afi na nee'.
Taalibe yi na fogu yúunúté
rí wonu ri tih : « Yen ee suu
húlé rë Ɓahaa ! Fu oleh na
olo ɗee déy ? »
39 Kola' Yéesú rë, ɗi
digiɗte uni, túuycé ngilaaw
ma a mulii laaha héddëh
won wa tih : « Héddíi,
ɗon hen tiɗ. » Ngilaaw ma
yíppée woc, mulii laaha
hente tiɗ.
40 Ɗi antee won taalibe ya
tih : « Ɗon tíitú yí ɗeeha
? Ɗon gémúy Koope gémë
doom a ? »
41 Wa tíitú tíitë níi wa na
meelantuu hanndal ki wa
wonu tih : « Ɓëyí ƀee mën
ɗí ow ƀal níi ngilaaw ma
a mulii laaha sah na ñeyu
woni ? »

5

Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Maccëe 8.28-34 ; Lúkkë 8.26-39)

1 Húusúu wë laaha ra,
Yéesú a taalibe yi teeruu
gina na wonuu Gerasaa ra.
2 Ɗúhë' rí gaala ra, ƀëyí
laha' yébítëh yíppée ɗúh ha-
caa ya, acce téebílëhí.
3 Ɓëe' húmú dék hacaa ya,
te ow húmú míméh ríi pok

† **4:31 4.31** *pebi yutuudi* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tisoh mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

níi rí fúséh ; wuti ri pokuun
a tiiŋ raa sah ɗi fús.
4 Yee eena, na lah kotta a
ya' ya pokalsuu a tiiŋ, ndaa
faraah ɗi korsa' wa, te ow
lahay doolii mín ɗii ham.
5 Na' a elek ɓéeɓ ɗi homa'
hacaa ya mbée saañ daŋŋin,
liike, gaañsee afi la' ya.

6 Séenë' ɓëe' Yéesú rë, ɗi
daayce múkë, acce yekke
fíyí,
7 ɗaañnjohte won tih : «
Ɗo fi Yéesú Koy Koope fa
sunaa-sun, fu faha' paŋi so'
yih ? Daa mi na ɗaŋ ɗo ri, di
tii Koope, ngana torohal fun
! »
8 Biti ɗeef Yéesú ɗéɓpée
won yébítëh fë yeris ɓëe',
daa tah ɗi won yii bah.
9 Yéesú antee rii meel won
ɗi tih : « Daa fu hínú ɗíh ? »
Ɓëe' won ɗi tih : « Mi hínú
Dúukël, ndée fun caakute. »
10 Ɗi na anti ɗaŋ Yéesú
ɗaŋi misikke biti ri ɓan waa
ɗúhíɗ gina.

11 Ɗeef lahte yubi mbaam-
túgëllí caakute na píisúu
ñam araal daŋa.
12 Yébítëh yë na ɗagu
Yéesú wonu ri tih : « Yeñ fun
mbaammi yín në, fun haal
waa na. »
13 Ɗi onte wa yee ɗagu wa
ra, wa ɗúhúté ɓëe' në, suute
haalute mbaamma na. Yuba
yíppée yeɗɗoh yëellëen
kí daŋa, mbaamma ɓéeɓ
soruute laaha, húlúté. Wa
húmú warutee hen mbaam
júnní ana (2.000).

14 Níirëh yí mbaamma
heguute suute gin-taahin a
ginna luufa, na ɓíllú yee lah
ra. Tígí daaha, ɓëewë namu-
tee ac kénsëhí yee na wonuu
ra.
15 Lahuu wa hëbís Yéesú
rë, wa ɗeefu ɓëe' dúukël
yébítëh húmú ham ri ra,
ɓekohte búuɓ, tookke,
ñéerë'té a sago fi. Wa
yípútée tíit.
16 Ɓëewë maasuu yee kat
ɓëe' a mbaamma ra, ɓíllúu
wë yee lah ra,
17 ɓëy gina ɗagute Yéesú
ɗúh gin wa saañ.

18 Ɗi hom haali gaala, ɓëe'
dúukël yébítëh húmú ham ri
ra na ɗaŋ ri nda wa mínú
ñéerë'.
19 Yéesú tahray ri, ndaa
won ɗi tih : « Nimile mboko
yu na faam, fu ɓílíɗ wë ɗee
naa'a' Yíkëe keeñ ɗoo na níi
pagiɗte ro yii bee ra. »
20 Ɗaaha, ɓëe' saañce
deya na wonuu Gin-taah-
sabboo ra, na ɓílíɗ iña pagiɗ
ɗi Yéesú rë ɓéeɓ. Ɓëewë në
síkírúu rí rë ɓéeɓ éemúté.

Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Maccëe 9.18-26 ;
Lúkkë 8.40-56)

21 Yéesú nimilte ɓúgí yíníi
laaha a gaala. Ɗi hom
daaha, i ow caak ayute
wërúté rí.
22 Tígí daaha, ow di njíittí
tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra hínú Yayrus, aya'
daaha otte Yéesú, yeɗɗohte
kotti,
23 cagohte ri na ɗaŋ won
tih : « Ɓahaa, koy ki ɓelii so'
ee maannda' húl rë ; aye fu
tík ya'u faana nda ri koloh !
»
24 Ɓani Yéesú ñéerúuté na
suu. Ow caak ñeyute talli

wa, na yejantuu na baƀuu
Yéesú në.
25 Ɗeef lahte ƀelii húmú
në, hente kíil sabboo a kíil
ana yi ɗi yúfë' ñif.
26 Ɗi mokke ya' payoh
caak. Ɗi túmpé në iña laha'
ri ra ƀéeƀ ndaa ri píyëy
yoofaa ; jérë luk naa ƀaatoh
ƀaatoo sah.
27-28 Bi keloh ri ban fi
Yéesú, ɗi won nufi tih : «
Na mi leƀa búubí rek, may
wah ! » Ɗi acce húussé leelii
ƀëewë, ñeya'te ri filoon,
leƀpe búubí.
29 Ɗi na leƀ búubë, ñif ma
yíppée lécíɗ, ɗi yéŋké faani
biti ɗi wahte.
30 Yéesú yíppée yéŋ biti
lahte doolii kolohte ɗii na.
Ɗi yíssëhté ƀëewë në, won
tih : « Daa leƀ búubí së' ? »
31 Taalibe yi wonu ri tih
: « Fu otte biti ƀëewë ƀéeƀ
ee yejantuu ra na baƀuu ɗoo
na, fu na meela' ƀëe' leƀ ɗoo
na ra a ? »
32 Ndaa Yéesú bette íllí
filiƀ fi ƀëewë, na saam ƀëe'
paŋ yaa ra.
33 Yúhë' ƀelaa biti daa ri
na saamu ra, ɗi tíitté níi
na saak ; tígí daaha, ɗi
acce yeɗɗohte kotta, wonte
ri kaaf ka ƀéeƀ.
34 Yéesú won ɗi tih : « Yaa
ow, ngémú tahte fu wahte.
Fu mín saañ a jaamma, fu
wahte. »
35 Yéesú hom wona, lahte
ƀëewí ɗúhúu faam Yayrus
ayute, wonu kélfíi wë tih : «
Sohlaay fu mokle Yëeddëhë ;
koohu húlté ! »
36 Ndaa Yéesú síkírëey
woni wa, tahte won Yayrus
tih : « Ngana néekíñë', fu
laakira' gém kut. »
37 Na saañ Yéesú rë, ɗi
tahay biti ow kay ƀen ɗi,
henay Peer, Saak a Saŋ koy-
yaafi Saak.
38 Lahuu wa faam fin
ra, wa ɗeefu na pasooƀ fi
misikke : ƀëewë na fogu, na
hawuu.
39 Haaluu wa ra, Yéesú
won ƀëewë tih : « Pasooƀ
fi misigi bee haala' yih ?
Kúkëyë húlëy, ɗi nee' nee'o
rek. »
40 Ɓëewë yabute na yenu
ri. Tígí daaha, ɗi naha'te
ɗúhrí ƀëewë ƀéeƀ, hampe
boffi kúkëyë ɗii na, yaafa
a taalibe ya ƀedu ri ra, wa
haalute lasa húmú kúkëyë
rë.
41 Yéesú hampe ya'
kúkëyë, won tih : « Talitaa
kúm ! » Daa ri : « Kolee
kúkëy ƀeleƀ ! Daa mi nah
ro ri. »
42 Kúkëyë yíppée koloh na
tíl. Ɓëewë ƀéeƀ éemúté níi
éem. Ɗi húmú laha' kíil
sabboo a kíil ana.
43 Yéesú cagohte ƀëewë,
kadda'te waa won yee lah ra,
antee waa nah oni kúkëyë
ñam.

6

Yéesú a ƀëy Nasaret
(Saame Maccëe 13.53-58 ;
Lúkkë 4.16-30)

1 Yéesú kolohte daaha,
saañce gin wa, ñéerë'té a
taalibe yi.
2 Laha' bisa na hílsúu
rë, ɗi haalte tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra na
yëeddë'. Goomali ƀëewë na
húmú síkírúu rí rë éemúté
níi na wonu tih : « Ɗi kola'
iña na won ɗi ra dih ? Daa

on ɗi ham-hama a doolaa
paga' ri kimtaanni yee ra ?
3 Bee daayoha saa ɓal !
Hanaa yaa koy Maryaama
neh ? Bee koy-yaafi Saak,
Soses, Yúɗ a Simoŋ saa ?
Koy-yaayyi ɓeleɓ íníh ee na
pesu leelii yen a ? » Kénsúu
wë iñyaa ra, wa gémúy rí.
4 Ndaa Yéesú won wa tih :
« Yonente heefuu gina dék ɗí
rë, mboko yi na, a ɓëy faam
wa na kut. »
5 Yéesú húmú míméh
paŋ kimtaan daaha, henay
jéríɗɗí yínë-yínë yë tík ɗí
ya' payce wa ra.
6 Gémë gémúy rí ɓëewë rë
beettite ri.

Wola wol Yéesú taalibe yi sabboo a ana ya ra
(Saame Maccëe 10.5-15 ; Lúkkë 9.1-6)

Yéesú kola' dah, saañce
ñeete ginna hatni baaha
ɓéeɓ, na yëeddë'.
7 Lahte bis, ɗi dëekké taal-
ibe yi sabboo a ana ya, na
wola' wa ana-ana. Ɗi onte
wa sañ-sañ líkëe yébítëh,
8 antee waa won tih : «
Henay duuɗ ya' yon, ngënë
kúrëelíi yin waalon : yii
ñamun neh, nafa neh, hélíis
faannon neh.
9 Ɓékíi ñafaɗɗon, te ngënë
kúrëelíi búuɓ lofaa.
10 Ɗon lah ílíy rëe, lah
hëmí faam fa nay ron han-
luu ra níi bín koluun ron gini
baaha ra.
11 Te ɗon pay ílíy ɓëewë
kaa' hamon haneel, kaa'
síkírëhën rëe, lah këlíi
daaha, ɗon paaŋ pënë mí
kotton, teeɓi wa biti wa
homuy kaah. »
12 Taalibe ya koluu daaha
suute, na wonu ɓëewë biti
wa warutee lof pesaɗ.
13 Wa líkúté yébítëh caak
ɓal, payute jéríɗ caak, na
leefu wa díw*.

Húlí Saŋ Batis
(Saame Maccëe 14.1-12 ; Lúkkë 9.7-9)

14 Bi hen tii Yéesú lëyëŋ
gina, buura hínú Erot ra
kelohte ban fi. Lahte ɓëewí
wonu biti Saŋ Batis daa
waɗti këllú ɓúudé daa tah ɗi
mín paŋ kimtaan.
15 Yee wonu yonente Éelí
daa ayaat. Lahte yi wonu ti
ɓal, ɗi yonente ti yee merees
nen.
16 Kela' Erot wonaa ya ra,
ɗi won nufi tih : « Kon Saŋ
fa mi húmú lecɗoh lúumë rë
daa këllú ɓúudé ! »
17 Bee daa yee húmú kat
Saŋ Batis ra : Erot daa húmú
ɓekroh Saŋ kasu af Erojat.
Yii baa húmú laha' ɗeh :
Erot húmú naaf Erojat ɓeleɓ
Fílíp koy-boffi.
18 Saŋ won Erot bín fë tih
: « Waal neh fu naafe ɓeleɓ
koy-boffu ! »
19 Yii baa tahte Erojat
húmú neeɓa'te Saŋ níi
faha'te hawrohi húl, ndaa
ri húmú míméh yin na,
20 ndah Erot húmú yeɗte
Saŋ cér. Bi yúh rí biti ɗi
júɓpé te ri ɓëyí Koope, ɗi
kaa'a'te ow paŋ ri yin ɓos.
Saŋ húmú wone ɗii na koon
raa, wonna jam ri, ndaa
kaa'eeh ɗi faha'te síkírëhí.

* **6:13 6.13** *na leefu wa díw* : Jéríɗ húmú yahti ɗagiru wah raa, na ñéerë' a leef dúuléen.

21 Nimila' bisa límú Erot
kíilí baaha ra, ɗi cëgíɗté
ndaje gaan, dëekké dakki,
kélfë yí soldaarra a ɓëewí
gaanna Galile. Ɗi fi Erojat
nék húmú séhíɗ mani bisi
baaha koon sah faf.
22 Koy ki ɓelaa haalte na
bec, beja neɓa'te Erot a ha-
neelli. Ɗi won kúkëyí cafay
ka tígí daaha tih : « Meel so'
yii neɓa' ro, mi yeɗ ɗo ri ! »
23 Ɗi tíkké në añohte, won
tih : « Yii meel fu so' ɓéeɓ
may roo rii yeɗ ; wuti yaha
hatni yíníi gin so' raa sah mi
yeɗ ɗo ri ! »
24 Kúkëyí cafay ka ɗúhté,
won yaafa tih : « Yaay, may
meelee yih ? » Yaafa won ɗi
tih : « Meelee af Saŋ Batis. »
25 Kúkëyí cafay ka yíppée
nimil buura na kotta-kotta,
won ɗi tih : « Mi faha' biti
fu tík af Saŋ Batis sun wa',
fu yeɗ so' ri ɗee leegi ɗeh. »
26 Keeñ buur ɗúmpé ces,
ndaa bi añoh ri fíi haneella
tahte ɗi míméh rii kaa'iɗ.
27 Ɗi yíppée túuy wohoh
kom ɗi af Saŋ Batis. Wohoha
payte kasiin, lecce af Saŋ
Batis
28 tíkké rí wa', kompe
ri kúkëyí cafay ka, kúkëyë
yeɗte ri yaafi.
29 Keluu taalibe yi Saŋ yaa
ra, wa ayute, ɓeyute ɓúudé
fë, ɗapute ri kolom.

Nimili apootarra
(Saame Lúkkë 9.10)

30 Ayuu apootarra waala
ɗúhúu wë rë níi wa goorute
hëbís Yéesú rë, wa ɓíllúté
rí iña pagu wa ra a yee
yëeddúu wë rë ɓéeɓ.
31 Bi caaku ayoh ya a sayoh
ya níi caak, wa lahuy jodi
túmúun wë yin ɓúkkí wë.
Yéesú won wa tígí ɗaaha tih
: « Ëyí yen saañ tígí ɗaayte,
ɗon hílsëh yutuuɗ. »
32 Wa yeeluutee haal gaal,
na suu hécëh tígí ɗaayte,
wulohi ɓëewë.

Mbúurú yí iippa a jénní
ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ;
Lúkkë 9.11-17 ; Saŋ 6.1-14)

33 Ow caak olute Yéesú a
taalibe yi na suu, nuffi wa
payte tígë na suu wa ra. Tígí
daaha, ginna ɓéeɓ na ɗúh
ow, wa múkëyúté, këllúuté
wë në.
34 Cépë' Yéesú gaala ra,
ɗi otte ɓëewí caakute níi
caak. Tígí daaha, keeña
ɗúmpé waa na ces, ndah
wa madu harri lahuy níirëh
nen. Ɗaaha, ɗi hompe a wa
yii maañce, yëedíɗté wë yin
caak.
35-36 Bi na yëellëh na'a,
taalibe ya leɓuute ri, wonu
ri tih : « Wone ɓëewí yee
saañ ginna leɓoh dee ra, wa
saame yii túmún wë ɓúkkí
wë, tígë homu yen dee ra
lahay yin, te na' ee saañ
haale ra. »
37 Ɗi won wa tih : « Ɗon
fi yah, yérí wë yii nay waa
ñame. » Wa wonu ri tih :
« Fu won ɗíh ? Hélsí mín
ñëmíɗ ɓëewí yee ɓéeɓ ay
ɗúhúu dih† ? »

† **6:37 6.37** *Hélsí mín ñëmíɗ ɓëewí yee ɓéeɓ ay ɗúhúu dih ?* Di gerek, bíníyú ɗeh : *Fun ay ɓeye dëñé tíméer ana (200) fun loma' mbúurú ë ?* Dëñé yínë daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús.

38 Ɗi tahte won wa tih : « Ɗon lahuu mbúurú ɗíh ? Pëyí ɗon kénsëh ! » Payuu wa ra, wa ayute, wonu ri tih : « Mbúurú iip a jén ana daa deh. »
39 Tígí daaha, Yéesú nahte taalibe ya won ɓëewë tooka' goomal-goomal sun fi gaaw fi hilsida.
40 Ɓëewë tookuute goomal, yee lahte ow tíméer (100), yee ow sabay iip (50).
41 Ɗi ɓeɓpe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, ɓéyíɗté afi yeelte sun, símpé Koope, antee lecsa' mbúurëe, yeɗte wa taalibe ya, nahte wa wora' wa ɓëewë. Ɗi hente jénní ana ya ɗaaha ɓal níi ɓëewë ɓéeɓ mitute na.
42 Ɓëewë ɓéeɓ ñamute níi laalute.
43 Négírúu wooñnjiidi mbúurëe a jénë rë, wa líiffé dama sabboo a dama ana.
44 Ow yaal júnní iip (5.000) húmú nonu ɓëewë ñamu na ra.

Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Maccëe 14.22-33 ; Saŋ 6.15-21)

45 Filoon fi baaha, Yéesú yíppée nah taalibe yi haal gaala, wa këllëh rí ɓúgí yíníi laaha na'-na' hatna Betsaydaa, ɗi fi baa ɗi pëkís ɓëewë paay.
46 Pëkísë' rí wë rë, ɗi saañce ɗaŋ Koope sun fi daŋin.
47 Elgi Koo ɗeef gaala lahte leelii laaha. Yéesú a afi daa húmú tasu ëssë.
48 Ɗi otte biti joowa misikke taalibe yi na, ndah wa jaannduu ngilaaw ma. Laha' hagada ra, ɗi tíl tílë sun fi mulaa, na saañ ri ɗeefri wa ra‡.
49 Oluu wa Yéesú na tíl sun fi mulaa ra, wa habuu biti koon yaa jíné ; wa yabute na fogu.
50 Wa ɓéeɓ olute ri, te wa tíitúté níi tíit. Yéesú yíppée wëe won tih : « Hëbí affon ! Ngënë tíití ! Yaa so' ! »
51 Ɗi na haal gaala, ngilaaw ma seemmite. Taalibe ya éemúté níi éem,
52 ndah nagajek bi túl affi wa, wa húmú yíih yee faha' won kimtaana paŋ Yéesú níi mbúurëe caakke caagi baaha ra.

Ɗee payuu ɓëewë Senesaret ra
(Saame Maccëe 14.34-36)

53 Húusúu wë laaha ra, wa teeruu Senesaret.
54 Wa na cépú gaala, ɓëewë në yúhsúu Yéesú,
55 yípútée múkë deyi baa ɓéeɓ teeɓa'i ayi. Tígí keluun ɓëewë ayi ɓéeɓ, wa tík jéríɗɗë sun fi dilla, kúɗ wa ɗii na.
56 Tígí pay ri ɓéeɓ, gintaah neh, ginna a faamma luufa neh, ɓëewë kúrúu jéríɗɗë këemmë, wa ɗage ri leɓ wuti yaha nuf búubí kut. Te ɓëewë leɓu na ra ɓéeɓ wahute.

7

Yéesú a ɓaahi caacca
(Saame Maccëe 15.1-20)

1 Lahte bis, i farisen a i yëeddëh yí kootii Mëyíis

‡ **6:48 6.48** *na saañ ri ɗeefri wa ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *na yuloh roommbohi wa.*

koluu Yerusalem ayute
Yéesú në.
2 Lahuu wa ra, wa olute
biti i ow di taalibe yi Yéesú
na ñamu te wa laduy, daa
ri biti wa ɓooñnjuuy ti di
ɓaahuu caacci wa nen.
3 Wa fi fariseŋŋa a
yëwúɗɗë ɓéeɓ habu ɓaahi
caacci wa níi wa ɗamuuy
roo ñamiɗ te wa ɓëeñnjíih
ɓooñnjohi ñeete waal.
4 Te wa kola' le' fin raa, wa
ii roo ñamiɗ te wa ɓúkútíih.
Caakke ɓaah yi kayyi wa
habute wa : yii man ti ɗee
na hosuu kaas, yaaɗ, a kuluŋ
ra nen*.
5 Fariseŋŋa a yëeddëh yí
Kootaa meelute Yéesú wonu
ri tih : « Yi tah taalibe yu në
pëgíh yee ɓaahuu caacca ra
? Yi tah wa na ñamu te wa
ɓooñnjuuy ɓooñnjohi ñeete
waal ? »
6 Yéesú won wa tih : « Ɗon
fi yee wonnon teem ɓúkkën
yee ra, yonente Isayii húmú
wona' ron, te ri won kaah na
bíní rí unee Koope bee ra :

*“Kaña na kañu so' ɓëewí yee
ra teem ɓúkkí wë.
Yee hom keeññi wa ra
haayaay a yee naha'
mi ra.*

7 *Jaamiyoha na jaamiyuu wa
so' ra lahay njiriñ ;
iña na yëeddúu wë rë, ow
doŋ daa sak wa.”*✡ »

8-9 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ɗon heluu túuyë' yí Koope
dín, ɗon habute ɓaah yee ke
ron ɓaah ow ra. Ɗon habuu
biti ɗon homu kaah ɗaa a ?
10 Ɗon yúhúté biti
neh Mëyíis won tih :
*“Lah tëeppítíi baappon a
yaayyon”*✡, te *“ɓëyí won ɓos
sun fi boffi mbée sun fi yaafi
waɗti hawun húl”*✡ ë ?
11 Ndaa ɗon, ɗon yëeddúu
biti ɓëyí won boffi mbée
yaafi biti kut, yee waɗ mi
ron yeɗ koon ra hente ko-
rban, daa ri sarahi ay yeru
Koope raa, ɓëyí baaha lahri-
ray boffi mbée yaafi yin.
12 Tígí daaha, ɗon onute ri
yii ay tah ɗi ii pagril boffi a
yaafi yin yee tas fíi rë.
13 Ɗaaha, ɗon nísúté iña
túuyë' Koope ra, ɗon tíkúté
ɓaah ya na yëeddúu ɗon ra.
Te ɗon lahute mani ɓaah yi
yaaha caak. »
14 Yéesú antee dëekëet
ɓëewë, won wa tih : « Ɗon
ɓéeɓ síkíríi së', te ɗon ɓek
iñyee affon !
15 Iña na ñam ow ra ɓéeɓ,
lahay bi na tah ri sobe ; yee
na kola' keeñ ow ra kay, daa
na tah ɗi sobe. [
16 Ɓëyí lah nuf kelaa, ke-
laan na !] »
17 Kola' Yéesú ɓëewë në
daaha níi lahte faam ra, taal-
ibe yi meelute ri yee faha' rii
won unni yaa ra.
18 Ɗi won wa tih : «
Ɗon fi yee nam, affon lahay
daaha ɓal a ? Ɗon yíih biti
yii ɗúhë' fëel haal faan ow
míméh ríi sobeyil a ?
19 Ɗon warutee yúh biti yii
ñam ow na haaleh nuf ɓëe',
ndaa haala' lowa ɗúh faana

* **7:4 7.4** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyúté në « dil » ɓal. ✡ **7:7 7.7** Saame Isayii 29.13 ✡ **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ✡ **7:10 7.10** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 21.17

! » Yéesú won daaha bitih : ñam ɓéeɓ dagante.
20 Ɗi ɓaatte won tih : « Yee na ɗúhë' nuf ow ra daa na tah ɗi sobe.
21-22 Nuf ow daa na koma' iñi ɓossi yee ɓéeɓ : njaaliyoh a yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, loh, bëem ow, faha', ɓos nuf, nofa' ow, búgúlëm, ɓos-íl, yah tii, gaan-gaanloh, ñak faale yin.
23 Iñi ɓossi yaa ɓéeɓ ɗúhë' nuf ow te daa na tah ow sobe. »

Ngémí ɓelaa yëwúɗ neh ra
(Saame Maccë 15.21-28)

24 Yéesú kolohte daaha, saañce deyi Tíir. Laha' ri ra, ɗi haalte faam, hompe na. Ɗi húmú fahaay ow yúh biti ɗi aa daaha, ndaa ri míméh múuy.
25 Lahte ɓelii yébítëh na ham koy ki ɓelii, kelohte ban fi Yéesú, yíppée ac ɗii na, yeɗɗohte kotta.
26 Ɓëyí ɓelaa yëwúɗ neh ; ɗi ɓëyí Fénési di Sírí. Ɗi ɗaŋke Yéesú lígí yébítëh fë ham koohi ra.
27 Yéesú won ɗi tih : « Yeɗɗe tuŋka ñam paay níi loo yi wa may ; ɓosse biti ñami tuŋka yúfɗëe ɓuh[†]. »
28 Ɓelaa loffe ri won tih : « Baa kaah ɓahaa, ndaa kaa'eeh ɓuh ñam ruuysiitta keena' ya' yi tuŋka ra ! »
29 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Una won fu baa ra tahte fu mín nimil faam : yébítëh fë yerisse koohu. »
30 Nimila' ɓelaa faam ra, ɗi ɗeef koohi larohte tigal ka, yébítëh fë yerisse ri.

Payi likida

31 Yéesú kola' Tíir daaha, ñeete Sidon, húussé deya na wonuu Gin-taah-sabboo ra, nimilte laahi Galile.
32 Laha' ri ra, lahte ɓëewí komute ri ɓëyí likke, ɗagute ri nda ri tík ɗí ya'.
33 Yéesú ɗúhíɗté rí filiɓ fi ɓëewë, ɓani éccúuté, ɓekke kunni nuffa, leeffe ri muluuc pereema ;
34 ɗi antee ɓéyíɗ afi yeelte sun, lëeysíɗté keeñ, won ɓëe' tih : « Efataa ! », daa ri : « Kúnsée ! »
35 Nuffi ɓëe' yíppée kúnsëh, pereema pëkísëhté, ɗi na won woni lante.
36 Yéesú kadda'te ɓëewë ɓílíɗ yii leŋ na ; ndaa yii luk waa rii kadda' ɓéeɓ, wa lukuu ɓílíɗ në.
37 Ɓëewë húmú éemú éemë níi na wonu tih : « Yii paŋ ɗi ɓéeɓ wun níi wun ! Ɗi na pay likiɗ níi rí kelee, pay ɓëyí míméh won níi pereema lan ! »

8

Mbúurú yí paana ya a i koy jén
(Saame Maccë 15.32-39)

1 Waalli yaaha, ow caak tee'lute Yéesú në, te wa lahuy yii ñamun wa. Yéesú dëekké taalibe yi tígí daaha, won wa tih :
2 « Mi yérémpé ɓëewí yeh ! Hente waal éeyë woteh wa ewu soo na, te wa lahluy yii ñamun wa.

† **7:27 7.27** Yëwúɗɗë tíkú ɓëewë yëwúɗ neh ra ɓuh.

3 Mi yeris wa wa saya'
faam a loo holoŋ raa, wa ay
koh waala. Filiɓ fi wa, lahte
ɓëewí koluu ílíy wul. »
4 Taalibe yi wonu ri tih : «
Yii mín ñëmíɗ ɓëewí yee níi
loo yi wa may ay ɗúhúu dih
luufi përéedí beh ? »
5 Yéesú meelte wa won tih
: « Ɗon lahuu mbúurú ɗíh
? » Wa wonu ri tih : « Fun
lahuu mbúurú paana. »
6 Tígí daaha, ɗi wonte
ɓëewë ɓéeɓ took feey. Ɗi
ɓeɓpe mbúurú yí paana ya,
símpé Koope, lecsa'te wa
yeɗte taalibe yi, nahte wa
wora' wa ɓëewë. Taalibe ya
ɓeyute mbúurëe, woruute
wa ɓëewë.
7 Wa húmú lahute i jén
yin-yin ɓal. Yéesú ɓeɓpe
wa, símpé Koope, antee nah
taalibe yi wora'i wa ɓëewë
ɓal.
8 Ɓëewë ɓéeɓ ñamute níi
laalute. Négírúu wooñnjiida
ra, wa líiffé dama paana.
9 Yéesú antee waa pëkís,
wa suute. Ɓëewë húmú
warutee mit ow júnní iniil
(4.000).
10 Yéesú a taalibe yi
yípútée haal gaala, wa suute
deyi Dalmanutaa.

Kimtaana kaa'iɗ Yéesú fariseŋŋa ra
(Saame Maccëe 16.1-4)

11 Lahte bis, i fariseŋ
saamu olsohi Yéesú, ayute
na gonlu a ri. Wa nahute ri
paŋ kimtaani nay teeɓee biti
Koope daa wol ri.
12 Yéesú ëeysíɗté keeñ,
won tih : « Yi tah ɗon fi ɓëy
jamanii beh, ɗon na meeluu
kimtaani kola' Koope na ?
Mee ron won kaaf ka ra ee
: ɗon ii teeɓu kimtaan. »
13 Yéesú antee waa hel
daaha, haalaatte gaala, ɓani
taalibe yi na suu ɓúgí yíníi
laaha.

Tígë teem affi taalibe ya ra
(Saame Maccëe 16.5-12)

14 Na suu wa ra, taalibe
ya halute kúrëelëh mbúurú.
Wa húmú lahuu mbúurú
yínë kut waa na filiɓ gaala.
15 Yéesú na líkín wë won
tih : « Wëettíyíi affon !
Lah mëytíi lëwíirí fariseŋŋa
a lëwíirí Erot*. »
16 Taalibe ya na capituu
wonu tih : « Biti yen lahuy
mbúurú daa tah ɗi won yii
bah. »
17 Bi yúh Yéesú yee na
wonu wa ra, ɗi tahte won wa
tih : « Ɗon capituu yi biti
ɗon lahuy mbúurú ? Kon
ɗon yíih së' yúhë doom te
ɗon kélíih në ë ? Affon
túlë'té rí ë ?
18 Ɗon na ëlíh te ɗon
lahute íl ë ? Ɗon na kélíih
te ɗon lahute nuf a ? Ɗon
nérsúuy
19 bee húmú lecsa' mi
mbúurú yí iippa woruu
ɓëewí júnní iippa (5.000)
ra a ? Négírúu wooñnjiida
ra, wa líif dama ɗíh ? » Wa
wonu ri tih : « Wa húmú líif
dama sabboo a dama ana. »
20 Ɗi ɓaatte won wa tih
: « A bee húmú lecsa' mi
mbúurú yí paana ya yeru
ɓëewí júnní iniilla (4.000) ra,
négírúu wooñnjiida ra, wa
húmú líif dama ɗíh ? » Wa

* **8:15 8.15** *lëwíirí fariseŋŋa a lëwíirí Erot* : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

wonu ri tih : « Wa húmú líif dama paana. »
21 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Ɗon kélíih në keloo doom a ? »

Búumndë pay Yéesú rë

22 Yéesú a taalibe yi lahute Betsaydaa. Ɗi komute búumíɗ daaha, ɗagute biti ɗi tík ya'i sun fi.
23 Ɗi hampe ya' búumndë, nookke ri, ɗúhíɗté rí gina, antee rii leef muluuc íl, tíkké ya' yi sun fi, meelte ri won tih : « Fu ot yin na woo ? »
24 Búumndë yeelte, won tih : « Mi otte i ow na tílú, ndaa wa madduu ti tal kilik nen. »
25 Yéesú tíkëetté ya' yi íllë. Yeela' búumndë ngëey ɗë, ɗi wahte, íllë lante ces.
26 Tígí daaha, Yéesú nahte ri saañ faam na won ri tih : « Ngana ñeya' filiƀ gina ! »

Woni Peer biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra
(Saame Maccëe 16.13-20 ; Lúkkë 9.18-21)

27 Filoon fi baaha, Yéesú a taalibe yi koluute na suu ginna hëbís Sesare Fílíp. Homuu wa waala ra, ɗi meelte wa won tih : « Ɗëewë wonuu biti daa mi wah ? »
28 Wa wonu ri tih : « Lahte ƀëewí wonu biti daa fu Saŋ Batis, lahte yi wonu fu yonente Éelí, i ow kay ƀal wonu ti fu ow di yonente ya. »
29 Ɗi meelilte wa won tih : « A ɗon, ɗon wonu biti daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. »
30 Tígí daaha, Yéesú kadda'te wa won ow yii leŋ na.

Woni Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ƀúudé rë
(Saame Maccëe 16.21-23 ; Lúkkë 9.22)

31 Yéesú dala' teeƀi taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « So' mi Koy-ƀëe', mi waɗtee mok níi mok : ƀaha ya, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis ii soo faha' tík íl ; may hawu húl, te waali ëeyë fë filoon fi húlí së', may koloh ƀúudé. »
32 Ɗi wonte wa unni lante yii baaha. Tígí daaha, Peer dëekké rí, wa éccúuté, na won afa.
33 Ndaa Yéesú yíssëhté, yeelte taalibe yi, na anti won af Peer won tih : « Wuloh so' Seytaane ! Ɗoni Koope bokuuy ɗee oluu ɗon yii bee ra ; fu ot olaɗ ow. »

Ɗee waɗti ñëerúun a Yéesú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Lúkkë 9.23-27)

34 Yéesú antee dëek ƀëewë a taalibe yi, won wa tih : « Ɗëyí faha' ñëerë' a so', ɗi helan iñi afi, enoh kurwahi, anti ñee tal so'.
35 Ɗëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa ƀëyí tah ñagi ñíiní af so' a Uni Neba, ay lah pesa na ɗúméh rë.
36 Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní ë ?
37 Ñíiní yaayute ay tosuu ɗíh ?
38 Ɗëyí iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fíi ƀëy jamanii bee yégúy Koope te dékúu

bakaaɗ yee ra, so' mi Koy-ɓëe' may rii súugëh yiin nay mii aye filiɓ ndami Baaso', mi ñéerë' a malaaka yi sela ya ra. »

9

1 Yéesú ɓaatte won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte ɓëewí ewu ɗon na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope aye a doole. »

Teeɓa'i Yéesú ndami
(Saame Maccëe 17.1-13 ; Lúkkë 9.28-36)

2 Waal pëenë filoon fe, Yéesú dëekké Peer, Saak a Saŋ, hécëhté a wa, kúɗté wë sun fi daŋi utte. Lahuu wa ra, Yéesú lofisohte fíi wë ;
3 búuɓɓí naa' naa'o níi na tak. Lahay ɓëyí ee feey fa mín hos búuɓ níi naa'a' ɗaaha.
4 Ɗee a ɗeh, wa olute yonente Éelí a Mëyíis feeñiyuute na gonlu a ri.
5 Peer tahte won Yéesú tih : « Ɓahaa, neɓpe biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí yínë. »
6 Peer húmú yéeh iña na won ɗi ra ndah tíidë homuu ɓani taalibe yi ana ya ra.
7 Tígí daaha, lahte nérí acce, húunté wë ; un ɗofohte filiɓ nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha'. Síkírii rí ! »
8 Taalibe ya yípútée olsoh hatni baa ɓéeɓ, ndaa wa olliluy ow, henay Yéesú a afi kut daa tasu waa na.
9 Wa koluu daaha na cépú daŋa. Wa homu cébë, Yéesú kadda'te wa ɓíllí yee olu wa ra níi bín kolaa ɗi fi Koy-ɓëe' ɓúudé rë.
10 Wa habute yee won wa Yéesú rë, ndaa wa na meelantuu hanndal ki wa biti yi daa koloh ɓúudé.
11 Tígí daaha, wa meelute Yéesú wonu ri tih : « Yi tah yëeddëh yí kootii Mëyíis na wonu biti Éelí waɗtee nimil paay ? »✡
12 Ɗi tahte won wa tih : « Ahaŋkay ! Éelí waɗtee nimil paay yugusa' iña ɓéeɓ. Ndaa wona won Téerëe biti ɓal Koy-ɓëe' ay mok níi mok, te ɓëewë ii rii faha' tík íl rë, ɗon oluu ri ɗíh ?
13 So' mi beh, mee ron won ra ee biti Éelí nimilte, ɓëewë pagute ri yii neɓa' wa ti ɗee bíníyúu rí Téerëe rë nen. »

Payi kúkëyë yin na ham ɗi ra
(Saame Maccëe 17.14-21 ; Lúkkë 9.37-43)

14 Tílúu wë níi wa leɓuute taalibe yi kayya ra, wa olute biti lahte dúukëlí ɓëewí wërúté wë, te i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis na gonlu a wa.
15 Oluu ɓëewë Yéesú rë, wa ɓéeɓ éemúté, wa yípútée rii téebílëh na suu wodohi.
16 Yéesú meelte wa won tih : « Ɗoni wa gonlu sun yih ? »
17 Ow di ɓëewë tahte won ɗi tih : « Ɓahaa, mi kom ɗo koy ki yaali so' koon ; ɗi laha' yébítëh fí kadda'te ri won.
18 Tígí habaa ri yébítëh fë ɓéeɓ, hom kéenɗë' rí feey, ɓúgë púumé, ɗi ɗoɓe síssí,

✡ **9:11 9.11** Saame Malasi 3.23

faana hen jiɗɗil. Mi ɗaŋke
taalibe yu lígí yébítëh fë,
ndaa wa míníh yin na. »
19 Yéesú tahte won wa tih
: « Don fi ɓëy jamanii bee
gémúy Koope yee ra, may
home ɗon na mi mújdé rën
níi kirih ? Këmí së' kúkëyë
deh ! »
20 Di komute ri. Ola' ri
Yéesú, yébítëh fë hégíycé
faan kúkëyë ɓéeɓ, kéeníɗté
rí feey, ɗi na píníŋëh, ɓúgë
në púum.
21 Yéesú meelte boffa won
ɗi tih : « Yii bee dal ri ham
kirih ? » Boffa won ɗi tih
: « Yaa dal ri ham ɗeef ɗi
yutuuɗ níi a ɗeh.
22 Yee ee na yébítëh fë
ham ɗi raa sah, hom yeja'
ri filiɓ kíi mbée filiɓ muluɓ
fahee hawi húl. Fu mín yin
na raa, yérém fun, fu habra'
fun na. »
23 Yéesú won ɗi tih : «
Fu won nda mi mín yin na
raa a ? Lahay yii wooñ ɓëyí
gémpé. »
24 Boffi kúkëyë yíppée tah
won tih : « Mi gémpé,
ndaa habra' so' filiɓ ngémí
yutuuda laha' mi ra ! »

25 Ola' Yéesú biti ɓëewë
ee ɓaatuu ac ɗa, ɗi digiɗte
uni won yébítëh fë tih : «
Yébítëh fí bee na likil ow
kadda' ri won ra, daa mi na
túuy ɗë yeɗɗi kúkëyí beh, te
ngana habil ri ! »
26 Yébítëh fë yíppée ɗaas
foŋ, hégíycé faan kúkëyë
hégíyí misikke antee rii
yeris. Kúkëyë hente limaac
ti húlíɗ nen, tahte níi lahte
ow caak di ɓëewë maasuu
ra habuu biti ɗi húlté.
27 Ndaa Yéesú hampe ya'a
këlíɗté rí, kúkëyë caŋke.
28 Laha' Yéesú faam níi
ɓani taalibe yi ɗaayute ra,
wa meelute ri wonu tih : « Yi
tah lígí yébítëh fë wooñ fun
? »
29 Di won wa tih : «
Yébítëh yë madu ɗee ra, ɗaŋ
Koope na doŋ daa mín wëe
lík. »

*Waali ana fa wona' Yéesú
biti ɗi ay húl, ɗi koloh ɓúudé
rë*

*(Saame Maccëe 17.22-23 ;
Lúkkë 9.43-45)*

30 Koluu wa daaha ra, wa
na húusú Galile, te Yéesú
húmú fahaay biti ow yúh
baaha ;
31 ɗi faha' biti ɗi teya
yëeddí taalibe yi. Di won wa
tih : « So' mi Koy-ɓëe', may
yaayu ɓëewë, wa hap so'
húl, te waali éeyë fë filoon
fi húlí së', may koloh. »
32 Ndaa taalibe ya húmú
yíih yee faha' ri waa won ɗa,
te wa kaañuy rii meel.

Bëe' lukki gaan ɗa

*(Saame Maccëe 18.1-5 ;
Lúkkë 9.46-48)*

33 Lahuu wa Kafarnawum
wa haalute faam ra, Yéesú
meelte wa won tih : « Don
húmú gonluu yi waala ? »
34 Ndaa wa lofuy ri, af
biti homuu wa waala ra, wa
taasantuu ɓëe' lukki gaan
waa na ra.
35 Tígí daaha, ɗi tookke,
dëekké wa fi sabboo a ana
ya, won wa tih : « Bëyí faha'
këllëh, ɗi tahan míllë', hen
súrgíi ɓëewë ɓéeɓ. »
36 Di antee ɓeɓ kúkëy
yutuuɗ, kúɗté rí leelii wa,

meeɓpe ri tíkké rí ɓaŋi antee waa won tih :
37 « Ɓëyí af so' tah ɗi ham
kúkëy ti bee nen a ya' ana,
ɗeef ɗi ham so' ; te ɓëyí ham
so', ɗeef ɗi habay so' doŋ,
ndaa hampe ɓëe' wol so' ra
ɓal. »

Ɓëe' në líkë' yébítëh a tii Yéesú rë
(Saame Maccëe 18.6-9 ; Lúkkë 9.49-50 ; 17.1-2)

38 Saŋ won Yéesú tih : « Ɓahaa, fun olute ɓëyí líkë'
yébítëh tiyu. Biti ri noneh
yen na tahte fun kadduute ri.
»
39 Yéesú won tih : « Ngënë
këddíi rí ! Ow míméh paga'
kimtaan tii so' níi woc, ɗi
anti wone yin ɓos sun fi so'
filoon fe.
40 Yúhí biti ɓëyí kaa'aay
yen, ñéerë' a yen.
41 Te ɓëyí on ɗon muluɓ
han wuti yaha yutuuɗ ɗaa
sah, af biti ɗon nonu ɓëewí
së' mi Kiristaa na raa, mee
ron won kaaf ka ra ee biti
ɓëyí baa ay liil waafi.
42 Ndaa mas ɓëyí ɓek ow
di taalibe yi so' bakaaɗ, wa
fi tuŋki yee gémú soo na yee
ra ! Biti ri poku la' gaan
lúum betu kísí, daa gén ɗii
na.
43 Kon hena biti ya'u ay
roo ɓeke bakaaɗ, lece ri, fu
haala' pesa na ɗúméh rë a
ya' yínë kut, daa gén biti fu
haala' safara a ya' ana, filiɓ
kíi kë ii mëssí yím rë. [
44 *]
45 Hena biti kotu ay roo
ɓeke bakaaɗ, lece ri, fu
haala' pesa na ɗúméh rë a
kot yínë kut, daa gén biti fu
betu safara a kot ana. [
46 †]
47 Te hena biti ílú ay roo
ɓeke bakaaɗ, lukute ri, fu
haala' Nguur ki Koope a íl
yínë kut, daa gén biti fu betu
safara a íl ana,
48 tígí cégínnë na ñamu
faan ra na húlíh, te kíi kë ii
yím faw.✡
49 Yúhí biti ɓëyí ot fu ɓéeɓ
ay ɗaanuu kíi.
50 Miraa yii wunte, ndaa
wa lahlilay cafka raa, wa
ay nimiliruu cafkii wa ɗíh ?
Lah lëhí cafka ti miraa nen,
te ɗon lah jaamma hanndal
kon. »

10

Yii leŋke yes kooɗ
(Saame Maccëe 19.1-12 ; Lúkkë 16.18)

1 Filoon fi baaha, Yéesú
kolohte daaha saañce deyi
Yúdée a hatni yíníi laahi
Yurdeŋ. Laha' ri ra, i ow
caak aylute ɗii na, ɗi yampe
na yëedíɗ wë ti di na paga'
ri merees nen.
2 Lahte fariseŋŋi ayute na
saamu olsohi, meelute ri nda
ow waɗtee mín yes ɓeleɓi
raa.
3 Ɓi won wa tih : « Mëyíis
won ɗon yih ? »
4 Wa wonu ri tih : « Mëyíis
won biti ow mín yes ɓeleɓi

* **9:44 9.44** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *tígí cégínnë na ñamu faan ra na húlíh, te kíi kë ii yím.* † **9:46 9.46** Saame 9.44 di bínëe feey fi téerëe. ✡ **9:48 9.48** Saame Isayii 66.24

biti ri saam kéedí mín teeɓa'
biti ɗi yesse kooda. »
5 Yéesú won wa tígí daaha
tih : « Súhí ɗon keeñ daa tah
Mëyíis bíníyíɗ ɗon yii bah.
6 Ndaa, bíníyúté Téerëe
biti dalaani ëldúnë, Koope
“sak ow yaal a ow ɓeleɓ ;✡
7 *yii baa daa tah ow yaal*
ay ɓísëh a boffi a yaafi, pokoh
ɓeleɓi na,
8 *wa hen yínë.”* Ɗaaha, wa
henluy ana, wa tasu yínë.✡
9 Kon iñi Koo daa boolla'
wa, ow ɓanan waa ɗaralsa'
! »
10 Lahuu wa faam ra, taal-
ibe ya meelute Yéesú yii
leŋke yii baaha.
11 Ɗi won wa tih : « Yaali
yes ɓeleɓi, kooɗ ɓeleɓ kay,
njaaliyohte.
12 Te ɓelii yes yaali,
kooroh a yaal kay, njaaliy-
ohte ɓal. »

Yéesú a tuŋka
(Saame Maccëe 19.13-15 ;
Lúkkë 18.15-17)

13 Filoon fi baaha, lahte
ɓëewí homu komi Yéesú i
kúkëy, fahuu biti ɗi tík ya'
yi sun fi wa barkel wa, ndaa
taalibe ya na wonu affi wa.
14 Ola' Yéesú yii baaha,
keeña haayte, ɗi won wa tígí
daaha tih : « Yéɗɗí tuŋka
ac soo na, ngënë këddíi wë
! Yúhí biti Nguur ki Koope
saamɗu mani wa.
15 Mee ron won kaaf ka ra
ee : ɓëyí habaay Koope buur
ti ɗee haba' kúkëy Koope ra
nen, ii hëelíɗ Nguur ki. »
16 Yéesú antee ɓeɓ tuŋka,
tíkké ya' yi sun fi wa
barkelte wa.

Ɓëewë caaku alal ra a
Nguur ki Koope
(Saame Maccëe 19.16-30 ;
Lúkkë 18.18-30)

17 Yéesú hom saaña, lahte
ɓëyí acce a múkë, yekke
fíyí, meelte ri won tih :
« Yëeddëhí baahi beh, mi
waɗti paga yi níi mi lah pesa
na ɗúméh rë ? »
18 Yéesú won ɗi tih : « Fu
dëekë' së' baah a ? Yi daa
baah ? Henay Koope, lahay
ɓëyí baahte.
19 Fu yúh iña túuyë' Koope
ra maan ? *“Ngënë mësíi*
bëem ow ; ngënë mësíi
njaaliyoh ; ngënë mësíi loh ;
ŋgënë mësíi feliɗ ow ; ngënë
mësíi nofa' ow ɗon ɓeɓ iñi
; lah tëeppítíi baappon a
yaayyon.”✡ »
20 Ɓëe' won ɗi tih : «
Ɓahaa, yii waɗ so' iñyaa
ɓéeɓ mi ñee na kúkëy kí së'
níi a ɗeh. »
21 Yéesú yeela'te ri íllí
wunte, antee ri won tih : «
Fu talla' yin yínë : paye fu
yaay iña laha' fu ra ɓéeɓ,
fu wora' cadum fa ñëkíɗɗë.
Hen ɗaaha raa, fay lah alal
sun-Koo. Fu woc raa, fu ac
fu ñee tal so'. »
22 Ndaa kela' ɓëe' unni
yah, kanama ñúussé, ɗi
kolohte na saañ. Bi caak ri
alal níi caak, yaa misikke ri
keeñi níi misik.
23 Yéesú yeelte taalibe yi,
won wa tih : « Haal Nguur

✡ **10:6 10.6** Saame Dalaana 1.27 ; 5.2 ✡ **10:8 10.8** Saame Dalaana 2.24
✡ **10:19 10.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16

ki Koope kofeelte yíkëe yí alalla na ! »
24 Unni yaa kúnté affi taalibe ya. Yéesú ɓeyaatte una won wa tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte këewé !
25 Géléem haal gúl kúuc, daa lukki yooɓ biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. »
26 Affi taalibe ya ɓaattee kúnëh, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »
27 Yéesú yeelte wa, won tih : « Ow míméh múcël afi, Koope kut daa mín rii múcël, ndée lahay yii wooñ Koope. »
28 Peer won ɗi tígí daaha tih : « Ɓahaa ole ! Fun helute iña ɓéeɓ, fun ñeyute talu. »
29 Yéesú won ɗi tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí af so' a Uni Neba tah ɗi hel faami, koy-yaayyi, yaafi, boffi, koyyi mbée feeyyi,
30 ɗi ay lah bina-bina waa na ɓéeɓ tíméer (100) di pesee ke yen feey fi beh : faam, koy-yaay, yaay, baap, koy a feey, boolla' biti ɗi ay moklu ; te fayu, ɗi ay lah pesa na ɗúméh rë.
31 Ow caak di ɓëewë këllúu woteh ra ay míllë' fayu, te ow caak di ɓëewë míllúu woteh ra ay këllëh fayu. »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ɓúudé rë
(Saame Maccëe 20.17-19 ; Lúkkë 18.31-34)

32 Filoon fi baaha, Yéesú këllëhté wë, wa na suu Yerusalem. Keeññi taalibe ya tookay, te ɓëewë ñéerúu a wa ra néekíñúuté. Yéesú dëekílté taalibe yi sabboo a ana ya, na teeɓ wa yee na saañ rii kate ra.
33 Ɗi won wa tih : « Síkíríi ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, gina nay tíkúu so' mi Koyɓëe' ya' yi kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis rë. Wa ay soo aattiya' húl, tík së' ya' yi ɓëewë yëwúɗ neh ra.
34 Wa fi yaa ay soo ñaawal, tuulsa' so', laɓisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyë fë filoon fi húlí së', may koloh ɓúudé. »

Yee fahuu koyyi Sebede ra
(Saame Maccëe 20.20-28)

35 Saak a Saŋ koyyi Sebede leɓuute Yéesú, wonu ri tih : « Ɓahaa, fun fahuu biti koon fu pagiɗ fun yee nay fun roo ɗage ra. »
36 Ɗi won wa tih : « Ɗon fahuu biti mi pagira ron yih ? »
37 Wa wonu ri tih : « Fun ɗagu biti koon fu hom ndamu fayu raa, fu on fun fun took hëbísú : ɓëyí yínëe hom ya'i ñamaa fu, yínëe hom ya'i sugu fu. »
38 Tígí daaha, Yéesú won wa tih : « Ɗon yíih yee ɗagu ɗon ra. Mbaa ɗon kaañute han gulii kofeel ka nay mii hane ra ? Ɗon kaañute húus coono fa nay mii bëtsúu bëtsí henay bëtís a muluɓ ra a ? »
39 Wa wonu ri tih : « Fun kaañute ri kay ! » Ɗi tahaatte won wa tih : « Kaah biti ɗon ay han gulaa nay mii hane ra, ɗon ay húus coono fa nay mii bëtsúu rë.

40 Ndaa yii leŋke toogi ya'i
ñamaa fi so' mbée ya'i sugu
fi so', daa mi na ona' ri neh
; ƀëewë Koope waayiɗ wa
tíkkí yaa ra daa lahuu wa. »
41 Yúhúu taalibe yi sabboo
ya tasu ra yii baaha ra, wa
neeƀuute Saak a Saŋ.
42 Yéesú dëekké wë ƀéeƀ
tígí daaha, won wa tih :
« Ɗon yúhúté biti yíkëe
yí ginna a ƀëewí gaanna
hom ñaamluu ƀëewí kayya
ñaamloo, noote wa !
43 Ndaa yii baaha waray
laha' ɗaaha hanndal kon.
Ow di ɗon na faha' hen
ow gaan raa kay, ɗi henan
súrgíi ƀëewí kayya.
44 Te ƀëyí faha' hen kélfë
ɗon na, ɗi henan ñaami
ƀëewí kayya ƀéeƀ.
45 So' mi Koy-ƀëe' sah, mi
aay biti ƀëewë nay hene
súrgë yí së'. Mi ac biti
kay, daa mi nay hene súrgíi
ƀëewë níi mi yera' ñíin së'
tosaa pes ow caak. »

Payi búumndë hínú Bar-Tímé ra
(Saame Maccëe 20.29-34 ; Lúkkë 18.35-43)

46 Lahuu Yéesú a taalibe yi
Yéríkëe níi wa na ɗúhú gina
ra, i ow caak ñeyute talli
wa. Lahte búumndí hínú
Bar-Tímé, húmú took ƀúk
waala na saraatoh. Ɗi koy
Tímé.
47 Kela' ri biti yaa Yéesú fí
ƀëy Nasaret ra, ɗi foŋke won
tih : « Yéesú, sédí Dawit,
yérém së' ! »
48 Ow caak na wonu afa,
fahuu biti ɗi héddëh ; ndaa
ri lukki foŋ na na won tih : «
Sédí Dawit, yérém së' ! »
49 Tígí daaha, Yéesú
caŋke, won tih : « Wëní rí
ac. » Wa dëekúté rí wonu
ri tih : « Namee héddëh fu
koloh ! Ɗi ee roo dëek rë. »
50 Búumndë bette
sabidoori, hente bërít kolo-
hte, ɗeefiɗte ri.
51 Yéesú meelte ri won tih
: « Fu faha' biti mi pagira ro
yih ? » Búumndë won ɗi tih
: « Ɗahaa, page níi íllí së'
wërsëh, mi mín ot ! »
52 Yéesú won ɗi tih : «
Fu mín saañ, ngémú tahte fu
wahte. » Íllë yíppée wërsëh,
ɗi na ot. Ɗi ñeete tal Yéesú
wa na suu.

11

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Lúkkë 19.28-40 ; Saŋ 12.12-19)

1 Tílúu Yéesú a taalibe ya
níi wa leƀuute Yerusalem,
yeedda' ki Betfase a Betani,
hëbís daŋi Ëlíiffë rë, Yéesú
wolte ow ana waa na
2 won wa tih : « Pëyí
gina fíi bín, ɗon haale
na rek, ɗon ay naa ɗeef
cúmbúr mbaam poku, bi ow
yëegírëy rí. Lah pëkísí rí,
ɗon kom so' ri.
3 Ow meel ron yee tah ɗon
na pëkísú rí rëe, lah wëní rí
biti Yíkëe daa sohla' ri, te ɗi
woc na raa, ɗi ay rii yíppí
nimiliɗ. »
4 Taalibe ya koluu daaha
suute. Lahuu wa ra, wa
ɗeefute cúmbúr pokute íl
faam di ƀúk waala ; wa
pëkísúté rí.
5 I ow di ƀëewë húmú
daaha ra wonu wa tih : «

Ɗon pagu yi ɓal ? Yi tah ɗon
na pëkísú cúmbúrë ? »
6 Taalibe ya wonute wa
yee nah wa Yéesú rë ; ɗaaha,
ɓëewë yeɗɗute wa suute.
7 Wa komute Yéesú
cúmbúrë, larute sabidoorri
wa sun, Yéesú yaagohte.
8 I ow caak anutee ɓeɓ
sabidoorri wa larute waala,
yee haalu luufa saamute i
ya' kilik hilsiɗ, larute waala
ɓal.
9 Ɓëewë ɓéeɓ, dala'te yee
paa'uu Yéesú fí a yee paa'uu
ri filoon ra ɓéyrúté unni wa
sun na njooɓu ri wonu tih :
« Oosaanaa ! Koo laha ndam !
Koo-Yíkëe barkela ɓëe' ɗi wol ri ra !✡
10 Koo barkela Nguur ka na ac ɗa !
Koo barkela Nguur ki ciffi yen Dawit !
Oosaanaa ! Koo laha ndam di sunaa-sun ! »
11 Yéesú lahte Yerusalem,
haalte Faam fi gaani Koope,
kénsëhté filiɓ ɓéeɓ. Bi elkuu
wa, ɓani taalibe yi sabboo a
ana ya koluute suute Betani.

Cuñi eena lahay koy ra
(Saame Maccëe 21.18-19)

12 Na ɗúhú wë Betani kéy
fín rë, yaaɓ hampe Yéesú.
13 Ɗi séenté tal eeni kíffé,
ɗi ɗalte kénsëhí nda ri lahte
koy raa ; ndaa laha' ri na ra,
gét nëe saaf, ɗi olay na koy,
ɗeef wahtu ɓeen een lahay
doom.
14 Yéesú won eena tígí
daaha tih : « Ow ɗamaayti
ñamil koyyu faw ! » Taalibe
ya keluute yee won ɗi ra.

Lígí yaayoh ya Faam fi gaani Koope
(Saame Maccëe 21.12-17 ; Lúkkë 19.45-48 ; Saŋ 2.13-22)

15 Lahuu wa Yerusalem
Yéesú haalte baylii Faam fi
gaani Koope ra, ɗi yampe
na lík yaayoh ya a lomoh
ya homu na ra, júlkëñcé
taabulli ɓëewë në lofrantuu
hélíis rë a ñaanni yaayoh yi
bëdú yë.
16 Ɗi kadda'te ow kúɗ
yii tappe iñyaaha daaha, di
Faam fi gaani Koope.
17 Ɗi na yëedíɗ wë won tih
: « Koo wonay Téerëe bitih
: *“Faam so' ay wonuu faam fa na ɗaguu so' heetta ɓéeɓ rë”*✡ ë ? Ndaa ɗon yíssúté rí
“faam lohoh”✡ ! »
18 Keluu kélfë yí seeyoh
yi Faam fi gaani Koope a
yëeddëh yí kootii Mëyíis
iñyaaha ra, wa na saamu
ɗee nay wa rii hawee húl rë
; ndaa wa kaañuy ri af biti
dúukëlí ɓëewë éemúté iña
na yëeddë' rí rë.
19 Fíníin fín, Yéesú a taal-
ibe yi ɗúhúté gina.

Tal eena cuju ra
(Saame Maccëe 21.20-22)

20 Na suu wa kéy ɓaaɓ fin
cúɓ rë, wa olute biti tal eena
súhté níi lahte keeña.
21 Peer nérsëhté yee húmú
lah ra, ɗi won Yéesú tih : «
Ɓahaa ole kan ! Tal eena cuñ
fu ra súhté kok. »
22 Yéesú won wa tih : «
Gémí Koope.
23 Mee ron won kaaf ka
ra ee : ɓëyí nah daŋi bee
ɗofoh dee saañ yípée kísí, te

✡ **11:9 11.9** Saame Kañaa ya 118.26 ✡ **11:17 11.17** Saame Isayii 56.7 ✡ **11:17 11.17** Saame Yérémí 7.11

ɗi laheh nuf ana na, ɗi gém
biti yee won ɗi ra ay lah raa,
ɗi ay ri rii pagiɗ.
24 Daa tah mi won ɗon tee
: yii ɗaŋ ɗon Koope ɓéeɓ,
lah gémí biti ɗon liilute ri níi
wocce ; yii baaha ay lahee
ɗaaha.
25 Te ɗon koloh ɗaŋ Koope
ɗeefa ɗon habrute ow yin
keeññon raa, lah bëelí rí,
nda Boffee ke ron sunaa-sun
mín ron baal tooññon ɓal. [
26 *] »

*Tígë ɗúhë' sañ-sañi Yéesú
rë*
*(Saame Maccëe 21.23-27 ;
Lúkkë 20.1-8)*
27 Lahaatu wa Yerusalem
ra, Yéesú haalte filiɓ Faam
fi gaani Koope na tílëesëh.
Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh
yí kootii Mëyíis a ɓaha ya
ɗeefrute ri,
28 wonu ri tih : « Fu paga'
iña na paŋ fu ra sañ-sañi bih
? Daa nah ro paŋi wa ? »
29 Yéesú won wa tih : «
May ron meele yin yínë kut.
Ɗon tiil so' na raa, may ron
teeɓ ɓëe' yeɗ so' sañ-saña
na paga' mi wa ra.
30 Bëtsë në húmú bëtís Saŋ
ɓëewë rë, Koope daa húmú
nah ri mbée ɓëewë ? Tíilí së'
! »
31 Tígí daaha, wa na wo-
nantuu hanndal ki wa tih : «
Yen won biti Koope daa nah
ri raa, ɗi ay yen meel yee tah
níi yen gémúy iña won Saŋ
ra.
32 Te yen won biti ɓëewë
daa nahu ri raa, yen ay
oluu ɗíh ? » (Wa kaañuy,
ndée ɓëewë ɓéeɓ habuu Saŋ
yonente kaah).
33 Wa wonu Yéesú tígí
daaha tih : « Fun yíih yin
na ! » Ɗi nampee waa won
tih : « Kon so' ɓal, mii ron
won ɓëe' yeɗ so' sañ-saña
na paga' mi wa ra. »

12

*Anili línëh yí reseññá so-
hooru ra*
*(Saame Maccëe 21.33-46 ;
Lúkkë 20.9-19)*
1 Filoon fe, Yéesú na
goneel a wa ñeya'te wa anil
won wa tih : « Laha' ɓëyí
húmú yíp meey reseñ, líikké
rí, yugusse tígë nay pooyuu
reseña ra, saampe dút, ɗi
antee rii yera' ndalu, saañce
ɓaaɓ.
2 Nona' reseña ra, ɗi wolte
súrgë línëh yë në, nda wa
yeɗ ɗi wodi.
3 Ndaa laha' ri ra, línëh
yë habute ri, laɓute ri laɓɓi
misikke, anutee rii yeris ɗi
nimila'te ya' holoŋ.
4 Yíkíi meeya wolaatte
súrgë kay línëh yë në. Laha'
ri ra, wa laɓute ri af, solute
ri solli misikke.
5 Ɗi wolaatte súrgë kay.
Laha' ɗi fi baa ra ɓal, línëh
yë hawute ri húl. Ɗi wolte
súrgë caak filoon fe. Lahluu
wa fi yaa ra, línëh yë laɓute
yee laɓɓi misikke, hawute
yee húl.
6 Koy ki yaala ɗi faha'te ri
níi faha' ra daa tas ɗii na. Ɗi

* **11:26 11.26** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Ndaa ɗon baaluy ɓëewí kayya raa, Boffee ke ron sunaa-sun ii ron baal bakaaɗɗa pagu ɗon ɗa ɓal.*

wolte ɗi fi baa línëh yë në
ƀal, na won nufi tih : “Man
biti wa ay yeɗ koy so' cér !”
7 Ndaa laha' koy ka ra,
línëh yë wonu hanndal ki wa
tih : “Lamoha abee kan ! Ëyí
yen hap ɗi húl, meeya hen bi
yen.”
8 Wa yípútée ríi ham,
hawute ri húl, betute ƀúudé
fë énfí meeya. »
9 Tígí daaha, Yéesú won
ƀëewë tih : « Yíkíi meeya ay
míllée paŋ yih ? Ɗi ay aye
ayo, hap línëh yë ƀéeƀ húl,
anti saam i línëh kay, yeɗ wa
meeya.
10 Ɗon mësútée tee'a' a
unni yee Téerëe maan ?
*“La'a habuu taƀahoh ya biti
lahay njiriñ ra
daa míllë' ham lasa.*
11 *Koo-Yíkëe daa paga' ri
ɗaaha
te ri neƀpe yeel lool.”*✡ »
12 Yúhúu kélfë yí yëwúɗɗë
biti Yéesú yuliɗ anili baa sun
fi wa ra, wa na saamu ɗee
nay wa rii habee ra, ndaa bi
kaañuy wa dúukëlí ƀëewë,
wa heluu ri daaha, suute.

Túmí buur
(Saame Maccëe 22.15-22 ;
Lúkkë 20.20-26)

13 I fariseŋ a i ow di ƀëewí
Erot woluute Yéesú në, nda
wa mín ríi fíir di iña na won
ri ra.
14 Wa ayute, wonu ri tih :
« Ɓahaa, fun yúhúté biti fu
wona' kaah, te fu neehay ow
; fu na yeeleeh ow jëmmíi.
Fu yëeddë' yee naha' Koope
ra kah-kah. Kon won fun
nda kootii yen ona'te biti
Sesaar* yeru túm mbée on-
aay. Fun warutee yera' aa,
fun waruy yera' ? »
15 Bi yúh Yéesú biti wonni
wa teem ƀúkkí wë, ɗi won
wa tih : « Ɓon ay fíiré së' ë
? Këmí së' hélíis hanjar dee
mi ot. »
16 Wa komute ri hanjara,
ɗi antee waa meel won tih
: « Netli wah a tii wah daa
na ? » Wa wonu ri tih : « Yi
Sesaar. »
17 Ɓi won wa tígí daaha
tih : « Kon yérí Sesaar yee
laha' ri ra, ɗon yeɗ Koope
yee laha' ri ra ! » Wa éemúté
wona níi éem.

Yii leŋke koloh ƀúudé
(Saame Maccëe 22.23-33 ;
Lúkkë 20.27-40)

18 I saduseŋ, wa fa wonu
biti koloh ƀúudé lahay ra
ayute Yéesú në ƀal, wonu ri
tih :
19 « Ɓahaa, Mëyíis húmú
túuycé yen bitih, ƀëyí húl
hel ƀeleƀ te ɗeef ƀani
ƀelaa liiluyti lah koy, ñéedë
waɗtee lam ƀelaa, saamiɗ
ƀahii tal.
20 Te kíilë, húmú lahte koy-
yaay paana : bee ƀaha waa
na ra kooɗte, ƀani ƀelaa li-
iluyti lah koy, ɗi húlté.
21 Bee ñee na ra kooɗte
ƀelaa, wa lahuy koy, ƀaa
húlté. Ɓëyí éeyë fë ñeyilte
kotta, húlté.
22 Na hen ɗaaha níi wa
fi paana ya ƀéeƀ, ñeyute
kooda, húlúté te ow lahay na
koy. Filoon fe, ɗi fi ƀelaa
tahte ƀal húlté.

✡ **12:11 12.11** Saame Kañaa ya 118.22-23

* **12:14 12.14** *Sesaar* : Bín fë, ƀëyí húmú hen buur di Rom ƀéeƀ dëekúu ɗaaha.

23 Kon leegi, yiin nay kolee ɓëewë ɓúudé rë, daa nay
lahee ɓelaa waa na te wa
ɓéeɓ koorute ri ? »
24 Yéesú won wa tih : « Biti
ɗon yíih yee won Téerëe rë,
a ɗee laha' Koope doole ra,
daa tah ɗon héllë' neh a ?
25 Yiin nay kolee ɓëewë
ɓúudé rë, yaal a ɓeleɓ ii
kooranta' ; pesi wa kay, ay
madee a pesi malaaka ya
sun-Koo nen.
26 Te yii leŋke kolohi
ɓëewë húlú rë ɓúudé, ɗon
yíih yee bíní Mëyíis filiɓ
téerëe rë ë ? Koope wonte
filiɓ dúufë na njaaroh ra biti
daa ri *Koope fi Abraham,*
Koope fi Isaak, Koope fi
Yakop. »✡
27 Yéesú ɓaatte won tih :
« Kon Koope, ɗi Koope fi
ɓëewë húlú rë neh, ɗi Koope
fi ɓëewë na pesu ra. Ɗon
héllúuté héllë'í misikke. »

Túuyë'ë lukki gaan ɗa
(Saame Maccëe 22.34-40 ;
Lúkkë 10.25-28)

28 Ow di yëeddëh yí kootii
Mëyíis kelohte gonli wa, te
ɗi otte biti Yéesú wonte unni
lante na lof ɗi sadusenŋa ra.
Ɗi yíppée ríi leɓoh won ri
tih : « Túuyë'í bi daa lukki
lah solo di túuyë' yë në ɓéeɓ
? »
29 Yéesú won ɗi tih : «
Túuyë'ë lukki lah solo ra daa
ri beh : *"Síkírii ɗon fi Israyel*
! Koope daa Yíkii yen, te ɗi
kut daa Yíkëe ;
30 *kon lah fëhíi Koo-Yíkëe*
di keeññon ɓéeɓ, di pe-
son ɓéeɓ, di nuffon ɓéeɓ a
dooloon ɓéeɓ."✡
31 Túuyë'ë ñee na ra daa ri
beh : *"Di fahuu ron affon, lah*
fëhíi moroommon ɗaaha."✡
Lahay túuyë' kay bi luk yaa
lah solo. »
32 Ɓëe' won Yéesú tih : «
Ɓahaa, baa kaah ! Yee won
fu ra lahte. Yíkëe yínë kut,
te henay ri lahay Koo kay.
33 Ow ɓéeɓ waɗtee rii
faha' keeñi ɓéeɓ, di nufi
ɓéeɓ, a doolii ɓéeɓ ; te ri
waɗtee faha' moroomi ti ɗee
faha' ri afi ra nen. Yaa
daa gén hawiɗɗa na tamru
ɓëewë Koope ra ɓéeɓ níi
sooy ra, a sarah ɓéeɓ. »
34 Ola' Yéesú biti ɓëe'
ñaañce ɗee wona' ri ra, ɗi
won ri tih : « Fu wulaay
Nguur ki Koope. » Kola'te
bah, ow kaañlay rii meelil
yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi
Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ;
23.1-12 ; Lúkkë 20.41-47)

35 Yéesú hompe filiɓ Faam
fi gaani Koope na yëeddë',
meelte ɓëewë won wa tih :
« Yëeddëh yí kootii Mëyíis
mínúu won biti Buura Koo
fal ri ra sédí Dawit ɗíh ?
36 Te ɗi fi Dawit, húmú
haala' ri Ruuh-Peseŋ ra, ɗi
won tih :
"Koo-Yíkëe won Yíkíi së' tih :
tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi
so' deh,

✡ **12:26 12.26** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✡ **12:30 12.30** Saame Nérsí Kootaa 6.4-5 ✡ **12:31 12.31** Saame Tali Léwí 19.18 ✡ **12:36 12.36** Saame Kañaa ya 110.1

níi bín nëy míi kéenɗée kaa'oh yu kottu feey ra.”✡

37 « Ɗi fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen sédí ɗíh ? » Woni neɓa'te dúukëlí ɓëewë në síkírúu rí rë.

38 Filiɓ yëeddë'í Yéesú, ɗi won ɓëewë tih : « Lah mëytíi yëeddëh yí Kootaa, wa fa tílëesúu a búuɓ gaan ra, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana këemmë rë.

39 Wa tookuu ñaanna këllëh di ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, te daa wa na ɗéɓúu ñam biti ndaje lah.

40 Daa wa lukuu maañ ɗaŋ ndah teeɓa'i affi wa, te añcaŋ daa wa na ɓeyu alalli ɓeleɓɓa yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

Sarahi ɓelaa yaali húl rë (Saame Lúkkë 21.1-4)

41 Yéesú antee took, jaanndohte ifi saraha Faam fi gaani Koope, na olsoh ɗee na ɓekuu ɓëewë hélíis filiɓ ra. Caakke yíkëe alalli ɓekute na hélíis wun-wun.

42 Ɓelii yaala húlté, ñakke níi ñak acce, ɓekke hanjar yutuuɗ ana, yi taaɓeh yin.

43 Yéesú dëekké taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñëkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi ɓëewí kayya ɓéeɓ lah solo.

44 Ɓëewí kayya ɓéeɓ yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiɓ ñagi, ɓelaa yera' iña laha' ri ra ɓéeɓ, yee waɗ rii pesaa koon ra. »

13

Poyi Faam fi gaani Koope a looła na ac fíi rë (Saame Maccëe 24.1-28 ; Lúkkë 21.5-24)

1 Ɗúhë' Yéesú Faam fi gaani Koope ra, ow di taalibe yi olsohte taah ya baylaa, won ɗi tih : « Ɓahaa, olsee ɗee gaana' la' ya a ɗee wuna' taah ya ra. »

2 Yéesú won ɗi tih : « Fu otte ɗee gaana' taah yi yee ra ɓéeɓ ë ? Bis ay lah, wa ɓéeɓ ay bëp níi la' ii tíkëh sun la'. Daa mi won ɗo ri ! »

3 Tílúu wë níi wa lahute daŋi Ëlíiffë rë, Yéesú tookke, yíssëhté Faam fi gaani Koope. Peer, Saak, Saŋ a Anndere ɗeefrute ri daaha, meelute ri wonu tih :

4 « Won fun wahtaa nay lahe yii baa ra, a yee nay teeɓee biti yii baa ee saañ lahe ra. »

5 Tígí daaha, Yéesú yampe na won wa tih : « Mëytíi ! Ow ɓanay ron nofa'.

6 Ow caak ay aya' tii so', won biti daa wa Buura Koo fal ri ra, te wa ay nofa' ow caak.

7 Ɗon keloh yodaɗ haa' yi leɓohte, a ban fi haa' yi wulohte raa, ngënë tíití, iñyaa waɗti laha laho, ndaa ɗeefa túkkíi ëldúnë laheh doom.

8 Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; ay lah ílíyyí feey fa ay naa hégíyëh, yaaɓ haal i ílíy feey fa. Yaa ɓéeɓ ay madee a misiga na kat ɓeleɓ biti lowa ham ra nen.

9 « Ɗon fi yaa nék, lah héní wun affon, ndée af so' ay tah

ɗon tëekrú këem filiƀ ílíyyë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra, ɗon laƀu laraw. Ɗon
ay cëgírú fíi i gëernëer a fíi
i buur ɗon seede yee yúhú
ɗon soo na ra fíi wë.
10 Uni Neba waɗtee
waariyu heetta ƀéeƀ paay
balaa túkkíi ëldúnë.
11 Te ɗon habu níi ɗon
kúrú këem rëe, ngënë sídíi
: yee nay ron layee wahtii
baaha teme ra ii kola' ɗon a,
ay kolee Ruuh-Peseŋ na.
12 Bín fë, ow ay yaay koy-
yaafi hawroh ri húl, baap a
koohi ɗaaha ƀal, tuŋka ay
koloh sun fi baappi wa a
yaayyi wa, hawroh wa húl.
13 Af so' ay tah ƀëewë ƀéeƀ
kaa' ɗon, ndaa ƀëyí ham
híin níi ɗúmëenë rëe, ay
múc.
14 « Tíl níi ɗon ot yii ƀosa
na sobeyil ra hom tígí ɗi
waray naa hom raa, tígí
daaha, ƀëewë nay home
Yúdée rë heguun daŋŋin
(ƀëyí jaŋi yii bee yúhën !)✡
15 Ɓëyí ɗúh këem, ƀanan
haal kali yin faam ;
16 te ƀëyí liilti saañ meey,
ƀanan nimil kali búuƀ faam.
17 Mas ƀeleƀƀa nay poke
loo bín fë rë a yee nay
ƀëpíré rë !
18 Ɓëgí Koope iñyaaha
ƀanti tee'a' a líy.
19 Mee ron won kaaf ka
ra ee biti jamanii baaha ay
misik misigi lëhírëy saka'
Koo ëldúnë níi a ɗeh, te
mani ii lëhíɗ faw.
20 Te Koo-Yíkëe cagay ëylí
bissi yaaha koon, tin ow ii
múc bín fë ; ndaa ƀëewë ɗi
tanis wa ra, daa tah ɗi ëyíl
wë.
21 Ɓëyí won ɗon tígí daaha
biti “Buura Koo fal ri ra
abeh”, mbée “ɗi abín” ƀéeƀ,
ngënë gémí rí.
22 I kiristaa a i yonente
paɗɗah ay ac paŋ i kimtaan
a iñi éemílë'té, faha'i biti
koon wa nofa' sah ƀëewë
Koo tanis wa ra.
23 Mi wonte ɗon iña ƀéeƀ
abah ! Kon lah hélí nuf na !
»

Nimili Koy-ƀëe'
(Saame Maccëe 24.29-44 ; Lúkkë 21.25-33)

24 Yéesú ƀaatte won tih :
« Filoon fi loola bín fë rëe,
na'a a céyín fë ay yím,
25 *hulla ƀal hélkísëh keen,*
doole ya sun ƀéeƀ bëlkísëh.✡
26 « Tígí daaha, ƀëewë ay
ot so' mi Koy-ƀëe' mi aye
filiƀ nérrë, mi ñéerë' a doolii
gaante a ndam.
27 May wol malaaka yi so'
wër feey fa ƀéeƀ négírë'í
ƀëewë tansu ra, dalaani feey
fa níi lúsëenín. »
28 Yéesú ƀaatte won tih : «
Hëbí yee tíinndúu tal karaɗ
ra affon : ɗon ot tal karaɗ
capuse rek, ɗon yúh biti lee
ri lah koy.
29 Ti ɗaaha nen, ɗon ot
iñyaaha lahe raa, lah yúhí
biti nimili so' mi Koy-ƀëe'
leƀohte níi leƀoh.
30 Mee ron won kaaf ka
ra ee biti ƀëy jamanii bee ii
múk te iñyaaha ƀéeƀ laheh.
31 Sun a feey ay múk, ndaa
unni so' ii mëssí múk.

✡ **13:14 13.14** Saame Dañeel 9.27 ; 11.31 ; 12.11 ; Maccëe 24.15-16 ✡ **13:25 13.25** Saame Isayii 13.10 ; 34.4 ; Esekiyel 32.7 ; Suwel 2.10

32 « Yii leŋke bisa a wahtaa
nay mii nimile ra, ow yéeh
yin na : malaaka ya sun neh,
so' mi Koy ka sah mi yéeh
yin na ; Boffa kut daa yúh.
33 Këlíi affon ɗon hel nuf
na, ndée ɗon yíih wahtaa !
34 Ɗi mín mëllúu a biti ow
koloh saañ ɓaaɓ : ɗi yahti
saañ raa, ɗi hel faam fa ya'
yi súrgë yí, ɓëyí në ɓéeɓ a
yee nay rii page ra, anti nah
wohoha caŋ afi.
35 Kon këlíi affon ! Ɗon
yíih wahtaa nay nimile yíkíi
faam fa ra : mín aya fíníin,
mbée leelu elek, mbée
hagaɗ, mbée ɓaaɓ.
36 Mëytíi ayi beetti ron, te
ɗeefa ɗon nee'e.
37 Yee won mi ron bee ra,
mi woniɗ ɗi ɓëewë ɓéeɓ :
Cëgí affon ! »

14

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Lúkkë 22.1-2 ; Saŋ 11.45-53)

1 Waal ana balaa Paagi
yëwúɗɗë a feedi mbúurú
njeñe ya, kélfë yí seeyoh ya a
yëeddëh yí kootii Mëyíis na
saamu nufa nay waa tíkée
Yéesú ya' ndaŋ feey, wa hap
ri húl rë.
2 Wa wonantuute biti
ɓanay hen filiɓ feeda, toñeh
ɓëy gina ay kolee sun fi wa.

Ɓelaa yíin Yéesú laakkoloñ ra
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Saŋ 12.1-8)

3 Yéesú húmú Betani faam
Simoŋ fa mëssée guuñ ɗa,
tookke na ñam. Lahte ɓelii
haalte kúɗté bútlí yotuu la'a
na wonuu albataar ra, líiffé
a laakkoloñ naarde kah-kah.
Ɓelaa konte un bútlë, yíinté
laakkoloña af Yéesú.
4 Lahte ɓëewí húmú në
yaa neɓaay wa, na wonan-
tuu hanndal ki wa tih : «
Yahi laakkoloñi yee laha'
njiriñ mi bih ?
5 Wa yaayeeh hélíis caak*
koon cadum fa yeru ñëkíɗɗë
ë ? » Wa yabute na wonu af
ɓelaa woni misikke.
6 Ndaa Yéesú won wa tih :
« Bëelí jaambura afi ! Ɗon
moklu ri yi ɗeeha ? Yee
pagiɗ so' ri bee ra, yii wunte
!
7 Ñëkíɗ ii koloh filiɓ fon,
ɗon mínú wëe pagiɗ wahtii
neɓa' ron ; ndaa so' mi bee
mii hom filiɓ fon dee faraah.
8 Ɓelaa paŋ yee mín ɗí rë ;
ɗi túm së' laakkoloñ waayɗi
hacadi so'.
9 Mee ron won kaaf ka ra
ee : tígí waariyuun Uni Neba
ëldúnë ɓéeɓ, yee paŋ ɓelii
bee ra ay naa ɓíllú, nuffi
ɓëewë pay ɗii na. »

Caŋi Yudaas yaayi Yéesú
(Saame Maccëe 26.14-16 ; Lúkkë 22.3-6)

10 Filoon fi baaha, Yudaas
Iskariyot, ow di taalibe yi
sabboo a ana ya caŋke yaayi
Yéesú. Ɗi payte kélfë yí
seeyoh ya na, wonte wa
baaha.
11 Keluu wa woni ra,
keeññi wa sosse níi sos, wa
gapute ri hélíis. Yudaas na
anti saam wahtaa nay rii

* **14:5 14.5** *hélíis caak* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *dëñé tíméer éeyë (300).* Daa ganjarma légéy súrgë kíil múlgús.

ɗamaalee Yéesú níi ɗi yaay ri wa ra.

Míllëení Yéesú reer a taalibe yi
(Saame Maccëe 26.17-30 ; Lúkkë 22.7-23 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

12 Bisa ɗéɓ bissi feedi mbúurú njeñe ya te daa bisa na hawuu har fi Paaga ra, taalibe ya meelute Yéesú wonu tih : « Fu faha' biti fun waayɗun ɗo reeri Paaga tígí dih ? »
13 Ɗi wolte ow ana di taalibe yi won wa tih : « Pëyí filiɓ ginin, ɗon ay tee'a' a ow yaal kúɗ pen muluɓ. Lah ñéyí tala
14 níi tígë nay rii haale ra. Ɗon lah na raa, wëní yíkíi faam fa tih : “Yëeddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee ɓani taalibe yi reeri Paaga ra.”
15 Hen ɗaaha raa, ɗi ay ron teeɓ lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi wocce : yii nay yen sohlee ɓéeɓ ín në. Ɗon ay waayee reeri Paaga daaha. »
16 Taalibe ya koluu daaha suute ginin ; wa ɗeefute iña ɓéeɓ ti ɗee húmú wona' wa Yéesú rë nen. Ɗaaha, wa waayute reeri Paaga.
17 Fíníin fín, Yéesú a taalibe yi sabboo a ana ya ayute faam fa.
18 Homuu wa reera ra, ɗi won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di ɗon na, bi na reer a so' ee, ay soo yaay. »
19 Wona ɗúmëlté keeññi taalibe yi, wa na meelu Yéesú yínë-yínë wonu ri tih : « Mbaa ri so' neh ? »
20 Ɗi won wa tih : « Ɗi ow di ɗon fi sabboo a ana ya, bi na soop mbúuríi a so' filiɓ loona yínë.
21 Kaah biti so' mi Koy-ɓëë' mi waɗtee húl ti di bíníyúu rí sun fi so' Téerëe nen ; ndaa mas ɓëë' nay soo yaaye ra ! Biti ri límíh koon daa gén ɗii na. »
22 Wa homu ñama, Yéesú ɓeɓpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeɗte taalibe yi, won wa tih : « Ɓéyí, mbúuríi bee faan so'. »
23 Filoon fi baaha, ɗi ɓeɓpe kaas béeñ, símpé Koope, yeɗte taalibe yi, wa ɓéeɓ hanute na.
24 Ɗi antee waa won tih : « Yee ñif mi so', ñif ma pokalsa' Koope a ɓëewë rë. Wa ay keen ndah ow caak.
25 Mee ron won kaaf ka ra ee : mii hanil ɓéeñ níi yiin nay mii hane béeñ has Nguur ki Koope ra. »
26 Filoon fi baaha wa haalute yeekaa yi kañaa ya. Wocuu wa ra, wa koluute na suu daŋi Ëlíiffë.

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Lúkkë 22.31-34 ; Saŋ 13.36-38)

27 Yéesú won taalibe yi tígí daaha tih : « Ɗon ɓéeɓ, ɗon ay sélít ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : *“May hap níirëhë húl, te harra ɓéeɓ ay hasla'.”*✡ »
28 Ɗi ɓaatte won tih : « Di wona' ri Téerëe daaha kaah.

✡ **14:27 14.27** Saame Sakari 13.7

Te filoon fi hawi so' húl, may
këllú ƀúudé, mi këllëh rën
Galile. »
29 Peer won ɗi tih : « Wuti
ƀëewí kayya ƀéeƀ sélít rëe,
mii naa non. »
30 Yéesú won ɗi tih : «
Mee roo won kaaf ka ra ee
: elgee woteh beh, fiisiin ki
paan waal ana, fay taasa' biti
fu yúh së' níi hen waal éeyë.
»
31 Peer ƀaattee ham híin
won tih : « Calalte so' biti
mi hawu húl a ɗo, ndaa mii
mëssí taasa' biti mi yúh rë.
» Wa fi taalibe yi kayya ƀéeƀ
ƀal ñeyute una na wonu yaa
yínë.

Ɗaŋi Yéesú di Setsemani
(Saame Maccëe 26.36-46 ; Lúkkë 22.39-46)

32 Tílúu Yéesú a taalibe yi
níi wa lahute tígë në wonuu
Setsemani ra, ɗi won wa tih
: « Hëmí deh, mi pay ɗaŋ
Koope. »
33 Na saañ ɗi ra, ɗi
kúrëelëhté Peer, Saak a Saŋ.
Ɗi dalte néekíñë', keeña
ɗúmpé ces.
34 Ɗi won wa tih : « Keeñ
so' ɗúm ɗúmë níi mí mínléh
; hëmí deh, te ɗon yeele ! »
35 Ɗi antee hécëh yutuuɗ,
yeɗɗohte líhëhté feey, na
ɗaŋ biti mín hen raa, yii
misiga nay rii kate wahtii
baaha ra wuloh ri,
36 na won tih : « Baap†,
ɗo fa mín ƀéeƀ rë, éccíré
gulii coono fi bee wuloh so'
! Ndaa di mín ɗíi man ƀéeƀ,
yee nay lahe ra ƀanan hen
yee faha' mi ra, ndaa bee
faha' fu ra. »
37 Kola' ri dah, ɗi nimilte
taalibe yi éeyë yë në, ɗeeffe
wa na nee'u. Ɗi won Peer
tih : « Simoŋ, fu nee' nee'oo
? Fu míméh yeel wuti yaha
wahtu yínë kut a ?
38 Yéelí ɗon ɗaŋ, toñeh
ɗon ay keene fíirí Seytaane.
Ow na faha' paŋ yin wun,
ndaa ri mitay ! »
39 Ɗi hécíilté na ɗaŋ,
ñeyaatte unna ɗéƀ ɗë.
40 Woca' ri ra, ɗi nimi-
laatte taalibe yi na, ɗeefaatte
wa na nee'u, bi luk wa pëní
fë doole. Wa lahuy yii wo-
nun wa ri.
41 Nimila' ri waali éeyë fë
rë, ɗi ɗeefaat wa na nee'lu,
ɗi won wa tih : « Ɗon ɗaa na
nee'lu ɗee ɗon na hílsúu ë ?
Ɗúmpé ! Wahtaa lahte. Ëlí
! So' mi Koy-ƀëe' may yaayu
mi tíkú ya' yi bakaaroh ya.
42 Këlíi yen saañ ! Ëlsíi,
ƀëe' yaay so' ra ee ac ɗa ee.
»

Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Lúkkë 22.47-53 ; Saŋ 18.3-12)

43 Yéesú hom wona, Yu-
daas ow di taalibe yi sabboo
a ana ya yíppée ac, ñéerë'té
a dúukël ow, yi kúrú jépíl
a duuɗ. Kélfë yí seeyoh ya
a yëeddëh yí kootii Mëyíis a
ƀaha ya gina daa wolu wa.
44 Ɗeef Yudaas fa nay rii
yaaye ra, teeƀpe wa yee nay
rii page ra níi wa yúhsë' rí
rë. Ɗi húmú won wa tih :
« Ɗëe' nay mii fëené rë, ɗi
baaha ; lah hëbí rí te ɗon hof
biti ɗon yah rii kúɗ. »

† **14:36 14.36** Bíníyú *Abbaa, Baap.* Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúɗɗë.

45 Laha' ri ra, ɗi júɓ sun
fi Yéesú ciɗ won ɗi tih : « Ɓahaa ! » Ɗi fëenté rí.
46 Ɓëewë yípútée yejoh
sun fi Yéesú, habute ri.
47 Ow di ɓëewë húmú në
rë fúulté jépílí, paaŋke rí
súrgíi seeyohi gaana, lecce
nufa.
48 Yéesú won ɓëewë tih :
« Ɗon ayuu yi ɗeeha a jépíl
a i duuɗ hami so' man mi
banndi nen ?
49 Mi húmú homa' filiɓ
fon faraah mi yëeddée filiɓ
Faam fi gaani Koope te ɗon
habuy so' ! Ndaa yii bee
waɗti lahaa ɗeeha, nda yee
bíníyú Téerëe rë lah. »
50 Tígí daaha, taalibe yi
ɓéeɓ heguute, helute ri.
51 Lahte kúkëyí wahambaanii húmú ñeete tal Yéesú
ɓal. Ɗi húmú lamboh úuf.
Ndaa ɓëewë na yuluu hami,
52 ɗi helte úufë ya' yi wa,
hegohte a faan holoŋ‡.

Tëekrí Yéesú këemí yëwúɗɗë

(Saame Maccëe 26.57-68 ; Lúkkë 22.54-55, 63-71 ; Saŋ 18.13-14, 19-24)

53 Ɓëewë kúrúté Yéesú
faam seeyohi gaana, tígë
tee'uu kélfë yí seeyoh ya, a
ɓaha yi yëwúɗɗë a yëeddëh
yí kootii Mëyíis rë.
54 Peer hompe filoon wu-
lohte, ñeete tal Yéesú. Ɗi
haalte baylii faam seeyohi
gaana, tookke a wohoh ya na
yoonndoh.
55 Kélfë yí seeyoh ya a ɓëy
këemí gaani yëwúɗɗë ɓéeɓ
saamute yii yabun wa Yéesú
níi mín tah ɗi hawu húl,
ndaa wa oluy.
56 Ow caak yabute ri iñi
lahay, te wonna ñéerëey.
57 Lahte ɓëewí míllúutée
koloh, yabute ri yii lahay
wonu tih :
58 « Fun keluute ɗi wonte
biti ɗi ay poo Faam fi gaani
Koope bee ya' ow taɓah ri
ra, te filiɓ waal éeyë ɗi ay
taɓahaat kay, bi ya' ow ii naa
leɓ. »
59 Ndaa yii leŋke yii baa
sah, wonni wa ñéerëey.
60 Tígí daaha, seeyohi
gaana kolohte caŋke leelii
ɓëewë meelte Yéesú won ri
tih : « Fu lahay yii lofa fu di
yee yabu ro ɓëewí yee ra a
? »
61 Ndaa Yéesú hente tiɗ
héddëhté. Seeyohi gaana
meelilte ri, won tih : « Daa
fu Buura Koo fal ri ra, Koy
Koope fa na kañu ɓëewë rë
ë ? »
62 Yéesú won tih : « Daa
mi ! Te ɗon ay ot so' mi Koy-
ɓëe', mi took hëbís Koope fa
mín ɓéeɓ rë, mi hom ya'i
ñamaa fi, te ɗon ay ot mi aye
filiɓ nérrë sun. »
63 Seeyohi gaana ɗaɗte
búubí tígí daaha, won tih :
« Yen ay pagilee seede yih ?
64 Ɗon keluute ɗee sola' ri
Koope ra. Ɗon wonu yi na ?
» Ɓëewë ɓéeɓ wonu tih : «
Ɗi waɗti húlë húlë ! »
65 Lahte ɓëewí na tuulu
sun fi, pokute íllë, na maagu
ri kít anutee rii won tih : «
Fu yonente saa ɓal ? Wone
ɓëe' laɓ ɗo ra ! » Wohoh ya
ɓal na namuu rii fúuɗ mbey.

‡ **14:52 14.52** Ow caak habuu biti kúkëyí wahambaanii bah, daa Saŋ fa na wonuu Marka ra, Marka fa bíní Uni Neba ra. Ɗi na dëekúu Saŋ Marka ɓal.

Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Maccëe 26.69-75 ; Lúkkë 22.56-62 ; Saŋ 18.15-18, 25-27)

66 Wahtii baaha ɗeef Peer húmú baylaa feey. Ow di ɓeleɓɓa na légéyú faam seeyohi gaana ra ñeete daaha,
67 otte ri na yoonndoh, ɗi yíiɗté rí níi antee rii won tih : « Ɗo fi bee ɓal, ɗoni Yéesú fee ke ɓëy Nasaret bee daa na húmú ñéerúu. »
68 Ɗi taasa'te won tih : « Mi keleeh wonu, mi yéeh yee na faha' fu won ra. » Ɗi antee koloh baylaa daaha, saañce ílí këemín. [Tígí daaha, paan fiisohte.]
69 Ɓelaa olilte ri daaha, ñeyaatte una wonte fíi ɓëewë húmú në rë tih : « Ɓëyí bee non wa fi yaaha na ! »
70 Peer taasiilte. Tíkëh yutuuɗ, ɓëewë húmú hatni baaha ra wonu ri tih : « Lahte íl ɓal ! Fu non wa fi yaaha na ! Miteh taasa', ndah ɗo ɓal, fu ɓëy Galile. »
71 Peer hampe yee ham ɗi ra rek, añohte won tih : « Mi fel raa, yii kat so' ɗi baaha ! Mi yéeh ɓëe' na wonuu ɗon so' ra ! »
72 Una na lús, paan na fiisoh waali ana fa, ɗi yíppée nérsëh yee húmú won ri Yéesú rë biti fiisiin ki paan waal ana, ɗi ay taasa' biti ɗi yúh rí níi hen waal éeyë. Ɗi yíppé afi tígí daaha na looy.

15

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Maccëe 27.1-2, 11-14 ; Lúkkë 23.1-5 ; Saŋ 18.28-38)

1 Yíilë' Koo ɓaabin cúɓ, kélfë yí seeyoh ya tookute a ɓaha yi yëwúɗɗë ɓéeɓ a yëeddëh yí kootii Mëyíis, ɓëy këemí gaani yëwúɗɗë ɓéeɓ daal tookute. Wa pokiruute Yéesú komute ri Pilaat.
2 Pilaat meelte Yéesú won ɗi tih : « Daa fu buuri yëwúɗɗë ë ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, daa mi ! »
3 Kélfë yí seeyoh ya na yabu Yéesú yin caak daaha.
4 Pilaat meelilte ri won tih : « Fu míméh lof a ? Fu keleeh iña na yabu ro ɓëewí yee ra ɓéeɓ ë ? »
5 Ndaa Yéesú wonlilay yin ; yii baaha kúnté af Pilaat.

Tígí Yéesú húl
(Saame Maccëe 27.15-26 ; Lúkkë 23.13-25 ; Saŋ 18.39 níi 19.16)

6 Lahaa Paak ɓéeɓ, Pilaat ɗúhíɗ ow kasaa, bee fahuu ɓëy gina biti daa ri yeɗɗun ra.
7 Ɗeef lahte ɓëyí hínú Barabaas téyúté kasaa a ɓëewí ɓani wa húmú haa'uute nguur ka níi ow húlté.
8 Tígí daaha, dúukël ow ɗeefiɗte Pilaat faam, meelte ri yee ɓaaha' ri pagidi wa ra.
9 Pilaat won wa tih : « Ɗon fahuute biti mi yessiɗ ɗon buuri yëwúɗɗë ë ? »
10 Ɗi fi Pilaat yúhté biti nagajek kélfë yí seeyoh ya iñaanuu Yéesú iñaanoo daa tah wa kom ɗi ri.
11 Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya sorute dúukëlí

ɓëewë nuf, nda wa mín won Pilaat biti ɗi yeɗɗan Barabaas.
12 Pilaat wonil ɓëewë tih : « Mantee ɓal, kon ɗon fahuu biti mi hena ɓëe' në wonuu ron buuri yëwúɗɗë rë ɗíh ? »
13 Wa ɓéyrúté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »
14 Pilaat won wa tih : « A ri paŋ yii ɓosi bih ? » Ndaa wa ɓaatuutee ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ! »
15 Bi faha' Pilaat yii neɓa' ɓëewë, ɗi ɗúhríɗté wë Barabaas kasaa, laɓirohte Yéesú laraw, antee wa rii yeɗɗa' wa daaye ri kurwah.

Këekkëlíi soldaarra Yéesú (Saame Maccë 27.27-31 ; Saŋ 19.2-3)

16 Soldaarra ɓeyute Yéesú, kúrúté rí baylaa filiɓ faam gëernëer, dëekúté soldaarri kayya filiɓ ɓéeɓ.
17 Wa tíkúté paltu luum sun fi, ɓeyute ñap yugusute baane, ɓekute afa,
18 na anuu rii wodoh wonu tih : « Coleere buuri yëwúɗɗë ! »
19 Tígí daaha, wa na laɓisuu ri kankaniit bëhëer af, na tuulsuu ri, na anuu yek fíyí, na sígímírú rí.
20 Këekkëlíyúu wë rí níi wocce ra, wa nísúté paltii luuma faana, ɓekaatute ri búuɓɓí, anutee rí ɗúhíɗ ëssín na suu daaji kurwah.

Daayi Yéesú sun fi kurwaha (Saame Maccë 27.32-44 ; Lúkkë 23.26-43 ; Saŋ 19.17-27)

21 Lahte ɓëyí hínú Simoŋ, ɗi ɓëy Siren, daa ri boffi Iliksaan a Rufus. Ɗi húmú kola' meey koon, ɓani soldaarra tee'uute, wa enute ri kurwahi Yéesú.
22 Wa kúrúté Yéesú tígë në wonuu Golgotaa ra (daa ri : këeŋ-af).
23 Wa yerute ri béeñí boolluu a míir, ndaa ri hanay.
24 Wa koluu daaha, daayute ri kurwaha. Filoon fi baaha, wa púlúfúté búuɓɓí, woruute wa hanndal ki wa.
25 Wahtaa daayu wa ri kurwaha ra tee'a' siñaakada.
26 Lahte bíníi tíkú af kurwaha, teeɓa'i yee tah Yéesú tíkú húl rë. Unna won yii beh : « Ɓëyí bee daa buuri yëwúɗɗë. »
27 Wa daayaaluute banndi ana ɓal kurwah hëbís Yéesú : ɓëyí yínëe paa'te ri ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu. [
28 Yee bíníyú Téerëe rë laha'te ɗaaha, bitih : *« Ɗi kídëelúuté ɓëewí ɓossa na.* »✡]
29 Ɓëewë në ñeyu hatni baaha ra, na hégíyú affi wa na solu ri wonu tih : « Ɗo fa won biti fay poo Faam fi gaani Koope, fu taɓahaat ɗi filiɓ waal éeyë rë,
30 namee sëmlë' afu, fu nuul kurwaha. »
31 Kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis ɓal na ñaawlu ri hanndal ki wa wonu tih : « Ɗi sëmlë'té i ow

✡ **15:28 15.28** Saame Isayii 53.12

kay, ɗi antee míméh sëmlë' afi !
32 Buura Koo fal ri ra fa, buuri Israyel ra, nuulan kurwaha noo. Ɗi nuul níi fun tík ɗí íl rëe, fun ay gém ɗii na. » Ɓëewë daayu kurwah hëbísí rë, ñaawlute ri ɓal.

Húlí Yéesú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Lúkkë 23.44-49 ; Saŋ 19.28-30)

33 Laha' na' leelu af ra, gina ɓéeɓ ñúussé túɗ níi mitte wahtu éeyë.
34 Wahtii éeyë fë, Yéesú ɗaasse foŋ won tih : *« Eloyi, Eloyi, lama sabaktani ? »* Daa ri : *« Koope, Koope, fu súugëh së' yi taan ? »*✡
35 Lahte i ow di ɓëewë húmú daaha ra, keluu wa unni yah, wa wonu tih : « Kélíi woni, ɗi ee dëek Éelí rë kan ! »
36 Ow di waa na múkëté ɓeɓpe líil sooppe ri bineegar, pokke ri af baaŋ bëhëer, yuliɗte ri ɓúk Yéesú na faha' hënndí, na won tih : « Yéɗɗí yen olsoh, nda Éelí ay ac nuuliɗ ɗi raa. »
37 Tígí daaha, Yéesú ɗaasse foŋ, yeɗɗohte lússé.
38 Wahtii baaha, rídíi ɓídí Ƒaam fi gaani Koope ɗap tígí selaa níi sela ra ɗaɗte dala'te sun níi feey, ɓísëlsë'té ana.
39 Kélfíi soldaara húmú caŋ fíi Yéesú rë, ola' ri ɗee húlë' rí rë, won tih : « Ɓëyí bee Koy Koope kaah ! »
40 Lahte ɓeleɓɓi húmú cëehúuté, na olsuu. Mari fi ɓëy Makdalaa húmú waa na, Salome, Mari yaafi Saak Yutuuɗ a Soses.
41 Wa na húmú ñéerúu a Yéesú homa' ri Galile ra, na tooppituu ri. Ɓeleɓ caak kay húmú në ɓal, yi húmú ñéerúu a Yéesú na ac ri Yerusalem ra.

Haji Yéesú
(Saame Maccëe 27.57-61 ; Lúkkë 23.50-56 ; Saŋ 19.38-42)

42 Yiin húl Yéesú rë teya' a bisi waaja, daa ri bisa këllëh bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, te na' sosse haat.
43 Daa tah Suseef fi ɓëy Arimate fa húmú lahte tii kélfë yí yëwúɗɗë në rë, te na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope ra ɓal, kola' daaha pokke fídí, payte Pilaat na, meelte ri ɓúudé fí Yéesú.
44 Ndaa kela' Pilaat húlí Yéesú rë, yaa gaawa'te ri. Ɗi dëekrëhté kélfíi soldaarra, meelte ri nda Yéesú maañcee húl rëe.
45 Wona' ri kélfíi soldaarra biti ɗi húlté kaah ra, Pilaat wonte Suseef biti ɗi mín ɓeɓ ɓúudé fë.
46 Tígí daaha, Suseef payte lompe perkal, nuuliɗte ɓúudé fë kurwaha, líiwë'té rí perkala, ɗappe ri kolom ki yotu loo la', antee píníŋ la' gaan, kúnë'té nuŋa.
47 Mari fi ɓëy Makdalaa a Mari yaafi Soses homute na olsuu tígë hacuu ɓúudé fí Yéesú rë.

16

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Maccëe 28.1-8 ; Lúkkë 24.1-12 ; Saŋ 20.1-10)

✡ **15:34 15.34** Saame Kañaa ya 22.2

1 Gétë' bisa na hílsúu
yëwúɗɗë rë, Mari fi ɓëy
Makdalaa a Salome a Mari
yaafi Saak lomute i yin
heeñlaa, yugusii ɓúudé fí
Yéesú.
2 Púlí na' ɓaabi dímëesë
cúɓ, wa koluute na suu tígë
hacuu Yéesú rë.
3 Homuu wa waala ra, wa
na meelantuu hanndal ki wa
tih : « Daa nay yen píníŋíré
la'a ɓúk luuya ? »
4 Ndaa ɓéyrúu wë affi wa
ra, wa olute biti la'a húmú
ɓúk luuya ra, di gaana' ri
ɓéeɓ píníŋúté hatin.
5 Wa haalute luuya,
olute wahambaanii ɓekoh
sabidoor naa' tookke ya'
ñamaa ; wa yípútée tíit.
6 Ndaa ɓëe' won wa tih
: « Ngënë tíití ! Mi yúhté
biti ɗon saamu Yéesú fí ɓëy
Nasaret fa húmú daayu kur-
waha ra. Ɗi íníh deh, ɗi
këllúté ɓúudé. Ëlsíi tígë
húmú fëndú rí rë.
7 Yípíi pay ɗon won Peer
a taalibe yi kayya biti ɗi
këllëhté rën Galile, ɗon ay
rii olee dín fë ti di húmú
wona' ri ron nen. »
8 Ɓeleɓɓa ɗúhúté luuya
na suu a múkë, wa tíitú tíitë
níi na saaku. Tíidë tíitú wë
rë tahte wa wonuy ow yin
waala.

Feeñiyoh yi Yéesú
(Saame Maccë 28.9-10, 16-20 ; Lúkkë 24.13-49 ; Saŋ 20.11-23 ; Tílëdí apootarra 1.6-8)

[
9 Kola' Yéesú ɓúudé
ɓaabi dímëesë rë, ɗi ɗéɓpí
feeñiyoh Mari fi ɓëy Mak-
dalaa fa ɗi húmú líkíɗ ɗí
yébítëh paana ra.
10 Mari payte ɓílíɗté
ɓëewë në húmú ñéerúu a
Yéesú rë yee lah ra, ɗeef
keeññi wa lissí líif, wa na
looyu.
11 Wona' wa Mari biti
Yéesú ee pes ɗa te ri otte ri
ra, wa gémúy rí.
12 Filoon fi baaha, Yéesú
feeñiyohte taalibe ana yi
homu waal. Wa yúhsúuy rí
wahtii baaha bi lofisoh ri.
13 Tílë' níi wa yúhsúuté
rí rë, wa nimilute, ɓíllúté
taalibe yi kayya baaha, ndaa
wa gémúy wë ɓal.
14 Yéesú míllë'tée feeñiyoh
taalibe yi sabboo a yínë yë
ɗeef wa homu ñam ; ɗi na
won affi wa di yee lahuy wa
ngém rë, a súhí wë keeñ af
biti wa gémúy woni ɓëewë
olu ri filoon fi bee këllúu rí
ɓúudé rë.
15 Ɗi antee waa won tih : «
Pëyí ɗon waare ɓëy ëldúnë
ɓéeɓ Uni Neba.
16 Ɓëyí gém Uni Neba te
ɗi bëtsú, ɗi ay múc ; ɓëyí
gémëy nék, ay daanu.
17 Ɓëewë gémú rë ay
tíinndúu ɗeh : di tii so' wa
ay lík i yébítëh, wa won
wonaɗ has,
18 wuti wa ham goŋ ya' yi
wa mbée wa han sot raa sah,
yin ii waa kat. Te wa tíkë'
jéríɗ ya' tii so', jérdë ay wah.
»

Nimili Yéesú sun-Koo
(Saame Lúkkë 24.50-53 ; Tílëdí apootarra 1.9-11)

19 Wona' Yéesú-Yíkëe a wa
níi wocce ra, Koo ɓéyíɗté

rí kúɗté rí hëbísí sun, ɗi hompe ya'i ñamaa fi.

20 Taalibe ya sayuu daaha na waariyu Uni Neba ëldúnë ƀéeƀ. Ɗi fi Yíkëe habra'te wa légéyí wë níi yii won wa ƀéeƀ ñéerë' kimtaan.]

Uni Neba bíní Lúkkë rë Kúnsëe

Di ɓaahi jaŋaa Lúkkë daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Lúkkë nék húmú payoh, te ri húmú yëwúɗ neh. Ɗi bíníté téeré kay, daa ri bee won sun fi tílëdí apootarra ra. Ɗi húmúy apootari Yéesú dé', ɓani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame Kolos 4.14). Ɗi meelsa' meelsoo níi ɗi lahte yii lante ri sun fi pesi Yéesú, ɗi na anti bíní unni yeh. Ɗi bíní unna ɓëyí hínú Tewofil.

Lúkkë bíníté iñi lahte solo pesadi Yéesú : Koope wolte Yéesú ëldúnë nda ɓëyí gém ɗii na ɓéeɓ múc. Ɗi teeɓa'te biti ɓal Yéesú daa Yíkëe.

Filiɓ téeríi beh, ɗi wonte sun fi :

- yii leŋke ɗee aya' Saŋ Batis ëldúnë rë *(1.5-25 ; 1.56-80)*,
- yii leŋke ɗee aya' Yéesú ëldúnë rë *(1.26-55 ; 2.1-20)*,
- yii leŋke payi Yéesú jéríɗɗë *(4.38-41 ; 5.12-26)*,
- yii leŋke kimtaanni caakka paŋ ri ra *(7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17)*,
- yii leŋke anili ɓëe' naa'-keeñ dék Samari ra *(10.29-37)*,
- yii leŋke bee paya' Yéesú faam i Martaa a Mari ra *(10.38-42)*,
- yii leŋke kolohi Yéesú Galile ɗi na saañ Yerusalem *(13.22-30 ; 18.31-34)*,
- yii leŋke anili kúkëyë múuy níi olute ra *(15.11-32)*,
- yii leŋke húlí Yéesú *(23.13-56)*,
- a yii leŋke kolohi ɓúudé *(24.1-49)*.

Ɓëyí fí janí téeríi bee ɓéeɓ ay yúh biti Yéesú daa Sëmlëhí ɓëewë gémú ɗii na ra ɓéeɓ.

Yee tah Lúkkë bíní unna ra

1 Ɓah Tewofil, ow caak bíníyúté di oluu wa ri, di yii leŋke iña lah filiɓ fi fun dee bín fë rë,
2 ti di ɓíllúu wë ɓëewë maasuu iñyaaha dalaani wa ra, te daa wa ɓëewë na waariyu Unni Koope ra.
3 So' ɓal, mi nampee meelsa' yii lante sun fi iñyaaha ɓéeɓ, mi na téebíɗ, dala'te dalaani wa, mantee ot biti ette mi bíníyíɗ ɗë wë.
4 Hen ɗaaha raa, fay yúh biti iña teeɓu fu ra ɓéeɓ kaah.

Woni ban fi límí Saŋ Batis

5 Jamanaa hena' Erot buuri Yúdée rë, húmú lahte seeyohi hínú Sakari, ɗi non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Ɓeleɓi hínú Ilsabet, ɗi sédí Aaron seeyohi gaana.
6 Wa ɓéeɓ ana húmú júɓúté íllí Koope, wa na hélíh yin túuyë' yë, wa na pagu iña naha' Koo-Yíkëe rë ɓéeɓ.
7 Wa húmú lahuy koy, af biti Ilsabet húmú míméh

pok loo, te wa ɓéeɓ ana
ɓahayute.

8 Lahte bis, Sakari hompe
waaji seeyoha yuliɗ Koope
na ra, ndah goomali ɗaa
eyuu paŋi.
9 Di ɓaahuu wa ri, seeyoh
ya húmú tansuu ow, këɗrí
Koope cuuraay tígë lukki
sela filiɓ Faam fi gaani Koo-
Yíkëe rë. Bee yínée tansa
keen sun fi.
10 Wahtaa na kara' cuu-
raaya ra, ɓëewë ɓéeɓ húmú
ëssë na ɗagu.
11 Sakari hom filiɓ níi
ri otte malaakii Koo-Yíkëe
hatna paa' tígë na tamuu
cuuraay ra ya' ñamaa.
12 Ɗi tíitté, afa kúnëhté.
13 Ndaa malaakaa won ri
tih : « Ngana tíit Sakari !
Koope tahte ɗaŋu : ɓeleɓu
Ilsabet ay roo límíɗ koy
yaal, lah dëekée rí Saŋ.
14 Keeñu ay naa sos níi sos
te límí ay neɓa' ow caak.
15 Ɗi ac ow gaan íllí Koo-
Yíkëe. Ɗi ii han ɓéeñ mbée
hani mín maniyil ɓéeɓ.
Balaa ri límú, ɗi ay líif a
Ruuh-Peseŋ.
16 Ɗi ay nimiliɗ ow caak di
ɓëy Israyel Koope na, Yíkíi
wë.
17 Ɗi ay këllëh Yíkëe,
ñéerë' a doolii Ruuhi Koope
húmú yonente Éelí në rë,
yugusa' hanndal ki baappa
a koyya, nimiliɗ ɓëewë
súugúu Koope ra, wa ñéerë'
a ɓëewë júɓú rë. Ɗi ay saam
dúukëlí ɓëewí ay homɗe
Koo-Yíkëe. »
18 Sakari meelte malaakaa
won ri tih : « May yúhée biti
yii baa ay lah ɗíh ? So' mi
ɓahate te ɓeleɓ so' ɓitiffe. »
19 Malaakaa tahte won ri
tih : « Daa mi Gaburyel, mi
homa' hëbís Koo. Daa ri wol
so' ɗoo na, komu uni nebi
bah.
20 Yee won mi ro baa ra ay
lahee ɗaaha biti wahtaa lah.
Ndaa gémë gémëy fu so' ra
tahte fii míníl won níi yiin
nay lahe iñyaaha ra. »
21 Yaaha ɓéeɓ ɓëewë
húmú ëssë na sehu, wa
éemúté maaña maañ Sakari
filiɓ tígí selaa ra.
22 Ɗúhë' rí rë, ɗi míméh
won waa na, ɗi wona' a wa
wonaɗ likiɗ. Tígí daaha,
ɓëewë anutee yúh biti ri ot
yin tígë.
23 Ɗúmlë' Sakari waalla
eyuu ri Faam Koope ra, ɗi
nimilte faam.
24 Gétë' iñyaa ɓéeɓ rë,
hompe níi Ilsabet ɓeleɓi
pokke loo, hompe yii mitte
céyín iip faam ɗúhëy. Ɗi
won nufi tih :
25 « Ëlí yee pagiɗ so' Koo-
Yíkëe rë kan ! Nufa payte
soo na, ɗi níssé gacaa húmú
homa' mi leelii ɓëewë rë. »

Woni ban fi límí Yéesú

26-27 Céyín pëenë filoon fi
heni Ilsabet loo, Koope wolte
malaaka Gaburyel kúkëy
cafay na, hínú Maryaama
; ɗi dék Nasaret di Galile.
Ɗi húmú onute yaal ; yaala
Suseef sédí Dawit.
28 Laha' malaakaa faam
Maryaama ra, ɗi won ri tih
: « Coleere Maryaama, ɗo fa
Koo-Yíkëe on ɗo mal ra. Ɗi
ee ɗoo na. »
29 Woni malaakaa kúnté
af Maryaama ; ɗi na níɓ

yee waɗti fahaa won wodohi
baa ra.
30 Malaakaa won ri tígí
daaha tih : « Ngana tíit
Maryaama, Koope daa on ɗo
mal.
31 Síkírée ! Fay pok loo
te fay lahee koy yaal, lah
dëekée rí Yéesú*.
32 Ɗi ac ow gaan te ri ay
dëekúu Koy Koope fa sunaa-
sun. Koo-Yíkëe ay rii yeɗ
ñaani nguur ki Dawit ciffi.
33 Ɗi ay hen buuri ɓëy
Israyel faraah, Nguur ki ii
mëssí ɗúm. »
34 Maryaama won
malaakaa tih : « Yii baa ay
mínée lah ɗíh te mi yéeh
yaal ? »
35 Malaakaa won ri tih :
« Ruuh-Peseŋ ay cép sun
fu, Koope fa sunaa-sun ay
teeɓa' doolii ɗoo na. Daa tah
kúkëyí selaa nay fuu lahee
ra ay dëekúu Koy Koope.
36 Ɓitifa' mboko mu Ilsa-
bet níi, ɗi pokke loo ; ɗi fa
húmú wonu biti míméh lah
koy ra, ɗi hom céyín fí pëenë
fí woteh.
37 Lahay yii wooñ Koo. »
38 Maryaama won tígí
daaha tih : « Mi súrgíi
Koo-Yíkëe ; yee won fu ra
lahaan ɗaaha. » Tígí daaha,
malaakaa takohte, saañce.

Yérí Maryaama Ilsabet

39 Tíkëh i waal, Maryaama
kolohte yíppée saañ gini
hom daŋŋi deyi Yúdée.
40 Laha' ri ra, ɗi haalte
faam Sakari, wodohte Ilsa-
bet.
41 Ilsabet na keloh wodohi
Maryaama, koy ka lowa
hégíyëhté, Ruuh-Peseŋ
yíppée rii haal.
42 Tígí daaha, ɗi ɓéyíɗté
uni sun won tih : « Koope
lukki barkel ro ɓeleɓba feey
fa ɓéeɓ te koy ka lowu
barkelte ɓal.
43 Daa mi wa níi, yaafi
Yíkíi së' na ac yérí së' ?
44 Ole ! Mi na keloh
wodohu rek, keeñ koy ka loo
so' sosse níi sos, tahte ri na
hégíyëh.
45 Fu lahte sos-keeñ, gémë
gém fu biti iña wonu fu te
kola' Koo-Yíkëe në rë ay lah.
»
46 Maryaama won tígí
daaha tih :
« Mee kañ ɗee gaana' Koo-
Yíkëe rë,
47 ɗi fa na sëmlë' së' rë tahte
keeñ so' sosse níi sos,
48 di yee hela' ri nuf soo na
ra, so' mi súrgë ɗii na
kut ra.
Daa tah dala'te woteh níi kiri
fi kirih,
ɓëewë ay soo dëekée sos-
keeñ fe.
49 Koope fa mín ɓéeɓ rë
pagiɗte so' yii gaante
;
tiyi selate.
50 Dee níi kiri fi kirih,
ɗi ay teeɓ ɓëewë neehu ri ra
naa'-keeñ.
51 Ɗi teeɓa'te doolii, paŋke i
yin gaan ;
ɗi tasaara'te ɓëewë në gaan-
gaanluu ra.
52 Ɗi cépíɗté buurra ñaanni
nguur ki wa,

* **1:31 1.31** Tii Yéesú di ébrë daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sëmlëhë.

ɓéyíɗté ɓëewë lahuy doole
ra.
53 Ɗi onte ɓëewë yaaɓu ra
njél,
líkké ɓëewë caaku yin ra wa
suute a ya' holoŋ.
54 Ɗi sëmlë'té ɓëy Israyel
súrgë yí,
teeɓpe wa naa'-keeñ,
55 ti di húmú gapa' ri caacci
yen nen, Abraham a
séttí níi kiri fi kirih. »

Límí Saŋ Batis

56 Maryaama hompe Ilsa-
bet na yii mitte céyín éeyë
antee nimil faam.
57 Laha' loo Ilsabet ra, ɗi
lahte koy yaal.
58 Keluu ɓëewë dékú a ri
ra a mboko yi biti Koo-Yíkëe
teeɓpe ri naa'-keeñ níi rë,
ɓani wa ɓéeɓ bokute lahute
na sos-keeñ.
59 Nimila' bisa límú
kúkëyë rë, ɓëewë ayute leji.
Wa fahuu yeri tii Sakari
koon, boffa ;
60 ndaa yaafa tahte won
tih : « Ëe-ëe', ɗi hínú Saŋ.
»
61 Wa wonu ri tih : « Lahay
ɓëyí hínú ɗaaha mboko yu
na. »
62 Wa anutee won a boffa
wonaɗ likiɗ, meelute ri tiya
nay yeru koohi ra.
63 Tígí daaha, Sakari
meela'te arduwaas, bínité
në unni yeh : « Ɗi ay hínú
Saŋ. » Ɓëewë ɓéeɓ éemúté
në.
64 Pereem Sakari yíppée
pëkísëh, ɗi dalaatte won, ɗi
yampe na sím Koope.
65 Ɓëewë ɓani wa dékú rë
ɓéeɓ tíitúté. Wona hente
lëyëŋ deyi daŋŋi Yúdée
ɓéeɓ.
66 Ɓëewë keluu iñyaa ra
ɓéeɓ na níɓú yii leŋ na, wa
na meelu affi wa yee nay
míllée kúkëyë rë, ndée lante
biti Koo-Yíkëe ñéerë'té a ri.

Kañi Sakari Koope

67 Ruuh-Peseŋ haalte
Sakari boffi kúkëyë, ɗi na
léhín unni kola' Koope na
won tih :
68 « Ɓëewë ɓéeɓ símún
Yíkëe, Koope fi ɓëy
Israyel, di yee yeela' ri
ɓëewí, sëmlë'té wë rë.
69 Ɗi kompe yen ɓëyí
gaani nay yen sëmlée,
bi ɗúhë' tali Dawit
súrgíi.
70 Daa ri yee maañ rii gapa',
ñeya'te ri yonente yi
sela yi ra.
71 Ɗi húmú wonte yen biti
ri ay yen sëmlë' ya' yi
haa'oh yi yen a kaa'oh
yi yen.
72 Ɗi teeɓpe caacci yen
naa'-keeñ, hampe yee
húmú pok ri hanndal
ki wa ra.
73 Koope añohte ciffi yen
Abraham biti
74 ɗi ay yen sëmlë' ya' yi
kaa'oh yi yen, nda yen
néekíñíih jaamiyohi ;
75 nda pesi yen ɓéeɓ, yen
hen ɓëewí selayute te
júɓúté íllí.
76 Te ɗo fi koy so', fay dëekúu
yonentii Koope fa
sunaa-sun, ndée fay
këllëh Yíkëe, fu ɗariɗ
ri waali,
77 fu teeɓe ɓëewí biti ri ay
waa sëmlë', baal wa
bakaaɗɗi wa.
78 Koope fi yen baahte te ri
naa'te keeñ, daa tah

ɗi ay yen hawaan a
niiñi ɗúhë' sun ti na'a
na púl rë nen,
79 niiñli yen fa homu ñúus
te tasuu seh kúl kë
rë, ɗi tík yen waali
jaammaa. »
80 Saŋ na ooɗ, afa na ɓaatti
kúnsëh. Ɗi húmú pesa' lu-
ufa níi yiin teekiroh ri ɓëy
Israyel ra.

2

Límí Yéesú
(Saame Maccëe 1.18-25)

1 Jamanii baaha, buura
hínú Ëgís rë túuyë'té kíní
ɓëewë dékú ginna Rom ílíf
wë rë ɓéeɓ.
2 Lahi kínë ɗéɓ baa ra,
ɗeef Kiriñus daa kélfíi gini
Sírí,
3 te ow fi ow ɓéeɓ saya'
bíníyëh gina coosaana' ri ra.
4 Ɗi fi Suseef ɓal nam-
pee koloh Nasaret di Galile,
saañce Betle'em di Yúdée,
gina coosaana' Dawit ra,
ndée ri non tali Dawit.
5 Na saañ Suseef bíníyëh
rë, ɓani Maryaama ñéerúu.
Ɗeef Maryaama húmú
pokke loo.
6 Homi wa Betle'em daaha,
lowa hampe ;
7 ɗi saawohte koy yaal.
Ɗi lëmëssé baakera ndíimú,
fëníɗté rí mbalka ñamaa júr,
bi ɗeef wa húmú ɗëmíh lasa
na hanluu ayoh ya ra*.
8 Húmú lahte níirëh yí na
nee'u wohi yuppi wa luufi
baaha.
9 Malaaka yínë di malaaka
yi Koo-Yíkëe púlëhté waa
na, niiñi ndami Yíkëe
hawaante wa. Tígí daaha,
wa tíitúté níi tíit.
10 Malaakaa won wa tih :
« Ngënë tíití ! Mi ac wonon
yii neɓpe keloh, yii ay sosil
keeññi ɓëewë ɓéeɓ níi sosil.
11 Elgee woteh beh, di
gin Dawit, lahte Sëmlëhí
límɗúté rën, daa ri Kiristaa,
daa ri Yíkëe.
12 Te ɗon ay rii yúhsée
ɗeh : ɗon ay ot baak-
eri lëmësú ndíimú, fëndú
mbalka ñamaa júr. »
13 Malaakaa na woc wona,
malaaka caak yípútée rí
ɗeefiɗ, wa na njooɓru
Koope wonu tih :
14 « Koo laha ndam di
sunaa-sun, te ɓëewë ri faha'
wa ra ɓéeɓ lah jaamma feey
fa. »
15 Nimiluu malaaka ya
sun-Koo ra, níirëh yë na wo-
nantuu hanndal ki wa tih :
« Yen yíppí koloh yen saañ
Betle'em, yen ole yee lah ra,
yee teeɓ yen Koo-Yíkëe rë. »
16 Wa yípútée koloh suute
na saamu. Lahuu wa ra, wa
olute Maryaama a Suseef,
wa ɗeefute baakera fëndúté
mbalka ñamaa júr.
17 Oluu wa kúkëyë rë,
wa ɓíllúté yee won wa
malaakaa sun fi ra.
18 Ɓëewë keluu ɓíllí níirëh
yë rë ɓéeɓ éemúté woni wa
níi éem.
19 Ɗi fi Maryaama hampe
iñyaa ɓéeɓ afi, na níɓ në.

* **2:7 2.7** Jamanii baaha, ɓëewë ginna luufa deyi baaha a júrë húmú mínú nee' lasa yínë. Ɗeefuu wa lasa na hanluu ra líiffé rë, Suseef a Maryaama húmú lasa na hom júrë rë.

20 Níirëh yë anutee koloh
na nimilu yuppi wa, na kañu
Koope, na njooƀru ri di iña
keluu wa te olute wa ra.
Iña ƀéeƀ lahte ti ɗee húmú
wona' wa malaakaa ra nen.
21 Nimila' bisa límú
kúkëyë rë, wahtaa nay rii
lecu ra lahte ; ɗi yerute tii
Yéesú ti di húmú naha' ri
malaakaa ɗeef yaafa pokay
loo doom ra.

Kúrí Yéesú Faam fi gaani Koope

22 Hompe níi wahtaa waɗ
waa púusúun rë lahte ti ɗee
túuyë' rí kootii Mëyíis rë
nen. Tígí daaha, Suseef
a Maryaama koluute kúrúté
Yéesú Yerusalem, jébëlúté rí
Koo-Yíkëe,
23 ndée bíníyúté di kootii
Koo-Yíkëe bitih : *« Koy ki
saawi yaali límú ƀéeƀ ay
jébëlú Koo-Yíkëe. »*✡
24 Wa yeruute hawra na
naha' kootii Koo-Yíkëe rë ƀal
: hëtë ana mbée bëdú teem-
teem ana†.
25 Húmú lahte ƀëyí dék
Yerusalem, ɗi hínú Sime-
woŋ. Ɗi júƀpé, gémpé
Koope níi gém, te lahte
yaakaar ayi ƀëe' nay sëmlée
ƀëy Israyel ra. Ruuh-Peseŋ
húmú haalte ri,
26 te teeƀpe ri biti ɗi ay
ot Buura Koo-Yíkëe fal ri ra,
balaa ri húl.
27 Ɗaaha, Ruuh-Peseŋ
yeñce ri Faam fi gaani
Koope. Kúrúu Suseef a
Maryaama koy wa Yéesú
paŋi yee naha' kootii Mëyíis
rë,
28 Simewoŋ ƀeƀpe kúkëyë
ƀoppe ri, símpé Koope na
won tih :
29 « Koo-Yíkëe, yee gap fu
so' ra lahte woteh. Fu mín
sëe yeris so' mi súrgúu mi
húl, mi saañ a jaamma,
30 ndée mi tíkké íllí së'
ngëey sun fi Sëmlëhë wol fu
ra,
31 te ƀëy ëldúnë ƀéeƀ ay rii
ot.
32 Daa ri niiña nay tahe
heetta feey fa ƀéeƀ yúh rë
rë ; ɗi ay on ƀëewú, ƀëy tali
Israyel ndam. »
33 Boffa a yaafa éemúté
yee won Simewoŋ sun fi
kúkëyë rë.
34 Simewoŋ ɗagiɗte wa
antee won Maryaama yaafi
Yéesú tih : « Koope daa wol
kúkëyí beh, kéenɗí a ƀéyrí
ow caak Israyel. Ɗi ay hen
tíinndëe te ƀëewë ay rii kaa'.
35 Ɗi ay tah ow caak teeƀa'
yee hom nuffi wa ra ; te ɗo
fi yaafa, fay lah yii ay roo
misik keeñu níi misik. »
36 Húmú lahte yonentii
ƀitiffe níi ƀitif hínú Aane ;
ɗi koy Penuwel fa tali Aseer.
Ɗani yaala húmú kooɗ ri
hena' ri cafay ra pesute kíil
paana, yaala antee húl.
37 Kola'te baaha, ɗi pesse
níi ri lahte kíil sabay peeye
a kíil iniil (84) te ri lahaatay
yaal kay. Ɗi homa' Faam fi
gaani Koope na' a elek oore,
ɗage.

✡ **2:23 2.23** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.2, 12, 15 ; Kíní ƀëy Israyel 18.15-16 † **2:24 2.24** Kootaa húmú naha' hawiɗ har a hëtë mbée har a bëdú teem-teem, ndaa ƀëyí húmú lahay cadum har raa, ɗi mín yera' hëtë ana mbée bëdú teem-teem ana. Saame Tali Léwí 12.8.

38 Ɗi laha' daaha ɗeeffe
wa na, ɗi yampe na sím
Koope, na won ɓëewë në se-
haaluu biti Koope ay sëmlë'
Yerusalem ra ɓéeɓ yii leŋke
kúkëyë në.
39 Wocuu boffi Yéesú a
yaafa paŋi yee naha' kootii
Koo-Yíkëe rë, wa nimilute
gin wa Nasaret di Galile.
40 Yéesú na ooɗ, afa
na ɓaatti kúnsëh na won
wonaɗ ɓaha. Ɗi húmú
neɓpe nuf te Koope yeɗɗay
ri.

Laha' Yéesú kíil sabboo a kíil ana ra

41 Húmú lahaa kíil ɓéeɓ,
boffi Yéesú a yaafa pay feedi
PaagaYerusalem.
42 Laha' Yéesú kíil sabboo
a kíil ana ra, wa ñéerúuté
a ri suute feedin, di ɓaahuu
wa ri.
43 Ɗúmë' feeda ra, ɓëewë
në nimilu, ndaa Yéesú tasse
Yerusalem te boffa a yaafa
yíih yin na.
44 Wa habuu biti koon
ɓani kooyya ñéerúu rë daa
homu, níi wa tílúté bis
múlgús. Kanuu wa ri ra, wa
na anuu rii saam mboko ya
a kooyya na.
45 Oluy wa ri ra, wa nimi-
lute Yerusalem na saamu ri.
46 Waali éeyë fë, wa ɗeefu
ri filiɓ Faam fi gaani Koope
tookke yëeddëh yë në, na
síkírëh wë, na meel wa.
47 Ɓëewë në síkírúu rí rë
ɓéeɓ, éemúté ɗee ñaaña' ri
ra a ɗee na lofa' ri won ra.
48 Boffa a yaafa éemúté níi
éem oluu wa ri ra. Yaafa
won ri daaha tih : « Ɗo fu
paga' fun yii bee ɗíh ? Funi
boffu moku moko saamu níi
mok. »
49 Ɗi won wa tih : « Ɗon
saamuu so' yih ? Ɗon yíih
biti mi waɗti homa faam
Baaso' a ? »
50 Ndaa wa yíih yee faha'
ri waa won baa ra.
51 Yéesú kolohte ɓani wa
nimilute Nasaret. Ɗi tassi
ñeya' woni wa. Yaafa
hampe iña lah yaa ra ɓéeɓ
afi.
52 Yéesú na ooɗ, nufa na
ɓaatti neɓ ; ɗi ɓaattee neɓa'
Koope a ɓëewë.

3

Waarii Saŋ Batis

(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Saŋ 1.19-28)

1 Kíilí sabboo a iip fa
homa' buura hínú Tibeer
nguur ka ra, ɗeef Poos Pilaat
daa húmú gëernëerí Yúdée,
Erot kúɗté Galile, Fílíp ɓahii
kúɗté Ítúré a Tarakonit,
Lisañas kúɗté Abilen ;
2 Haan a Kayif daa húmú
seeyoh yi gaanna. Kíilí
baaha, Saŋ fi Sakari hom
luufa, liilte Una kola' Koope
na ra, bee nay rii waareye ra.
3 Ɗaaha, ɗi wërté deyi
Yurdeŋ ɓéeɓ, na won ɓëewë
biti wa warutee lof pesaɗ,
wa bëtsú, Koope baal wa
bakaaɗɗi wa
4 ti ɗee húmú bíníyúu rí
téerí yonente Isayii ra bitih
:

« Lahte un ɓëyí ɗofohte luufa
na won tih :
“Ɗëɗɗí Yíkëe waal,
ɗon yugusiɗ ɗi waalla nay rii
ñeye ra níi júɓ.
5 *Húlúɓɓë ɓéeɓ púuɓún,*
daŋŋa a dúŋŋë ɓéeɓ ɗeelu ;
waalla lúgúyëh rë yugusuu,
waalla lah ngas ra leeñu.

6 *Hen ɗaaha raa, ɓëewë ɓéeɓ ay ot biti Koope ay sëmlë'."* »✡

7 Ow caak ayute bëtsëh Saŋ na, ɗi won wa tih : « Ti-soh yi hiliññi yeh ! Daa won ɗon biti ɗon mínú hegoh daanee ke Koope na ac ra ?

8 Hena biti kaah ɗon lo-fute pesaɗ raa, lah téeɓíi rí pagaɗɗon. Ngënë hëbí affon biti ɗon séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee biti Koope mín yídís la' yi yeh wa hen séttí Abraham !

9 Wëettíyíi affon ! Yíinë caŋke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ ɓéeɓ ay lecu, betu kíi. »

10 Ɓëy mboolo ma na meelu Saŋ wonu ri tih : « Koope faha' biti fun pagun yih ? »

11 Ɗi tahte won wa tih : « Ɓëyí lah búuɓ ana, ona ɓëyí lahay búubí yínëe ; te ɓëyí lah yii ñama ri, wora' a ɓëyí lahay ñam. »

12 I yeekoh túm ayute bëtsëh ɓal, meelute ri wonu tih : « A fun nék ɓahaa, fun waɗti pagun yih ? »

13 Ɗi tahte won wa tih : « Ngënë méelíi yii luk yee nahu ron meela' túm rë. »

14 I soldaar ayute ɓal, mee-lute Saŋ wonu ri tih : « A fun ! Fun waɗti henun ɗíh ? » Ɗi won wa tih : « Ngënë nëefí hélíis ow, te ngënë félí ow ron ɓeɓ hélsí. Lah téyí iña na yínlú ron ra. »

15 Ɓëewë lahute yaakaar níi wa ɓéeɓ na wonu nuffi wa nda Saŋ daa Buura Koo fal ri ra neh.

16 Saŋ won wa ɓéeɓ tih : « So' mi beh, mi bëtsë' ron a muluɓ, ndaa lahte ɓëyí ee ac ra, ɗi luk soo gaan fap, mi haayayti liil kotti*. Ɗi ay ron bëtsée a Ruuh-Peseŋ a kíi.

17 Ɗi hampe ifi ya'i : ɗi ay faaɗ too ka, soɗ peba misahi, tam fikiɗ fa filiɓ kíi kí yíméeh. »

18 Saŋ ñeya' yëeddë' yí yaaha a i won kay caak waareye ɓëewë Uni Neba.

19 Ɗi wonte af gëernëer Erot ɓal, naafa naaf ri Erojat ɓeleɓ ɓahii ra a iñi ɓossi caakki kayya paŋ ri ra.

20 Erot pagilte bi luk yaa ɓos, ɗi ɓekrohte Saŋ kasu.

Bëtsí Yéesú
(Saame Maccë 3.13-17 ; Marka 1.9-11)

21 Saŋ húmú bëtíssé ɓëewë húmú daaha ra ɓéeɓ, ɗi bëtsëelëhté Yéesú në ɓal. Na húmú ɗaŋ Yéesú bee na bëtsú rí rë, sun-Koo kúnsëhté,

22 Ruuh-Peseŋ céppé sun fi man bëdú nen, antee lah uni ɗúhë'té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse ɗoo na níi sos ! »

Coosaani Yéesú
(Saame Maccë 1.1-17)

23 Na dal Yéesú légéyí rë, ɗeef ri waɗti lahaa kíil sabay éeyë (30). Ɓëewë húmú habuu biti ɗi koy Suseef fi Héelí.

✡ **3:6 3.6** Saame Isayii 40.3-5 * **3:16 3.16** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗi.*

24 Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef
25 fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay ;
26 Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Séméyín fi Yoseh ; Yoseh koy Yoda
27 fi Yowanan ; Yowanan koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel fi Nérí ;
28 Nérí koy Melki fi Adi ; Adi koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er
29 fi Yéesú ; Yéesú koy Eliyeseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ;
30 Léwí koy Simewoŋ fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam koy Eliyakim
31 fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi Dawit ;
32 Dawit koy Yéssée fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson
33 fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres ; Peres koy Yudaa
34 fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor ;
35 Nahoor koy Sérúk fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer koy Selaa
36 fi Kenan ; Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ;
37 Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ; Mahaleyel koy Kenan
38 fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

4

Saami Seytaane fíirí Yéesú
(Saame Maccëe 4.1-11 ; Marka 1.12-13)

1 Yéesú líiffé a Ruuh-Peseŋ, kolohte laahi Yurdeŋ, Ruuha kúďté rí na ƀen ri luufa.
2 Ďi hompe dín fë waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fíirí. Waalli yaaha ƀéeƀ, ďi túmëy yin loyi níi yaabi misikke míllë'té rí ham.
3 Seytaanaa won ďi tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la'i bee yíssëh ñam. »
4 Yéesú won ďi tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Ow pesa' ñam neh kut.”*✡ »
5 Seytaanaa kúďté rí sun fi daŋi utte, yíppée rí teeƀ ginna feey fa ƀéeƀ,
6 antee rii won tih : « May roo yeď nguur ka a alal ma ginni yee ƀéeƀ ; wa ƀéeƀ ee ya' so', te mi mín wëe on ƀëyí neƀa' so'.
7 Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa ƀéeƀ. »
8 Yéesú won ďi tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Fay yekre Koo-Yíkëe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut.”*✡ »
9 Filoon fi baaha, Seytaane kúďté rí Yerusalem, cëgíďté rí jibi Faam fi gaani Koope,

✡ **4:4 4.4** Saame Nérsí Kootaa 8.3 ✡ **4:8 4.8** Saame Nérsí Kootaa 6.13

antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yeɗɗee feey.
10 Bíníyúy Téerëe biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ?
11 Bíníyúté biti ɓal : *“Wa ay roo meeɓ teŋel, toñeh fay kabinee la'.”*✡ »
12 Yéesú won ɗi tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : *“Koo-Yíkëe daa Koope fu, ngana saam olsohi.”*✡ »
13 Filoon fi bee ñeya' ri pagaɗɗa ra ɓéeɓ na saam fíirí Yéesú rë, Seytaane saañce na séhíɗ waal kay.

Nimili Yéesú Galile
(Saame Maccëe 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6)

14 Yéesú kola' daaha, ñéerë'té a doolii Ruuh-Peseŋ nimilte Galile. Tiyi hente lëyëŋ deyi baa ɓéeɓ.
15 Ɗi húmú yëeddë' filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, ɓëewë ɓéeɓ kañe ri.
16 Lahte bis, Yéesú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë, ɗi payte haalte tígë na ɗaguu Koope ra ti di na húmú paga' ri merees nen ; ɗi kolohte jaŋii Unni Koope.
17 Ɗi yerute téerëe bíní yonente Isayii ra. Kúnsë' rí téerëe rë, ɗi otte tígë bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :
18 *« Ruuhi Koo-Yíkëe ee soo na,*
ɗi falte so' waarii ñëkíɗɗë Uni Neba,
ɗi wolte so' woni ɓëewë téyʼú kasu ra biti wa ay yeɗɗu,
woni búumíɗɗë biti wa ay ot a sëmlë'í ɓëewë moklu ra.
19 *Ɗi wolte so' woni ɓëewë biti kíilë nay waa teeɓe Koo-Yíkëe naa'-keeñ ra ee ac ra. »*✡
20 Jaŋiya' ri unna níi wocce ra, Yéesú kúnté téerëe, nimiliɗte ri ɓëe' në tooppitoh yii leŋke tígë na ɗaguu Koope ra, tookke ay yëeddée. Ɓëewë húmú daaha ra ɓéeɓ na yeelu ri.
21 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerëe keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »
22 Ƙeeññi ɓëewë ɓéeɓ sosse Yéesú në te wa éemúté unni neɓɓa won ri ra, na wonu tih : « Añcaŋ yaa koy Suseef kep ee ! »
23 Ɗi won wa tih : « Mi yúhté biti ɗon ay soo won léehí beh : “Do fi naahee, paye afu !” Ɗon ay soo won biti ɓal : “Fun keluute iña paŋ fu Kafarnawum ra ɓéeɓ ; page mani wa filiɓ ginu noo, fun ot !” »
24 Ɗi ɓaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkíríih gina dék rí rë.
25 Ƈëe mi won ron : lante biti ɓeleɓɓi yaalli wa húlúté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rë. Bín fë, Koo húmú toɓay níi hente kíil éeyë a caan, tahte yaabi misikke laɓpe gina ɓéeɓ.

✡ **4:11 4.11** Saame Kañaa ya 91.11-12
✡ **4:19 4.19** Saame Isayii 61.1-2
✡ **4:12 4.12** Saame Nérsí Kootaa 6.16

26 Añcaŋ, Koope húmú
wolay Éelí ow yínë sah
ɓeleɓɓi yaa na ; ɗi wol ri bi
dék Sareptaa di deyi Sidon,
te ri yëwúɗ neh.✡
27 Guuñiɗ caak ɓal húmú
Israyel na pesa' yonente
Élísée rë ; añcaŋ, ow yínë
sah waa na guuña laday
faana ; faan Naamaan fa dék
Sírí rë kut daa lan guuña, te
ri yëwúɗ neh.✡ »
28 Keluu ɓëewë húmú tígë
na ɗaguu Koope ra unni
yah, keeññi wa ɓéeɓ haayte
níi haay.
29 Wa koluute, ɗúhrúté
Yéesú gina, kúrúté rí af daŋa
yípúu gin wa ra, na fahuu
yeñi feey.
30 Ndaa ri húussé leelii wa
saañce.

Payi ɓëyí yébítëh na ham ri
(Saame Marka 1.21-28)

31 Yéesú lahte Kafar-
nawum di Galile. Bisa
na hílsúu yëwúɗɗë rë, ɗi
na yëedíɗ ɓëewë yee won
Téerëe rë.
32 Wa éemúté ɗee na
yëeddë' rí rë, bi na yëeddë'
rí a sañ-sañ.
33 Ɓeef ɓëyí laha' yébítëh
húmú waa na, di tígë na
ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, ɗi
foŋke sun won tih :
34 « Yéesú fí ɓëy Nasaret,
fu faha' paŋi fun yih ? Fu
ac múklí fun a ? Mi yúh rë
! Daa fu Ɓëyí selaa ɗúhë'
Koope na ra. »
35 Tígí daaha, Yéesú
digiɗte uni won afa tih : «
Héddée te fu yeris ɓëyí beh
! » Yébítëh fë kéeníɗté ɓëe'
feey fíi ɓëewë ɓéeɓ, yerisse
ri te yin misikay ri.
36 Ɓëewë ɓéeɓ éemúté,
wa na wonantuu hanndal ki
wa tih : « Bee wonaɗ mën
ɗí kan ? Ɓëyí bee túuyë'
yébítëh yë a sañ-sañ a doole
: ɗi túuy wë yeris ow raa, wa
yeris ri. »
37 Tii Yéesú yíppée hen
lëyëŋ deyi baa ɓéeɓ.

Ɓëewí caakka pay Yéesú rë
(Saame Maccëe 8.14-17 ; Marka 1.29-34)

38 Yéesú ɗúhté tígë na
ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra,
saañce faam Simoŋ*. Laha'
ri ra, ɗeef jér fëníɗté pacool
Simoŋ ɓeleɓ, faana tampe
níi ti paloɓ nen. Yéesú
ɗagute payi.
39 Tígí daaha, ɗi sígímpé
sun fi jérdë, digiɗte uni
túuycé tami faana yeris ɗi.
Tami faana yerisse ɓelaa, ɗi
yíppée koloh na tooppitoh
wa.
40 Haala' na' ra, ɓëewë
lahu jéríɗ rë ɓéeɓ, a di míntí
man jérë, komute wa Yéesú.
Ɓi tíkké wë ɓéeɓ ya' payce
wa.
41 I yébítëh yeɗɗute jéríɗ
caak ɓal, na fogu wone tih
: « Daa fu Koy Koope ! »
Ndaa Yéesú digiɗte uni sun
fi wa, kadda'te waa won,
ndah wa fi yaa yúhúté biti
daa ri Buura Koo fal ri ra, te
ɗi fahaay biti daa wa wonun
yii baaha.

✡ **4:26 4.26** Saame 1 Buurra 17.8-16 ✡ **4:27 4.27** 2 Buurra 5.1-14 * **4:38 4.38** Simoŋ fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéesú yeɗ ɗi tii Peer ra.

Kolohi Yéesú Kafarnawum saañce na waare Yúdée
(Saame Marka 1.35-39)

42 Lada' Koo ra, Yéesú ɗúhté gina, saañce tígí ɗaayte. Ow caak koluute saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu hami, kaa' ri saañ hel wa.
43 Ndaa ri won wa tih : « Mi waɗtee pay ginni kayya ɓal, mi waare wa Uni Nebi Nguur ki Koope, ndée yii baaha daa tah Koope wol so'. »
44 Ɗaaha, ɗi kolohte na waare ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope Yúdée rë.

5

Taalibe ya ɗéɓpí dëek Yéesú rë
(Saame Maccë 4.18-22 ; Marka 1.16-20)

1 Lahte bis, Yéesú húmú ɓúk laahi Senesaret*, ow caak ayute na yejantuu hëbísí, na fahuu síkírëhí Unni Koope.
2 Ɗi otte gaal ana ɓúk laaha, ɗeef seeɓoh ya cépúté na hosu mbaalli wa.
3 Tígí daaha, ɗi haalte gaali yínëe, bi Simoŋ daa laha' ri, nahte ri yeñi gaala filiɓ mulaa, ɗi hécëh yutuuɗ ɓúk laaha. Ɗi tookke filiɓ na yëedíɗ ɓëewë.
4 Woca' ri wona ra, ɗi won Simoŋ tih : « Kúré gaala tígí nooɗte, ɗon anti bac mbaallon, ɗon seeɓ. »
5 Simoŋ won ɗi tih : « Ɓahaa, yee mínú fun ra fun pagute rí elga ɓéeɓ, fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah so' paŋi raa, fun ay bac mbaalla. »
6 Wa yeeluutee bac mbaalla. Jénnë habu wa ra caak caako níi mbaalla dalte pas.
7 Tígí daaha, wa heegute ɓëewë húmú gaali yínëe rë ya', wa ac habra'i wa. Ayuu wa ra, wa líifrúté gaalli ana ya jén níi gaalla talla' honoh.
8 Ola' Simoŋ Peer yii bah, ɗi yeɗɗohte yekke fíi Yéesú, won ɗi tih : « Ɗamaay mi leɓee ro Yíkëe, ndée mi bakaaroh. »
9 Simoŋ a ɓëewë ɓani húmú rë ɓéeɓ tíitúté, bi caak jénnë habu wa ra níi caak.
10 Saak a Saŋ koyyi Sebede, yee wani Simoŋ boku légéy rë tíitúté ɓal. Ndaa Yéesú won Simoŋ tih : « Ngana tíit ! Dala'te woteh, fay soo tasee saamiɗ ow. »
11 Tígí daaha, wa teerute, helute iña lahuu wa ra ɓéeɓ ñeyute tal Yéesú.

Payi guuñnda
(Saame Maccë 8.1-4 ; Marka 1.40-45)

12 Lahte bis, Yéesú húmú gin-taah deyi baaha, ɓëyí faana yahte a guuñ púlëhté ɗii na. Ola' ɓëe' Yéesú, ɗi yeɗɗohte kotti líhëhté feey, na ɗaŋ ri won tih : « Ɓahaa, mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ɓëewë në†. Fii soo rii pagiɗ a ? »

* **5:1 5.1** *Senesaret* : Tii yíníi laahi Galile. † **5:12 5.12** *Mi yúhté biti fu mín sëe pay mi haalaat ɓëewë në* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi yúhté biti fu mín sëe ɓukut mi lan.*

13 Yéesú yeɗte ya'i tíkké
sun fi, won ɗi tih : « Mi tahte
ɗaŋu. Yípée wah ! » Guuña
yíppée lan faan ɓëe'.
14 Yéesú kadda'te ri ɓílíɗ
won ɗi tih : « Ngana won
ow yii beh. Paye seeyoha
na ɗi olsoh ro, te fu yera'
saraha naha' Mëyíis rë fu
púusëh, teeɓi ɓëewë ɓéeɓ
biti fu lante. »
15 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, tii
Yéesú ɓaattee hen lëyëŋ ; ow
caak na ayu síkírëhí, jéríɗɗë
filiɓ fi wa nahee pay.
16 Ndaa hom níi rëe Yéesú
saañ tígí ɗaayte, ɗi hom dín
fë ɗage Koope.

Payi lëfëñídë
(Saame Maccëe 9.1-8 ; Marka 2.1-12)

17 Lahte bis, Yéesú hom
yëeddë', i farisen a i
yëeddëh yí kootii Mëyíis
maasuute ; wa ɗúhúu ginna
luufa di Galile a Yúdée,
lahte yi ɗúhúu Yerusalem
ɓal. Doolii Koo-Yíkëe húmú
Yéesú në, tahte ri na pay
jéríɗɗë.
18 Lahte ɓëewí kúrú
lëfëñíɗ sun dil ayute, na
fahuu haal faam fa, komi ri
Yéesú.
19 Ndaa wa yíih tígë nay
wa rii ñéyré rë af caagi
ɓëewë. Wa míllúu ríi lëwíɗ
sun fi lasa, saamute buut
anutee yëellíɗ lëfëñídë hom
sun fi dila ra fíi Yéesú leelii
ɓëewë.
20 Ola' Yéesú ɗee gémúu
wë rí rë, ɗi won lëfëñídë tih
: « Yaal kowa, fu baalute
bakaaɗɗu. »
21 Yëeddëh yí kootii Mëyíis
a farisenna na wonu nuffi
wa tih : « Ɓëyée na sol Koope
bee ra wa ? Daa mín baala'
bakaaɗ henay Koope ? »
22 Bi yúh Yéesú yee nuffi
wa, ɗi won wa tih : « Ɗon
níɓúu yii baa ɗíh ?
23 Yi daa lukki yooɓ biti mi
won ɓëyí beh : fu baalute
bakaaɗɗu, mbée kolee fu tíl
?
24 Woteh ɗon ay yúh biti
so' mi Koy-ɓëe', mi lahte
sañ-sañi baalaa mi bakaaɗ
feey fi beh. » Ɗi won lëfëñídë
tígí daaha tih : « Kolee fu
pon dilu, fu saañ faam. Daa
mi túuy ɗë rí. »
25 Lëfëñídë yíppée koloh
fíi ɓëewë ɓéeɓ, ponte dila
húmú fëndú rí rë, na saañ
faam, na kañ Koope.
26 Ɓëewë ɓéeɓ éemúté
níi éem, na kañu Koope
ñéerë'té a tíit na wonu tih :
« Bee woteh bee lëhírëy. »

Dëegí Yéesú Léwí
(Saame Maccëe 9.9-13 ; Marka 2.13-17)

27 Filoon fi baaha, Yéesú
ɗúhté, otte yeekoh túm
tookke tígë në légéyë' rí rë ;
ɗi hínú Léwí. Yéesú won ɗi
tih : « Kolee fu ñee tal so'. »
28 Léwí yíppée koloh,
yerisse ɓéeɓ, wa ñéerúuté.
29 Léwí antee cëgíɗ ndaje
faami, teeriyohi Yéesú.
Wani i yeekoh túm caak a
i ow kay daa boku ñama.
30 Farisenna a yëeddëh yí
kootii Mëyíis, yee nonu waa
na ra, bi neɓaay wa yaa, wa
wonu taalibe yi Yéesú tih : «
Yi tah ɗon na boku ñam a
yeekoh yi túmë a bakaaroh
ya ? »

31 Yéesú won wa tih : « Jéríɗɗë daa sohluu payoh
ndaa ɓëewë wahu ra neh.
32 Bakaaroh ya daa tahu
mi koloh nda wa lof pesaɗ,
ndaa ɓëewë júɓú rë neh. »

Yéesú a oora
(Saame Maccë̈e 9.14-17 ; Marka 2.18-22)

33 I fariseŋ wonu Yéesú tih
: « Taalibe yi Saŋ na caakuu
oor, ɗage ; yi fariseŋŋa
henuu ɗaaha ɓal, ndaa taal-
ibe yu dékúu ñam a han. »
34 Yéesú won wa tih :
« Bee kílëek lahte ra, ɗon
habuu biti ɗon mínú oorloh
kooyya, te ɗeefa ɓëe' kooɗ
ɗa lísë leelii wa a ? Ɗon ha-
laatuy ri maan ? Funi taalibe
yi so' nék madu a ɓëe' kooɗ
baa ra hom a kooyyi ra nen.
35 Bis ay lah, mi këllú leelii
wa. Tígí daaha, wa ay oor. »
36 Yéesú wonte wa léehí
bee ɓal : « Ow na leceh
nuf búuɓ has daafa' ri búuɓ
kíilíɗ. Henun ɗaaha raa,
búubí hasa ay lah ɗaɗ, te
nuf píisí hasa ii ñéerë' a
búubí kíildë.
37 Te ow na soreh béeñí
hasi anti dal poosa' filiɓ
mbúus hun‡ kíilíɗ. Henun
ɗaaha raa, béeñë ay poo
mbúusë, wa yúfëh, mbúusë
yah.
38 Béeñ has kay, soruu
mbúus has.
39 Ɓëyí meeɗte hani
poosa'te na faheeh han has ;
ɗi haba' biti hana poosa' ra
daa lukki neɓ. »

6

Yéesú a bisa na hílsúu rë
(Saame Maccë̈e 12.1-8 ; Marka 2.23-28)

1 Bisa na hílsúu yëwúɗɗë
rë ín, Yéesú a taalibe yi
ñeyu waali húus filiɓ i
meey bele. Taalibe ya
homu waala, yabute na kodu
yaaŋnga yi belaa, na ɓuluñu
na húñú.
2 Lahte fariseŋŋi wonu wa
tih : « Haala' yi níi ɗon na
pagu yii Kootaa kadda'te ri
bisa na hílsúu rë ? »
3 Yéesú won wa tih : « Ɗon
yúhú yee húmú paŋ Dawit
bee yaaɓuu ɓani ɓëewí rë
maan ?
4 Ɗi húmú haal Faam
Koope*, ñampe na mbúurëe
yefu fíi Koope ra, yee seeyoh
ya kut daa waruu naa ñam
ra, yeɗte na ɓëewí, wa
ñamute ɓal. »
5 Yéesú ɓaatte won wa tih :
« So' mi Koy-ɓëe', daa mi lah
sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu
rë. »

Yéesú a ɓëe' ya'a ɓeedoh ra
(Saame Maccë̈e 12.9-14 ; Marka 3.1-6)

6 Lahte bis hílsëe kay,
Yéesú haalte tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra, yampe
na yëeddë'. Ɓëyí ya'i ñamaa
fa ɓeedohte húmú në.

‡ **5:37 5.37** *mbúus hun* : Ɓëy gini bín fë túmúu han mbúusí yugusuu a hun. Hani túmú mbúus hun home poosa' raa, mbúusë ɓaaysa' ɓaaysoo. Ndaa mbúusë ɓaha raa, na mínlíléh ɓaaysoh.

* **6:4 6.4** *Faam Koope* : Tígë seeyoh yi ɓëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú taɓahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra.

7 Yëeddëh yí kootii Mëyíis
a fariseŋŋa na olsuu Yéesú
nda ri ay pay ow bisa na
hílsúu rë, nda wa lah yii
yabun wa ri.
8 Ndaa bi yúh rí yee nuffi
wa, tígí daaha ɗi won ɓëe'
tih : « Kolee fu caŋ fíi ɓëewë
ɓéeɓ deh. » Ɓëe' kolohte
caŋke daaha.
9 Yéesú antee waa won tih
: « Cëe mi meel ron : Kootaa
naha' yi bisa na hílsúu rë ?
Paŋ yin wun mbée paŋ yin
ɓos ? Sëmlë' ow mbée yeris
ɓëe' húl ? »
10 Ɗi yeelte ɓëewë ɓéeɓ
níi, antee won ɓëe' ya'a
ɓeedoh ra tih : « Yere ya'u !
» Ɓëe' yeɗte ya'i, ya'a yíppée
wah koloŋ.
11 Ndaa keeññi ɓëewë
ñéerúuy a Yéesú rë haayte
níi wa na peenu yee nay wa
rii mínée paŋ ra.

Tansi apootarra
(Saame Maccëe 10.1-4 ; Marka 3.13-19)

12 Lahte bis, Yéesú lappe
sun daŋ ɗaŋi Koope, ɗi
ɗaŋke elga ɓéeɓ.
13 Lada' Koo ra, ɗi dëekké
taalibe yi, tanisse na ow
sabboo a ow ana, falte wa
apootar.
14 Tii yi wa daa wa yeh
: Simoŋ fa Yéesú yeɗ ri tii
Peer ra a Anndere koy-yaafi,
Saak a Saŋ, Fílíp, Bartalemi,
15 Maccëe, Toomaa, Saak fi
Alfe, Simoŋ fi jammbaara†,
16 Yudaas fi Saak a Yudaas
Iskariyot fa míllë'tée yaay
Yéesú rë.

Yëeddë'í Yéesú a payi ɓëewë
(Saame Maccëe 4.23-25)

17 Yéesú kolohte ɓani
apootarri na cépú daŋa.
Laha' ri tígí yéeddë'té di
araal daŋa ra, ɗi caŋke
daaha ɗeef taalibe caak
húmú në. I ow caak kay
húmú në ɓal : yee ɗúhúu
Yerusalem a ginni kayya
Yúdée ɓéeɓ, yee i gin-taah
ɓúk kísí fë : Tíir a Sidon.
18 Wa húmú ayu síkírëhí
Yéesú a payohi jérrí wë.
Yee yébítëh na ham wa ra
wahute ɓal.
19 Ɓëewë ɓéeɓ na saamu
leɓi faan Yéesú af biti lahte
yii na ɗúhë' ɗii na paye wa
ɓéeɓ.

Ɓëewë lahu sos-keeñ a yee torohu ra
(Saame Maccëe 5.1-12)

20 Yéesú yeelte taalibe yi
tígí daaha, won wa tih :
« Ɗon lahute sos-keeñ ɗon fi
ñëkíɗɗë :
daa ron lahuu Nguur ki
Koope.
21 Ɗon lahute sos-keeñ ɗon
fa yaaɓu ra :
ɗon ay lah njélí doyte.
Ɗon lahute sos-keeñ ɗon fa
na looyu ra :
ɗon ay lah neɓ.
22 Ɗon lahute sos-keeñ biti
ɓëewë kaa' ron, tík
ɗon dín,
sol ron te wa haba' biti ɗon
ow ɓos
af so' mi Koy-ɓëe'.
23 Dëmíi ɗon bec ndah sos-
keeñ biti iñyaaha lah
:
waafi mitte ín ɗon seh sun-
Koo ra.

† **6:15 6.15** *jammbaara* : Mín hen ɓëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée ɓëyí non ɓëewë na haa'uu nguur ki ɓëy Rom ra.

Yúhí biti caacci wa húmú
mokluu yonente ya
ɗaaha.
24 Ndaa mas ɗon fi yíkëe yí
alalla :
ɗon pesute nebi ron níi
wocce !
25 Mas ɗon fa lahu njélí
doyte ra :
ɗon ay yaaƀ.
Mas ɗon fa neƀluu ra :
ɗon ay lah dígëem ɗon looy.
26 Mas biti ƀëewë ƀéeƀ wone
wun sun fon.
Caacci wa húmú henuu
yonente yi paɗɗah ya
ɗaaha. »

Yii leŋke kaa'oh yon
(Saame Maccë 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35)

27 Yéesú ƀaatte won tih
: « Ɗon fa síkírúu së' yee
ra, mi won ɗon tee : lah
fëhíi kaa'oh yon ɗon pagiɗ
haa'oh yon yin wun ;
28 yéeníyíi ƀëewë në cuju
ron ra yin wun, ɗon ɗagiɗ
ƀëewë na moklu ron ra.
29 Ow laƀ ro mbey, lah
yere ri kakaabi yínëe.
Ow naaf sabidooru, ngana
kadda' ri ƀeyi búubí jíitlëe
ƀal.
30 Ɓëyí ɗaŋ ro one ri. Ɓëyí
ƀeƀ yii daa fu laha' ri, ngana
meel ɗi ri.
31 Iña fahuu ron biti
ƀëewë pagiɗ ɗon wa ra,
lah pëgíríi wë ƀëewí kayya
ɗaaha.
32 « Ɗon fahuun ƀëewí
fahuute ron kut raa, ɗon
séentúu në waafi mën ɗíh
? Bakaaroh ya sah fahuute
ƀëewë daa fahuu wa ra.
33 Ɗon pagrun yin wun
ƀëewë në pagiru ron yin
wun kut raa, ɗon séentúu në
waafi mën ɗíh ? Bakaaroh
ya sah henuu ri ɗaaha.
34 Te ɗon wëtɗún ƀëewë
habuu ron biti kut wa ay ron
yíníl rëe, ɗon séentúu në
waafi mën ɗíh ? Bakaaroh
ƀal na wëtíɗ bakaaroh,
séentée biti ri ay yínlú teemi
yee wëtɗë' rí rë.
35 Ɗaa neh ! Lah fëhíi
kaa'oh yon, ɗon pagiɗ wa
yin wun te ngënë séentíi
yíníl biti ron wëtɗë'. Hen
ɗaaha raa, waafon ay gaan.
Ɗon ay teeƀee biti ɗon koyyi
Koope fa sunaa-sun ɗaaha,
ndée keeña naa'te ƀëewë në
gérmíh a yee ƀosu ra na.
36 Di naa'a' Boffon keeñ níi
naa', lah mëdí ɗaaha nen
naa'-keeñ.
37 Ɗon heefuy ow raa,
Koope ii ron heef ƀal ; ɗon
habruy ow yin raa, Koope ii
ron habiɗ yin ƀal ; lah bëelíi,
Koope ay ron baal.
38 Ëní ƀëewí kayya, Koope
ay ron on : boonnon ay
túmú níi líif, ɗegu níi yúfée.
Ɗee na natɗuu ɗon ƀëewë
rë, Koope ay ron natɗee
ɗaaha. »
39 Yéesú ñeyaatte wa léeh
won wa tih : « Búumíɗ
míméh nook búumíɗ neh a
? Lahaa ɗaaha raa, wa ƀéeƀ
ana ay keen ngas.
40 Yoodoh lukeh yëeddëhí
mín ; ndaa yoodohi yoon
níi ɗúmël ƀéeƀ ay mín ti
yëeddëhí nen.
41 « Fu olsoh yi losa íl koy-
yaafu te fu kénsëey dúuñë
ílú ?
42 Ɗo fa olay sah dúuñë
ílú rë, fu mínë' won koy-
yaafu biti fay rii nísíɗ losa
ílí ɗíh ? Wonu teem ƀúkú

! Nísé dúuñë ílú níi íllú lan
paay, fanti mín nís losa íl
koy-yaafu.
43 « Tal kilki lahte njiriñ na
líméh koy kilki lahay njiriñ,
te tal kilki lahay njiriñ na
líméh koy ki lahte njiriñ.
44 Tal kilik yúhsúu koy ka
: ñoltok na líméh koy sún te
tal hak na líméh koy ɓa'.
45 Ɓëyí naa'te keeñ hom
wona' yii wunte ndah keeñi
naa'a laha' ri ra ; ɓëyí
ɓosse keeñ nék hom wona'
yii ɓosse ndah ɓosi keeña
homa' ri ra. Yii won ow
ɓéeɓ ɗúhë' rí keeñi kaah.

Ɓëyí hoffe
(Saame Maccë 7.24-27)

46 « Yi tah ɗon dékée
dëekë'í së' Yíkë te ɗon na
pëgíh iña na won mi ron ra
?
47 Cëe mi teeɓ ron ɗee na
man ɓëyí na ac soo na ɓéeɓ,
na síkírëh unna na won mi
ra te paga' wa ɗaaha :
48 ɗi mada' a ɓëyí saañ
taɓahe faam, hacce feey
fa níi daɓpe nganja, yíppé
taɓaha sun. Aya' mbënë më
rë, mulaa na hút na laɓoh
faam fa, ndaa míméh ríi bëp
bi híin taɓaha.
49 Ndaa ɓëyí síkírëh së'
te anti ñeyay woni so', ɗi
mada' a ɓëe' taɓah faami te
hacay dalaa ra. Aya' mulaa
laɓohte faam fa ra, ɗi yíppée
bëp, poysa'te ɓéeɓ. »

7

Ngémí kélfii soldaara
(Saame Maccë 8.5-13)

1 Woca' Yéesú woni ɓëewë
iña ri faha' waa won ra
ɓéeɓ, ɗi kolohte saañce Ka-
farnawum.
2 Daaha, lahte kélfë sol-
daari lahte súrgíi ri foŋkote
ri níi foŋko. Súrgëe antee
jér níi na ŋaatoh.
3 Kela' kélfëe ɓan fi Yéesú
rë, ɗi wolte i ɓaha yëwúɗ
ɗii na, woni biti ɗi ac sëmlë'
súrgíi kúl kë.
4 Lahuu wa Yéesú në rë,
wa caguute ri na ɗagu wonu
tih : « Ɓëe' wol fun ɗoo na
ra cal habra',
5 ndée ɗi faha'te yen fi
yëwúɗɗë, te daa ri taɓahroh
tígë na ɗaguu ɓëy gina
Koope ra. »

6 Yéesú kolohte ñéerë'té a
wa. Leɓuu wa faam fa ra,
kélfii soldaara wolte i kooy
ɗii na, lah wa woniɗ ri unni
yeh : « Ɓahaa, ngana mokil
afu, mi caleh fu haale faam
so' ;
7 daa tah mi haba' biti mi
yinte caŋi fíyú. Wone un
yínë kut, súrgíi së' ay wah.
8 Fu ot mi won ɗo ri, biti
so' mi bee mi lahte kélfë yí
daa paa'uu so' sun, te mi
kélfë i soldaar ɓal. Mi won
ow yínë waa na gété rëe, ɗi
saañ. Mi won ow kay aye
raa, ɗi ac. Te mi won súrgíi
së' page yii bee raa ɓal, ɗi
paŋ yaa. »
9 Kela' Yéesú unni kélfii
soldaara ra, ɗi éempé woni.
Ɓi yíssëhté dúukëlí ɓëewë
ñeyu tali ra na, won wa tih
: « Mee ron won ra ee : mi
ëllëy ɓëyí gémë'té ɗeh ! Tali
Israyel sah, mi ëllëy mani na.
»
10 Nimiluu kooyya wolu ra
faam kélfëe rë, wa ɗeefu
súrgëe wahte.

Ɓelaa koohi këllú ɓúudé rë

11 Filoon fi baaha, Yéesú
kolohte na saañ gin-taaha na
wonuu Nayin ra, taalibe yi a
i ow caak ñéerúuté a ri.
12 Leɓa' ri haalaani gina
ra, lahte ɓúudé fí na kúrú
hacaa yin. Húldë húmú koy
yínë yaafi na ; ɗi fi yaafa
yaala húlté. I ow caak di
ɓëy gina na ɓedu yaafa.
13 Ola' ɗi fi Yíkëe ɓelaa ra,
keeña ɗúmpé ɗii na, ɗi won
ɗi tih : « Yeɗɗe looya. »
14 Ɓi antee leɓoh, tíkké ya'
yi jaada, ɓëewë kúrú ɓúudé
fë rë cagute. Ɓi won ɓúudé
fë tih : « Kolee yaal kowa !
Daa mi túuy ɗë rí ! »
15 Húldë yíppée koloh,
tookke na won. Yéesú won
yaafa tih : « Koohu abeh ! »
16 Ɓëewë ɓéeɓ tíitúté níi
tíit, wa na kañu Koope wonu
tih : « Yonente gaan acce
yen na ; Koope acce sëmlë'í
ɓëewí. »
17 Ɓëy Yúdée a ɓëy deyi
baa ɓéeɓ keluute yee paŋ
Yéesú rë.

Yee won Yéesú sun fi Saŋ Batis ra
(Saame Maccëe 11.2-19)

18 Taalibe yi Saŋ ɓíllúté
kélfíi wë iña na paŋ Yéesú
rë ɓéeɓ. Tígí daaha, Saŋ
dëekké ow ana waa na,
19 wolte wa ɗi fi Yíkëe në,
meeli nda daa ri Sëmlëhë
në séentúu rë mbée ɓëewë
waɗti sehun ow kay.
20 Lahuu taalibe yi Saŋ
Yéesú në rë, wa wonu ri tih
: « Saŋ Batis daa wol fun
meelu nda daa fu Sëmlëhë
në séentúu rë mbée ɓëewë
waɗti sehun ow kay ? »
21 Guuttaa baaha, Yéesú
payce na ow caak : i
jéríɗ, i misikiɗ, ɓëewí lahuu
yébítëh, a i búumíɗ.
22 Ɓi antee won taalibe yi
Saŋ tih : « Nímílí Saŋ na
ɗon ɓílíɗ rí iña olu ron a
yee keluu ron ra. Wëní
rí biti búumíɗɗë yeelute,
lëfëñíɗɗë koluute, guuñiɗɗa
wahute*, likiɗɗa ee keluu
ra, ɓëewë húlú rë këllúté
ɓúudé, ñëkíɗɗë keluute Uni
Neɓa.
23 Ɓëyí af iñi so' taheh ɗi
yeris ngémí, ɓëyí baa lahte
sos-keeñ. »
24 Bi na suu ɓëewë húmú
wolu ɗii na ra, Yéesú yampe
na goneel a dúukëlí ɓëewë
yii leŋke Saŋ Batis na,
meelte wa won tih : « Ɓon
húmú payu olsoh yi luufa ?
Tal bëhëerí ngilaaw ma na
jaay ri neh maan ?
25 Kon ɗon húmú payu ol-
soh yih ? Ɓëyí ɓekoh búuɓɓí
wunte neh maan ? Yíkëe yí
búuɓɓí wunna na pesu pesi
neɓpe ra oluu faam buur.
26 Mantee, ɗon húmú payu
olsoh yi luufa ? Yonente neh
a ? Mee ron won ra biti ɗi
yonente kaah ; ɗi luk sah
yonente gaan !
27 Daa ri ɓëe' në wona'
Koope Téerëe rë bitih :
*“Olsee ! May wol ow këllëh
ɗaɗɗi ro waal.”*✡ »
28 Yéesú ɓaatte won tih : «
Mee ron won ra ee : lahay
ɓëyí límúté feey fi beh te luk
Saŋ Batis gaan. Añcaŋ ɓëe'

* **7:22 7.22** *guuñiɗɗa wahute* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *guuñiɗɗa ladute.* ✡ **7:27 7.27** Saame Malasi 3.1

lukki yin Nguur ki Koope ra
luk ɗii gaan. »
29 Ɓëewë ɓéeɓ níi luka'
yeekoh yi túmë húmú
síkírúu Saŋ níi rí bëtíssé wë
rë tahute biti Koope júɓpé.
30 Ndaa fariseŋŋa a
yëeddëh yí kootii Mëyíis
tahuy yee faha' Koope ra,
wa húmú kaa'uute biti Saŋ
bëtís wë.
31 Yéesú ɓaatilte won tih
: « May mínée mëldë' ɓëy
jamanii bee a yih ? Wa
maduu a yih ?
32 Wa maduu a tuŋki tooku
këem, yee na wonu affi yee
tih : “Fun poosute, ɗon
becuy ! Fun fogute, ɗon
hílípúy fun !”
33 Húmú aya' Saŋ Batis
kaa'a'te ñam a han ra, ɗon
wonu ɗi laha' yébítëh.
34 Aya' so' mi Koy-ɓëe', mi
na ñam maa han ra, ɗon
wonu tih : “Ëlí ! Ɓëyí bee
ñam a han kut daa afa, te
ɗi kooya' yeekoh yi túmë a
i bakaaroh kay.”
35 Añcaŋ ɓëewë ñeyu
Unni Koope ra ɓéeɓ olute
biti waalli júɓpé. »

Yéesú a ɓelii bakaaroha

36 Húmú lahte fariseŋi
hínú Simoŋ dëekké Yéesú
ñam faami. Yéesú saañce
faam fin, lahte wa na ñamu.
37 Gini baaha, húmú
lahte ɓelii ɓosse pesaɗ.
Kela' ri biti Yéesú ín ñam
faam fariseŋa ra, ɗi kúɗté
bútlí yotuu la'a na wonuu
albataar ra, bi líiffé a
laakkoloñi neɓpe,
38 hompe kotti Yéesú na
looy, muun mi na hilsiɗ
kotta. Ɗi antee ɓeɓ fen
fi moosse wa, fëenté† wë,
túmpé wë laakkoloña.
39 Ola' fariseŋa dëek Yéesú
faami ra yii bah, ɗi won nufi
tih : « Ɓëyí bee hena yonente
koon, tin ri ay yúh ɓelaa leɓ
ɗii na bee ra a pesadi ɓosa
homa' ɗi ra. »
40 Yéesú won fariseŋa tígí
daaha tih : « Simoŋ, mi lahte
yii nay mi roo wone. » Simoŋ
won ɗi tih : « Wone mi keloh
ɓahaa. »
41 Yéesú won ɗi tih : «
Lahte ɓëewí ana yi húmú
lahrute ɓëyí në wëtɗë'
kabut. Ɓëyí yínëe lahiɗte
ri kabut caak, yi yínëe luk
yaaha sabboo.
42 Bi ow yínë waa na sah
míméh rii yíníl kabut ka, ɗi
baalte wa ɓéeɓ ana. Tígí
daaha, fu haba' biti ɓëyí bi di
wa fi yaaha nay lukee faha'
ɓëe' wëtɗë' rë ? »
43 Simoŋ won ri tih : « Mi
haba' ri ɓëe' kabut ki lukki
caak ra. » Yéesú won ɗi tih :
« Fu won kaah. »
44 Ɗi antee yíssëh ɓelaa
na, won Simoŋ tih : « Ole
yee paŋ ɓelii bee ra ! Haala'
mi faamu, fu onay so' muluɓ
hosaa kot ; ndaa ɓelaa hosse
kotti so' a muun mi, moosse
wa a fen fi.
45 Fu fëenëy së' na wodoh
fu so' ra ; ndaa haala' mi dee
níinén, ɓelaa yeɗɗay fëení
kotti so'.
46 Fu túmëy díw af so'
sah ; ndaa ɓelaa baaɓpe
laakkoloñ kotti so'.

† **7:38 7.38** Fëenë fëen ɓelaa kotti Yéesú rë teeɓa' biti ri yeɗte Yéesú cér.

47 Daa tah mi won ɗon tih : ɗee faha' so' ri níi faha' ra daa teeɓa' biti ri baalute bakaaɗɗi caakki ; ndaa ɓëe' baalu bakaaɗ yutuuɗ ɗa, faha'i na gaaneh. »
48 Yéesú antee won ɓelaa tih : « Fu baalute bakaaɗɗu. »
49 Ɓëewë ɓani wa húmú loona ra wonantuu hanndal ki wa tih : « Ɓëyée daa wa níi na kaañ baala' bakaaɗ ? »
50 Ndaa Yéesú won ɓelaa tih : « Ngémú sëmlë'té rë ; kolee fu saañ a jaamma. »

8

Ɓëewë në húmú ñéerúu a Yéesú rë

1 Filoon fi baaha, Yéesú saañce na wër filiɓ ginna ɓéeɓ, na waare Uni Nebi Nguur ki Koope. Ɓani taalibe yi sabboo a ana ya daa húmú ñéerúu
2 a ɓeleɓɓi ɗi húmú líkíɗté wë yébítëh, yee ri payce jérrí wë. Tii yi wa daa wa yeh : Mari fi ɓëy Makdalaa bee líkɗú yébítëh paana ra,
3 Saan ɓeleɓ Kusaa fa iña faam Erot tíkú ya'a ra, Susaan a i ɓeleɓ caak kay. Ɓeleɓɓi yaa ɓéeɓ ɓeyu alalli wa, na habruu Yéesú a taalibe yi.

Anili feeyya maduy ra
(Saame Maccëe 13.1-9 ; Marka 4.1-9)

4 Ɓëewë húmú ɗúhúu gintaah ya ɓéeɓ na ayu Yéesú në. Ɓëewë na ɓaatuu caak, ɗi yampe na won wa léehí beh :
5 « Lahte ɓëyí húmú koloh sohi meeyi. Ɗi hom hasli tisoh ka, lahte peppi keente ɓúk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa ɓéeɓ. 6 Lahte yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi síit feey fa, wa yíppée tam.
7 Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pëeltúté, ñobitaan fa hampe wa, wa tampe.
8 Lahte yi keen feey fi looɓpe. Wa paalte, talla kolohte, ɗúhíɗté íl, laaɓpe níi laaɓ*. » Yéesú ɓaatte won wa tih : « Ɓëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

Yi tah Yéesú na ñeya' léeh ?
(Saame Maccëe 13.10-17 ; Marka 4.10-12)

9 Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehë rë.
10 Ɗi won wa tih : « Ɗon, kúmpë yí Nguur ki Koope teeɓu ɗon, ndaa yii won mi ɓëewí kayya ɓéeɓ teya' léeh, nda *wa yeele raa, wa ëlíh në, te wa kelee raa, wa yíih yee na wonu ra.*✡

Iti fi anili feeyya maduy ra
(Saame Maccëe 13.18-23 ; Marka 4.13-20)

11 « Léehí baa faha' woni yii beh : tisoh ka daa Unni Koope.
12 Ɓúk waala keen tisoh ka ra daa wa ɓëewë yéŋké biti keluu wa Unni Koope ra, Seytaane yíppée ac pahte wa keeññi wa, toñeh wa ay gémé Koope, wa múc.

* **8:8 8.8** *laaɓpe níi laaɓ* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tal fi tal ɓéeɓ límpé pep tíméer (100).* ✡ **8:10 8.10** Saame Isayii 6.9

13 Feey fa laha' la' ra daa
ɓëewë yéŋké biti keluu wa
Unna ra, wa yípútée wëe tah
a sos-keeñ ; ndaa Unna yípëy
níil keeññi wa. Wa top-
uun waa ham guuttii baaha
: misike waa na rek, wa
koluun daaha yeris ngémë.
14 Feey fa na paal ñobitaan
ra daa ɓëewë yéŋké biti
keluu wa Unna ra, til tílë níi
sohle yi ëldúnë, alal a neɓ
pes hampe wa tahte níi kaah
púlëy waa na.
15 Feey fi looba daa ɓëewë
yéŋké biti keluu wa Unna
ra, wa tahuute wa ya'
ana, habuute wa a keeñi
naa'te, wa pokuute na níi
wa ɗúhrúté njiriñ ra. »

Léehí lampaa
(Saame Marka 4.21-25)

16 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ow na këɗɗéh lampa líh
if sun, mbée ɓek ri fëgërëh
tigal. Ɓaaha neh ! Lampa
líkúu líkëe, ɓëyí haal, ot
kotti na.
17 Yii ɗapu ɓéeɓ ay yúhú,
yii laku ɓéeɓ ay olu.
18 Yúhí ɗee na síkírúu ron
Unni Koope ra ! Ɓëyí ham
yee yeru ri ra a ya' ana ay
ɓaatu. Ɓëyí pagay yii baaha
raa nék, yii yutuuda haba'
ri biti ɗi lahte ri ra sah ay
naafu†. »

Ɓëy faam i Yéesú
(Saame Maccë 12.46-50 ; Marka 3.31-35)

19 Koy-yaayyi Yéesú a yaafi
wa ayu ɗii na koon, ndaa
caagi ɓëewë tahte wa míníh
lah ɗii na.
20 Tígí daaha, lahte ɓëyí
won ɗi tih : « Yaafu a koy-
yaayyu ínú ëssín, na meeluu
ro. »
21 Ndaa Yéesú won ɓëewë
ɓéeɓ tih : « Yaaso' a koy-
yaayyi so' daa ɓëewë në
síkírúu Unni Koope, te ñeye
na ra. »

Yéesú luk ngilaaw doole
(Saame Maccë 8.23-27 ; Marka 4.35-41)

22 Lahte bis, Yéesú a taal-
ibe yi haalute gaal, ɗi won
wa tih : « Yen saañ ɓúk laaha
hatni bín. » Wa koluute na
suu.
23 Wa homu húusí laaha,
Yéesú fanohte na nee'. Hom
homo níi ngilaaw gaan
yíppée laɓ laaha ; mulaa na
maannda' líifrí gaala, lool
daɓpe wa.
24 Taalibe ya lahute Yéesú
në tígí daaha, na fogu
yúunúté rí wonu ri tih : «
Yen ee suu húlé rë Ɓahaa
! » Yéesú kolohte, digiɗte
uni túuycé ngilaaw ma a
mboowaanna héddëh. Deyi
baa ɓéeɓ hente tiɗ.
25 Ɓi won taalibe ya tígí
daaha tih : « Ngémën tasa'te
ee ! » Wa tíitú tíitë níi
ñéerë'té a éem, wa na mee-
lantuu hanndal ki wa tih : «
Ɓëyí bee mën ɗí ow ɓal níi
ɗi túuy ngilaaw ma a mulii
laaha héddëh rëe sah, wa
ñee woni ? »

Yéesú luk yébítëh doole
(Saame Maccë 8.28-34 ; Marka 5.1-20)

† **8:18 8.18** *ɓëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri biti ɗi lahte ri ra sah ay naafu* : Ɓëe' pagay yii baaha ra, daa ri ɓëe' habay unna keloh ri ra, ɗi húl fayu raa, ɗi ay ñak ɓéeɓ.

26 Húusúu wë laaha ra, Yéesú a taalibe yi teeruu deyi Gerasaa, ɓúgí yíníi laaha jaannda' Galile ra.
27 Kot Yéesú na lah feey, ow yaal di ɓëy gina, bi yébítëh caak na ham ri, téebílëhté rí. Hente yii maañce, ɗi na ɓekeeh búuɓ, na homeh faam. Ɗi dék hacaayin.
28 Ola' ɓëe' Yéesú rë, ɗi yeɗɗohte kotta ɗaañɲohte won tih : « Ɗo fi Yéesú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' paŋi so' yih ? Daa mi na ɗaŋ ɗo ri, ngana torohal so' ! »
29 Biti Yéesú ee lík yébítëh fë ɗii na ra daa tah ri won yii bah. Yébítëh fë haba'te ɓëe' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiiŋ kaa' ri fús koon raa, faraah ri korsa' wa, yébítëh fë yeñ ri luufin.
30 Yéesú meelte ri won ɗi tih : « Daa fu hínú ɗíh ? » Ɗi tahte won tih : « Mi hínú Dúukël. » Biti yébítëh caak daa húmú ɗii na daa tah ri won yii bah.
31 Yébítëh yë na anuu ɗaŋ Yéesú biti ri ɓan waa bet ngaara mi nuŋa.
32 Ɗeef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam araal daŋa hatni baaha. Yébítëh yë na ɗagu Yéesú nda wa mínú haal mbaammi yaaha na raa. Yéesú onte wa ri.
33 Yébítëh yë yípútée yeris ɓëe', haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeɗɗoh yëellëen kí daŋa, mbaamma ɓéeɓ soruute laaha, húlúté.
34 Oluu níirëh yí mbaamma yee lah ra, wa heguute suute gin-taahin a ginna luufa, na ɓíllú yee lah ra.
35 Ɓëewë koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéesú rë, wa ɗeefu ɓëe' yébítëh yë húmú habu ri ra ɓekohte búuɓ, tookke hëbís Yéesú ñéerë'té a sago fi. Wa yípútée tíit.
36 Ɓëewë maasuu ra ɓíllúté wë ɗee payuu ɓëe' yébítëh yë húmú habu ri ra.
37 Tíidí misiga tahte ɓëy Gerasaa ɓéeɓ ɗagute Yéesú ɗúh gin wa saañ. Ɗi yeeltee haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.
38 Ɓëe' yébítëh yë yeris ri ra ɗaŋke Yéesú nda wa mínú ñéerë' rëe. Yéesú tahray ri, ndaa won ri tih :
39 « Nimile faam, fu ɓílíɗ iña pagiɗ ro Koope ra ɓéeɓ. » Tígí daaha, ɓëe' ñeete filiɓ gina na ɓílíɗ iña pagiɗ ɗi Yéesú rë ɓéeɓ.

Yéesú luk jér a húl doole
(Saame Maccëe 9.18-26 ; Marka 5.21-43)

40 Nimila' Yéesú rë, dúukëlí ɓëewë téebílëhté rí. Wa ɓéeɓ húmú sehu ri.
41 Lahte ɓëyí hínú Yayrus, njíidí tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, acce wahtii baaha, yeɗɗohte kotti Yéesú, na ɗaŋ ri ac faami,
42 ndah ri hela' koy ki ɓelii na ŋaatoh. Ɗi laha' koy ki yíníi baa kut, bi waɗti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéesú hom saaña, dúukëlí ɓëewë darute ri.
43 Ɗeef lahte ɓelii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfë' ñif. Ɗi túmpé iña laha' ri ra ɓéeɓ

faammi payoh ya, ndaa ri píyëy yoofaa.
44 Di ñeya'te Yéesú filoon, leƀpe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta.
45 Yéesú meela'te won tih : « Daa leƀ soo na ? » Taasuu ƀëewë ƀéeƀ rë, Peer won ri tih : « Bahaa ! Fu olay biti ƀëewë ƀéeƀ ee yejantuu ra, na baƀuu ɗoo na hatinna ƀéeƀ ë ? »
46 Ndaa Yéesú won tih : « Ow leƀpe soo na : mi yéŋké biti lahte yii kolohte faan so'. »
47 Ola' ƀelaa biti yee paŋ ri ra yúhúté rë, ɗi acce, yeɗɗohte kotti Yéesú faana ƀéeƀ na saak. Di ƀílíɗté fíi ƀëewë ƀéeƀ yee tah ri leƀ Yéesú në rë a ɗee waha' ri kotta-kotta ra.
48 Yéesú won ɗi tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a jaamma. »

49 Yéesú hom wona, lahte ƀëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfíi tih : « Sohlaay fu mokle Yëeddëhë ; koohu húlté ! »
50 Kela' Yéesú wona ra, ɗi won Yayrus tih : « Ngana néekíñë'. Fu laakira' gém kut, koohu ay koloh. »

51 Laha' Yéesú faam fa ra, ɗi tahay biti ow kay haal a ri, henay Peer, Saŋ, Saak, boffi kúkëyë a yaafa.
52 Húlí kúkëyë tahte ƀëewë ƀéeƀ na fogu na hawuu. Yéesú won tígí daaha tih : « Ngënë fëgí : kúkëyë húlëy, ɗi nee' nee'o rek. »
53 Bëewë yabute na yenu ri, ndah wa yúhúté biti kúkëyë húlté kaah.
54 Ndaa Yéesú hampe ya' kúkëyë, ƀéyíɗté uni won ɗi tih : « Kolee, kúkëy ƀeleƀ ! »
55 Kúkëyë yíppée koloh. Yéesú nahte wa yeri ñam.
56 Boffi kúkëyë a yaafa éemúté níi éem, ndaa Yéesú kadda'te wa ƀílíɗ yee lah ra.

9

Woli Yéesú taalibe yi sabboo a ana ya

(Saame Maccëe 10.5-15 ; 14.1-12 ; Marka 6.7-29)

1 Lahte bis, Yéesú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa ham-ham a sañ-sañ líkëe yébítëh ƀéeƀ a payaa jéríɗ.
2 Di antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jéríɗɗë.
3 Di won wa tih : « Ngënë kúrëelíi yin waalon : duuɗ neh, nafa neh, yii ñamun neh, hélíis neh, te ow ƀanan kúrëelëh búuƀ lofaa.
4 Tígí habuun ron haneel ƀéeƀ, lah hëmí faam fa níi bín koluun ron gini baaha ra.
5 Te ɗon pay ílíy ƀëewë kaa' hamon haneel raa, lah ɗúhí daaha, ɗon paaŋ pënë mí kotton, teeƀi wa biti wa homuy kaah. »
6 Daaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa ƀéeƀ na waariyu Uni Neba, na payu jéríɗɗë.
7 Kela' Erot gëernëerí Galile iña na pagu Yéesú a taalibe yi ra, afa kúnëhté, ndah lahte ƀëewí wonu ti Saŋ Batis daa waɗti këllú ƀúudé.

8 I ow kay wonu ti yonente
Éelí daa feeñiyoh. Lahte yi
wonu ti ow kay di yonente
ya ɗéƀ rë daa këllú ƀúudé.
9 Ndaa Erot won nufi tih : «
Mi lecɗohte lúum Saŋ Batis.
Kon ƀëe' na paŋ iñi éemílë'
yí yaa ƀéeƀ rë, waɗti henan
wa ? » Erot na anti faha' oli
Yéesú.

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya
(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Saŋ 6.1-14)

10 Koluu apootarra waala
húmú wol wa Yéesú rë, wa
ƀíllúté rí iña pagu wa ra
ƀéeƀ. Wa ƀéeƀ ñéerúuté,
hécúuté waal gin-taaha na
wonuu Betsaydaa ra.
11 Keluu dúukëlí ƀëewë
biti Yéesú saañce ra, wa
koluute téebídí. Lahuu wa
ɗii na ra, ɗi teeriyohte wa,
wonte wa yii leŋke Nguur ki
Koope, payce jéríɗɗë.
12 Bi na yëellëh na'a, taal-
ibe yi sabboo a ana ya
leƀuute ri, wonu ri tih : «
Wone ƀëewí yee saañ ginna
leƀoh dee ra, wa saame yii
túmún wë ƀúkkí wë a tígí
homun wa, tígë homu yen
dee ra lahay yin. »
13 Ndaa ɗi won wa tih : «
Ɗon fi yah, yérí wë yii nay
waa ñame. » Wa wonu ri tih
: « Fun lahuu mbúurú iip
a jén ana kut. Fu wonay
biti fun nay lomre ƀëewí yee
ƀéeƀ ñam maan ? »
14 Ɓëewí yaalla húmú në
rë warutee mit ow júnní iip
(5.000). Yéesú won taal-
ibe yi tih : « Wëní wë
tooka' goomal-goomal, bina-
bina ƀéeƀ waɗtee hen ow
sabay iip (50). »
15 Taalibe ya pagute yee
nahu wa ra, tëekrúuté
ƀëewë ƀéeƀ ɗaaha.
16 Yéesú ƀeƀpe mbúurú
yí iippa a jénní ana ya,
ƀéyíɗté afi yeelte sun, símpé
Koope, antee waa lecsa',
yeɗte wa taalibe ya, nahte
wa woralsa' wa ƀëewë.
17 Ɓëewë ƀéeƀ ñamute níi
laalute. Négírúu wooñnjiida
ra, wa líiffé dama sabboo a
dama ana.

Woni Peer biti Yéesú daa Kiristaa
(Saame Maccëe 16.13-21 ; Marka 8.27-31)

18 Lahte bis, Yéesú hécëhté
na ɗaŋ Koope ; taalibe ya
homute hëbísí. Ɗi meelte
wa won tih : « Ɓëewë wonuu
biti daa mi wah ? »
19 Wa wonu ri tih : « Lahte
ƀëewí wonu biti fu Saŋ Batis,
lahte yi wonu yonente Éelí,
i ow kay ƀal wonu ti fu ow
kay di yonente yee merees bi
koloh ƀúudé. »
20 Yéesú meelte wa won
tih : « A ɗon, ɗon wonu biti
daa mi wah ? » Peer tahte
won tih : « Daa fu Buura Koo
fal ri ra. »
21 Tígí daaha, Yéesú
kadda'te wa won tih : «
Ngënë wëní ow kay yin na. »
22 Ɗi antee ƀaat won tih :
« So' mi Koy-ƀëe', mi waɗtee
mok níi mok : ƀaha ya, kélfë
yí seeyoh ya a yëeddëh yí
kootii Mëyíis ii soo faha' tík
íl ; may hawu húl, te waali
éeyë fë filoon fi húlí së', may
këllú ƀúudé. »

Ɗee waɗti ñéerúun a Yéesú rë
(Saame Maccëe 16.24-28 ; Marka 8.34 níi 9.1)

23 Yéesú antee won ɓëewë ɓéeɓ tih : « Ɓëyí faha' ñéerë' a so', ɗi helan iñi afi, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'.
24 Ɓëyí núp húl ay ñak ñíiní ; ndaa ɓëyí tah ñagi ñíiní af so', ay lah pesa na ɗúméh rë.
25 Kaah neh biti alal mi ëldúnë caleh ow yaay ñíiní, saŋku afi a ?
26 Ɓëyí iñi so' a wonni so' tah ri sopoh fíi ɓëewë, so' mi Koy-ɓëe' may rii súugëh yiin nay mii aye filiɓ ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka yi sela ya ra.
27 Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte ɓëewí ewu ɗon na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

Teeɓa'i Yéesú ndami
(Saame Maccëe 17.1-8 ; Marka 9.2-8)

28 Yii waɗtee hen waal pe-eye filoon fi bee wona' ri iñyaa ra, Yéesú dëekké Peer, Saŋ a Saak, wa lawute sun daŋ, ɗi na ɗaŋ Koope.
29 Ɗi hom ɗaŋa, kanama lofisohte, búubí na' naa'o níi na hap íl.
30 Ɗee a ɗeh, ow ana feeñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mëyíis a yonente Éelí.
31 Wa fi yaa ɓal, búuɓɓí wë naa' naa'o níi na hap íl. Wa gonlu sun fi húlë waɗti húl Yéesú Yerusalem ra.
32 Peer a kooyyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yúunúu wë rë, wa olute ndami Yéesú a ɓëewí ana ya homu a ri ra.
33 Tígë në takuu ɓëewë a Yéesú rë, Peer won ɗi tih : « Ɓahaa, neɓpe biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyë : fu lah yínë, Mëyíis yínë, Éelí yínë. » Peer húmú yéeh iña na won ɗi ra.
34 Ɗi hom wona, lahte nérí acce húunté wë. Taalibe ya tíitúté húunë húun wë nérë rë.
35 Lahte uni ɗofohte filiɓ nérë won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee fal mi ra. Síkíríi rí ! »
36 Wona' una níi wocce ra, taalibe ya olute biti Yéesú a afi kut daa tasu tígë. Wa habute yii baa waa na, te bín fë, wa ɓíllúy ow yee olu wa ra.

Payi kúkëyë yin na ham ri ra
(Saame Maccëe 17.14-18 ; Marka 9.14-27)

37 Kéy fín fë, cépúu Yéesú a taalibe yi daŋa ra, lahte dúukëlí ɓëewí ayute téebílëhí.
38 Ow di ɓëewë ɓéyíɗté uni won tih : « Ɓahaa, mi ɗaŋ ro biti fu olsiɗ so' koy so'. Mi laha' ri koy kut.
39 Yébítëh daa na ham ri. Te ri ham ri raa yíp ríi ɓeka' liik, hégíy faana hégíyí misikke, púumíl ɓúgë ; balaa yébítëh fë yeris ri raa, hom rii mokla' mokloo níi !
40 Mi ɗaŋke taalibe yu lígí yébítëh fë, ndaa wa míníh yin na. »
41 Yéesú tahte won ɓëewë tígí daaha tih : « Ɗon fi ɓëy jamanii beh, ɗon fi ɓossi yee

gémúy Koope yee ra, may
home ɗon na mi mújdé rën
níi kirih ? » Ɗi antee won
ɓëe' tih : « Kom so' koohu
deh ! »
42 Kúkëyë na ac Yéesú
në, yébítëh fë kéeníɗté rí
feey, hégíycé faana hégíyí
misikke. Ndaa Yéesú digiɗte
uni túuycé yébítëh fë ɗúh
líkké rí, yeɗte kúkëyë boffi.
43 Ɓëewë ɓéeɓ éemúté níi
éem di ɗee gaana' Koope
doole ra.

Woni Yéesú biti ri ay yaayu
(Saame Maccëe 17.22-23 ; Marka 9.30-32)

Bi homu ɓëewë ɓéeɓ éemí
wë di iña paŋ Yéesú rë, ɗi
won taalibe yi tih :
44 « Hëbí yee nay mi ron
wone bee ra affon : so' mi
Koy-ɓëe', may yaayu ɓëewë.
»
45 Ndaa taalibe ya húmú
yíih yee faha' ri waa won
ɗa. Koo onay wa nufi
yúhúun wë wona bín fë, te
wa kaañuy meel Yéesú yin
na.

Ɓëe' lukki gaan ɗa
(Saame Maccëe 18.1-5 ; Marka 9.33-40)

46 Filoon fe, taalibe ya na
taasantuu ɓëe' lukki gaan
waa na ra.
47 Bi yúh Yéesú yee nuffi
wa, ɗi ɓeɓ kúkëy yutuuɗ
cëgíɗté hëbísí,
48 antee waa won tih : «
Ɓëyí af so' tah ɗi ham kúkëy
ti bee nen a ya' ana, ɗeef
ɗi ham so' ; te ɓëyí ham
so', ɗeef ɗi ham ɓëe' wol so'
ra. Ɓëe' haba' afi biti daa ri
lukki yin ɗon na ra, daa ri
lukki gaan. »
49 Saŋ won tígí daaha tih :
« Ɓahaa, fun olute ɓëyí líkë'
yébítëh tiyu. Biti ri noneh
yen na tahte fun kadduute ri.
»
50 Yéesú won tih : « Ngënë
këddíi rí ! Yúhí biti ɓëyí
kaa'aay ron, ñéerë' a ron. »

Ɓëy Samari ya kaa'uu teeriyohi Yéesú rë

51 Leɓa' wahtaa waɗ rii
ɓéyrëe Koope sun ra, Yéesú
caŋke lok biti ay saañ
Yerusalem.
52 Ɗi wolte i ow këllëh
rí. Wa suute, haalute gin di
Samari, saamɗi tígë nay rii
home ra.
53 Ndaa biti ri hom saañ
Yerusalem tahte ɓëy gina
kaa'uute.
54 Keluu Saak a Saŋ yii
baa ra, wa wonu Yéesú tih
: « Ɓahaa, fu fahaay biti
fun kéeníɗ pilliŋa sun fi wa,
múkíl wë woo ? »
55 Ɗi yíssëhté waa na,
wonte affi wa.
56 Wa anutee koloh na suu
gin kay.

Ɓëewë fahuu ñéerë' a Yéesú rë
(Saame Maccëe 8.19-22)

57 Homuu wa waala ra,
lahte ɓëyí won Yéesú tih : «
Tígí mín fúu saañ ɓéeɓ, may
ñee talu. »
58 Yéesú won ɗi tih : «
Tílé yë lahute faam, yakka
lahute túf, ndaa so' mi Koy-
ɓëe', mi lahay dék. »
59 Yéesú won ow kay tih :
« Aye fu ñee tal so'. » Ndaa
ɓëe' won ɗi tih : « Ɓahaa,
on so' paay mi pay mi hace
baaso'. »

60 Yéesú won ɗi tih : « Légéyú hac ɓúudé neh* ; kolee fu waareye Nguur ki Koope. »
61 Ow kay wonil Yéesú tih : « Ɓahaa, may ñéerë' a ro, ndaa on so' paay, mi pay takohi ɓëyí faam so'. »
62 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëyí tílë' tílëe heeltee, míméh non Nguur ki Koope. »

10

Woli Yéesú taalibe yi sabay paana a ana (72) ya
(Saame Maccëe 11.20-24)

1 Filoon fi baaha, Yéesú-Yíkëe tanisse i ow kay. Wa ow sabay paana a ow ana (72), faha' woli wa ana-ana, wa këllëh rí gin-taah ya a ílíyyë waɗ rii ñeya ra ɓéeɓ.
2 Ɗi won wa tih : « Meeya laaɓpe te lecoh ya mítíh yin ; kon ɗëgí yíkíi meeya ɓaat i lecoh, wa ac leja. 3 Këlíi mi wol ron ti ndeŋŋi suu filiɓ i gúmú nen.
4 Ngënë kúrëelíi hélíis, mbée nafa, mbée ñafaɗ lofaa ; ngënë cëgëelíi wodoh ow waala.
5 Ɗon haal faam, ɗéɓíi ɗagiɗ ɓëy faam fa jaamma.
6 Ɓëyí sosse hom na raa, jaammaa ɗagu ɗon ra ay cép sun fi. Ɓëyí sosse homay na raa nék, jaammaa nimil ɗon na.
7 Lah hëmí faam fi baaha, ɗon ñam te ron han yii yeru ron na. Ɓëyí légéy waɗtee yínlú opa'i. Ngënë jëeɓëntíi faamma.
8 Ɗon haal gin, ɗon habu na haneel raa, yii yeru ron lah ñëmí.
9 Lah pëyí jéríɗɗë gini baaha, te ron won ɓëewë dékú në rë ɓéeɓ biti Nguur ki Koope leɓohte wa.
10 Ndaa ron haal gin, ɗon habuy na haneel raa, lah ɗúhí këemë, ɗon won ɓëewë tih :
11 “Pëndë mée ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa paagu ra, teeɓi ron biti ɗon homuy kaah. Añcaŋ, yúhí biti Nguur ki Koope leɓohte ron na.”
12 Mi won ɗon tee : yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, daani ɓëy gini baaha ay luk bi ɓëy Sodom misik. »

13 Yéesú ɓaatte won tih : « Mas ɗon fi ɓëy Korasin ! Ɗon torohute, ɗon fi ɓëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu gin ɗon ɗa, paguun Tíir a Sidon koon, tin ɓëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeɓa'i biti wa lofute pesaɗ.
14 Daa tah yiin nay aattiyee Koope ɓëewë rë, daanon nay luke bi ɓëy Tíir a bi ɓëy Sidon misik.
15 A ɗon fi ɓëy Kafarnawum, mbaa ɗon habuu biti ɗon ay ɓéyrú níi sunKoo neh ? Ëe-ëe' ! Añcaŋ, ɗon ay cépírú níi safara. »

16 Yéesú ɓaatte won taalibe yi tih : « Ɓëyí síkírëh rën, ɗeef ɗi síkírëh së' ; ɓëyí kaa' síkírëhí rën, ɗeef ɗi kaa' síkírëhí së' ; te ɓëyí

* **9:60 9.60** *Légéyú hac ɓúudé neh* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *yéɗɗí húlíɗɗë hac húlíɗɗë.*

kaa' síkírëhí së', ɗeef ɗi kaa' síkírëhí ƀëe' wol so' ra. »

Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya

17 Ayuu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluu wa ra, keeññi wa sosse níi sos. Wa wonu Yéesú tih : « Yíkëe, fun ñeya' tiyu fun túuy yébítëh yë paŋ yin raa sah, wa ñee na. »
18 Yéesú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkísë'té sun, keente ti héléy nen.
19 Síkírii : mi onte ron sañ-sañi tílúun ɗon sun goŋ a sun dagal a ɗakaya'i Seytaane a ɗee gaana' ri doole ra ƀéeƀ, te yin ii ron míníl dara.
20 Ndaa biti yébítëh yë ñeyute wonon ƀanan hen damaa ɗon na ; dëmíi biti kay, tii yon ín sun-Koo. »

Kúmpëe teeƀu ƀëewë ƀëy ëldúnë heefu wa ra
(Saame Maccëe 11.25-27 ; 13.16-17)

21 Wahtii baaha, Ruuh-Peseŋ sosilte keeñ Yéesú níi sosil. Yéesú yíppée won tih : « Baap, Yíkii sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeƀa' fu ƀëewë ƀëy ëldúnë heefu wa ra iña ɗap fu ƀaha ya a ƀëewë janiyu ra. Baap, yii baa daa neƀa' ro, daa tah ri laha' ɗaaha ! »
22 Yéesú ƀaatte won ƀëewë tih : « Baaso' tíkké iña ƀéeƀ ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a ƀëewë mi faha' wa rii teeƀ ra. »
23 Ɗi antee yíssëh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ ƀëewë olu yee olu ron ra.
24 Mee ron won ɗa ee : caakke yonente a buurri húmú fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu ɗon ɗa, wa keluuy ri. »

Anili ƀëe' naa'-keeñ dék Samari ra

25 Tígí daaha, ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis kolohte na saam olsohi Yéesú, meelte ri won tih : « Ɓahaa, mi waɗti paga yi níi mi lah pesa na ɗúméh rë ? »
26 Yéesú won ɗi tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? »
27 Ɓëe' tahte won tih : « Kootaa won tih : *“Lah fëhíi Koo-Yíkëe di keeññon ƀéeƀ, di peson ƀéeƀ, di dooloon ƀéeƀ a nuffon ƀéeƀ. Ɗi fahuu ron affon, lah fëhíi moroommon ɗaaha.”*✡ »
28 Yéesú won ɗi tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu paŋ yii baa raa, fay lah pesa na ɗúméh rë. »
29 Ndaa ƀëe' na saam layaa, meelte Yéesú won ɗi tih : « A wa daa moroomi so' ? »
30 Yéesú won ɗi tih : « Lahte ƀëyí húmú kola' Yerusalem na saañ Yéríkëe. Ɗi hom waali, i banndi gecsuute ri, naafute búuƀƀí, laƀute ri laƀƀi misikke, anutee saañ, helute ri hanndal ki húl a pes.

✡ **10:27 10.27** Saame Tali Léwí 19.18 ; Nérsí Kootaa 6.5

31 Ɗeef lahte seeyohi ñee
waali ƀaaha. Ola' ri ƀëë'
rë, ɗi ñeete ƀúk waala hatni
yínëe saañce.
32 Ow di ƀëewë na habruu
seeyoh ya ra* ñeete daaha
ƀal, otte ƀëë', ñeete ƀúk
waala hatni yínëe ƀal
saañce.
33 Ow di ƀëy Samari saañ
ƀaaƀ ñeete waali ƀaaha ƀal.
Laha' ɗi fi ƀaa daaha otte
ƀëë' rë, keeña ɗúmpé ces.
34 Ɗi leƀohte ƀëë', ƀeƀpe
béeñ a díw payce gaañña†,
ŋaawte wa, antee rii tík sun
fi mbaam fi, kúɗté rí tígí ɗi
mín nëe payu, tooppitohte
ri.
35 Kéy fín fë, ɗi yeɗte yíkíi
faam fa hélíis caak, antee rii
won tih : "Tooppitee ƀëyí
beh ; mi ñeyaat dee raa, yii
tíkëh sun fi hélsë yeɗ mi ro
yee ra ƀéeƀ, may roo waa
yíníl." »
36 Yéesú meelte ri won tih
: « Di ƀëewí éeyë yí yah,
fu haba' biti ƀëyí bi waa na
daa pagiɗ ƀëë' hawu ra, ti di
waɗti pagraa ow moroomi
nen ? »
37 Yëeddëhí Kootaa won ɗi
tih : « Ɗëë' teeƀ ri naa'-keeñ,
payce ri ra. » Yéesú won ɗi
tígí daaha tih : « Tílé fu hen
ɗaaha. »

Hanliri Yéesú Martaa a Mari

38 Yéesú hom waali a taal-
ibe yi, ɗi lahte gin, ow ƀeleƀ
di ƀëy gina hampe ri haneel
faami. Ɗëyí ƀelaa hínú Mar-
taa.
39 Ɗi lahte koy-yaafi hínú
Mari. Koy-yaafa acce, tookke
hëbís ɗi fi Yíkëe, na síkírëh
iña na won ɗi ra.
40 Martaa nék, légéyí
caaga faam fa hampe ri.
Hompe níi ri lahte Yéesú
në, won ɗi tih : « Yíkëe,
fu olay biti koy-yaaso' helte
légéyí faam fa ƀéeƀ ya' so' a
? Wone ri habra' so' book. »
41 Ɗi fi Yíkëe won ɗi tih :
« Ɗo fi Martaa, iña mokil ɗo
ra caakke,
42 ndaa yínë kut daa lah na
solo. Mari tanis bee gén ɗë,
te ow míméh ríi kaa' síkírëhí
së'. »

11

Ɗee na ɗaguu Koope ra
(Saame Maccëe 6.9-13 ; 7.7-11)

1 Lahte bis, Yéesú húmú
ílíy na ɗaŋ Koope. Woca'
ri ra, ow di taalibe yi won
ɗi tih : « Yíkëe, yëedíɗ fun
di na ɗaguu Koope, ti ɗee
húmú yëeddë' Saŋ taalibe yi
ra nen. »
2 Yéesú won wa tih : «
Ɗon yahti ɗaŋ Koope raa,
lah wëní tih :
Baap,
ƀëewë yúhún biti tiyu selate.
Nguur ku lahan ƀëewë në.
3 Bisi yíilëe Koo ƀéeƀ, lah on
fun njél.
4 Baal fun bakaaɗɗi fun ;
ndée ƀëyí tooñ fun ƀéeƀ, fun
baal ri ƀal.
Ngana yeris nuf ƀos haal
fun. Ɗémíin ! »
5 Yéesú wonaat wa tih :
« Ow di ɗon na pay faam
kooyi leelu elek koon, won

* **10:32 10.32** *Ow di ƀëewë na habruu seeyoh ya ra* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *ow di ƀëy tali Léwí.* † **10:34 10.34** Béeñë hosii gaañña, díwë ëylíi misiga.

ɗi bitih : “Wëtíɗ së' bookaa
kiiɗ ëeyë daa noo, yaal
kowa ;
6 mi laha' haneel faam so',
te mi lahay yii yera mi ri.”
7 Te kooji baa won ɗi biti
raa : “Ngana ñogol so' ! Mi
wonte ílí las so' níi wocce, te
funi koyyi so' fanuute. Mi
míméh koloh yeru yin !”
8 Daa mi won ɗon ɗi ee
biti ɗi ay koloh yeri ñam.
Ɓi ii kola' yeri ñam biti ɗi
kooji dé' ; ɗi ay rii yeɗ iña
sohla' ɗi ra ɓëeɓ, ndah ɓëe'
na meela' ra ɓekay na sopoh,
ñaakke meela'a rek*.
9 « Mi won ɗon tee ɓal
: ɗëgí ɗon ay onu, sëemí
ɗon ay ot, lëɓí ílë ɗon ay
kúnsírú.
10 Ahaŋkay ! Ɓëyí ɗaŋ ay
onu, ɓëyí saam ay ot, te ɓëyí
laɓ íl ay kúnsírú.
11 Boffi koy ki bi ɗon na,
nay yere koohi goŋ biti ri
ɗaga ri jén,
12 mbée yera ri dagal biti
ri ɗaga ri wah ?
13 Ɓosuu ɗon níi, ɗon
mínú pagiɗ koyyon yin wun.
Kon ɗon mínú yii baaha raa,
ɗeef luka' Boffa sunaa-sun
neh : ɓëyí ɗaŋ ɗi Ruuh-
Peseŋ, ɗi ay ri rii on. »

Sañ-sañi Yéesú kola' waa na ?
(Saame Maccë 12.22-30, 43-45 ; Marka 3.22-27)

14 Lahte bis, Yéesú hom
payi ɓëyí laha' yébítëh fí
kadda' ri won. Yeɗɗa'
yébítëh fë ɓëe' rë, ɓëe'
dalaatte won. Ɓëewë húmú
daaha ra ɓëeɓ ëemúté.
15 Ndaa i ow waa na wonu
ɗi ñëerë' a Belsebul buuri
yébítëh yë, daa tah ɗi mín
wëe lík.
16 I ow kay na saamu ol-
sohi, nahute ri paŋ kimtaani
nay teeɓee biti Koope daa
wol ri.
17 Ndaa bi yúh Yéesú yee
nuffi wa, ɗi won wa tígí
daaha tih : « Ɓëewí daa boku
nguur haa'ee filiɓ fi wa raa,
nguur ki baa ii míllë' keen
a ? Ɓëewí daa boku faam
haa'ee filiɓ fi wa raa, faam
fi baa ay míllée poo.
18 Kon hena biti Seytaane
haa' afi koon, nguur ki ay
mínée caŋ ɗíh ? Ɓon wonu
neh Belsebul daa yeɗ so'
sañ-sañi líkëe mí yébítëh ë
?
19 Hena biti Belsebul daa
yeɗ so' sañ-saña na líkë' mi
yébítëh rëe, kon daa yeɗ
ɓëewën sañ-saña na líkúu
wë yébítëh rë ? Wa fi yaa
teeɓute ron biti ɗon homuy
kaah !
20 Yee lah ra biti kay, mi
ñëerë' a Koope daa tah mi
mín lík yébítëh. Baa daa
teeɓa' biti Nguur ki Koope
lahte níi ɗon na.
21 « Ɓëyí mitte ow ham
ngodi, caŋ wohi faami raa,
ow ii leɓ alal mi.
22 Ndaa ɓëyí luk ɗi doole
ac, yejoh ri haa' ɓaŋ ɗi
raa, ɗi ay naaf ngoda húmú
yaakaar ri ra, anti wora' iña
ɓeɓ ri ɗii na ra ɓëeɓ.
23 « Ɓëyí ñëerëey a so',

* **11:8 11.8** *ɗi ay rii yeɗ iña sohla' ɗi ra ɓëeɓ, ndah ɓëe' na meela' ra ɓekay na sopoh, ñaakke meela'a rek* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ndaa ɓëe' ay kaa' lah gace yeɗ ri iña sohla' ɗi ra ɓëeɓ.*

kaa'a'te so' ; te ɓëyí habraay
so' négírë'í yubi so', ɓëyí baa
hasla' hasloo.
24 « Yébítëh ɗúh ow na raa,
saya' mbale luufin saame
tígí hílsëe rí. Ɗi olay raa,
wona' nufi tih : “May nimil
tígë húmú kola' mi ra.”
25 Ɗi nimil ɗeef ɓëe' man
ti faam fi parute, yugusute
níi wunte raa,
26 tígí daaha, ɗi ay pay
saam yébítëh paana kay, yi
luku rii sohoor, wa ac dék
ɓëe' në. Hen ɗaaha raa, ɗee
nay míllée ɓëe' rë ay luk ɗee
man ɗi ɗéɓëenë rë ɓos. »
27 Yéesú hom wona, un
ɓeleɓ ɗofohte filiɓ fi ɓëewë
won ɗi tih : « Ɓelaa kúɗ ɗë
ëldúnë ɓëpíɗté rë rë lahte
sos-keeñ. »
28 Ndaa Yéesú won ɗi tih
: « Ɓëewë në síkírúu Unni
Koope te na ñeyu na ra kay,
daa lahu sos-keeñ. »

Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra
(Saame Maccë 12.38-42)

29 Bi na ɓaatuu ɓëewë
caak hëbís Yéesú, ɗi won wa
tih : « Ɗon fi ɓëy jamanii
bee ɗon ɓosute ; ɗon meeluu
kimtaani kola' Koope na a ?
Añcaŋ ɗon ii teeɓu kimtaan
hém henay yee húmú kat
yonente Sonaas ra.✡
30 Di húmú ñeya' Koope
Sonaas na teeɓpe ɓëy Níníif
doolii, ɗi ay ñeyee so' mi
Koy-ɓëe' në ɗaaha ɓal, teeɓ
ɓëy jamanii bee doolii.
31 Yiin nay aattiyee Koope
ɓëewë rë, buuri ɓelaa húmú
ílíf deyi Sabaa ra ay koloh,
caŋ fíi ɗon fi ɓëy jamanii
beh, teeɓ ɗon biti ɗon ho-
muy kaah. Ɗi húmú kola'
ginna lukuu wuloh ra neh,
acce síkírëhí wonnee ke Sa-
lomoo neɓ keloh níi rë ë
? Añcaŋ, ɓëyí luk Salomoo
gaan daa deh.
32 Yiin nay aattiyee Koope
ɓëewë rë, ɓëy Níníif ɓal
ay koloh caŋ fíi ɗon fi ɓëy
jamanii beh, teeɓ ɗon biti
ɗon homuy kaah. Keluu ɓëy
Níníif waarii Sonaas ra, wa
lofute pesaɗ neh a ? Añcaŋ,
ɓëyí luk Sonaas gaan daa
deh. »

Léehí lampaa
(Saame Maccë 5.15 ; 6.22-23)

33 Yéesú ɓaatte won tih :
« Ow na këɗɗéh lampa ɗap
ri, mbée líh if sun fi. Ɗaaha
neh ! Lampa líkúu líkëe,
ɓëyí haal, ot kotti na.
34 Íllú daa lampii faanu :
íllú wah raa, fu homa' leelii
niiña ; ndaa íllú neɓay raa,
fu homa' ñúusë.
35 Kon lah olsee afu nda
niiña ɗoo na ñúus neh.
36 Hena biti fu homa niiñ
níi cér yínë sah homay ñúus
rëe, fay home niiñ ti ɗee na
hawaana' ro lampii niiñce
ra nen. »

Yee na seh fariseŋŋa a yëeddëh yí Kootaa ra
(Saame Maccë 23.1-36 ; Marka 12.38-40)

37 Woca' Yéesú wona ra,
lahte fariseŋi dëekké rí ñam
faami. Laha' ri faam fa ra,
ɗi haalte wa na ñamu.
38 Fariseŋa éempé, ola'
ri biti Yéesú ɓooñnjaay

✡ **11:29 11.29** Saame Maccë 12.40

ƀooñnjohi ñeete waal na dal ri ñam ra.
39 Ɗi fi Yíkëe won ɗi tígí daaha tih : « Ëlí ɗon fi fariseŋŋa di madu ɗon : ɗon hom hosuu fëel fí guluŋŋa a loonna ɗon hel filiƀ. Ɗon hosuu faannon ɗon hel keeññon : ɗon caakute nuf lohaa te ɗon ƀosute nuf.
40 Ɗon daa lúhú nuf ! Ɓëe' sak fëel rë, daa sak filiƀ ƀal neh a ?
41 Ëní ñëkíɗɗë kay iña lahuu ɗon ra. Hen ɗaaha raa, ɗon ay lan ces.
42 Mas ɗon fi fariseŋŋa ! Yii lín ɗon ƀéeƀ, ɗon woɗ na Koope níi luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa ɗon sarganuute paŋ yii júƀpé a faha'i Koope. Añcaŋ, yaa daa iña waɗti pagun koon ɗa, yee tas ɗa ƀanti halu.
43 Mas ɗon fi fariseŋŋa ! Ɗon fahuu took ñaanna këllëh di ílíyyë na ɗaguu Koope ra, te ɗon fahuu biti ɗon woduun a ya' ana këemmë.
44 Mas ɗon fa madu a luuyyi tíinndúuy, ƀëewë ñeyuu sun, te wa yíih biti wa ñeyuu sun luuy ra. »

45 Ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis won ɗi tih : « Ɓahaa, fu wonaa ɗaaha raa, ɗeef fee fun sol ra ƀal. »
46 Yéesú won ɗi tih : « Íi ! Mas ɗon fi yëeddëh yí Kootaa ! Ɗon tíkúu ƀëewë eni ƀítté te ɗon na hëbíríih wë dalaa sah.
47 Mas ɗon fa taƀahuu luuyyi yonente ya caaccon húmú bëemú wë rë taƀah yi wunte ra.
48 Ɗaaha, ɗon teeƀuute biti ɗon ñéerúuté a yee húmú pagu caaccon ra : wa bëemúté yonente ya, ɗon ayute ɗon na taƀahu luuyyi wa.
49 Yii baa daa tah Koope fa yúh ƀéeƀ ɗë won tih : “May wol i yonente a i apootar waa na, ay lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa níi mokil.”
50 Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi ëldúnë níi a woteh ra, ay keen sun fi ƀëy jamanii beh :
51 dala'te bëemí Abeel✡ níi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígë na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won ɗa ee : kaah biti ƀëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéenɗú yaa ra ƀéeƀ.
52 Mas ɗon fi yëeddëh yí Kootaa ! Ɗon wodute ílë në yúhúu yee won Koope ra ; ɗon fi yah, ɗon kaa'uute haal, ɗon anutee kaa' ƀëewë fahuu ra haal. »
53 Kola' Yéesú tígí daaha ra, yëeddëh yí kootii Mëyíis a fariseŋŋa haayluute sun fi, na anuu rii meel yin fi yin ƀéeƀ.
54 Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

12

Líkíní Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 10.19-20, 26-33 ; 12.32)

1 Wahtaa na wona' Yéesú fariseŋŋa na a yëeddëh yí

✡ **11:51 11.51** Saame Dalaana 4.1-8

kootii Mëyíis rë, i ow júnní-
júnní na ɓaatuu ac ; caagi
wa tahte wa na togantuu
hanndal ki wa. Yéesú
ɗéɓë' taalibe yi na won wa
tih : « Lah mëytíi lëwíirí
fariseŋŋa*, daa ri wonnee ke
wa teem ɓúkkí wë rë.
2 Yii laku ɓéeɓ ay olu, yii
ɗapu ɓéeɓ ay yúhú.
3 Yii ɗon won ɗi filiɓ ñúus
ɓéeɓ ay keluu na' këtëŋ, te
yii ɗon mëddë' rí filiɓ las
ɓéeɓ ay ɗaañnjuu këem.
4 « Mi won ɗon na, ɗon
fi kooyyi so' : ngënë néehí
ɓëewë na hawu ow húl rë,
wa míníh yii luk baaha.
5 Cëe mi teeɓ ɗon ɓëe'
warun ɗon neeh ra : néehí
Koope, ndah ri hap húl rëe
mín ɓek safara. Mi won ɗon
tee ɓal, ɗon waɗti neehun
ɗi.
6 « Ndiit iip na yëeyíih
fíttíŋ ana woo ? Añcaŋ, yínë
sah na múuyéh në Koope.
7 Ɓaatte biti fen fi affon
sah kídúté ! Kon ngënë sídíi
yin, ɗon génú líir ndiit fap !
8 « Mi won ɗon tee : ɓëyí
won fíi ɓëewë biti ɗi non
ɓëewí so' mi Koy-ɓëe', may
won fíi malaaka yi Koope
biti ɓëyí baa non ɓëewí së'.
9 Ɓëyí won fíi ɓëewë biti
ɗi yéeh së' nék, may won
fíi malaaka yi Koope biti mi
yéeh ɓëyí baaha ɓal.
10 Ɓëyí won yin ɓos sun fi
so' mi Koy-ɓëe' ɓéeɓ, ɗi mín
baalu. Yaha sun fi Ruuh-
Peseŋ raa nék, ɓëyí baa ii
baalu.
11-12 « Ɗon tëekrú këem
filiɓ ílíyyë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra mbée fíi
njíittí gina a ɓëewë homru
nguur ka ra, ngënë sídíi : yee
nay ron layee wahtii baaha
teme ra ii kola' ɗon na, ay
kolee Ruuh-Peseŋ na. »

Léehí yíkíi alal ma lúh nuf ra

13 Tígí daaha, ow di ɓëewë
won Yéesú tih : « Ɓahaa,
wone ɓahii so' woɗ so' na
alal ma heliɗ fun boffi fun
ra. »
14 Yéesú won ɗi tih : «
Kooja, daa fal so' aattiya'i
iñon mbée wora'i alal mon
? »
15 Ɗi antee ɓaat won
ɓëewë ɓéeɓ tih : « Lah
héní wun, ngënë fëhíi alal
níi lukus, ndée caagi ow alal
taheh ri laha' ñíiní. »
16 Tígí daaha, Yéesú
ñeya'te wa léeh won wa tih
: « Lahte yíkíi alal mi húmú
laha' meeyyi laaɓpe níi laaɓ.
17 Ɗi won nufi tih : “May
hene ɗí ɗeh, bee lahay mi
tígí túmë mí pebi so' bee ra
?
18 Mi ot na ! May hene ɗeh
: may ɓaate misah yi so', mi
túm pebi so' a iña laha' mi
ra ɓéeɓ filiɓ.
19 Mi anti won af so' tih
: mi lahte alal mi ay soo
mín kúɗ kíil caak ; mi talla'
hílsëh, mi ñame, mi hane
níi keeñ so' sos siiɓ.”
20 Ndaa Koo won ɗi tih :
“Lúh nuf fe ! Fay húl elgee
woteh beh. Daa nay lahee
iña yefiɗ fu afu ra ɓéeɓ leegi
?” »
21 Yéesú ɓaatte won tih
: « Ɓëyí homa' négírë' alal

* **12:1 12.1** *lëwíirí fariseŋŋa* : Lëwíir daa na tah mún më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

mi saañ afi na kut, saamay
Koope, hom míllë' ɗaaha. »

Koo daa na ona'
(Saame Maccëe 6.19-21, 25-34)

22 Yéesú antee won taalibe
yi tih : « Yii baa daa tah
mi won ɗon tee : ngënë
sídíi yii ñamun ɗon, mbée
yii ƀekuun ɗon.
23 Pes luk ñam lah solo, te
faan luk yéré lah solo ƀal.
24 « Ëlsíi ŋaakka : wa na
sëhíh níi púlé lec, wa lahuy
misah, lahuy túmëe, ndaa
Koope ee waa ñëmíɗ rë !
Ɗon nék, ɗon lúkíh yakka
lah solo a ?
25 Wa ɗon na, sídë'ë në
sídë' rí rë, mín fehe níi ƀaat
yin yutuuɗ pesi ?
26 Hém ɗon daa míníh yii
yutuudi baa raa, ɗon sídúu
yi yin kay ?
27 « Ëlsíi ɗee man capussi
gaaw fa luufa ra : wa na
légéyíh te wa na mëkíh ɗíis
búuƀ. Añcaŋ, mee ron won
ra ee : ɗi fi buura hínú
Salomoo ra sah, húmú laha'
ri alal níi, ɗi lahay búuƀƀí
mada' a capussi gaaw fi yaa
wun !
28 Ngémën tasa'te ee !
Koope posil gaaw fa luufa
woteh níi wa man ɗaaha
wun, te teem kéy wa ay
luuhu tamu raa, ɗi ay lukee
ƀek ɗon fi yaa búuƀ neh a ?
29 Kon ngënë mëklí affon
saami yii ñamun ɗon mbée
yii hanun ɗon ; ngënë sídíi.
30 Ɓëewë nëníh ƀëewí
Koope feey fi bee ra daa
na moklu affi wa saami
iñyaaha ƀéeƀ. Ndaa ɗon
fi yah, Boffon yúhté biti ɗon
sohluute wa ƀéeƀ.
31 Nguur ki Koope daa mit
saam ; bee tas ɗa ín ya' Koo
!
32 Ɗon fa yubi yutuudi
beh, ngënë néekíñíi, ndée
Boffon daa faha' biti ɗon
haal Nguur ki.
33 Yëeyí alal mon ɗon
sarah ñëkíɗɗë cadum fa.
Sëemí tígí wëerté, négírii
alal mi míméh ɗúm sun-Koo,
tígí lohoh liileh na te lahay
maasoh.
34 Yúhí biti tígí hom alal
mon, nuffon homa' na ƀal.

Ɗee waɗti sehuun ayi Yéesú rë
(Saame Maccëe 24.45-51)

35 « Pëkíi, ɗon këríɗ lampa
yon.
36 Mëdíi a súrgë yí sehu
kélfíi saañ kílëek, nda ri ac
laƀ ílë rëe, wa yíp ríi kúnsíɗ.
37 Lahute sos-keeñ, súrgë
yí yaa yéŋké biti aya' kélfíi
wë rë, ɗeef wa na sehu ra.
Mee ron won kaaf ka ra
ee bitih : ɗi fi kélfëe ay
pokoh, tëekíɗ súrgë yë, yeɗ
wa ñam.
38 Wuti kélfëe elka' níi
elka' raa sah, te ɗeef wa sehe
ri, wa ay lah sos-keeñ.
39 « Ɗon yúhúté biti yíkëe
faam yúh wahtaa nay aye
lohoha faami ra koon, tin ɗi
ii rii yeris poo faam fa.
40 Kon këlíi affon ɗon ƀal,
ndée so' mi Koy-ƀëe', may
nimile wahtii nuffon paay
na. »
41 Peer won Yéesú tígí
daaha tih : « Yíkëe, fu woniɗ
fun kut léehí bah, mbée fu
ƀekke ƀëewë ƀéeƀ në ? »

42 Ɗi fi Yíkëe won ɗi tih :
« Mëdíi a súrgíi ñeya' woni
kélfíi te ñaañce, bi kélfíi tík
súrgë yí kayya faam fa ya'i,
yeri wa ñam biti wahtaa lah
ra.
43 Lahte sos-keeñ, súrgíi
baa yéŋké biti yiin nay nim-
ile kélfíi faam fa ra, ɗeefa ri
page yee nahu ri ra.
44 Mee ron won kaaf ka ra
ee, kélfíi ay tík iña laha' ri ra
ɓéeɓ ya'i.
45 Ndaa hena biti koon
súrgíi baaha won nufi tih :
“Kélfíi së' aay doom”, níi tah
ɗi yam sun fi súrgë yí kayya
hawsee wa, ɗi ñame ñami
neɓpe, hane maniye,
46 kélfíi ay nimil wahtii ɗi
yéeh rí te ɗeefa ri seheh
ri. Tígí daaha, kélfíi ay rii
bëkdë' ɓëewë gémúy Koope
ra, mokil ri mokli misikke.
47 Súrgíi yúh yee faha'
kélfíi rë, antee cagay afi te
pagay yii baaha, ay laɓu
laɓɓi misikke.
48 Ndaa súrgíi yéeh yee
faha' kélfíi rë, anti paŋ yii
cal hap, ii laɓu laɓ caak.
Ɓëyí onu yin caak ay meelu
caak ; ɓëyí déŋéenú yin
caak ay meelu yi luk yi ɓëyí
déŋéenú yutuuɗ. »

Yéesú kúɗ jaamma mbée ɗaralsa' ?
(Saame Maccëe 10.34-36)

49 Yéesú ɓaatte won tih :
« Mi ac yíin kíi feey fa, a
ɗee faha' mi biti ɗi yíppí kaɗ
haat ɗa !
50 Mi waɗtee ñee coono†,
keeñ so' antee tookay níi
lëhín kí.
51 Ɗon habuu biti mi ac
kúɗ jaamma feey fa a ? Ëe-
ëe', mi won ɗon tee : mi ac
ɗaralsa'.
52 Dala'te woteh, faam fi
laha' ow iip ay ɗaralsa' :
ɓëewí éeyë yë múuyë' a
ɓëewí ana ya, ɓëewí ana ya
múuyë' a ɓëewí éeyë yë.
53 Baap ay múuyë' a koy
ki yaali, koy ka múuyë' a
boffi. Yaay ay múuyë' a koy
ki ɓelii, koy ka múuyë' a
yaafi. Pacool ay múuyë' a
ɓeleɓ koohi, ɓeleɓ koy ka
múuyë' a pacooli. »

Tíinndë' yí jamanaa
(Saame Maccëe 5.25-26 ; 16.2-3)

54 Yéesú ɓaatte won
ɓëewë tih : « Ɗon ot Koo
húuh rëe, ɗon yíppí yúh biti
ɗi ay toɓ ; te yii baa daa na
lah.
55 Te ngilaaw ma kúlëe rën
waal tagu raa, ɗon yúh biti
ɗi ay mbëeyë ; te yi baa daa
na lah.
56 Wonnon teem ɓúkkën !
Ɗon fa mínú tíinndë' iña na
teeɓa' yii nay lahe feey fa
a sun ra, haala' yi níi ɗon
míníh tíinndë' iña na teeɓa'
Koo woteh yee ra ?
57 « Yi tah ɗon míníh yúh
yee waɗti pagun ra ?
58 Ow yam ɗo yin níi ɗoni
saye faam buur raa, ɗon lah
waala, lah saame biti ɗoni
júɓë', toñeh ɗoni lah dín fë
ɗi ey ro, buur tík rë ya' yi
alkaati ya, fu téyú.
59 Daa mi won ɗon ɗi ee :
fii ɗúh kasaa níi bín yínlëe
fu kabut ka ɓéeɓ rë. »

---

† **12:50 12.50** *Mi waɗtee ñee coono* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Mi waɗtee bëtsú.*

13

Lof pesaɗ mbée húl

1 Wahtii ƀaaha, i ow ayute woni Yéesú biti Pilaat hawrohte i ow di ƀëy Galile húl, ɗeef wa na hawru Koope sarah.

2 Yéesú won wa tih : « Ɗon habuu biti bëemëdë bëemú ƀëy Galile yi yaa ra teeƀa' biti wa luku ƀëewí kayya Galile ƀos aa yih ?

3 Mi won ɗon ti ëe-ëe' ! Te ɗon lofuy pesaɗ, ɗon ƀéeƀ ay saŋku ƀal.

4 A ƀëewí sabboo a pe-eye yi yaa ɗakaya' taahi uda Silowe na bëp ɗí rë, ɗon habuu biti daa wa luku ƀëewí kayya Yerusalem ƀos aa yih ?

5 Mi won ɗon ti ëe-ëe' ! Te ɗon lofuy pesaɗ, ɗon ƀéeƀ ay saŋku ƀal. »

Léehí tal eena na límëh rë

6 Yéesú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte ƀëyí húmú laha' tal een meeyi. Ɗi acce na saam koy een ndaa ri olay.

7 Tígí daaha, ɗi won súrgëe në lín meeya ra tih : “Ole ! Kíil éeyë ayee ƀéeƀ, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Ɗi ay homee naafi feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri !”

8 « Ndaa súrgëe won ɗi tih : “Ɗahaa, yeɗɗe ri kíilí beh, may júkët tala mi toh ri.

9 Henu ɗaaha raa, heeyce ɗi lím kíirkí ; ɗi límëy rëe fu hawroh ri.” »

Ɗelaa goŋ ra payu bisa na hílsúu rë

10 Bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë ín, Yéesú hompe na yëeddë' filiƀ tígë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra.

11 Ow ƀeleƀ misikiɗ húmú në : ɗi laha' yébítëh fí daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), ɗi na míméh caŋ níi júƀ dalaa sah.

12 Ola' Yéesú ƀelaa, ɗi dëekké rí, won ɗi tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! »

13 Ɗi tíkké ya' yi sun fi ƀelaa, ƀelaa yíppée júƀ, yampe na kañ Koope.

14 Ndaa paya pay Yéesú ƀelaa bisa na hílsúu rë neƀaay njíidí tígë na ɗaguu Koope ra. Tígí daaha, ɗi won ƀëewë tih : « Lahte waalli pëenë yí ƀëewë waɗti légéyún në ; lah ëyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rë neh ! »

15 Ɗi fi Yíkëe loffe ri unni yeh won ɗi tih : « Won-non teem ƀúkkën ! Bisa na hílsúu rë, ow fi ow ɗon na ƀéeƀ na pay yugiin, pëkís fanfi mbée mbaam fi, pay hënndí neh a ?

16 A ƀelii bee sédí Abra-ham bee ra, Seytaane an-tee rii pokalsa' yii hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, ɗi waruyti sëmlúu pokki bisa na hílsúu rë ë ? »

17 Yee won Yéesú baa ra sëpíɗté kaa'oh yi ƀéeƀ ; ndaa keeññi ƀëewí kayya ƀéeƀ sosse di iñi wunna na paŋ ri ra.

Léehí pebi tisoh ki yutuuda a bi lëwíirë

(Saame Maccëe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)

18 Yéesú ɓaatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rii mëllée a yih ?
19 Ɗi mada' a pebi yutuudi baa* ɓeɓ ow, sohte ri meeyi ra nen : ɗi paalte, ooɗte níi hente tal kilik ; yakka ayute túfúté ya' ya. »
20 Yéesú wonil tih : « May mëllée Nguur ki Koope a yih ?
21 Ɗi mada' a lëwíirë ɓeɓ ow ɓeleɓ, boolla'te wa a mún caak, íyíɗté wë níi wa ɓéeɓ fuuɗte ra nen. »

Ílí yutuuda
(Saame Maccë 7.13-14, 21-23)

22 Yéesú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yëeddë'.
23 Lahte ɓëyí meelte ri won tih : « Ɓahaa, ɓëewë nay múcé rë ac yutuuɗ a ? » Yéesú won ɓëewë maasuu ra tih :
24 « Pëgí ɓéeɓ níi ɗon haala' ílí yutuuda ; daa mi won ɗon ɗi ee : ow caak ay étíɗ haal te wa ii rii mín.
25 Yiin kolaa yíkíi faam fa níi won ílë ɗeefa ɗon hëelíh rë, ɗon ay home ëssë, ɗon laɓe ílë, ɗon wone tih : “Ɓahaa, kúnsíɗ fun !” Ɗi ay ron lofe tih : “Mi yéeh rën !”
26 Ɗon ay rii wone tígí daaha tih : “Yen bokuy ñam a han, te fu yëeddë'té këemmë gin fun a ?”
27 Ɗi ay ɓaat won ɗon tih : “Mi yéeh rën ! Wúlíi së', ɗon fa paguu yin ɓos ra ɓéeɓ !”
28 Ɗon ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya ɓéeɓ filiɓ Nguur ki Koope, ɗon anti líkú ɗon saañ ëssín rëe, ɗon ay looyee daaha, ɗon ŋafoh níi tíññën lec.
29 Bín fë, ay lah ɓëewí kola' tígí hom ow feey fa ɓéeɓ, ac ñami ndaje ma cëgíɗ Koope Nguur ki ra.
30 Di ɓëewë míllúu woteh yee ra, lahte na yi ay këllëh yiin fa, te di yee këllúu woteh yee ra, lahte na yi ay míllë' yiin fa. »

Yéesú a ɓëy Yerusalem
(Saame Maccë 23.37-39)

31 I farisеŋ leɓuute Yéesú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ílíy kay ! Erot ee saam hawrohu húl rë. »
32 Yéesú won wa tih : « Pëyí ɗon woniɗ so' tisoh ki gúmfí baa biti woteh a kéy mí lík yébítëh mi na pay jéríɗ, nah mi ɗúmël légéyí së'.
33 Woteh, kéy a nah ɓéeɓ mi waɗti homa waali Yerusalem fi so', ndée yonente waruy hawuu húl ílíy kay henay dín fë.
34 « Ɗon fi ɓëy Yerusalem daal, ɗon fa na bëemú yonente ya ra, ɗon fa na tawu ɓëewë Koope wol wa ɗon na la' níi wa húl rë, hente waal ɗíh ma na faha' négírë'í rën hëbís së' ti di na négírë' paan yiilli paɓɓi nen ? Ndaa ɗon fahuuy !

* **13:19 13.19** *pebi yutuudi baa* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *tisoh mutarda.* Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra. † **13:35 13.35** *Koope yeɗɗa'te ron ginon* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Koope yeɗɗa'te ron faamon.* Mín hen Faam Koope ɓal.

35 Kon Koope yeďďa'te ron
ginon† ! Mee ron won ra ee
: ďon ii soo olil níi wahtaa
nay ron wonee bitih : *“Koo-
Yíkëe barkela ƀëe' ďi wol ri
ra !”*✡ »

14

*Payi Yéesú ƀëyí laha' jér
hufil bisa na hílsúu rë*

1 Bisa na hílsúu yëwúďďë
rë ín, Yéesú dëekúté
ñam faam ow di kélfë yí
fariseŋŋa. Ɓëewë húmú në
rë yípúté íllí wë sun fi na
olsuu ri.
2 Ɓëyí laha' jér hufil húmú
në.
3 Yéesú won yëeddëh yí
kootii Mëyíis a fariseŋŋa tih
: « Kootii yen ona'te ow pay
jéríď bisa na hílsúu rë ëe
onaay ? »
4 Ndaa wa kaa'uute lofi.
Tígí daaha, ďi tíkké jérdë
ya' payce ri, wonte ri saañ
faam.
5 Ɓi antee won ƀëewë tih :
« Ow di ďon na lah koy mbée
fanfi keen filiƀ yéem koon,
wuti hena bisa na hílsúu
rëe, ďi ii rii yíppí nís ë ? »
6 Wa lahuy yii wonun wa
di yee meel ri wa baa ra.

Líkínë'í yuliď ndaje

7 Yéesú otte biti haneella
tansuu tíkkë këllëh rë, ďi na
líkín wë won wa tih :
8 « Ow gap ro ndaje raa,
ngana pay fu tooke tíkkë
këllëh rë. Mín lah ƀëyí luk
roo gaan dëekúté,
9 yíkíi ndaje ma anti ac
won ro tih : “Kolee fu on
ƀëyí bee took.” Fay sopoh
tígí daaha fu koloh, fu saañ
tooke níi tíkkë míllë' rë.
10 Ngana hen ďah ! Fu
gapu ndaje raa, lah tooke
tíkkë míllë' rë ; ďaaha, yíkíi
ndaje ma ac raa mín rëe won
tih : “Leƀee dee kooja, fu
took tíkkë këllëh rë.” Hen
ďaaha raa, ƀëewë ďoni wa
tooku ra ƀéeƀ ay roo haba'
ow gaan.
11 Yúhí biti ƀëyí ƀéyíď afi
ƀéeƀ ay cépírú, te ƀëyí cépíď
afi ƀéeƀ ay ƀéyrú. »
12 Yéesú antee won yíkíi
ndaje ma tih : « Fu yahti
gapa' ndaje raa, ngana gap
kooyyu, mbée koy-yaayyu,
mbée mboko yu, mbée yíkëe
yí alalla ďoni wa dékú rë ;
ndée wa fi yaaha mínú rëe
dëek ñam ƀal, te bín fë rëe,
ďeef wa yínlú rë yee pagiď
fu wa ra.
13 Fu yahti gapa' ndaje
raa, lah dëeké manti
ñëkíďďë nen, ƀëewë cérrí
wë mitay ra, lëfëñíďďë mbée
búumíďďë.
14 Fu paŋ yii baa raa,
keeñu ay naa sos ; wa míníh
rëe yíníl, Koope nay roo
yínlé yiin nay rii këllé ƀëewë
júƀú rë ƀúudé. »

*Anili ƀëewë gapu ndaje
ma ra
(Saame Maccëe 22.1-10)*

15 Ow di haneella kela' ri
unni yaa ra, won Yéesú tih
: « Ɓëe' nay maasee ñam
Nguur ki Koope ra, keeña ay
sos. »
16 Yéesú ñeya'te ri léehí
beh won ďi tih : « Lahte
ƀëyí cëgíďté ndaje, gappe
ow caak ñama.

✡ **13:35 13.35** Saame Kañaa ya 118.26

17 Tígë në waaya' ñama
woc ra, ɗi wolte súrgíi woni
ƀëewë gapu ra biti ñama
nonte.
18 Ndaa ƀëyí rí pay ɗii na
ƀéeƀ, ƀëe' won ɗi biti ɗi ii
mín ac. Ɓëe' ɗéƀ ɗë won ɗi
tih : “Lah wone ri baal so'
! Mi liiltee lom meey te mi
waɗtee pay kénsëhí.”
19 Ow kay won ɗi tih :
“Lah wone ri baal so' ! Mi
lom fana lo' sabboo te mi
saañ étɗí wë lín ɗee koon.”
20 Ow kay wonil tih : “Lah
wone ri manti ɗúhë' kooɗ
daa tah mii mín ac.”
21 « Súrgëe nimilte kélfëe
në, léhínté rí iña wonu ri
ra. Keeñ kélfëe haayte, ɗi
won súrgëe tih : “Yípée
pay këemmë a waalla gina,
fu kúɗ ñëkíɗɗë deh, ƀëewë
cérrí wë mitay ra, búumíɗɗë
a lëfëñíɗɗë.”
22 « Hompe níi súrgëe
acce, won tih : “Ɓahaa, mi
paŋke yee nah fu so' ra ndaa
tíkkë lissí tas.”
23 Kélfëe won súrgíi tígí
daaha tih : “Tawee waalla
luufa, fu cagoh ƀëewë ɗoni
wa nay tee'ee ra, wa ac haal
nda faam so' líif.
24 Mee ron won ra ee : ya'
ow yínë sah di ƀëewë ɗéƀúu
gapu ra ii haal looni so'.” »

Ɗee waɗti ñéerúun a Yéesú ë
(Saame Maccë 5.13 ; 10.37-38 ; Marka 9.50)

25 Lahte bis, Yéesú na
saañ, ow caak ñéerúuté a ri.
Ɗi yíssëhté waa na, won wa
tih :
26 « Ɓëyí ac soo na te ri
lukki pokoh boffi na, yaafi,
ƀeleƀi, koyyi, koy-yaayyi,
mbée ɗi fi afi na raa sah, ɗi
míméh hen taalibeyi so'.
27 Ɓëyí enaay kurwahi ñee
tal so', míméh hen taalibeyi
so'.
28 « Ow faha' taƀah taahi
utte raa, ɗi ii took paay olsoh
iña waɗ naa haal ra, ɗi yúh
nda ɗi ay lah hélsí ay mín
lúsíɗ taaha a ?
29 Henay bah, ɗi dal taƀah
anti míméh lúsíɗ rëe, ƀëewë
nay ole yii baaha ra ƀéeƀ ay
rii ñaawal
30 wone tih : “Ëlí ƀëyée dal
taƀah bee te míméh lúsíɗ rë
!”
31 « Te buur koloh haa' a
buur kay raa, ɗi waray took
paay olsoh nda ƀëewí júnní
sabboo (10.000) ya laha' ri
ra, ɗi ay naa mín haa' a
buura na yejoh ɗii na a
ƀëewí lecsuu yii ana ra a ?
32 Hena biti ɗi míméh rí
rëe, ɗi ay wol i ow buuri
yínëe në balaa ri koloh, wa
ɗaŋ ri nda wa mín júƀë'.
33 Ti ɗaaha nen, ow yínë di
ɗon na míméh hen taalibeyi
so', hém ri takaay a iña laha'
ri ra ƀéeƀ.
34 « Ɗon yúhúté biti miraa
yin wun, ndaa wa lahlilay
cafka raa, wa ay nimiliruu
cafkii wa ɗíh ?
35 Ɗi lahay njiriñ tígí
daaha, ɗi wuneh sah tohaa
; ɗi ay yúfú sénín. Ɓëyí lah
nuf kelaa, kelaan na ! »

15

Léehí har fa múuy ɗë a bi hélsë múuy ɗë
(Saame Maccë 18.12-14)

1 Yeekoh yi túmë a
i bakaaroh kay leƀuute
síkírëhí Yéesú.
2 Yaa neƀaay fariseŋŋa a
yëeddëh yí kootii Mëyíis,
tahte wa na wonaaluu han-
ndal ki wa tih : « Ƀëyí bee
taha' bakaaroh ya a ya' ana
na bok a wa ñam bee raa ! »
3 Tígí daaha, Yéesú
ñeya'te wa léehí beh won
wa tih :
4 « Ow di ɗon na lah har
tíméer (100), an naa múuylë'
yínë rëe, ɗi ii hel harri sabay
payniil a payniilla (99) níirëe
yë, ɗi saañ saame bee múuy
ɗë níi ɗi ot ɗi a ?
5 Te ɗi ot ɗi raa, keeña
ay sos níi sos, ɗi ƀeƀ har fa
tëgúm rí,
6 ɗi saañ faam, anti dëek
kooyyi a ƀëewë ƀani wa
dékú rë, won wa tih :
“Yen bokun yen lah sos-
keeñ, ndée mi otte har fee ke
so' húmú múuy ɗë !”
7 Mee ron won ɗa ee : ti
ɗaaha nen, bakaaroh yínë
kut lof pesaɗ raa, Koope
laha' sos-keeñ ɗaaha. Sosi
keeña laha' ri ƀëe' lof pesaɗ
baa ra, daa lukki gaan sosi
keeña laha' ri ƀëewí sabay
payniil a payniilla (99) júƀú
te sohluuy lof pesaɗ ɗa. »
8 « Mbée lah ƀelii lahaa
hanjar úrís sabboo, an naa
múuyɗë' úrís yínë rëe, ɗi ii
këríɗ lampa, saak faam fa
saame níi ot ri a ?
9 Te ri ot ɗi raa, ɗi ay
dëek kooyyi a ƀëewë ƀani
wa dékú rë, won wa tih : “Mi
otte hanjari úrísë múuyɗë'
mí rë ; ëyí yen bok yen lah
sos-keeñ !”
10 Mee ron won ɗa ee biti
ti ɗaaha nen : malaaka yi
Koope ay lah sos-keeñ biti
bakaaroh yínë kut lof pesaɗ.
»

Anili koy ka múuy ɗë

11 Yéesú ƀaatte ñeya'te wa
anili bee na léeh wë won tih
: « Lahte ƀëyí húmú laha'
koy yaal ana.
12 Lahte bis, bee paa'
kúkëy rë won boffi tih :
“Baap, mi faha' biti koon fu
yeɗ so' wodi so' di alal ma
lahuu yen ra.” Tígí daaha,
boffa wora'te wa alal ma.
13 « Tíkëh i waal, koy
ka paa' kúkëy rë yaayte
yee laha' ri ra, ƀeƀpe hélsë
saañce gini wulte, hompe
dín fë na paŋ yii neƀa' ri níi
ri yahte alal mi ɗaaha.
14 Yaaya' ri hélsë ƀéeƀ rë,
yaabi misikke haalte gina, ɗi
lahlay yii ñama ri.
15 Di yeeltee saañ, haalte
légéy ow di ƀëy gina na ;
ƀëe' yeñce ri meeyyin níirí
mbaam-túgëllí.
16 Yaaƀa' ri níi yaaƀ ɗa,
nufa tasse ñam di ñami
mbaamma, ndaa ow na
oneh ri na.
17 « Tígí daaha, afa
kúnsëhté, ɗi yíppée won
nufi tih : “Bëewë në
légéyírú baaso' ra caakute
ñam níi míníh yin na, mi
anti home dee mi húlé a
yaaƀ a ?
18 May kolee koloo mi
nimil faam baaso', mi won
ɗi tih : Baap, mi bakaaɗte fíi
Koope te mi tooñce ro ƀal.
19 Mi caleh fu habee so'
koohu ; ƀeƀ so' mi légéyíɗ
ɗë ti ƀëewí kayya nen.”

20 « Ɗi yíppée koloh na
nimil boffi na. Ɗi teem han-
ndal boffa séenté rí, keeña
ɗúmpé ɗii na ces ; ɗi
múkëté téebílëhí, yabaalo-
hte faana, wodohte ri níi
wodoh.
21 Koy ka won ɗi tígí daaha
tih : “Baap, mi bakaaɗte
fíi Koope te mi tooñce ro
ɓal, mi caleh fu habee so'
koohu.”
22 Ndaa boffa yíppée lec
woni, yíssëhté súrgë yí në
won wa tih : “Yípíi kali
búubë lukki wun ɗa, ɗon
ɓek ri koy so' ; ɓékí rí supi
kuna, ɗon ɓek ri ñafaɗ.
23 Këlí fanfa lukki wun
faan ɗa, ɗon hap ri, yen
cëgíɗ ndaje.
24 Koy kee ke so' húmú
haba' mi biti húlté rë nimilte
yéelíɗ ; ɗi húmú sooyce
te mi otte ri !” Ndaje ma
yíppée dal.
25 « Wahtii baaha, ɗeef koy
ki saawi ɓëe' húmú meey.
Na nimil ri níi rí leɓohte
faam fa ra, ɗi kelohte típpë
a becca.
26 Ɗi dëekké ow yínë
súrgë yë në, meelte ri yee
lah ra.
27 Súrgëe won ɗi tih :
“Ñéedú daa nimil, boffu an-
tee hawroh fanfa lukki wun
faan ɗa, af biti ri otte koohi
te yin katay ri.”
28 Koy ki saawa yíppée
neeɓ, kaa'a'te haal faam fa.
Boffa ɗúhté ɗii na, ɗaŋke ri
haal filiɓ.
29 Ndaa ri won boffa tih
: “Síkírëh së' baap ! Hente
kíil caak mi na hap faan so'
légéyírú, te yii túuy fú së'
ɓéeɓ mi paŋ ri. Añcaŋ, fu
ënɗëy së' wuti yaha ndeŋ
sah mi hap ri, funi kooyyi so'
cëgíɗ ndaje.
30 Ndaa aya' koohu ra, ɗi
fa yah alal mu a ɓeleɓɓa na
tílú rë, fu hawiɗte ri fanfa
lukki wun faan ɗa.”
31 Boffa won ɗi tih : “Koy
so', fu mëssí hom soo na, te
iña laha' mi ra ɓéeɓ daa fu
laha' wa ɓal.
32 Ndaa yen warutee cëgíɗ
ndaje nam, yen lah sos-keeñ
! Ñéedée ke ro bee húmú
haba' mi biti húlté rë nimilte
yéelíɗ ; ɗi húmú sooyce mi
otte ri.” »

16

Anili daga lah nuf ra

1 Yéesú ñeyaatte taalibe yi
anil na léeh wë won tih : «
Ɓëyí caakke yin húmú laha'
dagi daa na tooppitoh alal
mi ; ɗi antee keloh biti daga
yaha' alal mi yahoo.
2 Ɓëe' dëekké daga, won
ɗi tih : “Yee keloh mi ɗoo
na ra neɓaay so' ! Teeɓ so'
ɗee légéyë' fú rë ; woc raa
fu yeris légéyë.”
3 Daga won nufi tih : “Bee
nay mii líkúu légéy bee ra,
may hene ɗíh ? Mi lahay
doole línëe te mi sopohte
saraatoh.
4 Mi otte yee nay mii page
ra, hen ɗaaha mi líkú légéyí
së' rëe, lah ɓëewí mín sëe
yef faam wa.”
5 Tígí daaha, ɗi dëekké
ɓëewë lahru kélfíi kabut ra
ɓéeɓ yínë-yínë. Ɗi won bee
ɗéɓ ɗë tih : “Fu lahiɗ kélfíi
së' yih ?”
6 Ɓëe' won ɗi tih : “Mi
lahiɗ ɗi bërgú dúuléen

tíméer (100).” Daga won ɗi tih : “Kéedí kabut ku abeh ; yípée took fu bíní bërgú sabay iip (50).”
7 Ɗi antee dëek ow kay, won ɗi tih : “Fu lahiɗ kélfíi së' yih ?” Ɓëe' won ɗi tih : “Mi lahiɗ ɗi saaku pep tíméer (100).” Daga won ɗi tih : “Kéedí kabut ku abeh ; bíníyé saaku sabay peeye (80).”
8 Kélfëe laasse ɗee laha' daga júɓëy rë nuf. Kaah biti ɓëewë fahuu ëldúnë rë luku ɓëewë homu niiña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa. »
9 Yéesú ɓaatte won tih : « Mantee ron won tee : sëemí kooy a alal ma lahuu ron feey fi bee ra, nda tíl níi ɗon lahluy wa raa, Koope tah ɗon faami níi kiri fi kirih.
10 Ɓëyí júɓ di yin yutuuɗ, ay júɓ di yin gaan ɓal ; ɓëyí júɓëy di yin yutuuɗ, ii júɓ di yin gaan.
11 Kon hena biti ɗon júɓúy di na kúrúu ron alal ma feey fi bee raa, ɗon habuu biti ɗon ay déŋéenú alal ma lukki lah solo ra a ?
12 Te hena biti ɗon júɓúy di yii leŋke alal ow kay raa, ɗon yaakaaru biti ɗon ay liil alal ma waɗ ɗon lahuun faraah ra a ?
13 Lahay súrgíi mín légéyíɗ kélfë ana : ɗi ay kaa' ow yínë waa na, pokoh ɓëyí yínëe në ; ɗi ay ñee won ow yínë waa na, kaa' síkírëhí ɓëyí yínëe. Ti ɗaaha nen, ɗon míníh boolla' foŋko Koope a foŋko hélíis. »

Kootaa a Nguur ki Koope (Saame Maccëe 11.12-13 ; 5.31-32 ; Marka 10.11-12)

14 Fariseŋŋa tíkú hélíis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéesú yaa ra, wa ɓéeɓ na këekkëlíyú rí.
15 Yéesú won wa tih : « Ɗon fahuu biti ɓëewí kayya haba' ron ɓëewí júɓúté, ndaa Koope yúh yee keeññon. Yee na habuu ɓëewë biti daa lukki lah solo ra, ɗi yii ɓosse níi ɓos Koope na.
16 Balaa Saŋ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a téeré yí yonente ya yëeddée. Aya' Saŋ níinén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te ɓëyí faha' naa haal ɓéeɓ fay naa cagoh.
17 Biti sun a feey muuy daa lukki yooɓ biti koy una lukki yin di Kootaa ra múuy.
18 Yaali yes ɓeleɓi, kooɗ ɓeleɓ kay, njaaliyohte. Te ɓëyí kooɗ ɓelii yesute, njaaliyohte ɓal.

Anili yíkíi alal ma a Lasaar

19 « Húmú laha' ɓëyí caakke alal, ɗi ɓeka' búuɓɓí wunte te kofeelte, faraah ɗi ñama' neɓ.
20 Bín fë, húmú lahte ñëkídí hínú Lasaar, faana ɓéeɓ líiffé puul, fënɗúté helute ílí faam ɓëe'.
21 Nufa tasse wooññjiidi ñami ɓëe', ndaa ri liileh na. Ɓaatte biti ɓuh ya na ayu ɗeewe puulla faana.
22 « Hompe níi ñëkídë húlté, malaaka ya kúrúté rí ëbís Abraham. Yíkíi alal ma húlté ɓal, hacute,
23 saañce safara, na mok dín fë. Ɓéyrë' rí afi ra,

ɗi séenté Abraham, Lasaar
tookke hëbísí.
24 Ɗi won Abraham tígí
daaha tih : “Caac Abraham
yérém së', fu wol Lasaar
soop kuni muluɓ kom so',
mi hilsiɗ gol-gol so', ndée
mi mokke filiɓ kíi kí yee níi
mok.”
25 Ndaa Abraham won ɗi
tih : “Koy so', nérsée biti
fu liilte neɓu na húmú pesa'
fu ra, te Lasaar húmú pesa'
coono. Ɗi liilte nebi leegi, fu
hompe coono.
26 Ɓaatte biti nuŋ gaan ee
hanndal ki yen, tahte ow
míméh koloh fun na ac ɗon
na, te ow míméh koloh ɗon
na ac fun na.”
27 Yíkíi alal ma won Abra-
ham tih : “Kon mi na ɗaŋ ɗo
Caac, fu wol Lasaar faam fun
;
28 mi lahte na ñéyíɗ iip,
lah raa ɗi líkín wë, toñeh wa
ay soo ɗeefre coono fi beh.”
29 Abraham won ɗi tih :
“Wa lahute kootii Mëyíis a
téeré yí yonente ya waa na
níi wocce, wa ñeyun iña
wonu na ra.”
30 Yíkíi alal ma won ɗi
tih : “Ë-ë' caac Abraham,
yaa doyay ; ndaa ow koloh
ɓúudé pay waa na raa, tígí
daaha wa ay lof pesaɗ.”
31 Abraham won ɗi tih :
“Wa kaa' keloh woni Mëyíis
a yonente ya raa, wuti ow
koloh ɓúudé ɗeefiɗ wa raa,
wa ii rii síkírëh.” »

17

Líkíní Yéesú taalibe yi
(Saame Maccë 18.6-7, 21-22 ; Marka 9.42)

1 Yéesú won taalibe yi tih
: « Faraah ay lah iñi ay ɓeke
ow bakaaɗ. Ndaa mas ɓë'
nay waa komee ra !
2 Ɗi poku la' gaan lúum
betu kísí, daa nay géné ɗii
na, balaa ri ɓek wuti yaha
ow yínë di tuŋki yee bakaaɗ,
wa fi taalibe yi so' !
3 Kon cëgí affon !
« Koy-yaafu tooñ ɗo,
tëekɗé rí fu won ɗii na. Ɗi
réeccíyëh rí níi ri won ɗo
baaha raa, lah baale ri.
4 Wuti ɗi tooña' ro waal
paana bisa raa sah, te
faraah ɗi ac wonu biti ɗi
réeccíyëhté rëe, lah baale
ri. »

Yee mín ngém rë

5 Apootarra wonu Yéesú-
Yíkëe tih : « Ɓaate ngémí
fun ! »
6 Ɗi won wa tih : « Ɗon
lah ngém wuti yaha yutuuɗ
koon sah, ɗon nah tal kilki
bee saañ yípée kísí, ɗi ay
ñee wonon. »

Yee waɗ súrgë në rë

7 Yéesú wonil tih : « Ow di
ɗon na lah súrgíi línë' línëe
mbée níirë' níirëe koon, ɗi
ot ɗi ac meey fa raa, ɗi ay rii
yíppí dëek ñam a ?
8 Ë-ë' ! Ɗi ay rii wone ti
kay : “Lofee búuɓ, fu pagiɗ
so' ñam, fu tíkíɗ së' loona mi
ñam. Mi woc ɗaa, fu anti
mín ñam.”
9 Kon ɗi lahay yii nay rii
gérmée súrgíi ; súrgëe paŋ
yee waɗ ɗii na ra !
10 Ti ɗaaha nen, ɗon paŋ
iña nahu ron ra ɓéeɓ rëe,
lah hëbíi biti ɗon i súrgë kut,
ɗon pagu yee waɗ ɗon na ra.
»

Guuñiďďi sabboo ya pay Yéesú rë

11 Yéesú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile.
12 Tílë' rí níi leƀohte gin ra, guuñiď sabboo téebílúuté rí, cagute hanndal,
13 anutee ďaañnjoh na wonu ri tih : « Ƀahaa yérém fun, hém neƀa' ro ! »
14 Ola' wa Yéesú rë, ďi won wa tih : « Pëyí seeyoh ya na, wa olsoh ron. » Wa homu saaña, wa wahute.
15 Ow yínë waa na ola' ri biti wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, ƀéyíďté uni sun na kañ Koope.
16 Laha' ri Yéesú në rë, ďi yeďďohte kotta, yíppé púkí feey na sím rí. Ƀi fi baa ƀëy Samari.
17 Yéesú won tígí daaha tih : « Ƀëewí sabboo ya ƀéeƀ daa wahu neh a ? A ƀëewí payniilla dih ?
18 Ow níƀëy nimil kañi Koope sah henay ƀëyée yëwúď neh bee ra. »
19 Yéesú antee rii won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

Ƀee nay ayee Nguur ki Koope ra

(Saame Maccëe 24.23-28, 37-41)

20 Lahte bis, i farisen meelute Yéesú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra. Ƀi won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nay olu a íl neh.
21 Ow míméh won bitih : “Ëlí, ďi abeh !” mbée “Ƀi abin !” Yúhí biti ďi ee leeloon ee. »
22 Ƀi antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, ďon ay faha' hom a so' mi Koyƀëe', wuti hena bis yínë kut, te ďon ii rii lah.
23 Ƀon ay wonu biti Koyƀëe' abeh, mbée ri abin ; ndaa ngënë tíkí në nuffon, ngënë pëyí në.
24 Di na hélyë' Koo hawaan feey fa ƀéeƀ, ayi so' mi Koy-ƀëe' ay made ďaaha nen.
25 Ndaa balaa baaha, ƀëy jamanii bee ii soo faha' tík íl te mi waďtee mok níi mok.
26 « Jamanii nimili so' mi Koy-ƀëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen.
27 Jamanii Nowe, ƀëewë húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na koorantuu, níi yiin haal Nowe gaala ra. Mbënë më aya' tígí daaha kúďté wë ƀéeƀ.
28 « Ƀi ay madee a jamanii Lot* nen ƀal : ƀëewë homute na ñamu na hanu, yee na lomu, yee na yaayu, yee na sohu, yee na taƀahu ;
29 ndaa yiin koloh Lot Sodom ra, Koo toƀ kíi a la' yi na kaď, níi muuyilte wa ƀéeƀ.
30 Jamanii nimili so' mi Koy-ƀëe' ay made ďaaha nen ; daa mi won ďon ďi.
31 « Yiin fa, ƀëyí ďúh këem, ƀanan haal kali yin faam ; ƀëyí liilti saañ meey, ƀanan nimil faam.

---

* **17:28 17.28** *Lot* : Ƀi koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom ƀani ƀëy faami na heguu ra, ƀelaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38. ✡ **17:32 17.32** Saame Dalaana 19.26

32 Nérsíi yee húmú kat
ɓeleɓ Lot ɗa.✡
33 Ɓëyí núp húl ay ñak
ñíiní ; ndaa ɓëyí tah ñagi
ñíiní ay lah pesa na ɗúméh
rë.
34 Mee ron won ɗa ee bitih
: elgi baaha, ow ana ay bok
tigal ka yínë : ow yínë waa
na ay kúrú, ɓëyí yínëe helu.
35 Ɓeleɓ ana ɓal ay hom
hoɗ : ow yínë waa na ay
kúrú, ɓëyí yínëe helu. [
36 Yaal ana ay hom meey
: ow yínë waa na ay kúrú,
ɓëyí yínëe helu.] »
37 Taalibe ya meelute
Yéesú wonu tih : « Yíkëe,
yii baa ay lahee tígí dih ? »
Ɗi won wa tih : « Tígí eta'
médë, suulla tee'uu na. »

18

Anili ɓelaa yaali húl rë a aattiyoha

1 Filoon fe, Yéesú na teeɓ
taalibe yi biti ow waɗti ɗaga
Koope ɗago faraah ɓanti
jëbël. Ɗi ñeya'te wa anili
beh na léeh wë won tih :
2 « Lahte aattiyohi húmú
gina kíilë ; ɗi neehay Koope
te ɗi yeray ow cér.
3 Lahte ɓelii húmú gina
ɓal yaala húlté, hom paya'
payoo faraah ɗeefre aattiy-
oha, wone ri tih : “Aattiya'
funi kaa'ohi so'.”
4 Hente yii maañce, aattiy-
oha kaa'a'te síkírëhí ɓelaa.
Hompe níi lahte bis, ɗi won
nufi tih : “Kaah biti mi nee-
hay Koo te mi yeray ow cér
;
5 ndaa may paŋ yee waɗ
ɓelii bee na ñogol so' faraah
bee ra. Henay baa ɗi ay
dékée ac, te ɗi ay soo míllë'
mokil níi mi tallee húl.” »
6 Ɗi fi Yíkëe antee ɓaat
won tih : « Kélíi yee won
aattiyohi ɓosi baa ra !
7 Ɗon habuuy tígí daaha
biti ɗi fi Koope ii yeɗ ɓëewë
ri tanis wa ra kaah, wa fa na
fogu ɗii na na' a elek ra a ?
Ɗi ay waa yeris daa wa sehe
a ?
8 Mee ron won ra ee bitih
: ɗi ay waa yíppí yeɗ kaah.
Ndaa so' mi Koy-ɓëe' mi ac
raa, mbaa may ɗeef ngém
feey fa ? »

Anili fariseŋa a yeekohi túmë

9 Yéesú antee ñeya' anili
beh na léeh ɓëewë habuu
affi wa biti júɓúté íllí Koope
te wonuy yin ɓëewí kayya
ra, won tih :
10 « Húmú lahte ɓëewí ana
yi haalu ɗaŋ Faam fi gaani
Koope : ɓëyí yínëe fariseŋ,
yínëe yeekoh túm.
11 Fariseŋa hom a afi na
ɗaŋ Koope won tih : “Koope,
mi na sím rë di yee maday
mi a ɓëewí kayya ra : yee
na lohu, yee na njaaliyuu a
ɓëewí ɓossi kayya. Mi na
sím rë di yee maday mi a
yeekohi túmí bee ra.
12 Bis níi nimil ki bis, mi
na oor na waal ana, te yii
lah mi ɓéeɓ, woruun sabboo
raa, mi yeɗ ɗo wodi yínëe.”
13 Ɗi fi yeekohi túmë
hompe filoon, kaañay sah
ɓéyíɗ afi, yampe na laɓ
araali won tih : “Koope
yérém së', so' mi bakaarohi
beh.” »
14 Yéesú ɓaatte won tih
: « Mee ron won ɗa ee

bitih : nimila' yeekohi túmë faam ra, Koope haba'te ɗi fi baa ƀëyí júƀpé, ndaa habaay ri fariseŋa. Yúhí biti ƀëyí ƀéyíɗ afi ƀéeƀ ay cépírú, te ƀëyí cépíɗ afi ƀéeƀ ay ƀéyrú. »

Yéesú a tuŋka
(Saame Maccëe 19.13-15 ; Marka 10.13-16)

15 Filoon fi baaha, lahte ƀëewí homu komi Yéesú i kúkëy, fahuu biti ɗi tík ya' yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yii baa ra, wa na wonu affi wa.
16 Ndaa Yéesú dëekrëhté tuŋka, won tih : « Yéɗɗí tuŋka ac soo na, ngënë këddíi wë ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamɗu mani wa.
17 Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí habaay Koope buur ti ɗee haba' kúkëy Koope ra nen, ii hëelíɗ Nguur ki. »

Ƀëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope
(Saame Maccëe 19.16-30 ; Marka 10.17-31)

18 Ow di kélfë yí yëwúɗɗë meelte Yéesú won tih : « Yëeddëhí baahi beh, mi waɗti paga yi níi mi lah pesa na ɗúméh rë ? »
19 Yéesú won ɗi tih : « Fu dëekë' së' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay ƀëyí baahte.
20 Yen nimil yee meela' fu koon ra ; fu yúh iña túuyë' Koope ra maan ? *“Ngënë mësíi njaaliyoh ; ngënë mësíi bëem ow ; ngënë mësíi loh ; ngënë mësíi feliɗ ow ; lah tëeppítíi baappon a yaayyon.”*✡ »
21 Ƀëe' won ɗi tih : « Ƀahaa, yii waɗ so' iñyaa ƀéeƀ mi ñee na kúkëy kí së' níi a ɗeh. »
22 Kela' Yéesú unni yaa ra, ɗi won ƀëe' tih : « Fu talla' yin yínë : paye fu yaay iña laha' fu ra ƀéeƀ, fu wora' cadum fa ñëkíɗɗë. Hen ɗaaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. »
23 Kela' ƀëe' unni yah, bi caak ri alal níi caak, yaa misikke ri keeñi níi misik.
24 Ola' Yéesú biti yaa misikke ƀëe' rë, ɗi won tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkëe yí alalla na !
25 Géléem haal gúl kúuc daa lukki yooƀ biti yíkëe alal haal Nguur ki Koope. »
26 Ƀëewë në húmú síkírúu rí rë wonu tih : « Kon daa míntí múc ? »
27 Yéesú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »
28 Peer won tígí daaha tih : « Ƀahaa ole ! Fun helute iña húmú lahuu fun ra ƀéeƀ, fun ñeyute talu. »
29 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ƀëyí af Nguur ki Koope tah ri hel faami, ƀeleƀi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi,
30 ɗi ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayu ɗi ay lah pesa na ɗúméh rë. »

Waali éeyë fë wona' Yéesú biti ɗi ay húl, ɗi koloh ƀúuɗé

✡ **18:20 18.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12-16

rë

(Saame Maccëe 20.17-19 ; Marka 10.32-34)

31 Filoon fi ƀaaha, Yéesú
hécëhté yutuuɗ a taalibe yi
sabboo a ana ya, won wa
tih : « Síkírii ! Yen ee
suu Yerusalem ra ee, te iña
bíníyú yonente ya sun fi so'
mi Koy-ƀëe' rë ƀéeƀ ay lah.
32 May tíkú ya' yi ƀëewë
yëwúɗ neh ra, te wa fi yaa
ay soo ñaawal, solsa' so',
tuulsa' so',
33 laƀisa' so' laraw, an soo
hap húl. Te waali éeyë fë
filoon fi húlí së', may koloh
ƀúudé. »
34 Ndaa taalibe ya húmú
yíih yee faha' ri waa won ra
; wona kúnté affi wa.

Payi búumndë

(Saame Maccëe 20.29-34 ; Marka 10.46-52)

35 Na leƀoh Yéesú Yéríkëe
rë, ɗeef lahte búumndí
húmú took ƀúk waala na
saraatoh.
36 Kela' ri dúukëlí ƀëewë
në gétú rë, ɗì meela'te yee
lah ra.
37 Ɓëewë wonute ri biti
Yéesú fi ƀëy Nasaret daa na
ñee daaha.
38 Ɓi foŋke tígí daaha won
tih : « Yéesú, sédí Dawit,
yérém së' ! »
39 Ɓëewë këllúu rë na
wonu afa, fahuu biti ɗí
héddëh, ndaa ri lukki foŋ
na, na won tih : « Sédí Dawit,
yérém së' ! »
40 Tígí daaha, Yéesú
caŋke, kallirohte ri. Aya' ri
ra, Yéesú meelte ri won tih :
41 « Fu faha' biti mi pa-
gira ro yih ? » Ɓi won tih
: « Yíkëe, page níi íllí së'
wërsëh, mi mín ot ! »
42 Yéesú won ɗi tih : «
Yeele, ngémú tahte fu wahte.
»
43 Íllë yíppée wërsëh, ɗì
na ot. Ɓi ñeete tal Yéesú
na kañ Koope. Oluu ƀëewë
yee lah ra, wa ƀéeƀ na kañu
Koope.

19

Haali Yéesú faam Sase

1 Yéesú haalte Yéríkëe na
húus gina.
2 Daaha, húmú lahte ƀëyí
hínú Sase ; daa ri kélfíi
yeekoh yi túmë, ɗì húmú
yíkëe alal.
3 Ɓi húmú faha' oli Yéesú,
ndaa bi lúh rí, ɗì míméh rii
ot af caagi ƀëewë.
4 Ɓi yíppée múkë,
këllëhté, lappe tal kilik,
faha'i oli Yéesú fë ay ñeye
daaha ra.
5 Laha' Yéesú tígí daaha
ra, ɗì ƀéyíɗté afi won Sase
tih : « Yípée cép Sase ; mi
waɗti hanlire ro woteh. »
6 Sase yíppée cép, kúɗté rí
faami, hampe ri haneel a
soƀ-keeñ.
7 Ɓëewë maasuu ra ƀéeƀ,
yaa neƀaay wa, tahte wa
na wonu tih : « Ɓëyée ay
hanlire bakaaroh a ? »
8 Sase kolohte, won Yéesú
tih : « Síkírée noo Yíkëe,
may on ñëkíɗɗë hatni yíníi
alal mi so' ƀéeƀ, te ƀëyí
mi liiltee rii nofa' mi ƀeƀpe
hélsí ƀéeƀ, may rii nimiliɗ
teemi wa iniil. »
9 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëy
faam fi bee múcúté woteh.
Íi, ƀëyí bee ƀal non séttí
Abraham.

10 Yúhí biti so' mi Koy-ɓëe',
mi ac saami ɓëe' múuy ɗë,
mi sëmlë' rí. »

Anili kélfëe déŋéen súrgë yí hélíis rë
(Saame Maccëe 25.14-30)

11 Ɓëewë homute na
síkírúu rí. Bi leɓuu wa
Yerusalem, te ɓëewë habuu
biti Nguur ki Koope leŋ cép,
ɗi ñeya'te wa anili beh na
léeh wë
12 won tih : « Húmú lahte
ɓëyí non tal kélfë, ɗi hom
koloh saañi gini wulte nda ri
lah dín fë falu buuri gin wa
raa, ɗi nimil.
13 Balaa ri saañ, ɗi
dëekrëhté ow sabboo di
súrgë yí, yeɗte ow di waa
na ɓéeɓ hanjar úrís yínë,
antee waa won tih : "Ɓéyí
hélsí yeh, ɗon légéyë' wë
níi bín nimilaa mi ra."
14 « Ɓëyí bah, ɓëy gin wa
húmú fahuuy ri, daa tah
saya' ri ra, wa yejute i ow
filooni nda ɓëewí yaa lah
raa, won biti wa fahuuy ɓëyí
baa buur.
15 Kaa'eeh ɓëe' falute
buur, nimilte gin wa. Aya'
ri ra, ɗi dëekrëhté súrgë yë
ɗi húmú déŋéen wë úrísë
rë, yúhí iña tíkëh sun ra.
16 Ɓëe' ɗéɓpí ac ɗa won
tih : "Ɓahaa, mi lahte han-
jar úrís sabboo sun fi bee
déŋéen fú së' rë."
17 Buura won ɗi tih : "Eera
! Fu súrgíi wunte ! Hém daa
fu ñee woni so', fu paŋke yii
yutuudi baa raa, mi yeɗte ro
fu kúɗ gin sabboo."
18 Súrgíi ana fa acce, won
tih : "Ɓahaa, mi lahte hanjar
úrís iip sun fi bee déŋéen fú
së' rë."
19 Buura won ɗi fi baaha
tih : "Ɓo ɓal, mi yeɗte ro fu
kúɗ gin iip."
20 Súrgë kay acce won tih :
"Ɓahaa, úrsë déŋéen fú së'
rë abeh ; mi húmú jok ri líil,
mi ɗappe ri.
21 Súhë súh fú keeñ ra daa
tah mi kaañay ro. Fu ɓeya'
yii fu yefay ri, te fu leca' yii
fu sohay ri."
22 Buura won ɗi tih : "Fu
súrgíi ɓosse ! May roo aat-
tiyee unna won fu ra. Fu
won neh mi ɓëyí súhté keeñ,
mi ɓeya' yii mi yefay ri, te mi
leca' yii mi sohay ri a ?
23 Kon haala' yi níi fu
wëtɗëey hélsí së' ? Tin bee
nimila' mi bee ra mi laheh
na yii tíkëh sun a ?"
24 « Ɓi antee won súrgë yë
húmú daaha ra tih : "Nëefí
bee ɗii na, ɗon yeɗ ɗi ɓëe'
laha' sabboo ra."
25 Wa wonu ri tih :
"Ɓahaa, ɓëyí baa liiltee lah
úrís sabboo níi wocce !"
26 Ɓi won wa tih : "Mee
ron won ɗa ee bitih : ɓëyí
ham yee yeru ri ra a ya' ana
ay ɓaatu. Ɓëyí pagay yii
baaha nék, yii yutuuda laha'
ri ra sah ay naafu.
27 Di yii leŋke kaa'oh yee
ke so' fahuuy biti mi hen
buuri wa ra, këlí wë deh,
ɗon hap wa húl fíi së'." »

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Saŋ 12.12-19)

28 Wona' Yéesú níi wocce
ra, ɗi këllëhté ɓëewë,
wa ñéerúuté, ɗi na saañ
Yerusalem.

29 Tílë' rí níi leɓohte Bet-
fase a Betani, ëbís daŋi
Ëlíiffë rë, ɗi wolte ow ana di
taalibe yi
30 won wa tih : « Pëyí
gina fíi bín. Ɗon haale
na raa, ɗon ay naa ɗeef
cúmbúr mbaam poku, bi ow
yëegírëy rí. Lah pëkísí rí,
ɗon kom so' ri deh.
31 Ow meel ɗon yee tah
ɗon na pëkísú rí rëe, lah
wëní rí biti Yíkëe daa sohla'
ri. »
32 Taalibe ya koluu daaha
suute. Lahuu wa ra, wa
ɗeefu iña ti ɗee wona' wa
Yéesú rë nen.
33 Wa homu pëkísí
cúmbúrë, yíkëe yë wonu wa
tih : « Yi tah ɗon na pëkísú
cúmbúrë ? »
34 Wa wonu tih : « Yíkëe
daa sohla' ri. »
35 Wa anutee kom Yéesú
cúmbúrë, larute sabidoorri
wa sun, habruute Yéesú
yaagohte.
36 Ɗi na saañ, ɓëewë
ɓeyute sabidoorri wa larute
waala.
37 Leɓa' ri Yerusalem, na
cép daŋi Ëlíiffë rë, keeññi
mboolo mi taalibe ya ɓéeɓ
sosse níi sos, wa ɓéyrúté
unni wa sun na njooɓu
Koope di kimtaanna olu wa
ra ɓéeɓ
38 na wonu tih : *« Koo-
Yíkëe barkela buura ɗi wol ri
ra ! Jaamma laha sun, Koo
laha ndam di sunaa-sun ! »*✡
39 Lahte fariseŋŋi húmú
ɓëewë në, na wonu Yéesú
tih : « Ɓahaa, wone taalibe
yu héddëh ! »
40 Yéesú won wa tih : «
Mee ron won ɗa biti wa
héddëh rëe, la' ya ay waa
tah ! »

Yee nay kate Yerusalem ra

41 Ɓaata' Yéesú leɓoh
Yerusalem níi rí otte ri ra,
ɗi na looy af yee nay kate
gina a ɓëewë filiɓ ra,
42 na won tih : « Ɗon fi ɓëy
Yerusalem, ɗon yúh yee nay
ron one jaamma bisee woteh
bee ra koon ! Ndaa mas, ɗon
míníh ríi ot.
43 Ay lah jamanii yéŋké
biti kaa'oh yon ay ron geel,
hac jul míirë, yégítëh rí, an
ɗon yejoh haa'.
44 Wa ay hap ɓëewë ɓéeɓ
húl, ɗakaya' gina níi la' ii
tíkëh sun la'. Yaa ɓéeɓ
biti ɗon yúhsúuy wahtaa ac
Koope sëmlë'ën rë. »

Yëeddë'í Yéesú filiɓ Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Saŋ 2.13-22)

45 Laha' Yéesú gina níi ɗi
haalte baylii Faam fi gaani
Koope ra, ɗi yampe na lík
yaayoh ya homu na ra,
46 na won wa tih : « Koo
wonay Téerëe bitih : *"Faam
so' ac faam ɗagaa"*✡ a ?
Ndaa ɗon yíssúté rí *"faam
lohoh"*✡ ! »
47 Yéesú homa' Faam
fi gaana faraah yëeddée.
Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh
yí kootii Mëyíis a ɓaha ya
gina na saamu hawi húl,
48 ndaa wa húmú yíih ɗee
nay wa rii pagee ra, af biti

✡ **19:38 19.38** Saame Kañaa ya 118.26
✡ **19:46 19.46** Saame Yérémí 7.11
✡ **19:46 19.46** Saame Isayii 56.7

ɓëy gina ɓéeɓ húmú síkírúu rí nuffi wa.

20

Tígë ɗúhë' sañ-sañi Yéesú rë

(Saame Maccëe 21.23-27 ; Marka 11.27-33)

1 Lahte bis, ɗeef Yéesú na yëeddë' filiɓ Faam fi gaani Koope, na waare Uni Neba, kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a ɓaha ya ɗeefute ri daaha,

2 wonu ri tih : « Won fun sañ-saña na paga' fu iña na paŋ fu ra. Daa nah ro paŋi wa ? »

3 Ɗi won wa tih : « So' ɓal may ron meel yin yínë. Wëní së' :

4 bëtsë në húmú bëtís Saŋ ɓëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée ɓëewë ? »

5 Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won biti Koope daa nah ri raa, ɗi ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Saŋ ɗa.

6 Te yen won biti ɓëewë daa nahu ri raa, ɓëewë ay yen tap la' níi yen húl, ndée wa ɓéeɓ gémúté biti Saŋ yonente. »

7 Wa wonu Yéesú tígí daaha tih : « Fun yíih ɓëe' nah ri bëtís rë. »

8 Ɗi nampee waa won tih : « Kon so' ɓal, mii ron won ɓëe' yeɗ so' sañ-saña na paga' mi wa ra. »

Anili línëh yí reseññá sohooru ra

(Saame Maccëe 21.33-46 ; Marka 12.1-12)

9 Filoon fi baaha, Yéesú ñeya'te ɓëewë anil na léeh wë won tih : « Laha' ɓëyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee saañ ɓaaɓi ɗi ay naa maañ.

10 Nona' reseña ra, ɗi wolte súrgë línëh yë në, nda wa yeɗ ɗi wodi. Ndaa laha' ri ra, línëh yë habute ri, laɓute ri laɓɓi misikke, anutee rii yeris ɗi nimila'te ya' holoŋ.

11 Yíkíi meeya wolaatte súrgë kay. Laha' ri ra, wa laɓute ri laɓɓi misikke, solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holoŋ.

12 Ɗi wolaatte súrgë kay. Laha' ɗi fi baa ra ɓal, wa gaañute ri gaañni misikke anutee rii ɗúhíɗ meeya.

13 « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : “May page yih ? Mi ot na ! May wole koy kee ke so' faha' mi níi faha' ra ; mín hen wa yeɗ ɗi cér.”

14 Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Ëyí yen hap ɗi húl, meeya hen bi yen.”

15 Laha' ri ra, wa yípútée ríi ham, ɗúhrúté rí meeya, hawute ri húl. »

Tígí daaha, Yéesú won ɓëewë tih : « Yíkíi meeya ay page línëh yí yaa yih ?

16 Ɗi ay aye ayo, hap wa ɓéeɓ húl, anti saam i línëh kay, yeɗ wa meeya. » Keluu ɓëewë unni yaa ra, wa wonu tih : « Yii baa ɗamaayti lah ! »

17 Yéesú yeelte wa níi antee won tih : « Bíníyúté Téerëe bitih :

“La'a habuu taɓahoh ya biti lahay njiriñ ra

daa míllë' ham lasa."✡

« Unee ke Téerëe baa faha' won yih ? »

18 Yéesú ɓaatte won tih : « Ɓëyí baɓoh la'i baa ɓéeɓ ay korsa', te la'a keen sun ow ay rii ɗakaya'. »

Túmí buur
(Saame Maccë 22.15-22 ; Marka 12.13-17)

19 Yúhúu yëeddëh yí kootii Mëyíis a kélfë yí seeyoh ya biti Yéesú yuliɗ anili baa sun fi wa ra, wa na saamu ɗee nay wa rii habee wahtii baaha ra, ndaa wa kaañuy ɓëewë.

20 Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéesú, yejute i ow tala. Ɓëewë në ɓënɓëndúu, ayuute ti ɓëewí júɓúté nen, na fahuu fíirí Yéesú di won. Wa húmú saamu yii ay mín tah gëernëer keen sun fi Yéesú.

21 Wa wonu ri tih : « Ɓahaa, fun yúhúté biti fu wona' kaah : fu yëeddë' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmíi.

22 Kon won fun nda kootii yen ona'te biti Sesaar* yeru túm mbée onaay. »

23 Ndaa bi yúh Yéesú yee nuffi wa, ɗi won wa tih :

24 « Téeɓí së' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, ɗi meelte wa won tih : « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yi Sesaar. »

25 Yéesú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, ɗon yeɗ Koope yee laha' ri ra ! »

26 Wa míníh ríi ham di iña won ɗi fíi ɓëewë rë. Yee won ɗi ra kay éemíl wë éemílë níi tahte wa lahluy yii wonun wa.

Yii leŋke koloh ɓúudé
(Saame Maccë 22.23-33 ; Marka 12.18-27)

27 Filoon fi baaha, i sadusen, wa fa wonu biti koloh ɓúudé lahay ra, ayute Yéesú në,

28 wonu ri tih : « Ɓahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, ɓëyí húl hel ɓeleɓ te ɗeef ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ñéedë waɗtee lam ɓelaa, saamiɗ ɓahii tal.

29 Te kíilë, húmú lahte koyyaay paana : bee ɓaha waa na ra kooɗte, ɓani ɓelaa liiluyti lah koy, ɗi húlté.

30 Bee ñee na ra kooɗte ɓelaa, yee kat ɓahaa ra katte ri.

31 Ɓëyí éeyë fë ñeyilte kotta húlté. Na hen ɗaaha níi wa fi paana ya ɓéeɓ ñeyute kooda, húlúté te ow lahay na koy.

32 Filoon fe, ɗi fi ɓelaa tahte ɓal húlté.

33 Kon leegi, yiin nay kolee ɓëewë ɓúudé rë, daa nay lahee ɓelaa waa na te wa ɓéeɓ koorute ri ? »

34 Yéesú won wa tih : « Ɓëewë feey fi bee na koorantuu ;

35 ndaa ɓëewë yéŋké biti Koope otte biti wa warutee koloh ɓúudé, wa haal pesa na ac ra, bín fë rëe, wa ii kooranta'.

✡ **20:17 20.17** Saame Kañaa ya 118.22

* **20:22 20.22** *Sesaar* : Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha.

36 Wa ii míníl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope, bi nay ri waa këllé ƀúudé.
37 Biti ƀëewë húlú rë ay këllú ƀúudé, Mëyíis teeƀa'te na yii lante filiƀ Téerëe na won ɗi Koo-Yíkëe filiƀ dúufë na njaaroh ra biti daa ri *“Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop”* ra. »✡
38 Yéesú ƀaatte won tih : « Kon Koope, ɗi Koope fi ƀëewë húlú rë neh, ɗi Koope fi ƀëewë na pesu ra ; ndée di ɗii na, wa fi éeyë yí yaa ƀéeƀ lísúu pes. »
39 I ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis ƀeyute una tígí daaha wonu ri tih : « Ɓahaa, wonu ñeete waal. »
40 Ow kaañlay rii meelil yin kay.

Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?
(Saame Maccëe 22.41-46 ; 23.1-36 ; Marka 12.35-40)

41 Yéesú ƀaatte won ƀëewë tih : « Ow mínë' won biti Buura Koo fal ri ra sédí Dawit ɗíh ?
42 Ɓi fi Dawit won filiƀ téerëe laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : *“Koo-Yíkëe won Yíkíi së' tih : Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi so' deh,*
43 *níi bín nëy míi yíssée kaa'oh yu hen tíkëe yí kottu ra.”*✡
44 Ɓi fi Dawit dëekë' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínë' hen sédí ɗíh ? »
45 Bi na síkírúu rí ƀëewë ƀéeƀ, Yéesú won taalibe yi tih :
46 « Lah mëytíi yëeddëh yí kootii Mëyíis, wa fa tílëesúu a búuƀ gaan, te wa fahuu biti wa woduun a ya' ana këemmë rë. Wa tookuu ñaanna këllëh di ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, te daa wa na ɗéƀúu ñam biti ndaje lah.
47 Daa wa lukuu maañ ɗaŋ ndah teeƀa'i affi wa, te añcaŋ, daa wa na ƀeyu alalli ƀeleƀƀa yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

21

Sarahi ƀelaa yaali húl rë
(Saame Marka 12.41-44)

1 Ɓiloon fi baaha, Yéesú ƀéyíɗté afi, otte i yíkëe alal na ƀeku hélíis ifi saraha filiƀ Faam fi gaani Koope.
2 Ɓi otte ƀelii yaala húlté ƀal, bi ñakke níi ñak, ƀekke na hanjar yutuuɗ ana.
3 Ɓi won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñëkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi ƀëewí kayya ƀéeƀ lah solo.
4 Ɓëewí kayya ƀéeƀ yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiƀ ñagi, ƀelaa yera' iña laha' ri ra ƀéeƀ, yee waɗ ɗii pesaa koon ra. »

Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fíi rë
(Saame Maccëe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)

5 Lahte ƀëewí na húmú wonu ɗee ɗama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi wunna taƀahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom na, yee

✡ **20:37 20.37** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✡ **20:43 20.43** Saame Kañaa ya 110.1

jébëlú ɓëewë Koope ra. Yéesú won wa tígí daaha tih : 6 « Bis ay lah, iña olu ɗon yee ra ɓéeɓ ay bëp níi la' ii tíkëh sun la' kay. »

7 Ɓëewë meelute ri wonu tih : « Ɓahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay teeɓee biti yii baa ee saañ lahe ra ? »

8 Yéesú won wa tih : « Mëytíi ! Ow ɓanay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii so' won biti daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngënë síkírii wë.

9 Ɗon keloh ɓan haa' gin a gin a ɓan tíkëntë' af raa, ngënë tíití : iñyaa waɗti laha laho paay, ndaa ɗeefa túkkíi ëldúnë laheh doom. »

10 Ɗi ɓaatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ;

11 feey fa ay hégíyëh hégíyëh yí misikke, yaaɓ a jérrí na kara' ay haal i ílíy feey fa ; kimtaanni tíitɗë'té ɓal ay olu sun-Koo.

12 Ndaa balaa yaaha ɓéeɓ rëe, af so' ay tah ɗon habu ɗon moklu. Ɗon ay kúrú, ɗon tëekɗú këem filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra, wa aattiya' ron, ɗon ɓeku kasu. Ɗon ay kúrú fíi i buur a fíi i gëernëer.

13 Iñyaa ay tah ɗon seede yee yúhú ɗon soo na ra.

14 Kon yúhí biti ɗon lahuy yii sídúun ɗon di yee nay ron layee ra,

15 ndée bín fë rëe, daa mi nay ron teeɓe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron rii wonee ra, níi ow yínë sah di kaa'oh yon ii naa mín yin te wa ii ron mín lof.

16 Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ow ɗon na ay hawu húl.

17 Af so' ay tah ɓëewë ɓéeɓ kaa' ɗon.

18 Ndaa karal fen yínë sah ii kanoh affon.

19 Lah hëbí híin, ɗon ay múcée ɗaaha.

20 Til níi ɗon ot i soldaar gíiw Yerusalem raa, lah yúhí biti poyi gina leɓohte.

21 « Tígí daaha, ɓëewë nay home Yúdée rë heguun daŋŋin, ɓëewë nay home Yerusalem ra wuloh, te ɓëewë nay home luufin ra ɓanti haal gina.

22 Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi ɓëewë, ti ɗee bíníyúu iña filiɓ Téerëe rë ɓéeɓ nen.

23 Mas ɓeleɓɓa nay poke loo bín fë rë a yee nay ɓëpíré rë ! Ndée ɓëy gina ɓéeɓ ay mok níi mok, ndah Koope ay teeɓa' neeɓi.

24 Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasluu filiɓ ginni kayya ɓéeɓ, te ɓëewë yëwúɗ neh ra ay togisa' Yerusalem níi wahtii wa lah. »

Nimili Koy-ɓëe'

(Saame Maccëe 24.29-35 ; Marka 13.24-31)

25 Yéesú ɓaatilte won tih : « Ay lah iñi ay tíinndúu na'a, céyín fë a hulla na. Húní mboowaanna kísí fë ay tah affi ɓëewë feey fa ɓéeɓ kúnëh pak ;

26 doole ya sun ɓéeɓ ay bëlkísëh. Ay lah ɓëewí tíit

níi maanndee húl ndah níbí
yee nay lahe feey fa ra.
27 Tígí daaha, ɓëewë ay
ot so' mi Koy-ɓëe' mi aye
filiɓ nér, mi ñéerë' a doole
a ndam gaan.
28 Ɗon ot iñyaaha dale lah
rek, lah këlíi ɗon seh, ɗon
yúh biti leŋ ron múc. »
29 Filoon fi baaha, Yéesú
ñeyaatte wa léeh won tih :
« Ëlsíi tal kilik :
30 ɗon ot ɗi capuse rek,
ɗon yúh biti lee ri lah koy.
31 Ti ɗaaha nen, ɗon ot
iñyaaha lahe raa, lah yúhí
biti Nguur ki Koope leɓohte.
32 Mee ron won kaaf ka
ra ee biti ɓëy jamanii bee
ii múk te iñyaaha ɓéeɓ la-
heh*.
33 Sun a feey ay múk, ndaa
unni so' ii mëssí múk. »
34 Yéesú ɓaatte won tih
: « Cëgí affon ! Keeññon
ɓanay dérkís ñammi neɓɓa,
hani misiga a iñi feey fi beh,
toñeh bisi baa ay ron beet-
tiye.
35 Di na haba' mbëp yak
nen, yii baa ay beettiyee
ɓëewë feey fa ɓéeɓ ɗaaha.
36 Cëgí affon, ɗon ɗage
Koope faraah, nda ɗon mín
lah doolii múcúun ɗon iña
nay lahe yaa ra ɓéeɓ, te ɗon
mín caŋ fíi so' mi Koy-ɓëe'. »
37 Yéesú enda' yëeddë'
filiɓ Faam fi gaani Koope ;
ndaa fíníin lah raa, ɗi saya'
sun fi daŋi Ëlíiffë ɗi nee' na.
38 Te Koo yíil ɓaaɓ cúɓ rëe,
ɓëewë ɓéeɓ ayuu Faam fi
gaani Koope síkírée rí.

22

Caŋi Yudaas yaayi Yéesú
(Saame Maccëe 26.1-5, 14-16 ; Marka 14.1-2, 10-11)

1 Feedi mbúurú njeñe ya
na wonuu Paak ra ee saañ
lahe ra.
2 Kélfë yí seeyoh ya a
yëeddëh yí kootii Mëyíis
na saamu nufa nay waa
hawee Yéesú húl rë, ndaa
wa kaañuy ɓëy gina.
3 Tígí daaha, Seytaane
haalte Yudaas fa na wonuu
Iskariyot te non taalibe yi
sabboo a ana ya ra.
4 Ɗaaha, Yudaas yíppée
pay kélfë yí seeyoh ya na
a kélfë yí wohoh yi Faam
fi gaani Koope, wa peenute
ɗee nay ri waa yaayee Yéesú
rë.
5 Keeññi wa sosse níi sos,
wa gapute ri hélíis.
6 Yudaas tahte yee wonu
wa ra, na anti saam wahtaa
nay rii ɗamaalee Yéesú níi ri
yaay wa ri, te ow yégéh rë.

Míllëení Yéesú reer a taal-
ibe yi
(Saame Maccëe 26.17-30 ; Marka 14.12-26 ; Saŋ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)

7 Filiɓ feedi mbúurú njeñe
ya, bisa na hawuu har fi
Paaga ra lahte.
8 Yéesú wolte Peer a Saŋ
won wa tih : « Tílí ɗon
waaye reeri Paaga. »
9 Wa wonu ri tih : « Fu
faha' biti fun waayuun ɗi
tígí dih ? »
10 Ɗi won wa tih : « Síkíríi
! Ɗon haale gina raa, ɗon
ay tee'a' a ow yaal kúɗ pen

* **21:32 21.32** Yerusalem poo kíil sabay iniil (40) filoon fe.

muluƀ. Lah ñéyí tala níi faam fa nay rii haale ra.

11 Ɗon lah na raa, wëní yíkíi faam fa tih : “Yëeddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee ƀani taalibe yi reeri Paaga ra.”

12 Hen ɗaaha raa, ɗi ay ron teeƀ lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi wocce : yii nay yen sohlee ƀéeƀ ín në. Ɗon ay waayee reeri Paaga daaha. »

13 Peer a Saŋ suute, wa ɗeefute iña ƀéeƀ ti ɗee húmú wona' wa Yéesú rë nen. Ɗaaha, wa waayute reeri Paaga.

14 Laha' wahtaa ra, Yéesú a apootarri goorute na reeru.

15 Ɗi won wa tih : « A ɗee faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa wahtaa nay mii mokluu ra lah !

16 Mee ron won ɗa ee bitih : mii ñamil reeri Paaga níi iti fi teeƀuu Nguur ki Koope. »

17 Ɗi ƀeƀpe kaas béeñ tígí daaha, símpé Koope won tih : « Ɓéyí béeñí yeh, ɗon wora' wa hanndal kon ;

18 te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béeñ níi bín nay ayee Nguur ki Koope ra. »

19 Filoon fi baaha, ɗi ƀeƀpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yeɗte taalibe yi won wa tih : « Mbúurii bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pëgí yii beh, nérsëhí së'. »

20 Reeruu wa níi wocce ra, ɗi yeɗte wa kaasi béeñë ƀal, won tih : « Kaasi béeñí bee daa yii hasa pokalsa' Koope a ƀëewë ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa ay keen ndah ɗon.

21 Yúhí biti ƀëe' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee.

22 Kaah biti so' mi Koy-ƀëe' mi waɗtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ; ndaa mas ƀëe' nay soo yaaye ra ! »

23 Tígí daaha, taalibe ya na meelantuu ƀëe' nay page yii baa filiƀ fi wa ra.

Ƀëe' lukki gaan ra

24 Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal ki wa, fahuu yúh ƀëe' waɗti habuun biti daa ri lukki gaan waa na ra.

25 Yéesú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu ƀëewí kayya, kélfë yë saame tii sun fi ƀëewë.

26 Ndaa ɗon waruy hena' ɗaaha. Ƀëe' lukki gaan ɗon na ra kay, waɗti habaa afi ƀëe' lukki yin ɗa ; ƀëe' në túuyë' rë waɗti habaa afi súrgíi ƀëewë ƀéeƀ.

27 Daa lukki gaan hanndal ki ƀëe' took na ñam ra a súrgëe tíkíɗ ɗí loona ra ? Ɗi bee na ñam ra neh a ? Añcaŋ, mi man súrgë ɗon na nen !

28 Ɗon fi yeh, ɗon mësúy së hel na moklu so' ƀëewë rë.

29 Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri ɗaaha ƀal :

30 yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te ɗon ay took ñaani Nguur ka, ɗon ílíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Saŋ 13.36-38)

31 Filoon fi baaha, Yéesú won Peer tih : « Simoŋ, síkírëh së' ! Seytaane ɗaŋke nda ri mín rën hégíy ti di na níikë' ɓeleɓ nen.
32 Ndaa mi ɗagiɗte ro nda fu ɓan soo súugëh. Te fu nimil soo na raa, lah one koy-yaayyu ya'. »
33 Peer won ɗi tih : « Yíkëe, tígë nay fuu ɓekuu kasu ra, may naa ɓeku ; fu hawun húl, may naa hawu. »
34 Yéesú won ɗi tih : « Mee roo won ɗa ee Peer : fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh së' níi hen waal éeyë. »

Woni Yéesú taalibe yi biti wa koloh affi wa

35 Yéesú antee waa won ɓéeɓ tih : « Wola' mi ron, ɗon suute, ɗon kúrúy hélíis, ɗon kúrúy nafa a ñafaɗ ra, ɗon ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih : « Fun ñakuy yin. »
36 Ɗi won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, ɓëyí lah héliís kúrë, ɓëyí lah nafa kúrë ; te ɓëyí lahay ganaay waɗtee yaay sabidoori lom yínë.
37 Yúhí biti Téerëe won sun fi so' tih : *“Ɗi kídëelúuté ɓëewí ɓossa na.”*✡ Mee ron won ɗa ee biti yii baa waɗti laha laho, te ri lahte níi wocce. »
38 Taalibe ya wonu tih : « Yíkëe, jépíl ana ayee ee ! » Yéesú won wa tih : « Wona ɗúmpé ! »

Ɗaŋi Yéesú sun fi daŋi Ëlíiffë
(Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42)

39 Yéesú antee koloh saañce daŋi Ëlíiffë ti merees nen, taalibe yi ñeyute tali.
40 Lahuu wa dín fë rë, ɗi won wa tih : « Ɗëgí Koope toñeh ɗon ay keene fíirí Seytaane ! »
41 Ɗi helte wa daaha hécëhté yutuuɗ, yekke na ɗaŋ Koope
42 won tih : « Baap, hém neɓa' ro, éccíré gulii coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín ɗíi man ɓéeɓ, yee nay lahe ra ɓanan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. »
43 [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílíbí.
44 Keeña ɗúmpé ces, ɗi na ɓaatti ɗaŋ. Ɗi opa' opoo níi opa'a man ñif nen, na síit feey.]
45 Woca' ri ɗaŋa ra, ɗi kolohte, nimilte taalibe yi na. Ɗi ɗeef wa súfúñú súfúñë níi wa na nee'u,
46 ɗi won wa tih : « Ɗon nee'u yih ? Këlíi ɗon ɗaŋ toñeh ɗon ay keene fíirí Seytaane ! »

Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Saŋ 18.3-11)

47 Yéesú hom wona, lahte dúukëlí ɓëewí ayute, ñéerúuté a Yudaas fa non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas leɓohte Yéesú, na faha' fëení.

✡ **22:37 22.37** Saame Isayii 53.12

48 Yéesú won ɗi tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-ɓëe' rëe, fay soo fëené fëenë ë ? »
49 Ɓëewë ñéerúu a Yéesú rë, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih : « Yíkëe, fun ɓeɓ jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? »
50 Tígí daaha, ow yínë waa na paaŋke súrgíi seeyohi gaana jépíl, lecce nufi ñamaa fa.
51 Yéesú won wa tih : « Yéɗɗí ! Topaa ɓaaha ! » Ɗi leɓpe nuf ɓëe', nufa wahte.
52 Ɗi na anti won a kélfë yí seeyoh ya, kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, a ɓaha ya gina ayu hami ra tih : « Ɗon ayuu yi ɗeeha a jépíl a i duuɗ hami so' man mi banndi nen ?
53 Mi húmú homa' ɗon na faraah filiɓ Faam fi gaani Koope, te ɗon kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi so' ra. »

Taasa'i Peer yúhí Yéesú
(Saame Maccëe 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Saŋ 18.12-18, 25-27)

54 Wa habute Yéesú, kúrúté rí faam seeyohi gaana. Peer húmú filoonaa filoon, ñeete talli wa.
55 Lahte ɓëewí këɗɗúté kíi filiɓ faam fa, tookute na yoonnduu. Peer acce, tookke waa na.
56 Lahte ɓelii légéyë' faam fa otte Peer niiñi kíi kë, yíiɗté rí níi won tih : « Ɓëyí bee ɓal non ɓëewí. »
57 Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh ɓëe' na wona' fu ra yaa ow ! »
58 Tíkëh yutuuɗ, ow kay otte ri, won tih : « Ɗo ɓal fu non ɓëewí. » Peer won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »
59 Hente kiis, ow kay ayilte, digiɗte uni won tih : « Lahte íl ɓal ! Ɓëyí bee non ɓëewí ; ndah ɗi ɓëy Galile. »
60 Ndaa Peer won ɗi tih : « Mi yéeh yee na won fu ra ɗo ! » Ɗi hom wona, na mín ríi lúsíɗ ɗë paan fiisohte.
61 Yíkëe yíssëhté Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérsëhté yee húmú won ɗi Yíkëe rë biti fiisiin ki paan, ɗi ay taasa' biti ɗi yúh rí níi hen waal éeyë.
62 Ɗi antee ɗúh ëssín na looy looyi misikke.

Dalaani mogi Yéesú
(Saame Maccëe 26.67-68 ; Marka 14.65)

63-64 Ɓëewë në húmú wohu Yéesú rë pokute íllë, na laɓisuu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa ɓal ? Wone ɓëe' laɓ ɗo ra ! »
65 Wa wonute ri i won ɓos kay caak.

Tëekrí Yéesú këemí yëwúɗɗë
(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Saŋ 18.19-24)

66 Yíilë' Koo ra, ɓaha yi yëwúɗɗë, kélfë yí seeyoh ya a yëeddëh yí kootii Mëyíis tee'uute, tëekrúté Yéesú këem,
67 meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra raa. » Ɗi won wa tih : « Mi won ɗon biti daa mi, ɗon ii soo gém,
68 te mi meel ɗon, ɗon ii soo tiil.

69 Ndaa, kola'te woteh, so'
mi Koy-ɓëe', may took hëbís
Koope fa mín ɓéeɓ rë, mi
hom ya'i ñamaa fi. »
70 Wa ɓéeɓ wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Ɗi
won wa tih : « Ɗon wonute
ri, daa mi ! »
71 Wa wonu tígí daaha tih
: « Yen ay pagilee seede yih ?
Ɗi ɗúhíɗté rí ɓúkí níi wocce
! »

23

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Maccë 27.1-2, 11-14 ; Marka 15.1-5 ; Saŋ 18.28-38)

1 Ɓëewë ɓéeɓ koluute,
kúrúté Yéesú Pilaat
gëernëerë në,
2 na yabu ri iñyee wonu
tih : « Ɗi homa' daaha ɓeke
ɓëy gina nuf, kaddee wa
yera' túm, te ri tík afi Buura
Koo fal ri ra. »
3 Pilaat meelte Yéesú won
ɗi tih : « Daa fu buuri
yëwúɗɗë ë ? » Yéesú won ɗi
tih : « Fu wonte ri, daa mi !
»
4 Pilaat won kélfë yí
seeyoh ya a ɓëewí kayya
húmú në rë ɓéeɓ tih : « Mi
olay yii mín tah ow keen sun
fi ɓëyí beh. »
5 Ndaa ɓëewë ɓaatutee
ɓéyíɗ unni wa sun na wonu
tih : « Ɗi ñeya' yëeddë' yí,
yahe nuffi ɓëewë. Ɗi dala'
Galile, ñeete Yúdée ɓéeɓ níi
rí lahte dee woteh. »
6 Kela' Pilaat unni yaa ra,
ɗi meela'te won tih : « Ɗi
ɓëy Galile woo ? »
7 Ɓëewë wonu ri tih :
« Ɗi dék në kay ! » Pi-
laat yúhté biti Erot daa ílíf
Galile fi baaha, te ɗi fi
Erot húmú Yerusalem waalli
yaaha, ɗi yeeltee yeñ ɓëewë
kúɗ Yéesú ɗii na.
8 Ola' Erot Yéesú rë, keeña
sosse níi sos, ndah ri húmú
kelohte ban fi, te ri maañcee
faha' oli. Ɗi faha'te rii ot
page kimtaan.
9 Ɗi meelte ri yin caak,
ndaa Yéesú tahay ɓúkí ɗii
na.
10 Kélfë yí seeyoh ya a
yëeddëh yí kootii Mëyíis di-
girute unni wa na yabu
Yéesú yin caak.
11 Erot a soldaarri ɓal na
ñaawlu Yéesú, ɓekute ri
búubí wunte na këekkëlíyú
rí. Filoon fi baaha, Erot
yejaatte ri Pilaat na.
12 Erot a Pilaat na húmú
tëfrëntíih kíi, ndaa dala'te
yiin fin fa wa henute kooy.

Tígí Yéesú húl
(Saame Maccë 27.15-26 ; Marka 15.6-15 ; Saŋ 18.39 níi 19.16)

13 Pilaat dëekrëhté kélfë yí
seeyoh ya, ɓaha ya a ɓëy
gina,
14 won wa tih : « Ɗon
wonu ti ɓëe' komu ron so'
bee ra yaha' nuffi ɓëy gina
yahoo. Mi meela' ri fíiyën,
ndaa mi olay yin di iña yabu
ron ɗi ra.
15 Erot ɓal ɗaaha, daa tah
ɗi yeñ ri soo na. Ɓëyí bee
pagay yii cal ɗi hawu húl.
16 Cëe mi laɓiroh ri laraw,
mi yeris ri. » [

* **23:17 23.17** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Lahaa feedi Paak ɓéeɓ, Pilaat waɗtee ɗúhríɗ ɓëy gina ow yínë kasu, yeris ri.*

17 *]
18 Ndaa wa ɓéeɓ na ɗaañnjuu wonu tih : « Hawe ri húl, fu ɗúhríɗ fun Barabaas. »
19 Ɗi fi Barabaas húmú non ɓëewë na haa'uu njíittí gina ra, te ri húmú happe ow húl ɓal, daa tah ri téyú kasu.
20 Bi faha' Pilaat yeɗɗi Yéesú, ɗi ɓeyaatte una, woni biti Yéesú pagay yin ɓos.
21 Ndaa ɓëewë ɓaatutee ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ɓal ! Daaye ri kurwah ! »
22 Pilaat ɓeyaatte una waali éeyë fë won wa tih : « A ri paŋ yii ɓosi bih ? Mi ollay ri yii cal hawaa húl. Cëe mi laɓiroh ri laraw, mi yeris ri. »
23 Ndaa wa na ɓaatuu ɗaañnjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah ɓal ! Daaye ri kurwah ! » Ɗaañnjohi misiga kúrëelëhté Pilaat
24 níi ri tahte pagri wa yee fahuu wa ra.
25 Tígí daaha, Pilaat ɗúhíɗté Barabaas fa fahuu wa biti daa yeɗɗun ra, ɗi fa yahi nuffi ɓëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yeɗɗa'te wa Yéesú.

Kúrí Yéesú tígë nay rii hawuu húl rë
(Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21)

26 Na kúrú soldaarra Yéesú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a ɓëyí dék Siren, hínú Simoŋ, ɗeef ɗi kola' meey. Wa habute ri, enute ri kurwaha, ñéyrúté rí filoon Yéesú.
27 Ow caak ñeyute filoon Yéesú. Ɓeleɓ caak húmú filiɓ fi wa, na fogu ri na hawuu.
28 Yéesú yíssëhté waa na, won wa tih : « Ɗon fi ɓeleɓɓi ɓëy Yerusalem, ngënë lëeyí së', lëeyí affon a koyyon !
29 Jamanu ay lah, ɓëewë won tih : “Lahute sos-keeñ, ɓeleɓba míníh pok loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë !”
30 Tígí daaha, ɓëewë ay nah daŋŋa keen sun fi wa, won dúŋŋë súuy wë.✡
31 Kilik hilsiɗ daa míntí henu ɗee raa, mas kilik súhíɗ ! »
32 Soldaarra kúrëelúuté banndi ana ɓal, yi ay hawu húl a Yéesú.

Daayi Yéesú kurwah
(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)

33 Lahuu wa tígë në wonuu Këeŋ-af ra, wa daayute Yéesú kurwah. Wa daayaaluute banndi yi ana ya ɓal : ɓëyí yínëe paa'te Yéesú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu.
34 Yéesú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yíih yee na pagu wa bee ra. » Soldaarra púlúfúté búuɓɓí Yéesú, woruute wa hanndal ki wa.
35 Ɓëewë cagute na olsuu. Kélfë yí yëwúɗɗë na ñaawlu Yéesú wonu tih : « Ɗi sëmlëey i ow kay woo ? Ɗi sëmlëe afi ɓal hena biti

✡ **23:30 23.30** Saame Oose 10.8

daa ri Buura Koo fal ri ra
kaah ! »
36 Soldaarra na ñaawlu ri
ɓal. Wa ɓeyute bineegar,
leɓuute ri na fahuu hënndí,
37 wonu ri tih : « Hena biti
daa fu buuri yëwúɗɗë rëe,
sëmlée afu ! »
38 Wa bíníyúté unni yee
yeedda' ki afa sun : « Ɓëyí
bee daa buuri yëwúɗɗë. »

39 Banndii yínëe hom sun
fi kurwahi, na sol Yéesú won
ɗi tih : « Fu won neh daa
fu Buura Koo fal ri ra a ?
Sëmlée afu, fu sëmlë' fun na
ɓal ! »
40 Ndaa banndii yínëe na
won afa tih : « Ɗo fu kaañce
Koope dé' ! Ɗoni ɓëyí bee
daa boku daan ee.
41 Bi yen waɗte : yen yínlú
iña pagu yen ɗa kat ! Ndaa
ɗi fi bee pagay yin ɓos. »
42 Ɗi antee won tih : «
Yéesú, lah hele nuf soo na
biti fu took Nguur ku. »
43 Yéesú won ɗi tih : «
Mee roo won kaaf ka ra ee :
woteh fee Koo beh, fay home
soo na Aljana. »

Húlí Yéesú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Saŋ 19.28-30)

44-45 Laha' na' leelu af ra,
gina ɓéeɓ ñúussé túɗ níi
mitte wahtu éeyë. Rídíi
ɓídí Faam fi gaani Koope
ɗap tígí selaa níi sela ra,
ɗaɗte dala'te sun níi feey,
ɓísëlsë'té ana.
46 Yéesú ɗaasse foŋ tígí
daaha won tih : « Baap, mi
tíkké coonaa fi so' ya'u. »
Wona' ri unni yaa níi wocce
ra, ɗi yeɗɗohte lússé.
47 Ola' kélfíi soldaara yee
lah ra, ɗi kañce Koope won
tih : « Ɓëyí bee ɓëyí júɓpé
kaah ! »
48 Oluu ɓëewë maasuu ra
yee lah ra, wa tíkúté ya'
yi wa affi wa na looyu na
nimilu faam.
49 Kooyyi Yéesú ɓéeɓ cagu
hanndal na olsuu yee lah
ra. Ɓeleɓɓa húmú ñéerúu a
Yéesú dala'te Galile ra húmú
filiɓ fi wa.

Haji Yéesú
(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Saŋ 19.38-42)

50-51 Lahte ɓëyí dék Ari-
mate di Yúdée, hínú Suseef,
ɗi non ɓaha yi ɓëy këemí
gaani yëwúɗɗë. Ɗi ɓëyí
baahte te júɓpé, te ri na
húmú sehaaloh ayi Nguur ki
Koope. Húlë tíkú ɓaha ya
Yéesú rë, ɗi ñéerëey në.
52 Ɗi payte Pilaat na
meelte ri ɓúudé fí Yéesú.
53 Tahra' ri Pilaat ra, ɗi
nuuliɗte ɓúudé fë kurwaha,
líiwté rí perkal, kúɗté rí
ɗappe ri kolom ki yotu loo
la', bi yéŋké biti ɓúudé
hëcɗúy në.
54 Wahtu ya tas balaa bisa
na hílsúu yëwúɗɗë rë lah
caaklilay.
55 Ɓeleɓɓa na húmú
ñéerúu a Yéesú dala'te
Galile ra, ñeyute tal Suseef,
wa olsuute nuŋa, olute ɗee
fënɗúu ɓúudé fí Yéesú rë.
56 Wa nimilute faam,
waayute i yin heeñlaa a
laakkoloñ, yugusii ɓúudé
fë. Laha' bisi hílsëe rë, wa
hílsúuté ti di túuyúu rí nen.

24

Kolohi Yéesú ɓúudé
(Saame Maccëe 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Saŋ 20.1-10)

1 Dímëesë, ɓeleɓɓa koluute miir-miirin, kúrëelúuté iñi heeñlaa ya húmú waayu wa ra, suute tígë hacuu Yéesú rë.
2 Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu ɓúk luuya ra píníŋúté hatin.
3 Wa haalute, wa ɗeefuy na ɓúudé fí Yéesú-Yíkëe,
4 affi wa kúnëhté. Ow ana yi ɓekuu búuɓɓí na tak feeñiyuute wa tígí daaha.
5 Ɓeleɓɓa tíitúté, líhúté púkkí wë feey. Ɓëewë wonu wa tígí daaha tih : « Ɓëyí ee pes ɗa saamuu ɗí filiɓ ɓëewë húlú rë ?
6 Yéesú íníh në, ɗi këllúté ɓúudé. Nérsíi yee húmú won ɗi ron homa' ri Galile ra biti
7 ɗi fi Koy-ɓëe' waɗtee yaayu bakaaroh ya, ɗi daayu kurwah, waali éeyë fë filoon fi húlí ɗi koloh ɓúudé. »
8 Tígí daaha, wa nérsúuté unna húmú won Yéesú rë.
9 Ɓeleɓɓa koluute luuya daaha suute, ɓíllúté iñyaaha ɓéeɓ apootarri sabboo a yínë yë a ɓëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéesú rë ɓéeɓ.
10 Ɓeleɓɓi yaa húmú Mari fi ɓëy Makdalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i ɓeleɓ kay. Ɓíllúu wë apootarra ra,
11 wa habuu biti ɓeleɓɓa yíih iña na wonu wa ra, tahte wa gémúy wë.
12 Filiɓ fi baaha, Peer nampee múkë luuyin. Laha' ri yérëntëhté rë, ɗi ɗeef na boyya kut. Ɗi nimilte faam éempé níi éem di yee lah ra.

Feeñiyohi Yéesú taalibe ana di waali Emayus
(Saame Marka 16.12-13)

13 Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra, bi hécëhté a Yerusalem yii mitte tíl wahtu ana,
14 na gonlu sun fi iña lah ra ɓéeɓ.
15 Wa homu gonla unni wa na ɓéyrëh sun, Yéesú daɓpe wa waala ñéerë'té a wa.
16 Wa olute ri, ndaa lahte yii úmpé wë níi wa yúhsúuy rí.
17 Ɗi won wa tih : « Ɗon gonlu yi waala ? » Wa yípútée caŋ, kanammi wa súfúñcé níi súfúñ.
18 Ow di waa na hínú Kelewofaas won ɗi tih : « Ɗoni afu kut di Yerusalem daa yíih yee lah waalli yee ra maan ? »
19 Yéesú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu kelaay yee kat Yéesú fí ɓëy Nasaret ra a ? Ɗi húmú yonentii lahte sañ-sañ di pagaɗ a wonaɗ fíi Koope a fíi ɓëewë ɓéeɓ.
20 Kélfë yí seeyoh yi yen a njíittí yen kúrúté rí faam buur, ɗi aattiyuute húl, daayute kurwah.
21 Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' ! Di filiɓ fi baaha, iñyaaha lahte hente waal éeyë woteh te ow olay yin.

22 Añcaŋ, i ɓeleɓ di fun
na éemílúté fun. Wa payu
luuyin miir-miira oroh,
23 wa oluy ɓúudé fí Yéesú,
wa ayute ɓíllúté fun biti
i malaaka feeñiyuute wa,
wonute wa biti ɗi ee pes ɗa.
24 Filoon fe, i ow di fun na
payute, olute biti iña wonu
ɓeleɓba ra ɓéeɓ lahte. Ɗi fi
Yéesú nék, wa oluy ri ! »
25 Yéesú won taalibe yi ana
ya tígí daaha tih : « Lúh-
nuffi yeh ! Ɗon gémúy iña
wonu yonente ya ra gémë
doom a ?
26 Buura Koo fal ri ra
waɗtee ñee coono fi bah,
anti haal ndami. »
27 Ɗi na an waa poysiiɗ iña
bíníyú sun fi ra ɓéeɓ, dala'te
kootii Mëyíis, ñeete téeré yë
bíníyú yonente ya ra ɓéeɓ.
28 Tílúu wë níi wa leɓuute
gina na suu wa ra, Yéesú na
ɓënɓëndëh baret,
29 ndaa wa caguute ri
wonu tih : « Fu saañ dih
? Tase fun na deh ! Na'a
yëellëhté te Koo ee saañ elke
ra. » Tígí daaha ɗi ñéerë'té a
wa, wa suute faam.
30 Wa tooku reer, Yéesú
ɓeɓpe mbúurú símpé
Koope, lecsa'te ri yeɗte wa.
31 Affi wa kúnsëhté tígí
daaha, wa yúhsúuté rí.
Ndaa ri hente mes, wa olluy
ri.
32 Wa na wonantuu han-
ndal ki wa tih : « Yii baa
daa tah keeññi yen sos níi
sos na won ɗi a yen waala,
na poysiiɗ yen iña bíníyú
Téerëe rë ! »
33 Wa yípútée koloh, nim-
ilute Yerusalem. Lahuu wa
ra, wa ɗeefute apootarri sab-
boo a yínë yë a ɓëewë në
ñéerúu a wa ra tee'uute.
34 Wa wonu taalibe yi ana
ya tih : « Yíkëe këllúté
ɓúudé kaah ! Ɗi feeñiyohte
Simoŋ. »
35 Wa fi ana yi yaa ɓal
ɓíllúté wë yee lah waala ra
a ɗee yúhsúu wë rí na lecsa'
ri mbúurëe rë.

Feeñiyohi Yéesú taalibe ya

(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-20 ; Saŋ 20.19-23 ; Tílëdí apootarra 1.6-11)

36 Taalibe yi ana ya homu
wona, Yéesú hente jalañ fíi
wë ɓéeɓ, won wa tih :
« Cëlíirí yaawe ! Hëmíi
jaamma ! »
37 Ndaa wa tíitú tíitë níi
affi wa kúnëhté ; wa habuu
biti koon yaa yébítëh.
38 Yéesú won wa tih : «
Ɗon tíitú yih ? Haala' yi níi
ɗon na lahu nuf ana ?
39 Ëlsíi ya' yi so' a kotti so'
: yaa so' kay ! Léɓí faan so'
ɗon olsoh ! Yébítëh na lah
bo' faan ti so' nen a ? »
40 Wona' ri wa iñyaa ra, ɗi
teeɓpe wa ya' yi a kotti.
41 Sosi keeña a éemë ho-
muu wa ra, tahte wa míníh
ríi gém doom. Tígí daaha, ɗi
meelte wa won tih : « Ɗon
lahute yii ñamun dee a ? »
42 Wa yerute ri koy jén
húté.
43 Ɗi ɓeɓpe jénë ñampe ri
fíi wë.
44 Ɗi antee waa won tih
: « Húmú homa' mi leeloon
ra, mi wonte ron unni yeh
: “Iña wonu sun fi so'
filiɓ kootii Mëyíis a téeré yí

yonente ya a Téeríi kañaa ya
ra ƀéeƀ waɗtee lah.” »
45 Tígí daaha, Yéesú paŋke
níi affi wa kúnsëhté, wa
yúhúté yee won Téerëe rë.
46 Ɗi won wa tih : «
Bíníyúté biti so' mi Buura
Koo fal ri ra, mi waɗtee mok
níi mok, te waali éeyë fë
filoon fi húlí së', may koloh
ƀúudé.
47 Te dala'te Yerusalem,
heetta ëldúnë ƀéeƀ waru-
tee waariyu di tii so', wa
lof pesaɗ Koope baal wa
bakaaɗɗi wa.
48 Ɗon daa seede yi so'.
49 Te so' mi beh, may cépíɗ
sun fon Ruuh-Peseŋ fa húmú
gap ɗon Baaso' ra. Ɗon nék,
ngënë këlíi Yerusalem dee
níi doolaa nay kolee sun ra
cép ɗon na. »
50 Filoon fi baaha, Yéesú
kúɗté wë waal Betani,
ƀéyíɗté ya' yi na barkel wa.
51 Ɗi hom barkeli wa na
taka' a wa, Koo ƀéyíɗté rí
kúɗté rí hëbísí sun.
52 Wa fi taalibe ya
jaamiyuute ri anutee nimil
Yerusalem, keeññi wa sosse
níi sos.
53 Faraah wa homuu filiƀ
Faam fi gaani Koope wa símé
rí.

Uni Neba bíní Saŋ ra Kúnsë

Di ɓaahi jaŋaa Saŋ fa non apootarri sabboo a ana yi Yéesú rë daa bíní téeríi Uni Nebi bee, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiɓ. Ɗi fi Saŋ nék, bínítë iñi yéŋké biti Marka a Maccë a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (*1.19-28* ; Saame Maccë 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Saŋ wonte biti Yéesú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a ɓëewë, onte ɓëewë gémú ɗii na ra níi wa henute koyyi Koope *(1.1-18)*. Ɗi wonte biti Yéesú daa ɓëe' Koope wol ri ëldúnë rë *(6.29 ; 17.3)*.

Filiɓ téeríi beh, Yéesú wonte biti daa ri ñama na ona' pes ɗa *(6.35)*, daa ri niiñi ëldúnë *(8.12)*, daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa *(14.6)*, daa ri níirëhí kah-kah fa *(10.11)*.

Saŋ wonte sun fi :

- yii leŋke iñi éemílë' yë paŋ Yéesú teeɓa'i biti daa ri Koy Koope ra *(2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21)*,
- yii leŋke tee'a'i Yéesú a Nikodem *(3.1-21)*,
- yii leŋke ɓelaa dék Samari ra *(4.1-42)*,
- yii leŋke lëfëñídë Betsa-taa *(5.1-18)*,
- yii leŋke ɓëe' límúu búumíɗ ɗë *(9.1-7)*,
- yii leŋke wahtaa nay kolee Yéesú feey fi bee saañ ɗeefri Boffa ra *(14.28 ; 16.5-11)*,
- yii leŋke biti ɓëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéesú në, ay rii yúh rë *(14.6 ; 16.26)*,
- a yii leŋke ɗaŋa ɗagiɗ ɗi taalibe yi, déŋéenté wë Boffi ra *(17.1-26)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti ow míméh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéesú në, ɗi fa daa Koy ka ra. Ɓëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

Ɓëe' na wonuu Una ra

1 Dalaana ɗeef Una na ; Una a Koope daa húmú, te ɗi fi Una Koope.

2 Una a Koope daa húmú dalaana.

3 Koope ñeya' ɗii na, sakke iña ɓéeɓ ; lahay yii sakute te ñeyay ɗii na.

4 Pesa hom ɗii na, te pesi baa daa niiñi ɓëewë.

5 Niiña na ɗaɗ ñúusë, ñúusë habay ri.

6 Koo húmú wolte ɓëyí hínú Saŋ*.

7 Saŋ acce seedii niiña, nda ɗi mín tah ɓëewë ɓéeɓ gém.

8 Ɗi a faanaŋ fi, ɗi niiña neh ; seedii niiña daa tah ri koloh.

9 Niiñi bah, daa niiñi kah-kah fa yéŋké biti ac ëldúnë niiñli ɓëewë ɓéeɓ rë.

10 Una húmú ëldúnë. Koo ñeya' ɗii na sakke ëldúnë, añcaŋ, ɓëy ëldúnë yíih rí.

11 Ɗi ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkírúuy rí.

* **1:6 1.6** Saŋ fa na wonuu dee ra daa ri Saŋ Batis.

12 Añcaŋ, kaa'eeh lahte ɓëewí síkírúuté rí, te
gémúté rí. Te ɗi onte ɓëewí
yaa ɓéeɓ níi wa henute
koyyi Koope.
13 Wa henuuy koyyi Koope
di pagaɗ yaal a ɓeleɓ. Ɗi
yii ow daa faha' ri neh ɓal.
Ëe-ëe' ! Koo daa paŋ níi wa
henute koyyi.
14 Una hente ow, ɗi dékké
filiɓ fi yen, ñéerë'té a kaah
koceec a malli míméh ɗúm,
yen na olu. Yen olute ndama
liil ri Koo Boffi na ra, ndama
yeɗ Boffa Koy ka laha' ri
yínë kut ɗa.
15 Saŋ fa seedeyiɗ ɗi ra,
húmú ɓéyíɗté uni sun won
tih : « Bee daa ɓëe' na húmú
wona' mi ron ra bitih : lahte
ɓëyí ee ac filoon so' ra, ɗi luk
soo gaan fap, ndah balaa mi
ac, ɗeef ɗi húmú në. »
16 Malla kúɗ ɗí míméh
ɗúm ɗë, ɗi onte yen na yi
caakke níi caak.
17 Koope ñeya' Mëyíis në
pokke Kootaa, ñéyíɗté mal a
kaah Yéesú-Kiristaa na.
18 Ow ëllëy Koope. Koy ka
yínë kut daa ëlíɗ ɗí, te ɗi
fi baa Koope. Ɗi fa hom a
Boffa ra daa teeɓa' ɗee man
ɗi fi Boffa ra.

Woni Saŋ Batis biti ɗi Kiristaa neh
(Saame Maccë 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

19-20 Saŋ seedeya' Yéesú
ɗeh : kélfë yí yëwúɗɗë
homu Yerusalem wolute
seeyoh ya a ɓëy tali Léwí
Saŋ na nda meel ɗi ɗi fi baa
daa ri wa. Meeluu wa ri ra,
ɗi ɗapay dara, seedete won
tih : « So' mi Buura Koo fal
ri ra neh ! »
21 Wa meelaatute ri wonu
tih : « Kon fu wah ? Fu Éelí ë
? » Ɗi won wa tih : « Ëe-ëe',
mi Éelí neh ! » Wa wonaatu
ri tih : « Daa fu yonentaa a
? » Ɗi won wa tih : « Ɗi so'
neh dé' ! »
22 Wa míllúu rí won tih : «
Kon daa fu wah ? Won fun
ɓëe' hen fu ra, nda fun lah
yii léhínún ɓëewë wolu fun
ɗa. »
23 Saŋ lofa'te wa a unna
húmú won yonente Isayii ra,
won wa tih : « Daa mi una
húmú ɗofoh luufa na won
bitih : *“Dëɗɗí Yíkëe waala
níi júɓ.”*✡ »
24 I farisеŋ húmú filiɓ
ɓëewë wolu Saŋ na ra.
25 Wa yabaatute na meelu
ri wonu tih : « Fu won ti
fu Buura Koo fal ri ra neh,
fu Éelí neh te fu yonentaa
waɗti ac ra neh. Kon yi tah
fu na bëtís ɓëewë ? »
26 Saŋ won wa tih : « Mi
hom bëtsë' ɓëewë a muluɓ
; ndaa lahte ɓëyí ee filiɓ fi
ɓëewë deh, te ɗon yíih rí.
27 Ɗi ee ac filoon so' ra
ndaa mi haayayti liil kotti†.
»
28 Yii baa laha' énfí laahi
Yurdeŋ di Betani‡, tígë në
bëtsë' Saŋ ɓëewë rë.

Har fa yera' Koope sarah ra

29 Kéy fín fë, Saŋ ot Yéesú
na ac ɗii na, ɗi yíppée won

✡ **1:23 1.23** Saame Isayii 40.3 † **1:27 1.27** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗi.* ‡ **1:28 1.28** *Betani* : Betani fi bee bokaay a bee dékú Lasaar a Martaa a Mari ra. § **1:29 1.29** *har* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *koy har.*

tih : « Ëlí ! Ɓëyí bee daa har
fa nay yeree Koope sarah§,
hosii bakaaɗɗi ɓëy ëldúnë
rë !
30 Daa ri ɓëe' na húmú
wona' mi ron ra bitih : lahte
ɓëyí ee ac filoon so' ra, ɗi luk
soo gaan fap, ndah balaa mi
ac, ɗeef ɗi húmú në.
31 So' mi bee sah, mi húmú
yéeh ɓëe' waɗ ɗii hen koon
ɗa, ndaa yee kúɗ aya ac mi,
ma na bëtsë' muluɓ ra, ɗi
biti koyyi Israyel yúh rí. »
32 Saŋ wonaat tih : « Mi
otte Ruuhi Koope kola'te sun
céppé sun fi man bëdú nen,
hompe ɗii na.
33 Mi húmú yéeh ɓëe' waɗ
ɗii hen koon ɗa, ndaa Koope
fa wol so' bëtís a muluɓ ra
húmú won so' tih : “Fay
ot Ruuha cép hom ow na ;
ɓëyí baa nay bëtsée a Ruuh-
Peseŋ.”
34 Te so' mi Saŋ mi otte yii
baaha, te mi seedete biti ɓëyí
baa daa Koy Koope. »

Taalibe ya ɗébúu ñee tal Yéesú rë

35 Kéy fín fë, Saŋ ayaatte
tígë húmú wë aa' fin ra,
caŋke a ow ana di taalibe yi.
36 Ola' ri Yéesú na roomm-
biil, ɗi won tih : « Ëlí ! Ɓëyí
bee daa har fa nay yeree
Koope sarah ra ! »
37 Keluu taalibe yi ana ya
unni yah, wa ñeyute tal
Yéesú.
38 Heelta' Yéesú otte biti
wa ñeyu tali ra, ɗi meelte
wa won tih : « Ɗon saamu
yih ? » Wa dëekúuté rí a tii
ɓëyí në yëeddë' Unni Koope,
wonu ri tih : « Rabbi, fu dék
dih ? »
39 Ɗi won wa tih : «
Ëyí ɗon ot. » Tígí daaha, bi
ɗeef na'a konte, wani Yéesú
ñéerúuté, wa yúhúté tígë
dék ɗí rë, wa yeelutee ɗíidë'
caan fi bisa a ɗi.
40 Anndere koy-yaafi
Simoŋ Peer, non ɓëewí ana
ya keluu wa unni Saŋ, wa
ñeyute tal Yéesú rë.
41 Ɗi ɗéɓpí pay saami
Simoŋ, won ɗi tih : « Fun
olute Méssíifë ! » (Iti fi tii baa
daa ri Kiristaa mbée Buura
Koo fal ri ra.)
42 Anndere kúɗté Simoŋ
Yéesú në. Yéesú yeelte
Simoŋ níi won ɗi tih : « Daa
fu Simoŋ, koy Saŋ ; dala'te
woteh, fay dëekúu Sefaas. »
(Iti fi tii baa daa ri : Peer. Iti
fi tii Peer daa : la').

Fílíp a Natanayel

43 Kéy fín fë, Yéesú hampe
waali Galile. Laha' ri ra, ɗi
tee'a'te a Fílíp, won ɗi tih :
« Aye fu ñee tal so' ! »
44 Fílíp dék Betsaydaa,
ɓani Anndere a Peer daa
boku gin.
45 Ɗi fi Fílíp nampee pay
otte Natanayel, won ɗi tih
: « Fun olute ɓëe' në
wona' Mëyíis téeríi Kootaa
ra, bee na wonuu yonente
ya Téerëe rë : yaa Yéesú fi
Suseef, bee dék Nasaret ra. »
46 Natanayel won ɗi tih :
« Yin wun mín ɗúh Nasaret
nagajek a ? » Fílíp won ɗi tih
: « Yen saañ fu tíkíɗ afu íl !
»
47 Wa ɓeyute waala na
suu. Ola' Yéesú Natanayel
na ac ɗii na, ɗi won ɗi tih :
« Bee daa koy ki Israyel tígí-
tígí, bi yéeh nofa' ow ! »

48 Natanayel won ɗi tih : « Fu yúhë' së' dih ? » Yéesú
loffe ri won tih : « Homa' fu
tal eena ɗeef Fílíp dëekëy rë
doom ra, mi otte ro. »
49 Natanayel ƀéyíɗté uni
won tih : « Ɓahaa, kon daa
fu Koy Koope ! Daa fu Buuri
Israyel ! »
50 Yéesú won ɗi tih : «
Wona won mi ro biti mi otte
ro tal eena ra, daa tah fu gém
ë ? Fay ot yi luk baa éemílë'.
»
51 Ɗi antee ƀaat won tih :
« Mee ron won kaaf ka ra ee
: ɗon ay ot sun-Koo kúnsëh,
malaaka yi Koope lawe sun
cépé, aye so' mi Koy-ƀëe' në.
»

2

Kílëegë lah Kanaa ra

1 Waal ana filoon fi baaha,
kílëek lahte Kanaa di Galile.
Yaafi Yéesú húmú në.
2 Yéesú a taalibe yi ƀal
dëekúté kílëegë, wa ayute.
3 Ɗúmë' béeñë ndaje ma
ra, yaafa nduŋutte Yéesú
baaha won ɗi tih : « Wa
lahluy béeñ. »
4 Yéesú won ɗi tih : «
Síkírëh së' yaa ow ! Fu faha'
biti mi paga yi te wahtii so'
lahay doom ? »
5 Yaafa payte won koy-
pagoh ya tih : « Yii won ɗon
ɗi ƀéeƀ, lah pëgí rí. »
6 Ɗeef lahte yaaɗ pëenë
yí yugusuu la' húmú në, yi
yëwúɗɗë yahti ƀukutoh raa
efuu na. Bina-bina waa
na ƀéeƀ waɗtee mín soɗ
biŋwaar iniil mbée pëenë.
7 Yéesú won koy-pagoh ya
tih : « Néhí yaaɗɗi yee
muluƀ. » Wa nehute yaaɗɗa
níi líiffé pew. 8 Tígí daaha,
Yéesú won wa tih : « Leegi
éfí në mulaa ɗon kom koy
ki gaana. » Wa pagute yii
baaha.
9 Ɗíkísë' koy ki gaana efa,
ɗeef mulaa yíssëhté béeñ.
Ɗi yéeh tígë koluu koy-
pagoh ya béeñë rë, ndaa wa
fi yaa yúhú. Tígí daaha,
koy ki gaana dëekké yíkíi
kílëegë
10 won ɗi tih : « Ndaje
mi lah ƀéeƀ ƀëewë ɗéƀúu
efa' béeñë lukki neƀ ɗa. Tíl
níi ƀëewë sampi píi faanni
wa raa nék, yee loolay níi
rë anti ɗúhrú ! Ɗo nék
fu henay ɗah, fu yef béeñë
lukki neƀ ɗa yefo níi a ɗeh.
»
11 Baa daa kimtaana ɗéƀpí
paŋ Yéesú rë. Ɗi paga' ri
Kanaa di Galile. Ɗaaha, ɗi
teeƀa'te ndami, tahte taalibe
yi gémúté rí.
12 Filoon fi baaha, ɗi
saañce Kafarnawum ƀani
yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi
; wa homute i waal daaha.

Yéesú a yaayoh ya filiƀ Faam fi gaani Koope

(Saame Maccëe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)

13 Leƀa' Paagiyëwúɗɗë
rë, Yéesú kolohte saañce
Yerusalem.
14 Laha' ri ɗi haalte baylii
Faam fi gaani Koope ra, ɗi
ɗeef júlë yë wani harra a
fañnji wa filiƀ, yaayoh yi
bëdú yë, a ƀëewë në lofran-
tuu hélíis rë.
15 Tígí daaha, ɗi saampe
dúɗ níh yugusse njooraa,
líkké wë, ɗúhíɗté wë ƀéeƀ
ëssín ƀani júrí wë ; ɗi

júlkëñcé taabulli ɓëewë në
lofrantuu hélíis rë, hasalte
hélsí wë feey,
16 antee won yaayoh yi
bëdú yë tih : « Këllí iñyee
ɓéeɓ deh ! Ngënë tíkí faam
Baaso' yaayaa ! »
17 Filoon fi baaha, nuffi
taalibe yi payte unna bíníyú
Téerëe rë bitih : *« Tígë teem
so' Faamu ra, daa mi yúh rí
keeñ so' ! »*✡
18 Tígí daaha, ɓaha yi
yëwúɗɗë wonu ri tih : «
Pagiɗ fun yii éemílë'í nay
fun teeɓe biti fu lahte sañ-
saña paga' fu yii bee ra ! »
19 Yéesú tahte won wa tih
: « Ɗon poysa' Faam fi gaani
Koope fi bee raa, may rii
taɓahaat filiɓ waal éeyë. »
20 Ɓaha yi yëwúɗɗë wonu
ri tih : « Faam fi bee
taɓahute kíil sabay iniil a kíil
pëenë (46) bee ra, ɗo fantee
won fu mín ɗíi taɓahaat filiɓ
waal éeyë ë ! »
21 Ndaa Faam fa na wona'
Yéesú rë, ɗi yin kay neh gét
nëe wona' faan ɗi fi baaha.
22 Tílë' níi Yéesú këllúté
ɓúudé rë, taalibe ya
nérsúuté biti Yéesú na
húmú won uni bah ; yii baa
tahte wa gémúté yee won
Téerëe rë a una húmú won
Yéesú rë.

*Yii homa' ow ɓéeɓ Yéesú
yúh rí*

23 Jamanaa homa' Yéesú
Yerusalem feedi Paaga ra,
ow caak gémúté rí oluu wa
kimtaanna paŋ ɗi ra.
24 Ndaa bi yúh Yéesú
ɓëewë ɓéeɓ, ɗi lekaay wa.
25 Ɗi húmú sohlaay biti
ow ac ɗii na won biti díw
man ɗeh, ndah yii homa' ow
ɓéeɓ ɗi yúh rí.

3

Yéesú a Nikodem

1 Lahte ɓëyí hínú Niko-
dem, ɗi non farisenŋa te ri
kélfë yëwúɗ.
2 Ɗi acce elek ɗeefiɗte
Yéesú won ɗi tih : « Ɓahaa,
fun yúhúté biti Koope daa
wol ro yëeddí fun, ndah ow
míméh paŋ kimtaanna paŋ
fu ra hém Koope ñéerëey a
ri. »
3 Yéesú tahte won ɗi tih : «
Mee roo won kaaf ka ra ee :
ow míméh yúh iña Nguur ki
Koope, hém ɗi límëetúy. »
4 Nikodem meelte ri won
tih : « Ow til níi ɓaha raa, ɗi
ay límëetúu ɗíh ? Ɗi ii nimil
loo yaafi límëetú kay maan ?
»
5 Yéesú tahte won ɗi tih :
« Mee roo won kaaf ka ra ee
: ow míméh haal Nguur ki
Koope, hém ɗi ñeyay muluɓ
a Ruuh-Peseŋ, ɗi límëetú.
6 Ɓëyí límú ow, pesa' pes
ow ; ɓëyí límúu Ruuhi
Koope, pesa' Ruuhi Koope.
7 Yin ɓanay roo jaahal di
yee wona' mi ro biti ɓëewë
warutee límëetú rë.
8 Ngilaaw ma laɓa' tígí
neɓa' ri fu kelee na neh a
? Añcaŋ, fu yéeh tígë kola'
ri a tígë na saañ ɗi ra !
Ɗi ɗaaha kep di ɓëyí límúu
Ruuhi Koope ! »
9 Nikodem won ɗi tígí
daaha tih : « Baa mínë' lah
ɗíh ? »

✡ **2:17 2.17** Saame Kañaa ya 69.10

10 Yéesú won ɗi tih : « Yëeddëhë teempe ti ɗo nen
Israyel fu yéeh yii baa a ?
11 Mee ron won kaaf ka
ra ee : fun hom wonuu iña
yúhú fun ɗa, fun seede iña
na olu fun ɗa, ndaa ɗon
fahuuy fun síkírëh.
12 Mi won ɗon iñi ëldúnë
ɗon gémúy së' rëe, ɗon ay
soo gémée ɗíh biti mi wona
ron iñi sun-Koo ?
13 Ow pëyrëy yúhí sun-Koo
; so' mi Koy-ɓëe' fë kola' na
ra doŋ daa yúh rí.
14 « Ɗee kera' Mëyíis goŋ
fa yugusuu përëm sun fi du-
uda, ɓéyíɗté rí luufa ra✡,
so' mi Koy-ɓëe' mi waɗti
ɓéyrúun ɗaaha,
15 nda ɓëyí gém së' ɓéeɓ
lah pesa na ɗúméh rë.
16 Yúhí biti Koope faha'
ɓëewë fahoo níi ɗi yera'te
Koy ka laha' ri ra kut, nda
ɓëyí gém ɗii na ɓéeɓ ɓanti
saŋku, lah pesa na ɗúméh
rë.
17 Koope wolay Koohi
ëldúnë biti ri ac daani
ɓëewë ; ëe-ëe', ɗi wol ri
sëmlë'í wë.
18 Kon ɓëyí gém Koy ka
na ii daanu ; ɓëyí gémëy rí
nék daanute níi wocce, af
yee gémëy ɓëe' ɗi fi Koy ki
yíníi Koope kut ra.
19 Te yee haala' daana ra
daa ri beh : niiña acce feey,
ndaa ñúusë daa génël ɓëewë
niiña ndah pagaɗɗi ɓossi
wa.
20 Ɓëyí na paŋ ɓos ɓéeɓ
wonay yin niiña, ɗi hega'
ri hegoo, ndah ɗi kaa' biti
pagaɗɗi ɓossi feeñ.
21 Ɓëyí paga' kaah nék
saama' niiña, nda ɓëyí ot
pagaɗɗi ɓéeɓ yúh biti Koope
daa ɓek ɗi na. »

Yéesú a Saŋ Batis

22 Filoon fi baaha, Yéesú
a taalibe yi koluute suute
Yúdée. Ɗi hompe i waal
daaha a wa, ɗi na bëtís
ɓëewë.
23 Saŋ nampee hom Enon
di hëbís Salim na bëtís
daaha ɓal, bi caak tígë
muluɓ. Ɓëewë aye ɗii na, ɗi
bëtsé wë.
24 Baaha ɗeef ɗi téyúy
kasu doom.
25 Lahte bis, i ow di taalibe
yi Saŋ na taasuu a yëwúɗ yii
leŋke di na ɓukutuu.
26 Wa payute Saŋ na wonu
ri tih : « Ɓahaa, fu nérsëhté
ɓëe' ɗoni húmú énfí laahi
Yurdeŋ fu na seedeyiɗ ɗi ra
a ? Ɗi dalte bëtís te ɓëewë
ɓéeɓ yuluu ɗii na. »
27 Saŋ won wa tih : « Ow
míméh lah yii man ɗah, te
Koo oneh ri ri.
28 Ɗon mínú seede biti sah,
mi wonte biti mi Buura Koo
fal ri ra neh, a biti Koope wol
so' këllëhí doŋ.
29 Kílëek bi yaali ; kooji
yaala nék homa' dah, kelee
una, keeña sos níi sos. Daa
mi kooji bah, yii baa daa tah
keeñ so' sos níi sos.
30 Ɗi waɗti laha
maakaama laho saye, bi so'
ëylée.
31 « Ɓëe' kola' sun-Koo ra
daa paa' ɓéeɓ sun. Ɓëyí
feey fi beh, míntí nona feey
te wona' yii leŋ ëldúníi beh.

✡ **3:14 3.14** Saame Kíní ɓëy Israyel 21.9

Ɓëe' kola' sun-Koo ra nék
[daa paa' ɓéeɓ sun] ;
32 ɗi seedeya' iña ot ɗi a
yee keloh ri ra, ndaa ow na
síkíréeh rí.
33 Ɓëyí tah iña na won ɗi
ra, déggëlté biti Koo wona'
kaah.
34 Ɓëe' Koope wol ri ra,
léhínë' woni Koope, ndah
Koope ɓeɓ Ruuhi Peseŋi
ɓéeɓ soɗte ri ri.
35 Boffa daa faha' Koy ka
níi tíkké iña ɓéeɓ ya'i.
36 Ɓëyí gém Koy ka lahte
pesa na ɗúméh rë ; ɓëyí kaa'
gémí rëe nék ii yúh pesi bah,
te Koope ay rii dékée teeɓ
haay-keeñ. »

4

Yéesú a ɓelaa dék Samari ra

1-2 Waalli yaaha, fariseŋŋa
keluute ban fi biti yee lah
Yéesú taalibe, bëtíssé wë rë,
luk yi Saŋ Batis. (Ɗeef na-
gajek ɗi fi Yéesú neh daa
na húmú bëtís, taalibe yi
daa na húmú pagu yaa tígë.)
Yúhë' Yéesú biti yii baa halte
nuffi fariseŋŋa ra nék,
3 ɗi kolohte Yúdée, na
nimil Galile.
4 Ɗi yahti saañ dín fë rëe,
ɗi waɗtee ñee Samari.
5 Ɗaaha, ɗi tílté níi ɗi
leɓohte gini hínú Sikaar non
Samari, di ëbís feey fa
húmú on Yakop koohi Suseef
ra.
6 Yakop húmú hacce yéem
daaha. Bi mok Yéesú waali,
ɗi tookke ɓúk yéemë na
hílsëh, ɗeef na' lahte leelu
af.
7-8 Taalibe yi suute filiɓ
ginin saam yii nay waa
ñame.
Lahte ɓelii dék Samari
acce neh wahtii baaha.
Yéesú won ɗi tih : « On so'
muluɓ mi han yaa ow. »
9 Ɓelaa won ɗi tih : «
Mantee ɓal, fu ɗaga' so'
muluɓ ɗíh te fu yëwúɗ, mi
ɓëy Samari ? » (Ɗeef wa
fi yëwúɗɗë nagajek, fahuuy
bok a ɓëy Samari dara.)
10 Yéesú won ɗi tih : « Fu
yúh yii na ona' Koo a so' mi
ɓëe' na won a ɗo ra koon,
daa fay soo ɗage muluɓ, mi
on ɗo mulaa na ona' pes ɗa.
»
11 Ɓelaa tahte won ɗi tih
: « Ɓahaa, ɗo fu lahay hoc
níi wocce, te yéemë nooɗte
tíkké sun ! Fay ɗúhée mulaa
na ona' pes ɗa di kon ?
12 Ciffi fun Yakop daa heliɗ
fun yéemí beh. Ɗi hante
na mulaa, koyyi hanute na,
yuppi hanute na, fantee
haba' biti fu luk ɗii gaan a
? »
13 Yéesú won ɗi tih : «
Ɓëyí han na mulii yéemí bee
ɓéeɓ, fay sifiraat ;
14 ndaa ɓëyí han na mulaa
nay mi rii one ra, ii sifiriil
ta' : mulaa nay mi rii one ra
kay, ay yíssée culi julli pesi
na ɗúméh ɗii na. »
15 Ɓelaa won ɗi tih : «
Ɓahaa, on so' na mulii yah,
nda mi woc sifiroh te mi
aylileh neh yéemí beh. »
16 Yéesú won ɗi tih : « Kon
paye fu kale yaalu fu ac. »
17 Ɓelaa won ɗi tih : « Mi
lahay yaal. » Yéesú won ɗi
daaha tih : « Fu won kaah
biti fu lahay yaal,

18 ndah fu ñeete yaal iip,
te ɓëe' ɗoni na pesu leegi ra
yaalu neh. Kon fu won kaah
! »
19 Tígí daaha, ɓelaa won ɗi
tih : « Ɓahaa mi ot na, fu
yonente !
20 Caacci fun húmú
jaamiyuu Koope sun fi
daŋi beh, ndaa ɗon fi
yëwúɗɗë, ɗon wonu ɗi
waɗti jaamiyuun Yerusalem.
»
21 Yéesú won ɗi tih : « Yaa
ow, gémé yee na won mi ro
bee ra : ay til níi jaamiyohi
ɓëewë Baap-Koo sun fi daŋi
beh, mbée Yerusalem ii caak
solo.
22 Ɗon fi ɓëy Samari, ɗon
na jaamiyuu, ndaa ɗon yíih
Koope ; fun fi yëwúɗɗë nék,
fun na jaamiyuu ri te fun
yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi
yëwúɗɗë në, múclí ëldúnë.
23 Wahtaa hompe lah, te ri
lahte, wahtaa nay jaamiyee
ɓëewë na saamu Baap-Koo
kah-kah ra, wa ñeya' ri
Ruuh-Peseŋ a kaaf ka ra.
Baap-Koo saam mani ɓëewí
yah.
24 Koope ɗi Ruuh, te ɓëyí
na jaamiyoh ri waɗti ñeyaa
Ruuhi a kaah. »
25 Ɓelaa won ɗi tih : « Mi
yúhté biti Buura Koo fal ri ra
maanam Kiristaa, ac ayo. Ɗi
ac ɗaa, ɗi ay fun teeɓ ɓéeɓ.
»
26 Yéesú won ɗi tih : « Daa
mi, so' fa na won ɗoo na ra.
»
27 Taalibe yi Yéesú lahuu
tígí daaha. Oluu wa Yéesú
na won a ɓeleɓ ra, wa
éemúté níi éem, ndaa ow di
waa na kaañay meel Yéesú
yee na saam ɗi ra, a yee tah
ɗi na won a ɓelaa ra.
28 Tígí daaha, ɓelaa helte
peni mulii, nimilte ginin
won ɓëewë tih :
29 « Ëyí ɗon ot ɓëe' abee
wonte so' iña paŋ mi ra
ɓéeɓ. Ɗi Buura Koo fal ri ra
neh delem a ? »
30 Ɓëewë koluute, suute
ɗeefri Yéesú.
31 Filiɓ fi baaha, taalibe
ya gangalu Yéesú ñam wonu
tih : « Ɓahaa, túmé yin lowu
book ! »
32 Ndaa ɗi won wa tih : «
Mi lahte ñami ɗon yíih rí. »
33 Tígí daaha, wa na mee-
lantuu hanndal ki wa wonu
tih : « Ow kompe ri ñam neh
a ? »
34 Yéesú won wa tih : « Paŋ
yee faha' ɓëe' wol so' ra níi
mit sëk, daa ñami so'.
35 « Ɗon wonu neh dee a
lec tas céyín iniil a ? So' mi
won ɗon tee : ëlí meeyya !
Iña nonte níi seh lec.
36 Ɓëe' në lec ɗa ee liil
yínlí rë, na négírë' peba na
saañ pesa na ɗúméh rë. Hen
ɗaaha raa, ɓëe' soh ra a bee
lec ɗa bok, lah sos-keeñ.
37 Léehë won kaah bitih :
“Ɓëe' soh ra bokaay a bee lec
ɗa.”
38 Mi yeñce ron lec meeyi
ɗon mësúy nëe paŋ dara. I
ow kay daa légéyú rí, ɗon
daa njiriñuu ri. »
39 Kola'te bee wona' wa
ɓelaa biti Yéesú wonte ri iña
paŋ ri ɓéeɓ rë, i ow caak di
ɓëy Samari dékú gini baa ra
gémúté Yéesú.
40 Te ɗeefruu wa ri ra, wa
ɗagute ri ɗi hom waa na
daaha ; tígí daaha, ɗi hompe
waal ana waa na.

41 Iña na won ɗi ra tahte
wa ɓaatuutee caak na haalu
ngémë.
42 Wa wonu ɓelaa tih : «
Iña ɓílíɗ fu fun ɗa daa tah
fun gém neh doŋ, ndaa biti
fun kellirute affi fun ɗi na
won, te fun yúhúté biti daa
ri Sëmlëhí ëldúnë kaah. »

Koy daga pay Yéesú rë

43 Filoon fi waalli ana ya
hom Yéesú daaha ra, ɗi kolo-
hte saañce Galile.
44 Ɗi woniɗte afi bitih : «
Yonente heefuu gina dék ɗí
rë. »
45 Laha' ri Galile ra, ɓëy
gina teeriyuute ri daaha,
ndah payuu wa feedi Paaga
Yerusalem ra, wa olute iña
paŋ ɗi filiɓ feeda ra ɓéeɓ.
46 Ɗaaha, Yéesú ñeyaatte
Kanaa di Galile, tígë húmú
yíssë' rí mulaa ɓéeñ rë.
Ɗeef ow di dakki buur dék
Kafarnawum, koy ka keente
jér.
47 Kela' ri biti Yéesú kolo-
hte Yúdée acce Galile ra, ɗi
saañce ɗeefiɗte ri, ɗaŋke ri
pay Kafarnawum payiɗ ɗi
koy kee ke ri na maannda'
húl rë.
48 Yéesú won ɗi tih : « Ɗon
oluy kimtaan a iñi éemílë'té
rëe daal, won ti ɗon ii gém
múk ë ! »
49 Daga won ɗi tih : «
Ɓahaa, yípée ac faam balaa
koy so' húl. »
50 Yéesú won ɗi tih : «
Nimile faam, koohu ɓéyíɗté
af, yin ii rii kat. » Ɓëe' gémpé
yee won ɗi Yéesú rë, kolohte
na saañ faam.
51 Ɗi hom waali faam fa,
súrgë yí téebílúuté rí wonu
ri tih : « Ɓahaa, koohu
kolohte ! »
52 Ɗi meelte wa wahtaa
koloh kúkëyë rë, wa wonute
ri biti faan kúkëyë woc tama
bee wota' na' yutuuɗ leelu
af aa' fin ra.
53 Boffi kúkëyë yíppée ot
biti yaa wahtaa wona' ri
Yéesú biti koohi ɓéyíɗté af
ra. Kola'te baaha, ɓani ɓëy
faami ɓéeɓ gémúté Yéesú.
54 Baa daa kimtaani ana
fa paŋ Yéesú kola' ri Yúdée
nimilte Galile ra.

5

Lëfëñídë pay Yéesú rë

1 Filoon fi baaha, ndaje
di ndaje yi yëwúɗɗë lahte
Yerusalem, Yéesú kolohte
saañce na.
2 Gini baaha lahte laahi
Ébrë yë wonuu ri Betsataa,
hom hëbís ílë në wonuu Ílí
Harra* ra. Ɗi lahte mbaar
iip.
3 I jéríɗ caak daa fanuu
mbaarri yaaha : búumíɗɗë
deh, ɓëewë në yíiɓú rë deh,
lëfëñíɗɗë deh. [
4 †]
5 Filiɓ fi jéríɗɗí yaaha,
lahte na ɓëyí hente kíil
sabay éeyë a kíil peeye (38)
ɗi fanohte ri jér.

---

* **5:2 5.2** Gini Yerusalem ɓéeɓ húmú míirú míirë níi embite, ɗi antee lah íl caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, ɓëewë habuu biti harra húmú ñéyrúu në biti wa húmú yahti haal gina. † **5:4 5.4** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Wa homuu daaha sehe hégíy-ëhí mulaa. Na hom níi lah wahtii malaakii Koo-Yíkëe ac hégíy- mulaa, te jérdë në ɗéɓpí haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di míntí man jérë ɓéeɓ.*

6 Ola' Yéesú ɓëë' fanohte
feey te ri yúhté biti ɗi
maañcee jér rë, ɗi meelte ri
won tih : « Fu faha'te biti fu
wah a yaal kowa ? »
7 Jérdë won ɗi tih : «
Ɓahaa, mulaa hégíyë rëe,
mi na laheh ɓëyí mín sëe
ɓek filiɓ laaha ; mi home
étíɗ saañ haal raa, ow kay
ɗéɓ së' filiɓ. »
8 Tígí daaha, Yéesú won ɗi
tih : « Kolee, fu pon dilu fu
tíl. »
9 Ɓëe' yíppée wah, kolohte
ponte dili na tíl.
Yiin pay Yéesú ɓëë' rë
tee'a' a bisa na hílsúu
yëwúɗɗë rë.
10 Oluu ɓaha yi yëwúɗɗë
ɓëë' a dili, wa wonu ri tih :
« Fu waray meeɓ dilu bisee
woteh beh, ɗi bisa na hílsúu
rë ! »
11 Ɓëë' won wa tih : « Ɓëë'
pay so' ra daa won so' mi
ɓeɓ dili so' mi tíl. »
12 Wa meelute ri wonu tih :
« Ɓëë' won ɗo baaha ra wah
? »
13 Ndaa ɓëë' yéeh payohi,
ɗi míméh rii teeɓa', bi múuy
Yéesú filiɓ dúukëlí ɓëewë
húmú daaha ra.
14 Filoon fe, Yéesú tee'a'te
a ɓëë' filiɓ Faam fi gaani
Koope, won ɗi tih : « Fu
abaa fu wahte leegi ! Ngana
bakaaril, toñeh yii luk baa
misik ay roo kate. »
15 Kola' ɓëë' dah, ɗi payte
wonte ɓaha yi yëwúɗɗë biti
ɓëë' pay ɗi ra Yéesú.
16 Kola'te baaha, wa
henute halañ sun fi Yéesú,
di yee paya' ri ow bisa na
hílsúu wë rë.
17 Ndaa Yéesú won wa tih
: « Baaso' ee légéy rë na
saañ, so' ɓal mee légéy rë
maa saañ. »
18 Wona won ɗi baa ra,
tahte ɓaha yi yëwúɗɗë
ɓaatuutee caŋ hawi húl,
ndah teyay biti doŋ ɗi poote
kootii bisa na hílsúu rë,
ndaa ɗi wona' ti Koope daa
boffi, daa ri biti daa wa teyu.

Sañ-sañi Koy ka

19 Yéesú tahaatte won tih
: « Mee ron won kaaf ka ra
ee : so' mi Koy ka mi míméh
koloh rek mi paŋ ; mi paga'
yee ot mi Baaso' na ra. Yii
paŋ Baaso' ɓéeɓ, so' mi Koy
ka mi paga' ri.
20 Ɓi faha'te so', te ɗi na
teeɓ so' iña na paŋ ɗi ra
ɓéeɓ. Ɓi ay soo teeɓ yi ay
pagu kay, yi luk yaa gaan
fap níi ɗon éem :
21 di na këllë' Baaso' ow
ɓúudé on ɗi pes, so' mi Koy
ka ɓëyí neɓ so' mi on ɗi pes.
22 Baaso' na aattiyeeh ow,
ndaa ɗi onte so' mi Koy ka
sañ-sañi aattiyaa mi ɓéeɓ,
23 nda ɓëewë ɓéeɓ yeɗ so'
mi Koy ka cér ti di yeruu wa
ri Baaso' nen. Ɓëyí yeray
so' mi Koy ka cér, ɗeef yeray
Baaso' fa wol so' ra cér.
24 Mee ron won kaaf ka ra
ee : ɓëyí síkírëh woni so',
te ri gém ɓëë' wol so' ra,
lahte pesa na ɗúméh rë. Ɓi
ii daanu : ɗi múccé kúl kë,
haalte pesa.
25 Kaaf ka bee ɓúk së' beh :
wahtaa ee saañ lahe ra, te ri
lahte níi wocce, wahtaa nay
kelee ɓëewë húlú rë un so'
mi Koy Koope ra, te ɓëewë
nay kelee woni so' ra ay pes.

26 Di homa' pesa Baaso' na,
ɗi tahra' so' ri ɗaaha, pesa
hompe soo na.
27 Te ri onte so' mi Koy ka
sañ-sañ aattiyaa, ndah daa
mi Koy-ɓëe'.
28 Yee won mi ɗon ra
ɓanay ron jaahal : wahtaa
ee ac ɗa, ɓëewë húlú hacu
feey fi bee ra ɓéeɓ ay keloh
un so',
29 te wa ay koloh ɓúudé.
Ɓëewë húmú paguu yin wun
ra ay koloh, haal pesa na
ɗúméh rë, yee húmú paguu
yin ɓos ra koloh, daanu.
30 So' mi Koy ka mi míméh
koloh rek mi paŋ, mi na
pageh yee neɓa' so' ra, ndaa
yee neɓa' ɓëe' wol so' ra.
Mi hom aattiya' yee nah
so' Koope ra, te aattiya'i so'
júɓpé.

Seede yi Koy ka

31 « Daa mi seedeyira af so'
iñi so' koon kep, ow ii tah biti
mi won kaah.
32 Ndaa ow kay daa na
seedeyiɗ so', te mi yúhté biti
iña na won ɗi sun fi so' ra
kaah.
33 Ɗon wolute i ow Saŋ
Batis na, te iña won ɗi sun
fi so' ra kaah.
34 Seedii leŋ sun fi so' yaha
bi ow kut, mi sohlaay ; ndaa
mi won ɗon woni Saŋ, nda
ɗon mín múc.
35 Saŋ húmú man lampii
këɗɗú hawaanaa nen, te
ɗon húmú dalute ot neɓ
niiñi.
36 Ndaa lahte seedii daa
luk bi Saŋ lah solo : daa wa
iña na paŋ mi ra. Yee nah
so' Baaso' paŋ ra won sun fi
so', wa teeɓa' biti Baaso' daa
wol so'.
37 Te Baaso' fa wol so' ra,
seedeyiɗ so' ɓal. Yaa biti
kay, ɗon kéllúy ɗi na won,
te ɗon ëllúy rí.
38 Ɗon habuy unni ɗon na
ndah ɗon gémúy so' mi ɓëe'
ɗi wol ri ra.
39 Ɗon yahti yoon Téerëe
rëe, ɗon ɓekuu keeññon
ɓéeɓ filiɓ, ndah ɗon
séentúu pesa na ɗúméh rë
në. Añcaŋ, Téerëe seedeyiɗ
so',
40 ɗon anutee kaa' ɗeefri
so', ɗon pes !
41 « Mi sohlaay kañi kola'
ow na.
42 Mi yúh ɗon : mi yúhté
biti ɗon fahuuy Koope.
43 Mi ayiɗ Baaso', ɗon
kaa'uute síkírëhí së'. Ndaa
ow kay daa ayira afi raa, ɗon
síkírëh rí.
44 Ɗon fahuu biti rek ɗon
kañantee affon, ɗon anutee
fahuuy kañi kola' Koope fa
yínë kut ɗa ! Ɗon ay soo
gémée ɗíh ?
45 Ngënë hëbíi biti daa mi
nay ron teeɓee a Baaso' ;
Mëyíis daa nay ron teeɓee,
ɗi fa ɗon tíkú yaakaaron ɗii
na ra.
46 Nagajek, ɗon gém
Mëyíis kaah koon, ɗon
warutee soo gém, ndah ɗi
bíníté yii leŋ soo na.
47 Ndaa hém ɗon gémúy
iña bíní rí rëe, ɗon ay gémée
wonni so' ɗíh ? »

6

Mbúurú yí iippa a jénní ana ya

(Saame Maccëe 14.13-21 ;

Marka 6.30-44 ; Lúkkë 9.10-17)

1 Filoon fi baaha, Yéesú
húussé laahi Galile fa na
wonuu ƀal laahi Tiberiyat
ra, saañce ƀúgí yínëe.
2 Bi olu ƀëewë kimtaanna
na paŋ ɗi, ɗi na wahil
jéríɗɗë rë, dúukël ow ñeete
tala.
3 Laha' ri ra, ɗi lappe daŋ,
tookke a taalibe yi.
4 Baaha, ɗeef feedi
yëwúɗɗë na wonuu Paak ra
leƀohte.
5 Ɓéyrë' Yéesú afi, ɗi otte
ƀëewí caakute níi caak na
ayu ɗii na. Tígí daaha, ɗi
meelte Fílíp won tih : «
Yen ay lomee mbúurii mín
ñëmíɗ ƀëewí yee dih ? »
6 Ɗi hom olsohi Fílíp, daa
tah ɗi wona' ri ɗah ; ɗeef ɗi
yúhté yee nay ri page ra níi
wocce.
7 Fílíp won ɗi tih : « Wuti
yen lah hélsí tam ɗúmléh wë
koon*, ii mín lom mbúurú
níi wa ƀéeƀ lah wuti yaha
ñiip. »
8 Tígí daaha, ow kay di
taalibe yi, Anndere koy-yaafi
Simoŋ Peer won ɗi tih :
9 « Lahte kúkëyí kúɗté
mbúurú loorso† iip a jén ana
deh, ndaa wa ay taaƀe ƀëewí
caakki yee yih ? »
10 Yéesú won wa tih :
« Wëní wë took. » Ɗeef
tígë húmú caakke gaawa.
Wonuu wa baaha ra, wa
tookute. Ɓëewí yaalla húmú
në rë warutee mit ow júnní
iip (5.000).
11 Yéesú ƀeƀpe mbúurëe,
símpé Koope, wora'te wa
ƀëewë. Ɗi ƀeƀpe jénë
hente ɗaaha ƀal, wora'te wa
ƀëewë níi ow fi ow waa na
ƀéeƀ lahte yi doyte ri.
12 Ñamuu wa ƀéeƀ níi wa
laalute ra, Yéesú won taalibe
yi tih : « Négírii wooñnjiida,
yin ƀan naa yah. »
13 Négírúu wooñnjiidi
mbúurú yí iippa ñamu
ƀëewë rë, wa líiffé dama
sabboo a dama ana.
14 Ola olu ƀëewë kimtaana
paŋ Yéesú rë, tahte wa wonu
tih : « Ɓëyí bee daa yonentaa
húmú wonu biti waɗtee ac
ëldúnë rë kaah ! »
15 Bi yúh Yéesú biti ƀëewë
yuluu hami daaha tík ɗí
buuri wa, ɗi hécíilté lappe
daŋa, ƀani afi njunduŋ.

Tílí Yéesú sun fi mulaa
(Saame Maccëe 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

16 Sos na'in, taalibe yi
Yéesú cépúté ƀúk laaha.
17 Wa haalute gaal na
húusú laaha yullute waal
Kafarnawum. Koo elekke
affi wa, ɗeef Yéesú ɗeefray
wa doom.
18 Bi gaan ngilaaw ma,
mulii laaha yampe na
hégíyëh.
19 Sayuu taalibe ya níi wa
homute yii mitte kilomet iip
mbée pëenë filiƀ laaha ra,
wa séenúté ow na tíl sun fi
mulaa, ɗeef Yéesú daa na ac
waa na gaala ; wa yípútée
tíit.

* **6:7 6.7** *hélsí tam ɗúmléh wë* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *dëñé tíméer ana (200).* Dëñé yínë, daa ganjarma yíníl légéy súrgë bis múlgús. † **6:9 6.9** *loorso* : Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú.

20 Ndaa Yéesú won wa tih
: « Ngënë tíití ! Yaa so' ! »
21 Tígí daaha, taalibe ya
homu woni ɗi haal gaala, wa
yípútée teer tígë na suu wa
koon ɗa.

Ñama na ona' pes ɗa

22 Yíilë' Koo kéy fín fë,
dúukëlí ƀëewë húmú tasu
ƀúk laaha ra húmú olute
biti gaal yínë kut daa húmú
daaha aa' fin ; te wa yúhúté
biti na suu taalibe ya ra,
Yéesú ñéerëey a wa filiƀ
gaala ; wani affi wa kut daa
suu.
23 Tígí daaha, lahte
gaalli koluu Tiberiyat ayute
teerute hëbís tígë húmú
ñamuu wa mbúurëe, bee
símë' Yíkëe Koope ra.
24 Bi olu wa biti ɗi fi Yéesú
a taalibe yi húmúy në, wa
haalute gaalli yaaha, na suu
Kafarnawum saami.
25 Ɗeefuu wa ri ƀúgí yíníi
laaha ra, wa meelute ri
wonu tih : « Fu ac dee kiri
ƀahaa ? »
26 Ɗi won wa tih : «
Mee ron won kaaf ka ra ee
: wëerté së' biti mbúurëe
ñamu ɗon níi looyon mayce
ra daa tah ɗon na saamu
so', ndaa biti ɗon yúhú iti fi
kimtaanni so' neh.
27 Ngënë mëkí ñami ay
míllée yah. Lah mëkí bee na
ona' pesa na ɗúméh rë kay,
bee nay mii onee so' mi Koy-
ƀëe' rë. Baap-Koo yeɗte so'
sañ-sañi baaha. »
28 Wa meelute ri wonu tih
: « Koope faha' biti fun paŋ
légéyí bih ? »
29 Ɗi won wa tih : « Légéyë
seh Koope ɗon na ra biti ɗon
gém so' mi ƀëe' ɗi wol ri ra.
»
30 Wa wonu ri tih : « Fay
fun teeƀe kimtaani bi níi tah
fun gém ɗë ? Fay page yii
bih ?
31 Caacci yen ñamute
maan‡ luufa ti di bíníyúu rí
Téerëe bitih : *“Ɗi onte wa
yii ñamun wa, yii kola' sun-
Koo.”*✡ »
32 Yéesú won wa tih : «
Mee ron won kaaf ka ra ee
: Mëyíis neh daa ona' ñama
kola' sun-Koo ra, Baaso' daa
na on ɗon ñami kah-kah fa
kola' sun-Koo ra.
33 Ñama na ona' Koope ra,
daa ri bee kola' sun te na on
ƀëewë pesa na ɗúméh rë. »
34 Tígí daaha, wa wonu
Yéesú tih : « Ɓahaa on fun
ñami yaa faraah. »
35 Ɗi won wa tih : « Daa mi
ñama na ona' pesa ra. Ɓëyí
ɗeefiɗ so' wocce yaaƀ, ƀëyí
gém së' wocce sifiroh.
36 Mi wonte ron ri : ɗon
olute so' ngëey, ndaa ɗon
kaa'uute gémí së'.
37 Ɓëyí Baaso' on so' ri
ƀéeƀ ay soo ɗeefiɗ, te ƀëyí
ɗeefiɗ so' mii rii lík,
38 ndah mi cépëy feey fa
paŋi yee faha' mi ra, ndaa
paŋi yee faha' ƀëe' wol so'
ra.
39 Yee faha' ƀëe' wol so' ra
nék daa ri beh : mi ƀanti ñak
ow yínë di yee déŋéen ɗí so'
ra, ndaa mi waɗ waa këllë
këllë ƀúudé yiin nay túkkíyé
ëldúnë rë.

‡ **6:31 6.31** *maan* : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope ƀëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. ✡ **6:31 6.31** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.4, 15 ; Kañaa ya 78.24

40 Yee faha' Baaso' ra daa
ri bitih : ɓëyí yeel so' mi Koy
ka ɓéeɓ te ri gém së', ɗi liil
pesa na ɗúméh rë, mi këlíɗ
ɗí ɓúudé yiin nay túkkíyé
ëldúnë rë. »
41 Wona won Yéesú biti
daa ri ñama kola' sun ɗa,
tahte yëwúɗɗë në úlúm-
úlúmú hanndal ki wa
42 wonu tih : « Yaa Yéesú
koy Suseef neh hanaa ? Yen
yúhú boffi a yaafi ! Ɗi wona'
biti ɗi kola' sun ɗíh ? »
43 Yéesú won wa tih : « Yéfí
yee na wonu ron hanndal
kon ɗa.
44 Ow míméh sëe ɗeefiɗ
hém Boffa wol so' ra yejeh
ri soo na ; te so', may këlíɗ
ɓëyí baaha ɓúudé yiin nay
túkkíyé ëldúnë rë.
45 Yonente ya bíníyúté yii
beh : *"Wa ɓéeɓ, Koope ay
waa teeɓ."*✡ Ɓëyí síkírëh
Boffa ɓéeɓ te keloh woni,
ɗeefiɗte so'.
46 Baa homay won biti ow
ëlíɗté Boffa. So' fa kola'
Koope na ra kut daa mi ot ɗi.
47 Mee ron won kaaf ka ra
ee : ɓëyí gém së' liilte pesa
na ɗúméh rë.
48 Daa mi ñama na ona'
pes ɗa.
49 Caaccee ke ron ñamu
maana luufa ra húlúy ë ?
50 Ndaa ɗee man ñama
kola' sun yee ra, ɓëyí ñam
na ɓéeɓ ii húl.
51 Daa mi ñama kola' sun,
na ona' pes ra. Ɓëyí ñam
na ñami yeh, fay pes faw.
Ñama nay mii onee ra daa
faan so' ; may rii ona' nda
ɓëewë pes. »
52 Unna won Yéesú yaa ra
tahte yëwúɗɗë ɓéyrúté unni
wa sun, na capuu hanndal
ki wa wonu tih : « Ɓëyí bee
mínë' yen yeɗ faani ɗí níi
yen ñam ? »
53 Ɓi won wa tih : « Mee
ron won kaaf ka ra ee : ɗon
ñamuy na faan so' mi Koy-
ɓëe' te ɗon hanuy na ñif mi
so', ɗon ii naa liil pesa.
54 Ɓëyí ñam na faan so' te
ri han na ñif mi so', liilte
pesa na ɗúméh rë te may rii
këlíɗ ɓúudé yiin nay túkkíyé
ëldúnë rë.
55 Faan so' ñamaɗ kah-
kah, ñif mi so' han kah-kah.
56 Ɓëyí ñam na faan so' te
han na ñif mi so', ɗi pokohte
soo na te mi pokohte ɗii na.
57 Baaso' fa wol so' ra ee
pes ɗa, te daa ri tah mi na
pes ; ti ɗaaha nen, ɓëyí ñam
na faan so', daa may tahe ɗi
pes.
58 Ñama kola' sun-Koo ra
daa reeni. Ɓani yee húmú
ñamu caaccee ke ron húlú rë
maduy. Ɓëyí ñam na ñami
yah, fay pes faw. »
59 Na yëeddë' Yéesú unni
yaa ra, ɗeef ɗi húmú filiɓ
tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra, di Kafarnawum.

Taalibe ya heguu ra

60 Síkírúu wë Yéesú níi
wocce ra, i ow caak di taalibe
yi wonu tih : « Unna won
ɗi ra neɓeh keloh ! Wa ay
tahuu ɗíh ? »
61 Bi yúhíɗ Yéesú afi
biti taalibe ya úlúm-úlúmú
wona won ɗi unni yaa ra,
ɗi won wa tih : « Baa daa
ñogol ɗon a ?

✡ **6:45 6.45** Saame Isayii 54.13

62 Ɗon ot so' mi Koy-ɓëe'
mi saye sun nimil tígë kola'
mi raa, ɗon ay page yih ?
63 Ruuhi Koope daa na
ona' pes. Ow tikkiyay yin.
Unna won mi ɗon ra kola'
Ruuhi Koope na, te daa wa
na tah ow pes.
64 Ndaa i ow ɗon na gémúy
së'. » Yaaha ɓéeɓ, ɗeef
Yéesú maañcee yúh ɓëewë
gémúy rí rë, a ɓëe' nay rii
yaaye ra.
65 Ɗi ɓaatte won tih : « Yii
baa daa tah mi won ɗon biti
ow míméh sëe ɗeefiɗ, hém
Baaso' tahreh ri ri. »
66 Kola'te baaha, ow caak
di taalibe yi heguute, wocute
ñéerë' a ri.
67 Tígí daaha, Yéesú won
taalibe yi sabboo a ana ya tih
: « A ɗon, ɗon nampi fahuuy
saañ neh a ? »
68 Simoŋ Peer loffe ri won
tih : « Yíkëe, fun ay ñee tal
wah ? Daa fu na won unna
na kúɗ ow pesa na ɗúméh
rë.
69 Fun gémúté, te fun
yúhúté biti daa fu Ɓëyí selaa
ɗúhë' Koope na ra. »
70 Yéesú won wa tih : «
Daa mi tanis ɗon fi sabboo
a ana ya neh a ? Añcaŋ, ow
yínë ɗon na seytaane gaan !
»
71 Ɗeef ɗi wona' Yudaas
koy Simoŋ Iskariyot. Ɗi fi
Yudaas, nona' ri taalibe yi
sabboo a ana ya níi, daa ri
nay rii yaaye.

7

Yéesú a mboko yi

1 Filoon fi baaha, Yéesú
hompe filiɓ Galile na wër ;
ɗi fahaay pay Yúdée ndah
ɓaha yi yëwúɗɗë fahuu
hawi húl.
2 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, bi na
leɓoh ndaje ma na homuu
yëwúɗɗë dúttë rë,✡
3 koy-yaayyi wonu ri tih : «
Kolee dee fu saañ ndaje mín
Yúdée, nda taalibe ya ɓéeɓ
ot iñi éemílë' yë na paŋ fu
ra.
4 Ɓëyí faha' biti yúhú na
ɗapeeh paŋi iñi. Fu mín paŋ
iñyee raa kay, feheye níi ɓëy
ëldúnë ɓéeɓ yúh rë. »
5 Nagajek, wa fi koy-yaayyi
gémúy rí.
6 Yéesú won wa tih : «
Wahtii so' lahay doom ; ndaa
ɗon, wahtu ya ɓéeɓ wun
ɗon na.
7 Ɓëewë míníh rën kaa',
ndaa wa kaa'uute so' di yee
teeɓa' mi wa biti pagaɗɗi wa
ɓosse ra.
8 Ɗon fi yaa tílí ɗon saañ
feedin. So' mi saay, ndah
wahtii so' lahay doom. »
9 Filoon fi unnee ke ri yah,
ɗi tasse Galile daaha.

Yéesú filiɓ feedi yëwúɗɗë

10 Sayuu koy-yaayyi yi
ndaje min ra, ɗi fi Yéesú
nampee naa saañ ndaŋ feey,
ow yéeh baaha.
11 Ɓaha yi yëwúɗɗë ho-
mute filiɓ ndaje ma na
saamu ri, na meeluu tígë
waɗ ɗii homa ra.
12 Úlúm-úlúmí ban fi
Yéesú misikke filiɓ fi ɓëewë.
Yee na wonu biti ɗi ɓëyí
wunte, yee kaa'uute na

✡ **7:2 7.2** Saame Tali Léwí 23.34-36 ; Nérsí Kootaa 16.13

wonu biti ɗi yaha' nuffi ɓëewë yahoo.
13 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ,
ow kaañay ɓéyíɗ uni sun,
ndah wa helute nuf ɓaha yí
yëwúɗɗë në.
14 Tílë' feeda níi lahte lee-
laa ra, Yéesú saañce haalte
Faam fi gaani Koope na
yëeddë'.
15 Yëwúɗɗë éemúté ɗee
na yëeddë' rí rë, wonu tih :
« Ɗi yúhë' iñi caakki yee dih,
te ri yooday ? »
16 Yéesú loffe wa won tih
: « Iña na yëeddë' mí rë
ɗúhëey soo na, ɗúhë' Koope
fa wol so' ra.
17 Ɓëyí caŋke paŋi yee
neɓa' Koope ra ay yúh nda
iña na won mi ra kola'
Koope na, nda mi won woni
so'.
18 Ɓëyí wona' woni,
saamɗa' afi ndam. Ndaa so'
fa saama' ndami ɓëe' wol
so' ra, mi yéeh fel, mi wona'
kaah.
19 Mëyíis yeray ron Kootaa
a ? Añcaŋ, ow yínë ɗon na
pagay yee won ɗi ra ! Ɗon
fahuu hawi so' húl yih ? »
20 Ɓëewë wonu ri tih : «
Yébítëh ham ɗo neh a ? Ɗaa
faha' hawu húl ? »
21 Ɗi won wa tih : « Mi paŋ
kimtaan yínë kut ɗon ɓéeɓ
éemúté !
22 Ëlsíi affon ! Mëyíis
nahte ron leji tuŋka. Te yii
baa dalaay ɗii na, kola' níi
caacci na. Biti Mëyíis ɗaa
nah ron ri, ɗon na pagu ri
wuti yaha bisa na hílsúu rë,
te ñogoleh ron.
23 Kon ɗon ham kootii
Mëyíis, ɗon mín lec kúkëy
bisa na hílsúu rëe, ɗon
ngaaruu so' yi paya pay mi
ow múlgús bisi baaha ra ?
24 Ngënë ëlí rek ɗon yíppí
aattiya', lah ëettíyíi kaah. »

Buura Koo fal ri ra kola' dih ?

25 Filoon fi baaha, i ow di
ɓëy Yerusalem wonu tih : «
Bee daa ɓëe' na fahuu hap
húl rë saa ?
26 Ëlsíi di na wona' ri sun
te ow hégíyëey. Kélfë yë
habuuy kah-kah biti daa ri
Buura Koo fal ri ra a ?
27 Wonuy biti Buura Koo
fal ri ra yahti ac ɗaa ow ii
yúh tígë nay rii kolee ra a ?
Ɓëyí bee nék yen yúhú tígë
kola' ri ra ! »
28 Filiɓ yëeddë'í di Faam
fi gaana, Yéesú ɓéyíɗté uni
sun won tih : « Ɗon wonu ti
ɗon yúhú së' a tígë kola' mi
ra ! Yúhí biti nék neɓaay so'
neɓoo rek mi acce, ɓëe' mit
wëelíyëh rë daa wol so', te
ɗon yíih rí.
29 So' nék mí yúh rí ndah
mi kola' hëbísí, te daa ri wol
so'. »
30 Tígí daaha, lahte ɓëewí
na fahuu hami, ndaa bi la-
hay wahtii, ow tíkëy rí ya'.
31 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ,
lahte ɓëewí caakki gémúté
rí, wonu tih : « Buura Koo
fal ri ra ac ɗaa ay paŋ kim-
taanni luk yee paŋ ɓëyí bee
ra a ? »

Wola'i hami Yéesú

32 Yee na úlúm-úlúmú
ɓëewë sun fi Yéesú rë síitë'
rí nuffi fariseŋŋa, ɓani kélfë
yí seeyoh ya yejute i ow
di wohoh yi Faam fi gaani
Koope hami.

33 Lahuu wa ra, Yéesú won ɓëewë tih : « Mi talla'te hom filiɓ fon níi fíi yutuuɗ, mi
anti saañ ɗeefri ɓëe' wol so'
ra.
34 Ay tíl níi ɗon ay soo
saam ndaa ɗon ii soo ot,
ndah ɗon míníh lah tígë në
saañ mi ra. »
35 Yëwúɗɗë na wonantuu
filiɓ fi wa tih : « Ɗi ay
saye di níi yen míníh nëe lah
? Ɗi saañ ɗeefri yëwúɗɗë
tasaaruu ginni ɓëewí kayya
ra neh, ɗi yeel hom dín fë
yëeddé ɓëewí kayya ginni
yaaha a ?
36 Yee wona' ri biti ay tíl
níi yen ay rii saam ndaa yen
ii rii ot, ndah yen míníh lah
tígë në saañ ɗi ra, ɗi faha'
won yi na ? »

Culli mulaa na ona' pes ɗa

37 Bisa míllë' feeda ra daa
ri bisa lukki lah solo ra.
Yiin fin fa, Yéesú caŋke fíi
ɓëewë, ɓéyíɗté uni won tih :
« Ɓëyí sifiroh, aya soo na mi
on ɗi han.
38 Ɓëyí gém soo na, di
bíníyúu rí Téerëe, culli mulii
na ona' pes ay julli keeñi. »
39 Ɗi hom woni tígí daaha
biti ɓëewë nay rii gémé rë ay
liil Ruuhi Koope. Jamanu yi
yaaha, ɗeef Koope cépírëy
Ruuha sun fi ɓëewë gémú
rë, ndah ɗeef ɗi teeɓaay
ndami Yéesú doom.

Taasa'i ɓëewë sun fi Yéesú

40 I ow filiɓ fi ɓëewë keluu
wa unni yah, wonu tih : «
Ɓëyí bee daa Yonentaa kaah
! »
41 Lahte yi wonu tih : «
Daa ri Buura Koo fal ri ra !
» Ndaa lahte yi tahute wonu
tih : « Buura Koo fal ri ra
mín ɗúhë' Galile a ?
42 Bíníyúy Téerëe biti
*Buura Koo fal ri ra ay
coosaanee tali Dawit te ri ay
ɗúhée Betle'em*✡, gina húmú
dék Dawit ra a ? »
43 Af Yéesú tahte wonni
ɓëewë kéldëey.
44 I ow waa na fahuu hami,
ndaa ow tíkëy rí ya'.
45 Nimiluu wohoh yi Faam
fi gaani Koope húmú wolu
ra, kélfë yí seeyoh ya a
fariseŋŋa meelute wa yee
tah wa kúrëelúuy Yéesú rë.
46 Wohoh ya wonu wa tih
: « Iña won ɓëyí baa ra, ow
mësëy wëe won ! »
47 Fariseŋŋa wonu wa tih :
« Ɓëe' kúrëelëhté ɗon ɓal a
?
48 Ɗon olute kélfë mbée
fariseŋ yínë gémpé rí ë ?
49 Ɓëewë gémú rí rë yíih
yin kootii Mëyíis ! Wa ay
alkoh ! »
50 Nikodem fa non wa fi
fariseŋŋa, te húmú pëyíɗté
ɗeefri Yéesú rë won wa tih :
51 « Kootii yen onay yen
biti yen daan ow te ɗeefa
yen síkíríih rí níi yen yúh
yee paŋ ɗi ra. »
52 Wa wonu ri tih : « Kon
fu dék Galile ɗo ɓal ! Kúnsé
Téerëe fu saam nda yonente
yínë kut waɗtee ɗúhë' Galile
raa ! » [
53 Filoon fi baaha, wa
hasluute suute faam.

8

Ɓelaa habuu a yaal ra

✡ **7:42 7.42** Saame 2 Samiyel 7.12 ; Mísée 5.1

1 Yéesú kola' daaha, saañce daŋi Ëlíiffë.
2 Kéy ɓaaɓ fin cúɓ, ɗi nimilte Faam fi gaani Koope, ɓëewë ɓéeɓ ɗeefrute ri. Ɗi tookke na yëedíɗ wë.
3 Hom homo níi, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i fariseŋ kúrúté ɓelii habuu a yaal. Wa tíkúté rí fíi ɓëewë ɓéeɓ,
4 wonu Yéesú tih : « Ɓahaa, ɓelii bee habuu a yaal.
5 Te di filiɓ Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani ɓelii bee la' níi rí húl. Ɗo nék, fu won yi na ? »
6 (Woni baa ɓéeɓ, wa homu fíirí Yéesú, nda wa mín lah yii yabun wa ri.) Ndaa Yéesú sígímpé, ɓeɓpe kuni yampe na fíis feey.
7 Bi caguu wa Yéesú na sehu biti ɗi lof wa, ɗi ɓéyíɗté afi won wa tih : « Ow di ɗon na, bi mësëy bakaaɗ, ɗéɓëe ríi tap. »
8 Ɗi antee sígímëet, yampe na fíisëet feey.
9 Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu ɓaha ra, wa sayuu yínë-yínë níi Yéesú a ɓelaa kep daa tasu, ɓelaa caŋke hompe tígë hom ɗi ra.
10 Ɗi ɓéyrëetté afi, won ɓelaa tih : « Ɓëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ? Kon lahay ɓëyí daana ro waa na a ? »
11 Ɓelaa won ɗi tih : « Lahay, ɓahaa. » Yéesú won ɗi tih : « So' ɓal, mi daanay ro. Fu mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

Yéesú daa niiñi ëldúnë

12 Yéesú wonaat ɓëewë filiɓ Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi niiñi ëldúnë ; ɓëyí ñee tal so' wocce til ñúus, ɗi ay tílé niiña na ona' pesa na ɗúméh rë. »
13 Tígí daaha, fariseŋŋa wonu ri tih : « Gaaɗ na peleh kukuumi ! Ow míméh tah biti fu won kaah. »
14 Yéesú won wa tih : « Wuti mi seedeyiɗ af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tígë kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa ɗon, ɗon yíih tígë kola' mi ra níi púlé tígë na saañ mi ra.
15 Ɗee na aattiyuu ɗon ɗa, homa' olaɗ ow ; so' mi na aattiyeeh ow.
16 Ndaa til níi mi aattiya' raa, lah tëhí biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu në.
17 Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, ɗeef kaah woo ?
18 Kon mi seedeyiɗ af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyiɗ so' ɓal ! »
19 Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu dih ɗo ? » Ɗi tahte won wa tih : « Ɗon yíih së', ɗon yíih Baaso'. Ɗon yúh së' koon, ɗon ay yúh Baaso'. »
20 Na won Yéesú unni yaa ra, ɗeef ɗi na yëeddë' filiɓ Faam fi gaani Koope, hëbís tígë na ɓekuu sarah ya ra, ndaa ow étɗëy hami, ndah ɗeef wahtii lahay doom.

Tígë na saañ Yéesú rë

21 Yéesú wonil wa tih : « Mee saañ ɗa ee ; ɗon ay soo saam ndaa ɗon ay húlée filiɓ

bakaaɗɗon. Ɗon míníh lah tígë në saañ mi ra. »
22 Tígí daaha, yëwúɗɗë wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha' naadoh daa tah ɗi won biti yen míníh lah tígë na saañ ɗi ra neh ? »
23 Yéesú won wa tih : « Ɗon dékú feey, ëldúníi beh, ndaa so' mi dékéh në, mi dék sun.
24 Yii baa daa tah mi won ɗon biti ɗon ay húlée filiɓ bakaaɗɗon. Mee ron won ra ee ɗon gémúy biti daa mi✡ raa, ɗon ay húlée filiɓ bakaaɗɗon. »
25 Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Ɗi won wa tih : « Mi maañcee ron ri dal won bín fë níi a ɗeh !
26 Mi caakke yii mín míi won sun fon, a yii mín mí ron aattiya', ndaa mi léhín ɓëy ëldúnë iña won so' ɓëe' wol so' ra, te ɗi fi ɓëyí baa wona' kaah. »
27 Bi yíih wë biti Yéesú wona' wa Boffa sun,
28 ɗi ɓaatte won wa tih : « Tíl níi ɗon ɓéyíɗ so' mi Koy-ɓëe' rëe, ɗon ay yúh biti daa mi, te ɗon ay yúh biti ma na koleeh rek mi paŋ yin, ndaa mi léhínë' iña yëedíɗ së' Baaso' ra.
29 Te ɗi fi ɓëe' wol so' ra funi ñéerúu, ɗi yeɗɗay so' a af so', ndah mi dékë' paŋ yee neɓa' ri ra. »
30 Filiɓ woni iñyah, i ow caak gémúté rí.

Kaah daa na pëkís ow

31 Tígí daaha, Yéesú won yëwúɗɗë gémú rí rë tih : « Ɗon pokoh unna won mi ron ra raa, ɗeef ɗon taalibe yi so' kaah.
32 Hen ɗaaha raa, ɗon ay yúh kaah te kaaf ka ay ron pëkís, ɗon laha' affon. »
33 Wa wonu ri tih : « Fun séttí Abraham, fun mësúy hen ñaam ! Fu wona' fun biti fun ay laha' affi fun ɗíh ? »
34 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí paŋ bakaaɗ ɓéeɓ, ɗeef ɗi ñaam bakaaɗ.
35 Te ñaam noneh faam, ndaa koy non faam faraah.
36 Kon so' mi Koy ka daa mi pëkísë ron raa, ɗon ac ɓëewí lahuute affon kaah.
37 Mi yúhté biti ɗon séttí Abraham ndaa ɗon fahuu hawi so' húl, ndah iña won mi ron ra haaleh affon.
38 So' mi wona' iña ot mi Baaso' na ra. Ɗon nék, ɗon paguu iña keluu ron boffon na ra. »
39 Wa wonu Yéesú tih : « Abraham daa boffi fun. » Yéesú won wa tih : « Ɗon henun koyyi Abraham kaah koon, tin ɗon ñeyun kotti.
40 Ndaa ɗon paguy bah, ɗon na anuu faha' hawi so' húl ndah mi wona' ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Iña na pagu ron ra, Abraham mësëy wëe paŋ.
41 Ɗon paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yéesú tih : « Fun koyyi píyúu waal neh ! Fun lahuu baap yínë, te ri Koope. »
42 Yéesú won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin ɗon faha' so', ndée mi kola' ɗii na, te daa ri tah mi ac. Neɓaay so' neɓoo rek

✡ **8:24 8.24** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

mi acce, daa ri wol so'.
43 Yi tah ɗon kélíih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah.
44 Seytaane daa boffon tígí-tígí ! Paŋ yii neɓa' ɗi fi boffon, neɓa'te ron. Dalaana níi a ɗeh, ɗi mëssí saŋku ow saŋkuyo. Ɗi mësëy ñéerë' a kaah, ndah kaah íníh ɗii na. Ɗi home fel raa, ɗi na hélléeh yínë sah. Ɗi pesa' fel, te fel coosaana' ɗii na.
45 Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah ɗon gémúy iña na won mi ɗon ra.
46 Wa di ɗon na daa mín caŋ won yii nay teeɓee biti mi bakaaɗte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa' ɗon gém iña na won mi ra ?
47 Ɓëyí non ɓëewí Koope, kela' iña na won ɗi Koope ra. Ndaa ɗon nëníh ɓëewí daa tah ɗon kélíih iña na won ɗi ra. »

48 Yëwúɗɗë wonu Yéesú tih : « Fun wonuy kaah biti nagajek fu heedi ɓëy Samari, te yébítëh daa ham ɗo a ? »
49 Ɗi nampee waa won tih : « Yébítëh habay so' ! So' kay mi yeɗ Baaso' cér ; ɗon daa yeruy so' cér !
50 So' mi saamɗay af so' ndam. Lahte ɓëyí daa na saamiɗ so' ri te daa ri na aattiya'.
51 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí ñee woni so', ii mëssí húl. »
52-53 Wa wonu ri tih : « Wëerté leegi biti yébítëh daa ham ɗo ! Fu haba' biti ɗee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham húlté, yonente ya húlúté, fantee won biti ɓëyí ñee wonu ii mëssí húl ë ? Fu tík afu yih ? »
54 Yéesú won wa tih : « Mi dëmndëe af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay daa na on so' ndam. Ɗon wonu ti ɗi Koope fon,
55 ɗon anutee rii yíih. So' mi bee mi yúh rí. Mi won biti mi yéeh rí rëe, mi ac feloh ti ɗon nen. Ndaa mi yúh rí, te mi ñeya' woni.
56 Keeñ ciffon Abraham sosse níi sos séentë' rí biti mi ac ayo ra ; ɗi otte te keeña sosse. »
57 Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham ɗíh, te fu lahay kíil sabay iip (50) doom ? »
58 Yéesú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham límú, daa mi. »
59 Tígí daaha, wa na píyú i la' ay yeese ri, Yéesú múuycé filiɓ ɓëewë, ɗúhté Faam fi gaani Koope.

9

Ɓëe' límú búumíɗ ɗë

1 Filoon fi baaha, Yéesú hom waal otte ɓëyí límú búumíɗ.
2 Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Ɓahaa, bakaaɗɗi ɓëyí bee daa tah ɗi límú búumíɗ mbée bakaaɗɗi boffi a yaafi ? »
3 Yéesú won wa tih : « Ñeyaay ɗii na, ñeyaay boffi a yaafi na. Ɗon ot ɗi búum, Koope daa faha' ñeya' ɗii na, teeɓa' doolii.
4 Na'a ɓéeɓ, yen warun paŋ légéyí ɓëe' wol so' ra ; te leŋ Koo elek, ow ii naa mín légéy.

5 Homi so' ëldúnë ɓéeɓ,
daa may niiñle ɓëewë. »
6 Kola' ri woni unni yah,
Yéesú tuulte feey, túpëlsë'té
muluuc ma a feey fa, ɗi
antee waa leef íllí búumndë,
7 won ɗi tih : « Paye
fu súlmée laahi Silowe. »
(Iti fi tii Silowe daa wolu
wolo.) Búumndë payte dín
fë súlmëhté, nimilte yeelte.
8 Oluu ri ɓëewë wani dékú
rë a yee na olu ri merees
ɗi na saraatoh ra, wa na
wonantuu hanndal ki wa tih
: « Bee ɓëe' húmú took na
saraatoh ra saa ? »
9 Lahte ɓëewí wonu tih :
« Yaa ɗi ! » Lahte yi wonu
tih : « Ëe-ëe', yaa ɗi neh, wa
madu mado rek ! » Ɓëe' won
wa tígí daaha tih : « Yaa so'
kay ! »
10 Tígí daaha, ɓëewë mee-
lute ri wonu tih : « Yi daa
wëdís íllú ? »
11 Ɗi won wa tih : « Ɓëe'
hínú Yéesú rë daa hilsiɗ
feey, leeffe íllí së' antee soo
nah mi pay súlmëh laahi
Silowe. Mi payte dín fë, mi
súlmëhté íllí së' wërsëhté. »
12 Ɓëewë meelute ri wonu
tih : « Ɓëe' hom dih ? » Ɗi
won wa tih : « Mi yéeh tígë
hom ɗi ra ! »
13 Wa koluu daaha, ɓeyute
ɓëe', kúrúté rí fariseŋŋa na.
14 Ɗeef Yéesú hilsiɗ feey
fa wëdíssé íllí ɓëe' yiin bisa
na hílsúu yëwúɗɗë rë.
15 Wa fi fariseŋŋa ɓal na-
mutee meel ɓëe' ɗee wërsë'
íllí rë. Ɗi won wa tih : «
Ɗi leef so' feey hilsiɗ íl, mi
súlmëhté, mi yíppée yeel. »
16 Tígí daaha, lahte
fariseŋŋi wonu tih : « Ɓëe'
paŋ yii baa ra míméh hen
ɓëyí Koope daa wol ri, ndah
ɗi ñeyay yee won kootii bisa
na hílsúu rë. » Ndaa lahte
ɓëewí wonu tih : « Bakaaroh
mínë' paŋ kimtaanni man
ɗee ɗíh ? » Ɗaaha, wonni
wa kéldëey.
17 Fariseŋŋa meelaatute
ɓëe' wonu ri tih : « A ɗo,
fu won yi ɓëe' wëdís íllú rë
? » Ɓëe' won wa tih : « Ɗi
yonente ! »
18 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ,
kélfë yí yëwúɗɗë kaa'uute
gém biti ɓëe' na ot bee ra
húmú búumíɗ. Yii baa tahte
wa woluute boffi a yaafi,
19 meelute wa wonu tih : «
Won ti ɓëyí bee koohon kaah
te ri límú búumíɗ ë ? Yi tah
ɗi na ot leegi kon ? »
20 Boffa a yaafa wonu wa
tih : « Yee yúhú fun ɗa biti
ɗi koy fun sah-sah, te ri límú
búumíɗ kaah.
21 Yee tah níi ɗi na ot leegi
ra nék, fun yíih rí, a fun yíih
ɓëe' pay ɗi ra ɓal. Méelí rí
ɗi teeɓ ron ! Ɗi kúkëy woo
? »
22 Biti wa kaañuy kélfë
yí yëwúɗɗë daa tah wa
lofa' ɗah, ndah ɗeef wa
fi kélfë yí yëwúɗɗë pokute
biti ɓëyí won ow biti Yéesú
daa Buura Koo fal ri ra, ay
líkú tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra.
23 Yii baa daa tah wa won
biti wa meel ri, ɗi kúkëy
neh.
24 Fariseŋŋa dëekëetúté
ɓëe' húmú búum ɗë, wonu
ri tih : « Fun yúhúté biti ɓëe'
na wona' fu ra bakaaroh !
Wone kaah di tii Koope. »
25 Ɗi won wa tih : «
Ɗi yaha bakaaroh mbée

bakaaroh neh ɓéeɓ, mi yéeh yin na. Yee yúh mí rë biti mi húmú búumíɗ, mi yeelte leegi. »

26 Tígí daaha, wa meelute ri wonu tih : « Ɗi paŋ ɗo yih ? Ɗi hen ɗíh níi payce íllú ? »

27 Ɓëe' won wa tih : « Mi húmú wonte ron baaha, ɗon kaa'uute síkírëh. Ɗon fahuu biti mi wonaat ɗon baaha yih ? Ɗon fahuu hen taalibe yi man bitih ! »

28 Tígí daaha, wa solsuute ri anutee rii won tih : « Ɗo kay, daa fu taalibii ɓëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyíis.

29 Fun yúhúté biti Koope wonte a Mëyíis, ndaa ɗi fi bah, fun lukki yíih tígë kola' ri ra sah ! »

30 Ɓëe' tahte won wa tih : « Ɗon yíih tígë kola' ɓëe' rë, te ri payce íllí së' ! Baa daa yee téy af ra !

31 Yen yúhúté biti Koope na taheh ɗaŋ bakaaroh, ndaa ɓëyí neeh ri, ñee woni te paŋ yee faha' ri raa, ɗi tah ɗaŋi.

32 Biti ow payce íllí ɓëyí límú búumíɗ níi na yeel, kéllúy !

33 Kon ɓëe' paŋ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa koon ɗi míméh paŋ kimtaan. »

34 Fariseŋŋa wonu ri tígí daaha tih : « Límúu fú níi a ɗeh, fu mëssí hen bakaaroh, antee won daa fay fun yëeddé ë ? » Wa koluu daaha, líkúté rí tígë na ɗaguu ra, ɗúhrúté rí ëssín.

35 Kela' Yéesú biti fariseŋŋa líkúté ɓëe' tígë na ɗaguu ra, ɗi ɗeefiɗte ri, won ɗi tih : « Fu gémpé Koy-ɓëe' ë ? »

36 Ɓëe' won ɗi tih : « Teeɓ so' ri ɓahaa, nda mi gém ɗí. »

37 Yéesú won ɗi tih : « Fu otte ri, daa ri na won ɗoo na. »

38 Tígí daaha, ɗi yekke fíi Yéesú na jaamiyoh ri, won tih : « Yíkëe, mi gémpé rë. »

39 Yéesú antee won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh, nda búumíɗɗë yeel, te ɓëewë na yeelu ra yíssëh búumíɗ. »

40 Lahte fariseŋŋi húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéesú wonu ri tih : « Fun i búumíɗ fun ɓal a ? »

41 Yéesú won wa tih : « Ɗon yahun búumíɗ koon, tin ɗon ii lah bakaaɗ ; ndaa ɗon wonu ti ɗon olu na, yii baa daa tah bakaaɗɗon dék ɗon na ! »

10

Níirëhë a harri

1 Yéesú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí ñeyaay ílí gélgí harra, anti ɗara buut ñeyaa na, ɓëyí baa lohoh, ɗi banndi.

2 Ndaa ɓëyí haalaa gélgë ílë, ɗeef daa ri níirëhí harra.

3 Ɗi fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsíɗ, te harra laha' ri ra ay yúhsë' una. Ɗi ay ñee tii yi wa dëek wë, ɗúhíɗ wë ëssín.

4 Ɗi ɗúhíɗ wë ɓéeɓ níi woc raa, ɗi këllëh, harra ñee tali, bi yúhsúu wë uni.

5 Wa ii ñee tal ɓëyí wa yíih
rí nék ; wa ay rii hegee hegoo
kay, ndah wa yíihsíih una ! »
6 Yéesú ñeya'te wa léehí
bah, ndaa wa yíih yee faha'
ri waa won ɗa.
7 Tígí daaha, Yéesú won-
aat wa tih : « Mee ron won
kaaf ka ra ee : daa mi ílí
gélgí harra.
8 Ɓëewë húmú këllúu së'
dee ra ɓéeɓ, húmú i lohoh
a i banndi, yii baa tahte níi
harra síkírúuy wë.
9 Daa mi ílë. Ɓëyí ñeya'
soo na haal, ay múc ; ɗi ay
mín haal, ɗi ɗúhé, ɗi lah yii
pesaa ri faraah.
10 Lohoh aya' loh, bëem a
saŋku kut. So' nék, mi ac
biti ɓëewë pes, wa pes pesi
neɓpe.
11 Daa mi níirëhí kah-kah
fa. Níirëh kah-kah hom
gara' ñíiní garoo harri na.
12 Súrgë nék, ɗi lahaay
harra ; ɗi níirëh kah-kah
neh. Ɗi ole gúmú aye rek,
ɗi hegoh, gúm fë yejoh sun
fi harra, hasla' yuba.
13 Súrgíi baa ay mínée
hen ɗaaha, ndah ɗi séentëh
hélíis légéyí kut, harra tahay
ɗi koloh.
14-15 Daa mi níirëhí kah-
kah fa. Di yúhë' së' Baaso'
mi yúhté rí, so' mi yúhë'
harri so' ɗaaha wa yúhúté
së'. Te af wa ay tah mi yera'
ñíin së'.
16 Mi lahte harri kayyi íníh
gélgí beh, te mi waɗtee waa
níiɗ ɓal ; wa ay yúhsë' un
so', wani yee boolla' ɓéeɓ
hen yup yínë, níirëhë hen
yínë.
17 May yera' ñíin së', mi
liilaat ɗi. Yii baa daa tah
Baaso' faha' so'.
18 Ow míného ɓek ñíin së'
feey, daa mi mín ɗíi yera'.
Daa mi mín ɗíi yera', daa mi
mín ɗíi liilaat. Baaso' túuy
së' yii baaha. »
19 Unna won Yéesú yaa
ra tahte yëwúɗɗë kéldúuy
won.
20 Ow caak waa na wonu
tih : « Nagajek ɗon síkírúu
wa ? Bee yébítëh daa ham
ɗi bee ra a ? Bee yulkiɗ bee
ra a ? »
21 Ndaa lahte ɓëewí na
wonu tih : « Ɓëyí yébítëh
daa ham ɗi na woneeh ɗeh
! Yébítëh mín wëdís íl
búumíɗ ë ? »
22 Feedi yëwúɗɗë, bee na
nérsúu jébëlë jébëlú Koope
Faam fi gaana ra lahte.
Feedi baa húmú Yerusalem
jamanii sosa. Jamanii baaha
filiɓ feeda,
23 Yéesú na tílëesëh tígë
në wonuu Mbaar mi Salo-
moo di filiɓ Faam fi gaana ra.
24 Tígí daaha, yëwúɗɗë
ayute gíiwúté rí, wonu ri tih
: « Fay home dee fu kúné affi
fun níi kirih ? Daa fu yaha
Buura Koo fal ri ra raa, won
fun baaha ! »
25 Ɗi won wa tih : «
Yee meelu so' ɗon ɗa, mi
húmú wonte ɗon ɗi, ndaa
ɗon gémúy së'. Añcaŋ, iña
na paŋ mi di tii Baaso' ra
seedeyiɗte so',
26 ndaa ɗon gémúy së', af
biti ɗon nëníh harri so'.
27 Harri so' yúhsúu un so'
; so' mi yúh wë, te wa ñeyuu
tal so'.
28 May waa on pesa na
ɗúméh rë. Mii waa mëssí

ñak, te ow míméh wëe naaf
ya' so'.
29 Baaso' daa déŋéen së'
wë, te daa ri lukki gaan
ɓéeɓ. Ow míméh naaf yin ya'
Baaso'.
30 Funi Baaso' daa lígínúu
yínë. »
31 Wona' Yéesú uni bah,
yëwúɗɗë yabaatute na píyú
la' ay rii bëemé,
32 ɗi won wa tígí daaha
tih : « Mi paŋke iñi wunni
caakki Baaso' daa nah so'
wa. Yii bih di iñyah daa tah
ɗon na fahuu bëemí së' a la'
? »
33 Wa lofute ri wonu tih :
« Fun fahuuy hawu húl biti
fu paŋ yin wun, ndaa biti fu
solte Koope. Fu ow kut, fu
na anti tík afu Koope a ? »
34 Yéesú won wa tih : «
Bíníyúté filiɓ téeríi kootii
ron biti Koope won tih :
“Don i koope.”✡
35 Yee won Téerëe rë ow
míméh ríi nís maan ? Ɓëewë
Koope yuliɗ woni waa na ra,
ɗi wona' wa biti wa i koope
neh a ?
36 A so' fa Baaso' fal
so', wol so' ëldúnë rë, ɗon
wonuu biti mi sola' Koope
soloo ɗíh di yee wona' mi
biti mi Koy Koope ra ?
37 Hena biti mi pagay yee
nah so' Baaso' raa, ngënë
gémí së' !
38 Ndaa mi paŋ wa raa,
wuti ɗon gémúy iña na won
mi raa sah, gémí iña na paŋ
mi ra book, nda ɗon ham
affon biti Baaso' ee soo na,
te mi ee ɗii na. »
39 Wona' Yéesú unni yah,
wa yabaatute na fahuu
hami, ndaa ɗi fússé wë.
40 Yéesú kola' dah say-
ilte hatni yíníi laahi Yur-
deŋ, tígë në húmú bëtsë'Saŋ
Batis ɓëewë rë, ɗi hompe
daaha.
41 I ow caak ɗeefute ri
daaha. Ɓëewë na wonantuu
hanndal ki wa tih : « Kim-
taan yínë sah Saŋ pagay ri,
ndaa iña won ɗi sun fi ɓëyí
bee ra ɓéeɓ kaah. »
42 I ow caak gémúté Yéesú
daaha.

11

Kolohi Lasaar ɓúudé

1-2 Húmú laha' ɓëyí keente
jér hínú Lasaar. Ɓi húmú
dék Betani, ɓani koy-
yaayyi ɓeleɓ Mari a Martaa.
Mari daa ɓelaa nay túmé
laakkoloña kotti Yíkëe, an
waa moos a fen fi ra.
3 Koy-yaayyi ɓeleɓɓi ana
ya wolute ow woni Yíkëe biti
kooji jéríɗ.
4 Kela' ɗi fi Yéesú baaha,
tígí daaha ɗi won tih : «
Jérí Lasaar jér húlëe neh
; Koo ay ñeye na teeɓa'
gaanaa ki ndami ; hen ɗaaha
raa, ndami so' mi Koy Koope
yúhú. »
5 Yéesú húmú kooji Mar-
taa, Mari a Lasaar.
6 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, kela'
ri biti Lasaar jéríɗ ɗë, ɗi
hompe tígë hom ɗi daaha ra
níi hente waal ana,
7 ɗi antee won taalibe yi
biti ɓani wa ñéerë' nimil
Yúdée.
8 Taalibe yi wonu ri tih
: « Ɓahaa, maañay-maañay
rek fu na fahuu bëem a la'

✡ **10:34 10.34** Saame Kañaa ya 82.6

dín fë, fan naa faha' nimil a
? »
9 Ɗi won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a
wahtu ana neh a ? Ɓëyí
til na' ii kabinoh ndah ɗi ot
kotti na niiñi feey fi beh.
10 Ɓëyí til ñúus nék ay
kabinoh ndah niiña íníh ɗii
na. »
11 Filoon fi ɓee wona' ri
unni yaa ra, ɗi ɓaatte won
wa tih : « Kooji yen Lasaar
nee'te, ndaa may pay mi
yúun ɗí. »
12 Taalibe yi wonu ri tih :
« Yíkëe, ɗi nee' nee'o saa ?
Kon ɗi ay wah ! »
13 Taalibe ya habuu biti
rek Yéesú won wa woni nee'
pëní, ɗeef ɗi won wa biti
Lasaar húl húlë.
14 Tígí daaha, Yéesú míllë'
wëe won tih : « Lasaar
húlté.
15 Ɗon tahute keeñ so'
sosse di yee ɗeefay so' ri dín
fë rë. Di laha' ri ɗaaha daa
nay tahe ɗon gém. Këlíi yen
lah ɗii na ! »
16 Tígí daaha, Toomaa fa
na dëekúu Síisë rë won taal-
ibe yi kayya tih : « Yen ɓal
yen saañ húlé a kélfíi yen ! »
17 Tílúu Yéesú a taalibe yi
níi wa tíimúté gina ra, ɗi
kelohte biti Lasaar húlté níi
nee'te waal iniil feey.
18 Betani wulaay a
Yerusalem ; hanndal ki wa
waɗti hena kilomet éeyë.
19 I yëwúɗ caak ayute yérí
Martaa a Mari na mësɗú wë
húlí koy-yaafi wa.
20 Kela' Martaa biti Yéesú
ee ac ɗa, ɗi saañce téebílëhí
; ndaa Mari tasse faam.
21 Tee'a' Martaa a Yéesú
ë, ɗi won ɗi tih : « Fu
homa dee koon Yíkëe koy-
yaaso' húléh.
22 Ndaa mi yúhté biti níi
a ɗeh, yii fu ɗaŋ ɗi Koope
ɓéeɓ, ɗi ay roo rii on. »
23 Yéesú won ɗi tih : « Koy-
yaafu ay koloh ɓúudé. »
24 Martaa won ɗi tih : «
Mi yúhté biti ɗi ay koloh yiin
nay kolee ɓëewë ɓúudé rë
biti ëldúnë túkkí. »
25 Yéesú won ɗi tih : « Daa
mi na këlíɗ ɓëewë ɓúudé,
daa mi na on wa pes. Ɓëyí
gém soo na wuti ɗi húl rëe
sah, ɗi ay pes ;
26 te ɓëyí në pes, gémpé
së', ii mëssí húl. Fu gémpé
baaha a ? »
27 Martaa won tih : « Íi
Yíkëe ! Mi gémpé biti daa
fu Buura Koo fal ri ra, Koy
Koope fa húmú wonu biti
daa nay aye ëldúnë rë. »
28 Filoon fi wonni yah,
Martaa saañce dëegí Mari
koy-yaafi, mëddë'té rí won
ɗi tih : « Yëeddëhë acce, te
ri won fu ac fu tiil ri. »
29 Kela' Mari woni bah,
ɗi yíppée koloh saañce
téebílëhí Yéesú.
30 Wahtii baa ɗeef Yéesú
haalay gina doom, ɗi húmú
lís tígë tee'uu ɓani Martaa
ra.
31 Yëwúɗɗë húmú faam fa
na mësɗú Mari ra, oluu wa
Mari yíppée koloh na ɗúh
faam fa, wa ñeyute tala. Wa
habuu biti ɗi saañ looy lu-
uyin.
32 Laha' Mari tígë hom
Yéesú níi ri otte ri ra, ɗi
yeɗɗohte kotta feey, won ɗi
tih : « Fu homa dee koon
Yíkëe koy-yaaso' húléh. »

33 Ola' Yéesú Mari na foŋ,
ɓëewë ñéerúu a ri ra na fogu
ɓal ra, keeña ɗúmpé ces, afa
kúnëhté,
34 ɗi meelte wa won tih : «
Ɗon ɗapuu ri dih ? » Ɓëewë
wonu ri tih : « Ɓahaa, aye fu
ot. »
35 Yéesú yampe na looy.
36 Tígí daaha, yëwúɗɗë na
wonu hanndal ki wa tih : «
Ëlí di húmú faha' ri ri kan !
»
37 Ndaa lahte yi na wonu
waa na tih : « Ɗi fa pay íllí
búumndë rë, ɗi míméh kaa'
Lasaar húl koon a ? »
38 Keeñ Yéesú ɗúmëetté
ces, ɗi lahte luuyin. Luuya,
kili kúnúu a la' gaan.
39 Ɗi won ɓëewë tih : «
Píníŋí la'a ! » Martaa koy-
yaafi húlëhë won ɗi tih : «
Ɓúudé fë waɗtee yah Yíkëe,
hente waal iniil woteh, ɗi ee
deh. »
40 Yéesú won ɗi tih : « Mi
wonay ro ri wono a ? Fu
gém soo na raa, fay ot ndami
Koope. »
41 Tígí daaha, la'a
píníŋúté, Yéesú ɓéyíɗté afi,
yeelte sun-Koo won tih : «
Baap, mi na sím ɗë di yee
taha' fu ɗaŋi so' ra.
42 Mi yúhté biti wahtii
ɗagaa mi ro ɓéeɓ fu tahiɗ
so', ndaa fu ot mi won ɗi
sun, ɓëewí yee gíiwú së' yee
ra daa tah, nda wa gém biti
daa fu wol so'. »
43 Woca' ri woni baa ra, ɗi
ɓéyíɗté uni sun won tih : «
Lasaar, ɗúhé deh ! »
44 Lasaar fa húmú húl rë
ɗúhté, kotta, ya' ya a afa
ɓéeɓ líiwúté boy. Yéesú
won tígí daaha tih : « Nísí
boyya faana ɗon yeris ɗi tíl.
»

Peeni hawi Yéesú húl
(Saame Maccëe 26.1-5 ;
Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2)

45 Ow caak di yëwúɗɗë
húmú faam Mari te olute iña
na paŋ Yéesú rë, gémúté ɗii
na.
46 Ndaa i ow waa na
payute olute fariseŋŋa,
ɓíllúté wë iña paŋ ri ra.
47 Tígí daaha, kélfë yí
seeyoh ya a fariseŋŋa
dëekúté ɓëy këemí gaani
yëwúɗɗë ɓéeɓ, wonu tih :
« Yen ay hene ɗíh ɓal ? Ɓëyí
bee ee paŋ kimtaanni caakke
ra dé' !
48 Yen took yen olsee ri
page iñyeh, ɓëewë ɓéeɓ ay
gém ɗii na, te ɓëy Rom ay
koloh ɗakaya' Faam fi gaani
Koope a heedi yen ! »
49 Lahte ɓëyí hínú Kayif
waa na, kíilí baaha ɗeef daa
ri húmú seeyohi gaana, won
wa tih : « Yin íníh affon !
50 Ɗon yíih biti ow yínë
kut ñak ñíiní ndah ɓëewë,
daa gén biti heedi yëwúɗɗë
ɓéeɓ saŋku a ? »
51 Yee won ɗi baa ra kolaay
ɗii na nék. Kíilí baaha, bi
daa ri húmú seeyohi gaana,
Koope daa wonɗoh ri ɗaaha
teeɓa'i biti Yéesú ay húlíɗ
heedi yëwúɗɗë.
52 Te ri ii teem húlídí
yëwúɗɗë doŋ, ɗi ay húllé
koyyi Koope ɓéeɓ, ɗi négírë'
yee hasluu ra, wa hen yínë.
53 Kola'te yiin fin fa, kélfë
yí yëwúɗɗë habute biti wa
ay hap Yéesú húl.
54 Yii baa tahte ɗi wocce
haal filiɓ fi yëwúɗɗë. Ɗi

kolohte saañce waal luufa di
gina na wonuu Efarayim ra,
ɗi hompe daaha a taalibe yi.
55 Leɓa' Paagi yëwúɗɗë rë,
ow caak di ɓëy gina koluute
na suu ɓukutoh a sehi feeda
Yerusalem.
56 Wa homu filiɓ Faam fi
gaana na saamu Yéesú, na
meelantuu filiɓ fi wa wonu
tih : « Ɗi ayoh feeda aa ɗi
ayoh neh ? Ɗon wonu yi na
? »
57 Kélfë yí seeyoh ya a
fariseŋŋa nahuute wonu tih
: « Ɓëyí yúh tígë hom ɗi ra,
teeɓaa ri, ɗi habu. »

12

Mari yíinté Yéesú laakkoloñ kot
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Marka 14.3-9)

1 Waal pëenë balaa feedi
Paaga, Yéesú kolohte saañce
Betani, tígë dék Lasaar fa ɗi
húmú këlíɗ ɗí ɓúudé rë.
2 Laha' ri daaha ra, ɗi pa-
girute ñam. Martaa daa na
húmú norsa' ñama. Lasaar
húmú non ɓëewë boku a
Yéesú loon ra.
3 Mari nampee ɓeɓ bútéel
laakkoloñ, yi yugusuu
naarde kah-kah te kofeelte,
bi mitte genwal líitër, yíinté
wë kotti Yéesú, na an waa
moos a fen fi. Faam fa
ɓéeɓ líiwëlsë'té a ngedi
laakkoloña.
4 Yudaas Iskariyot, ow di
taalibe yi Yéesú, bee míllë'
ríi yaay ra, won tígí daaha
tih :
5 « Laakkoloñi yee yaay-
eeh hélíis caak koon cadum
fa yeru ñëkíɗɗë ë ? »
6 Yee won ɗi baa ra, ɗi
wonɗay ri ñëkíɗɗë dé' ! Biti
ri lohoh te daa ri yef keesi
wa, ɗi núhë' në tílé sohle yi
daa tah.
7 Yéesú won ɗi tígí daaha
tih : « Baale jaambura afi !
Ɗi waay hacadi so' daa tah
ɗi yef wa níi a ɗeh.
8 Ñëkíɗ ii koloh filiɓ fon ;
ndaa so' mi bee mii hom filiɓ
fon dee faraah. »

Caŋi yëwúɗɗë hawi Lasaar

9 I ow caak di yëwúɗɗë
keluu wa biti Yéesú ín Betani
ra, wa suute dín fë. Af ɗi neh
doŋ daa kúɗ wë në, ndaa
olaalohi Lasaar fa ɗi këlíɗ ɗí
ɓúudé rë.
10 Tígí daaha, kélfë yí
seeyoh ya habute biti Lasaar
ay hawu húl ɓal,
11 ndah af ɗi tahte yëwúɗ
caak helute wa, gémúté
Yéesú.

Haali Yéesú Yerusalem
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40)

12 Kéy fín fë, ɓëewí caakka
húmú ayu feedi Paaga ra
keluute biti Yéesú ee ac
Yerusalem ra.
13 Wa saamute soor-soor,
ɗúhúté gina na téebílúu
rí, ɓéyrúté unni wa sun
na njooɓu ri wonu tih :
*« Oosaanaa ! Koo-Yíkëe
barkela ɓëe' ɗi wol ri ra !
Koo barkela buuri Israyel ! »*✡
14 Ɗeef Yéesú húmú
saampe cúmbúr mbaam. Ɗi
yaagohte sun ti di bíníyúu rí
Téerëe bitih :

✡ **12:13 12.13** Saame Kañaa ya 118.25-26 ✡ **12:15 12.15** Saame Sakari 9.9

15 *« Ngënë néekíñíi, ɗon fi*
ƀëy Siyoŋ ! Ëlí ! Buuron ee
ac ɗa, yaagoh cúmbúr. »✡
16 Filiƀ fi iñyaaha ƀéeƀ,
taalibe ya húmú yíih iti fi
wa ; ndaa tílë' níi Koope
teeƀa'te ndami Yéesú rë,
nuffi wa onte wa biti yee
húmú bíníyú Téerëe rë won
sun fi, te ri laha' ɗaaha.
17 Ƀëewë húmú a Yéesú
na won ɗi Lasaar ɗúh nuŋa
këlíɗté rí ƀúudé rë, ƀíllúté
yee olu wa ra.
18 Ɗaaha, ow caak keluute
biti Yéesú paŋke kimtaani
bah, wa ayute téebílëhí.
19 Tígí daaha, fariseŋŋa na
wonantuu filiƀ fi wa tih : «
Yen míníh yin na ! Ƀëewë
ƀéeƀ ñeyuu tala ! »

Gerekka na saamu Yéesú
rë

20 Ƀëewë ayu feeda
Yerusalem jaamiyohi Koope
ra, lahte Gerekki húmú filiƀ
fi wa.
21 Wa leƀuute Fílíp fi ƀëy
Betsaydaa fa hom Galile ra,
wonu ri tih : « Ƀahaa, fun
fahuu oli Yéesú koon. »
22 Fílíp payte wonte An-
ndere baaha, wa ƀéeƀ ana
ñéerúuté léhíní Yéesú.
23 Wonuu wa ri baa ra,
Yéesú won wa tih : « Wahtaa
nay teeƀee Koope ndami so'
mi Koy-ƀëe' rë lahte.
24 Mee ron won kaaf ka ra
ee : pep bele teem pep bele
kep biti ñíinë haaleh feey.
Ndaa ñíinë haal feey raa ay
ɗúhíɗ pep caak.
25 Ti ɗaaha nen, ƀëyí
pokoh ñíiní ay rii ñak ;
ndaa ƀëyí kaa' pokohi ñíiní
ëldúnë fi beh ay lah pesa na
ɗúméh rë.
26 Ƀëyí hen súrgíi së' ñeya
tal so' ; te tígí hom mi,
ɗi ay home na ƀal. Ƀëyí
hen súrgíi së', Baaso' ay rii
ƀéyíɗ.

Woni Yéesú yii leŋke húlí

27 « Tígë homa' mi bee ra,
af so' kúnëhté níi mi yéeh yii
wona mi ! Mbaa may wone
Baaso' biti sëmlë' së' wahtii
coono fa na saañ mii pese
bee ra neh ? Ndaa coono fi
baa daa tah mi ac feey nék !
28 Kon Baap, teeƀee
ndamu ! » Tígí daaha, un
ɗofohte sun won tih : «
Mi teeƀpe ƀëewë ndami so'
níi wocce, te may waa rii
teeƀaat. »
29 Ƀëewë húmú daaha
keluu una ra wonu tih : «
Yaa híníŋ ! » Lahte yi wonu
tih : « Malaaka daa won ɗii
na ! »
30 Ndaa Yéesú won wa tih
: « Uni baa wonɗuy so',
wonɗu ɗon !
31 Wahtaa waɗti aattiyuun
ëldúnë rë lahte ; kélfëe hom
afa ra ay líkú leegi.
32 Te so', mi ƀéyrú mi paa'
feey fa sun raa, may héc
ƀëewë ƀéeƀ soo na. »
33 Wonee ke Yéesú bah, ɗi
teeƀa' ɗee nay rii húlée rë.
34 Ƀëewë wonu ri tih : «
Yee yoodu fun téeríi kootii
yen ra biti Buura Koo fal ri ra
ay pese peso faraah. Kon fu
wona' biti Koy-ƀëe' ay keru
sun ɗíh ? Koy-ƀëe' fë wah ?
»
35 Ɗi won wa tih : « Niiña
ee filiƀ fon ndaa ri tallaay
yin caak. Kon tílí niiña
bee homa' ri ɗon na bee

ra, toñeh ñúusë beetti ron,
ndah ɓëyí til ñúus yéeh tígë
na saañ ɗi ra.
36 Gémí niiña bee homa' ri
filiɓ fon ɗa, nda ɗon hen ɓëy
niiña. »
Wona' Yéesú iñyaa níi
wocce ra, ɗi hécëhté,
ɗapohte wa.

Kaa'a'i yëwúɗɗë gém

37 Kimtaanna paŋ Yéesú fíi
ɓëewë rë ɓéeɓ, taheh wa
gém ɗí.
38 Yee húmú won yonente
Isayii ra laha'te ɗah. Ɗi
húmú won tih :
*« Yíkëe, daa gém yee wonu
yen ra ?
Yíkëe, fu teeɓ ɓídí ya'u wah
? »*✡
39 Isayii wonte yee tah
ɓëewë míníh gém rë, won
tih :
40 *« Koope búumílté wë,
súhílté keeññi wa,
toñeh wa ay ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín
wa lof pesaɗ, mi pay wa yee
homuu wa ra. »*✡
41 Isayii húmú wona'
Yéesú bín fë, ɗeef ɗi séenté
ndami.
42 Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ,
kaa'eeh ow caak di kélfë
yí yëwúɗɗë gémúté Yéesú.
Ndaa bi helu wa nuf
fariseŋŋa na, wa kaañuy rii
teeɓa' toñeh wa ay líkú tígë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra,
43 ndah biti ow daa kaña
wa, daa génël wë biti Koope
daa kaña wa.

*Iña won Yéesú rë daa na
aattiya'*

44 Yéesú ɓéyíɗté uni won
tih : « Ɓëyí gém soo na,
gémëy soo na doŋ, ɗi gémpé
ɓëe' wol so' ra ɓal.
45 Ɓëyí ot so', ɗeef otte
ɓëe' wol so' ra.
46 So' mi ac ëldúnë
hawaanri ɓëewë, nda ɓëyí
gém soo na dékéeh ñúusë.
47 Ɓëyí keloh woni so' te ri
ñeyeh na, daa may ri daane
neh, ndah mi ac sëmlë'í ɓëy
ëldúnë ndaa daani wa neh.
48 Ɓëyí fahaay soo ot te
kaa'a'te keloh woni so', iña
won mi ra nay rii aattiyee
yiin nay túkkíyé ëldúnë rë.
49 Nagajek, mi kolaay
koloo rek mi na won, Baaso'
fa wol so' ra daa túuy së'
won iña yëeddë' mí rë.
50 Te mi yúhté biti yee
túuyë' rí rë daa na ona' pesa
na ɗúméh rë. Ti ɗaaha nen,
iña na won mi ra, mi wona'
wa ti di naha' so' wa Baaso'
nen. »

13

Hosi Yéesú kotti taalibe yi

1 Bisa míllë' balaa Paagi
yëwúɗɗë rë lahte. Yéesú
yúhté biti wahtaa waɗ ɗii
koloh ëldúnë, ɗi ɗeefiɗ Boffi
ra lahte. Ɗi mëssí faha'
ɓëewée ké rí nay rii hele
feey fa ra fahoo. Te ri teeɓpe
wa ɗee faha' ri wa níi tígí
teem faha' ra.
2 Yéesú a taalibe yi homu
reer, ɗeef Seytaanaa ɓekke
Yudaas koy Simoŋ Iskariyot
nufa nay rii yaayee Yéesú rë.
3 Yéesú yúhté biti Boffi
tíkké iña ɓéeɓ ya'i, ɗi yúhté

✡ **12:38 12.38** Saame Isayii 53.1 ✡ **12:40 12.40** Saame Isayii 6.9-10

biti ɓal ɗi kola' ɗii na te ri ay nimile ɗii na.
4 Ɗaaha, ɗi kolohte loona, níssé búubí, ɓeɓpe ndíimú moosaa pokke kinohi,
5 antee ɓeɓ if, túmpé muluɓ, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosiɗ ɗi kotti ɓéeɓ, ɗi moosiɗ ɗi wa a ndíimëe pok ɗi kinohi ra.
6 Laha' ri Simoŋ Peer na ra, Peer won ɗi tih : « Ɗo fi Yíkëe, fu hosiɗ so' kotti so' a ? »
7 Yéesú won ɗi tih : « Fu yéeh iti fi yee na paŋ mi ra doom, fay rii yúhé fayu. »
8 Peer won ɗi tih : « Ɗamaay fu hosɗe so' kotti so' ! » Yéesú tahte won ɗi tih : « Mi hosɗay ro kottu raa, ɗeef hanndal ki yen ɗúmpé. »
9 Peer won ɗi tih : « Kon Yíkëe, ngana teem kotti so' kut, lahe níi ya' yi so' a af so' ɓal ! »
10 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëyí kola' ɓoohoh, faana ɓéeɓ lante, sohlaay ɗi ɓoohlee*. Ɗon fi yee ɗon ladute, ndaa ɗon ɓéeɓ daa ladu neh. »
11 Ɗeef Yéesú yúhté ɓëe' nay rii yaaye ra, daa tah ɗi won biti wa ɓéeɓ daa ladu neh.
12 Hosa' Yéesú kotti taalibe yi níi wocce ra, ɗi ɓekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won tih : « Ɗon yúhú iti fi yee pagiɗ mi ron ra a ?
13 Ɗon dëekúu së' yëeddëh a Yíkëe, te ɗon wonu kaah, mi ɗi.
14 Hém so' mi Yíkëen, so' mi yëeddëhën, daa mi hos kotton raa, kon ɗon warutee hosanta' kot hanndal kon ɓal.
15 Ɗon ot mi pagiɗ ɗon yii bah, ɗeef mi faha' biti ɗon pagee ri ɗaaha.
16 Mee ron won kaaf ka ra ee : súrgë lukeh kélfíi gaan, ɓëe' wolu ra lukeh ɓëe' wol ri ra gaan.
17 Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, ɗon ñee na raa, keeññon ay sos.
18 Mi wonaay ɗon ɓéeɓ nék ! Mi yúh ɓëewë tanis mi ra. Ndaa yee bíníyú Téerëe rë waɗti laha laho. Téerëe won tih : *“Bëe' funi woruu mbúuríi së' rë, daa míllë' hen kaa'ohi so'.”*✡
19 Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen ɗaa wahtaa lah raa, ɗon ay gém biti daa mi✡.
20 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɓëyí tah ɓëyí daa mi wol ri a ya' ana, ɗeef ɗi tah so' ; te ɓëyí tah so', ɗeef ɗi tah ɓëe' wol so' ra. »

Bëe' nay yaaye Yéesú rë

(Saame Maccëe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkë 22.21-23)

21 Woca' Yéesú woni baa ra, afa kúnëhté pak, ɗi won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di ɗon na ay soo yaay. »
22 Taalibe ya yíih ɓëe' na wona' Yéesú rë, wa na yeelantuu affi wa.

---

* **13:10 13.10** *sohlaay ɗi ɓoohlee* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *henay hosi kotta, sohlaay ɗi ɓoohlee.* ✡ **13:18 13.18** Saame Kañaa ya 41.10 ✡ **13:19 13.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

23 Ow di taalibe ya, kooji
Yéesú, húmú hëbísí.
24 Tígí daaha, Simoŋ Peer
paŋke yodaď, nahte ri meel
Yéesú ɓëe' na wona' ri ra.
25 Taalibee sígímpé nuf
Yéesú, meelte ri won tih : «
Fu wona' wa Yíkëe ? »
26 Yéesú loffe won tih :
« Mee saañ soop mbúurú
loona ra ee : ɓëe' nay mi
rii yere ra, ďi ɓëyí baaha.
» Tígí daaha, Yéesú ɓeɓpe
mbúurú, sooppe ri loona,
yeďte ri Yudaas fi Simoŋ
Iskariyot.
27 Yudaas na tah mbúurëe,
Seytaane na haal ri. Yéesú
won ďi tih : « Yee nay fuu
page ra, page ri gaaw ! »
28 Ow yínë sah di wa fi
taalibe ya húmú loona ra,
yéeh yee faha' rii won ďa.
29 Bi Yudaas daa yef keesi
wa, i ow waa na habuu biti
Yéesú nah ri pay saam iña
nay waa sohlee feeda ra,
mbée nah ri komi ñëkíďďë
sarah.
30 Taha' Yudaas mbúurëe
rë, ďi yíppée ďúh ëssín.
Wahtii baaha ďeef Koo
elekke.

Túuyë'í hasa

31 Ďúhë' Yudaas ëssín ďë,
Yéesú won tih : « Leegi
Koope teeɓa' ndami so' mi
Koy-ɓëe', mi teeɓa' ndami ďi
fi Koope.
32 [Te mi teeɓa' ndami
Koope raa,] Koope ɓal ay
teeɓa' ndami so', te ri yuloh
paŋi, maañlay.
33 Yee talla' mi hom filiɓ
fon ďa gaanlay yaawe !
Ďon ay soo saam, ndaa cëe
mí won ďon yee won mi
yëwúďďë rë : ďon míníh lah
tígë në saañ mi ra.
34 Mee ron yeď túuyë' has
ďa ee : lah fëhëntíi hanndal
kon. Di faha' mi ron, lah
fëhëntíi ďaaha hanndal kon.
35 Ďon fahanta' hanndal
kon raa, tígí daaha ɓëewë
ɓéeɓ ay yúh biti ďon taalibe
yi so'. »

Woni Yéesú biti Peer ay taasa' yúhí

(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Lúkkë 22.31-34)

36 Filoon fi baaha, Simoŋ
Peer meelte Yéesú won tih :
« Fu saañ di Yíkëe ? » Ďi loffe
Peer won tih : « Tígë homu
yen bee ra kep fu míméh ñee
tal so' níi fu lah tígë na saañ
mi ra, sehe níi fayu, fay naa
lah. »
37 Peer won ďi tih : «
Yíkëe, yi tah mi míméh ñee
talu leegi ? Mi tahte ñagi
ñíin së' ndah ďo ! »
38 Yéesú won ďi tih : « Fu
won kaah biti fu tahte ñagi
ñíínú ndah so' a ? Mee roo
won kaaf ka ra ee : añcaŋ,
fiisiin ki paan, fay taasa' biti
fu yúh së' níi hen waal éeyë.
»

14

Yéesú daa waala yuliď Boffa na ra

1 Yéesú antee won taalibe
yi ɓéeɓ tih : « Affon ɓanay
kúnëh ! Gémí Koope, te ďon
gém së' ɓal !
2 Faam Baaso' haŋke ; may
pay mi waayiď ďon tígí nay
ron home. Henay baa koon
mi woneh ron ďi !
3 Mi pay mi waayiď ďon
ďi níi woc ďaa, may nimil

mi kali ron. Hen ɗaaha raa,
tígë nay mii home ra, ɗon ay
home na ƀal.
4 Ɗon yúhú waala yuliɗ
tígë na saañ mi ra. »
5 Toomaa won ɗi tígí
daaha tih : « Yíkëe, fun yíih
tígë na saañ fu ra, fun ay
yúhée waala yuliɗ na ra ɗíh
? »
6 Yéesú won ɗi tih : « Daa
mi waala, daa mi kaaf ka,
daa mi na ona' pesa. Ow
míméh pay Boffa na te ñeyeh
soo na.
7 Ɗon yúhú së' rëe kay,
ɗon ay yúh Baaso' ƀal ! Te
dala'te woteh, ɗon yúhúté rí
te ɗon olute ri ! »
8 Fílíp won ɗi tígí daaha
tih : « Yíkëe, teeƀ fun Boffa
kut, fun sohluuy yin kay. »
9 Yéesú won ɗi tih : « Fílíp,
maaña maañ mi filiƀ fon ɗa
ƀéeƀ fu yéeh së' doom a ?
Ɓëyí ot so', ɗeef otte Boffa
! Kon fu wona' biti mi teeƀ
ɗon Boffa ɗíh ?
10 Fu gémëy biti mee
Baaso' na, te ri ee soo na
a ? Unna won mi ɗon ra
ƀéeƀ, kolaay soo na, ɗi fi
Boffa hom soo na ra kay daa
na paŋ légéyí.
11 Gémí së' di yee wona' mi
biti mee Baaso' na, te ri ee
soo na ra. Ɗon gémúy unna
won mi ɗon yaa raa, iña na
paŋ mi ra waɗtee tah ɗon
gém book !
12 Mee ron won kaaf ka
ra ee : ƀëyí gém së', ɗi fi
ƀëyí baa ƀal ay paŋ iña na
paŋ mi ra. Ɗi ay paŋ yi luk
waa gaan sah, ndah mi saañ
Boffa na,
13 te yii ɗon ɗaŋ ɗi ƀéeƀ,
ɗon ñeya' ri tii so', may ron
rii pagiɗ, nda so' mi Koy ka
mi teeƀa' ndami Boffa.
14 Yii ɗon ɗaŋ ɗi, ɗon
ñeya' ri tii so', may rii paŋ.

Gapa'i Yéesú Ruuh-Peseŋ

15 « Ɗon faha' so' raa, ɗon
ay ñee iña na túuy mí ɗon
ɗa.
16 Ɗaaha raa, may ɗaŋ
Baaso' kom ɗon Dímlëh kay,
bi ay home ɗon na faraah.
17 Daa ri Ruuha na teeƀ
ƀëewë kaaf ka ra. Ɓëewë
feey fi bee míníh ríi haba'
Dímlëh, ndah wa oluy ri,
wa yíih rí. Ɗon nék, ɗon
yúhú rí ; ɗi ee filiƀ fon te
ri ay home ow fi ow ɗon na
faraah.
18 Mii ron yeɗɗa' baayu,
may ayaat ɗon na.
19 Tasse yutuuɗ fíi ƀëewë
feey fi bee ii soo olil, ndaa
ɗon ay ot biti mee pes ɗa, te
ɗon ƀal ɗon ay pes.
20 Bín fë rëe, ɗon ay yúh
biti mee Baaso' na, ɗon ewu
soo na, te mi ee ɗon na.
21 Ɓëyí ham iña na túuyë'
mí rë afi te ri ñee na, ɗeef
ƀëyí baa faha'te so'. Ɓëyí
faha' so', Baaso' ay rii faha'
; so' ƀal may rii faha' te may
rii teekiroh. »
22 Taalibee na wonuu
Yudaas, bokaay a Yudaas
Iskariyot ra, won Yéesú tih
: « Yíkëe, yi tah fay teekiree
fun, fii teekiroh ƀëewí kayya
? »
23 Yéesú won ɗi tih : « Ɓëyí
faha' so', ay ñee iña na won
mi ra ; Baaso' ay faha' ƀëyí
baaha, te funi Baaso' ay haal
ɗii na, fun dék ɗii na.
24 Ɓëyí fahaay so', na
ñeyeh iña na won mi ra. Te

iña na keluu ɗon maa won
wa ra, kolaay soo na, wa
kola' Baaso' fa wol so' ra.
25 « Mi won ɗon iñyah bee
homa' mi leeloon bee ra.
26 Lahte Dímlëhí ee ac
filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-
Peseŋ fa nay wolee Baaso' di
tii so' ra. Ɗi nay ron yëeddé
ɓéeɓ, ɗi nédís ɗon iña won
mi ron ra ɓéeɓ.
27 Mi saañ sayo, ndaa may
ron heliɗ jaamma, jaammaa
laha' mi ra. Mii ron rii hella'
ti di na paguu ri ɓëy ëldúnë
nen. Affon ɓanay kúnëh, te
ngënë tíití.
28 Ɗon keluute woni so'
ron biti mi saañ sayo ndaa
may ayaat ɗon na ra maan
? Ɗon faha' so' koon, saaña
na saañ mi Baaso' na ra,
keeññon ay naa sose soso.
Mi saañ Baaso' na, Baaso' fa
luk soo gaan ɗa.
29 Mi wonte ron baa leegi
balaa iñyaa lah, nda bín fë
rëe, ɗon gém.
30 Mii wonil caak a ɗon,
ndah kélfíi feey fi bee ee ac
ɗa. Ɗi míméh yin soo na, daa
may rii yeɗɗee yee nay lahe
ra.
31 Yaaha ɓéeɓ, nda ɓëewë
yúh biti mi faha'te Baaso' te
mi paga' yee na nah ri so' ra.
Këlíi yen saañ ! »

15

Yéesú daa tal béeñí kah-kah fa

1 Yéesú wonil tih : « Daa
mi tal béeñí kah-kah fa, te
Baaso' daa na tooppitoh tal
béeñë.
2 Ya'i tokoh so' mi tal
béeñë ɓéeɓ te límëy, Baaso'
ay rii lec. Ndaa bi na lím, ɗi
ay rii yugus níi lan, ɗi ɓaatti
lím.
3 Ɗon fi yee nék, ɗon yu-
gusute níi ɗon ladute. Unna
won mi ron ra daa yugus
ɗon níi ɗon madute ɗaa lan.
4 Kon pëkíi soo na ti di
poka' mi ɗon na nen. Ya'
béeñí tokaay tala, ɓani afi
kep dín míméh lím ; ti ɗaaha
nen, ɗon a affon kut ɗon
míníh ɗúhíɗ njiriñ hém ɗon
pokuuy soo na.
5 « Daa mi tal béeñë, ɗon
daa ya' ya. Ɓëyí pokoh soo
na, te mi pokoh ɗii na ay
ɗúhíɗ njiriñ mi gaante. Ɗon
míníh paŋ yin ɗeefa ɗon
pëkíih soo na. 6 Ɓëyí pokaay
soo na ay betu ti ya' béeñí
lecu leco, betute súhté nen
; ya' yi béeñí man ɗah ay
luuhu luuho, betu kíi wa
tam.
7 Ɗon pokoh soo na, te ɗon
ham unni so' ɗon na raa,
ɗëgí yii neɓa' ron, ɗon ay rii
liil.
8 Ndami Baaso' yúhúu biti
ɗon ɗúhíɗ njiriñ caak, ɗon
teeɓa' biti ɗon taalibe yi so'.
9 Di faha' so' Baaso', mi
faha' ron ɗaaha. Pésíi filiɓ
faha'a faha' mi ron ra.
10 Di ñeya' mi túuyë' yí
Baaso', mi na pes filiɓ faha'a
faha' ɗi so' ra, ɗon ñee
túuyë' yí së' rëe, ɗon ay pe-
see ɗaaha filiɓ faha'a faha'
mi ron ra.
11 « Ɗon ot mi won ɗon
yii bah, mi faha' biti sosi
keeñ so' hom ɗon na, te sosi
keeñon mit sëk.
12 Túuyë'í së' daa ri beh :
Di faha' mi ron, lah fëhëntíi
ɗaaha hanndal kon.

13 Lahay ɓëyí faha'te ow
níi luk ɓëyí tah yera'i ñíiní
af kooyyi.
14 Ɗon paŋ yii won mi ɗon
raa, ɗeef ɗon kooyyi so'.
15 Mii ron dëekíil súrgë,
ndah súrgë na yéeh yii paŋ
kélfíi. Mi dëekë' rën kooy,
ndah mi teeɓpe ron iña kola'
mi Baaso' na ra ɓéeɓ.
16 Ɗon neh daa tansu so'
; daa mi tanis ron. Daa mi
fal ron, mi wolte ron, ɗon
ɗúhíɗ njiriñ, njiriñ mi na
ɗúméh. Hen ɗaaha raa, yii
ɗon ɗaŋ ɗì ɓéeɓ, ɗon ñeya'
ri tii so', Baaso' ay ron rii on.
17 Filiɓ iñyaa ɓéeɓ, mi
faha' woni ron biti lah
fëhëntíi hanndal kon.

Taalibe ya a ɓëewë feey fi beh

18 « Ɗon ot ɓëewë feey fi
bee kaa' ron, yúhí biti wa
ɗéɓúu kaa' so'.
19 Ɗon nonun ɓëy feey fi
bee koon, tin wa ay ron
faha' ndah ɗon nonu waa
na. Ndaa mi tanisse ron mi
ɗúhíɗté rën waa na, tahte
ɗon nënlíh waa na. Yii baa
daa tah wa kaa' ron.
20 Nérsíi yee húmú won
mi ron biti súrgë lukeh kélfíi
gaan ɗa. Ɓëewë moklute so'
raa, kon wa ay ron mokil ;
yee ñeyu woni so' ra ay ñee
wonnon ɓal.✡
21 Yii wa paŋ ɗì ɗon ɓéeɓ
daa mi tah, ndah wa yíih
ɓëe' wol so' ra.
22 Hena biti mi ayay te mi
wonay a wa koon, tin wa ii
habuu bakaaroh. Ndaa tígë
homuu wa bee ra kep, wa
lahluy layaa.
23 Ɓëyí kaa' so', ɗeef
kaa'a'te Baaso' ɓal.
24 Hena biti mi pagay kim-
taanni ow kay mësëy wëe
paŋ fíi wë koon, tin wa ii
habuu bakaaroh. Leegi wa
olute kimtaanni so', wa anu-
tee kaa' funi Baaso' ɓéeɓ.
25 Yee bíníyú téeríi kootii
wa ra laha'te ɗah. Bíníyúté
bitih : *"Yee kaa'uu wa so' ra
lahay dalaa !"*✡
26 Dímlëhí ron ac ayo :
daa ri Ruuha na teeɓa' kaaf
ka ra. Ruuha kola' Boffa
na. May ñee'ee Baaso' na
mi wola' ron ri, te ri ay soo
seedeyiɗ.
27 Te ɗon ɓal, ɗon ay
soo seedeyiɗ ndah yen daa
húmú dalaana níi a ɗeh. »

16

1 Yéesú ɓaatte won tih : «
Ɗon ot mi won ɗon yii bah,
nda ɗon ɓanti sélít.
2 Yúhí biti ɗon ay líkú
ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra ; te ay tíl níi sah,
ɓëyí yahti ron bëem ay rii
habee biti jaamiyoh Koope.
3 Biti wa yíih Boffa te wa
yíih so' ɓal daa nay tahe wa
paŋ yii baaha.
4 Mi won ɗon yii baaha biti
lah na bín fë rëe, ɗon nérsëh
yee húmú won mi ron ra.
Biti mi mëssí hom leeloon
daa tah mi wonay ron yin na
daluu yen ñéerë' bín fë níi a
ɗeh.

Pagaɗɗi Ruuh-Peseŋ

5 « Leegi mee saañ ɓëe'
wol so' na ra, te ow di ɗon

✡ **15:20 15.20** Saame Maccëe 10.24 69.5

✡ **15:25 15.25** Saame Kañaa ya 35.19 ;

na meelay so' tígë në saañ mi ra.
6 Yee won mi ɗon ƀaa ra tahte keeññon ɗúmpé ces.
7 Añcaŋ, mi won ɗon kaah : biti mi saañ daa gén ɗon na. Nagajek, mi saay raa, Dímlëhë waɗti ac ɗon na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ ɗaa, may ron ɗii wola'.
8 Te ri ac ɗaa, ɗi ay teeƀ ƀëy ëldúnë biti wa homuy kaah di yii leŋke ɗee na oluu wa ƀakaaɗ ɗa, ɗee na oluu wa júƀ ɗë, a ɗee na oluu wa aattiya' ra :
9 wa homuy kaah di yii leŋke ƀakaaɗ, ndah wa gémúy së' ;
10 di yii leŋke júƀ, ndah mee saañ Baaso' na ra, te ɗon ii soo ollil ;
11 di yii leŋke aattiya', ndah kélfíi feey fi ƀee daanute níi wocce.
12 « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígë homuu yen ƀee ra kep wa ɗameh affon.
13 Ruuha na teeƀa' kaaf ki Koope ra ac ɗaa, ɗi ay ɗon ñéyíɗ kaaf ka ƀéeƀ. Iña nay rii wone ra ii kola' ɗii na, ɗi ay wone iña keloh ri ra, ɗi teeƀ ɗon yii nay lahe.
14 Daa ri nay teeƀee ndami so', ndah ɗi ay ƀeyee iña soo na, teeƀ ɗon wa.
15 Yii Baaso' daa laha' ri ƀéeƀ, daa mi laha'. Daa tah mi won ɗon biti Ruuha ay ƀeyee iña soo na, teeƀ ɗon wa. »

Yee nay yíssíré súfúñ fë sos-keeñ ra

16 Yéesú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fíi ɗon ii soo ot, tíkëh i waal ɗon an soo olaat. »
17 I ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih : « Ɗi faha' won yi biti tasse i waal yen ii rii ot, tíkëh i waal raa yen an ɗii olaat ? Ɗi faha' won yi biti ƀal ɗi saañ Boffa na ? »
18 Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, ɗi faha' won yi na ? Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! »
19 Yéesú otte biti wa fahuu meeli, ɗi won wa tígí daaha tih : « Yee wona' mi ron biti tasse i waal ɗon ii soo ot, tíkëh i waal raa ɗon an soo olaat ra, ɗon meelantuu baaha a ?
20 Mee ron won kaaf ka ra ee : ɗon ay foŋ ɗon hawoh, ɗeefa ƀëy ëldúnë homun sos-keeñ ; ɗon ay súfúñ lool, ndaa súfúñ fë ay yíssëh sos-keeñ.
21 Loo ƀeleƀ ham raa na misik ɗii na, ndah ɗeef lowa daa lah ; ɗi múc ɗëe nék, ɗi hal misiga keeña sos níi sos, ndah ɗi kúɗté koy ëldúnë.
22 Ɗon ƀal, tígë homuu ɗon bee ra, ɗon homuu misik a súfúñ ; ndaa may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos.
23 Bín fë rëe, ɗon ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii ɗon ɗaŋ ɗi ƀéeƀ, ɗon ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on.
24 Níi a ɗeh, ɗon ñeyuy tii so' ɗon ɗagute yin. Mantee ɗëgí, ɗon ay liil ; ɗaaha, keeññon ay sos ɗotooy. »
25 Yéesú antee tík won tih : « Iña won mi ron yaa ra ƀéeƀ, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fíi rë nék mii

ron wonliil ɗaaha, may ron
wonee iñi Baaso' ƀëñéet.
26 Bín fë rëe, ɗon ay
ñee'ee tii so' ɗon ɗaŋ Boffa.
Mi wonay ron biti may ron
ɗagire ɗii na, ɗon daa nay
ɗagire affon.
27 Ɗi fi Boffa faha'te ron
ndah ɗon fahuute so', te ɗon
gémúté biti daa ri wol so'.
28 Mi kola' Boffa na mi acce
ëldúnë. Leegi may koloh
ëldúnë, mi nimil Boffa na. »
29 Taalibe yi wonu ri tígí
daaha tih : « Ɗi ɗeh !
Fu wonte wonni lante te fu
ñeyaay léeh.
30 Biti fu yúh ƀéeƀ te
sohlaay ow meelle ro yin,
haalte affi fun leegi, daa tah
fun gém biti fu kola' Koope
na. »
31 Yéesú won wa tih : «
Ɗon wonu kaah biti ɗon
gémúté leegi a ?
32 A' ! Wahtaa ee saañ lahe
ra kat, te ri lahte níi wocce,
wahtaa nay ron hasluu ra,
ow fi ow ɗon na ƀéeƀ nimil
faam wa, ɗon hel so' njun-
duŋ ! Añcaŋ, mi homay a af
so' njunuŋ kat, ndah Baaso'
ee hëbís së' !
33 Ɗon ot mi won ɗon
iñyah, nda ɗon pokoh soo
na, ɗon lah jaamma. Ɗon ay
mok ëldúnë nék ! Ndaa lah
hëbí híin, mi ƀaŋke nguur ki
ëldúnë ! »

17

Ɗagiri Yéesú taalibe yi

1 Wona' Yéesú iñyaa níi
wocce ra, ɗi ƀéyíɗté afi sun
won tih : « Baap, wahtaa
lahte : teeƀee ndami so' mi
Koohu, nda mi mín teeƀa'
ndamu ƀal.
2 Fu onte so' sañ-sañ sun fi
ƀëewë ƀéeƀ, nda mi mín on
ƀëewë déŋéen fú së' rë ƀéeƀ
pesa na ɗúméh rë.
3 Pesa na ɗúméh rë nék,
toka' níil yúhí ɗo fi Koope
fi kah-kah fa yínë kut ɗa, a
yúhí so' mi Yéesú-Kiristaa fa
wol fu ra.
4 Mi paŋke légéyë nah fu
so' ra, mi teeƀa'te ndamu
feey fa.
5 Baap, kon leegi on so'
ndam hëbísú, ndama húmú
laha' mi ɗoo na, na lahay
ëldúnë doom ra.
6 « Ɓëewë ƀeƀ fu ëldúnë
fu déŋéenté së' wë rë, mi
teeƀpe wa daa fu wah. Daa
fu laha' wa, fu déŋéenté së'
wë, wa ñeyute wonu.
7 Leegi, wa yúhúté biti iña
on fu so' ra ƀéeƀ kola' ɗoo
na.
8 Mi wonte wa unna won
fu so' ra, te wa tahute wa.
Wa yúhúté biti mi kola' ɗoo
na kah-kah, wa gémúté biti
daa fu wol so'.
9 Af wa daa tah mi na ɗaŋ
ɗo. Mi ɗagiray ƀëewë feey fi
beh, mi ɗagiɗ ƀëewë déŋéen
fú së' rë, ndah wa yuu.
10 Yii lah mi ƀéeƀ daa
fu laha', te yii lah fu ƀéeƀ
daa mi laha' ; te ndami so'
feeñce waa na.
11 Tasse yutuuɗ mii homil
ëldúnë ; mi yuloh ɗoo na,
ndaa wa fi yeh, wa lísú
ëldúnë. Baap, ɗo fa sela ra,
níirée wë tii gaanu, bee on
fu so' ra, nda di lígínúu yen
ana yen henute yínë, wa hen
yínë ɗaaha.
12 Homa' mi a wa ra, mi
húmú níirë' wë a tii gaanu,
bee on fu so' ra. Mi níiɗté

wë, te ow múuyëy waa na, henay ɓëe' waɗti múuy ɗë, nda yee won Téerëe rë lah.

13 « Bi leegi mi yuloh ɗoo na, mi won wa iñyah bee lís mí ëldúnë bee ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeññi wa sos dotooy.

14 Mi léhínté wë yee won fu so' ra, ɓëy ëldúnë anutee waa kaa', ndah wa nëníh ɓëy ëldúnë ti so' nen.

15 Mi ɗaŋ ɗo biti fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa biti fu këlíɗ wë ëldúnë neh.

16 Wa nëníh ëldúnë ti so' nen.

17 Ɓukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka.

18 Mi wolte wa ëldúnë ti di wola' fu so' ëldúnë nen.

19 Af wa tahte mi jébëlté rë af so' mi hente buu, nda wa ɓukutoh kaaf ka raa, wa hen yuu ɓal.

20 « Mi ɗagiɗ wa neh doŋ, ndaa a ɓëewë nay soo gémé filoon fe ndah iña nay wone wa fi yee sun fi so' ra.

21 Baap, mi ɗaŋ ɗo biti wa ɓéeɓ hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe ɗoo na, wa ɓal homuun yen na ɗaaha. Hen ɗaaha raa, ɓëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so'.

22 Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen yínë nen,

23 mi hom waa na, fu hom soo na, wa ɓéeɓ bok hen yínë. Hen ɗaaha raa, ɓëy ëldúnë ay gém biti daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu so' nen.

24 Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te biti ɓëewë déŋéen fú së' rë hom na ɓal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa ëldúnë saku.

25 Te Baap, ɗo fa júɓ ɗë, ɓëy ëldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te ɓëewée ke so' yee yúhúté biti daa fu wol so'.

26 Mi teeɓpe wa níi wa yúhúté daa fu wah, te may waa rii ɓaatti teeɓ, nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' ɓal mi hom waa na. »

18

Hami Yéesú
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53)

1 Wona' Yéesú iñyaa níi wocce ra, ɗi kolohte dah ɓani taalibe yi húusúté húlbí Sedoroŋ, haalute meey daaha.

2 Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéesú a taalibe yi na húmú nëfíh daaha.

3 Di kúɗté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yéŋké biti kélfë yí seeyoh ya a fariseŋŋa daa yeru ri wa. Wa ayute, kúrëelúuté i lampa, kocom hawaanaa a ganaay.

4 Bi yúh Yéesú iña nay rii kate ra ɓéeɓ, ɗi leɓohte wa won wa tih : « Don saamu wah ? »

5 Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéesú fí ɓëy Nasaret. » Di won wa tih : « Daa mi ! » Yaaha ɓéeɓ, ɗeef Yudaas fa na saañ ɗii yaaye ra húmú filiɓ fi wa.

6 Yéesú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey.

7 Yéesú meelaatte wa won
tih : « Don saamu wah ?
» Wa wonu ri tih : « Fun
saamu Yéesú fí ɓëy Nasaret.
»
8 Di wonaat wa tih : « Mi
wonte ron ri koon, daa mi
! Don saamun so' kut ɗaa,
yéɗɗí ɓëewí yee saañ. »
9 Yee húmú won Yéesú rë
laha'te ɗah. Di húmú won
tih : « Baap, mi ñakay ow
yínë sah di ɓëewë déŋéen fú
së' rë. »
10 Deef Simoŋ Peer kúɗté
jépíl. Di yíppée ríi fúul,
paaŋke ri súrgíi seeyohi
gaana, lecce nufi ñamaa fa.
Súrgëe nufa lecu ra hínú
Malkus.
11 Yéesú won Peer tígí
daaha tih : « Nimilire jépílú
mbari ! Gulii coono fa yeɗ
so' Baaso' ra mi waray rii
han waro a ? »

Kúrí Yéesú fíi Haan

(Saame Maccëe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkë 22.54)

12 Soldaarra a kélfíi wë,
a wohoh yi Faam fi gaani
Koope habute Yéesú tígí
daaha, pokalsuute ri a níh.
13 Wa ɗéɓúu ríi kúɗ faam
Haan. Haan daa pacool
Kayif fa húmú seeyohi
gaana kíilí baaha ra.
14 Di fi Kayif daa húmú
won yëwúɗɗë biti ow yínë
kut ñak ñíiní ndah ɓëewë
daa gén.

Taasa'i Peer yúhí Yéesú

(Saame Maccëe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkë 22.55-57)

15 Na kúrú wë Yéesú faam
seeyohi gaana ra, Simoŋ
Peer a ow kay di taalibe ya
ñeyute tala. Bi yúh seeyohi
gaana taalibii bah, tahte ɗi fi
taalibee a Yéesú daa hëeltú
filiɓ faam fa.
16 Ndaa Peer húmú ëssín,
hëbís ílë. Tígí daaha, taal-
ibee koon ɗúhté, wonte a
ɓelaa na woh ílë rë, ɓekke
Peer filiɓ.
17 Belaa won Peer tih :
« Do fi bee ɓal, fu noneh
taalibe yi ɓëyí bee nagajek a
? » Peer won ɗi tih : « Mi
noneh na dé' ! »
18 Bi húmú sos Koo, súrgë
yë a wohoh ya këɗɗúté kíi
na yoonnduu ; Peer hompe
a wa na yoonndoh ɓal.

Yéesú fíi Haan

(Saame Maccëe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkë 22.66-71)

19 Seeyohi gaana* yampe
na meel Yéesú yii leŋke taal-
ibe yi na a yee na yëeddë' rí
rë.
20 Yéesú won ɗi tih : « Iña
won mi ra, mi wona' wa sun
ɓëewë ɓéeɓ na keluu. So'
mi mëssí yëeddë' filiɓ ílíyyë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra
a filiɓ Faam fi gaani Koope,
te yëwúɗɗë ɓéeɓ tee'uu na ;
mi wonay yin las !
21 Ngana meel so' ! Iña
won mi ra, meele wa ɓëewë
síkírúu së' rë. Wa yúhú iña
won mi ra. »
22 Wona' Yéesú woni bah,
lahte wohohi húmú në,
fúuɗté rí mbey, won tih :

* **18:19 18.19** Seeyohi gaana na wonuu dee ra, ɗi Haan. Bín fë nagajek ɗeef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssée hen seeyoh gaan te daa ri pacool Kayif, ɓëewë húmú dëekúu rí seeyoh gaan.

« Fay lofee seeyohi gaana ɗaaha a ? »
23 Yéesú won ɗi tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeɓ so' tígë héllë' mí rë, ndaa hena biti mi wona kaah raa, ɗeef fu laɓa' so' yih ? »
24 Tígí daaha, Haan yeñce Yéesú faam Kayif seeyohi gaana, ɗeef Yéesú lís pokki.

Peer taasiilte yúhí Yéesú
(Saame Maccë 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkë 22.58-62)

25 Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ, Simoŋ Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte ɓëyí won ɗi tih : « Ɗo fi bee ɓal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won ɗi tih : « Mi noneh na dé' ! »
26 Filoon fi baaha, ow di súrgë yí seeyohi gaana, mboko mi ɓëe' Peer lec nufa ra, won ɗi tih : « Mi ot ɗo fi bee a ɗi filiɓ meeya neh nagajek a ? »
27 Taasa' Peer waali yínée, paan yíppée fiisoh.

Kúrí Yéesú fíi Pilaat
(Saame Maccë 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkë 23.1-5, 13-25)

28 Yéesú ɓeyute faam Kayif daaha, kúrúté faam gëernëer ɓaabin cúɓ. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filiɓ, wa kaa'uu biti wa ay sobeye nda wa mín ñam ñami feedi Paaga.
29 Tígí daaha, Pilaat ɗeefiɗte wa won wa tih : « Ɗon wonu ti ɓëyí bee paŋ yih ? »
30 Wa lofute ri wonu tih : « Ɗi henay ow ɓos koon fun këmí rë rí ! »
31 Pilaat won wa tih : « Ɗon fi yaa ɓéyí rí, ɗon ñee yee won kootii ron ra ɗon aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañi tíkúun fun húl sun ow, fun hap ri. »
32 Yee húmú won Yéesú rë laha'te ɗah sun fi ɗee nay rii húlée rë.

33 Tígí daaha, Pilaat nimilte filiɓ faam fa, dëekrëhté Yéesú meelte ri won tih : « Daa fu buuri yëwúɗɗë ë ? »
34 Yéesú won ɗi tih : « Woni baa kola' ɗoo na mbée ow daa won ɗo baaha sun fi so' ? »
35 Pilaat tahte won tih : « Maa mi yëwúɗ ë ? Ɓëy heedon a kélfë yí seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu paŋ yih ? »
36 Yéesú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur ki so' yaha nguur ki feey fi bee koon, tin súrgë yí së' ay soo haa'iɗ níi mi yëeyíh yëwúɗɗë ; ëe-ëe', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. »
37 Pilaat won ɗi tih : « Kon fu buur a ? » Yéesú won ɗi tih : « Fu wonte ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi beh. Te ɓëyí hom kaaf ka ɓéeɓ, helte nuf iña na won mi ra. »
38 Pilaat won ɗi tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat ɗúhëetté ëssín ɗeefiɗte yëwúɗɗë, won wa tih : « So' mi olay yii mín tíkú sun fi ɓëyí beh,

39 te ɗon ɓaahuu biti la-
haa Paak ɓéeɓ, mi ɗúhríɗ
ɗon ow yínë kasu. Ɗon
fahuuy biti mi yessiɗ ɗon
buuri yëwúɗɗë ë ? »
40 Tígí daaha, wa ɓéyrúté
unni wa sun wonu tih : «
Ëe-ëe' ! Ɗi neh ! Ɗúhríɗ
fun Barabaas. » Ɗeef ɗi fi
Barabaas fa banndi.

19

1 Filoon fi baaha, Pilaat
naha'te fúuɗɗëhí Yéesú
laraw.
2 Soldaarra ɓeyute ñap yu-
gusute baane, ɓekute ri af
Yéesú, tíkúté paltu luum sun
fi,
3 leɓuute ri wonu ri tih
: « Coleere buuri yëwúɗɗë
! » Wa na anuu rii fúuɗsë'
mbey.
4 Pilaat ɗúhëetté yëwúɗɗë
në, won wa tih : « Cëe mi ac
mi komɗoh ron ri ëssë, nda
ɗon yúh biti mi olay yii mín
tíkú sun fi ɓëyí beh. »
5 Tígí daaha, Yéesú ɗúhté,
ɓani baanii yëlbí a paltii lu-
umi. Pilaat won ɓëewë tih :
« Ɓëe' abah ! »
6 Kélfë yí seeyoh ya a
wohoh ya oluu wa Yéesú,
wa ɓéyrúté unni wa sun na
wonu tih : « Daaye ri kur-
wah ɓal ! Daaye ri kurwah !
» Pilaat won wa tih : « Ɓéyí
rí ɗon daayiɗ ɗi affon. So'
mi olay yii mín tíkú sun fi. »
7 Yëwúɗɗë wonu Pilaat tih
: « Kootii fun kadda'te ow sol
Koope, te ri wonte biti ɗi Koy
Koope. Kon ɗi waɗti hawun
húl ! »
8 Kela' Pilaat woni bah, ɗi
ɓaattee tíit.
9 Ɗi haalaatte faam,
meelte Yéesú won ɗi tih : «
Fu ɗúhë' dih ? » Yéesú hente
tiɗ, lofay ri.
10 Tígí daaha, Pilaat won
ɗi tih : « Fii soo tiil a ?
Fu yéeh biti mi mín ɗëe
yeris te mi mín ɗëe daayɗoh
kurwah a ? »
11 Yéesú won ɗi tih : « Fu
míméh yin yínë sah sun fi
so', henay yee yeɗ ɗo Koope
fa sun ɗa. Yii baa daa tah
bakaadi ɓëe' yeñ so' ɗoo na
ra luk buu gaan. »
12 Pilaat kola' daaha na
saam ɗee nay rii yeɗɗee
Yéesú rë. Ndaa yëwúɗɗë
ɓéyrúté unni wa wonu tih :
« Fu yeris ɓëyí bee ɗeef fu
ñéerëey a Sesaar*. Ɓëyí tík
afi buur, ɗeef haa' Sesaar. »
13 Kela' Pilaat unni yah,
ɗi ɗúhíɗté Yéesú fëel, antee
took ñaana na aattiyuu, hom
ëssë dérúu a la', na wonuu
yëwúɗɗë Gabataa ra.
14 Yiin fi baaha, tee'a'
a bisa míllë' waaji Paagi
yëwúɗɗë, bee laha' na' leelu
af ra. Pilaat won wa tígí
daaha tih : « Buuron abah !
»
15 Ndaa wa ɓéyrúté unni
wa na wonu tih : « Ɗi húlë
ɓal ! Ɗi húlë ! Daaye ri kur-
wah ! » Pilaat won wa tih : «
May daaye buuron kurwah
nam a ? » Kélfë yí seeyoh ya
wonu ri tih : « Henay Sesaar,
fun lahuy buur kay. »
16 Tígí daaha, Pilaat
yeɗɗa'te wa Yéesú, wa
daaye ri kurwah.

* **19:12 19.12** *Sesaar* : Bín fë, ɓëyí húmú hen buur di Rom ɓéeɓ dëekúu ɗaaha.

Daaji Yéesú kurwah
(Saame Maccëe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43)

Soldaarra yípútée ham Yéesú.
17 Di fi Yéesú daa enoh kurwahi, wa ɗúhúté gina, yullute tígë në wonuu « Këeŋ-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgotaa » di ébrë.
18 Lahuu wa ra, soldaarra daayute Yéesú kurwaha. Wa daayaaluute ow ana kay kurwah : ɓëyí yínëe paa'te Yéesú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu, Yéesú hompe leelaa.
19 Pilaat naha'te bíníi a tíkrëhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéesú fí ɓëy Nasaret, buuri yëwúɗɗë. »
20 Bi wulay tígë daayuu Yéesú rë gina, te unna bíníyú ébrë, lateñ a gerek, ow caak olute, yúhúté yee bíníyú rë.
21 Yee bíníyú baa ra neɓaay kélfë yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray bíní “buuri yëwúɗɗë” koon. Fu waɗti bíníyë biti “ɓëyí bee won ti daa ri buuri yëwúɗɗë”. »
22 Pilaat won wa tih : « Yee bíní mí rë, mi bíníté rí níi wocce. »
23 Daayuu soldaarra Yéesú níi wocce ra, wa ɓeyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndal ki wa. Wa anutee ɓeɓ búubée ké rí teru sun níi feey te lahay ɗíis ɗë,
24 wonu tih : « Génë biti yen ɗarun ri ɗaro raa, yen púlúf rí yen ot ɓëe' nay rii lahee ra. » Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te ɗah. Téerëe húmú won tih : *« Wa woruute yéré yí së', púlúfúté búubí së'. »*✡ Dee bíníyúu rí ɗaa ra, soldaarra paguu ri ɗaaha kep.
25 Yaafi Yéesú húmú caŋ hëbís kurwaha ɓani koyyaafa ɓeleɓ, a Mari ɓeleɓ Kolopas, a Mari fi ɓëy Makdalaa.
26 Yéesú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hëbísí, ɗi won tih : « Yaa ow, koohu abah. »
27 Di won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee ɓeɓpe yaafi Yéesú yeffe ri faami.

Húlí Yéesú
(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49)

28 Nda yee won Téerëe rë lah, filoon fi baaha, bi yúh Yéesú biti iña ɓéeɓ púlgísë'té leegi, ɗi won tih : « Mi sifirohte. »
29 Deef lahte yaadi líiffé bineegar húmú hatinni yaaha. Soldaarra yípútée ɓeɓ líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yullute ri ɓúk Yéesú na fahuu hënndí.
30 Díkísë' Yéesú bineegara, ɗi won tih : « Iña ɓéeɓ púlgísë'té. » Di sígímpé, yeɗɗohte lússé.

Yéesú tawute juun araal

31 Wahtu yi yaaha, ɗeef bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë ee saañ dale ra. Kélfë yí yëwúɗɗë fahuuy biti ɓúudé

✡ **19:24 19.24** Saame Kañaa ya 22.19

hom sun kurwah bis hílsëe, ɓaatte biti bisi hílsíi bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri biti ɗi naha' korsa'i kotti ɓëewë daayu ra†, ɓúudé yë këllú tígë.

32 Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute ɓëewë daayu a Yéesú rë, korsuute kotti bee ɗéɓ ɗë, ñeyute ana fa na, korsuute kotta.

33 Ɗi fi Yéesú nék, lahuu soldaarra ɗii na olute biti ɗi húlté níi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta.

34 Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a muluɓ yíppée nëe ɗúh.

35 Ɓëe' ɓílíɗ iñyee ra tíkké íllí në ngëey, te iña won ɗi ra laha' ɗaaha. Ɗi a faanaŋ fi yúhté biti iña laha' ɗaaha. Ɗon ot ɗi won iñyeh, nda ɗon gém ɗon ɓal.

36 Iñyaa ɓéeɓ laha'te ɗah, nda yee bíníyú Téerëe rë lah. Bíníyúté Téerëe bitih : *« Yuh yínë sah ii kon faana. »*✡

37 Bíníyúté biti ɓal : *« Wa ay yíiɗ ɓëe' wa jabu ri ra. »*✡

Haji Yéesú

(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56)

38 Filoon fi baaha, lahte ɓëyí hínú Suseef dék Arimate, payte Pilaat na, meelte ri ɓúudé fí Yéesú. Ɗi non taalibe yi Yéesú ndaa bi húmú neeh ri kélfë yí yëwúɗɗë, ɗi húmú teekiraay baaha. Pilaat tahiɗte ri, Suseef payte ɓeɓpe ɓúudé fë.

39 Tígí daaha, Nikodem ɓal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mëssée pay yérí Yéesú elek.) Wa kúrúté laakkoloñi yugusuu míirí boolluu a barbosaa, yi waɗtee mit kílë sabay éeyë.

40 Wa ɓeyute ɓúudé fí Yéesú, na líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di ɓaahuu ri yëwúɗɗë nen biti wa yahti hac ɓúudé.

41 Tígë daayuu Yéesú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mësúy nëe hacu húmú në.

42 Bi na saañ dale bisa na hílsúu yëwúɗɗë rë te kolom ka wulay daaha, wa ɗapute ɓúudé fí Yéesú në.

20

Kolohi Yéesú ɓúudé

(Saame Maccëe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkë 24.1-12)

1 Hagadi dímëesë, Mari fi ɓëy Makdalaa kolohte saañce tígë hacuu Yéesú rë. Laha' ri ra, ɗi ɗeef la'a húmú ɓúk luuya ra éccírúté.

2 Ɗi yíppée múkë Simoŋ Peer na a taalibii yínëe Yéesú kooya' ri ra, won wa tih : « Ɓúudé fí Yíkëe ɓeyute nuŋa, te fun yíih tígë kúrú rí rë. »

3 Tígí daaha, Peer a taalibii yínëe koluute na suu luuyin.

4 Wa húmú múkëyú múkëyë na suu wa ra. Bi

† **19:31 19.31** Bín fë, ɓëewë húmú daay ow kurwah wa faha' biti ɓëe' yíppí húl rëe, wa húmú korsuu kotti ɓëe' korsoo. ✡ **19:36 19.36** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 12.46 ; Kíní ɓëy Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21 ✡ **19:37 19.37** Saame Sakari 12.10

luk taalibii yínëe Peer gaaw, ɗi ɗéɓpé rí luuya.
5 Laha' ri ra, ɗi yérëntëhté
otte boyya filiɓ, ndaa ri
haalay.
6 Simoŋ Peer laha' daaha,
haalte na yeel boyya.
7 Boya húmú af Yéesú rë
homay a boyyi kayya ; ɗi
túlúñú túlúñë, hompe kay.
8 Taalibii yínëe ɗéɓpí lah
ra haala' daaha otte boyya,
gémpé biti Yéesú kolohte.
9 Yúhí biti níi a baaha, ɗeef
taalibe ya yíih yee faha' won
Téerëe rë doom, biti Yéesú
waɗtee koloh ɓúudé.
10 Taalibe yi ana ya koluu
daaha, suute faam.

Feeñiyohi Yéesú Mari fi ɓëy Makdalaa
(Saame Maccëe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)

11 Ɗi fi Mari, nimila' ri ra,
hom fëel fí luuya na looy. Ɗi
hom looya yérëntëhté filiɓ,
12 otte malaaka ana yi
ɓekuu búuɓ naa', tookute
tígë húmú fëndú ɓúudé fí
Yéesú rë, bee hompe hatna
húmú afa ra, yínëe hompe
hatna húmú paa' kotta ra.
13 Wa wonu ri tih : « Fu
looy yi yaa ow ? » Ɗi won
wa tih : « Ɓúudé fí Yíkíi së'
ɓeyute, te mi yéeh tígë kúrú
rí rë. »
14 Ɗi hom woni yii baa na
heeltoh, ɗi otte ow caŋke
hëbísí ndaa ri yéeh ɓëe',
ɗeef yaa Yéesú.
15 Yéesú won ɗi tih : « Fu
looy yi yaa ow ? Fu saam
wah ? » Bi haba' Mari biti
yaa wohohi meeya, ɗi won
ɓëe' tih : « Ɓahaa, daa fu
kúrë rí rëe, won so' tígë ɗap
fu ri ra, mi kale ri. »
16 Yéesú won ɗi tígí daaha
tih : « Mari ! » Ɗi yíssëhté
Yéesú në, won tih : « Rab-
buni ! » (daa ri yëeddëh di
ébrë).
17 Yéesú won ɗi tih : «
Ngana ham so' deh, ndah mi
lahay Baaso' na doom. Tílé
fu won koy-yaayyi so' biti mi
hom kotti saañi Baaso' na
daa Boffon ɗa, Koope fi so'
na daa Koope fon ɗa. »
18 Mari fi ɓëy Makdalaa
yíppée saañ, wonte taalibe
ya biti ɗi otte Yíkëe, léhínté
wë yee won ɗi ra.

Feeñiyohi Yéesú taalibe yi
(Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkë 24.36-49)

19 Sosaɗ na'i dímëesí
baaha, bi ɗeef taalibe ya
kaañuy kélfë yí yëwúɗɗë,
wa téyúuté faam. Yéesú
acce hente bereeh leelii wa,
won wa tih : « Cëlíirí yaawe
! Hëmíi jaamma ! »
20 Wona' ri wa iñyaa ra, ɗi
teeɓpe wa ya' yi a hatni yínii
araali. Keeññi taalibe ya sos
soso níi ola olu wa Yíkëe rë.
21 Yéesú wonaat wa tih
: « Cëlíirí yaawe ! Hëmíi
jaamma ! Di wola' so'
Baaso', so' mi wola' ron
ɗaaha. »
22 Kola' ri woni baa ra, ɗi
ëffé sun fi wa, won wa tih :
« Tëhí Ruuh-Peseŋ !
23 Ɓëyí ɗon baal ri
bakaaɗɗi, ɗeef Koope
baalte ri. Ɓëyí ɗon habiɗ
ɗi bakaaɗɗi, ɗeef Koope
habiɗte ri wa. »

Feeñiyohi Yéesú Toomaa

24 Toomaa fa na dëekúu
Síisë rë non taalibe yi sab-
boo a ana ya, ɗeefaay na ac
Yéesú rë.
25 Aya' ri taalibe yi kayya
wonute ri biti wa olute Yíkëe
rë, ɗi won wa tih : « Hém so'
mi olay daayiitti pontu ya
ya' ya, hém so' mi ɓekay kun
so' ílíyyë daayuu ri faana ra,
te mi ɓekay ya' so' lafi araali,
mii mëssí gém biti ɗi kolohte
ɓúudé. »
26 Nimila' bisi baa ɗeef
taalibe yi Yéesú téyëetúté
faam fa, Toomaa hompe a
wa ra, Yéesú acce hente
bereeh waa na won tih :
« Cëlíirí yaawe ! Hëmíi
jaamma ! »
27 Ɗi antee won Toomaa
tih : « Ɓeke kunu nuŋŋi ya'
yi so' fu olsoh ; ɓeke ya'u
araal so'. Yeɗɗe lah nuf ana,
fu gém ! »
28 Toomaa won ɗi tih :
« Daa fu Yíkíi së', daa fu Koope
fi so' ! »
29 Yéesú won ɗi tih : « Biti
fu otte so' daa tah fu gém ë ?
Ɓëyí gém së' te olay so', lahte
sos-keeñ. »

Yee tah téeríi bee koloh ra

30 Yéesú paŋke kimtaan
kay caak fíi taalibe yi, yi
yéŋké biti ɓíllúy téeríi beh.
31 Yee filiɓ téeríi bee nék,
ɓíllú biti ɗon gém biti Yéesú
daa Buura Koo fal ri ra, Koy
Koope. Te ɗon gém ɗii na
raa, ɗon ay pes ndah ɗi.

21

Kimtaani mbaala líif jén ɗë

1 Filoon fi baaha, Yéesú
feeñiyaatte taalibe yi ɓúk
laahi Tiberiyat*. Ɗi feeñiya'
wa ɗeh :
2 Simoŋ Peer a Toomaa
fa na dëekúu Síisë rë daa
húmú, a Natanayel fi ɓëy
Kanaa di Galile, a koyyi
Sebede, a taalibe yi Yéesú
ana kay.
3 Simoŋ Peer won wa tih
: « Mee saañ seeɓ ɗa. »
Wa wonu ri tih : « Caa fun
ñéerë' a ro fun ɓal. » Tígí
daaha, wa ñéerúuté haalute
gaala. Ndaa elgi baaha ɓéeɓ
wa habuy yin.
4 Yíilë' Koo ra, Yéesú acce
caŋke ɓúk laaha, ndaa taal-
ibe ya yíihsíih rí.
5 Ɗi won taalibe ya tih : «
Ɗon habute jén saa yaawe
? » Wa wonu ri tih : « Fun
habuy yin. »
6 Ɗi won wa tih : «
Yéesí mbaala hatna paa' ya'
ñamaa di gaala ra, ɗon
ay ham. » Tígí daaha, wa
yeesute mbaala. Mbaala
hampe jén, líif líifë níi wa
míníh ríi ɗúhíɗ mulaa.
7 Ow di taalibe ya, kooji
Yéesú, won Peer tih : « Yaa
Yíkëe ! » Kela' Simoŋ Peer
uni bah, ɗi yíppée ɓekoh
búubée ké rí húmú nís ɗí
na seeɓ ɗi ra, yíppée haal
mulaa.
8 Taalibe yi kayya ayuu a
gaala, na fasu mbaala líif jén
ɗë. Wa húmú wuluuy ɓúk
laaha, yee talluu wa ra waɗti
hena jaak tíméer (100).
9 Lahuu wa cépúté gaala
ra, wa olute jén tíkúté sun

* **21:1 21.1** *laahi Tiberiyat* : non tii ya na dëekúu laahi Galile ra.

kíi, mbúurú hompe hatni beh.
10 Tígí daaha, Yéesú won
wa tih : « Jénë ɗúhúu ron
ham ɗa, kúrí i koy na deh.
»
11 Simoŋ Peer haalaatte
gaala, fasse mbaala líif jén
ɗë, ɗúhíɗté rí ëssë. Jénë
ɓéeɓ hente koy tíméer a koy
sabay iip a koy éeyë (153), te
ɗee teem wa ra ɓéeɓ tahay
mbaala ɗaɗ.
12 Filoon fi baaha, Yéesú
won wa tih : « Ëyí ɗon ñam
! » Ow yínë sah di taalibe
ya kaañay rii meel daa ri
wah, ndaa wa yúhúté biti
yaa Yíkëe.
13 Yéesú leɓohte, ɓeɓpe
mbúurëe wora'te wa, ɗi
ɓeɓpe jénë ɓal hente ɗaaha.
14 Baa daa waali éeyë fë
feeñiyoh Yéesú taalibe yi,
këllúu rí ɓúudé rë.

Yéesú a Peer

15 Ñamuu wa níi wocute
ra, Yéesú meelte Simoŋ Peer
won ɗi tih : « Simoŋ fi Saŋ,
di faha' fu so' luk di fahuu
so' ɓëewí yee a ? » Peer won
ɗi tih : « Yíkëe, fu yúhté biti
mi faha'te ro. » Yéesú won
ɗi tih : « Lah tooppitee harri
so'. »
16 Yéesú meelaatte ri won
tih : « Simoŋ fi Saŋ, fu
faha'te so' a ? » Peer won ɗi
tih : « Yíkëe, fu yúhté biti mi
faha'te ro kay ! » Yéesú won
ɗi tih : « Lah níiré harri so'.
»
17 Ɗi wonil ri waali éeyë
fë tih : « Simoŋ fi Saŋ, fu
faha'te so' a ? » Yee meela'
ri Yéesú waali éeyë fë biti
nda ri faha'te ri ra, ɗúmëlté
keeña. Ɗi loffe Yéesú won
tih : « Yíkëe, fu yúh ɓéeɓ !
Kon fu yúhté biti mi faha'te
ro ! » Yéesú wonil ri tih : «
Lah tooppitee harri so'.
18 Mee roo won kaaf ka ra
ee : hena' fu kúkëy rë, daa fu
na húmú pokit afu geñuu, fu
pay tígí neɓa' ro ; ndaa tíl níi
fu ɓaha raa, fay ɓéyíɗ ya' yu,
ow kay pokiɗ ɗo geñuu, kúɗ
ɗë tígí fu fahaay naa pay. »
19 (Unna won Yéesú yaa
ra, ɗi hom teeɓa'i ɗee nay
húlée Peer ra. Peer ay
teeɓee ndami Koope ɗaaha.)
Yéesú antee tík won ɗi tih :
« Ñeye tal so'. »

*Yéesú a taalibee ɗi kooya'
ri ra*

20 Filoon fi baaha, Peer
heeltohte, otte taalibee
Yéesú kooya' ri ra na ac
filoon wa. Daa ri taalibee
húmú sígím nuf Yéesú
homuu wa ñama, meelte ɗi
fi Yíkëe ɓëe' nay rii yaaye
ra.
21 Ola' Peer taalibee ra, ɗi
meelte ɗi fi Yéesú won ɗi tih
: « A ɗi fi bee nék Yíkëe ? »
22 Yéesú won ɗi tih : « Mi
faha' biti ɗi pes níi mi nimil
raa, waal fu yaha yi na ? Fu
laha' biti fu ñee tal so'. »
23 Yaa bah, wona
líiwëlsë'té filiɓ fi ɓëewë
gémú Yéesú në rë biti
taalibii baa ii ñee húl.
Añcaŋ, Yéesú wonay biti ri
ii húl, ɗi won wono ndék tee
: « Mi faha' biti ɗi pes níi mi
nimil raa, waal fu yaha yi
na ? »
24 Ɗi fi taalibee sah-sah
daa ɓílíɗ iñyaa bíníté wë, te
fun yúhúté biti iña won ɗi ra
kaah.

25 Yéesú paŋke i yin kay
caak yi fu yéŋké biti ñeyun
yínë-yínë bíníyú koon, mi
lahte yaakaari biti téeré yë
ii ɗam feey fi beh.

Téerëe bíníyú tílëdí apootarra ra Kúnsëe

Téeríi bee bíníyú tílëdí apootarra. Daa ri téeríi ana fa bíní Lúkkë rë. Bee ɗéɓ ɗíi bíní rë won sun fi pesi Yéesú feey. Bee bíní rí bee ra nék, won sun fi filoon fi bee lawa' Yéesú sun-Koo ra, kaa'eeh ɗi líssí pes filiɓ taalibe yi, na ɓedda' wa a Ruuhi. Ɓëewí húmú gémú ɗii na suute haalute i gin caak na waariyu. Jamanii baaha buuri gaani Rom daa húmú ílíf i gin caak.

Téeríi bee won sun fi :
- yii leŋke saañi Yéesú sun-Koo *(1.6-11)*,
- yii leŋke cébí Ruuh-Peseŋ a jamanaa dala' jaŋaa filiɓ yëwúɗɗë di Yerusalem ra *(2.1-47)*,
- yii leŋke tolof toloffa lah jaŋaa ana' rii dal ra *(8.1-3)*,
- yii leŋke haali ngémë filiɓ fi ɓëewë yëwúɗ neh ra ti ɓëy faam Korney *(10.1-48)* ; ɓëy Añcos *(11.19-26)*, ɓëy Fílíp *(16.11-40)*, ɓëy Korente *(18.1-11)* a ginni kayya nen *(17.1-4, 10-12)*,
- yii leŋke hami Pool téyúté Yerusalem *(21.27-36 ; 22.24)*, kúrúté Sesare *(23.23-35)*,
- a yii leŋke kúrí Rom, na sehaaloh buuri gaana aattiya' ri (*27.1* níi *28.31*).

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay yúh ɗee laha' waarii Uni Nebi Yéesú-Kiristaa njiriñ níi tígí hom ow ëldúnë ɓéeɓ keloh ri ra.

Sehi Ruuh-Peseŋ

1 Ɓah Tewofil, iña bíní mí téerée ké së' ɗéɓ ɗë won sun fi iña paŋ Yéesú a iña yëeddë' rí rë ɓéeɓ dala'te dalaana níi

2 yiin ɓéyrú rí saañce sun ɗa. Balaa ri saañ sun, ɗi ñeya'te doolii Ruuh-Peseŋ nahte ɓëewë ɗi húmú tanis wa henute apootarri ra yee nay waa pagë ra.

3 Filoon fi húlí, ɗi feeñiyohte wa fi yah, ñeya'te wa pagaɗ caak teeɓpe wa biti ɗi ee pes ɗa kaah. Hente bis sabay iniil (40), hom níi rëe ɗi feeñiyoh wa wa ot ɗi, ɗi wone wa yii leŋke Nguur ki Koope.

4 Bisa ín, ɗi hompe na ñam a wa, ɗi won wa tih : « Ngënë wúlíi Yerusalem, séhí yee gap ɗon Baaso' ra, daa ri yee húmú wona' mi ron bitih :

5 Saŋbëtsë' a muluɓ, ndaa ɗon, tasse yutuuɗ ɗon ay bëtsúu a Ruuh-Peseŋ. »

Nimili Yéesú sun-Koo

6 Filoon fi baaha, wa fi apootarra homu a Yéesú rë meelute ri wonu tih : « Wahtaa nay fuu cëgírëeté nguur ki Israyel ra lahte aa Yíkëe ? »

7 Ɗi won wa tih : « Waal fon íníh jamanu a wahtu yi Baaso', daa ri lah sañ-sañ sun fi yii nay rii page ra kut.

8 Yúhí biti Ruuh-Peseŋ
ay cép sun fon, on ɗon
doole, ɗon hen seede yi so'
Yerusalem, Yúdée a Samari
ɓéeɓ, a tígí teem feey fa
ɓéeɓ. »
9 Kola' Yéesú unni yah, ɗi
kolohte feey íllí wë na saañ
sun-Koo. Lahte nérí yíppée
ac ɗappe rí íllí wë.
10 Ɗi na saañ, wa ho-
mute daa na yeelu sun-Koo,
ow ana yi ɓekuu búuɓ naa'
yípútée caŋ fíi wë,
11 wonu wa tih : « Ɓëy
Galile yi yeh, ɗon homu yi
dee ɗon na yíirú sun-Koo
? Yéesú fë koloh fíiyën
ɓéyrúté sun-Koo ra, di oluu
ron ri ɗi na saañ, ɗi ay
nimilee ɗaaha. »

Ɗee tansuu Macaas hente apootar ra

12 Apootarra koluute daŋa
daaha, bee na wonuu daŋi
Ëlíiffë rë, suute Yerusalem.
Daŋa wulaay a gina níi, han-
ndal ka waɗti hena kilomet
yíné.
13 Lahuu wa Yerusalem ra,
wa lawute sun faam, haalute
lasa na hoñuu waa tee'a' ra.
Wa húmú Peer, Saŋ, Saak,
Anndere, Fílíp, Toomaa, Bar-
talemi, Maccëe, Saak fi Alfe,
Simoŋ fi jammbaara a Yu-
daas fi Saak.
14 Wani Maryaama yaafi
Yéesú a i ɓeleɓ kay, a koy-
yaayyi Yéesú yaal tee'uu
daaha, faraah wa ɗage.
15 Lahte bis waalli yaaha,
Peer kolohte caŋke leelii
koy-yaayya filiɓ ngémë, ɗeef
wa warutee mit ow tíméer a
ow sabay ana (120), won wa
tih :
16 « Koy-yaayyi yeh, Ruuh-
Peseŋ húmú wonte yin yii
leŋke Yudaas fa kúɗ ɓëewë
habu Yéesú rë. Ɗi húmú
ñeya' Dawit na, wonte ri
Téerëe ; te yii baa waɗti laha
laho te laha' ɗaaha.
17 Yudaas húmú non fun
na, te ri húmú yerute légéyí
ti di yeruu ow fi ow fun na
bii nen. »
18 (Hélsë yínlúu rí yii
ɓosa paŋ ɗi ra, lomuu feey.
Ɗi keena' feey fi baaha.
Na keen ɗi ra, ɗi keena'
líhëh lowa lasse, liilla ɓéeɓ
búténté.
19 Yaa hente lëyëŋ filiɓ
Yerusalem ɓéeɓ. Kola'te
baaha, ɓëy Yerusalem
wonuu tígí daaha Hakel-
dama, daa ri : Feey fi ñif
ma.)
20 Peer tíkké won tih : « Di
yii leŋke ɗi fi baaha, nagajek
bíníyúté filiɓ téerí Kañaa
ya bitih : *“Faam fa hena
holoŋ, ow ɓan naa dék.”*✡
Bíníyúté biti ɓal : *“Ow kay
taha légéyí.”*✡
21 Lahte ɓëewí ewu yen
na deh, funi wa daa mësúu
ñéerë' a Yéesú-Yíkëe,
22 dala'te bín oluu yen Saŋ
Batis na bëtís rí rë níi a bee
këllúu rí leelii yen ra. Kon
di mín ɗíi man ɓéeɓ, waɗtee
lah ɓëyí haal fun na di wa
fi yaaha, seedeyiɗ Yéesú biti
ri kolohte ɓúudé. »
23 Tígí daaha, tii ow ana
capute : ɓëyí yínëe Suseef fa
na dëekúu Barsabaas mbée
Yústús rë, yínëe Macaas.

✡ **1:20 1.20** Saame Kañaa ya 69.26 ✡ **1:20 1.20** Saame Kañaa ya 109.8

24 Taalibe ya ɓéeɓ yefuute ɗaŋi Koope wonu tih : « Yíkëe, ɗo fa yúh yii hom keeñ ow ɓéeɓ rë, teeɓ fun ɓëe' tanis fu di wa fi ana yi yeh,
25 hen apootar tah tígí Yudaas fa hegoh légéyí saañce tígë waɗ ɗii na ra. »
26 Filoon fi baaha, wa púlúfúté wa fi ana ya, púlúfë keente sun fi Macaas. Ɗi yeeltee ɓaatoh apootarri sabboo a yínë yë në.

2

Cébí Ruuh-Peseŋ

1 Laha' Pantakot ra, ɓëewë gémú Yéesú rë ɓéeɓ tee'luute tígë në tee'uu wa merees ra.
2 Hom homo níi, wa keluute yodadi kola' sun man yodaɗ ngilaaw gaan nen, líiffé faam fa tooku wa ra del.
3 Wahtii baaha, wa olute i yin ti pereem nen, mada' kíi, hasla'te, bina-bina ɓéeɓ céppé ow fi ow waa na.
4 Wa ɓéeɓ yípútée líif a Ruuh-Peseŋ, ow fi ow waa na ɓéeɓ a yee ɓeya' ri Ruuha ra, na won wonaɗ kay.
5 Bín fë, ɗeef lahte yëwúɗɗí gémúté Koope níi gém, koluu ginna ëldúnë ɓéeɓ ayute dékúté Yerusalem.
6 Keluu wa yodada ra, wa ayute caakute níi caak, tee'uute, éemúté níi éem ndah ow fi ow waa na ɓéeɓ na keluu ɓëewë gémú Yéesú rë na wonu wonaɗɗa ɓapu wa ra.
7 Wa éemú éemë níi na wonu tih : « Ɓëewë në wonu yee ra, wa ɓéeɓ ɓëy Galile saa ɓal ?
8 Kon hena' ɗí níi ow fi ow yen na ɓéeɓ na keloh iña na wonu wa ra di wonada ɓap ɗi ra ?
9 Te filiɓ fi yen, yee koluu ginni Parta ya, yee koluu Médí, Elam, Mesopotami, Yúdée, Kapados, Ponto a Aasi ;
10 yee koluu Fírísí a Pamfili, yee Ésíp, yee koluu deya na wonuu Siren ra di Líbí ; lahte yi koluu Rom,
11 Keret a Arabi ; lahte yi yëwúɗ tígí-tígí, bokaay a yee ɗeefru yëwúɗɗë yooni wa ra. Te añcaŋ, yen ee waa keluu wonaɗɗi yen ɗa, wa na waariyu iñi gaanna paŋ Koo ra ! »
12 Wa ɓéeɓ éemúté, affi wa kúnëhté wa na wonantuu filiɓ fi wa tih : « Bee yi kan ? »
13 Ndaa lahte ɓëewí na ñaawlu wa fi ɓëewë gémú rë wonu tih : « Ɓëewí yee mani talla' waa hap yee raa ! »

Gonli Peer

14 Tígí daaha, Peer kolohte ɓani apootarri kayyi sabboo a yínë yë, ɗi ɓéyíɗté uni sun won tih : « Ɗon fi yëwúɗɗë a ɗon fa dékú Yerusalem ra ɓéeɓ, kúnsí nuffon ɗon síkírëh së' ndín ɗon yúh yee lah ra.
15 Di habuu ɗon ɗi affon lahaay ɗaaha, ɓëewí yee maniyuy. Yen homu siñaakaɗ kep ee !
16 Yee lah baa ra, yonente Suwel húmú wonte ri. Ɗi húmú won tih :

17 *“Koope won tih : Waalla*
nay míllée rë,
may hasla' Ruuhi so' sun fi
ɓëewë ɓéeɓ,
tuŋki ron yíssëh yonente
léhín woni so'.
I yin ay feeñiyoh tuŋkon,
ɓaha ya ay olee heey.
18 *Ahaŋkay ! Bín fë rëe,*
may hasla' Ruuhi so'
sun fi súrgë yí së', yaal
a ɓeleɓ
wa yíssëh yonente léhín woni
so'.
19 *May teeɓa' i kimtaan sun-*
Koo dín,
a iñi éemílë'té feey fi beh
ti ñif, kíi a i nér ɗúukëe nen.
20 *Na'a ay míif ñúus túɗ,*
céyín fë luum níi ti ñif nen,
balaa bisa nay aye Yíkëe rë
lah,
bisi gaana ñéerë' a ndam ra.
21 *Te ɓëyí fí dëek Yíkëe ɓéeɓ*
ay múc.”✡

22 « Ɗon fi ɓëy Israyel, síkíríi yee nay mi ron wone ra : Ɗon yúhúté biti Yéesú fí ɓëy Nasaret, ɗi ɓëyí Koope ñéerë'té a ri, yii hente kim-taan ɓéeɓ a iñi éemílë'té, Koope daa ñeya' ɗii na ɗi na an waa paŋ fíiyën.

23 Ɗi fi baa yaayute ti di faha' ri Koope fa maañci tíɓ baaha ra nen. Te ɗon daa hawu ri, ɗon fa tahu ɓëewë në ñéyíh woni Koope ra daay ɗi kurwah ra.

24 Ndaa Koope këlíɗté rí ɓúudé, múcëlté rí coono fi kúl kë. Baa daa teeɓa' biti kúl kë míméh ríi ham.

25 Nagajek Dawit húmú wonte yii bee sun fi :
“Mi ola' Yíkëe fíi së' faraah,
te hém ɗi ee hëbís së' rek,
mi lahay yii sídëe mí.
26 *Yii baa daa tah keeñ so'*
sos,
te unni neɓpe na ɗúh ɓúk së'.
May fanee a yaakaar !
27 *Ɗo fi Yíkëe, fii soo hel filiɓ*
kúl kë,
fii yeris so' mi ɓëwú, ɓúudé
fí së' yah.
28 *Fu teeɓpe so' waalla yuliɗ*
pesa ra,
fay home hëbís së', fu sosil
keeñ so'.”✡»

29 Peer ɓaatte won tih : « Koy-yaayyi yeh, cëe mi won ɗon níi lan : ciffi yen Dawit húlté, hacute, te luuyi ee gin yen ee níi a ɗeh.

30 Na húmú won ɗi woni baa ra, ɗeef ɗi húmú yonente, te Koope gappe ri, añohte ri biti ow di séttí ay rii lam ñaani nguur ka.✡

31 Bín fë, ɗi otte biti Buura Koo fal ri ra ay koloh ɓúudé, daa tah ɗi won biti ɗi heluy filiɓ kúl kë, ɓúudé fí ii yah.✡

32 Te fun ɓéeɓ fun mínú seede biti Koope këlíɗté Yéesú fë na wonuu ra ɓúudé.

33 Filoon fi baaha, ɗi ɓéyrúté tíkúté hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi. Ɗi fi Koo Boffa yeɗte ri Ruuh-Peseŋ fa gapa' ri ra, ɗi nampee rii hasla' ɓëewë në. Daa ri yee na olu ɗon te na keluu ɗon ɗee ra.

34 Dawit laway sun-Koo dé', ndaa ɗi wonte bitih :

✡ **2:21 2.21** Saame Suwel 3.1-5 ✡ **2:28 2.28** Saame Kañaa ya 16.8-11 ✡ **2:30 2.30** Saame Kañaa ya 132.11 ; 2 Samiyel 7.12-13 ✡ **2:31 2.31** Saame Kañaa ya 16.10

“Koo-Yíkëe won Yíkíi së' tih :
Tooke hëbís së', ya'i ñamaa fi
so' deh,
35 *níi bín nëy míi yíssée*
kaa'oh yu hen tíkëe yí
kottu ra.”✡
36 « Kon ɗon fi ɓëy tali Is-
rayel ɓéeɓ yúhí te ɗon ham
affon biti Yéesú fë daayu ron
kurwah ra, Koope fal ɗi fi
baaha Yíkëe a Buur. »
37 Unni yaa haalte ɓëewë
në húmú síkírúu rë, wa mee-
lute Peer a apootarri kayya
wonu wa tih : « Fun waɗti
pagun yi nék koy-yaayyi yeh
? »
38 Peer won wa tih : «
Lëfí pesaɗ, te ow fi ow
ɗon na ɓéeɓ bëtsú di tii
Yéesú-Kiristaa ɗon baalu
bakaaɗɗon. Hen ɗaaha
raa, Koope ay ron on Ruuh-
Peseŋ.
39 Te Ruuha gapa' Koope
baa ra, ɗon daa lahuu ri
ɗoni koyyon a séttën, a
ɓëewë dékú wul ra ɓéeɓ
ɓal, yee Koo-Yíkëe nay waa
dëeké fayu ra. »
40 Peer wonte wa i yin kay
caak na ɓaat waa héc, na
ɓedda' wa won tih : « Pëgí
níi ɗon fús di ɓëy jamanii
beh, wa fi ɓëewí ɓossa. »
41 Iña won Peer yaa ra, ow
caak waa na tahute wa, wa
bëtsúté. Yiin fi baaha, yii
mitte ow júnní éeyë (3.000)
ɓaatuute ɓëewë gémú rë.

Pesadi ɓëewë gémú rë

42 Kola'te baaha, ɓëewë
gémú rë caguute lok na
síkírúu iña na yëeddúu
apootarra ra, wa bokute
henute yínë, wa bokute
woruute mbúurëe, wa na
ɗagu yínë.
43 Ow fi ow waa na ɓéeɓ
yéŋké neeh faani, ndah
Koope ñeya' apootarra na
teeɓpe ɓëewë kimtaan a iñi
éemílë'té caak.
44 Ɓëewë gémú rë ɓéeɓ
henute yínë, yii wa lah ri
ɓéeɓ wa bok.
45 Wa yaay iña lahuu wa
raa, wa wora' hélsë filiɓ fi
wa, ow fi ow ɓéeɓ yeru yii
mín pay ɗee teem sohlii ra.
46 Yíilëe Koo ɓéeɓ, faraah
wa tee'ee filiɓ Faam fi gaani
Koope. Wa lah faammi wa
raa, wa bok wora' ñammi
wa, wa ñame a sos-keeñ
lëhíh nuf kay na,
47 wa njooɓe Koope. Wa
neɓuute ɓëewë ɓéeɓ. Te
yíilëe Koo faraah, Yíkëe ɓaat
filiɓ fi wa ɓëewë múcël rí rë.

3

Payi lëfëñídë

1 Lahte bis, Peer a Saŋ
na suu Faam fi gaani Koope
maasa'i ɗaŋa na lah wahtu
éeyë filoon fi lahi na' leelu
af ra.
2 Ɓeef lahte ɓëyí límú
lëfëñíɗ húmú tookke ílë na
wonuu Ílí wuna hom Faam
fi gaana ra. Faraah ɗi kúrúu
daaha tëekɗú në, saraatee
ɓëewë na haalu na ra.
3 Ola' ri Peer a Saŋ na
haalu ra, ɗi ɗaŋke wa hélíis.
4 Peer a Saŋ henute ri íl
jak, Peer won ɗi tih : « Yíiré
fun na noo ! »
5 Ɓëe' yíppé íllí sun fi
wa, na yeel wa, ndah ɗi
séentëhté yin waa na.

✡ **2:35 2.35** Saame Kañaa ya 110.1

6 Peer won ɗi tígí daaha
tih : « Mi lahay dérém !
May roo yere yee laha' mi
ra : Kolee fu til di tii Yéesú-
Kiristaa fí ɓëy Nasaret ! »
7 Peer antee ham ya'i
ñamaa fi ɓëe', na këlíɗ
rí. Kotti ɓëe' a púgúlúɓɓë
yíppée híin.
8 Ɓëe' foolte caŋke coltoŋ,
yampe na til. Ɓani apootarri
ana ya ñéerúuté, haalute
filiɓ Faam fi gaana, ɗi na til,
na fool, na njooɓ Koope.
9 Ɓëewë ɓéeɓ olute ri ɗi
na til, na njooɓ Koope.
10 Yúhúu ɓëewë biti yaa
ɓëe' na took saraatoh ílë na
wonuu Ílí wuna di Faam fi
gaana daaha ra, wa ɓéeɓ
tíitúté, éemúté waha wah
ɓëe' rë.

Yee won Peer filiɓ Faam fi gaana ra

11 Bi yeɗɗay ɓëe' Peer a
Saŋ, ɓëewë ɓéeɓ na múkëyú
waa na di tígë na wonuu
Mbaar mi Salomoo daaha ra,
ndah wa lísúu éem.
12 Ola' Peer yii bah, ɗi won
ɓëewë tih : « Ɓon fi ɓëy
Israyel, yee waha' ɓëyí bee
ra éemíl ɗon yih ? Ɓon
yeeluu fun yi ɗee man fun
lahuu ham-ham mbée biti
fun ɓëewí júɓúté daa tah
ɓëyí bee til nen ?
13 Koope fi Abraham,
Koope fi Isaak, Koope fi
Yakop, Koope fi caacci yen
daa teeɓa' ndami súrgíi,
ndami Yéesú. Ɓon fi ɗon,
ɗon daa yaayu ri, ɗon
kaa'uute yúhí fíi Pilaat, te
añcaŋ, ɗi fi baa húmú caŋke
yeɗɗi koon.
14 Ɓon kaa'uute oli Yéesú,
ɗi fa sela te júɓ ɗë, ɗon
wonu ti yeris ɓëyí hawa' ow
húl daa génë' ɗon.
15 Ɓon hawruute ɓëe' na
ona' pesa ra ɗaaha, ndaa
Koope këlíɗté rí ɓúudé te
fun ɓéeɓ i seede.
16 Leegi ɗon oluy ɓëe' wah
bee ra te ɗon yúhú rí woo ?
Doolii tii Yéesú a gémë gémú
fun ɗii na ra daa tah ɗi wah
koloŋ ɗon ɓéeɓ na olu. »
17 Peer ɓaatte won tih :
« Koy-yaayyi yeh, filiɓ fi
baaha ɓéeɓ, mi yúhté biti
ɗoni kélfë yí rën yíih yúhë
daa tah ɗon ñeya' Yéesú
ɗah.
18 Ndaa Koope daa ñeya'
ɗaaha, paŋke yee húmú
won ɗi ñeya'te ri yonente ya
ɓéeɓ rë. Ɓi húmú wonte biti
Buura Koo fal ri ra ay ñee
mok.
19 Kon lëfí pesaɗ, ɗon
yíssëh Koope na nda ri baal
ron bakaaɗɗon.
20 Tígí daaha, Koo-Yíkëe ay
ron on jamanu hílsëe te ri ay
ron wola' Buura ɗi fal ri ra,
bee maañ ɗon ɗii saamiɗ ra,
daa ri Yéesú.
21 Yéesú-Kiristaa waɗti
homa sun na'-na' níi bín nay
cagaate iña ɓéeɓ rë, ti di
húmú maaña' ri won Koope
ñeya'te ri yonente yi sela yi
ra nen.
22 Nagajek, Mëyíis húmú
won tih : *“Koo-Yíkëe ay ron
wola' yonente ti so' nen, bi ay
ɗúhée heedon. Yii won ɗi ron
ɓéeɓ, lah síkírii rí.*

✡ **3:23 3.23** Saame Nérsí Kootaa 18.15, 18, 19

23 *Te ɓëyí fí síkírëey yonentii baa ɓéeɓ, ii nonlil ɓëewí Koope, ɗi hawu húl.”*✡
24 Te yonente ya ɓéeɓ, dala'te Samiyel✡ tíkëhté yee ayu filooni ra ɓéeɓ, wonute yii leŋke bissi yeh.
25 Yee gapa' Koope ñeya'te ri yonente ya ra bi ron ɓal, te ɗon lahute woɗ filiɓ yee pok Koope hanndal ki ɓani caaccon, na won ɗi Abraham bitih : *“May ñeyee ow yínë talu, mi barkel ɓëewë feey fa ɓéeɓ.”*✡
26 Ɗaaha, af ɗon daa ɗéɓpí tah Koope cépíɗ súrgíi. Ɗi wolte ri barkeli ron, ow fi ow ɗon na ɓéeɓ súugëh pagaɗɗi ɓossi. »

4

Yee tëekɗúu Peer a Saŋ këem rë

1 Bi homu Peer a Saŋ na wonu a ɓëewë di Faam fi gaani Koope, seeyoh ya, kélfíi wohoh yi Faam fi gaana a saduseŋŋa ayute.
2 Ɗeefuu wa Peer a Saŋ na waariyu ɓëewë biti di këllúu Yéesú ɓúudé, ɓëewë gémú ɗii na ra ay këllúu ɓúudé ɗaaha ra, keeññi wa haayte.
3 Tígí daaha, wa habute wa, téyúté wë. Bi dal Koo ñúkúf, wa yefute wa daaha níi kéy fín fë.
4 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, ow caak di ɓëewë na húmú síkírúu iña wonu apootarra ra gémúté. Ɓëewë gémú rë warutee mit ow júnní iip (5.000).
5 Kéy fín fë, kélfë yí yëwúɗɗë, ɓaha ya gina a yëeddëh yí kootii Mëyíis tee'uute Yerusalem.
6 Filiɓ fi wa, Haan seeyohi gaana húmú në, Kayif, Saŋ, Iliksaan a ɓëy faam seeyohi gaana ɓéeɓ.
7 Wa kalluute Peer a Saŋ kúrúté fíi wë, wa meelute wa wonu tih : « Daa yeɗ ɗon sañ-saña payuu ɗon lëfëñídí bee ra ? Daa nah ron ri ? »
8 Peer yíppée líif a Ruuh-Peseŋ, won wa tih : « Kélfë yí yeh ! Ɓaha yi yeh !
9 Hém paya payu fun lëfëñíɗ ɗë daa tah fun tëekɗú këem woteh raa,
10 ɗon fi yeh, a ɓëy tali Israyel ɓéeɓ, yúhí biti yee tah ɓëyí bee wah níi caŋ fíiyën rë, ow kay neh daa tah ɗi koloh : Yéesú-Kiristaa fi ɓëy Nasaret doŋ, bee ɗon húmú daayu ri kurwah, Koope këlíɗté rí ɓúudé rë daa tah.
11 Yéesú daa ɓëe' në wona' Téerëe bitih : *“La'a habuu taɓahoh ya biti lahay njiriñ ra daa míllë' ham lasa.”*✡
12 Daa ri mín yen sëmlë' kut : henay ri, lahay ɓëyí ee feey fi bee mín yen sëmlë'. »
13 Oluu ɓëy këemí gaana ɗee na wonuu Peer a Saŋ te wa ɓëewí jaŋiyuy, yíih yin ra, wa éemúté níi éem. Wa yúhúté biti ɓal wani Yéesú daa na húmú ñéerúu.
14 Wa olute ɓëe' payu ra caŋke hëbís Peer a Saŋ ɓal, tígí daaha, wa lahluy yii wonun wa.

✡ **3:24 3.24** Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13 ✡ **3:25 3.25** Saame Dalaana 22.18
✡ **4:11 4.11** Saame Kañaa ya 118.22

15 Wa nahuute ɗúhrí wë
ëssín, wa na anuu wonanta'
filiƀ fi wa tih :
16 « Yen ay hene ƀëewí yee
ɗíh ? Biti wa pagute kimtaan
wëerté ƀëy Yerusalem ƀéeƀ
te yen míníh ríi kaa'.
17 Ndaa yen warutee paŋ
níi yaa ƀanti líiwëlsë' gina :
yen hëƀël wë, wa ƀanti won
ow yii leŋke Yéesú fí bah. »
18 Tígí daaha, wa
dëekrúuté Peer a Saŋ,
kadduute wa ƀiiy wonu wa
tih : « Níi ɗon won ow mbée
ɗon waare yii leŋke tii Yéesú
rek ! »
19 Peer a Saŋ wonu wa tih
: « Ëlsíi yee lukki ñee waal
ra, ɗon won nda fun waɗti
síkírúun ɗon mbée Koope !
20 Fun dé', fun yúhúté biti
fun míníh héddëh yee olu
fun a yee keluu fun ra. »
21 Ƀëy këemë yaabaatute
na hëƀlëetú wë, ndaa wa
míllúutée wëe yeris. Wa
lahuy yii pagun wa níi wa
mín keen sun fi wa, ndah
ƀëewë ƀéeƀ na kañu ndami
Koope di yee lah ra.
22 Kíillí ƀëe' wah kimtaana
ra, lukke kíil sabay iniil (40).

Ɗee na ɗaguu ƀëewë gémú Yéesú rë

23 Yeɗɗuu wa ra, Peer a
Saŋ suute ɗeefrute këewí
wë, ƀíllúté wë iña wonu
kélfë yí seeyoh ya a ƀaha ya
gina wa fi yaa ra ƀéeƀ.
24 Keluu yaawa iña ƀíllú
wë yaa ra, wa yabute ƀéeƀ
na ɗagu Koo wonu tih : «
Koo-Yíkëe, daa fu sak sun,
feey fa, kísí fë a iña filiƀ fi
wa ƀéeƀ.
25 Daa fu ñee Ruuh-Peseŋ,
fu wonɗohte ciffi fun Dawit
súrgúu tih :
*“Ëy ëldúnë híigúu yi ɗeeha
ƀal ?
Heetta gapuu yi ɗeeha oroh ?*
26 *Buurra ëldúnë koluute
haa',
ƀëewë kúrú gina ra tee'uute,
tee'uute suu yejee Koo-Yíkëe
në,
suu yejee a Buura ɗi fal ri
ra.”*✡
27 « Te yee won Dawit ra
laha' ɗaaha, bee tee'uu Erot
a Poos Pilaat filiƀ gini bee ra,
ñéerúuté ƀëewí koluu i gin
kay a talli Israyel, na gapuu
súrgúu Yéesú, súrgíi selaa
fal fu ra.
28 Ɗaaha, wa pagute nufa
maañ fuu tíƀ di gaanaa ku a
di yee faha' fu ra.
29 Leegi, yeele ɗee na ga-
puu wa fun ra Koo-Yíkëe,
fu on fun fi súrgë yú fídí
waariyun fun unnu.
30 Teeƀee dooluu nda fun
ñeya' tii súrgúu Yéesú,
súrgíi seluu, fun pay
jéríɗɗë, fun paŋ i kimtaan
a iñi éemílë'té. »
31 Wocuu wa ɗaŋa ra, tígë
homu wa ra yíppée hégíyëh,
wa ƀéeƀ líifúté a Ruuh-
Peseŋ, yefluute na waariyu
Unni Koope a fít.

Di na pesuu ƀëewë gémú Yéesú rë

32 Wa fa gémú Yéesú rë
ƀéeƀ henute yínë, bokute
nuf. Ow yínë waa na, na
haageh won biti iñi ay teye

✡ **4:26 4.26** Saame Kañaa ya 2.1-2

afi na kut ; ëe-ëe', ƀëewë ƀéeƀ daa teyu alal ma.
33 Ɗee na seedeyuu apootarra kolohi Yéesú-Yíkëe ƀúudé rë lahte doole, te Koope onte ƀëewë gémú rë ƀéeƀ mali gaante.
34 Ow ñakay dara waa na, ndah ƀëyí fí lahte meey mbée faam waa na ƀéeƀ, paya' payoo yaay ri, kúď cadum fa
35 kom wa apootarra ; filoon fi baaha raa, hélsë woruu filiƀ fi wa, ow fi ow ƀéeƀ yeru yii mín pay ďee teem sohlii ra.
36-37 Man ti ƀëyí bee hínú Suseef húmú yaay meeyi, kúďté hélsë kompe wa apootarra ra nen rek. Ɓëe' dék Síipër, non tali Léwí. Apootarra húmú dëekúu rí Barnabaas. Iti fi tii baa daa ri : ƀëe' në on ow doole ra.

5

Anañas a Safira

1 Nampee húmú lah ƀëyí hínú Anañas, ƀelaa hínú Safira. Wa húmú lahuu feey, wa ƀéeƀ ana júƀúuté yaayute ri.
2 Ɗi ďappe hatni yíníi hélsë, kompe apootarra yee tas ďa, te ƀelaa ñéerë'té a ri yii baaha.
3 Tígí daaha, Peer won ďi tih : « Anañas, fu paŋ yi níi Seytaane na haal ro ? Fu felte Ruuh-Peseŋ, fu yeffe hatni yíníi hélsë yaaya' fu feey fa ra ďoo na !
4 Feey fa húmú buu neh hanaa ? Te yaaya' fu ri ra hélsë yuu neh ƀal a ? Kon haala' yi níi fa na paŋ pagadi bah ? Fu fel fun neh, ďoni Koope ! »
5 Kela' Anañas unni yah, ďi yeďďohte, keente húlté. Ɓëewë keluu yii baa ra ƀéeƀ tíitúté níi tíit.
6 Tígí daaha, wahambaane ya ayute yugusute ƀúudé fë, kúrúté ďapute ri.
7 Wahtu éeyë daa waď naa tíkëh, ƀeleƀ Anañas haalte, ďeef ďi yéeh yee lah ra.
8 Peer meelte ri won ďi tih : « Won so' nda yee yaayuu ďon feey fa ra teem hélsë yera' yaalu yee ra. » Ɓelaa won ďi tih : « Teem yaaha kay ! »
9 Peer won ďi tígí daaha tih : « Ɗon kaañuu yap Ruuhi Yíkëe kaañi baa ďíh, ďoni yaalu ƀéeƀ ana yi ďaaha ? Olsee, ƀëewë ďúhúu haji yaalu ra lahute ílë ee, te daa fu tíkëh në, wa yuluu kúrú ďeh. »
10 Wahtaa baaha, ƀelaa yeďďohte keente kotti apootara húlté. Wahambaane ya lahuu daaha ďeefute ri húlté ; wa yeeluutee rii kúď, hacute ri hëbís yaali.
11 Ɓëy ílí jaŋaa ƀéeƀ a ƀëewí kayya keluu yaa ra tíitúté níi tíit.

Kimtaanni caakka

12 Filoon fi baaha, apootarra pagute i kimtaan a iñi éemílë'té caak sun fi ƀëewë. Ɓëewë gémú Yéesú rë ƀéeƀ négírúuté Mbaar mi Salomoo.
13 Ow di ƀëewí kayya kaañay waa ďeefiď, añcaŋ, wa neƀuute ƀëewë níi neƀa'.

14 I ow caak, yaal a ɓeleɓ
gémúté Yíkëe në, ɓaatuute
waa na.
15 Ɓëewë yabute na ɗúhrú
jéríɗɗë waalla : yee fëndú
payaas, yee sun dil, wa na
sehu biti Peer yahti roomm-
boh raa, wuti yaha sëegú fí
daa leɓa faanni wa rek raa
sah, wa fahuute.
16 Lahte ɓëewí caakki
koluu ginna hëbís Yerusalem,
aye kúré i jéríɗ a ɓëewí
yébítëh daa na ham wa, wa
ɓéeɓ wahute.

Mokla moklu apootarra ra

17 Tígí daaha, seeyohi
gaana a ɓëewë ɓani wa
ñéerúu rë, daa wa goomali
sadusenna, yípútée eeñnja'
apootarra, koluute sun fi wa,
18 habruute wa ɓekute wa
kasu.
19 Ndaa malaaka di
malaaka yi Yíkëe acce elgin,
kúníssé íllí kasaa ɗúhíɗté
wë, won wa tih :
20 « Tílí ɗon saañ Faam fi
gaani Koope, ɗon waareye
ɓëewë yii leŋke pesi hasi bee
ɓéeɓ. » 21 Apootarra ñeyute
yee nah wa malaakaa ra,
suute Faam fi gaanin ɓaabin
cúɓ, na waariyu.

Wahtaa homuu wa Faam
fi gaana wa na waariyu
ra, seeyohi gaana a ɓëewí
dëekúuté took këem,
woluute ɓaha ya gina,
nahuute kalii apootarra
kasiin.
22 Ndaa lahuu wohoh ya
kasiin ra, wa ɗeefuy wa na.
Wa nimilute léhíní ɓëewë
wolu wa ra wonu wa tih :
23 « Lahuu fun ɗa, fun
ɗeefu kasaa téyúté níi hente
gíŋ, wohoh ya homute ílë.
Ndaa kúnsúu fun kasaa ra,
fun ɗeefuy ow filiɓ. »
24 Keluu kélfíi wohoh yi
Faam fi gaana a kélfë yí
seeyoh ya yii bah, affi wa
kúnëhté, wa na meelantuu
yee waɗti hen yii baa ra.
25 Ow daa míllë' ac ɗeeffe
wa daa won wa tih : « Ɓëewë
ɓeku ron kasu ra ínú filiɓ
Faam fi gaana, na waariyu
ɓëewë. »
26 Tígí daaha, kélfíi wohoh
ya a ɓëewí payute kalute
apootarra ndaa wa paguy
wa yin toñeh ɓëewë ay waa
yeese la'.
27 Filoon fi bee kaluu
wohoh ya apootarra
cëgírúté wë këemí gaani
yëwúɗɗë rë, seeyohi gaana
won wa daaha tih :
28 « Fun húmú kadduuy
ron wit waare yii leŋke
sun fi Yéesú ë ? Ndaa
ɗon kaa'uute keloh níi ɗon
líiwëlsúuté Yerusalem ɓéeɓ
a wonnon ! Ɓaatte biti ɗon
na anuu faha' tígí húlí sun fi
fun ! »
29 Ndaa Peer a apootarri
kayya wonu tih : « Ow
waɗti ñeya yee won Koope
ra, ndaa iña na wonu ɓëewë
rë neh.
30 Yéesú fë húmú legu ron
kurwaha níi húlté rë, Koope
fa na húmú jaamiyuu caacci
yen ra këlíɗté rí ɓúudé.
31 Te ɗi ɓéyíɗté rí, tíkké rí
hëbísí, ɗi hompe ya'i ñamaa
fi, ɗi hente kélfíi gaana a
Sëmlëhë, nda ɓëy Israyel lof
pesaɗ, wa baalu bakaaɗɗi
wa.
32 Funi Ruuh-Peseŋ daa
seedeyu iñyaaha, te Koope

on ƀëewë na ñeyu woni ra
Ruuh-Peseŋ fi baaha. »
33 Keluu ƀëy këemë unni
yah, keeññi wa haay haayo
níi wa na fahuu hawi
apootarra húl.
34 Ndaa, lahte fariseŋi
húmú filiƀ fi wa, hínú
Gamaliyel, ɗi non yëeddëh
yí kootii Mëyíis, ɗi ƀëyí
ƀëewë ƀéeƀ. Ɗi kolohte
caŋke leelii ƀëewë, naha'te
ɗúhrí apootarra ëssín
yutuuɗ paay,
35 antee won ƀëewë tih : «
Ɗon fi ƀëy Israyel, ëlsíi affon
ɗon olsoh yee na suu ron
page ƀëewí yee ra.
36 Maañay-maañay rek,
lahte ƀëyí hínú Tedaas acce,
tíkké afi ow gaan níi ƀëewí
mitute ow tíméer iniil (400)
ñeyute tala neh a ? Ndaa
hawuu ri húl rë, ƀëewë
húmú ñeyu tala ra hasluuy,
goomali wa múkké ë ?
37 Filoon fi baaha, jamanaa
na húmú kídúu ƀëy gina ra,
lahte ƀëyí hínú Yudaas dék
Galile, héccé ow caak ɗii na.
Ndaa hawuu ɗi fi baaha ra
ƀal, ƀëewë húmú ñeyu tali
ra ƀéeƀ hasluute.
38 Leegi mi won tee :
ngënë fëelíyíi ƀëewí yeh,
yéɗɗí wë saañ ! Yee tah wa
koloh ra a iña na pagu wa ra
kolaa ow kut na raa, wa ay
múuy ;
39 kolaa Koope na raa
nék, ɗon ii naa mín yin.
Wëettíyíi affon, toñeh ɗon
haa'uun Koope ! » Tígí
daaha, ƀëy këemë ñéerúuté
a yee won Gamaliyel ra.
40 Wa dëekrúuté apootarra
laƀiruute wa laraw, anutee
waa kadda' won yii leŋke
Yéesú në, yeɗɗute wa suute.
41 Apootarra koluute waa
na daaha, keeññi wa sosse
níi sos di yee tíkë' wë
Koope ƀëewí warutee súfúñ
af Yéesú rë.
42 Te faraah wa dékúu
filiƀ Faam fi gaana a filiƀ
faamma, wa waareye Uni
Neba wone biti Yéesú daa
Buura Koo fal ri ra.

6

Ƀëewí paana ya tansu habra'i apootarra ra

1 Waalli yaaha, bi na
ƀaatoh taalibe ya, yëwúɗɗë
na wonu gerek ra na capituu
sun fi yee límúu Israyel ra,
na wonu biti wahtii woruun
ñam faraah, ƀeleƀƀa yaalli
wa húlú hatni wa ra halu.
2 Tígí daaha, apootarri
sabboo a ana ya dëekúté
taalibe ya ƀéeƀ took, wonu
wa tih : « Fun míníh yeris
waarii Unni Koope af wora'
ñam.
3 Kon yen ay hene ɗee koy-
yaayyi yeh : ɗon ay tanse
ow paana filiƀ fon, ƀëewí
laasute wun, líifúté a Ruuh-
Peseŋ te teeyute níi teey, fun
déŋéen wë légéyí baaha.
4 Hen ɗaaha raa, fun ay
mín sígím ɗaŋa a waarii
Unni Koope. »
5 Ƀëewë ƀéeƀ ñéerúuté a
yee wonu apootarra ra, wa
tansute Ecen fa gém níi gém
líiffé a Ruuh-Peseŋ ra, Fílíp,
Porokoor, Nikanoor, Timoo,
Parmenas, a Nikkol fi ƀëy
Añcos, bee ɗeefiɗ yëwúɗɗë
yooni wa ra.

6 Wocuu wa ra, wa komute
wa apootarra. Apootarra
tíkúté ya' yi wa sun fi wa
ɗagirute wa.
7 Unni Koope ɓaattee
líiwëlsë', taalibe ya na
ɓaatuu caak Yerusalem, i
seeyoh caak ɓal gémúté
Yéesú.

Hami Ecen

8 Bi on Koo Ecen mal ɗi
caakke doole, ɗi dékë' paŋ
iñi éemílë'té a i kimtaan
gaan filiɓ fi ɓëewë.
9 Bisa ín, lahte yëwúɗɗí
sokute Ecen goneel. Wa
nonu ɓëy tígë na ɗaguu,
na wonuu Tígë në ɗaguu
ñaamma yeɗɗu ra. Ɓëewë
në tee'uu tígí daaha ra,
yee koluu Siren, yee Ilik-
saandiri, yee Sílísí, yee
koluu Aasi.
10 Filiɓ gonla ɓéeɓ, wa
míníh yin ɗii na, ndah Ruuh-
Peseŋ daa na teeɓ ɗi nufa
tah ɗi na won iña na won ɗi
ra.
11 Tígí daaha, wa yerute
i ow hélíis, ɓëewí ay wone
biti wa keluute Ecen na won
wonni ɓosse sun fi Mëyíis a
sun fi Koope.
12 Ɗaaha, wa hëwrúuté
Ecen a ɓëy gina, ɓaha ya
gina a yëeddëh yí kootii
Mëyíis. Ɓëewí yaa yípútée
hen Ecen kírtíŋ habute
ri, kúrúté rí këemí gaani
yëwúɗɗë.
13 Wa kúrëelúuté i mbata
seede ɓal yi wonu tih : «
Ɓëyí bee dékë' won ɓos sun
fi Faam fi gaani selaa a sun
fi Kootaa !
14 Fun keluute ri na won
biti Yéesú fí ɓëy Nasaret fi
baa ay poo Faam fi gaani
Koope, ɗi lof ɓaah ya heliɗ
yen Mëyíis rë. »
15 Wonuu yii baa ra,
ɓëewë këemí gaana ɓéeɓ
henute Ecen íl jak, olute
biti kanama man kanam
malaaka nen.

7

Gonli Ecen

1 Seeyohi gaana meelte
Ecen won ɗi tígí daaha tih :
« Iña na wonu sun fu ra laha'
ɗaaha a ? »
2 Ecen won tih : « Ɗon
fi koy-yaayyee ke so' yeh,
baappee ke so' yeh, síkíríi
së' mi won ɗon. Ciffi yen
Abraham húmú homa' ri
Mesopotami balaa ri saañ
dék Haran ra, Koope fa lah
ndam ra húmú feeñiyohte
ri,
3 won ɗi tih : *“Kolee ginon,
fu hel mboko yu ndín, fu saañ
gina nay mi roo kúré rë.”*✡
4 Tígí daaha, Abraham
kolohte gini Kalde daaha,
saañce dékké Haran. Filoon
fi baaha, húlë' boffi ra,
Koope këlíɗté rí Haran
kúɗté rí gina homu ron
woteh bee ra.
5 Bín fë, Koope onay ri
feey deeha. Ɗi luk ɗii onay
guuttaa lukki yin ra sah di
feey, ndaa ɗi gappe ri won ɗi
tih : *“May yere ro feey fi bee
fu laha' ri, ɗoni ɓëy talu.”*✡
Añcaŋ, bín fë ɗeef Abraham
lahay koy doom.
6 Koope antee húmú tík
sun won ɗi tih : *“Yúhé biti*

✡ **7:3 7.3** Saame Dalaana 12.1 ✡ **7:5 7.5** Saame Dalaana 12.7

séttú ay dék gini henay bi wa ; wa ay naa habu ñaam, wa moklu lool níi hen kíil tíméer iniil (400).

7 *Ndaa ay tíl níi mi keen sun fi gina nay waa ñaamlee ra. Tígí daaha, wa ay naa koloh, wa ac jaamiyohi so' tígí deh."*✡ »

8 Ecen ƀaatte won tih : « Koope antee pok yin hanndal ki ƀani Abraham. Yee tíinndúu yee pok ɗi baa ra, ac biti ƀani ƀëy tali lecoh. Ɗaaha, Abraham lecce koohi Isaak waali peeye fa filoon fi límí ; ti ɗaaha nen, Isaak lecce koohi Yakop ; Yakop lecce koyyee ke ri daa caacci yen ra, wa fi kélfë yí talli sabboo a ana yi Israyel.

9 « Caaccaa ka yen yaa húmú eeñnjuute koy boffi wa Suseef níi yaayute ri, ɗi kúrúté Ésíp hente ñaam. Ndaa Koope ñéerë'té a ri,

10 kélíssé rí coono fi ƀéeƀ. Ɗi onte ri nuf tahte ɗi neƀa'te buuri Ésíp. Buura tíkké rí af gina, tíkké iña faami ƀéeƀ ya'i.

11 Filoon fi baaha, yaaƀ haalte filiƀ gina, laƀpe Ésíp ƀéeƀ a Kanaan. Ɓëewë súfúñúté súfúñí misikke, caacci yen lahuy yii ñamun wa.

12 Kela' Yakop biti pep ín yaayu Ésíp rë, ɗéƀpée wol koyyee ke ri daa caacci yen ra dín fë.

13 Waali ana fa payuu wa dín fë rë, Suseef teekirohte koy-baappi, wonte buur biti iña ƀëy faam wa.

14 Filoon fi baaha, Suseef kallirohte Yakop boffi, a ƀëy faami ƀéeƀ. Wa henute ow sabay paana a ow iip (75).

15 Yakop saya' Ésíp ɗaaha. Ɗi húlë' në, te koyyee ke ri daa caacci yen ra húlúu në ƀal.

16 Ɓúudé yí wë kúrúté, hacute hacaa ya húmú lom Abraham séttí Hamoor na a hélíis rë, di Sihem.

17 « Bi na húmú leƀoh wahtaa nay lahe yee gap Koope Abraham ra, tali yen na ƀaatti gaan, wa na ƀaatuu caak Ésíp.

18 Hompe níi lahte buuri acce filoon fe kúɗté gina, ɗi kéllëy yin yii leŋke Suseef na.

19 Buuri baa húmú nofa'te ƀëy tali yen, mokilte caacci yen níi túuycé wë bedi koyyi baakerri wa, wa húl.

20 Mëyíis límúu jamanii baaha, baakeri wunte níi wun, neƀa'te Koope. Ɗi yefute faam boffi níi hente céyín éeyë.

21 Ɗi míllúutée betu filoon fe, koy ki ƀelii buur píité rí, koɗte ri ɗi hente koohi.

22 Ɗaaha, Mëyíis yoonte pesadi ƀëy Ésíp níi ɗúmpé ces. Ɗi mínté won, te ri hereñce pagaɗ.

23 « Tílë' níi ɗi lahte kíil sabay iniil (40) ra, nufa payte yérí mboko yi, ƀëy tali Israyel.

24 Paya' ri yérí wë, ɗi otte ow di ƀëy Ésíp na mokil ow waa na. Tígí daaha, ɗi yejohte yíllírí ƀëe' na moklu ra, laƀpe ƀëyí Ésíp, ƀëe' húlté.

✡ **7:7 7.7** Saame Dalaana 15.13-14

25 Ɗi haba' biti koon
mboko yi ay yúh biti Koope
daa ñeya' ɗii na sëmlë'í wë,
ndeke wa yíih yin na.
26 Kéy fín fë, ɗi otte ow
ana di ƀëy Israyel na haa'uu,
ɗi na aattiya' wa won tih
: “Ɗon i koy-yaay yaawe !
Ɗon haa'uu yi ɗeeha ?”
27 Ndaa bee luk yínëe
doole waa na ra yeñce
Mëyíis, won ɗi tih : *“Daa fal
ro njíidí nay fun aattiyee ?*
28 *Fu faha' hawi so' húl ti di
hawa' fu koy ki Ésíbë aa' ra
neh a ?”*
29 Kela' Mëyíis unni yah,
ɗi hegohte saañce Majaan
hompe dín fë. Ɗi lahte koy
ana daaha.✡
30 « Kíil sabay iniil (40)
filoon fi baaha, malaaka
feeñiyohte Mëyíis njaar kíi
filiƀ dúuf, di luufa hom
hëbís daŋi Sinayii* ra.
31 Ola' ri yii bah, ɗi éem
éemë níi, na leƀoh olsohi
yee tígë. Tígí daaha, ɗi kelo-
hte un Koo-Yíkëe na won ɗi
tih :
32 *“Daa mi Koope fi ciffu
Abraham, Koope fi ciffu
Isaak, Koope fi ciffu Yakop.”*
Mëyíis tíit tíitë níi na saak,
kaañay ƀéyíɗ afi.
33 Koo-Yíkëe won ɗi tígí
daaha tih : *“Nísé ñafaɗɗa
kottu ; tígë hom fu ra tígí
selate.*
34 *Mi otte pesi misiga ho-
muu ƀëewí së' Ésíp rë. Mi
kelohte íiní wë, te mi cép
sëmlë'í wë. Leegi aye mi wol
ro Ésíp.”*✡ »
35 Ecen ƀaatte won tih
: « Ɓëy Israyel húmú kaa'uuy
Mëyíis níi wonute ri biti daa
fal ri njíidí nay waa aattiyee
woo ? Mëyíis fi baa daa ri
bee ñeya' Koope malaakaa
feeñiyohte ri filiƀ dúufë na
kaɗ ɗa, wolte ri nda ri hen
njíidí ƀëewí, sëmlë' wë rë.
36 Daa ri ɗúhíɗ wë Ésíp,
na paŋ ɗi iñi éemílë'té a i
kimtaan filiƀ gini baaha ra,
di kísí fí Bëhëerrë rë, a kíillí
sabay iniilla (40) homu wa
luufa ra.
37 Ɗi fi Mëyíis ƀal daa won
ƀëy Israyel bitih : *“Koo ay
ron wola' yonente ti so' nen,
bi ay ɗúhée heedon.”*✡
38 Húmú tee'uu ƀëy Israyel
luufa ra, ɗi fi Mëyíis daa
húmú hanndal ki caacci yen
a malaakaa na húmú won
ɗii na sun fi daŋi Sinayii
ra. Mëyíis liila' Unni Koope
daaha, Unna na tah ow pes
ɗa, te daa ri léhín yen fi ƀëy
Israyel wa.
39 Ndaa caacci yen húmú
kaa'uute síkírëhí, wa fahuuy
rii ot, na fahuu nimil Ésíp.
40 Wa wonu Aaron tih :
*“Yípíɗ fun yúul, këllëh fun
waala, ndah mbata Mëyíis fë
ɗúhíɗ fun Ésíp rë, fun yíih
yee homa' ri ra.”*✡
41 Tígí daaha, wa yugusute
ɗoon hente yúul, hawrute
na, wa na anuu bíyëh keeññi

✡ **7:29 7.29** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.11-22 ; 18.3-4 * **7:30 7.30** *Sinayii* : Daa ri daŋa húmú lap Mëyíis na yeɗ ɗi Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Ɗi na wonuu Horep ƀal. ✡ **7:34 7.34** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.1-10 ✡ **7:37 7.37** Saame Nérsí Kootaa 18.15 ✡ **7:40 7.40** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.1, 23

wa sosse níi sos di yii yéŋké
biti daa wa yugusiru affi wa
ri.
42 Koope súugë' wë daaha,
yerisse wa, wa na jaamiyuu
iña sun, ti di bíníyúu rí téerii
yonente ya ra nen bitih :
"Don fi ɓëy Israyel,
kúillí sabay iniilla (40) homu
ɗon luufa ra,
iña húmú hawu ron ra, ɗon
hawru so' wa a ?
Iña na húmú sarahu ron ra,
ɗon sarahu so' wa a ?
43 *Wa húmúy yi so' neh a ?*
Ndaa iñi yéŋké biti ɗon daa
yugusu wa a ya' yon,
ɗon jaamiyuu wa !
Ndah ɗon kúrúté taantii
yúulën Molok,
ɗon kúrúté huli yúulën Re-
fan,
daa tah may ron lëeyíɗ,
mi yeñ ɗon Babilon suc !"✡
44 « Homuu caacci yen lu-
ufa ra, taantaa na nédís wë
biti Koope ee leelii wa ra
húmú waa na. Ɓee húmú
naha' Koo ri Mëyíis rë, ɗi
yugusuu ɗaaha, Mëyíis yu-
gus mani bee húmú teeɓ ɗi
Koope ra.
45 Taantaa hellute caacca
tíkúu në rë. Ɓeya' Yosuwe
njíit kë rë, wa kúrúté taan-
taa gina liilu wa ra, bee
habra' wa Koope níi wa
líkúté ɓëewë dékú në rë.
Taantaa hom daaha níi bee
laha' nguur ki Dawit ra.
46 Ɓi fi Dawit, bi neɓa' ri
Koope, ɗi ɗaŋke Koo nda ri
mín ɗii taɓahiɗ Faam, ɗi fi
Koope fi Yakop.
47 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, Sa-
lomoo daa míllë' ríi taɓahiɗ
Faam fa.
48 Añcaŋ, Koope fa sunaa-
sun dékéh faam fi ow daa
taɓah ri, ti di wonuu ri
filiɓ téerii yonente ya ra nen
bitih :
49 *Yíkëe won tih : "Sun-*
Koo daa ñaani Nguur
ki so',
feey fa daa tíkíi kotti so'.
Ɓon ay soo mínée taɓahiɗ
faam ɗíh ?
Faam fi bi níi won ti daa mi
nay naa déké ?
50 *Daa mi sak yaa ɓéeɓ a ya'*
so' neh a ?"✡»
51 Ecen tíkké won wa
tih : « Ɓon fi yee ɗon
wooñnjuute, keeññon súhté
te nuffon likke ti ɓëewí lecuy
nen ! Ɓon dékúu kaa'a'i
síkírëhí Ruuh-Peseŋ ! Ɓon
ɓeyu caaccon kep !
52 Lahay yonentii caaccon
mokluy ri ! Wa lukuu hap
yee waariyu ayi Ɓëe'-júɓ ɗë,
te ɓëyí baaha daa ri bee
yaayu ron, ɗon hawute ri ra.
53 Ɓon daa liilu Kootaa
ñéyíɗ Koope malaaka ya na
ra, ɗon antee naa ñeyuy ! »

Húlí Ecen

54 Keluu ɓëy këemë unni
yah, keeññi wa haay Ecen
haayo níi madu ɓëewí sayu
sayo nen.
55 Ndaa bi líif Ecen a Ruuh-
Peseŋ, ɗi yíiɗté sun, otte
ndami Koope, Yéesú caŋke
hëbís Koope, hompe ya'i
ñamaa fi.
56 Ɓi won tih : « Ëlí kan
! Mi otte sun-Koo kúnsëhté
abeh, Koy-ɓëe' caŋke hëbís

✡ **7:43 7.43** Saame Amos 5.25-27 ✡ **7:50 7.50** Saame Isayii 66.1-2

Koope, hompe ya'i ñamaa fi. »
57 Tígí daaha, wa na
fogu sun, dapute nuffi wa,
yípírúuté rí,
58 ɗúhrúté rí filoon gina,
na tawu ri la' hawi húl.
Seede ya nísúté búuƀƀí
wë, déŋéenúté wë kúkëy
wahambaane hampe wa,
kúkëyë hínú Sool.
59 Bi na tawu ri ƀëewë
la', Ecen na ɗaŋ won tih
: « Yéesú-Yíkëe, téebílée
coonaa fi so' ! » 60 Ɗi antee
hen gítëp yekke, foŋke won
tih : « Yíkëe, ngana habiiɗ
wa bakaadi beh ! » Wona' ri
uni bah, ɗi lússé.

8

Mokla mokil Sool ƀëy ílí jaŋaa ra

1-2 Ɗi fi Sool nék, húmú
ñéerë'té a hawa hawu Ecen
húl rë. I ow di ƀëewí
gémúté Koope níi gém yu-
gusute ƀúudé fí Ecen hacute
ri, looyute ri looyi misikke.
Yiin hawu Ecen ra,
ƀëy ílí jaŋaa dalu mokil
mokli misikke yiin fin fa
di Yerusalem. Gét nëe
apootarra, ƀëewë tasu ra
ƀéeƀ hasluute filiƀ deyi
Yúdée a deyi Samari.
3 Ɗi fi Sool nampee caŋ
múklí ƀëy ílí jaŋaa. Kola'
ri daaha, na haal faam-ëe
faam, na fúul ƀëewë gémú
rë na ƀek wa kasu rek : yaal
neh, ƀeleƀ neh.

Waarii Fílíp Uni Neba di Samari

4 Tasaaruu ƀëewë gémú
rë, wa haalute filiƀ ginna na
waariyu Uni Neba.
5 Ɗi fi Fílíp kola' daaha
saañce gin di Samari na
waare ƀëy gina yii leŋke
Buura Koo fal ri ra na.
6 Ɓëy gina ƀéeƀ kúnsúté
nuffi wa na síkírúu rí, di yee
keluu wa ra a yee oluu wa ɗi
na paŋ kimtaan ra.
7 Wa olute biti lahte ƀëewí
caakki fí yúhté biti líkɗúté
yébítëh, te yébítëh yë yahti
ɗúh waa na raa wa foguu
fogoo. I lëfëñíɗ caak a ƀëewí
yíiƀúu yíiƀëe wahute ƀal.
8 Ɓaaha, keeññi ƀëy gina
sosse níi sos.
9 Balaa baaha, ɗeef lahte
ƀëyí húmú gina merees hínú
Simoŋ, ɗi luhusa' luhusoo.
Ɓëy gina húmú éemúté iña
na paŋ ɗi ra, te ri húmú tík
afi ow gaan.
10 Ɓëy gina ƀéeƀ, dala'te
bee lukki yin níi ƀëe' lukki
ƀaha ra húmú síkírúu rí
nuffi wa, na wonu tih : «
Ɓëyí bee daa ya' Koope kan
! Daa ri bee na wonuu Lukki
Gaan ɗa. »
11 Yee tah wa na húmú
síkírúu rí rë, haala' yee
homa' ri daa yii maañce ɗi
na éemíl wë a iña na luhus
ɗi ra.
12 Ndaa gémúu ƀëy gina
Uni Neba na waare Fílíp yii
leŋke Nguur ki Koope a ban
fi Yéesú-Kiristaa ra, yaalla a
ƀeleƀƀa ƀéeƀ bëtsúté.
13 Ɗi fi Simoŋ sah gémpé,
bëtsúté. Kola'te baaha, ɗi
na takeeh a Fílíp. Ɗi éempé
kimtaanna a iñi éemílë' yë
ɗi na ot ri page wa ra.
14 Apootarra húmú
Yerusalem ra, keluu wa biti
ƀëy Samari gémúté Unni

Koope ra, wa yejute Peer a Saŋ waa na.
15 Lahuu wa Samari ra,
Peer a Saŋ ɗagirute wa nda
Ruuh-Peseŋ cép sun fi wa,
16 ndée ri húmú liilay
ti cép sun fi wa koon ;
wa húmú bëtsúu tii Yéesú-
Yíkëe koon kut.
17 Tígí daaha, Peer a Saŋ
tíkúté wë ya', Ruuh-Peseŋ
céppé sun fi wa.
18 Ola' Simoŋ biti
apootarra na tíkú ɓëewë ya'
rek, Ruuh-Peseŋ na cép sun
fi wa ra, ɗi na yeɗ Peer a
Saŋ hélíis,
19 won wa tih : « Yérí
së' sañ-sañi bah so' ɓal, nda
ɓëyí mi tík ɗí ya' raa, Ruuh-
Peseŋ cép sun fi. »
20 Ndaa Peer won ɗi tih :
« Ɗoni hélsú ɓéeɓ yúlíi dín !
Fu haba' biti ɗee fu mín lom
yii Koope daa na ona' ri a ?
21 Fu lahay waal deh, fu
lahay yin deh ndah fu laday
íllí Koope.
22 Líké nufi ɓosa ɗoo na fu
baaloh Koo-Yíkëe nda ri baal
ro yii ɓosa hom afu baa ra.
23 Nagajek, mi otte biti
fu súulté keeñ te bakaaɗ
hampe ro ñaam. »
24 Tígí daaha, Simoŋ won
Peer a Saŋ tih : « Kon ɗëgírí
së' Yíkëe nda iña wonu ron
sun fi so' ra, yínë sah ɓan soo
naa kat. »
25 Seedeyuu wa, wa
waariyute unni Yíkëe daaha
níi wocute ra, apootarri
ana ya ɓeyute waala na
nimilu Yerusalem. Homuu
wa waala ra, wa waariyute
Uni Neba filiɓ gin caak di
Samari.

Fílíp a ɓëyí gaana dék Écëpí rë

26 Filoon fi baaha, malaaka
di malaaka yi Yíkëe won
Fílíp tih : « Tílé waal feey-
feey, fu ɓeɓ waala kola'
Yerusalem na saañ Gaasaa
ra. Ɗi waali ɗaayte. »
27 Fílíp yíppée koloh
saañce. Laha' ri waala ra,
ɗi otte ow. Ɓëe' ɓúc*, dék
Écëpí. Ɗi ow gaan nguur
ka : daa ri kúɗ alal mi
Kanndaas buuri ɓelii Écëpí.
Ɗi húmú ac jaamiyohi Koope
Yerusalem,
28 ɗi na nimil faam. Ɗi
hompe sun fi wëtíirí na jaŋi
téeríi yonente Isayii.
29 Ruuh-Peseŋ won Fílíp
tih : « Paye fu daɓ wëtíirí
bín. »
30 Fílíp daayce múkë na
saañ daɓaadi ɓëe'. Leɓa' ri
ra, ɗi kelohte ɓëe' na jaŋi
téeríi yonente Isayii. Tígí
daaha, ɗi meelte ri won ɗi
tih : « Fu hampe yin iña na
jaŋi fu ra saa ɓahaa ? »
31 Ɓëe' won ɗi tih : « May
habee yin na ɗíh te mi lahay
ɓëyí nay soo waa poysiree
? » Ɗi yíppée won Fílíp lap
wëtíirë took hëbísí. 32 Iña na
húmú jaŋi ri filiɓ Téerëe rë
daa wa yeh :

« Ɗi man ti har fi kúrú suu oolu oolo nen.
Ɗi ɗúhrëy un ti koy har fi baa fënúffë homu huuf nen.

* **8:27 8.27** Bín fë, ɓëewë në húmú légéyú nguur ki Écëpí rë di jamanaa hena' buura ɓeleɓ ra húmú ɓúcúu ɓúcëe, kaa' biti nuffi wa ay home ɗi fi buura na.

33 *Ɗi foŋkoyuy, kaaf ki naa-*
fute !
Daa nay wone woni séttí ?
Ɗi lahay koy níi púlé sét,
ndah pesi ɗúmëlúté feey fi
beh. »✡
34 Ɓëe' won Fílíp tih : « Teeɓ so' hém neɓa' ro, nda yonentaa wona' afi nda ri wona' ow kay ! »
35 Tígí daaha, Fílíp ɓeɓpe wona, ñeya'te ri unnee ke Téerëe yaa na waare ɓëe' Uni Neba won sun fi Yéesú rë.
36 Wa homute waala na suu níi wa fúsúté tígí lahte muluɓ. Tígí daaha, ɓëe' won Fílíp tih : « Yee muluɓ saa ? Yi kaa' so' mi bëtsú ? » [
37 †]
38 Filoon fi baaha, ɗi naha'te cëgírí wëtíirë. Ɗi céppé ɓani Fílíp ñéerúuté, wa haalute mulaa, Fílíp bëtíssé rí.
39 Ɗúhúu wë mulaa ra, Ruuhi Yíkëe pahte Fílíp kúɗté rí. Ɗaaha, ɓëe' ollay Fílíp, ndaa kaa'aay ɗi ɓeyaatte waali na saañ, keeña sosse níi sos.
40 Ɗi fi Fílíp fúsë' Asot, antee ɓeɓ waala ñeete ginoo gin na waare Uni Neba níi ri lahte Sesare.

9

Ɗee haala' Sool nonte jaŋaa ra

1 Filiɓ yaaha ɓéeɓ, Sool dékë' maannda' hawi taalibe yi Yíkëe húl. Lahte bis, ɗi payte otte seeyohi gaana,
2 woni biti ɗi bíníyíɗ ɗí unni ay kúrú filiɓ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra di Damaas, nda ɗi ɗeef na ɓëyí non waali Yéesú-Yíkëe rëe, yaha yaal mbée ɓeleɓ ɓéeɓ, ɗi mín ríi ham kúɗ ɗí Yerusalem.
3 Ɗi ɓeɓpe waali Damaas fa na saañ. Ɗi na leɓoh gina, ɗee a ɗeh, niiñ kola'te sun hawaante ri.
4 Ɗi lasohte feey, kelohte uni na won ɗi tih : « Sool, fu mokil so' yi ɗeeha ɓal Sool ? »
5 Sool tahte won tih : « Daa fu wa ɓahaa ? » Una won ɗi tih : « Daa mi Yéesú ! Daa mi ɓëe' na mokil fu ra !
6 Kolee leegi fu haal gina, fay teeɓu yee waɗ fuu paŋ ra. »
7 Ɓëewë wani Sool ñéerúu waala ra cagute, henute pë'. Wa keluute una, ndaa wa oluy ow.
8 Sool kolohte feey fa, wëdíssé íllí ndaa ri ollileh na. Tígí daaha, ɓëewë habute ya'a nookute ri, kúrúté rí Damaas.
9 Ɗi hompe waal éeyë daaha míméh ot, ɓaatte biti ɗi ñamay, hanay.
10 Filiɓ Damaas daaha, lahte taalibii hínú Anañas. Yíkëe feeñiyohte ri filiɓ yodaɗ dëekké rí won tih : « Anañas ! » Ɗi tahte won tih : « Yëew ! Fu won yi Yíkëe ? »
11 Yíkëe won ɗi tih : « Kolee fu saañ waala na wonuu Waala júɓ ɗë, fu haal faam Yudaas, fu meela' ɓëyí

✡ **8:33 8.33** Saame Isayii 53.7-8 † **8:37 8.37** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Fílíp won ɗi tih : « Gémú non ɗo raa, fu mín bëtsú ! » Ɓëe' tahte won tih : « Mi gémpé biti Yéesú-Kiristaa Koy Koope. »*

hínú Sool te dék Tarse ra. Ɗi hom ɗaŋ tígë homuu yen
bee ra kep,
12 te mi teeƀpe ri filiƀ
yodaɗ, ɗi otte ƀëyí hínú
Anañas haalte ɗii na, tíkké
rí ya' nda íllí nimil wërsëh.
»
13 Anañas won ɗi tih : « Yíkëe, ow caak wonute so'
yii leŋke ƀëyí ƀaa na a iñi
ƀossa ƀéeƀ paŋ ɗi ƀëewú di
Yerusalem ra.
14 Te ri aya' dee a sañ-saña
yeru ri kélfë yí seeyoh ya ra,
nda ri ham ƀëyí na dëek ɗë
ƀéeƀ. »
15 Yíkëe won ɗi tih : « Lahe ɗii na ƀal, mi tanisse
ri pagiri so' yii beh : ɗi nay
teeƀe heetti kayya a buurri
wa, a ƀëy tali Israyel tii so'.
16 Te so' may rii teeƀ coono
ya waɗ ɗii ñeya ra ƀéeƀ
ndah so' ra. »
17 Tígí daaha, Anañas
saañce. Laha' ri ra, ɗi haalte
faam fa, otte Sool tíkké rí
ya' antee rii won tih : «
Koy-yaaso', Yéesú-Yíkëe fë
feeñiyoh ro waala na ac fu
dee ra daa wol so' ɗoo na,
nda íllú nimil wërsëh, te fu
líif a Ruuh-Peseŋ. »
18 Tígí daaha, i yin ti kuf
nen yíppée ɗúh íllí Sool
keente, íllë wërsëhté ; ɗi
kolohte, bëtsúté.
19 Filoon fi baaha ɗi
ñampe, faana pënsëhté.

Waarii Sool di Damaas

Sool hompe i waal a taal-
ibe ya di Damaas daaha,
20 yíppée yam na waare
filiƀ ílíyyë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra, na won
ƀëewë biti Yéesú Koy Koope.
21 Ɓëyí fi keloh ɗi waareye
ƀéeƀ, éem níi wone tih : «
Bee ƀëe' në mokil ƀëewë në
dëekú Yéesú rë di Yerusalem
ra neh hanaa ? Mbaa ɗi ac
dee hami mani ƀëewí yaaha
neh, kom wa kélfë yí seeyoh
ya ? »
22 Ndaa Sool hampe yee
na won ɗi ra fiic na waare,
na poysiiɗ wa ɗee hena'
Yéesú Buura Koo fal ri ra.
Yii baa kúnté affi yëwúɗɗë
dékú Damaas daaha ra.
23-24 Til tílë níi, wa caguute
biti wa ay hap Sool húl. Wa
saamute i ow, yi cagu íllí
míirí* gina ƀéeƀ na wohu
na' a elek, fahuu hami hap ɗi
húl, ndaa ɗi fi Sool kelohte
baaha.
25 Tígí daaha, taalibe yi
Sool koluute elek kúrúté rí,
saamute dama ƀekute ri filiƀ
yëellúté rí énfí míirí gina.

Homi Sool Yerusalem

26 Nimila' Sool Yerusalem
ra, ɗi faha' ñéerë'í a taalibe
yi Yéesú daaha, ndaa ow
kaañay ri, ndah wa lekuuy
taalibe ki.
27 Tígí daaha, Barnabaas
daa míllë' ríi ƀeƀ, kúɗté rí
apootarra na, ƀílíɗté wë ɗee
tee'a' ɗi fi Sool a Yíkëe waala
ra, a ɗee wona' Yíkëe ɗii
na ra. Ɗi wonte wa ɗee na
húmú waareya' ri a fít yii
leŋke Yéesú në di Damaas
ra.
28 Kola'te baaha, Sool dalte
ñéerë' a wa filiƀ Yerusalem,
ɗi na haal na ɗúh, na waare

* **9:23-24 9.23-24** Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërëlúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yooƀe haal.

yii leŋke Yíkëe në, te neehay yin na.
29 Ɗi helay yëwúɗɗë na wonu gerek ra ɓal, na goneel a wa, ndaa wa fi ɓëewí yaa na fahuu hawi húl.
30 Keluu koy-yaayya ya filiɓ ngémë yii baaha, wa kúrúté rí Sesare. Daaha, wa yejute ri waali Tarse.
31 Moklilay wa ow ra, ɓëy ílí jaŋaa, dala'te Yúdée, ñeete Galile níi Samari ɓéeɓ na anuu lah jaamma. Wa na ɓaatuu yúh, na ɓaatuu neeh Yíkëe, te Ruuh-Peseŋ tahte wa na ɓaatuu caak.

Ɗee paya' Peer Ene ra

32 Ɗi fi Peer, bi hom ɗi wërë filiɓ gina faraah yérí ɓëewí Yéesú, lahte bis ɗi payte yérí yín Lidda.
33 Laha' ri ra, ɗi otte ɓëyí hínú Ene. Ɓëe' lëfëñíɗ, hente kíil peeye ɗi fanohte ri tigal.
34 Peer won ɗi tih : « Ene, Yéesú-Kiristaa payce ro. Kolee fu yugusiɗ afu tigal ku ! » Ɓëe' yíppée koloh.
35 Oluu ɓëy Lidda a ɓëy Saron biti ɓëe' wahte ra, wa ɓéeɓ kúnsúté keeññi wa Yíkëe në.

Kolohi Tabitaa ɓúudé

36 Húmú laha' ɓelii dék Yope hínú Tabitaa, maanam Dorkas di gerek. (Iti fi tii baa daa fandaay). Ɗi húmú taalibe. Ɗi húmú dékë' paŋ yin wun a habra'i ñëkíɗɗë.
37 Hom homo níi ɗi keente jér jamanu yi yaaha, ɗi húlté. Ɓëewë ayute ɓeyute ɓúudé fë yugusute ri, fëndúté rí lasi hom sun fi faam fa sun.
38 Taalibe yi ɓëy Yope keluute biti Peer ín Lidda, te bi gina wulay daaha, wa wolute ow ana woni Peer biti ɗi habra' wa yíppí ac gaaw.
39 Lahuu taalibe ya wonute Peer baaha ra, ɗi yíppée koloh ñéerë'té a wa saañce. Laha' ri ra, ɗi kúrúté lasa sun hom ɓúudé fë rë. Ɓeleɓba yaalli wa húlú rë ɓéeɓ leɓuute ri na looyu, na teeɓu ri búuɓɓë yugus Tabitaa homa' ri leelii wa ra.
40 Tígí daaha, Peer ɗúhíɗté ɓëewë ɓéeɓ ëssín, yekke na ɗaŋ. Kola' ri dah, ɗi yíssëhté ɓúudé fë në won tih : « Tabitaa, kolee ! » Wona bah, ɓelaa kúníssé íllí otte Peer, kolohte tookke.
41 Peer onte ri ya' ɗi kolohte, antee dëek ɓëewí Yéesú a ɓeleɓba yaalli wa húlú rë, teeɓpe wa ri ɗi na pes.
42 Ɓëy Yope ɓéeɓ keluute yaa, te ow caak gémúté Yíkëe.
43 Peer hompe yii maañce Yope daaha, di faam ɓëyí légéyë' hun hínú Simoŋ.

10

Wola'i Korney Peer na

1 Lahte ɓëyí húmú Sesare hínú Korney. Ɗi húmú kélfë goomal soldaarri ɓëy Rom na wonuu goomali Itali ra.
2 Ɓëe' a ɓëy faami ɓéeɓ húmú ɓëewí pokuute Koope na te wa neehute ri. Ɗi dékë' habra'i ñëkíɗɗí yëwúɗɗë a ɗaŋ Koope faraah.

3 Lahte bis, wahtu éeyë
filoon fi lahi na' leelu af,
di filiɓ yodaɗ, malaaka di
malaaka yi Koo haalte faami,
won ɗi tih : « Korney ! »
4 Ɗi na yeel malaakaa
faana ɓéeɓ na saak, won
tih : « Baaha yi Yíkëe
? » Malaakaa won ɗi tih
: « Koope kelohte ɗaŋŋu,
otte iñi wunna na pagiɗ fu
ñëkíɗɗë rë, hampe wa afi.
5 Leegi wole i ow Yope,
wa pay ɓëe' hínú Simoŋ na
wonuu Peer ra, wa won ɗi
ac.
6 Ɗi hom faam ɓëyí légéyë'
hun hínú Simoŋ, dék ɓúk
kísí fë. »
7 Saya' malaakaa na húmú
won a ri ra, Korney dëekké
ow ana di súrgë yí a soldaar
yínë bi pokohte Koope na di
soldaarra homu légéyí rë,
8 ɓílíɗté wë iña ɓéeɓ antee
waa wol Yope.
9 Kéy fín fë, homuu wa
waala wa na suu, na leɓuu
Yope ra, ɗeef Peer lappe ɗaŋ
Koope sun fi faam fa, bee
laha' na' leelu af ra.
10 Yaaɓ hampe ri daaha
nék, nufa tasse ñam. Ɗi
homu pagiɗ ñam, lahte yii
feeñiyohte ri.
11 Ɗi otte sun-Koo
kúnsëhté, lahte yii na cép
në man ndíimíi gaani nuffa
habu habo nen, tíkëhté feey,
12 heetti raɓɓa ɓéeɓ ho-
mute filiɓ : yee lahuu kot
iniil ra, yee na fasuu ra, a
heetti yakka.
13 Lahte uni won ɗi tígí
daaha tih : « Kolee Peer !
Hawe fu ñam ! »
14 Peer tahte won tih : «
Ɗamaay Yíkëe ! So' mi
mësëy ñam yii kadduute, yii
laday. »
15 Una wonil ri tih : «
Yii Koope wonte biti lante,
ngana haba' ri yii laday. »
16 Wa ñeyute unni yaa níi
hente waal éeyë, ndíimëe
yíppée lawaat sun.

17 Filoon fi baaha, Peer
hompe na níɓ iti fi yee waɗti
hen yee ot ɗi baa ra. Filiɓ
yaaha ɓéeɓ, ɓëewë Korney
húmú wol wa ra meelsuute
faam Simoŋ níi wa lahute ílí
faam fa.
18 Wa dëekrúté wonu tih :
« Simoŋ fa na wonuu Peer ra
ee faam fi bee a ? »
19 Peer hompe rek na níɓ
sun fi yee ot ɗi ra, Ruuh-
Peseŋ won ɗi tígí daaha tih :
« Ole ! Lahte ɓëewí éeyë yí
ayute saamu.
20 Yípée cép fu ñéerë' a
wa. Ngana lah nuf ana na,
daa mi wol wa. »
21 Tígí daaha, Peer céppé
ɗeefiɗte wa won wa tih : «
Ɓëe' na saamu ɗon ɗa so'.
Ɗon sohluu yi koon ? »
22 Wa wonu ri tih : «
Kélfíi soldaarra na wonuu
Korney ra daa wol fun. Ɗi
ɓëyí júɓpé, neehte Koope
te yëwúɗɗë ɓéeɓ nawute
ri. Malaaka di malaaka yi
Koope daa túuy ɗí dëekrëhú
faami, ɗi keloh yee nay fu rii
wone ra. »
23 Léhínúu wë níi wocute
ra, Peer wonte wa haal filiɓ,
hampe wa nee'ute daaha.

Yíilë' Koo kéy fín fë
rë, Peer ɓeɓpe waala wa
ñéerúuté. I ow di koy-
yaayya filiɓ ngémë te dékú
Yope ra ñéerúuté a wa ɓal.

24 Bisa tíkëh në rë, ɗi lahte
Sesare, ɗeef ɗi fi Korney
dëekké mboko yi a kooyyi
gaanni, wa na sehu Peer.
25 Laha' Peer faam fa ra, ɗi
hom haal, Korney téebílëhté
rí yeɗɗohte kotta sígímíɗté
rí.
26 Ndaa Peer këlíɗté rí
won ɗi tih : « Kolee ɗo, so'
mi ow kep ti ɗo nen ! »
27 Ɗi hompe na goneel a
Korney níi ɗi haalte faam fa,
ɗeeffe ow caak filiɓ.
28 Ɗi won ɓëewë tih : «
Ɗon yúhúté biti yëwúɗɗë
mëmíh caŋ a ow kay mbée
haal faam wa maan ? Ndaa
Koope teeɓpe so' biti ow
waray haba' ow kay ɓëyí
laday mbée kaa' caŋ a ɗi.
29 Daa tah dëekúu së' ɗon
ɗa, so' mi yíppí koloh koloo
mi acce. Leegi mi faha' yúh
yee dëekúu së' ɗon ɗa. »
30 Korney won ɗi tih :
« Yíilsën aa', wahtu éeyë
filoon fi homi na' leelu af ti
bee nen, mi hom ɗaŋ faam
so', ɓëyí ɓekoh búuɓɓí na
tak hente fíi së' jalañ,
31 won so' tih : “Korney,
Koope kelohte ɗaŋu te ri
halay iñi wunna na pagiɗ fu
ñëkíɗɗë rë.
32 Kon wole i ow Yope,
wa pay dëekíɗ ɗë ɓëe' hínú
Simoŋ, na wonuu Peer ra.
Ɗi hom faam ɓëyí légéyë'
hun hínú Simoŋ, dék ɓúk
kísí fë.”
33 Wona' so' ɓëe' unni
yaa ra, mi yíppée wol i
ow dëegú, fu acce ; eera !
Fun ɓéeɓ ayee fíi Koope ee,
síkírëhí yee wol ro Yíkëe fun
na ra. »

Gonli Peer faam Korney

34 Tígí daaha, Peer ɓeɓpe
una won tih : « Mi anti
yúh kah-kah biti Koope
génëntëlëey ow.
35 Ɓëyí në ɓéeɓ a heedi
mín ɗíi hen, ɗi neeh Koope
te page yii júɓpé, ɗeef ɗi
neɓa'te Koope.
36 Ɗon yúhúté biti Koope
wola' ɓëy IsrayelUni Neba
kúɗ jaammaa ra, te jaammii
baaha, ɗi ñeya' ri Yéesú-
Kiristaa na, ɗi fa daa Yíkíi
ɓëewë ɓéeɓ rë.
37 Ɗon yúhúté yee lah
Galile ra tíkké Yúdée ɓéeɓ
rë, filoon fi bee na húmú
waariya' Saŋ biti ɓëewë
warutee bëtsú rë maan ?
38 Ɗon yúhúté biti Koope
cépíɗté Ruuh-Peseŋ sun fi
Yéesú fí ɓëy Nasaret, onte
ri doole maan ? Ɗon
yúhúté biti Yéesú húmú
haalte ginna ɓéeɓ ɓal, ɗi na
paŋ yin wun, na pay ɓëewë
yébítëh na ham wa ra maan
? Koope daa ñéerë' a ri daa
tah ɗi mín paŋ iñyah.
39 Te fun fi yeh, fun i seede
di iña paŋ ri Yerusalem
a ginni kayyi yëwúɗɗë rë.
Ɗi antee daayu kurwah,
hawute húl.
40 Koope këlíɗté rí waali
éeyë fë, onte ri feeñiyoh ow.
41 Ɗi feeñiyaay ɓëewë
ɓéeɓ, ɗi feeñiyoh fun fi yee
Koope maañ fun tanis fun
henute seede yi ra, te fun
ñamute, fun hanute a ɗi
filoon fi bee këllë' rí Koo
ɓúudé rë.
42 Ɗi nahte fun waarii
ɓëewë, fun seede biti daa
ri ɓëe' Koope fal ri aattiya'i

ɓëewë në pesu ra a yee húlú
rë.
43 Yonente ya ɓéeɓ wonute
sun fi biti ɓëyí fí gém ɗii na,
Koope ay ñee'ee ɗii na, baal
ɓëe' bakaaɗɗi. »

Cébí Ruuh-Peseŋ sun fi
ɓëewë yëwúɗ neh ra

44 Bi hom Peer na won
a wa na saañ, Ruuh-Peseŋ
yíppée cép sun fi ɓëewë në
síkírúu rí rë ɓéeɓ.
45 Yëwúɗɗë gémú Yéesú
wani Peer ñéerúu daaha ra,
affi wa kúnëhté oluu wa biti
Ruuh-Peseŋ fa na ona' Koope
ra céppé sun fi ɓëewí yëwúɗ
neh ra sah book.
46 Wa yúhúu baaha biti wa
keluute wa na wonu i wonaɗ
kay, wa na kañu gaanaa ki
Koope. Tígí daaha, Peer won
tih :
47 « Daa mín kaa' ɓëewí
yee bëtsú filiɓ muluɓ, wa fa
Ruuh-Peseŋ cép sun fi wa ti
yen nen ra ? »
48 Ɗi antee naha' bëtsí wë
di tii Yéesú-Kiristaa. Filoon
fi baaha, wa ɗagute Peer wa
hom i waal waa na daaha.

11

Ɓíllí Peer ɓëewë yee lah
ra

1 Filoon fi baaha,
apootarra a koy-yaayya
homu Yúdée rë keluute biti
lahte ɓëewí yëwúɗ neh ɓal
gémúté Unni Koope.
2 Tílë' níi Peer nimilte
Yerusalem ra nék, yëwúɗɗë
gémú Yéesú rë na capituu
afa
3 wonu tih : « Fu haalte
faam ɓëewí yëwúɗ neh te fu
bokke a wa ñam ! »
4 Tígí daaha, Peer na an
waa ɓílíɗ iña lah ra ɓéeɓ
yínë-yínë won tih :
5 « Mi húmú Yope ma na
ɗaŋ, lahte yii feeñiyohte so'
filiɓ yodaɗ : mi ot yii kola'te
sun-Koo na cép, man ndíimíi
gaani nuffa habu habo nen
tíkëhté feey hëbís së'.
6 Kénsë' mi filiɓ ra, mi ot
raɓɓi lahuu kot iniil, yee raɓ
luuf, yee raɓɓi fasuu fasoo,
yee i yak.
7 Tígí daaha, mi kelohte
uni na won soo na tih :
“Kolee Peer ! Hawe fu ñam
!”
8 Mi won ɗi tih : “Ɗamaay
Yíkëe ! Yii kadduute, yii
laday mësëy haal ɓúk së'.”
9 Una kola'te sun wonil tih
: “Yii Koope wonte biti lante,
ngana haba' ri yii laday.”
10 Funi ñeyute unni yaa
níi hente waal éeyë, ndíimëe
lawaatte sun.
11 Wahtaa yíníi baaha, ow
éeyë lahute faam fa húmú
mí rë. Wa koluu Sesare wolu
soo na.
12 Ruuh-Peseŋ antee soo
won tígí daaha tih : “Kolee
fu ñéerë' a wa. Ngana lah
nuf ana na.” » Peer tíkké
won tih : « Koy-yaayyi pëenë
yée ke yen yee filiɓ ngémë
ñéerúu a so' yee ra, daa
ɓedu so' Sesare, funi wa haa-
lute faam ɓëe' wola' so' ra.
13 Ɗi fi ɓëe' na anti ɓílíɗ
biti ɗi ot malaaka haalte
faami, won ɗi tih : “Wole i
ow Yope, wa pay ɓëe' hínú
Simoŋ na wonuu Peer ra, wa
won ɗi ac.
14 Ɗi ay roo won unni nay
roo múclé, ɗoni ɓëy faamu
ɓéeɓ.”

15 Woca' ƀëe' ƀíllë, mi dal won rek, Ruuh-Peseŋ céppé sun fi wa fa faam fa ƀéeƀ, ti di húmú cépë' rí sun fi yen dalaanin nen.
16 Tígí daaha, nuf so' payte yee húmú won Yíkëe rë bitih : “Saŋ húmú bëtsë' a muluƀ, ndaa ɗon, ɗon ay bëtsúu a Ruuh-Peseŋ.”
17 Kon Koope tahiɗ wa oni baa ti di húmú tahra' ri yen nen bee gémúu yen Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na raa, mi yin na neh níi mí hécée a Koope ! »
18 Keluu ƀëewë unni yah, wa ƀéeƀ cépírúté keeññi wa, na kañu Koope wonu tih : « Ɓëewí yëwúɗ neh sah ƀal, Koope onte wa níi wa mín lof pesaɗ, wa liil pesa na ɗúméh rë ! »

Jaŋii Añcos

19 Filoon fi bee hawuu Ecen húl rë, ƀëewë gémú rë moklu moklo níi tahte wa hasluute. I ow waa na suute níi Fénési, yee suute Síipër, yee suute Añcos, ndaa waarii wa Unni Koope ƀéeƀ teem yëwúɗɗë në.
20 Añcaŋ, filiƀ fi baaha, lahte gémëh yí húmú filiƀ fi wa dékú Síipër a Siren, suute Añcos na waariyu ƀëewí yëwúɗ neh Uni Neba won sun fi Yéesú-Yíkëe rë.
21 Wa ñéerúu a doolii Yíkëe, tahte níi i ow caak yíssúuté Yíkëe në, gémúté.
22 Keluu ƀëy ílí jaŋii Yerusalem baaha, tígí daaha wa yejute Barnabaas Añcos.
23 Laha' ri ɗi otte mala cépíɗ Koope sun fi ƀëewë rë, keeña sosse níi sos, ɗi na won wa ham híin, wa ƀaatti pokoh Yíkëe në.
24 Ɓi fi Barnabaas nagajek ɗi ƀëyí baahte, líiffé a Ruuh-Peseŋ, gémpé níi gém. I ow caak gémúu Yíkëe në ɗaaha homa' Barnabaas daaha ra.
25 Ɓi kola' daaha, saañce Tarse saami Sool.
26 Ola' ri ri ra, ɗi kúɗté rí Añcos, wa ƀéeƀ ana homute kíil múlgús ƀëy ílí jaŋaa na daaha, yëeddúté ow caak. Te taalibe ɗéƀpí dëekúu kerceen Añcos daaha.
27 Jamanu yi yaaha, lahte yonente yi koluu Yerusalem suute Añcos.
28 Ɓëyí yínëe waa na hínú Agabus ra, bi teeƀ ɗi Ruuh-Peseŋ, yampe na won ƀëewë biti yaabi misikke leŋ haal filiƀ gina ƀéeƀ. Te di wona' ri ri, laha' ɗaaha jamanaa homa' Kúlët nguur ka ra.
29 Tígí daaha, taalibe ya koluute biti ow fi ow waa na ƀéeƀ yera' yii mín ɗíi yera', woluu koy-yaayya homu Yúdée rë.
30 Wa pagute yee wonu wa ra, yerute wa Barnabaas a Sool, woluute wa njíittí jaŋii ƀëy Yúdée.

12

Ɓëemí Saak a ƀegi Peer kasu

1 Jamanu yi yaaha, buura na wonuu Erot ra yampe na mokil i ow di ƀëy ílí jaŋaa.
2 Ɓi ƀëemrëhté Saak koy-yaafi Saŋ a jépíl.
3 Ola' ri biti yaa neƀa'te yëwúɗɗë rë, ɗi habrohte Peer ƀal filiƀ feedi mbúurú njeñe ya.

4 Ɗi haba' Peer ɗaaha,
ɓekke ri kasu, nahte goomal
iniilli yéŋké biti bina-bina
ɓéeɓ soldaar iniil, wa éytée
wohi. Filiɓ fi yaaha ɓéeɓ,
ɗi hampe nufi biti ɗi ay
rii aattiyee filiɓ ɓëewë biti
Paaga gét.
5 Peer téyúté hompe kasu,
ndaa ɓëy ílí jaŋaa yabute na
ɗagiru ri Koope rek.

Ɗee ɗúhë' Peer kasaa ra

6 Elgi bisa na waay Erot
aattiya'i ra koon, Peer
hompe na nee' hanndal
soldaar ana. Ɗi húmú
pokalsuu a níh tiiŋ ana,
ɓaatte biti i soldaar homute
ílí kasaa na wohu.
7 Ɗee a ɗeh, malaaka di
malaaka yi Yíkëe acce, lasa
ɓéeɓ na niiñ. Malaakaa
hente Peer pok-pok laf araal
yúunté rí won tih : « Yípée
koloh ! » Níh yí tiiŋŋa húmú
ya' ya ra yíppée pëkísëh.
8 Malaakaa won ɗi tígí
daaha tih : « Yugusee,
fu ɓekoh ñafaɗɗu. » Peer
paŋke yee won ɗi ri ra,
malaakaa ɓaatte won ɗi tih
: « Ɓekee paltuu fu ñee tal
so'. »
9 Peer ñeete tala, na ɗúh
kasaa. Filiɓ yaaha ɓéeɓ ɗi
habaay biti yaa kah-kah, ɗi
haba' biti rek ɗi hom heey.
10 Wa gétúté tígë homu
wohoh ya ɗéɓ ɗë, wa gétúté
ana fa, wa lahute ílí tiiŋka
púlëh gina ra. Ílë kúnsëhté
fíi wë, wa ɗúhúté. Ɗúhúu
wë rë, wa tílúté wun-wun,
ɗee a ɗeh, malaakaa helte
Peer.
11 Tígí daaha, ɗi na anti
yúh yee lah ra, ɗi won tih : «
Mi anti yúh biti yaa kah-kah
: Yíkëe daa wol malaakii,
sëmlë'té së' ya' Erot a yii
ɓosa na sehu yëwúɗɗë biti
ɗi ay soo rii paŋ koon ɗa. »
12 Gíníkë' Peer baa ra, ɗi
saañce faam Mari yaafi Saŋ
fa na wonuu Marka ra, ɗeef
i ow caak tee'uute ɗaŋ Koo
daaha.
13 Laha' ri laɓpe ílí faam
fa ra, súrgë ɓeleɓ hínú Rode
daa ac kúnsírí.
14 Yúhsë' rí un Peer ra,
keeña sos soso níi nufa paay
sah kúnsírí ílë ; ɗi daay
múkë, nimilte filiɓ woni biti
Peer daa ílë.
15 Wona' ri baaha ra,
ɓëewë na yabu ri doɗ, ndaa
ɗi na ɓaatti híiníɗ woni
biti yaa un Peer kaah. Tígí
daaha, wa wonu ti yaa waɗti
hena malaakii kon.
16 Filiɓ yaaha ɓéeɓ Peer
yampe na laɓ ílë rek. Míllúu
wëe pay níi wa kúnsúté ílë
rë, oluu wa ri, wa ɓéeɓ
éemúté.
17 Tígí daaha, Peer paŋke
yodaɗ ya' yi woni wa biti
unni wa ɓanti ɗúh sun.
Laha' ri filiɓ ra, ɗi ɓílíɗté wë
ɗee ɗúhrë' rí Yíkëe kasaa ra.
Ɗi wonte wa biti ɓal lah wa
léhínún Saak a koy-yaayyi
kayya filiɓ ngémë baaha, ɗi
antee ɗúh saañce ílíy kay.

18 Yíilë' Koo kéy fín fë,
úlúm-úlúm fë misikke filiɓ fi
soldaarra, wa na meelantuu
tígë waɗti ñee Peer ra.
19 Erot saamɗohte ri níi
ndaa ɓo', ɗi oluy. Ɗi meel-
lirohte soldaarra wohu ra,
túuyë'té hawi wa húl. Erot
antee koloh Yúdée daaha

saañce Sesare, ɗi hompe i waal dín fë.

Ɗee húlë' Erot ra

20 Jamanu yi yaaha, ɗeef Erot neeƀa'te ƀëy Tíir a ƀëy Sidon. Bi ñami ƀëy Tíir a Sidon hom kola' gin Erot, wa fi yaa namutee pok biti wa pay oli. Wa gonlute a Balastus fa na tooppitoh iña faam buur ra, nahute ri habra', nda wani buur júƀë'.

21 Yiin lah bisa habu wa oli ra, Erot ƀekohte búubí buur ki, tookke ñaani nguur ki na anti won waa na fíi ƀëewë ƀéeƀ.

22 Ɓëewë ƀéyrúté unni wa wonu tih : « A see ow kut na woneeh ɗeh, Koope daa na won waay ! »

23 Ɗee a ɗeh, malaakii Yíkëe na pëyít ɗí, i cégín haalute ri ɗi húlté, ndah yee moommbira' ri ndami Koope ra.

24 Ɗaaha, unni Koope na ƀaatti líiwëlsë' na saañ rek.

25 Ɗúmlúu Sool a Barnabaas légéyí wë Yerusalem ra, wa nimilute Añcos ñéerúuté a Saŋ fa na wonuu Marka ra.

13

Ɗee tansuu Barnabaas a Sool ra

1 Di filiƀ ƀëy ílí janii Añcos, húmú lahte i yonente a i yëeddëh. Daa wa i Barnabaas, Simewoŋ fa na dëekúu Ñúul rë, Lúsíyús fi ƀëy Siren, Manahen bee ƀani Erot fa húmú kúɗ Galile ra koruu kúkëy rë, a Sool.

2 Lahte bis, wa homute na jaamiyuu Yíkëe wa na ooru, Ruuh-Peseŋ won wa tih : « Bérrí së' Barnabaas a Sool, wa paŋ légéyë dëekë' mí wë rë. »

3 Ooruu wa, wa ɗagute níi wocute ra, tígí daaha wa tíkúté ya' yi wa sun fi Barnabaas a Sool, pëkísúté wë suute.

Homi Barnabaas a Pool Síipër

4 Ruuh-Peseŋ wolte Barnabaas a Sool, wa suute Selasi ƀeyute gaal yullute Síipër.

5 Lahuu wa Salamine di Síipër rë, wa yabute na waariyu Unni Koope filiƀ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë rë. Wa húmú ñéerúu a Saŋ Marka, ɗi na habra' wa.

6 Wa húusúté Síipër ƀéeƀ níi wa lahute Pafos. Lahuu wa Pafos daaha ra nék, wa tee'uute a luhusoh hínú Bar-Yéesú, ɗi yëwúɗ. Ɗi húmú mbata yonente oroh.

7 Ɗi húmú non ƀëewë leƀuu Sersus Pawlus, gëernëerí gina ra. Ɗi fi Sersus húmú ƀëyí ñaañce. Lahte bis, ɗi dëekrëhté Barnabaas a Sool, ndah ɗi húmú faha'te síkírëhí Unni Koope níi faha'.

8 Ndaa ɗi fi luhusoha tii geregi hínú Elimaas ra, na bot wa, na faha' yahi nuf gëernëerë, kaa' ɗi gém Yéesú.

9 Tígí daaha, Sool fa na wonuu Pool ƀal ra, líiffé a Ruuh-Peseŋ, hente ri íl jak

10 antee rii won tih : « Ɗo fu feloh gaan, fu paga' ƀos kep, fu seytaane, fu wonay dara yin wun ! Waalli Yíkëe ƀéeƀ júƀpé, ndaa fu dékë'

faha'i ɗëllí wë ! Fii yeris yee
na paŋ fu ra a ?
11 Caa fu ot leegi ! Yíkëe
ay ƀéyíɗ ya'i sun fu, fu
búum kiis, fu olleh na'a.
» Ɗee a ɗeh, íllí Elimaas
yíppée mírëef, ñúussé túɗ.
Ɗi gíndëeyëhté hatinni yaa
ƀéeƀ na saam ƀëyí nooka ri.
12 Ola' gëernëer yee lah ra,
unna wonu sun fi Yíkëe rë
haalte ri níi ɗi yíppée gém.

Gonli Pool a ƀëy Añcos fi Písídí

13 Filoon fi baaha, Pool
a ƀëewë wani ñéerúu rë
haalute gaal Pafos, suute
Perse di Pamfili. Saŋ Marka
taka' a wa daaha, nimilte
Yerusalem.
14 Koluu wa Perse ra,
wa ƀeyaatute waala níi
wa lahute Añcos di Písídí.
Laha' bisa na hílsúu rë,
wa haalute tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra, tookute.
15 Janiyuu unna ɗúhë'
téeríi Kootaa ra a téeré yí
yonente ya níi wocce ra,
njíittí tígë wolute ow waa
na woni wa biti hena biti
wa lahute yii wonun wa oni
ƀëewë doole raa, wa mín
ƀeƀ una.
16 Tígí daaha, Pool kolohte
ƀéyíɗté ya'i won tih : «
Ɗon fi ƀëy Israyel a ɗon fi
ƀëewí kayya neehu Koope
ra, síkíríi !
17 Koope fi yen fi ƀëy Is-
rayel daa tanis caacci yen.
Ɗi ƀaatte tala na homuu wa
Ésíp rë, ɗi antee wa naa
ɗúhíɗ a ya'i ƀítté.
18 Hente yii mit kíil sabay
iniil (40) ɗi kúɗté wë rí lu-
ufa, ɗi na mújíɗ wë.
19 Filoon fi baaha, ɗi
múkílté heet paana Kanaan,
yeɗte ginni wa caacci yen,
hente yi wa.
20 Homi caacci yen dín fë,
waɗtee mit kíil tíméer iniil a
kíil sabay iip (450).
« Filoon fi baaha, Koope
saamiɗte caacci yen i laman
na kúrú gina níi a jamanii
yonente Samiyel✡.
21 Kola'te laman ki
Samiyel, wa meeluu buur.
Tígí daaha, Koope tíkíɗté
wë Sawul hente buuri wa.
Sawul koy Kís, ɗi non tali
Beŋsame. Sawul hompe kíil
sabay iniil (40) nguur ka.
22 Cépírë' Koope Sawul ra,
ɗi tíkíɗté wë Dawit nguur
ka, won tih : “Mi ot Dawit
koy Yéssée. Daa ri ƀëe'
neƀa' so' keeñ so' ra, ɗi ay
paŋ iña faha' mi ra ƀéeƀ.”
23 Di húmú gapa' wa ri,
Koope ɗúhrë' Sëmlëhí Is-
rayel filiƀ séttí Dawit, daa ri
Yéesú.
24 Balaa Yéesú ac, Saŋ
húmú wonte ƀëy Israyel
ƀéeƀ biti wa lof pesaɗ ndín,
wa bëtsú.
25 Te balaa Saŋ húmú
ɗúmël, ɗi won tih : “Ɗon
habuu biti daa mi wah ? So'
mi ƀëe' na sehu ɗon ɗa neh
dé' ! Cëe mi won ɗon : ƀëyí
baa ee ac filoon fi so' ra, te
mi haayayti liil kotti*.” »
26 Pool tíkké won tih : «
Koy-yaayyee ke so' yeh, ɗon
fi séttí Abraham, a ɗon fi

✡ **13:20 13.20** Saame 1 Samiyel 3.1-21 ; 16.1-13 * **13:25 13.25** *mi haayayti liil kotti* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *te mi yinte sah pëkísí níh yí ñafaɗɗi.*

ɓëewí kayya neehu Koope
ra, Koope wola' yen unni,
múclí yen.
27 Ɓëy Yerusalem nék a
kélfë yí wë yíih Yéesú daa ri
wah, wa yíih yee won unna
bíníyú yonente ya na janiyu
lahaa bisa na hílsúu faraah
ra. Kaa'eeh wa pagute yee
won unna ra, tíkúté Yéesú
húl !
28 Wa oluy yii mín tah
ɗi tíkú húl, wa anutee nah
Pilaat hawi.
29 Gétë' bee paguu wa ri
iña húmú won Téerëe sun
fi ɓéeɓ níi wocce ra, wa
cépírúté rí kurwaha, ɗapute
ri kolom.
30 Ndaa Koope këlíɗté rí
ɓúudé,
31 te ri feeñiyohte ɓëewë
wani húmú ñéerúu dala'te
Galile níi Yerusalem ra bis
caak, te ɓëewí yaa daa seede
yi fíi ɓëewë woteh.
32 Fun fi yee nék, fun ayu
waarii ron Uni Nebi beh :
yee húmú gapu caacca ra,
33 Koope pagiɗte ri yen fi
séttí wë níi mitte, bee këllë'
rí Yéesú ɓúudé rë. Ti ɗaaha
nen, Téeríi kañaa ya wonte
ri di kañii ana fa bitih :
“Daa fu Koy so',
dala'te woteh mi Boffu.”✡
34 « Koope këlíɗté Yéesú
ɓúudé, nda faana ɓanti yah.
Ɗi won ɗi tih :
“May ron on barke yi selate te
wëerté, yee húmú gap
mi Dawit ra.”✡
35 « Lahte tígí bíníyúuté rí
ílíy kay, won tih :
“Fii yeris so' mi ɓëwú, ɓúudé
fí së' yah.”✡
36 « Ɗi fi Dawit homa' ri
jamanii ra, húmú paŋke yee
faha' Koope ra, ɗi antee húl
hacute hëbís caacci, ɓúudé
fí yahte.
37 Ndaa ɓëe' Koope këlíɗ
ɗí ɓúudé rë, ɓúudé fí ñeyay
yah.
38-39 Koy-yaayyee ke so'
yeh, yúhí biti af Yéesú kep
daa tah baala' bakaaɗ na
wonu. Kootii Mëyíis míméh
tah Koope haba' ow ɓëyí
júɓpé ; ɓëyí gém Yéesú në
ɓéeɓ, Koope ay rii haba' ɓëyí
júɓpé.
40 Kon këlíi affon balaa yee
bíníyú téeré yí yonente ya ra
kat ɗon. Síkírii yee húmú
won Koope ra !
41 *“Don fa wonuy yin soo na*
ra síkírii !
Affon ay kúnëh, ɗon húl tík
sun ;
ndée filiɓ jamanee ke ron beh,
may ron paŋ yii fí yúhté biti
ow daa ɓíllë ɗon ɗi
koon
ɗon ii rii mëssí gém !”✡ »
42 Ɗúhúu Pool a Barn-
abaas tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra, ɓëewë
ɗagute wa biti bisa na hílsúu
rë nimil raa, wa mín ayaat,
nimilaat gonla dalu wa baa
ra.
43 Filoon fi bee tasaaruu
ɓëewë rë, yëwúɗ caak a
ɓëewí ɗeefrute wa yooni wa
ñeyute tal Pool a Barnabaas.
Wa ñéerúuté na gonlu, Pool
a Barnabaas na wonu wa biti
wa ham ɗee baaha' Koope
waa na ra híin.

✡ **13:33 13.33** Saame Kañaa ya 2.7 ✡ **13:34 13.34** Saame Isayii 55.3 ✡ **13:35 13.35** Saame Kañaa ya 16.10 ✡ **13:41 13.41** Saame Habakuk 1.5

44 Nimila' bisa na hílsúu
yëwúďďë rë, wonoh biti ƀëy
Añcos ƀéeƀ tee'uute síkírëhí
unni Yíkëe.
45 Oluu yëwúďďë ďee teyu
ƀëewë rë, wa eeñnjuute
Pool na botu ri, na solsuu ri.
46 Tígí daaha, Pool a Barn-
abaas ďapuy dara, wonu wa
tih : « Unni Koope waďti
ďéƀpí waariyun ďon koon
ndaa bi kaa'uu ron síkírëhí
wë teeƀa'te biti pesa na
ďúméh rë jomute ron. Leegi
cëe fun yíssëh heetti kayya
na book,
47 ndée Yíkëe túuycé fun
yii bee won tih :

“Mi falte ro fu hen niiñi heetta,
nda fu kúď unna na tah ow múc ďë tígí teem feey fa ƀéeƀ !”✡ »

48 Keluu ƀëewë yëwúď neh
unni yaa ra, keeññi wa
sosse, wa na kañu unni
Yíkëe. Ɓëewë Koope tanis
wa nay haale pesa na ďúméh
rë ƀéeƀ gémúté.

49 Unni Yíkëe hente lëyëŋ
deyi baa ƀéeƀ.
50 Yëwúďďë koluu daaha
nék olute ƀeleƀƀi gaan
músëerrë na jaamiyuu
Koope ra a ƀaha ya gina,
ƀekute wa nuf, na moklu
Pool a Barnabaas níi wa
líkúté wë gin wa.
51 Líkúu wë rë, wa paagute
pënë mí kotti wa, teeƀi wa
biti wa homuy kaah, wa
suute Ikoñum.
52 Wa fi taalibe ya Añcos
nék, keeññi wa sosse níi sos,
wa líifúté a Ruuh-Peseŋ.

✡ **13:47 13.47** Saame Isayii 49.6

14

Pool a Barnabaas di Ikoñum

1 Lahuu Pool a Barnabaas
Ikoñum ra, wa haalute tígë
na ďaguu yëwúďďë Koope
ra ƀal, wa wonute wonni
fí yúhté biti tahte yëwúď
caak a i ow kay caak gémúté
Yéesú.
2 Ndaa lahte i ow di
yëwúďďë yi kaa'uute gém,
na yahu nuffi ƀëewí kayya
yëwúď neh ra níi keeññi
wa haayte koy-yaayya filiƀ
ngémë.
3 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ,
Pool a Barnabaas homute yii
maañce Ikoñum daaha. Wa
wëelíyúuté Yíkëe, neehuy
iña na wonu wa ra. Yíkëe
onte wa sañ-sañi paguun
wa kimtaan a iñi éemílë'té,
teeƀa'i biti mala na waariyu
wa kola' ďii na ra kaah.
4 Kola'te baaha, ƀëewë
filiƀ gina ďaruute : ƀëewí
yee ñéerúté a yëwúďďë, yee
ñéerúuté a apootarra.
5 Yëwúďďë a yee yëwúď
neh ra, wani kélfë yí wë
cagute biti wa mokil Pool a
Barnabaas, wa tap wa la' níi
wa húl.
6 Yúhúu apootarri ana
ya baaha ra, wa heguute
yullute Likawni : di Lístër,
Derbe a ginna hatinni
yaaha.
7 Homuu wa ñeyi ílíyyí
yaaha ra, wa yabute ƀal na
waariyu Uni Neba.

Pool a Barnabaas di Lístër

8 Lahte ƀëyí húmú dék
Lístër, ɗi lëfëñíɗ ; ɗi mësëy
til ndah ɗi límú lëfëñíɗ.
9 Lahte bis, ɗi hompe na
síkírëh iña na won Pool ra.
Pool hente ri íl jak, otte biti
ngémí ƀëe' mín tah ɗi wah,
10 ɗi ƀéyíɗté uni sun won
ɗi tih : « Kolee fu caŋ cot ! »
Ƀëe' téƀpé kolohte na til.
11 Oluu ƀëy Likawni yee
paŋ Pool ra, wa wonu
wonadi wa tih : « Ala ya
yíssúu ow leegi cépúté yen
na ! »
12 Wa ƀeyute tii ala fi
wa Sës, téyírúté rí Barn-
abaas, wa téyírúté Pool ala
fi wa Hermes ndah Pool daa
wonoha.
13 Ƀeef lahte yúulí húmú
halaani gina, Sës hom
hawruu na. Seeyohi Sës
acce kúɗté i yuuh fana
yúulë, pokute wa capus
kilik níi wunte, ƀani ƀëewë
na fahuu hawri wa Pool a
Barnabaas.
14 Ndaa keluu apootarri
ana ya baaha, wa ɗarute
búuƀƀí wë, yípútée tap affi
wa filiƀ ƀëewë, na fogu sun
wonu tih :
15 « Yee na pagu ɗon yee
ra yi yaawe ? Fun i ow kut
ti ɗon nen ! Fun ayu waarii
ron Uni Neba, woni ɗon biti
ɗon yeris yúullí yee lahay
njiriñ yee ra, ɗon yíssëh
Koope fa na pes sak sun, feey
fa, kísí fë a iña filiƀ fi wa
ƀéeƀ rë.
16 Húmú lahte jamanu yi
fí yúhté biti ɗi húmú yeris
heetta yeɗɗo ƀéeƀ sayuute a
affi wa.
17 Kaa'eeh faraah ɗi pagiɗ
ƀëewë wun, teeƀa'i ɗee man
ɗi baah ra : ɗi ee ɗon toƀiɗ
ra níi meeyya laaƀ, ɗi on
ɗon ɗon ñam níi keeññon
sos. »
18 Filiƀ wonnaa ke
apootarra yaa ƀéeƀ, balaa
wa ey ƀëewë níi kaa' waa
hawiɗ misikke.
19 Filoon fi baaha, lahte
yëwúɗɗí koluu Añcos di
Písídí, yee koluu Ikoñum
ayute ƀekute ƀëewë nuf, wa
na tawu Pool la' níi wa
habuu biti ɗi húlté, wa fa-
sute ri ɗúhrúté rí gina.
20 Ndaa ayuu taalibe yi
Yéesú wërúté rí rë, ɗi kolo-
hte nimilte gina. Yíilë' Koo
ra, ɗi ñéerë'té a Barnabaas
saañce Derbe.

Nimili Pool a Barnabaas Añcos

21 Lahuu Pool a Barnabaas
Derbe ra, wa waariyute Uni
Neba te i ow caak henute
taalibe. Koluu wa daaha
ra, wa nimilute ñeyaatute
Lístër, Ikoñum a Añcos
22 wa na ƀaatuu on taalibe
ya doole, na wonu wa ham
ngémë híin, wonu wa tih
: « Balaa yen haal Nguur
ki Koope, yen warutee ñee
coono caak. »
23 Gini pay wa ƀéeƀ wa
tanis njíittí nay këllée ƀëy ílí
jaŋaa. Kola' baaha raa, wa
dal ɗaŋ ñéerë' a oor, déŋéen
wë Yíkëe fë wa gémú ɗii na
ra.
24 Filoon fi baaha, wa
húusúté Písídí suute Pamfili,
25 waariyute Unni Koope
Perse, anutee saañ Atali.
26 Wa koluute Atali daaha,
ƀeyute gaal na nimilu Añcos
di Sírí. Ƀëewë húmú
déŋéenúu wë Koope daaha,

balaa wa húmú dal légéyí
wë.
27 Lahuu wa ra, wa
dëekúté ɓëy ílí jaŋaa ɓíllúté
wë iña ñeya' Koope waa na
ɓéeɓ paŋke wa ra, a ɗee
paga' ri níi ɓëewí yëwúɗ
neh sah haalute ngémë rë.
28 Pool a Barnabaas ho-
mute yii maañce a ɓëy ílí
jaŋaa di Añcos daaha.

15

Goneel sun fi yii leŋke lecoh

1 Húmú laha' ɓëewí koluu
Yúdée ayute Añcos daaha
na wonu koy-yaayya homu
daaha ra biti wa lecuy ti di
túuyë' rí kootii Mëyíis nen
raa, wa ii múc.
2 Pool a Barnabaas
ñéerúuy yee wonu wa ra,
yejuute wa taasa'i misikke.
Ɓëewë míllúu pok bitih, lah
raa Pool, Barnabaas a i ow
Añcos pay Yerusalem goneel
a apootarra a njíittí jaŋaa yii
leŋke yaa.
3 Tígí daaha, ɓëy ílí jaŋii
Añcos waayɗute wa waali
wa níi mitte. Koluu i
Pool ra, wa húusúté Fénési
a Samari wa na ɓíllú ɗee
yíssúu ɓëewí yëwúɗ neh
Yíkëe në rë. Keluu koy-
yaayya unni yah, keeññi wa
ɓéeɓ sosse níi sos.
4 Lahuu wa Yerusalem ra,
ɓëy ílí jaŋaa, njíittí wë a
apootarra teertuute wa, wa
ɓíllúté wë iña ñéyíɗ Koope
waa na ɓéeɓ paŋke wa ra.
5 Tígí daaha, lahte
fariseŋŋi haalute ngémë
tahute wonu tih : « Wëní
ɓëewë gémú te wa yëwúɗ
neh ra biti wa lecoh te wa
ñee yee túuyë' kootii Mëyíis
ɗë. »
6 Wonuu woni baa ra,
apootarra a njíittí jaŋaa
dëekëntúuté olsohi yii
baaha.
7 Uta' gonla ra, Peer
kolohte won tih : « Koy-
yaayyi yeh, ɗon yúhúté
biti Koope maañcee soo
tanis leeloon, mi waariyiɗ
ɗi ɓëewë yëwúɗ neh ra Uni
Neba nda wa keloh ri, wa
gém maan ?
8 Koope fa yúh yii hom
keeñ ow ɓéeɓ rë, teeɓa'te
biti ɗi halay wa : ɗi cépíɗté
Ruuh-Peseŋ sun fi wa ti di
cépírë' rí rí sun fi yen nen.
9 Di ɓíssëey yeni wa yínë
sah : gémë gémú wë rë daa
tah ɗi ladil keeññi wa !
10 Kon ɗon kaañute Koope
kaañi baaha níi ɗon na séfú
taalibe yi yee eni caacci yen
a yen fi yee sah mësúy rí
mín ë ?
11 Yee gémú yen ra biti kay,
yen lahuu mal Yéesú-Yíkëe
në daa tah yen múc, te mali
baaha daa tah wa fi yaa múc
ɓal. »
12 Tígí daaha, ɓëewë ɓéeɓ
henute tiɗ na síkírúu Barn-
abaas a Pool na ɓíllú kim-
taanna a iñi éemílë' yë ñéyíɗ
Koope waa na wa pagute wa
ginni ɓëewë yëwúɗ neh ra.
13 Wocuu Barnabaas a
Pool wona ra, Saak ɓeɓpe
una won tih : « Síkírii së'
koy-yaayyi yeh mi won ɗon
!
14 Simoŋ kola' ɓíllí yen
bitih, ɗéɓëenë nuf Koope
payte ɓëewë yëwúɗ neh ra,

tanisse i ow waa na, wa hen yii
15 te yee húmú bíníyú yonente ya ra ñéerë'té a yii baaha. Nagajek Yíkëe won Téerëe tih :
16 *“Filoon ƒi baaha, may nimil.*
May nimil
mi yípëet taantii Dawit,
taantaa bëp ɗë
mi ƀéyrëet rí,
mi cëgíɗ rí.
17 *Tígí daaha, heetti kayya ƀéeƀ ay soo saam so' mi Yíkëe,*
heetti kayya ƀéeƀ dëek mí, wa non soo na ra
ay soo saam.
Daa mi won ɗon ɗi, so' mi Yíkëe
18 *te mi wonte ƀëewë baaha níi wa yúhúté.”*✡»
19 Saak ƀaatte won tih : « Yii baa daa tah mi ot biti yen ƀanti tík ƀëewí yee yëwúɗ neh yee na yíssúu Koope na yee ra yii ƀítté.
20 Yen ay waa bíníyé bíníyë, yen won wa biti kep wa ƀanti ñam bo' yúul ndah laday, te wa ƀanti paŋ yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ, wa ƀanti ñam bo' fi rabi ooluy a bo' fi líssí ñifil.
21 Kíilë níinén, i ow ee waariyu kootii Mëyíis gina ra, te lahaa bisa na hílsúu rë faraah, ɗi ee janiyu filiƀ ílíyyë na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra. »

Yee habu njíittí jaŋaa a apootarra ra

22 Tígí daaha, njíittí jaŋaa a apootarra ñéerúu a ƀëy ílí jaŋaa ƀéeƀ habute biti wa ay yeje i ow waa na ñéerë' a Pool a Barnabaas, wa saañ Añcos. Wa tansute ƀëewí ana yi lahute un filiƀ fi wa : Yúɗ fa na wonuu Barsabaas ra a Silaas,
23 wolute wa kom ƀëewë húmú yëwúɗ neh ra unna bíníyú wë yee ra :

« Koy-yaayyi yeh, fun fi koy-yaayyon apootarra a njíittí jaŋaa na woduu ɗon fa yëwúɗ neh dékú Añcos, Sírí a Sílísí rë di tii yon a símëe yën.
24 Fun keluute biti lahte i ow di fun na ayute ginon, jaahlute ron a wonni wa, te ɗeef fun húmú woluy wa.
25 Yii baa daa tah fun ƀéeƀ ham biti fun tanis i ow, fun yeñ wa ɗon na, wa ñéerë' a këewée ké fun yeh, Barnabaas a Pool,
26 wa fa kaañu yaayi ñíinní wë ndah Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ra.
27 Yúɗ a Silaas nék, fun yeju wa ɗon na biti daa wa haagun ƀúkkí wë léhín ɗon unnee ke fun yeh.
28 Fun olute biti yee habu fun a Ruuh-Peseŋ ra, daa ri biti fun ƀan ɗon tík iñi ƀítté. Fun nahu ɗon iñyeh, te míméh ñak :
29 ɗon ƀanti ñam bo' yúul, bo' fi líssí ñifil, bo' fi rabi ooluy, te ɗon ƀanti paŋ yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ. Ɗon moytoh iñyaa ƀéeƀ rëe, ɗeef ɗon pagute yii wunte.

« Eera ! Hëmíi wun-wun ! »

30 Ɗaaha, wa yejute ƀëewí ana ya suute Añcos. Lahuu

✡ **15:18 15.18** Saame Amos 9.11-12

wa ra, wa dëekúté ɓëewë
gémú Yéesú në rë ɓéeɓ,
yerute wa kéedë bíníyú
unna ra.
31 Janjiyuu unna ra, keeññi
ɓëy Añcos sosse níi sos di
ona on wa unna doole ra.
32 Yúɗ a Silaas, bi húmú
wa fi yaa i yonente, homute
na gonlu a wa yii maañce
unni kola' Koope na, na
ɓaatuu waa yeñ, na onu wa
doole.
33 Wa homute na i waal,
koy-yaayya daaha anutee
waa pëkís, ɗagirute wa
waali wunte, wa nimil
ɓëewë wolu wa ra na. [
34 *]
35 Pool a Barnabaas tasute
Añcos, wani i ow kay caak
homute na yëeddúu, na
waariyu Unni Yíkëe.

Ɗaralsa'i Pool a Barnabaas waal

36 I waal filoon fi baaha,
Pool won Barnabaas tih : «
Kooja, yen saañ yen ñeyaat
ginna húmú waariyuu yen
unni Yíkëe rë ɓéeɓ, yen yér
koy-yaayya níi yen yúh yee
homuu wa ra. »
37 Barnabaas nék faha'
biti wani Saŋ fa na dëekúu
Marka ra daa ñéerúun waali
wa.
38 Ndaa Pool tahay biti Saŋ
ñéerë' a wa, ndah daa ri
húmú hel wa Pamfili, lúsɗëy
légéyí a wa.
39 Hécë'í wë misik misiko
níi wa ɓísúuté waal. Barnabaas kúrëelëhté Marka,
haalte gaal ɓeɓpe waali
Síipër.
40 Ɗi fi Pool nampee tanis
Silaas, koy-yaayya ɗagirute
wa, déŋéenúté wë Yíkëe,
Pool a Silaas suute.
41 Wa ñeyute Sírí a Sílísí
na ɓaatuu on ɓëy ílí janaa
doole.

16

Ñeyi Timoote tal Pool a Silaas

1 Kola' Pool Sílísí, ɗi ñeete
Derbe, antee saañ Lístër. Di
Lístër daaha, lahte taalibii
hínú Timoote, yaafa yëwúdí
haalte ngémë, ndaa boffa
gerek.
2 Koy-yaayya filiɓ ngémë
dékú Lístër a Ikoñum ra
seedeyirute ri iñi wunte.
3 Pool caŋke kúrëelëhí
wa ñéerë'. Tígí daaha ɗi
lecɗohte ri, ndah yëwúɗɗë
dékú hatinni yaaha ra ɓéeɓ
yúhúté biti boffa gerek.
4 Wa koluute suute. Gini
wa ñee na ɓéeɓ, wa won
ɓëewë yee habu apootarra
a njíittí janji Yerusalem ra,
won wa ñeyi na.
5 Ɗaaha, ɓëy ílí janaa na
ɓaatuu gém, bisi yíilëe Koo
ɓéeɓ i ow kay haale ngémë.

Yodada teeɓ Koo-Yíkëe Pool ra

6 Bi kadda' wa Ruuh-Pesen
wa waare Unni Koope Aasi,
wa ñeyute Fírísí a Galasi.
7 Tílúu wë níi wa leɓuute
Mísíi rë, wa homu saañ
Bítíní koon, Ruuhi Yéesú
kadda'te wa.
8 Tígí daaha, wa húusúté
Mísíi suute Torowas.

* **15:34 15.34** Ɗëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Ɗi fi Silaas nék hampe biti ay tase Añcos daaha, tahte níi Yúɗ a afi daa nimilu Yerusalem.*

9 Daaha, Koope teeƀpe ri
yodaƈ elgin, ƈi otte ƀëyí dék
Maseduwaan caŋke na ƈaŋ
ƈi won tih : « Lah ñeye
Maseduwaan fu hílíp fun ! »
10 Filoon fi yodadi baaha
rek, fun* yípútée koloh
waay waali Maseduwaan,
ndah wëerté fun biti Koope
daa dëek fun waarii ƀëewë
dín fë Uni Neba.

Ƈee haala' Lídí ngémë rë

11 Tígí daaha, fun haa-
lute gaal Torowas daaha, fun
teerute Samotaras. Yíilë'
Koo ra, fun ñeyute Neyapo-
lis,
12 koluute daaha suute
Fílíp, gina lukki lah solo di
deyi Maseduwaan ƈa, bi ƀëy
Rom daa ílífú rí. Fun ho-
mute i waal daaha.
13 Laha' bisa na hílsúu
yëwúƈƈë rë, fun ƈúhúté
gina na suu ƀúk laahin,
yaakaari biti fun ay ot tígí
fun ay naa ƈeef yëwúƈƈë
ƈage. Lahuu fun ra, fun
tookute na gonlu a ƀeleƀƀa
ƈeefu fun daaha tee'uute ra.
14 Filiƀ fi ƀeleƀƀa, lahte bi
hínú në Lídí, ƈi kola' Catiir,
ƈi yaaya' cúup luum, te ri na
húmú jaamiyoh Koope. Ƈi
hompe na síkírëh fun, Yíkëe
kúníssé keeña níi yii won
Pool ƀéeƀ ƈi tík nufi na,
15 ƈi yeeltee bëtsú ƀani
ƀëy faami ƀéeƀ. Filoon fi
baaha, ƈi ƈaŋke fun won tih
: « Hena biti ƈon habuu so'
ƀëyí gémpé Yíkëe në rëe, ëyí
ƈon hanliƈ so' faam. » Te ri
cagohte fun níi fun tahute.

Téjí Pool a Silaas

16 Lahte bis, fun homu
saañ tígí fun mín nëe ƈeef
yëwúƈƈë ƈage, fun tee'uute
a súrgë ƀeleƀ bi laha'
yébítëh, tah ƈi ƈíkísé yii
na ac fíi. Te yee na paŋ ƈi
baa ra na kom kélfë yí hélíis
caak.
17 Ƀelaa ñeete talli funi i
Pool na ƈaañnjoh won tih :
« Ƀëewí yee súrgë yí Koope
fa sunaa-sun ! Wa teeƀu ron
waala nay tahe ƈon múc ƈë
! »
18 Yíilëe Koo faraah, ƀelaa
paga' yaa. Laala' Pool iñi
ra, ƈi yíssëhté ƀelaa na won
yébítëh fë tih : « Mee roo
rii túuy ƈë di tii Yéesú-
Kiristaa, yeƈƈe ƀelii beh. »
Una na lús yébítëh fë yíppée
yeris ƀelaa.
19 Oluu kélfë yí ƀelaa biti
iñi wa ƀéeƀ yahte ra, wa
yípútée ham Pool a Silaas
kúrúté wë këem fíi njíittí
gina,
20 fíi wa fi aattiyoh ya,
wonu tih : « Ƀëewí yee
poysuute gini bee pasar a
iña na wonu wa ra. Wa i
yëwúƈ,
21 te ƀaah ya na yëeddúu
wë rë fun míníh wëe tah,
fun míníh nëe ñee, ndah fun
nonu Rom. »
22 Dúukëlí ƀëewë
ñéerúuté a wa ƀal na yejuu
Pool a Silaas na. Aattiyoh ya
fúullírúuté yéré yë faanni
wa, laƀƈuute wa laraw.
23 Fúuƈƈúu wë wë laraw
níi wocce ra, wa téyúté wë
kasu. Ƈi fi wohoha nék
wonute biti ƈi hel nuf Pool
a Silaas na.

* **16:10 16.10** *Fun* : Ƀëe' bíní téeríi bee ra a Pool daa na húmú hoñci ñéerúu.

24 Wonuu ri yii baa ra,
wohoha kúɗté wë lasa hom
ndooy-ndooy ki kasaa ra,
jataŋke kotti wa.
25 Laha' leelii elga ra, Pool
a Silaas homute na ɗagu
Koo na yeeku, ƀëewí kayya
kasaa na síkírúu wë.
26 Hom homo níi feey fa
hégíyëhté hégíyëhí misikke,
níi hégíycé tígë yípëh taƀahi
kasaa feey ra, íllí kasaa ƀéeƀ
yíppée wërsëh, níh yí tiiŋŋa
pokuu ƀëewë kasaa ra ƀéeƀ
pëkísëhté.
27 Yúunë' wohoha otte íllë
ƀéeƀ wërsëhté rë, ɗi haba'
biti ƀëewë kasaa heguute,
ɗi fúulté jépílí saañ naadee
koon.
28 Tígí daaha, Pool foŋke
sun won ɗi tih : « Bëyít
! Ngana paŋ ɗi, fun ƀéeƀ
ayeh ! »
29 Kela' wohoha woni
Pool, ɗi meela'te hawaanaa,
yíppée hen lasa darac faana
ƀéeƀ na saak, yeɗɗohte kotti
Pool a Silaas.
30 Ɗi ɗúhíɗté wë ëssín,
meelte wa won tih : « Yaawi
yeh, mi waɗti paga yi níi mí
múc ? »
31 Wa wonu ri tih : « Gémé
Yéesú-Yíkëe në doŋ fay múc,
ɗo a ƀëy faamu ƀéeƀ. »
32 Wa koluu baaha, na
waariyu ƀëe' a ƀëewë homu
faami ra ƀéeƀ unni Yíkëe.
33 Ɗi fi wohoha ƀeƀpe wa
wahtii baaha elga, kúɗté wë
puulli wa hosute. Wocuu wa
ra, ɗi bëtsúté ƀani ƀëy faami
ƀéeƀ.
34 Koluu wa daaha ra, ɗi
wonte Pool a Silaas lap faami
sun, ɗi yeɗte wa ñam. Keeñ
ƀëe' a ƀëy faami ƀéeƀ sos
soso níi di yee gémúu wë
Koope ra.
35 Yíilë' Koo ra, aattiyoh
ya wolute i alkaati wohoha
na woni biti ɗi yeris Pool a
Silaas.
36 Wohoha acce léhíní Pool
baaha won ɗi tih : « Aattiyoh
ya woluute deh woni biti
ɗon yeɗɗu. Ɗon mínú saañ
leegi a jaamma. »
37 Ndaa Pool won alkaati
ya tih : « Wa laƀuu fun laraw
fíi ƀëewë ƀéeƀ ɗeef wa
aattiyuuy fun te fun nonu
ƀëewë Rom ílíf wë rë. Teyay
bah, wa maagute fun kasu,
wa na anuu faha' ñeya' feey
ɗúhíɗ fun kasaa a ? Baa fun
míníh rí tah ! Lah wa fi yaa
daa wa ayrun affi wa ɗúhíɗ
fun ! »
38 Alkaati ya payute
léhínúté aattiyoh ya unni
yah. Keluu wa biti Pool a
Silaas nonu ƀëy Rom ra, wa
tíitúté níi tíit.
39 Wa fi aattiyoh ya koluu
daaha, ɗeefrute wa kasiin
baaluute wa, ɗúhrúté wë,
na anuu waa ɗaŋ wa koloh
gina.
40 Ɗúhúu wë kasaa ra,
Pool a Silaas suute faam
Lídí. Oluu wa koy-yaayya
daaha wa ƀaatuutee waa
on doole níi wocce ra, wa
koluute daaha suute waali
wa.

17

Pool a Silaas di Tesalonik

1 Koluu wa Fílíp wa ƀeyute
waali wa ra, wa ñeyute Am-
fipolis a Apoloni suute Tesa-
lonik. Tesalonik daaha, lahte
tígí yëwúɗɗë ɗaguu Koope
na.

2 Di na ɓaaha' rii paŋ, Pool
payte dín fë. Ɗi paya'te dín
fë yii mitte bis-hílsëe éeyë,
na goneel ɓëewë filiɓ yii
leŋke unna Téerëe.
3 Ɗi na poysiiɗ wa unna,
na teeɓ wa biti Téerëe wonte
biti Buura Koo fal ri ra
waɗtee ñee mok, ɗi koloh
ɓúudé ; ɗi na an waa won
biti Yéesú fë na wona' wa ri
ra, daa ri Buura Koo fal ri ra.
4 Ɗaaha, lahte yëwúɗɗí fí
yúhté biti gémúté woni, wa
ɗeefrute Pool a Silaas. Lahte
Gerekki na húmú jaamiyuu
Koope. Filiɓ fi wa, lahte
caakki ñéerúuté a wa ɓal, a
ɓeleɓɓi caakki lahute tii.
5 Yii baa tahte yëwúɗɗë
eeñnjuute wa, ñeyute
waalla saamute i lëmbëyíɗ,
négírúuté mboolo ɓekute
wa nuf, jahasuute gina. Wa
koluute suute faam Sasoŋ
saami Pool a Silaas wa kúɗ
wë këem.
6 Bi ɗeefuy wa Pool a
Silaas daaha, wa habute
Sasoŋ a i ow di koy-yaayya
filiɓ ngémë, kúrúté wë fíi
njíittí gina na ɗaañnjuu
wonu tih : « Ɓëewë powu
ëldúnë rë lahute deh,
7 te Sasoŋ ɓekke wa faami !
Ɓëewí yee ɓéeɓ iña na pagu
wa ra ñéerëey a yee naha'
buur ra, ndah wa wonu ti
oroh, lahte buur kay hínú
Yéesú. »
8 Keluu mboolo ma a
njíittë unni yah, yaa neɓaay
wa dalaa,
9 tahte Sasoŋ a ɓëewí
kayya míllúu waa yeɗ hélíis
wa ham na'-na', wa na anuu
waa yeris. Gina seemmi
fayu raa, wa nimiliɗ wa wa.

Kofeel ka keen sun fi wa Bere ra

10 Koo na elek rek, koy-
yaayya filiɓ ngémë daaha
yípútée yeñ Pool a Silaas
Bere. Lahuu wa dín fë rë, wa
suute haalute tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra.
11 Ɓëy Bere nék luku ɓëy
Tesalonik fa koluu wa ra
yúunëh, ndah wa síkírúuté
Unni Koope nuffi wa. Te
yíilëe Koo faraah, wa jaŋi
Téerëe, wa olsoh nda iña na
won Pool ra ñeete waal.
12 Ow caak waa na
gémúté, te di filiɓ Gerekka,
ɓeleɓɓi lahute tii a i ow yaal
caak gémúté ɓal.
13 Yëwúɗɗí ɓëy Tesalonik
nék keluu wa biti Pool ín
waare Unni Koope Bere ra
ɓal, wa ayute daaha ɓekute
mboolo ma nuf, jahasuute
wa.
14 Tígí daaha, koy-yaayya
yípútée kúɗ Pool waal ɓúk
kísí, ndaa Silaas a Timoote
tasute Bere daaha.
15 Ɓëewë ɓedu Pool ra
kúrúté rí níi Aten. Wa na
lahu dín fë, na nimilu ; Pool
kéyrë'té wë Silaas a Timoote
na woni wa biti wa yíp ɗíi
ɗeef dín fë.

Homi Pool Aten

16 Bi na hom Pool Aten
daaha na seh Silaas a Timo-
ote, keeña ɗúmpé ces di ɗee
líifë' gina yúul rë.
17 Ɗi yeelti paya' tígë na
ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra,
ɗi gonle a yëwúɗɗë a ɓëewí
kayya na jaamiyuu Koope ra,
ɗi paye këemí gina faraah
gonle a ɓëyí ɓani mín nëe
tee'a'.

18 I yíkëe af húmú në na
gonlu a ri ɓal : yee nonu
taalibe yi Epikuur, yee nonu
taalibe yi Senoŋ. Filiɓ fi
wa, lahte yi wonu tih : «
Pereemohi bee won yi ɓúkí
ɓal ? » Lahte yi oluu wa
Pool na waare sun fi Yéesú
a kolohi ɓúudé, wonu tih :
« Man hen ɗaa raa, ɗi won
sun ala yi yen yíih wë nen
dih ! »
19 Tígí daaha, wa ɓeyute ri,
kúrúté rí këemë na wonuu
Arewopaas ra, meelute ri
wonu tih : « Fu mín fun teeɓ
iñi hassa na yëeddë' fú rë ë
?
20 Fun kéllúy yee ɓúkú
yeh ! Teeɓ fun iti fi wa. »
21 Bín fë nagajek ɗeef ɓëy
Aten, doha-ndéemmë filiɓ fi
wa ɓéeɓ hom enduu goneel
a síkírëh yii hente has rek.

22 Tígí daaha, Pool caŋke
leelii ɓëewë këemë, won tih
: « Ɗon fi ɓëy Aten, so' mi
otte biti ɗon tíkúté nuffon
ɗaŋ lool.
23 Ndée nagajek, tílëesë'
mi filiɓ ginon mi otte
yúullën rë, lahte na sah bi
bíníyú : “beh, bi bee fun yíih
rí rë”. Kon bee yíih ɗon baa
ɗon na jaamiyuu ri ra, mi ac
waarii ron yii leŋke sun fi
ɗeh :
24 Koope fa sak ëldúnë a
iña filiɓ ɓéeɓ rë, ɗi fa daa
Yíkíi sun a feey ra, dékéh
faam fi nay rii jaamiyuu, bi
ya' daa taɓah ri.
25 Ɗi sehay yin ya' ow ɓal
man biti ɗi ñakke yin nen,
ndah daa ri na ona' pes, daa
ri kúɗ ñíin a yii tas ɓéeɓ.
26 Ɗi ɗéɓpí sak ow yínë
kut. Ɗi ñeya' ɓëyí yíníi baa
na sakke heetta ɓéeɓ nda wa
hasla' feey fa ɓéeɓ. Ɗeef
ɗi lecce wahtu ya filiɓ kíilë
ɓéeɓ (líyyë, a yoh ya a yii
tas), a ílíyyë warun waa dék
ɗë*.
27 Ɗon ot Koope paga' ri
ɗaaha, lah yúhí biti rek ɗi
faha' biti ɓëewë saam ɗi, wa
lahe yaakaar oli, laɓee saye,
añcaŋ ɗeef ɗi wulaay ow
yínë sah yen na.
28 Daa ri tah yen na pesu,
daa ri tah yen na hégíyúu,
te daa ri tah yen hen, ti
di húmú wonuu ri i ow di
ɓëelúyën nen na wonu wa
bitih : “Yen koyyi kay !”
29 Kon yen hen koyyi
Koope raa kay, yen waruy
haba' biti Koope mada' a yii
tíɓúu úrís, tiiŋ hélíis mbée
peluu la', bi ow daa níɓ ɗí,
yugusse ri a ya' yi !
30 Koope nék yeellilay
ɓëewë di jamanaa húmú
yíih wë rí rë. Leegi ɗi faha'
biti wa ɓéeɓ, a tígí mín hom
ow ɓéeɓ lof pesaɗ.
31 Yúhí biti ɗi saampe bisa
nay rii aattiyee ɓëewë ɓéeɓ
aattiya'i júɓpé rë, falte ow,
déŋéenté rí yii baaha. Ɗi
teeɓpe ɓëewë ɓéeɓ baaha
níi lante, bee këllë' rí ɓëyí
baaha ɓúudé rë. »
32 Keluu ɓëewë Pool na
won ban koloh ɓúudé, lahte
ɓëewí na këekkílíyú rí, ndaa
lahte yi na wonu biti kodee
raa wa ay ac síkírëhí.

* **17:26 17.26** *ílíyyë warun waa dék ɗë* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *tígë nay teye pes ow ra.*

33 Tígí daaha, Pool ɗúhté
leelii wa, saañce.
34 Añcaŋ, filiß mboolo
ma, lahte ßëewí ɗeefrute ri
woni, gémúté : filiß fi wa,
lahte ßëyí hínú Dënís non
aattiyoh ya këemë na wonuu
Arewopaas ra, a ßelii hínú
Damaris a i ow kay.

18

Homi Pool Korente

1 Hela' Pool ßëewë Are-
wopaas daaha ra, ɗi kolohte
Aten saañce Korente.
2 Laha' ri ra, ɗi tee'a'te
a ßëyí hínú Akilaas, ɗi
yëwúɗ, límúu Ponto, ßelaa
hínú Pírísíl. Ɗeef ßëe' anti
kola' Itali ßani ßeleßi, ndah
buura na wonuu Kúlët rë
daa húmú won yëwúɗɗë
ßéeß koloh Rom wa saañ. Ɗi
fi Pool payte ɗeefiɗte wa.
3 Bi wa ßéeß i yugusoh
taanta ßani wa boku légéy,
ɗi yeeltee hom waa na, na
légéy.
4 Lahaa bisa na hílsúu rë
faraah, Pool ßeß un tígë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope
ra, waareye yëwúɗɗë a yee
yëwúɗ neh ra ßéeß.
5 Silaas a Timoote koluute
Maseduwaan tígë húmú
hela' wa Pool ra, ɗeefrute
ri Korente. Ayuu wa ra nék,
Pool yeeltee teem waaraa,
na ñee yëwúɗɗë na won wa
biti Yéesú daa Buura Koo fal
ri ra.
6 Ndaa yëwúɗɗë kaa'uute
tah iña na won ɗi ra, na
solsuu ri ; tígí daaha, ɗi
paaŋke pëndë më búußßí,
won wa tih : « Ay teye affon,
mi paŋke yee mín mí rë.
Leegi, cëe mi yuloh ßëewë
yëwúɗ neh ra. »
7 Kola' ri daaha ra,
ɗi saañce faam ßëyí na
jaamiyoh Koope hínú
Títíyús Yústús, dék hëbís
tígë na ɗaguu yëwúɗɗë
Koope ra.
8 Njíidí tígë na ɗaguu ra
hínú Kíríspús. Ɗi fi baa
gémpé Yíkëe, ɗi a ßëy faami
ßéeß ßal. Caakke i ow di
ßëy Korente, keluu wa unni
Pool ra, wa gémúté, te wa
bëtsúté.
9 Elga ín, Yíkëe feeñiyohte
Pool filiß yodaɗ won ɗi tih :
« Ngana neeh, wone fu saye
fu ßanti héddëh,
10 mi ot ɗoo na. Ow ii roo
paŋ yin ndah mi caakke ow
gini beh. »
11 Ɗaaha, Pool hompe Ko-
rente daaha yii mitte kíil a
caan ɗi na yëedíɗ ßëewë
ßéeß yii leŋke Unni Koope.

*Kúrí Pool fíi gëernëer Gal-
liyon*

12 Jamanaa hena' Gal-
liyon gëernëerí Akaay ra,
yëwúɗɗë bokute yejuute
Pool na, kúrúté rí këemí
buur
13 wonu tih : « Ɓëyí bee
hom yeja' ßëewë jaamiyaɗ
kay bi ñéerëey a Kootaa. »
14 Pool na faha' won, Gal-
liyon loffe yëwúɗɗë won tih
: « Ɗon fi yëwúɗɗí yeh, ɗon
wonun so' biti ɗi paŋ ßos
mbée kofeel gaan koon, tin
mi síkírëh rën moos.
15 Ndaa yaha biti ɗoni
kéldúuy kéldëe di wonaɗ, di
i tii, a yii leŋke kootii ɗon

raa, baa mi noneh na ! Ɗon
daa yúhú ! »
16 Tígí daaha, ɗi líkké wë
këemë.
17 Koluu wa daaha, wa
habute njíidí tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra hínú
Sosteŋ, wa na hawu ri hëbís
këemë daaha, ndaa Galliyon
yeelay wa sah.

Nimili Pool Añcos

18 Filoon fi baaha, Pool
homaatte yii maañce Ko-
rente daaha, ɗi antee takoh
koy-yaayya, ñéerë'té a Pírísíl
a Akilaas haalte gaal ɓeɓpe
waali Sírí. Ɗi húmú liiltee
nenoh Saŋkere koon, ndah
lahte yii ɗi gapanta'te ri a
Koope.
19 Lahuu wa Efes ra,
Pool helte Pírísíl a Akilaas,
saañce tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra, na
goneel a yëwúɗɗë.
20 Wa fi yaa wonute ri hom
daaha níi fíi ndaa ri kaa'a'te.
21 Na koloh ri waa na
daaha ra ɗi won wa tih : «
May nimil ginon hém neɓa'
Koo ! » Ɗi haalte gaal Efes
daaha, saañce.
22 Tílë' gaala níi lahte
Sesare ra, ɗi ɗéɓpí pay
Yerusalem wodohi ɓëy ílí
jaŋaa daaha paay, ɗi na anti
saañ Añcos.
23 Ɗi hompe i waal daaha
antee koloh saañce, húussé
Galasi tíkké Fírísí na toñ
taalibe ya nda wa ham
ngémë híin.

Homi Apolos Efes a Korente

24 Húmú laha' ɓëyí hínú
Apolos acce Efes. Ɗi yëwúɗ
te ɗi ɓëy Iliksaandiri. Ɗi
húmú yoonte Téerëe níi
níycé te ri mín won.
25 Ɗi húmú teeɓute yii
leŋke waali Yíkëe. Ɗi húmú
sawoorte níi sawoor, te ɗi
húmú waareya' iñi Yéesú
yëeddée wë yëeddë'í ñeete
waal, ndaa bëtsë yúh rí rë
húmú teem bi Saŋ.
26 Ɗi hompe tígë na ɗaguu
yëwúɗɗë Koope ra na won
iñi wëerë'té rí. Síkírúu rí
Pírísíl a Akilaas níi wocce ra,
wa dëekúté rí, ɓaatuute rii
ladil waali Koope.
27 Filoon fi baaha, Apolos
kolohte biti saañ Akaay.
Koy-yaayya Efes daaha
habruute ri na, bíníyúté
un kéyrúuté rí ɓëy ílí jaŋii
Akaay, woni wa biti wa taha'
Apolos a ya' ana. Laha' ri ra,
Koope onte ri níi tahte ɗi
lahiɗte ɓëewë haalu ngémë
rë njiriñ mi gaante níi gaan,
ndah
28 woni ɓani yëwúɗɗë
féeŋngíyë' rí ɓéeɓ, ɗi ey wa
fíi ɓëewë. Ɗi ñeya' wa unna
Téerëe teeɓ wa biti Yéesú
daa Buura Koo fal ri ra.

19

Homi Pool Efes

1 Bi na hom Apolos Ko-
rente, Pool ñeete deya lukki
ɓéyrëh gina ra saañce Efes.
Laha' ri ra, ɗi ɗeeffe na i
taalibe,
2 ɗi meelte wa woŋ wa tih
: « Haaluu ɗon ngémë rë,
Ruuh-Peseŋ céppé sun fon a
? » Wa lofute ri wonu tih : «
Fun kéllúy ban Ruuh-Peseŋ
kéllë sah ! »
3 Tígí daaha, Pool mee-
laatte wa won tih : « Kon

ɗon bëtsú bëtsí bih ? » Wa
wonu ri tih : « Fun bëtsú
bëtsí Saŋ. »
4 Pool won wa tih : « Bëtsë
na húmú bëtís Saŋ ƀëewë
rë, teeƀa' biti wa lofute
pesaɗ ; te ri húmú wona'
ƀëewë biti lahte ƀëyí na ac
filooni, wa waɗti gémún ɗí,
te ƀëyí baaha Yéesú. »
5 Keluu taalibe ya unni
yah, wa bëtsúté di tii Yéesú-
Yíkëe.
6 Pool tíkë' wë ya' daaha
nék, Ruuh-Peseŋ haalte wa,
wa na wonu i wonaɗ kay,
na léhínú unna ñéyíɗ Koope
waa na ra.
7 Wa fi ƀëewë warutee mit
ow sabboo a ow ana.
8 Pool hompe Efes daaha,
faraah ɗi aa waali tígë na
ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra,
ƀeye un gonle a ƀëewë
waareye wa yii leŋke Nguur
ki Koope. Ɗi húmú kaañce
iña na won ɗi ra, hompe daa
yii mitte céyín éeyë.
9 Ndaa i ow waa na
ɗahuute iñi, kaa'uute gém,
faaliyuuy iña na won ɗi sun
fi waali Yéesú-Yíkëe rë fíi
ƀëewë ƀéeƀ. Tígí daaha,
Pool míllë' wëe hel helo,
ƀeƀpe taalibe ya kúɗté wë
tígë në yëeddë' Tiranus ra,
faraah ɗi gonle a wa.
10 Ɗi hompe a wa kíil ana
daaha, tahte níi ƀëewë dékú
Aasi, yëwúɗɗë a yee yëwúɗ
neh ra ƀéeƀ keluute unni
Yíkëe.

Kimtaanna lah Efes ra

11 Koope ñeya' Pool na
Efes daaha, paŋke kim-
taanni gaante.
12 Ɗaaha, ƀëewë húmú
ƀeyuu líillí leƀpe faan Pool
ndín, kom wa jéríɗɗë, yee
jérrí wë pún, yee yébítëh yë
yeris wa.
13 Húmú lahte naah yi
yëwúɗɗí na húmú wërú
líkɗí ƀëewë yébítëh në hílíp
wë rë. Tígí daaha, wa namu-
tee étíɗ na ñee'uu tii Yéesú-
Yíkëe lígí yébítëh yë wone
tih : « Daa mi túuy ɗë di
tii Yéesú-Yíkëe fë në waare
Pool ra, ɗúhé ƀëyí bee na ! »
14 Húmú lahte ow yaal
paana yi húmú henuu ɗaaha
ƀal. Seeyohi gaani yëwúdí
hínú Sewaa daa lím wë.
15 Lahte bis wa homu ñeyi
kotta, yébítëh fë won wa tih :
« Mi yúh wa daa Yéesú te mi
yúh wa daa Pool ƀal, ndaa
mi yéeh rën ; ɗon daa i wa
níi ɗon na wonu so' baaha ?
»
16 Ɓëe' yébítëh fë ham ɗi
ra yíppée húdëh sun fi wa
lukke wa doole, mokil wa
moklo níi naaffe búuƀƀí wë,
wa heguute ɗúhúté faam
fa a faan holoŋ, a gaañi
misikke.
17 Ɓëy Efes, yëwúɗɗë a
yee yëwúɗ neh ra ƀéeƀ
keluute yaa. Keluu wa ri
nék, wa tíitú tíitë níi na
kañu tii Yéesú-Yíkëe.
18 Filoon fe, lahte ƀëewí
caakki húmú gémúté Yéesú,
ayute na wonu iñi ƀossa
pagu wa ra.
19 I naah caak kúrúté téeré
yí wë fíi ƀëewë ƀéeƀ tamute
wa. Olsuu ƀëewë ɗee waɗti
teya cadum fi téeré yë rë, wa
hente hélíis caak*, hélsí mín

* **19:19 19.19** *hélíis caak* : Di gerek, ƀíníyú ɗeh : *hanjar júnní sabay iip (50.000).*

yíníl ow sabboo a ow pëenë
níi hen kíil sabboo !
20 Ɗaaha, unni Yíkëe na
ƀaatti líiwëlsë', na ƀaatti
teeƀa' doolii.

Haaylohi ƀëy Efes

21 Filoon fi baaha, Pool
hampe biti ɗi ñee Mase-
duwaan a Akaay, ɗi saañ
Yerusalem. Ɗi wonte nufi
biti ɗi lah dín fë rëe ɗi
waɗtee pay Rom ƀal filoon
fe.
22 Tígí daaha, ɗi yeñce
ow ana di ƀëewë na habruu
ri ra, Timoote a Erasta, wa
suute Maseduwaan, ɗi fi
baaha tasse hompe i waal
Aasi daaha.
23 Waalli yaaha, gina
hégíyëhté hégíyëhí misikke
ndah waali Yéesú-Yíkëe.
24 Bín fë, ɗeef lahte sísíbí
hínú Démétíríyús, hom tíƀë'
netli yúulë hom ala fa na
wonuu Artemis ra, te ri
caaka' yin na ƀani ƀëewë na
légéyú a ri ra.
25 Ɗi payte négírë'té
ƀëewë wani boku légéyí baa
ra ƀéeƀ na yah nuffi wa
won tih : « Yaawi yeh, ma
na wodoh ron di tii yon a
símëe yën. Ɗon yúhúté biti
iña lahuu yen ɗa ƀéeƀ kola'
légéyí beh.
26 Filiƀ fi baaha, ɗon olute
mbée ɗon keluute biti mbata
Pool fa na wonuu ra wonte
biti netli ow daa yugus ɗi
a ya'i haanaa, tikkiyay dara.
Ow caak nék gémúté woni
di Efes deh ; teyay Efes doŋ,
ndaa deyi Aasi ƀéeƀ ow caak
gémúté woni.
27 Yii baa yuliɗ yahri yen,
te ii teem yahri yen doŋ ndaa
ay kéeníɗ yúulë níi Artemis
fi gaana ii lahil maakaama,
ɗi fi Artemis fa ƀëy Aasi
ƀéeƀ a ƀëy ëldúnë ƀéeƀ
yúulúu ɗii na ra ! »
28 Keluu ƀëewë wonni
yah, keeññi wa ƀéeƀ yíppée
koloh wa na fogu wonu tih
: « Artemis fi ƀëy Efes daa
gaan kaah ! »
29 Gina ƀéeƀ kolohte.
Ɓëewë habute ow ana
yi dékú Maseduwaan, yi
na ñéerúu a Pool, wa fi
Gayus a Aristarka, wa ƀéeƀ
maabbayute yullute këemí
gina.
30 Tígí daaha, Pool na yu-
loh haal filiƀ ƀëewë, ndaa
taalibe ya kadduute ri.
31 Lahte sah i ow gaan di
nguur ka wa kooyyi Pool,
woluute ɗii na woni biti ɗi
ƀanti pay këemín.
32 Yaaha ƀéeƀ, ɗeef
këemë paameeh : yee
ɗaañnjee wone ɗee raa, yee
ɗaañnjee wone yin kay, te
ow caak waa na yíih yee tah
ƀëewë tee'a' daaha ra.
33 Lahte ƀëewí wonute
ƀëyí hínú Iliksaan yee lah ra,
yëwúɗɗë yejute ri fíi ƀëewë,
ɗi na heeŋ ya' yi na faha'
habra'i ƀëewë yabu yaa ra.
34 Ndaa yúhúu wë biti ɗi fi
baa ɗi yëwúɗ rë, wa ƀéyrúté
unni wa ƀéeƀ na wonu una
yínë yii mitte wahtu ana tih
: « Artemis fi ƀëy Efes daa
gaan kaah ! »
35 Yíkíi gina daa míllë'
nofanta' a ƀëewë níi wa
héddúuté, ɗi antee waa won
tih : « Ɗon fi ƀëy Efes, ƀëewë
ƀéeƀ yúhúté biti ginee ki
Efes bee daa na woh yúulí

Artemis fi gaana a netlee ke
ri kola' sun céppé feey ra,
36 te ow ë ow míméh ríi
kaa'. Kon ɗon warutee teey
ɗon yúh yii na pagu ɗon !
37 Añcaŋ, ɓëewë kúrú rën
dee ra lohuy yin filiɓ yúul te
wa wonuy yin ɓos sun fi ala
fi yen.
38 Démétíríyús a ɓëewë
wani boku légéy rë lah yii
yabun wa ow raa, dee lahte
këem, lahte i aattiyoh : wa
kúrún wë dín fë.
39 Te ɗon lah yii kayi ay
ɗon léjëntée rëe, yen ay rii
kúré yoon ɗi anti léjëntúu,
40 ndah tígë homuu yen
bee ra kep, yen mínú yabu
ɓëewí haa'uu a nguur ka.
Te baaha lah raa, yen ii lah
yii mín tah yen lah kaah di
tee'a'ee ke yen beh. » Woca'
ri wona ra, ɗi pëkíssé ɓëewë
suute faam.

20

Ñeyi Pool Maseduwaan a Gerees

1 Filoon fi bee seemmiya'
iñyaa ra, Pool négírë'té taal-
ibe ya wonte a wa oni wa
doole, takohte wa saañce
Maseduwaan.
2 Laha' ri ra, ɗi ñeete
ginna filiɓ, lahte i tee'a' caak
a i taalibe, na won a wa oni
wa doole. Kola' ri daaha ra,
ɗi saañce Gerees,
3 hompe céyín éeyë daaha.
Ɗi faha' ɓeɓ gaal saañ
Sírí koon, ɗi kelohte biti
yëwúɗɗë ee rii gapuu ra.
Tígí daaha, ɗi caŋke kotti
nimil, ñeya' ri Maseduwaan.
4 Lahte ɓëewí koluute
ɓeni, tii yi wa daa wa
yeh : Sopater koy Pírús
fa dék Bere ra, Aristarka a
Sekundus dékú Tesalonik,
Gayus fi ɓëy Derbe, Tísík
a Torofiim dékú Aasi, a
Timoote.
5 Wa fi yaa këllúuté na
sehu fun Torowas.
6 Fun nék, fun haalute gaal
Fílíp filoon fi bee gétë' feedi
mbúurú njeñe ya ra, fun
ɗeefute wa dín fë waal iip
filoon fe, fun homute waal
paana daaha.

Homi Pool Torowas

7 Sos na'i gaawiin, fun
tee'uute wora'i mbúurëe,
Pool yampe na goneel a
ɓëewë. Bi ɗeef ɗi saañ
sayo kéy fín fë, ɗi hompe na
goneel níi leelu elek.
8 Lampa caak húmú lasa
homu fun sun fi faam fa ra.
9 Lahte kúkëyí yaali hínú
Ëtík húmú ɓúk falanteeri
lasa, tookke. Bi maañ woni
Pool, pëní hampe kúkëyë, ɗi
na nee'. Nee'a ham ɗi habo
níi ɗi fússé keente feey. Ɗee
uta' tígë kola' ri ra, tahte
ɓéyrúu rí, ɗeef ɗi húlté.
10 Tígí daaha, Pool céppé
kénsëhté rí, ɓéyíɗté rí won
ɓëewë tih : « Hëbí affon, yin
katay ri ! »
11 Kola' Pool dah, fun
lawaatute sun, Pool lecsa'te
mbúurëe fun ɓéeɓ ñamute.
Filoon fi baaha, ɗi yabilte
na goneel níi Koo yíilté, ɗi
kolohte saañce.
12 Ɗi fi kúkëyë nék, ɓëewë
ɓeyute ri kúrúté rí yéelíɗ
faam, keeññi wa ɓéeɓ
yëellëhté.

Kolohi Pool Torowas
saañce Milet

13 Fun nék, fun ƀeyute
gaal fun këllúuté Pool Asos,
tígë nay fun ɗii ƀeyee ra ti di
faha' ri ri nen, ndah ɗi faha'
biti ɗi ƀeya waala.
14 Ɗeefa' ri fun Asos ra,
fun ƀekute ri gaala fun
ƀeyute waali Mitileen.
15 Koluu fun daa fun suute,
kéy fín fë fun lahute yeeda'
ki Siyo. Bisa tíkëh në rë, fun
lahute Samos, bee tíkíil në
rë, fun haalute Milet.
16 Ɗi fi Pool nék, caŋke
biti fun ay roommbee Efes
roommboo kaa' ɗi ay maañe
deyi Aasi, ndah ɗi húmú
sesoh lah Yerusalem maasa'i
Pantakoda.

Takohi Pool ƀëy Efes

17 Pool hom Milet, wola'te
Efes woni njíittí jaŋaa biti
wa ac ɗeefiɗ ɗi.
18 Léhínúu ƀaha ya baaha
ra, wa ayute ɗeefrute ri, ɗi
won wa tih : « Hena' mi
cotok deyi Aasi níi a ɗeh,
ɗon olute ɗee na pesa' mi a
ɗon ɗa maan ?
19 Mi légéyíɗté Yíkëe te mi
teeƀaay na af so' yínë sah.
Mi légéyírë' rí filiƀ looy a
coono fa húus mí, na gapuu
so' yëwúɗɗë rë.
20 Mi helay dara : yii
ay ron ƀaatee lahiɗ njiriñ
ƀaato ƀéeƀ mi wonte ron ri.
Mi yëedíɗté rën këem, mi
yëedíɗté rën faam.
21 Yëwúɗɗë a ƀëewí kayya
ƀéeƀ mi dëekké wë, wa
yíssëh Koope na, wa gém
Yéesú Yíkíi yen na.
22 Tígë homu yen bee ra
kep, mi yuloh Yerusalem ti di
túuyë' së' rí Ruuh-Peseŋ nen,
te mi yéeh yee na seh so' na
ra.
23 Yee yúh mí rë biti kep
gini yuloh mi ƀéeƀ, Ruuh-
Peseŋ teeƀ so' biti kasu a
coono ín so' naa seh ra.
24 Ndaa mi pokaay pesi so'
pokohi baaha níi ; yee lah
solo ra biti mi tíl kotti so',
mi paŋ légéyë nah so' Yéesú-
Yíkëe rë níi mit sëk : daa
ri biti mi waare Uni Neba
won yii leŋke yee paŋ Koope
ndah faha'a faha' ri múclí
yen ɗa.
25 « Leegi mi yúhté biti
ɗon ii soo ollil, ɗon fa yéŋké
biti mi húmú leeloon ma na
waare Nguur ki Koope ra.
26-27 Yii baa daa tah mi
won ɗon woteh fee Koo bee
bitih, mi paŋke yee mín mí
ɗon na ra, mi waarete ron
iña naha' Koope ra ƀéeƀ te
mi ɗapay ɗon na dara. Kon
ƀëyí yin kat ɗi ɗon na yiin
bis-këem ƀéeƀ, ɗeef so' neh
kat !
28 Këlíi affon ɗon níiɗ
ƀëewë Ruuh-Peseŋ déŋéen
ɗon wa ra. Cëgíi ƀëy
ílí jaŋaa saamiɗ Koope afi,
ñeya'te ri ñif mi Koohi ra*.
29 So' mi yúhté biti mi
one ron filoon rek, gúmú yí
yaaƀute haale filiƀ fon, te wa
ay palsa' júrë yuba.
30 Te filiƀ fi ron sah, ay
lah ƀëewí ay ƀek affi wa fel,
kúrëelëh i ow di taalibe ya
talli wa.
31 Kon hëfí te ɗon nérsëh

* **20:28 20.28** *jaŋaa saamiɗ Koope afi, ñeya'te ri ñif mi Koohi ra* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *jaŋaa yípíɗ Koope afi a ñif mi ɗi fi baaha ra.*

biti mi hompe kíil éeyë, na'
neh elek neh ma na túuy ow
fi ow ɗon na ƀéeƀ moytoh.
Mi wona' wonoo ɗon na níi
íllí së' kaan muun.
32 « Leegi mi ee ron
déŋéen Koope ra a unni
mala' yi. Koope ay ñee'ee
unni yaa níi tah ɗon ham
ngémë ɗon saye, ɗi tahiɗ
ɗon, ɗon bok iñi wunna
yefiɗ ɗi ƀëewí ƀéeƀ rë.
33 So' mi sehay yin ow na
: hélíis neh, úrís neh, búuƀ
neh.
34 Ɗon yúhrúté affon biti
sah so' mi paya' sohle yi so'
a sohle yi ƀëewë funi wa na
ñéerúu rë opa'i so'.
35 Yaa ƀéeƀ, mi mës ɗon
teeƀ biti ɗon waɗti légéyún
légéyë nda ɗon mín dímlë'
ñëkíɗɗë. Yen nérsëh unna
húmú won ɗi fi Yéesú-Yíkëe
rë bitih : “Ow luka' lah sos-
keeñ biti ɗi onaa onoo, ndée
biti ri taha taho neh.” »
36 Kola' Pool unni yaa ra,
ɗi yekke ƀani ƀëewë ƀéeƀ
na ɗagu Koope.
37 Ɓëewë ƀéeƀ anutee yam
na looyu, yabaaluute faana
na takuu ri.
38 Keeññi wa lukki ɗúmë'
wona won wa Pool biti wa ii
rii ollil ra. Filoon fi baaha,
wa ƀedute ri níi gaalin.

21

Saañi Pool Yerusalem

1 Filoon fi bee takuu fun a
njíittí jaŋii ƀëy Efes ra, fun
ƀeyute gaal, fun yullute gina
na wonuu Kos ɗa ciɗ. Kéy
fín fë, fun suute Rodes ; fun
kollute dah fun suute Patara,
2 ɗeefute gaal daaha bi
saañ Fénési, fun yeeluutee
naa haal fun suute.
3 Tílúu fun níi fun leƀuute
Síipër rë, fun ñee'uute ri
waal feey-feey, fun ƀeyute
waali Sírí, fun teerute Tíir
ndah gaala waɗti cépírëe
iña séf ɗí rë daaha.
4 Cépúu fun daaha ra, fun
saamute níi fun olute i taal-
ibe yi Yéesú, fun homute
waa na bis níi bis nimilte.
Ruuh-Pesen teeƀpe wa, wa
wonute Pool biti ɗi ƀanti
saañ Yerusalem.
5 Ɗúmë' waalla homuu fun
daaha ra, fun koluute na
suu. Wa fi yaa ƀéeƀ na ƀedu
fun, ƀani ƀeleƀƀi wa a koyyi
wa níi fun ɗúhúté gina, funi
wa yekute ƀúk kísí fë fun na
ɗagu.
6 Filoon fi baaha, funi
wa takantuute, fun haalute
gaala, wa na nimilu faam.
7 Koluu fun Tíir rë, fun
cépúu Patolemayis, funi
gaala takuute daaha. Daaha,
fun woduute koy-yaayya
filiƀ ngémë, fun homute a
wa bis múlgús.

8 Kéy fín fë, fun kolluute
fun suute Sesare. Lahuu
fun daaha ra, fun haalute
faam Fílíp fë non ƀëewë na
waariyu Uni Neba ra, fun
dalute daaha. Ɗi fi Fílíp
ƀal non ƀëewí paana ya
Yerusalem, yee húmú tansu
wora'i ñamma ra.✡
9 Ɗi húmú lahte koy cafay
iniilli hom léhínúu unni
kola' Koope na.
10 Fun homute i waal
daaha níi lahte ƀëyí léhínë'

✡ **21:8 21.8** Saame Tílëdí apootarra 6.1-6

unni kola' Koope na hínú
Agabus kola' Yúdée acce,
11 lahte fun na ɓeɓpe geñii
Pool, pokalsa'te kotti a ya'
yi won tih : « Ruuh-Peseŋ
won tee : ɓëe' laha' geñii bee
ra, yëwúɗɗë ay rii pokalsee
ɗeeha Yerusalem, wa yaay ri
ɓëewë yëwúɗ neh ra. »
12 Keluu fun fi yee a ɓëy
ílí jaŋaa daaha uni bah, funi
wa na mucu Pool na wonu ri
biti ɗi ɓanti pay Yerusalem.
13 Ndaa ɗi won tih : « Ɗon
looyu yi ɗee ɗon na saamu
gooyli faan so' ? Mi tahte biti
sah mi hawu húl Yerusalem
af Yéesú-Yíkëe. May neehe
pokalsa' a ? »
14 Bi wonu fun níi fun
míníh yin ɗii na, fun
míllúutée yeris fun wonu tih
: « Yee faha' Yíkëe rë lahan
ɗaaha. »
15 Filoon fi bissi yaa
homuu fun daaha ra, fun
waayute, koluute ɓeyute
waali Yerusalem.
16 Lahte taalibe yi dékú
Sesare koluute, ɓedute fun
níi dín fë, kúrúté fun faam
ɓëyí hínú Manason, bee
nay fun yefe faami ra.
Ɓëe' coosaana' Síipër, ɗi
maañcee haal ngémë.

Pool a njíittí jaŋii ɓëy Yerusalem

17 Yiin lahu fun Yerusalem
ra, koy-yaayya filiɓ ngémë
teertuute fun a sos-keeñ.
18 Kéy fín fë, Pool ñéerë'té
a fun faam Saak, ɗeef njíittí
jaŋaa ɓéeɓ tee'uute daaha.
19 Lahuu fun ɗa, Pool
wodohte wa, ɓílíɗté wë toŋ
iña paŋ Koope ɓéeɓ di yee
légéy rí leelii ɓëewë yëwúɗ
neh ra.
20 Wa kañute Koope unna
won wa Pool yaa ra, wa
anutee rii won tih : « Fu ot-
tee koy-yaay, i yëwúɗ júnní-
júnní gémúté Yéesú, te wa
ɓëewí pokuute Kootaa.
21 Wa nék keluute biti
oroh, fu yëeddë' yëwúɗɗë
dékú filiɓ fi ɓëewë yëwúɗ
neh ra biti wa tík kootii
Mëyíis dín fu wone wa biti
wa ɓanti lec koyyi wa, wa
yef ɓaah yi wa.
22 Ay henu ɗíh leegi ?
Ndée wëerté biti wa ay
keloh biti fu acce.
23 Síkírée, fay page yee
nay fun ɗoo wone bee ra :
lahte ɓëewí iniilli ewu leelii
fun ee, gapantuute a Koope.
24 Kúré wë, fu bok a wa
ɗon ɓukutoh, fu yera' iña
na saañ saraha ra, wa nenu.
Hen ɗaaha raa, ɓëewë ɓéeɓ
ay yúh biti yee na wonu sun
fu ra kaah neh, te ɗo fi baa
fu helay yin yee won Kootaa
ra.
25 Di yii leŋke ɓëewë
yëwúɗ neh haalute ngémë
rë nék, fun bíníyúté fun
woluute waa na biti wa
ɓanti ñam bo' yúul, bo' fi
lissí ñifil, bo' fi rabi ooluy
te wa ɓanti paŋ yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ. »
26 Tígí daaha, Pool tahte
yee wonu wa ra. Kéy fín
fë, ɗi ɓeɓpe ɓëewí iniilla
kúɗté wë ɓani wa bokute
ɓukutuute. Kola' ri daaha,
ɗi haalte Faam fi gaani
Koope wonte wahtaa nay
ɗúmé bissi ɓukutoha ra, woc
ɗaa ow fi ow waa na yera'
sarahi.

Hami Pool filiß Faam fi gaani Koope

27 Bissi paana yi ßukutoha na leßoh ďúm, yëwúďďë koluu deyi Aasi ra olute Pool filiß Faam fi gaani Koope. Wa yípútée gëyíl, hégíyúté dúukëlí ßëewë, wa habute Pool,

28 na fogu sun wonu tih : « Ďúhí dee déey yaalla Israyel ! Ďëe' në yídëelëh ginna ßéeß, na yëedíď ßëewë ßéeß yin ßos sun fi ßëy Israyel, sun fi Kootaa a sun fi Faam fi gaani Koope fa ra abee kan ! Ďi lukki ßek ßeko ßëewí yëwúď neh sah filiß Faam fi gaana, sobeyilte tígí selaa book ! »

29 Yee tah wa won yii baa ra, ola húmú olu wa Pool ñéerë'té a Torofiim fi ßëy Efes filiß gina ra daa tah wa haba' biti ďi ßekke ri Faam fi gaana.

30 Gina ßéeß líiwëlsë'té a hégíyëh, ßëewë ďúhúu hatinna ßéeß na múkëyú na ayu, wa ßeyute Pool ďúhrúté rí Faam fi gaana, íllë yíppée wodu.

31 Wa yuluu hawi Pool húl koon, ďeef lahte ßëyí payte wonte kélfíi gaani soldaarra homiď Rom ra biti Yerusalem ßéeß hégíyëhté.

32 Kela' ri yaa, kélfíi gaani soldaarra yíppée koloh, ñéerë'té a i kélfë soldaar a i soldaar kay, múkëyúté yullute dúukëlí ßëewë në. Oluu ßëewë kélfíi gaana a soldaarra, wa yeďďute labi Pool.

33 Tígí daaha, kélfíi gaana leßohte Pool, habrohte ri, naha'te pokirohi a níh tiiŋ ana, ďi na anti meela' daa ri wah a yee paŋ ďi ra níi ßëewë në henu ri ďaaha ra.

34 Ndaa bi filiß dúukëlí ßëewë, yee ďaañnjee wone ďee raa, yee ďaañnjee wone yin kay, kélfëe míméh lah dara yii lante ri iña na wonu wa ra. Ďi míllë' naha' kúrí Pool faam soldaarra.

35 Kúrúu wë Pool níi wa lahute lawaani faam fa ra, soldaarra míllúu rí meeß meeßo ndah haaylohi dúukëlí ßëewë,

36 di ďee ñeyuu wa talli wa na ďaañnjuu wonu tih : « Ďi hawun húl ßal ! Ďi hawun húl ! »

Layi Pool fíi yëwúďďë

37 Wahtaa na fahuu soldaarra ßek Pool faam fa ra, ďi won kélfëe tih : « Fu mín sëe on mi won ďo a ßahaa ? » Kélfëe won ďi tih : « Ďo fu keloh gerek woo ?

38 Kon fu ßëyée ké Ésíp yee baa neh a ? Bee húmú kúď hégíyëhí gina, kúďté bëemëh yí henute ow júnní iniil (4.000) luufa ra. »

39 Pool won ďi tih : « So' mi yëwúď, mi límúu Tarse gini síiwté di Sílísí. Ďo mi ďaŋ ďo biti fu on so' mi won a ßëewí yeh, hém neßa' ro. »

40 Kélfëe tahiďte ri baaha. Pool caŋke ílí faam fa sun, heeŋke ßëewë ya' nda wa héddëh. Ďëewë ßéeß héddúuté, Pool dalte na won a wa di wonadi yëwúďďë won tih :

22

1 « Ďon fi koy-yaayyee ke so' yeh, baappee ke so' yeh, síkírii së' mi lay ďon. »

2 Oluu wa biti ɗi wona'
a wa wonadi wa, wa
ɓaatuutee hen tiɗ. Tígí
daaha, Pool won wa tih :
3 « So' mi yëwúɗ te mi
límúu Tarse di Sílísí, ndaa
mi koruu Yerusalem deh te
Gamaliyel daa yëedíɗ së' di
na ñeyuu Kootaa toŋ, Kootaa
ñeyu caacci yen ɗa. Mi
húmú pokohte Koope na lool
ti di pokuu ɗon ɗii na woteh,
ɗon ɓéeɓ nen.
4 Mi mokilte níi mi happe
sah húl ɓëewí ñeyu waali
Yéesú-Yíkëe. Mi hampe i
ow, mi ɓekke wa kasu : yaal
neh ɓeleɓ neh,
5 te seeyohi gaana a ɓaha
ya gina mínú soo seede
biti mi won kaah. Wa fi
yaa bíníyírúté së' unni saañ
koy-yaayyi yen yëwúɗɗín
Damaas na. Mi kolohte payi
hami ɓëewë gémú Yéesú dín
fë rë, mi kúɗ wë Yerusalem
ndín wa koru. »
6 « Ndaa homa' mi waala
ma na leɓoh Damaas ɗeef
na' lahte leelu af ra, ɗee a
ɗeh niiñi saasse kola'te sun
hawaante so',
7 mi lasohte feey. Mi kelo-
hte uni na won so' tih :
“Sool, fu mokil so' yi ɗeeha
ɓal Sool ?”
8 So' mi tahte mi won tih
: “Daa fu wa ɓahaa ?” Una
won so' tih : “Daa mi Yéesú
fí ɓëy Nasaret ! Daa mi ɓëe'
na mokil fu ra.”
9 Kooyya funi wa ñéerúu
rë olute niiña, ndaa wa
keluuy un ɓëe' na won soo
na ra.
10 Tígí daaha, mi meela'te
mi won tih : “Mi waɗti
paga yi Yíkëe ?” Yíkëe tahte
won so' tih : “Kolee fu saañ
Damaas, fu lah na raa fay
teeɓu iña nahu fu paŋ ɗa
ɓéeɓ.”
11 Bi hap niiña íllí së' níi mi
ollileh na, kooyya funi wa
ñéerúu waala ra habute ya'
so' nookute so', kúrúté së'
Damaas.
12 « Lahte ɓëyí hínú
Anañas di gini baaha, ɗi
ɓëyí gémpé Koope níi gém,
na moyeh kootii Mëyíis.
Yëwúɗɗë Damaas ɓéeɓ
nawute ri.
13 Bissi yaaha, ɗi acce
ɗeefiɗte so' won so' tih :
“Koy-yaaso' Sool, íllú nimila
wërsëh !” Wona' ri uni baa
rek, íllí së' yíppée wërsëh mi
otte ri.
14 Ɗi ɓaatte won tih :
“Koope fi caacci yen daa ta-
nis ɗo nda fu yúh yee faha'
ri ra, fu ot Ɓëe'-júɓ ɗë, fu
keloh un ɗi fi baaha,
15 ndah daa fu waɗti hena
seedii, fu waare ɓëewë ɓéeɓ
yee ot fu a yee keloh fu ra.
16 Leegi fu seh yi ?
Yípée koloh fu dëek Yíkëe
fu bëtsú, ɗi ɓukut ɗo
bakaaɗɗu.”
17-18 « Hompe níi mi nim-
ilte Yerusalem. Lahte bis,
mi hom ɗaŋ filiɓ Faam fi
gaani Koope, di filiɓ yodaɗ,
mi otte Yíkëe won so' tih :
“Yípée koloh gaaw fu ɗúh
Yerusalem, ndah yii won fu
sun fi so', ɓëy gini bee ii rii
tah.”
19 So' mi won ɗi tígí daaha
tih : “Yíkëe, wa yúhrúté affi
wa biti mi húmú paya' filiɓ
ílíyyë na ɗaguu Koope ra mi
habe ɓëewë gémú roo na ra
mi ɓeke wa kasu, mi laɓiree
wa.
20 Te Ecen fa na húmú
seedeyiɗ ɗo ra hawuu húl

fíi së' ƀal. Hawa hawu ri ƀëewë rë, mi húmú ñéerë'té
në mi habiďte wa búuƀƀí
wë.”
21 Tígí daaha, Yíkëe won
so' tih : “Kolee ƀal ! May
roo wole tígí wulte, may roo
wole heetti ƀëewí kayya na.”
»

Pool a kélfíi gaani soldaarra

22 Ɓëewë síkírúu Pool
síkírëe níi a dah, ndaa laha'
ri unna míllë' yaa ra, wa
ƀéeƀ ƀéyrúté unni wa sun
na wonu tih : « Këllí ƀëyí
bee ëldúnë waay ! Asee ƀëyí
man ďee waray yeďďu pes
feey fi beh ! »
23 Wa homute daa na fogu
sun, na betu búuƀƀí wë, na
haslu feey fa sun.
24 Kélfíi gaani soldaarra
naha'te ƀegi Pool filiƀ faam
soldaarra a fúuďëhí laraw,
wa meel ri níi yúh yee tah
ƀëewë na fogu ďaaha afa ra.
25 Ndaa pokuu ri níi tas laƀ
ďa, Pool won kélfíi soldaara
húmú daaha ra tih : « Ɓëyí
non Rom, ďon lahute sañ-
sañi laƀuun ďon ďi te ďon
ëettíyíih rí ë ? »
26 Kela' kélfíi baa unni
yah, ďi payte otte kélfíi
gaani soldaarra won ďi tih :
« Fu faha' paŋ yi koon ? Ɓëyí
bee non Rom ! »
27 Kélfíi gaani soldaarra
acce leƀohte Pool meelte ri
won tih : « Won so' nda fu
non Rom kaah raa. » Pool
won ďi tih : « Ahaŋkay, mi
non Rom ! »
28 Kélfíi gaana won ďi tígí
daaha tih : « So' mi yera'
hélíis caak ma na anti mín
non Rom ee ! » Pool won ďi
tih : « So' nék mi límúu rí
límëe ! »
29 Ɓëewë na suu laƀi koon
fahuu wonďohi ra yípútée
sajal filoon ; ďi fi kélfíi gaana
tíitté yúhë' rí biti Pool non
Rom a yee naha' ri pokirohi
ra.

Kúrí Pool këemí gaana

30 Kélfíi gaani soldaarra, bi
faha' ri yúh níi lan yee yabu
yëwúďďëPool ra, kéy fín fë
ďi pëkísírëhté rí, dëekrëhté
kélfë yí seeyoh ya a ƀëewë
nonu këemí gaani yëwúďďë
rë ƀéeƀ. Ayuu ƀëewí yaaha
ra, ďi kalite Pool kúďté rí fíi
wë.

23

1 Kúrúu Pool këemí gaani
yëwúďďë rë, ďi hente kélfë
yë íl jak won wa tih : «
Koy-yaayyi yeh, níi a ďeh
mi mëssí tílë' a Koope a afi
tookke. »
2 Anañas, seeyohi gaana
nahte ƀëewë leƀuu Pool ra
laƀ ďi ƀúk.
3 Pool won ďi tígí daaha
tih : « Koope ay roo laƀ, ďo
fa wonu teem ƀúkú rë ! Fu
tooka' dee biti fay aattiyee
Kootaa, fu antee rii tík dín fu
na naha' laƀirohi so' a ? »
4 Ɓëewë leƀuu Pool ra
wonu ri tih : « Fay sole
seeyohi gaana Koope fal ri ra
a ? »
5 Pool won wa tih : « Mi
yéeh biti koon yaa seeyohi
gaana koy-yaayyi yeh, ndée
bíníyúté bitih : *“ow waray
won ƀos sun fi kélfíi heedi.*✡”
»

✡ **23:5 23.5** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 22.27

6 Bi húmú yúh Pool biti ɓëewë këemë, yee i sadusеŋ yee i farisеŋ, ɗi ɓéyíɗté uni won fíi ɓëewë tih : « Koyyaayyi yeh, so' mi farisеŋ te farisеŋ daa lím së'. Gémë gém mí biti ow húl rëe ay koloh ɓúudé rë daa tah mi tëekɗú këem woteh. »
7 Wona' ri uni baa nék, farisеŋŋa a sadusеŋŋa dalute capa'a, ɓëewë ɗaruute won.
8 Ɗeef sadusеŋŋa wonute biti nagajek koloh ɓúudé, malaaka a yin ti yébítëh nen, yínë sah lahay na. Ndaa wa fi farisеŋŋa gémúté biti yaaha ɓéeɓ lahte.
9 Ɓëewë na ɓaatuu ɗaañnjoh sun. Lahte yëeddëh yí kootii Mëyíis yi nonu farisеŋŋa na, yípútée koloh yejuute íñë' wonu tih : « Fun oluy yin ɓos ɓëyí bee na kat ! Mín hena ɗaa ala mbée malaaka daa feeñiyoh ri ! »
10 Íñë'ë misik misiko níi kélfíi gaani soldaarra neehte biti ɓëewë peysa' Pool. Ɗi túuycé soldaarri cép ɓëewë në, naaf Pool ya' yi wa, nimiliɗ ɗi filiɓ faam soldaarra.
11 Yíkëe feeñiyohte Pool elgin won ɗi tih : « Habe híin ! Fu seedeyiɗte so' Yerusalem, tasse biti fu hen ɗaaha Rom ɓal. »

Peeni hawi Pool húl

12 Yíilë' Koo kéy fín fë, lahte yëwúɗɗí tee'uute, peenute ɗee nay waa hawee Pool húl rë. Wa añuute biti wa ii ñam, ii han níi bín nay wa rii hawee húl rë.
13 Ɓëewë peenu hawi húl rë lukute ow sabay iniil (40).
14 Wa payute olute kélfë yí seeyoh ya a ɓaha ya gina wonu wa tih : « Fun habute biti ñam ii haal ɓúkkí fun níi bín nay fun hawee Pool húl rë, te fun añuute yii baaha.
15 Kon ɗon fa këemí gaana ɓéeɓ, mëgíníi ɗon won kélfíi gaani soldaarra kom ɗon Pool, ɗon lakaata' biti ɗon ay ríi ɓaatee síkírëh síkírëe níi ɗon lah yii lante ron ɗii na. Fun nék, fun ay yúh yee nay fun page ra níi fun hap ɗi húl balaa ri lah deh. »
16 Filiɓ fi baaha ɓéeɓ, yaa síitté nuf jarbaadi Pool. Ɗi saañce haalte faam fa ɓeku ri ra, teeɓi yee waayɗu ri yëwúɗɗë rë.
17 Tígí daaha, Pool dëekké ow di kélfë yí soldaarra wonte ri biti ɗi kúɗ kúkëyë léhín kélfíi gaani soldaarra una kúɗ ɗí rë.
18 Kélfíi soldaara kúɗté kúkëyë, kompe ri kélfíi gaani wa won ɗi tih : « Pool fa habu ra daa won so' mi kom ɗo kúkëyí bee léhín ɗë una kúɗ ɗí rë. »
19 Kélfíi gaana hampe ya' kúkëyë, hécëhté a ri meelte ri won ɗi tih : « Fu laha' yii ay fu soo wone a ? »
20 Kúkëyë won ɗi tih : « Ahaŋkay, ndah lahte yëwúɗɗí peenuute biti wa ay roo won fu kúɗ Pool këemí gaani fun fi yëwúɗɗë kéy, te wa ay lakaatee biti wa ɓaat ɗii síkírëh níi wa yúh yee homa' ri ra.
21 Lah ngana gém wë dé' ɓahaa, ndah ɓëewí lukute

ow sabay iniil (40) waa na caguute ɗamaalohi, te wa añuute biti ñam ii haal ƀúkkí wë te wa hëwíh rí húl. Wa sehu ro doŋ nék ! »

22 Filoon fi baaha, kélfíi gaani soldaarra wonte kúkëyë biti ɗi ƀanti ƀílíɗ ow biti ɗi wonte ri baaha, te ri nimil faam.

Lëeyírí Pool Sesare

23 Filoon fi baaha, kélfíi gaana dëekké ow ana di kélfë yí soldaarri won wa tih : « Négíríi soldaar tíméer ana (200), jégë sabay paana (70) a ƀëewí tíméer ana (200) yi ganaayuu juun ɗon waay, elga haale ɗon tíkëh waali Sesare.

24 Sëemɗí Pool yii yaagaa ri, ɗon kúɗ ɗí ɗon kom ɗi gëernëer Fílís te yin ƀanay rii kat. »

25 Woca' ri woni wa baa ra, ɗi bíníté unni yee nay yeru gëernëer yee ra won tih :

26 « Gëernëer, so' mi Kúlët Lisiyas daa ma na wodoh ro di tiyu a símúu.

27 Ɓë' yeñ mi ɗoo na baa ra, yëwúɗɗë daa na húmú yejuu ri na fahuu hawi. Kela' mi biti nék ɗi non ƀëy Rom ra, funi soldaarri so' anutee rii hílíp fun sëmlúuté rí.

28 Bi húmú faha' mii yúh yee yabu ri yëwúɗɗë rë, mi liiltee rii kúɗ këemí gaani wa,

29 te yee ƀeya' mi na ra biti wa yabu ri iñi yuloh kootii wa fi yaaha. Yii yabun ow nék níi tah ɗi hawu húl mbée ɗi téyú mi olay ri na.

30 Mi antee keloh biti yëwúɗɗë peenute feheyidi, mi wonti caa mi yíp ríi yeñ ɗoo na. Mi wonte wa biti lah raa wa hëwrë' rí ɗoo na. Unni so' yaa koon kat ! Eera ! »

31 Soldaarra pagute yee nahu wa ra, wa ƀeyute Pool elek na suu níi lahute Antipataris.

32 Yíilë' Koo kéy fín fë, soldaarra tílúu kot ɗa nimilute faam fin yeɗɗute yíkëe yí pëníssë suute a Pool.

33 Lahuu wa Sesare ra, wa komute gëernëer unna bíníyú rë, wa teeƀute ri Pool.

34 Gëernëer jaŋite unna, meelte Pool gina dék rí rë. Yúhë' rí biti Pool dék deyi Sílísí rë,

35 ɗi won ɗi tih : « Ɓëewë yabu ro ra ac raa, mi an ɗoo meel. » Filoon fi baaha, ɗi naha'te yefrohi Pool faam fa na wonuu Faam-buur-Erot ra.

24

Iña won Tertulus sun fi Pool ra

1 Waal iip filoon fi bee kúrúu Pool Sesare ra, Anañas seeyohi gaana ñéerë'té a i ƀaha gina, a layoha na wonuu Tertulus ra ayute hëwrë'í Pool gëernëer Fílís në.

2 Pool dëekúté, Tertulus ƀeƀpe una na yam ɗi iñyee won tih : « Gëernëer, daa fu tah fun homa' a jaammaa fahuu fun ɗa, te ñaaña ñaañ fu ra lofisse yin caak heedi fun.

3 Fun símúté rë lool di iña na olu fun faraah fu na

paŋ wa di tígí teem ow gina ƀéeƀ.
4 Ndaa bi fahaay mi roo
maañil, mi ɗaŋ ɗo biti
fu síkírëh fun yutuuɗ hém
neƀa' ro te mí yúhté biti fu
mín ɗí.
5 Fun olute biti daal ƀëyí
bee wuneh yínë sah ! Ɗi fi
bee njíit di goomali ƀëewë
na wonuu nasareyeŋ ñeyu
waali paɗɗah fa ra, te kúɗté
capa' filiƀ yëwúɗɗë ëldúnë
ƀéeƀ.
6 Tílté níi sah ɗi étíɗté
yin na faha' sobeyil Faam
fi gaani Koope, ndaa fun
habute ri. [
7]
8 Ɗo fu meel ɗi fi bee raa,
ɗo fay oliɗ afu biti sah iña
yabu fun ɗi ra ƀéeƀ kaah. »
9 Yëwúɗɗë ñéerúuté
wona, na ƀaatuu digiɗ.

Laya'i Pool

10 Woca' layoha ra,
gëernëer yeɗte Pool una,
Pool na lay won tih : «
Gëernëer, so' mi yúhté biti
hente i kíil dí kíil daa fu
na aattiya' fun, daa tah mi
lekoh af so' tígë në suu yen
teye a layi bee ra.
11 Fu meela' raa, fay yúh
biti gétëy bis sabboo a bis
ana filoon, so' mi húmú
payte jaamiyohi Koope
Yerusalem.
12 Laha' mi na ra ƀal, ow
olay so' ma na goneel a
ow yin a di mín ɗii hen
ƀéeƀ te ow olay so' ma na
soɗ ƀëewë nuf, filiƀ Faam
fi gaani Koope neh, ílíyyë
na ɗaguu yëwúɗɗë Koope ra
neh, mbée tígí mín ɗíi hen
filiƀ gina.
13 Te ƀëewí yee míníh rëe
won dara yii nay teeƀee biti
iña yabu wa so' yee ra kaah.
14 So' nék, mi kaañcee
won fíyú biti mi ee jaamiyoh
Koope fa na húmú jaamiyuu
caacci yen ɗa, te mi gémpé
iña won Kootaa a yee bíníyú
téeré yí yonente ya ra ƀéeƀ,
mi ñeya'te ri waali Yéesú-
Yíkëe na wonuu wa biti waal
paɗɗah ra.
15 So' mi lahte yaakaar
Koope na ti di lahuu wa
yaakaar ɗii na nen biti ƀëyí
në ƀéeƀ, yaha ƀëyí júƀpé
mbée ƀëyí júƀëy ƀéeƀ ay
këllú ƀúudé.
16 Yii baa daa tah tígí mín
mii teem ƀéeƀ, mi saama'
biti mi lah afi tookke fíi
Koope a fíi ƀëewë.
17 « Filoon fi bee homa'
mi i kíil luufa ra, mi nimilte
Yerusalem komi ƀëy gin fun
sarah, a hawiɗ Koope na.
18 Mi hom kotti iñyah,
wa ɗeefute so' filiƀ Faam
fi gaana ɗeef mi ƀukutohte
; funi dúukël ow ñéerúuy,
coow lahay.
19 I ow di yëwúɗɗë dékú
deyi Aasi ra húmú daaha ee,
tii koon daa wa kúrún së'
fíyú woteh neh biti wa lah
yii yabun so' wa a ?
20 Mbée book, ƀëewí yee
ɗeefuu bee cëgírúu mí
këemí gaani yëwúɗɗë rë,
wonun yii ƀosa paŋ mi ra
!
21 Iñyee ƀéeƀ, biti mi
ƀéyíɗté un so' sun mi wonte
fíi yí wë bitih : “Gémë gém
mí biti ow húl rëe ay koloh
ƀúudé rë daa tah mi tëekɗú
këem woteh !” »

22 Wona' Pool níi kéeníďté
rë, bi húmú keloh gëernëer
Fílís yii lante ri di waali
Yéesú-Yíkëe, ďi pëkíssé
ƀëewë won wa tih : «
Lisiyas, kélfíi gaani sol-
daarra ac ďaa, may léjëntë'
yii ron. »
23 Ďi antee nah kélfíi sol-
daara ƀek Pool kasaa, ndaa
ri on ďi jaamma, te ri yeris
kooyya ac tooppitoh ri.
24 Tíkëhté i waal filoon
fe, Fílís acce ñéerë'té a
ƀeleƀi Dúrsíl, ƀelaa yëwúď,
dëekrëhté Pool síkírëhí yii
leŋke gém Yéesú-Kiristaa
na.
25 Pool dalte na goneel yii
yuloh júƀ, a biti ow ëe ow
waďtee ham afi, a yii leŋke
yiin bis-këem. Fílís nék tíitë'
rí afi filiƀ unni yah, ďi won
Pool tih : « Leegi fu mín
nimil, mi lah jot ďaa may roo
dëekëet. »
26 Ďi fi Fílís ƀal na húmú
hel nuf biti Pool mín ďíi
neehal hélíis daa tah ďi na
hoñ ďii dëek goneel.
27 Kíil ana filoon fe, Fílís
kolohte ñaani nguur ka,
Poorsiyus Festus tookke.
Fílís nék, bi húmú faha'
ri paŋi yii neƀa' yëwúďďë,
helte Pool kasaa.

25

Pool fíi Festus

1 Waal éeyë filoon fi toogi
Festus nguur ka di Sesare,
ďi kolohte daa saañce
Yerusalem.
2 Laha' ri ra, kélfë yí
seeyoh ya a njíittí yëwúďďë
ayute na hëwrúu rí a Pool,
ďagute ri wonu tih :
3 « Nagajek fu míného
fun on fu nimiliď Pool
Yerusalem a ? » Ďeef wa
peenuute biti wa lah waala
raa, wa hap ďi húl.
4 Festus won wa tih : « Pool
ín kasii Sesare, te so' mi leŋ
nimil dín fë.
5 Njíittí ďon ñéerúun a so'
Sesare. Yaha biti ďi paŋke
yin ƀos raa, wa won yii
baaha dín fë. »
6 Festus waďti homa waal
peeye mbée waal sabboo
Yerusalem daaha kep, nim-
ilte Sesare. Kéy fín fë, ďi
ďúhté këemë wola'te Pool
komu ri.
7 Aya' Pool ra, yëwúďďë
koluu Yerusalem ayute ra
gíiwúté rí na anuu rii yam
iñi caakke te ƀosse, yi fí
yúhté biti wa míníh won affa
a lúkkë.
8 Tígí daaha, Pool na lay
won tih : « So' mi tooñay
koy yínë sah : sun fi kootii
yëwúďďë neh, sun fi Faam
fi gaani Koope neh, sun fi
Buuri gaani Rom neh. »
9 Festus fa deh, bi faha' rii
paŋ yii neƀa' yëwúďďë, won
Pool tih : « Fu fahaay biti fu
saañ Yerusalem mi aattiya'
ro di yee yabu fu bee ra dín
fë ë ? »
10 Pool won ďi tih : «
Tígë caŋ mi bee ra kep, mi
hom këemí Buur te mi waďti
aattiyuun deeha. So' mi pa-
gay dara yin ƀos yii yuloh
yëwúďďë në te fu yúhíďté
afu baaha sah.
11 Hena biti mi homay
kaah te mi paŋke yii cal mi
hawu húl rëe, so' mi kaa'aay
biti mi hawu húl. Ndaa iña
tíkú ƀëewí yee sun fi so' ra

lahay íl rëe kay, ow waray soo yeɗɗa' a wa. Mi yejun Buuri gaana na book ! »

12 Tígí daaha, Festus payte ola'te a ɓëewë na ɓaatu ri nuf wun ɗa, nimilte won tih : « Fu faha' biti Buuri gaana daa aattiyaa ro saa, lah raa fu saañ ɗii na book ! »

Pool fíi Agiripaa

13 I waal filoon fe, buura na wonuu Agiripaa ra a koyyaafi ɓeleɓ hínú Bérénís ñéerúuté, ayute Sesare wodohi Festus.

14 Bi sam buura maañis daaha, Festus goneelte a ri yin sun fi Pool won ɗi tih : « Lahte ɓëyí ee deh, Fílís daa hel ri kasaa.

15 Paya' mi Yerusalem ra, kélfë yí seeyoh ya a ɓaha yi yëwúɗɗë hëwrúuté rí a so' wonute so' mi keen sun fi.

16 Mi wonte wa biti nguur ki Rom ɓaahaay biti ow yabu yin rek ɗi yíppí keen sun fi, te ɗeefa ɓëe' jaanndeeh a ɓëewë yabu ri yaa ra paay, laya' a wa !

17 Na koloh mi dín fë rë, wa ñéerúuté a so' ayute. Kéy fín fë, so' mi sehay mi yíppée ɗúh këemë mi wola'te ɓëe' acce.

18 Ayuu ɓëewë yabu ri ra, mi haba' biti koon wa ay wone biti ɗi paŋ yin ɓos sah, ndaa yaa ɓéeɓ mi olay na dara.

19 Wa daal, wa hécúu yii leŋke waali wa a yii leŋke ɓëe' hínú Yéesú oroh húlté, Pool antee won ti ɗi kolohte ɓúudé.

20 So' nék, ola' mi biti léjëntë'í yii baa ay soo kofeel, mi wonte Pool biti ɗi faha' raa, ɗi saañ Yerusalem ndín ɗi aattiyuu dín fë.

21 Ndaa Pool tahte won ti lah raa ɗi yeju buuri gaana na aattiya' ri. Tígí daaha mantee naha' nimili ri kasu níi bín nay mi rii mínée kúɗɗëh buuri gaana na ra. »

22 Agiripaa won Festus tígí daaha tih : « So' mi faha'te biti mi síkírëh ɓëyí baa ee ! » Festus won ɗi tih : « Koo yíil kéy rëe, fu síkírëh rí. »

23 Yíilë' Koo ra, Agiripaa a Bérénís ayuute a ayi yaañnjate haalute këembuur, ñéerúuté a i kélfë soldaar a i njíit di gina. Festus wola'te kalii Pool kasiin. Aya' Pool ra,

24 Festus won Agiripaa tih : « Ɗo fi Buur, a ɗon fa homu a fun dee ra ɓéeɓ, ɗon olu ɓëyí bee na maan ? Yëwúɗɗë ɓéeɓ ayute soo na, Yerusalem neh, gini bee neh, na hëwrúu rí soo na ɓéyrúté unni wa sun wonu ti pes warlay ri.

25 So' nék, mi kénsëhté ndaa mi olay yii paŋ ɗi níi tah ɗi waɗti hawu húl. Ɗi fi bee nam won ti lah raa ɗi kúrú buuri gaana na aattiya' ri ; wona' ri baa ra ɓal, mi hampe biti may ri rii wola'.

26 So' nék, mi lahay yii wëerë'té së' sun fi níi mí mín nëe bíní Buuri gaana, daa tah mi kúɗ ɗí fíi yën woteh ; mi luk ɗii kúɗ fíyú sah ɗo fi Buur Agiripaa, nda filoon fi toogi bee raa mi lah yii bíníyë mí.

27 Mi haba' biti ow waray ɓeɓ ɓëyí habu habo kasu

rek, yeñ ɗi kúrú Rom te fu
woneh yee yabu ri ra. »

26

Layi Pool fii Agiripaa

1 Filoon fi woni Festus,
Buur Agiripaa won Pool tih
: « Fu mín layiɗ afu leegi. »
Tígí daaha, Pool ɓéyíɗté ya'i
sun ay laye won tih :
2 « Buur, keeñ so' sosse
caŋa caŋ mi fíyú woteh ma
na saañ layee iña yabu so'
yëwúɗɗë rë ɓéeɓ,
3 ndah fu yúh ɓaah yi
yëwúɗɗë a iña na gonlu wa
ra. Yee ɗaŋ mi ro ra biti fu
baal so' fu síkírëh së' a nuf,
fu ɓan soo síkírëh a keeñ.
4 « Yëwúɗɗë ɓéeɓ yúhú
ɗee pesa' mi filiɓ heedi so'
kúkëy kí së' níi a ɗeh, níi
luka' yee Yerusalem.
5 Wa maañute soo yúh
te wa mínú sëe seede hém
wa faha' ri biti mi mëssí
pesa' biti mi fariseŋ, mi non
goomali ɓëewë lukuu híin
yooni fun ɗa.
6 Yee kúɗ së' këem woteh
ra nék biti mi lahte yaakaar
di yee húmú gap Koope
caacci fun ɗa oroh.
7 Talli sabboo a ana ya
heedi fun fi ɓëy Israyel moo
sehu gapa'i baaha, habute
Koope híin na jaamiyuu ri
na' a elek ee ! Yëwúɗɗë
kalaamuu so' yaakaari
baaha oroh ee Buur !
8 Biti Koope na këlíɗ ow
ɓúudé, yi tah míméh haal affi
ɓëewë ee na ɗon na ?
9 So' mi bee sah, mi húmú
haba' biti mi waɗti paga
ɓéeɓ níi mí yím tii Yéesú fí
ɓëy Nasaret
10 te daa ri yee paŋ mi
Yerusalem ra. Mi húmú li-
ilte sañ-sañi kola' kélfë yí
seeyoh ya na níi mí téycé ow
caak di ɓëewí Koope ; te lah
yi waɗti hawun húl rëe, mi
ñéerë' në ɓal.
11 Ma na húmú hoñ waa
mokil filiɓ ílíyyë na ɗaguu
Koope ra, nda wa yeris yee
gémú wë rë. Yee húmú
habiiɗ mi wa ra daa misik
níi mi pay sah ginni kayya,
mi mokle wa. »
12 « Daaha lahte bis, mi
na saañ Damaas a sañ-sañ
a unna wolu so' kélfë yí
seeyoh ya ra.
13 Mi hompe waala Buur
ma na saañ níi bee laha' na'
leelu af ra, mi otte niiñi kola'
sun luk na'a niiñ, hawaante
so' a kooyya funi wa ñéerúu
waala ra.
14 Fun ɓéeɓ fun lasuute
feey, mi kelohte uni na won
soo na di wonadi yëwúɗɗë
won tih : “Sool, fu mokil so'
yi ɗeeha ɓal Sool ? Fu mok
pëtíh ti mbaam fi tíkë' yíkíi
af, laɓaa raa yeese dagun
rek ra nen.”
15 Mi meelte ri mi won tih
: “Daa fu wa ɓahaa ?” Yíkëe
won so' tih : “Daa mi Yéesú
! Daa mi ɓëe' na mokil fu ra
!
16 Kolee fu caŋ ! Fu ot mi
feeñiyoh ro, mi faha' biti daa
fu yaha súrgíi së' a seedii
so' di ɗee feeñiya' mi ro ɗee
ra, fu waare ɗee nay mi roo
feeñiyee fíi rë.
17 May roo sëmlë'
yëwúɗɗë në a heetti kayya
nay mi roo wole waa na ra.
18 Mi wol ro waa na nda fu
wëdís íllí wë wa ot, fu ɗúhíɗ
wë ñúusë fu kúɗ wë niiña,

fu ɗúhíɗ wë ya' Seytaane fu kúɗ wë Koope na. Wa gém soo na raa, wa ay baalu bakaaɗɗi wa, wa ɓeku filiɓ ɓëewí Koope.” »

19 « Te dala'te bín fë Buur, mi ñee yee feeñiyoh so' ɗúhë' Koope na ra toŋ :

20 mi ɗéɓpí waare ɓëy Damaas, mi tíkké ɓëy Yerusalem, mi ñeete ɓëy Yúdée në a ɓëewí kayya yëwúɗ neh ra ; mi wonte biti wa lof pesaɗ, wa yíssëh Koope na te wa teeɓa' biti wa lofisuute di pagaɗɗi wa.

21 Af yii baa daa tah yëwúɗɗë ham so' Faam fi gaani Koope fa oroh, na fahuu hawi so' húl.

22 Ndaa Koope daa níiɗ së' bín fë níi a ɗeh, te mi homa' dee seedii fíi baadoole ya a ɓëewí gaanna ɓéeɓ. So' mi wonay yin kay gét nëe iña wonu yonente ya a Mëyíis biti ay lah ra. Wa húmú wonute biti

23 Buura Koo fal ri ra waɗtee ñee mok, ɗi nay ɗéɓée koloh ɓúudé, te ɗi nay waareye yëwúɗɗë a heetti kayya yii leŋke niiña. »

24 Bi na hom Pool na lay, Festus ɓéyíɗté uni sun won ɗi tih : « Do fu dofay aa Pool ? Jaŋii misiga yahte afu ɗo ! »

25 Pool tahte won ɗi tih : « So' mi dofay dé' gëernëer. Iña na won mi ra kaah te mi won wonaɗ ow.

26 Buur kelohte iña na won mi yee ra, daa tah mi kaañ rii won fíyí. Wëerté së' biti dara múuyëy rí iña na won mi ra, ndah wa laha' fíi yí ɓëewë ngëey.

27 Do fi Buur, fu gémëy iña wonu yonente ya ra gémë ë ? Wëerté së' biti fu gémpé ! »

28 Buur Agiripaa won ɗi tih : « Guuttaa bee a bee rek, fu nartee soo ɓek ɓëewí Kiristaa a ? »

29 Pool won ɗi tih : « Guuttaa yin ɗi maañ ɓéeɓ, mi ɗaŋ Koope biti ɓanti teem ɗoo na doŋ, ndaa ɗon fa na síkírúu së' woteh ra ɓéeɓ, gét nëe níh yí tiiŋŋa poku mi yee ra, ɗon mada' a so' ɗon gém. »

30 Filoon fi unni yah, buura, gëernëer, Bérénís a ɓëewë tooku a wa ra koluute,

31 hécúuté na wonu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee pagay yii cal hap húl mbée téy kasu. »

32 Tígí daaha, Agiripaa won Festus tih : « Henay biti koon ɓëyí bee liiltee won biti buuri gaana nay rii aattiyee koon, tin ɗi yeɗɗoh saañ. »

27

Bee yejuu Pool waali Rom ra

1 Lecuu uni biti fun ay haale gaal ra, fun ɓeyute waala fun na suu Rom di Itali. Pool a i ow kay di ɓëewí téyú téyë tíkúté ya' kélfíi soldaara hínú Sílíyús, ɗi non goomali soldaarra na wonuu soldaarri buuri gaana ra.

* **27:2 27.2** *waah* : Daa ri tígë në teeruu gaalla ra.

2 Fun haalute gaali ɓëy
Adaramit, bi ay ñeye waah*
yi Aasi, fun tíkúuté waala.
Aristarka fi ɓëy Tesalonik di
Maseduwaan, húmú fun na.
3 Kéy fín fë, fun teerute
Sidon. Sílíyús nék, bi tooppi-
toh ri Pool tooppitohi wunte,
onte ri pay yér kooyyi daaha
tíl sohle yi.
4 Koluu fun daa ra, fun
ɓeyu ɓúk kísí fí Síipër fë
daa gisa' fútëh rë, ndah ɗeef
ngilaaw ma aya' fun fíi.
5 Húusúu fun kísí fí Sílísí a
bi Pamfili ra, fun teeruu Míir
di Lísí.
6 Daaha, kélfíi soldaara
otte gaali kola' Iliksaandiri,
bi na saañ Itali, ɗi ɓekke fun
na.
7 Fun homute bis caak
waala fun na suu ndaŋka-
ndaŋka, fun na híinndúu níi
fun lahute yeedda' ki Síníit.
Bi mokil fun ngilaaw ma
kadda'te fun waali bah, fun
ñee'uute Salmone a hatni
yíníi Keret†, fútëhí ngilaaw
ma.
8 Fun híinndúuté fun na
hadduu níi fun lahute gina
na wonuu Neɓ-teeraa hom
hëbís Laase ra di Keret.
9 Baaha, ɗeef fun maañute
waala, te ɗeef kísí fë neɓeh
gét ndah wahtaa na ooruu
yëwúɗɗë rë gétté‡. Tígí
daaha, Pool won wa tih :
10 « Koy-yaayyi yeh, mi
otte biti waali yen nartee
misik : ay ɓos gaala a iña
eɓ ɗi ra, te teyay baaha doŋ
ndaa ñíinní yen fa filiɓ mín
nëe teem. »
11 Di filiɓ baaha ɓéeɓ,
kélfíi soldaara síkírëey woni
Pool. Ɗi lukki lekoh ɓëe'
kúɗ gaala a yíkíi gaala.
12 Ɓaatte biti jamanii sosa,
tígë në teeruu ra na neɓeh
hom te lukki wuneh gaala
na sah faf. Yii baa tahte
ow caak di ɓëewë filiɓ gaala
faha' koloh daaha wa saañ.
Wa fahuu biti wa yíppí lah
waaha na wonuu Féníksí
rë di Keret, jaannda' waal
haalaan na'§ ra.

Ngilaaw mi gaana filiɓ kísí fë

13 Wa homu iñyaaha,
lahte ef-efi kola'te waal feey-
feey na laɓ, wa yípútée
haba' biti yee níɓú wë rë
ay hen. Wa ɗofute dúuññë
dootuu gaala ra, tígí daaha
wa na suu, na hadduu ɓúk
kísí fí Keret.
14 Ndaa ɗee a ɗee rek,
lahte ngilaaw mí gaani
wonuu Erakilon ɗofohte
waal daŋŋi Keret, laɓpe.
15 Ngilaaw ma lukke gaala
doole, gaala mínléh saañ fíi.
Fun yeeluutee yeris ngilaaw
ma na kúɗ fun.
16 Bi haw fun fút gina
hom filiɓ muluɓ na wonuu
Kodaa ra ngilaaw ma, fun
pagute níi fun rawleyute
gaali yutuudi sëmlëe.

† **27:7 27.7** *Keret* : Ɗi gin filiɓ muluɓ. Ɗi lahte i gin kay filiɓ. Ginni yaa daa wa yeh : Féníksí, Neɓ-teeraa, Salmone a Laase. ‡ **27:9 27.9** *wahtaa na ooruu yëwúɗɗë rë gétté* : Wahtii baa lah raa, kísí fë na neɓeh haal, ndah ngilaaw ma daa na gaan. § **27:12 27.12** *jaannda' waal haalaan na'* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *waal feey-feey a haalaan na' (Sud-Ouest), a waal haalaan na' a waal yuuŋ (Nord-Ouest).*

17 Ɓëewë në légéyú gaala ra lëwírúté rí, anutee pokalsa' gaali gaana a níh yí wërëlsë'té rí. Bi neehu wa saañ díipé dúŋŋí feey ya na wonuu Síirtë waal ɓúk kísí fí Líbí rë, wa yeesute dúuññí dootaa ya mulaa hawti ham yin gaala, fun na sayuu ɗaaha a ngilaaw ma.

18 Yíilë' Koo kéy fín fë ɗeef ngilaaw ma líssí hawoh ra, wa yabu sun fi iña eɓ gaala rek na betu mulaa.

19 Bisa tíkëh në rë ɓal, daa wa wookru affi wa súté yë në légéyúu gaala ra, na betu.

20 Hente waal caak, íl tíkëey na' tíkëey hul, ngilaaw ma hompe na hawoh rek ; tílté níi nuffi fun taslay biti sah fun mínú múc.

21 Ƒun homute yii maañce fun ñamuy. Tígí daaha, Pool kolohte caŋke leelii ɓëewë won tih : « Ɗon síkírëh së' koon níi yen ɓanti koloh Keret koon yaawi yeh, tin coono fi bee a iña yah yee ra daɓeh yen.

22 Leegi mi ɗaŋ ɗon biti ɗon ɓanti sídë' yin, ow yínë sah ii ñak ñíiní ɗon na, gaala kut nay yahe.

23 Nagajek, Koope fa so' mi non ɗii na te mi jaamiya' ri ra, wolte malaakii feeñiyohte elga,

24 won so' tih : “Ngana tíit Pool ! Fay toppi caŋ fíi buuri gaani Rom, te Koope tahiɗte ro níi ñíinní ɓëewë ɗoni wa ñéerúu rë ɓéeɓ ay múc.”

25 Kon hëbí híin yaawe, mi gémpé Koope biti iña wonu mi yaa ra ay lah.

26 Yen suu yúfée gin, filiɓ kísí fë. »

27 Elgi sabboo a iniil fa homuu fun filiɓ gaala na jaayoh kísí fí Adiratik ra, hom homo níi leelii elga, ɓëewë kúrú gaala ra hememute biti gaala leɓohte tígí lahte feey.

28 Wa jëecɗúté mulaa, wa olute biti nooraa ka hente kap sabay éeyë a kap paana (37) ; wa saylute níi fíi, wa jëecɗëetúté wa olute biti nooraa ka hente kap sabay ana a kap peeye (28).

29 Bi neehu wa biti gaala kabinoh i la', wa ɓekute dëlëŋké gaan iniil filiɓ mulaa filoon gaala, homute na wohu na sesuu yíilí Koo.

30 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, wa fa kúrú gaala ra na fahuu ɗúh gaala wa hegoh ; wa cépírúté gaali yutuuda filiɓ mulaa, wa na lakaatuu biti wa ay ɓeke dëlëŋké mulaa fíi gaala.

31 Tígí daaha, Pool won kélfíi soldaara a soldaarri kayya tih : « Ɓëewí yee ɗúh gaala ɗon ii múc. »

32 Wona' wa ri yii baa ra, soldaarra yípútée lec níh yë pokuu gaali yutuuda ra, yeɗɗute ri saañce.

33 Bi homu wa na sehu yíilí Koo, Pool na nofanta' wa nda wa ñam won wa tih : « Hente waal sabboo a waal iniil ɗon túmúy yin looyon, ɗon homute na sehu rek !

34 Mi won ɗon tee ñëmí ɗon pes, faannon ay rii sola' ! Karal fen ii kanoh af ow yínë sah ɗon na. »

35 Wona' ri unni yaa níi
wocce ra, ɗi ɓeɓpe mbúurú,
símpé Koope fíi ɓëewë ɓéeɓ,
lecce na ñam.
36 Keeññi ɓëewë ɓéeɓ
yíppée took, wa fi yaa ɓal
na ñamu.
37 Fun fa húmú filiɓ gaala
ra ɓéeɓ henute ow tíméer
ana a ow sabay paana a ow
pëenë (276).
38 Ñamuu fun níi loo yi fun
mayce ra, belaa yúfúté kísí
fë kaa' ɓítlí gaala.
39 Yíilë' Koo ra, ɓëewë
kúrú gaala ra séenúté tíñ
kísí fí caakay mboowaan
ndaa wa yíihsíih tígë. Wa na
anuu faha' saañ teeree dín fë
biti mín hen.
40 Wa pëkísúté dëlëŋké
yë betute wa kísí fë, wa
pëkísëelúuté níh yí duuda
na kúɗ gaala ra, pënsúté
ndíimíi gaana paa' af gaala
ra yeɗɗuute, ngilaaw ma na
yeñ gaala, na yuliɗ tíñ kísí
fín.
41 Gaala saañ sayo níi
haalte tígí laha' feey, díippé,
afa nucohte feey fa kaa'a'te
saañ ; misigi mboowaanna
konte tala.
42 Tígí daaha, soldaarra na
fahuu hawi ɓëewë téyú rë
húl kaa' ow fëey waa na
hegoh,
43 ndaa kélfíi soldaara, bi
húmú faha' rii sëmlë'í Pool,
kadda'te wa paŋi yii baaha.
Ɗi túuycé ɓëewë mínú fëey
rë wa ɗéɓpí petoh mulaa
saañ tíñ kísí fín,
44 ɓëewë tasu ra ñee
filoonni wa habaaloh barn-
gal mbée poysiitti gaala.
Ɓëewë ɓéeɓ ɗúhúté tíñ kísí
fë ɗaaha, yin katay ow.

28

Homi Pool Malta

1 Múcúu fun níi múc ɗë,
fun keluute biti gina hom
filiɓ mulaa fúsúu fun ɗa
hínú Malta.
2 Ɓëy gina teertuute fun
teertohi neɓpe. Bi na húmú
toɓ Koo, fiyoon fa yeñce,
wa njaarute kíi dëekúté fun
ɓéeɓ yoonndoh.
3 Pool fa dee nampee
saam i koy kilik saañ ɓeke
kíi kë koon, lahte hiliñ fi
taaŋngaayi kíi kë hampe ri,
ɗúhté në ŋaɓpe ri ya'.
4 Oluu ɓëy gina yii bah,
wa wonantuu hanndal ki wa
tih : « Ɓëyí bee waɗti hena
hawoh ow kaah : ɗi múccé
kísí fë ndaa yee nay keene
sun fi ra yeɗɗay ri dé' ! »
5 Ndaa Pool hílíkké goŋ fa
keente kíi kë, yin katay ri.
6 Ɓëewë habuu biti ɗi ay
hufil mbée ɗi yíppí keen húl
rë, homute na sehu. Sehuu
wa níi wa olute biti yin katay
ri ra, wa lofute won, wonu
tih : « Bee ñéerë'té a yin kan
! »
7 Lahte ɓëyí hínú Puu-
biliyus daa ri yíkíi gina, ɗi
lahte feey hatinni yaaha.
Ɓëyí baaha teertohte fun
teertohi neɓpe, yeffe fun
faami waal éeyë.
8 Bi ɗeef boffi Puubiliyus
faana húmú núgúté te
eeñ-loo kéeníɗté rí, Pool
ɗeefiɗte ri, ɗaŋke Koo tíkké
rí ya', ɗi wahte.
9 Filoon fi baaha, jéríɗɗí
kayya gina ayute, wa wahute
ɓal.
10 Tígí teem on ow cér
ɓéeɓ wa onute fun ɗi, te

na koluu fun daaha ra, iña sohluu fun waala ra ɓéeɓ wa yerute fun wa.

Lahi Pool Rom

11 Fun homute céyín éeyë daaha fun na anuu saañ. Na koluu fun daaha ra, fun haalu gaal di gaalli ɓëy Iliksaandiri, bi hínú Joskuur. Gaala húmú gina daaha jamanii sosa ɓéeɓ.

12 Koluu fun daa ra, fun lahute gina na wonuu Sirakuus ra, fun homute waal éeyë daaha.

13 Koluu fun daaha ra, fun hadduute ɓúk kísí fë níi fun lahute Resiyo. Kéy fín fë, ngilaaw ma ɗúhë'té waal feey-feey laɓpe, fun lahute Pusol waal ana filoon fe.

14 Lahuu fun daaha ra, fun ɗeefute na i koy-yaay filiɓ ngémë, wa habute fun waal paana daaha. Fun henu ɗaaha níi fun lahute Rom.

15 Keluu koy-yaayya gini baa biti fun ayute ra, wa koluute téebílëhí fun : yee ɗeefute fun tígë në wonuu Këemí Apiyus ra, yee tígë në wonuu Hanlaa yi Éeyë yë rë. Ola' wa Pool ra, ɗi símpé Koope, ɓaattee ham híin.

16 Haaluu fun Rom ra, Pool onute biti ɗi ɓeɓ faam fi homa ri kay, ɓani soldaara na woh ri ra.

Homi Pool Rom

17 Waal éeyë filoon fi bee haala' ri Rom ra, Pool dëekrëhté kélfë yí yëwúɗɗë gina. Ayuu wa ra, Pool won wa tih : « Koy-yaayyi yeh, so' déy, mi pagay ɓëy heedi yen yin, te mi jotaay a ɓaahi caacci yen, mi antee habu Yerusalem mi jébëlúté ɓëy Rom.

18 Meeluu so' ɓëy Rom yii leŋke hanndal ki funi mboko yi yen yëwúɗɗë níi wocce ra, wa na fahuu yeɗɗi so' ndah wa oluy yii mín tah mi hawu húl.

19 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ, yëwúɗɗë habute yee habu wa ra, mi antee míllë' won biti mi kúrún buuri gaani Rom na book aattiya' so', ndaa biti mi yam heedi so' yin neh.

20 So' mi dëekë' woni ɗon yii baa koon, a biti ɓëe' yaakaaru ɓëy Israyel ra daa tah mi pokalsuu ɗeh. »

21 Kélfë yí yëwúɗɗë wonu ri tih : « Fun déy, fun liiluy uni ɗúhë' Yúdée wonte yii leŋke ɗoo na, te ow di mboko yi yen yínë sah kolaay dín fë acce deh léhínté fun mbée wonte fun yin ɓos sun fu.

22 Ndaa fun fahuu biti koon daa fu wona fun keloh ro, ndah tígí mín fuu pay ɓéeɓ, ow wonay yin yoona gém fú baa ra. »

23 Ɗaaha wa habute bisi nay waa tee'ee a ri, wa ayute caakute níi caak ɗeefute ri faam fa hom ɗi ra. Wa homute Pool na poysiiɗ wa ɓaabin níi sos na'in, na waare wa yii leŋke Nguur ki Koope na héc wë yíssëh Yéesú në, ñeya'te wa kootii Mëyíis a téeré yí yonente ya.

24 Lahte ɓëewí gémúté woni, lahte yi kaa'uute gém.

25 Bi na suu wa nék ɗeef wa ñéerúuy un, Pool ɓaatte wa un yínë kut won wa tih

: « Ruuh-Pesen húmú won kaah na won ɗi caaccon na bín fë rë. Ɗi húmú ñeya' ri yonente Isayii na, won ɗi tih :

26 *“Tílé fu ot ɓëy tali Israyel fu won wa tih :*
Ɗon ay keloh a nuffon, ɗon ii yúh.
Ɗon ay tík íllën ngëey, ɗon ii ot.
27 *Ɓëewí yee súhúté keeñ,*
wa dapute nuffi wa,
toñeh wa ay naa kelee.
Wa ñíipúté,
toñeh wa ay naa ole,
keeññi wa ay kúnsée ndín
wa lof pesaɗ, mi pay wa yee homuu wa ra.”✡
28 « Yúhí biti leegi Koope wola'te un ɓëewí yëwúɗ neh na, teeɓi wa waala nay waa ñee ra níi wa múc ɗë, te wa fi yaaha ay rii síkírëh ! » [
29]
30 Pool hompe kíil ana faam fa ɓeɓ ɗi ra, na dalal ɓëewë na ayu ɗii na ɓéeɓ rë,
31 na waare Nguur ki Koope, na yëeddë' yii leŋke Yéesú-Kiristaa Yíkëe në a fít, te ow ñogolay ri na.

✡ **28:27 28.27** Saame Isayii 6.9-10

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Rom ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool kerceenni ƀëy Rom ra. Ɗi fi Pool neh nék daa yíp janii Rom. Na bíní rí wë unna ra ɗeef ɗi pëyrëy në.

Ɗi bíní wë woni wa biti gém Koope na kep daa na tah Koope haba' ow júƀ, ndaa ñee yee won Kootaa ra neh *(3.21-23)*. Ɗi wonte wa biti ƀal lahay kootii mín múcël ow bakaaɗ, Ruuh-Peseŋ daa mín habra' ow, Yéesú-Kiristaa kúɗ ƀëe' Koope na *(3.24)*.

Pool wonte sun fi yëwúɗɗë, wa fa Koope daa tanis wa wa henute ƀëewí rë, a sun fi kerceenna yéŋké biti i yëwúɗ neh ra *(11.17-24)*.

Ɗi wonte wa biti wa nonute na mala ona' Koope ra, ndah doolaa húmú lah bakaaɗ sun fi ƀëewë rë tahte Yéesú-Kiristaa húlté te ri húlë' waal yínë kut teempe waali yíníi baaha tosse wa. Kon wa ƀanuy yeris bakaaɗ ham wa ñaam níi wa jébëlé faanni wa pagaɗ ƀos. Wa kay, wa warun jébëlúun Koope na *(6.13 ; 12.1)*. Ɗi wonte biti ƀëewë maanam i cérrí bokuuy, yi tokalsuu tokalsoo henute faana yínë : ƀëyí Koope onte ri yii mín ɗíi habra' moroomi, paga ri. Hen ɗaa raa, wa ay pesa' a jaamma wa hen yínë hanndal ki wa, wa non Yéesú në *(12.4-21)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke faha'i ayi yérí wë nda ri kom wa mali Koope *(1.1-11)*,
- yii leŋke pagaɗɗi ƀossa ëldúnë tah níi ow lahay layaa fíi Koope ra *(1.18-20)*,
- yii leŋke aattiya'i Koope a ƀëewë ƀéeƀ *(2.1-7)*,
- yii leŋke lecohi teem bo' faan kut a lecoh kah-kah *(2.28-29)*,
- a yii leŋke yee uu-tiyuu Aadama a Yéesú rë *(5.12-17)*.

Ɓëyí fí janii téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti yen ƀéeƀ daa teyu. Yen ƀéeƀ i bakaaroh te gém Yéesú-Kiristaa na kep daa nay tahe yen múc.

Wodohi Pool ƀëy Rom

1 Ɗon fi ƀëy Rom, so' mi Pool, so' mi súrgíi Yéesú-Kiristaa daa mi na wodoh ron. Koope daa dëek së' falte so' apootar, tanisse so' waarii Uni Neba kola' ɗii na ra.

2 Koope maañcee ñeya' yonente ya na, gapa'te Uni Nebi baa filiƀ téeré yí sela ya.

3 Uni Neba won sun fi Koohi, di yee hena' ri ow, coosaana'te Dawit na ra,

4 a di yee teeƀa' Ruuh-Peseŋ a doole biti ri Koy Koope bee kola' ɗi fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ƀúudé rë.

5 Mi laha' mal Yéesú në, Koo tanisse so' mi hente apootar, nda mi pay waare níi heetta ƀéeƀ gém rí, ñee woni, ɗi lah ndam.

6 Ɗon nonu ɓëewí yaaha
ɓal, ɗon fa Koo dëek ɗon,
ɗon non Yéesú-Kiristaa na
ra.
7 Ɗon fa Koo faha' ron
níi faha' ra, ɗon fa homu
Rom ɗi dëek ɗon ɗon non
ɓëewí rë, Baap-Koo a Yéesú-
Kiristaa Yíkëe líhún ron
ɓéeɓ mal, on ɗon jaamma !

Faha'i Pool pay yérí ɓëy Rom

8 May ɗéɓée sím Koope,
mi ñeya' ri Yéesú-Kiristaa
na, di yii leŋke ɗon na
ɓéeɓ, biti ɓëy ëldúnë ɓéeɓ
na wonu gémë gémú rën
Kiristaa na ra.
9-10 Koope fa na jaamiyoh
mi keeñ so' ɓéeɓ, di waaraa
na waare mi Uni Nebi Koohi
ra, mín sëe seede biti wahtii
homaa mi ɗaŋ ɓéeɓ, nuf so'
pay ɗon na, te faraah mi
ɗaga' biti mi lah ílí ayaa mi
níi mi yér rën hém neɓa' ri.
11 Mi sesohte oli ron
lool, nda mi kom ɗon mali
kola' Ruuh-Peseŋ na ndín,
ngémën ɓaatti híin.
12 Mi faha' woni biti mi ac
leeloon raa, yen tojanta' filiɓ
ngémë boku yen ra.
13 Koy-yaayyi yeh, yúhí
biti mi maañcee faha' ac
yérën, ndaa níi a ɗeh, laha'
yii daa kaa' so' mi ac. Mi
faha'te biti légéyí së' ɗúhíɗ
njiriñ ginon ɓal, ti di ɗúhrë'
rí njiriñ ɓëewë yëwúɗ neh
ginni kayya ëldúnë rë.
14 Mi waɗtee pay ɓëewë
në ɓéeɓ : yee yúunúu
ëldúnë a yee yúunúuy rë,
yee janjiyu a yee janjiyuy ra.
15 Yii baa daa tah ɗon fa
homu Rom ra ɓal, mi faha'
ac waarii ron Uni Neba.

Doolii Uni Neba

16 So' mi sopaay waarii Uni
Neba. Daa ri doolii Koope,
bee na ñeya' ri, múclí ɓëewë
gémú ɗii na ra ɓéeɓ. Uni
Nebi baa dala' yëwúɗɗë në,
kaɗte heetti kayya.
17 Uni Neba daa na teeɓa'
ɗee na haba' Koope ow
ɓëyí júɓpé rë : yii baa
dala' ngémë, teempe ngémë,
lússé ngémë ti di bíníyë' rí
Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí yéŋké
biti ngém daa tah ɗi habuu
ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes.
»*[*]

Ow lahay layaa fíi Koope

18 Koope hom sun, na
cépíɗ neeɓi sun fi ɓëewë
kaañu ri ra, sun fi ɓëewë
júɓúy rë. Júɓëyë júɓúy
wë baa ra, tahte kaaf ka
ɗapohte.
19 Koope cépíɗté neeɓi sun
fi wa ndah yee mín ow yúh
Koope na ra lante affi wa.
Ɗi fi Koope teeɓpe wa ri níi
lante,
20 ndée saka' Koo ëldúnë
níinén, iña ow míméh wëe
tík íl ɗii na ra, feeñce ngëey
filiɓ iña sak ɗi ra : doolee ke
ri míméh ɗúm rë, a hena hen
ɗi Koope ra. Yii baa tahte ow
lahay layaa.
21 Nagajek, wa yúhú
Koope, ndaa wa kaa'uute
kañi, kaa'uute símí ti di waɗ
ɗii pagrun nen. Affi wa túl

[*] **1:17 1.17** *Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɓëe' júɓ íllí së' rë, ay pesee ngém*. Saame Habakuk 2.4.

túlë níi wa múuyúté, iña na
níƀú wë rë lahlay af a lúk.
22 Wa tíkú affi wa ƀëewí
ñaañute, ndaa wa yíssúuté
dof.
23 Wa pëemíh jaamiyohi
Koope fa líif a ndam, na pes
faraah ra, wa jaamiyuu netal
ow kut, mbée yak, mbée
raƀƀa na tílú feey fa ra,
mbée yee na fasuu ra.
24 Yii baa daa tah Koope
jëbëlté, helte wa pagaɗɗi
ƀossa neƀa' wa ra, wa na
pagu iñi sëpírë' yë na sobeyil
faanni wa ra.
25 Wa lofruute Kaaf ki
Koope a yin paɗɗah. Wa na
jaamiyuu yee saku sako ra,
súugúuté Ƀëe' sak yaa ra, ɗi
fa daa mit sím dee níi kiri fi
kiri ra ! Ɗémíin !
26 Yii baa daa tah Koope
jëbëlté, helte wa iñi sëpírë'
yë neƀa' wa ra. Ƀeleƀƀa
yeɗɗute fanoh a yaal fa waɗ
koon ɗa, wa na pagu ƀee
waray ra, na fanantuu han-
ndal ki wa.
27 Yaalla henuu ɗaaha ƀal
: wa na fënlíih a ƀeleƀ,
wa dékúu saam fananta'
hanndal ki wa, te yii baa
sëpírë'té. Wa liiluu daana
waɗ waa na ra ɗaaha, af
múujë múuyú wë rë.
28 Bi kaa'uu wa yúhí
Koope, Koope jëbëlté, helte
wa nuffi ƀossi wa, wa na
pagu iñi wa waruy waa paŋ.
29 Paŋ yii ñeyay waal kut
daa affi wa, pagaɗ ƀos, a
faha' yin ow ; wa sohoorute,
iñaanute, ƀëemúu ow ; wa
pesuu íñë' a nofa' ow ; wa
ƀosute yodaɗ, yabuu ow yii
lahay,
30 yahuu tii ; wa wonuy
dara Koope na te wa ƀosute
ƀúk ; wa gaan-gaanluu gaan-
gaanloo, wa ƀéyré affi wa
; wa níƀúu ɗee nay waa
pagee yin ƀos ra kep te wa
na kélíih won baap, na kélíih
won yaay ;
31 wa lahuy af te yii wa
won ɗi, wa na pëgíh rí ;
wa súhúté keeñ, wa lahuy
yermaande.
32 Añcaŋ, wa yúhúté yee
aattiya' Koope ra, te aattiya'i
baa júƀpé. Koope aattiya'
bitih : ƀëyí pesa' ɗaaha
waɗti húlë húlë. Ndaa wa
homute yee homu wa ra,
ƀaatte biti wa na habruu
ƀëewë na pagu wa ra.

2

Ƀëewë ƀéeƀ ay aattiyuu

1 Ɗo nék, a ƀëyí mín fúu
hen ƀéeƀ, ɗo fa ola' ƀos ow
rek ra, fu lahay layaa, ndah
fu ot ƀosi ƀëe', te fu paga' ti
ɗi nen raa, ɗeef ɗo fa na ot
ƀosi ƀëe' rë fu daante afu.
2 Yen yúhúté biti Koope
daan ƀëewë na pagu iñi
ƀossi yaa ra rek, ɗeef ɗi ñee
kaaf ka.
3 Ɗo fa ola' ƀos ow te fu
paga' ti ɗi nen ra mbaa fu
haba' biti Koope ii roo daan
neh ?
4 Mbaa fu heefay ɗee
naa'a' Koope keeñ níi naa',
ɗee mínë' rí múñ, a ɗee
baaha' ri ra ? Fu yéeh biti
baahi Koope waɗtee tah fu
lof pesaɗ a ?
5 Ndaa fu kaa'a'te keloh,
te fu cagay lof pesaɗ. Yii
baa daa tah yiin nay teeƀee
Koope neeƀi ra, daanu ay

lukee misik na te ɗeef daa fu
koma' ri afu. Yiin fi baaha,
ɗi ay aattiya' ɓëewë aattiya'i
júɓpé,
6 yíníl ow fi ow ɓéeɓ yee
paŋ ɗi ra.
7 Ɓëewë në habu híin
page yin wun, saame ndam,
saame biti Koope laas wa ra,
saame pesa na ɗúméh rë,
ɓëewí yaa Koope ay waa on
pesa na ɗúméh rë.
8 Ɓëewë në tíkëntúu
Koope af ra nék, na kaa'uu
kaaf ki, na dékúu paŋ yii
júɓëy rë, Koope ay haayloh
teeɓ wa neeɓi.
9 Ɓëewë na pagu yin ɓos
ra, ay lah yii misikke wa níi
misik, keeññi wa ɗúm ces.
Ay dalee yëwúɗɗë në, kaɗ
heetti kayya ɓéeɓ.
10 Ɓëewë na pagu yin
wun ra nék, Koope ay waa
on ndam, laas wa, wa lah
jaamma. Ay dalee yëwúɗɗë
në, kaɗ heetti kayya ɓéeɓ,
11 ndée Koope na
génëntéléeh.
12 Ɓëewë na bakaaru, te
yíih kootii Mëyíis rë ay
saŋku, te ɗeef Kootaa habay
wa ; ɓëewë na bakaaru te
yúhú yee pok Kootaa ra nék,
ay aattiyuu Kootaa ndah
Kootaa hampe wa.
13 Ɓëewë júɓú íllí Koope
ra, wa yee na síkírúu yee
won Kootaa ra neh, wa yee
na pagu yee pok Kootaa ra.
14 Ɓëewë nëníh ɓëewí
Koope ra nëníh Kootaa. Wa
pes pesadi ñéerë' a yee won
Kootaa ra raa, nëníh wë
Kootaa níi, wa lahute kootii
affi wa.
15 Ɗaaha, wa teeɓuute biti
yee naha' Kootaa ra aa waa
na ; nuffi wa teeɓa'te ri. Te
biti hom níi rëe, wa yúh biti
wa homuy kaah, mbée wa
on affi wa kaah, teeɓa'te ri
ɓal.
16 Bisi aattiya'a lah raa,
iñyaaha ɓéeɓ ay feeñ. Uni
Neba na waare mi ra, wonte
biti Koope ay ñeya' Yéesú-
Kiristaa na aattiya' yii ɗapu
pes ow ɓéeɓ.

Yëwúɗɗë ɓal lahuy layaa

17 Ɗo fa won ti fu yëwúɗ
ɗë, ɗo fa tík yaakaaru
Kootaa, fu na dama' biti fu
non ɓëewë Koope tanis wa
ra, mi won ɗoo na.
18 Fu won ti fu yúh yee
faha' Koope ra, te Kootaa
yëedíɗté rë níi fu yúhsë'té
yee gén ɗë.
19 Fu ham afu biti ɗee
daa fu nookohi búumíɗɗë, a
niiñi ɓëewë homu ñúus rë.
20 Fu won ti daa fu na
yëedíɗ ɓëewë yíih yin ɗa, fu
na teeɓ ɓëewë yúunúuy rë.
Fu ham afu biti ɗee Kootaa
ona' ow ham-ham, teeɓa' ow
kaah.
21 Leegi nék daa fu na
yëedíɗ ɓëewí kayya raa kay,
yi tah fu yëeddëy afu ? Daa
fu na waare biti ow waray
loh, yi tah fu na loh ?
22 Daa fu na kadda'
njaaliyoh, yi tah fu na paŋ
ri ? Daa fu na kaa' yúul, yi
tah fu na pay na saami yii
laha fu ?
23 Fu dama' Kootaa, yi tah
fu na poo ri, fu na sëpíɗ
Koope ?
24 Baa daa ri yee bíníyú
Téerëe bee ra bitih : *« Ɗon*

tahute heetti kayya na wonu ɓos sun fi Koope. »✡

Njiriñ mi lecoh

25 Fu paŋ yee pok Kootaa raa, ɗeef lecohu lahte njiriñ. Fu pagay ri raa nék, ɗeef man biti fu lecuy nen.
26 Ɓëyí lecuy te na paŋ yee naha' Kootaa ra raa, Koope ii rii haba' ti ɓëyí lecute nen a ?
27 Ɗo fi baa na poo Kootaa ra, wuti fu yoon ɗi, te fu hena ɓëyí lecute raa sah, fu yahti aattiyuu, ɗi fa lecuy te na paŋ yee pok Kootaa ra ay caŋ fíyú, seede biti fu homay kaah.
28 Hen yëwúɗ kah-kah nék, ɗi yii oluu jëmmë ow kut neh, te lecoh kah-kah, ɗi lecohi teem bo' faan kut neh.
29 Hen yëwúɗ kah-kah ín keeñ, te lecoh kah-kah ín keeñ. Yii baa kola' Ruuhi Koope na, ndaa Kootaa na neh. Koope daa mín laas mani ɓëyí bah, ndaa ow neh.

3

1 Yëwúɗ lungiɗ ow kay yih ? Mbée lecoh laha' njiriñ mi bih ?
2 Njiriñ ma gaante lool di iña ɓéeɓ. Yee nay mii ɗéɓée won ɗa daa ri bitih : Koope déŋéen yëwúɗɗë unni.
3 Kaah biti i ow waa na paguy iña won ɗi ra. Yee paguy wa fi yaa iña won ɗi ra mín tah Koope hon uni a ?
4 Mi yaakaaray ri ! Yen yúhún biti Koope wona' kaah, te ɓëewë ɓéeɓ i feloh, ndée di yii leŋke Koope na, bíníyúté Téerëe bitih :
« Yii won fu ɓéeɓ,
ɓëewë oluun ɗi biti fu júɓpé,
te fu aattiyuun aattiyoo koon,
faraah daa fu nay lahee kaaf ka. »✡
5 Ndaa hena biti júɓëyë júɓúy yen ɗa teeɓa' ɗee júɓë' Koope ra raa, yi nay wonu ? Kon Koo daan yen raa, mbaa yen ii won biti ɗi fi Koope júɓëy ? (Mi won wonaɗ ow kut tígí dah.)
6 Mi yaakaaray ri ! Hena biti Koope júɓëy koon, ɗi ay mínée aattiya' ɓëy ëldúnë ɗíh ?
7 Hena biti nék, fela na fel mi ra ɓaatti teeɓa' kaaf ki Koope, na ɓaat ndami raa, so' may habiluu bakaaroh yi níi mi daanaa ?
8 Kon yi tah woneeh bitih : « Yen pagun yin ɓos, nda lím yin wun » ? Lahte ɓëewí fellirute so', na wonu biti mi waariya' uni bah. Wa ay liil daana waɗ waa na ra.

Lahay ɓëyí júɓpé

9 Kon nék yi nay wonlu ? Fun fi yëwúɗɗë, moo fun génú heetti kayya a ? Ëe-ëe' kay ! So' mi teeɓa'te biti yëwúɗɗë a heetti kayya ɓéeɓ, bakaaɗ hampe wa ñaam,
10 ti di bíníyúu rí Téerëe bitih :
« Lahay ɓëyí júɓpé,
bi júɓpé yínë sah íníh në !
11 *Lahay ɓëyí yúh iñi Koope,*
lahay bi na saam Koope !
12 *Ɓëewë súugúuté Koope,*

✡ **2:24 2.24** Saame Isayii 52.5 ✡ **3:4 3.4** Saame Kañaa ya 51.6

wa ɓéeɓ bokute lahluy njiriñ !
Lahay ɓëyí në paŋ yin wun,
bi na paŋ yin wun yínë sah íníh në !✡
13 *Iña na ɗúh ɓúkkí wë rë na hawa',*
ɓúkkí wë ɓeedohte nofa' ow,
iña na wonu wa ra man daŋar goŋ nen !✡
14 *Wa haayute ɓúk,*
te faraah wa ɗúhrúu cuñ ɓúkkí wë !✡
15 *Wa gaawute bëem ow !*
16 *Tígí ñee wa ɓéeɓ,*
wa yahsa', hel na súfúñ !
17 *Wa yíih yii na koma' jaamma !✡*
18 *Wa neehuy Koope dalaa !✡* »

19 Yen yúhúté biti yii won Kootaa ɓéeɓ, woniɗ ɓëewë Kootaa ham wa ra, nda ow ɓanti lah layaa, te ɓëy ëldúnë ɓéeɓ keen daani Koope.

20 Yii baa daa tah paŋ yee naha' Kootaa ra taheh Koope haba' ow ɓëyí júɓpé. Kootaa teeɓa' ɓëewë biti kut wa bakaarute.

Ngém nay tahe Koope haba' ow ɓëyí júɓpé

21 Ndaa leegi, Koope teeɓa'te biti ɗee na haba' ri ow ɓëyí júɓpé rë ñeyaay Kootaa na. Kootaa a faanaŋ fi a téeré yí yonente ya wonute ri.

22 Ɓëyí gém Yéesú-Kiristaa ɓéeɓ, Koope haba' ri ɓëyí júɓpé. Ɗi téydë' ɓëewë ɓéeɓ tígë yínë,

23 ndah ow fi ow waa na ɓéeɓ bakaaɗte, ow fi ow waa na ɓéeɓ liilay ndami Koope.

24 Ndaa Koope sehay yin waa na, onte wa mali haba'te wa ɓëewí júɓúté, ndah múclë múcíl wë Yéesú-Kiristaa ra.

25-26 Koope yera'te Kiristaa sarah, ɗi séffé rí daani ɓëewë gémú rë, nda wa baalu bakaaɗɗi wa. Ɗaaha, Koope teeɓa'te biti ɗi júɓpé. Ɗi fi Koope mëssí júɓ júɓë, na húmú mújíɗ rí ɓëewë, daanay wa pagaɗɗi ɓossi wa ra ; te ri líssí júɓ níi a ɗeh. Ɗaaha, ɗi júɓpé te ɓëyí gém Yéesú ɓéeɓ, daa ri na paŋ níi ɓëyí baa hen ɓëyí júɓpé.

27 Kon daa mín damoh ? Ow yínë sah míméh rí ! Yi tah ow míméh rí ? Yee tah ra bitih, júɓë júɓú yen ɗa tíkëey sun fi yii ay pagu pago, ɗi tíkëh sun ngém.

28 Fun habu biti ngém daa na tah Koope haba' ow ɓëyí júɓpé, ndaa paŋ yee pok Kootaa ra yin na neh.

29 Koope homiɗ yëwúɗɗë kut woo ? Maa ri Koope fi heetti kayya neh ɓal a ? Ahaŋkay ! Ɗi homiɗ heetta ɓéeɓ,

30 ndée ri yínë kut. Ɗi ay haba' yëwúɗɗë ɓëewí júɓúté, biti wa lah ngém, haba' heetti kayya ɓëewí júɓúté ɓal, biti wa lah ngém.

31 Maa ngém na kaa' Kootaa lah njiriñ a ? Mi

✡ **3:12 3.12** Saame Kañaa ya 14.1-3 ; 53.2-4 ✡ **3:13 3.13** Saame Kañaa ya 5.10 ; 140.4 ✡ **3:14 3.14** Saame Kañaa ya 10.7 ✡ **3:17 3.17** Saame Isayii 59.7-8 ; Léeh yë 1.16 ✡ **3:18 3.18** Saame Kañaa ya 36.2

yaakaaray ri ! Ɗi ɓaat rii cëgíɗ cëgírë níi mit sah kay.

4

Ngémí Abraham

1 Leegi, di yii leŋke Abraham ciffi yen fi yëwúɗɗë, ɗi liil yi Koope na ?
2 Hena biti iña paŋ Abraham ra daa tah Koope haba' ri ɓëyí júɓpé koon, ɗi ay mín damoh, ndaa lahaay ɗaaha. Kon, ɗi lahay yii damaa ri fíi Koope,
3 ndah Téerëe won wono tih : *« Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé. »*✡
4 Ɓëyí légéy ay yínlú opa'i. Yii baa ɗi onuy ri ono, ndaa waɗ ɗi waro.
5 Ɓëyí tíkëy yaakaari sun fi iña na paŋ ri ra, ɗi tíkë yaakaari Koope fa na haba' bakaaroh ya gémú ɗii na ɓëewí júɓúté rë, ɓëyí baa Koope ay rii yeela' ngémí, haba' ri ɓëyí júɓpé.
6 Dawit wonte biti ɓëe' Koope haba' ri ɓëyí júɓpé te yeelaay ri iña na paŋ ri ra, lahte sos-keeñ. Ɗi won na tih :
7 *« Lahute sos-keeñ,*
ɓëewë Koope baal wa tooññi wa,
hosse bakaaɗɗi wa ra.
8 *Lahte sos-keeñ,*
ɓëe' Koo-Yíkëe habray ri bakaaɗ ɗa ! »✡
9 Yen fa lecu ra kut daa lahu sosi keeñi bah, mbée ɓëewí kayya nonu na ? Yen wonu koon ti neh ngémí Abraham daa tah Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé ë ?
10 Koope haba' Abraham ɓëyí júɓpé kirih ? Balaa ri lecu mbée filoon fi baaha ? Ɗi haba' ri ɓëyí júɓpé balaa ri lecu, ndaa filoon fe neh !
11 Abraham lecu filoon fe, tíinndë'í biti Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé ndah gémë húmú gém rí ɗeef ri lecuy doom ra. Yii baa daa tah Abraham hen ciffi ɓëewë gémú, te wa lecuy ra. Ɗaaha, ɓëewí yaa Koope haba'te wa ɓëewí júɓúté ɓal.
12 Daa ri ciffi ɓëewë lecu ra ɓal te teyuy lecoha kut ndaa gémúté Koope ti di húmú gémë' Abraham Koope ɗeef ri lecuy doom ra nen.

Yi nay tahe ow liil yee gapuu ra ?

13 Koope gappe Abraham a séttí biti wa ay laha' feey fa ɓéeɓ. Gapa'i baa ñeyaay biti Abraham paŋke yee pok Kootaa ra, ndaa biti Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé ndah ngémí.
14 Hena biti paŋ yee pok Kootaa nay tahe ow liil yee gapuu ra koon, kon ii sohla' ow gémé Koope te tígí daaha gapa'a ii lah njiriñ.
15 Nagajek, Kootaa taha' Koope neeɓa' ɓëewë. Tígí lahay koote nék, poo koote lahay na ɓal !
16 Ɗaaha, gapa'i Koope tíkëh sun ngém nda ri hen on-Koo, kaɗ séttí Abraham ɓéeɓ. Ɗi teyay ɓëewë na pagu yee pok Kootaa ra kut,

✡ **4:3 4.3** Saame Dalaana 15.6 ✡ **4:8 4.8** Saame Kañaa ya 32.1-2

ɗi kaɗte ɓëewë gémú ti
Abraham ra nen ɓal. Abra-
ham ciffi yen ɓéeɓ,
17 ti di bíníyúu rí Téerëe
bitih : *« May paŋ níi fu hen*
caac goomal i tal. »✡ Abra-
ham daa ciffi yen di fíi Koope
fa gém rí rë. Koope fi baa
daa na këlíɗ ɓúudé, daa ri
na paŋ yii lëhrëy.
18 Abraham gémpé, tíkké
yaakaari tígí ow lahay na
yaakaar. Yii baa daa tah ɗi
hen « caac goomal i tal », ti di
húmú wona' ri Koope bitih :
« Séttú ay caak níi caak. »✡
19 Abraham húmú waɗtee
lah yii mitte kíil tíméer (100)
: ɗi otte biti faani maante, te
ɓeleɓi Saara míméh pok loo,
ndaa taheh ngémí ëylëh.
20 Abraham ñakay
yaakaar, te ri lahay nuf ana
yee gapa' Koope ra. Ngémí
ɓaat rii on doole ɓaato sah,
ɗi na kañ Koope.
21 Húmú wëerté rí këŋ biti
Koope mín paŋ yee gapa' ri
ra.
22 Ngémí baa daa tah
Koope haba'te ri ɓëyí júɓpé.
23 Nagajek, Téerëe wonte
bitih : *« Koope haba'te ri*
ɓëyí júɓpé » ; ndaa unni yaa
wonɗu Abraham neh kut.
24 Wa wonɗu yen ɓal,
yen fa gémú Koope fa këlíɗ
Yéesú Yíkíi yen ɓúudé rë. Ɗi
fi Koope ay yen haba' ɓëewí
júɓúté.
25 Tooññi yen daa tah
Koope yera' Yéesú hawu húl,
ɗi antee rii këlíɗ ɓúudé,
nda ri mín yen haba' ɓëewí
júɓúté.

5

Yee júɓëlë' yeni Koope ra

1 Ɗaaha, ngémí yen tahte
Koope haba'te yen ɓëewí
júɓúté rëe kay, kon yen
lahute jaamma a ri af Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen.
2 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa daa
saamiɗ yen waal níi yen
lahute on-Koo, yen na pesuu
ri ndah ngémí yen, te yen
damuu yaakaara lahuu yen
biti Koope ay yen boolla'
ndami ra.
3 Ɓaatte biti wuti yen ho-
mun misik raa keeññi yen
sos, ndée yen yúhúté biti
misik daa na tah ow múñ,
4 múñ daa na tah ow
maan, te maan ow daa na
tah ɓëe' lah yaakaar.
5 Yaakaari baaha ii yen
sëpíɗ, ndah Koope faha'te
yen níi faha', te faha'i baaha
ɗi ñéyíɗ ɗí Ruuh-Peseŋ fa on
ɗi yen ɗa.
6 Na húmú mínlíh yen affi
yen yin ɗa, Kiristaa húlíɗté
yen fi bakaaroh ya, laha'
wahtaa faha' Koope ra.
7 Tah húlíɗ ɓëyí júɓpé
yooɓay, ndaa ñakay lahte
ɓëyí mín tah húlíɗ ɓëyí
baahte.
8 Kiristaa nék húlíɗté
yen te ɗeef yen húmú i
bakaaroh. Ɗaaha, Koope
teeɓpe yen ɗee faha' ri yen
ra.
9 Keeni ñif mi Kiristaa
tahte Koope haba'te yen
ɓëewí júɓúté rëe kay, kon ɗi
fi Kiristaa ay lukee tah yen
múc neeɓi Koope neh a ?

✡ **4:17 4.17** Saame Dalaana 17.5 ✡ **4:18 4.18** Saame Dalaana 15.5

10 Yen húmú kaa'oh yi
Koope, ndaa húlí Koohi tahte
yeni júßúuté. Húlí Koohi
tahte yeni júßúuté rëe kay,
kon pesa na pes Koohi leegi
ra ay lukee tah yen múc neh
a ?
11 Te teyay daa kut : Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen tahte
keeññi yen sosse Koope na,
ɗi fa tah yeni Koope júßë'
woteh ra.

Yee uutiyuu Aadama a Yéesú rë

12 Af ow yínë kut, te
ri Aadama daa tah bakaaɗ
haal ëldúnë. Te bakaaɗ daa
kúɗ kúl kë. Kúl kë laß
ßëewë ßéeß, ndah ßëewë
ßéeß bakaarute.
13 Balaa Koope yera'
Kootaa, ɗeef bakaaɗ húmú
ëldúnë, ndaa bi ɗeef Koope
húmú cépírëy Kootaa bín fë,
ɗi na húmú habeh bakaaɗ.
14 Añcaŋ, dala'te jamanii
Aadama níi Mëyíis në, kúl kë
húmú hampe ßëewë ßéeß
ñaam níi yee bakaaruy
mani bakaadi Aadama ra
sah, bee kaa'a' ri ñee yee
won ɗi Koope ra. Aadama fi
baa daa netli ßëe' na húmú
sehu ra.
15 Ndaa tooña tooñu ra
haayaay a mala ona' Koope
ra. Tooñi ßëe' yínë kut tahte
ow caak húlúté naam, ndaa
mala ona' Koope te sehay yin
na ra daa lukki gaan fap. Ɗi
ñéyíɗ ɗí ßëe' yínë kut, ɗi fi
Yéesú-Kiristaa na, te mala
ona' ri baa ra laßpe ow caak.
16 Yee na paŋ mali Koope
ow na ra, haayaay a yee na
paŋ bakaadi ßëe' yínë kut
ɗa. Bakaadi ßëyí yíníi baaha
daa tah aattiya'i Koope
koma' daani ßëewë. Yee
ona' Koope ra nék koma' yii
beh : a ɗee caakuu ßëewë
tooñ ra ßéeß, ɗi fi Koope
haba'te wa ßëewí júßúté.
17 Tooñi ßëe' yínë kut tahte
kúl kë hampe ßëewë ßéeß
ñaam raa kay, af ow yínë
kut, Yéesú-Kiristaa, ay lu-
kee tah i ow ay pes, wa
falu ti buur nen neh a ?
Daa wa ßëewë Koope on wa
mal caak, haba'te wa ßëewí
júßúté rë.
18 Kon ɗaaha, tooñi ßëe'
yínë kut laßpe ßëewë ßéeß
tahte wa ßéeß daanute. Pa-
gadi júbí ßëe' yínë kut ßal
laßpe ßëewë ßéeß tahte wa
ßéeß habuute ßëewí júßúté,
ñeya'te daaha wa lahute pes.
19 Yee ñeyay ow yínë kut
woni Koope ra, tahte ow
caak henute bakaaroh. Ti
ɗaaha nen, yee ñee ow yínë
kut woni Koope ra, tahte ow
caak habuute ßëewí júßúté.
20 Aya' Kootaa ra,
bakaaɗɗa ßaattee caak.
Tígë ßaata' bakaaɗɗa ra
nék, mali yeni Koope lukki
ßaatoh na,
21 nda di húmú haba'
bakaaɗ ßëewë ßéeß kúɗté
kúl kë rë, mali yeni Koope
ham yen ñeya' ri hama
haba' ri yen ßëewí júßúté
rë, kúɗ yen ßéeß pesa na
ɗúméh rë, ñeya' ri Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen na.

6

Yeni Kiristaa kúl kë, yeni pesa

1 Kon leegi yi nay habu
woni bah ? Yen ay pesee

bakaaɗ yen saye nda mali
yeni Koope lukee ɓaatoh a ?
2 Mi yaakaaray ri ! Yen
húlúté bakaaɗ na yen
takuute a ri, kon yen ay
mínlée pesa' filiɓ bakaaɗ
ɗíh ?
3 Ɗon yíih biti yen fa
bëtsú, yen nonute Yéesú-
Kiristaa na ra ɓéeɓ, bëtsë
bëtsú yen ɗa daa ri biti yen
bokute a ri yen húlúté ë ?
4 Boffa ñeya' katani ndami
këlíɗté Kiristaa ɓúudé. Ti
ɗaaha nen, bëtsë bëtsú yen
ɗa daa ri biti yen húlúté a
Kiristaa yen hacute a ri, nda
yen ɓal yen pes pes has.
5 Nagajek, hém daa yen
henu a ɗi yínë yen húlúté ti
ɗi nen raa, yen ay henee a
ɗi yínë ɗaaha, yen koloh ti
ɗi nen.
6 Yen yúhún yii beh :
mbínéeffë húmú henu yen
filoon ɗa, daayute kurwah a
Kiristaa, nda jíkíi bakaaroha
húmú yen na ra koloh yen
na faw, bakaaɗ ɓan yen ha-
bil ñaam.
7 Ɓëyí húlté, múccé
bakaaɗ.
8 Yen húlúté a Kiristaa raa
kay, kon wëerté yen biti yen
ay pes a ɗi ɓal !
9 Nagajek, këllúu Kiristaa
ɓúudé rë, yen yúhúté biti ɗi
ii húlíl : kúl kë lahlay doole
sun fi.
10 Doolaa húmú lah
bakaaɗ sun fi ɓëewë rë tahte
ɗi húlté, te ri húlë' waal
yínë kut teempe waali yíníi
baaha. Leegi ɗi ee pes ɗa, te
ri tassi homiɗ Koope.
11 Ti ɗaaha nen, ɗon ɓal
ëbíi biti ɗon húlúté te
bakaaɗ lahlay doole sun
fon, ɗon tasuu pesiɗ Koope
ndah nona nonu ɗon Yéesú-
Kiristaa na ra.
12 Kon bakaaɗ ɓanay habil
faannee ke ron saañ húlé
húlë rë ñaam ; ɗon warluy
paŋ iñi ɓossa na meela' faan-
non ɗa.
13 Ngënë jébëlílí cérrí
faannon bakaaɗ níi ɗon
njiriñee wa pagaɗ ɓos. Ɗon
kay, ɗon waɗti jébëlúun
Koope na, bi henu ɗon
ɓëewí koluu kúl kë nimilute
pesa, te ɗon jébël cérrí
faannon Koope ɗon njiriñee
wa pagaɗ júɓ.
14 Nagajek, bakaaɗ ii lahil
doole sun fon, ndah Kootaa
habay ron, ɗon nonu mala
ona' Koope ra.

Hen ñaam Koope na daa gén

15 Kon yi nay habu ?
Habaya habay yen Kootaa,
yen nonute mala ona' Koope
ra, tah yen bakaaɗ woo ? Mi
yaakaaray ri !
16 Ɗon yíih biti ɗon tanis
hen ñaam ow légéyírí rëe,
ɗon ay mínée hen ñaami
ɓëyí baa nay ron légéyéré
baa ra a ? Kon ɗon tansun
hen ñaam bakaaɗ ɗaa, ɗi
ɓen ɗon kúl kë ! Ɗon tansun
hen ñaam Koope na ɗon
keliiɗ ɗi raa nék, ɗon ay hen
ɓëewí júɓúté.
17 Filoon, bakaaɗ húmú
hampe ɗon ñaam. Leegi iña
yëeddú ɗon ɗa ɓéeɓ ɗon
ee waa pagu ra di keeññon
ɓéeɓ. Kon yen símún Koope
!

18 Ɗon henluy ñaam
bakaaɗ, ɗon tasu ñaammi
yii júƀpé.
19 Ɗon ot mi wona' ɗon
ɗeeha yooƀ níi yooƀ, biti
ɗon i ow kut ɗeh. Ɗéƀëenë,
ɗon húmú haalute níi ɗon
honuute ti i ñaam nen,
ɗon jébëlúté cérrí faannon
bakaaɗ a kaa' ñee woni
Koope, nda ɗon ƀaatee
waa njiriñoh kaa' ñee woni
Koope. Ti ɗaaha nen, leegi
ëelí níi ɗon honoh ti ñaam
nen, ɗon jébël cérrí faannon
Koope ɗon njiriñee wa yii
júƀpé, nda ɗon pes pesi
selate.
20 Húmú henuu ɗon ñaam
bakaaɗ ɗa, ɗoni yii júƀpé
húmú séekkíyúuy biti ɗon
ay rii pagiɗ yin.
21 Iña pagu ɗon yaa ra
mës ɗon ƀaat yih ? Íníh
ee ɗon sopuute na leegi a ?
Iñyaa daa na koma' húl !
22 Ɗon henluy ñaam
bakaaɗ leegi, ɗon tasuu hen
ñaammi Koope ; yee ƀaat
ɗi ɗon ɗa daa ri biti ɗon
ay tasee pes pesi selate, te
baa daa na koma' pesa na
ɗúméh rë.
23 Yen yúhún biti kúl kë
daa na yínlúu bakaaɗ ; ndaa
mala na ona' Koope te sehay
yin na ra, ɗi pesa na ɗúméh
nay lahe ow nona non ɗi
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na
ra.

7

Kélfíi hasa Kiristaa

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon
keluute yee won Kootaa ra.
Kon ɗon yúhúté biti Kootaa
hom haba' ow biti ƀëe' lissí
pes maan ?
2 Maanam yee ham ƀeleƀ
kooru ra hampe ri faw, hém
yaala lissí pes. Ndaa yaala
koloh ëldúnë rëe, ɗeef yee
húmú ham ɗi koora ra habi-
lay ri.
3 Ɗi nék, ɗi húmú lah
yaal kay na pesa' yaala
ra koon, ɗeef ɗi njaaliy-
ohte. Ndaa ɗeefa yaala
koloh ëldúnë rëe kay, ɗi mín
kooroh a yaal kay, te ɗeef ɗi
njaaliyaay ndah yee húmú
ham ɗi ra habilay ri.
4 Ɗon madu ɗaaha nen
koy-yaayyi yeh : Kiristaa
húlté, ɗon húlúté a ri. Kon
ɗon húlúté Kootaa na nda
ɗon lah kélfë kay leegi,
daa ri ƀëe' këllú ƀúudé rë.
Yaaha ƀéeƀ, nda yen paŋ yii
ay kome Koope njiriñ.
5 Na húmú pesuu yen yee
neƀa' yen ra, iña na yeñ yen
bakaaɗ Kootaa na gëyíl wë
rë hampe yen níi yen húmú
tassi paguu yii koma' húl.
6 Leegi nék, bee húlúu
yen yee na húmú ham yen
ñaam ra, yen taa'luuy dara
a Kootaa. Ɗaaha, yen
jaamiyoh Koope jaamiyaɗ
has, Ruuh-Peseŋ kúɗ yen,
ndaa biti yen ay jaamiyee
Koope jaamiyadee ɗéƀëenë
bíníyú Kootaa ra neh.

Iti fi Kootaa húmú yih ?

7 Leegi, yi nay habu
woni bah ? Ay wonu biti
Kootaa bakaaɗ aa yih ? Mi
yaakaaray ri ! Kootaa daa
tah so' mi yúh yi daa bakaaɗ
nék, ndah mii yúh yi daa ƀos
íl koon biti Kootaa wonay

uni beh : *« Ngënë mësíi ɓos íl. »*✡
8 Bakaaɗ yeeltee ñeya' yee
túuyë' Kootaa baa ra ɓekke
so' yii hente ɓos-íl ɓéeɓ.
Henay Kootaa koon, bakaaɗ
mínléh ow yin.
9 Na húmú habay so'
Kootaa ra, ɗeef maa pes
; ndaa cépë' túuyë'ë rë,
bakaaɗ daltee caŋ jíŋkëm,
10 so' mi yíppée húl. Ɗi fi
túuyë'ë daa waɗti ɓeka ow
pesa ra, ɓekke so' kúl kë.
11 Bakaaɗ ñeya' túuyë'ë
në nofa'te so', ñeya'te
túuyë'ë në ɓekke so' húl.
12 Kon ɓook, Kootaa se-
late, túuyë'ë selate, júɓpé te
wunte.

Bakaaɗ hampe ow ñaam

13 Yii wunte daa yee tah
so' mi húl rë ë ? Baa mi
yaakaaray ri ! Bakaaɗ kay
daa tah so' mi húl. Ɗi teeɓa'
ɗee maŋ ɗi ra ɗeh : ɗi
ñeya' yii wuna na, yeñce
so' kúl kë. Ɗaaha, bakaaɗ
ñeya' yee túuyë' Kootaa ra
ɓaattee yen teeɓ biti lahay
yii teemma' bakaaɗ ɓos.

14 Yen yúhúté biti Kootaa
kola' Koope na ; ndaa so' mi
bee mi ow kut, mi yaayute
mi hente ñaam bakaaɗ.
15 Mi yéeh yee kat so' ra :
maa pageh yee faha' mii paŋ
koon ɗa, mi paga' yee kaa'
mi ra.
16 Paŋa na paŋ mi yee
fahaay mii paŋ koon ɗa nék,
daa teeɓa' biti mi yúhíɗté af
so' biti Kootaa yin wun.
17 Kon so' mi bee neh daa
maa pagil yaa, ndaa bakaada
daa na paŋ ñeya' ri soo na.
18 So' mi yúhté biti yin
wun íníh soo na, maanam
yin wun íníh so' fa ow kut
bee ra. Ɓaha' paŋ yin wun
ee na sah naam, ndaa paŋa
daa wooñ so',
19 ndah maa pageh yii
wuna faha' mii paŋ koon ɗa,
mi paga' yii ɓosa fahaay mii
paŋ ɗa.
20 Kon mi paŋ yii ɓosa mi
fahaay rii paŋ koon ɗa raa,
ɗeef ɗi so' mi bee neh daa
maa pagil yaa, bakaada daa
na paŋ ñeya' ri soo na.
21 So' nék mi ot yii bee na
: mi faha' paŋ yin wun ɗaa,
yin ɓos daa na ac nuf so'.
22 Kootii Koope neɓa'te so'
keeñ so' lool,
23 te daa ri doolaa hom nuf
so' ra. Ndaa mi otte biti lahte
doole kay bi ee soo na, na
haa' a bee hom nuf so' ra. Yii
baa tahte níi mi hente ñaami
ɗi fi doolii bakaada hom soo
na ra.
24 So' mi súfúñcé ! Daa nay
soo sëmlée faanee ke so' bee
na yeñ so' kúl kë rë kan ?
25 Yen sím Koope, ɗi fa nay
ñee'ee Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen sëmlë' yen ra !

Ɗaaha, mi yúhté biti di
nuf so', mi ñaami kootii
Koope. Hena hen mi ow
kut ɗa nék, mi ñaami doolii
bakaada hom soo na ra.

8

Di na pesuu a Ruuhi Koope

✡ **7:7 7.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.17 ; Nérsí Kootaa 5.21

1 Kon leegi, ɓëyí fí non
Yéesú-Kiristaa na ɓéeɓ ii
daanu,
2 ndah doolii Ruuha na
ona' pes biti ow non Yéesú-
Kiristaa na ra, sëmlë'té yen
doolii bakaada hom yen na
ra, sëmlë'té yen doolii kúl
kë.
3 Kootii Mëyíis nék míméh
baaha, ndah ow teem ow
kut. Koope daa mín baaha,
paŋke ri : ɗi wolte Koohi
hente ow kut ti yen nen,
yen fi bakaaroh yi yeh,
nda ri sëmlë' yen bakaaɗɗi
yen. Koope daana' bakaada
hom ɓëewë henu ow kut ɗa
ɗaaha.
4 Ɗon ot Koope paŋ yii
bah, nda júɓë na naha'
Kootaa ra mit sëk yen na,
yen fa pesi yen ñeyaay yee
neɓa' yen fa ow kut ɗa, ndaa
ñeya' ɗee faha' ri Ruuh-
Peseŋ nen ra.
5 Nagajek, ɓëyí fí pesa' yee
neɓa' ri ɗi fa ow kut ɗa,
nufa ɓéeɓ homa' yee neɓa'
ri ra ; ndaa ɓëyí fi pesa' yee
neɓa' Ruuh-Peseŋ ra nufa
ɓéeɓ homa' yee neɓa' Ruuha
ra.
6 Nuf ow homa yii neɓa'
ri ɗi fa ow kut rek raa,
hom yeja' ri húl ; ndaa nufa
homa yii neɓa' Ruuh-Peseŋ
rek raa, hom yeja' ri pes a
jaamma.
7 Ɓëyí nufa homa' yee
neɓa' ri ɗi fa ow kut raa,
ɗeef ɗi kaa'ohi Koope ; ɗi
ñeyay yee won kootii Koope
ra. Ɗi lukki míméh nëe ñee
ñeyo sah.
8 Ɓëyí fí pesa' yii neɓa' ri
ɗi fa ow kut ɗaa, ɓëyí baaha
míméh neɓa' Koope.
9 Ɗon fi yaa nék, ɗon pe-
suuy yee neɓa' ɗon ɗon fa
ow kut ɗa, ɗon pesuu yee
neɓa' Ruuha ra, ndah Ruuhi
Koope ee ɗon na. Ɓëyí Ru-
uhi Kiristaa íníh ɗii na, ɗeef
ɓëyí baaha noneh Kiristaa
na.
10 Kiristaa hom ɗon na
raa, kaa'eeh faannon húl
ndah bakaaɗ, ndaa Ruuh-
Peseŋ ay ron on pesa, ndah
Koope haba'te ron ɓëewí
júɓúté.
11 Ruuhi Koope fa këlíɗ
Yéesú ɓúudé rë hom ɗon
na raa, ɗi fi Koope fa këlíɗ
Kiristaa ɓúudé rë ay ñee'ee
Ruuha hom ɗon na ra, on
faannee ke ron saañ húlé
húlë rë pesi kah-kah fa.
12 Kon koy-yaayyi yeh, yen
lahute yii yen waɗ ɗii pagun
pago naam, ndaa ɗi biti yen
waɗti pesuun yii neɓa' yen
fa ow kut ɗa neh.
13 Ɗon pesuun yee neɓa'
ron ɗon fa ow kut ɗa raa,
ɗon ay húl ; ndaa ɗon hawa'
pagaɗɗi ɓossa na pagu ron
faannon ra a doolii Ruuhi
Koope raa, ɗon ay pes,
14 ndah ɓëewí Ruuhi
Koope daa na tíisë' wë,
ɓëewí yaaha koyyi Koope.
15 Ruuha onu ɗon ɗa, ɗi
yii ay tahe ɗon hen ñaam
ɓekaat ɗon neeh neh. Ɗi
kay, ɗi Ruuh-Peseŋ fa tah
ɗon hen koyyi Koope ra. Daa
ri tah yen na dëekú Koope,
yen wone sun tih : « Baap* !
»

* **8:15 8.15** Bíníyú *Abbaa, Baap.* Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúɗɗë.

16 Ɗi fi Ruuh-Peseŋ teeƀpe
yen keeññi yen biti sah yen
koyyi Koope.
17 Hém yen koyyi raa kay,
kon yen ay naa lah iña gap
Koope ƀëewí rë. Yeni Kiris-
taa nay waa boke, ndah yeni
ñéerúu coono fi raa kay,
yeni nay boke ndami.

Ndama na ac fíi rë

18 Mi nar cëldë' súfúñ fë
homuu yen woteh bee a
ndama nay yen teeƀe Koope
fayu raa, wëerté së' biti
súfúñ fë yin neh.
19 Nagajek, yii Koope sakke
ri ƀéeƀ sesoh wahtaa nay
teeƀee Koope koyyi ra,
20 ndah Koope paŋke níi
iña feey fi bee ƀéeƀ madlay
di waɗ waa mada koon. Ɗi
biti neh daa wa fahuu baaha,
Koope daa ƀek wa na. Di
filiƀ fi baaha ƀéeƀ yaakaar
ee na.
21 Daa ri biti ay tíl níi
iña sak Koope yaa ra, ay
múclú sañ-sañi yahoha ham
wa ñaam ra, wa bok laha
nay lahee koyyi Koope affi
wa ra, a ndami wa.
22 Yen yúhúté bín fë níi a
tígë homuu yen bee ra bitih,
iña sak Koope ra ee íinú rë
ndah mok ti ƀelii lowa ham
habo nen.
23 Teyay waa na doŋ dé',
yen fa liilu Ruuh-Peseŋ fa
ɗéƀ iña ona' Koope ra, yen
ee íinú keeññi yen ra yen
na sehu biti Koope múcël
faanni yen, ɗi haba' yen
koyyi.
24 Yen múcúté, ndaa mújí
baa yen sehuu ri a yaakaar.
Yaakaari olute, ɗeef yaakaar
neh ! Daa nay yaakaare yii
olute níi wocce ?
25 Yen yaakaarun yii yen
oluy ri raa nék, yen ay múñ
yen seh !
26 Ti ɗaaha nen, doolii
yen tasa' raa, Ruuh-Peseŋ ac
habra'i yen, ndah yen yíih
ɗee warun yen ɗaga' ra. Ɗi
fi Ruuha nék daa na íin,
ɗagiɗ yen ɗaŋi fí yúhté biti
lahay ƀúgí mín won iti fi.
27 Ɗi fi Koope nék, ɗi fa na
ot yii hom keeñ ra, yúh yee
faha' Ruuh-Peseŋ ra, ndah
Ruuha daa na ɗagiɗ ƀëewí
Koope ɗaŋa Koo faha' ri ra.
28 Yen yúhúté biti ƀëewë
fahuu Koope te ri dëekké wë
nda wa bok yee níƀ ɗí rë, yii
mín wëe kat ƀéeƀ Koope ay
paŋ níi wun waa na.
29 Yee tah yii baa ra biti
Koope maañcee waa tanis,
falte wa fi yaaha nda wa
manna' Koohi wa hen koyyi
ndín, nda ɗi fi Koy ka hen
saawa filiƀ faam fi gaani.
30 Ɓëewë Koope maañ waa
fal ra, ɗi dëekké wë ; yee
dëek ɗí rë, ɗi haba'te wa
ƀëewí júƀúté ; yee ɗi haba'
wa ƀëewí júƀúté rë, ɗi onte
wa ndam.

Faha'a faha' yen Koope ra

31 Kon yi nay habu woni
bah ? Koope ñéerëey a yen
a ? Kon daa mínël yen yin ?
32 Ɗi fa tíl níi yera'te Koohi
sah-sah, hawute húl ndah
yen ƀéeƀ rë, ɗi ii yen on yin
kay ƀéeƀ ë ?
33 Daa nay yabe ƀëewí
Koope daa tanis wa yin, wa

fa Koope haba'te wa ɓëewí
júɓúté níi wocce ra ?
34 Daa kaañ yen aattiya'
on yen paɗɗah ? Lahay
ɓëyí mín ɗí, ndah Yéesú-
Kiristaa húlté, tíkké sun ɗi
këllúté ɓúudé, saañce hëbís
Koope, hompe ya'i ñamaa fi,
na ɗagiɗ yen.
35 Yi daa mín yen ɓísë' a
faha' a faha' yen Kiristaa ra
? Ɗi kofeel ki keen sun fi yen
mbée ɗúm keeñ aa yih ? Ɗi
mok ya' ow mbée yaaɓ aa
yih ? Ɗi ñak, mbée iñi ñíinní
yen mín nëe teem, mbée húl
ë yih ?
36 Bíníyúté Téerëe bitih :
*« Fu tahte dala'te ɓaaɓ níi
na'a haal, fun oluu húlë në.
Ɓëewë habuu fun harri suu
kúɗ hap húl. »*✡
37 Ndaa di mín ɗíi man
ɓéeɓ, ɓëe' faha' yen ɗa tahte
yen daa ɓagu fap.
38-39 Ahaŋkay, wëerté së'
biti lahay yii mín yen ɓísë'
a faha'a faha' ri yen ra
: kúl kë neh, pesa neh,
malaaka ya neh, mbínéeffë
sun lahu sañ-sañ ra neh,
iñi leegi neh, iñi ac ayo
fayu neh, doole ya sun neh,
yee feey neh, yi mín wëe
hen ɓéeɓ neh, mbínéef yínë
sah neh. Lahay yii mín
yen ɓísë' a faha'a faha'
yen Koope ñéyíɗté rí Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen na ra.

9

Koope a ɓëy Israyella tanis ɗi ra

1 Yee na saañ mi wone bee
ra kaah. Ma na feleh ndah
mi non Kiristaa na. Ruuh-
Peseŋ fa na níiɗ së' rë a yee
on so' nuf so' ra seedeyute
baaha.
2 Mi lahte yii misikke so'
keeñ so', misiga kaa'a'te soo
yeris.
3 Wuti Koope alak so', ɓísë'
së' a Kiristaa sah ndah mújí
koy-yaayyee ke so' funi wa
boku heet ɗa koon, mi tahte.
4 Daa wa ɓëy Israyel :
Koope daa tanis wa wa
henute koyyi, teeɓpe wa
ndami, pokke i yin caak han-
ndal ki ɓani wa, yeɗte wa
Kootaa, teeɓpe wa ɗee nay
rii jaamiyuu ra, gappe wa
iña nay ri wa pagire ra.
5 Wa coosaanuu caaccee
filoon húmú tanis Koope ra ;
te Buura Koo fal ri ra aya' ri
hente ow ra, non heedi wa,
ɗi fa Koope ra te paa' ɓéeɓ
sun ɗa. Yen dékúun símí
faraah. Ɗémíin !
6 Mi homay woni biti
Koope pagay yee gapa' ri
ra dé' ! Paŋke ri naam,
ndaa koyyi Israyel neh ɓéeɓ
daa nonu heedi kah-kah fi
Israyel ;
7 hen sédí Abraham rek
taheh Koope haba' ɓëyí
baaha sédí kah-kah fi
Abraham, ndah Koope won
Abraham tih : *« Tala gap mi
ro ra ay ɗúhée Isaak na. »*✡
8 Baa daa ri bitih : séttée
ké Abraham límúu di pagaɗ
yaal a ɓeleɓ ra ɓéeɓ neh
daa koyyi Koope, yee límúu
gapa'a gapa' Koope ra daa
koyyi kah-kah yi Koope.

✡ **8:36 8.36** Saame Kañaa ya 44.23 ✡ **9:7 9.7** Saame Dalaana 21.12

9 Yee gapa' Koope ra daa
ri beh : *« May nimil faamu*
wahtii bee kíirkí, te ay ɗeef
ɓeleɓu Saara lah koy yaal. »✡
10 Koope teyay baa kep.
Koyyi ana yi Rebekaa✡ daa
húmú boku boffa yínë neh a
? Boffi baaha ɗi Isaak fa daa
ciffi yen ɗa neh a ?
11-12 Tuŋka húmú síis,
ndaa balaa wa límú níi wa
paŋ yin wun mbée yin ɓos,
Koope won Rebekaa tih :
« Bahaa nay hene súrgíi
ñéedë. »✡ Don ot Koope paŋ
yii bah, biti ɗi tansa' ow iñi
wunna paŋ ɗi ra neh, ndaa
ri tansa' ɓëe' neɓ ɗi ra nda
yee koloh rii paŋ ra tílé saye.
13 Bíníyúté Téerë bitih : *«*
Mi faha' Yakop, mi kaa'a'te
Esawuu. »✡
14 Kon leegi yi nay habu
woni bah ? Koope paga' iñi
júɓëy ë ? Mi yaakaaray ri !
15 Nagajek ɗi húmú won
Mëyíis tih : *« May yérmé*
ɓëyí neɓ so', may teeɓe naa'-
keeñ ɓëyí neɓ so'. »✡
16 Kon baa ñeyaay
yee faha' ow ra, ñeyaay
gëergëerlëhí, Koope daa na
teeɓa' naa'i keeñ kep.
17 Di bíníyúu rí Téerë,
Koope won buuri Ésíp tih :
« Fu ot mi tëekíɗ ɗë fu hen
buur biti kep mi ñeya' ɗoo na
mi teeɓa' doolii so', a biti tii
so' hen lëyëŋ feey fa ɓéeɓ. »✡
18 Kon, di na teeɓa' Koope
naa'i keeñi ɓëyí neɓ ɗi,
ɗi súhlë' keeñ ɓëyí neɓ ɗi
ɗaaha.

Haayi keeñ Koope a naa'i
keeñi
19 Ñakay ow mín së won
bitih : « Laha' ɗaaha raa kay,
ɗi lahte yii wona ri yen a ?
Daa mín kaa' paŋ yii faha'
Koope ow na ? »
20 So' may wone ɓëyí baa
tee : daa fu wa níi fu tíkée
Koope af te fu ow kep ?
Yaaɗ mín won ɓëe' moloŋ
ɗi ra biti ɗee yugusuu ri ra
neɓaay ri a ?
21 Yugusoh yaaɗ mín paŋ
yii neɓa' ri dépëh, te di
filiɓ dépëhí yaaha, ɗi mín
nëe moloŋ yaadi ay laasu a
yaaɗ kay ɗee rek neh a ?
22 Kon Koope faha' teeɓa'i
haayi keeñi a teeɓa'i katani
daa tah ɗi hom yii maañce
na mújíɗ ɓëewë keeña haay
wa ra, wa fa cagute saŋku ra.
23 Ɗaaha, Koope faha'
teeɓi ɓëewë ndami gaani,
wa fi ɓëewë keeñi naa' waa
na ra, wa fa cagute bok
ndami baaha ra.
24 Ɓëewí yaa wa yen fa ɗi
dëek wë rë ! Di dëekëey filiɓ
fi yëwúɗɗë kep, ɗi dëekë'
filiɓ yëwúɗɗë a filiɓ heetti
kayya ɓal.
25 Daa ri yee won ɗi filiɓ
Téerë bíní yonente Oose ra
bitih :
« Ɓëewí húmú henuy ɓëewí
së',
may waa wonee ɓëewí së',
te ɓëewë húmú fahaay mi
keeñ so' ra,

✡ **9:9 9.9** Saame Dalaana 18.10 ✡ **9:10 9.10** Saame Dalaana 24.1-67 ; 25.19-26 ✡ **9:11-12 9.11-12** Saame Dalaana 25.23 ✡ **9:13 9.13** Saame Malasi 1.2 ✡ **9:15 9.15** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 33.19 ✡ **9:17 9.17** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 9.16 ✡ **9:25 9.25** Saame Oose 2.25

may waa wonee yee faha' mi
keeñ so' nii faha' ra.✡
26 *Tígë në húmú wona' mi wa*
bitih :
“Don ɓëewí së' neh” ra,
wa ay dëekúu koyyi Koope fa
na pes ɗa. »✡
27 Di fi yonente Isayii nék
húmú ɓéyíɗté uni wonte yii
leŋke ɓëy Israyel na won tih
:
« Caakuu ɓëy Israyel nii ti
peppi feey fa ɓúk kísí
nen,
ɓëewë nay múcé filiɓ fi wa ra
ii mit yin ;
28 *ndah Koo-Yíkëe ay paŋ yee*
won ɗi ra
ɗee luk ɗii gaawa' ra feey fa,
te ay waa paŋ ɓéeɓ. »✡
29 Di fi yonente Isayii
húmú maañcee won bitih
ɓal :
« Koo-Yíkëe Kélfii gaana
helay i ow tali yen
koon,
tin yen ay made ti ɓëy Sodom
*a ɓëy Gomoor***koon*
nen. »✡

Yëwúɗɗë kaa'uute yúhí
Uni Neba
30 Kon leegi yi nay habu
woni bah ? Heetti kayya saa-
muy júɓ íllí Koope ra, Koope
haba'te wa ɓëewí júɓúté íllí,
ndah ngémí wë !
31 Ɓëy Israyella húmú
ñee'uu Kootaa na saamu
júɓ faraah íllí Koope ra nék,
liiluy yee na sehu wa Kootaa
ra.
32 Baa haala' yih ? Haala'
biti kep wa saamuy ñeya'
ngémë nda wa júɓ íllí Koope.
Wa tíkú yaakaari wa biti
koon iña na pagu wa ra daa
nay tahe wa júɓ íllí Koope,
wa anutee keen sun fi *« la'a*
na kabina' » ra,
33 daa ri bee bíníyú Téerëe
rë bitih :
« Ëlsíi ! Mee yíp la' Siyoŋ ra,
la'i na kabina',
la'i gaani na kéenɗë',
ndaa ɓëyí fí gém ɗii na, fii
sopoh. »✡

10

1 Koy-yaayyi yeh, yee
faha' mi keeñ so' te daa yee
na ɗaŋ mi Koope ra, daa ri
biti yëwúɗɗë múc.
2 So' mi mín wëe seedeyiɗ
biti wa pokuute Koope na níi
pokoh, ndaa wa yíih waala.
3 Wa yíih yee tah Koope na
haba' ow ɓëyí júɓpé rë, wa
anutee saamiɗ affi wa waali
wa. Daaha, wa kaa'uute ñee
waala ɗaɗ Koope na tah ɗi
haba' ow ɓëyí júɓpé rë.
4 Kootaa yímë' bee aya'
Kiristaa ra, te ɓëyí fí gém ɗi
fi baa na ɓéeɓ, Koope ay rii
haba' ɓëyí júɓpé.

Ɓëyí gém Yíkëe ɓéeɓ ay
múc
5 Mëyíis húmú bíníté yii
leŋke júbí kola' Kootaa, won
tih : *« Ɓëyí fí ñee túuyë' yí*
Kootaa, Kootaa ay on ɓëyí
baa pes. »✡
6 Ndaa júɓë kola' ngém rë
won yii beh : *« Ngana won*
nufu bitih : “Daa nay lawe

✡ **9:26 9.26** Saame Oose 2.1 ✡ **9:28 9.28** Saame Isayii 10.22-23 * **9:29 9.29** Sodom a Gomoor : Wa ginni Koope húmú muuyilte wa. Saame Dalaana 19.23-28. ✡ **9:29 9.29** Saame Isayii 1.9 ✡ **9:33 9.33** Saame Isayii 28.16 ✡ **10:5 10.5** Saame Tali Léwí 18.5 ✡ **10:6 10.6** Saame Nérsí Kootaa 30.12

sun-Koo ?” »✡ Baa mada' biti ɓëyí baa faha' biti Kiristaa cép feey nen.

7 Ɗi wonaatte bitih : *« Ngana won biti ɓal : “Daa nay cépé gin ɓëewë húlú rë ?” »*✡ Baa mada' biti ɓëyí baa faha' këllí Kiristaa ɓúudé nen.

8 Júɓë kola' ngémë rë won yii beh : *« Una ee hëbísú, ɗi ee ɓúkú te ri ee keeñu. »*✡ Uni baa daa ri Uni ngémë na waariyu fun ra.

9 Ɓëyí fí caŋ fíi ɓëewë ɓéeɓ, haaŋ ɓúkí won biti Yéesú daa Yíkëe te ri gém keeñi biti Koope këlíɗté rí ɓúudé, ɓëyí baa ay múc.

10 Gém ee keeñ, te Koope haba' ow ɓëyí júɓpé ngémí ; ɓëyí fí gém fay rii ɗúhré ɗúhrë ɓúkú, te ɓëyí fí paŋ ɗi, Koope ay rii múcël.

11 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí gém ɗii na, fii sopoh. »*✡

12 Ɗaaha, yëwúɗɗë a heetti kayya ɓéeɓ yínë : wa ɓéeɓ daa boku Yíkëe fë ɓëyí fí dëek ɗí ɓéeɓ ɗi tiil ro, baah ɗoo na níi baah ra.

13 Nagajek, bíníyúté bitih : *« Ɓëyí fí dëek Yíkëe ɓéeɓ ay múc. »*✡

14 Ow ay rii dëekée ɗí nék te gémëy rí ? Ow ay rii gémée ɗí te kéllëy ow na won ɗi ri ? Ow ay rii kelee ɗíh te waariyuy ri ?

15 Ay waareyuu ɗíh te lahay ɓëyí wolute yii baaha ? Bíníyúté Téerëe biti neh : *« Aya na ayu ɓëewë kúrú Uni Neba ra daa neɓ yeel ! »*✡

16 Ndaa ɓëewë ɓéeɓ neh daa ñeyu yee won Uni Neba ra. Isayii won tih : *« Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ? »*✡

17 Kon gém ɓeyuu yee na síkírëh ow una na waariyu ra, te una daa waaraa na waariyu Kiristaa ra.

18 Leegi mi meela' yii beh : Yëwúɗɗë keluuy Uni Neba keloo a ? Añcaŋ wa keluute ri ee ! Ndah bíníyúté Téerëe bitih :

« Unna líiwëlsë'té feey fa ɓéeɓ,
te tígí teem ow feey fa ɓéeɓ kelohte wa. »✡

19 Mi meelaat yin kay : wona laday affi ɓëy Israyel lado a ? Añcaŋ ɗéɓëenë, Mëyíis bíní Téerëe biti Koope won tih :

« May paŋ níi ɗon fi ɓëewí së',
ɗon eeñnja' ɓëewí heedi wa tikkiyay,
keeññon haay heedi ɓëewí yúunúuy. »✡

20 Isayii tíkëhté në, kaañce níi bíníté Téerëe biti Koope won tih :

« Ɓëewí në húmú sëemíh së' olute so',
mi feeñiyohte ɓëewí në húmú méelíih së'. »✡

21 Ndaa yii leŋke ɓëy Israyel na, Koope won wa tih :

✡ **10:7 10.7** Saame Nérsí Kootaa 30.13 ✡ **10:8 10.8** Saame Nérsí Kootaa 30.14 ✡ **10:11 10.11** Saame Isayii 28.16 ✡ **10:13 10.13** Saame Suwel 3.5 ✡ **10:15 10.15** Saame Isayii 52.7 ✡ **10:16 10.16** Saame Isayii 53.1 ✡ **10:18 10.18** Saame Kañaa ya 19.5 ✡ **10:19 10.19** Saame Nérsí Kootaa 32.21 ✡ **10:20 10.20** Saame Isayii 65.1

« Mi heeŋke ya' so' ma na
dëek ƀëewí së' ƀaabin
níi elgin,
wa kaa'uute keloh,
wooñnjuute. »✡

11

Koope yeɗɗay ƀëy Israyel

1 Kon cëe mi meelaat yin
yínë kay : yaha ɗaaha raa,
daa ri biti Koope yerisse
ƀëy Israyel ƀëewí ë ? Mi
yaakaaray ri ! Moo so' mi
bee mi ƀëy Israyel ee ! Mi
coosaana' Abraham na, mi
non tali Beŋsame ee !
2 Koope yeɗɗay ƀëewée
ké rí ɗi maañ waa tanis ɗa
dé' ! Ɗon yúhú yee bíníyú
Téerëe, na hëwrë' yonente
Éelí ƀëy Israyel a Koope ra
maan ? Ɗi húmú won tih :
3 *« Yíkëe, wa hawute*
yonente yu húl, horsuute
ílíyyë na hawruu fu ra. Daa
mi tas ee kut te wa ee fahuu
ƀegi ñíin së' feey ra. »✡
4 Koope lof ri yi nék ?
Koope won ɗi tih : *«*
Mi yefiɗte af so' ow júnní
paana (7.000), daa wa ƀëewë
mësɗúy yekiɗ ala fa na
wonuu Baal ra. »✡
5 Ti ɗaaha nen ƀal, di ja-
manaa homu yen woteh bee
ra, tasse ƀëewí caakuy, yi
fí yúhté biti mali Koope daa
tah wa tansu.
6 Mali Koope tah wa tansu
raa kay, kon wa tansuuy biti
wa pagu iñi wunte. Yaha
baa koon ɗeef mala tah wa
tansu ra mal neh !
7 Yen ay wone yi kon ?
Ow caak di ƀëy Israyel liiluy
yee na húmú saamu wa ra.
Yee fu yéŋké biti Koope daa
tanis wa ra kep daa liilu ri.
Wa fi kayya nék, keeññi wa
súhrúté
8 ti di bíníyúu rí Téerëe
nen bitih :
« Koope túlílté affi wa :
dappe íllí wë,
dappe nuffi wa,
níi a woteh. »✡
9 Ɗi fi Dawit won ti ƀal :
« Looni wa yaha fíir waa na,
yaha fíirí ñaallu wa,
yaha la'i na kéenɗë' waa na,
nda Koope daan wa.
10 *Koope dapa íllí wë toñeh*
wa ay ole.
Ɗi dékëe séfí wë yii ƀítté níi
ƀít. »✡
11 Mi meela' yin yínë
: Kabinuu yëwúɗɗë rë,
wa kabinuu nda wa keen
hom daaha faraah aa yih
? Mi yaakaaray ri ! Ndaa
nék, Koope ñeya' tooñi wa
múclí heetti kayya nda wa fi
yëwúɗɗë ƀosa' heetti yaaha
íl.
12 Af tooñi yëwúɗ caak daa
tooñu ri, tah ƀëewë feey fa
lah iñi wunte, keena keenu
wa ra tah heetta ƀéeƀ lah iñi
wunni gaante raa kay, kon
ay lah iñi wunni lukki gaan
biti wa non mújë níi mit sëk
!

Mújí heetti kayya

13 So' mi won ɗon na leegi
ɗon fa yëwúɗ neh ra : daa
mi apootari ƀëewë yëwúɗ

✡ **10:21 10.21** Saame Isayii 65.2 ✡ **11:3 11.3** Saame 1 Buurra 19.10, 14 ✡ **11:4 11.4** Saame 1 Buurra 19.18 ✡ **11:8 11.8** Saame Nérsí Kootaa 29.3 ; Isayii 6.10 ✡ **11:10 11.10** Saame Kañaa ya 69.23-24

neh ra, te légéyë yeď so'
Koope ra, mi ƀek ri keeñ so'.
14 Ďon ot mi ƀek ri keeñ
so', mi faha' biti ƀëy heedi
fun ƀosa' ron íl, nda lah yi
múc waa na.
15 Nagajek, húmú yeďďa'
Koope yëwúďďë rë, heetta
feey ƀéeƀ a Koope júƀúuté.
Koope tahaat wa raa, yi nay
lahe nék ? Baa daa ri kola'
kúl kë nimil pesa neh a ?

16 Koope jébëlú buŋ
mbúurú rëe, ďeef mún më
yugusuu mbúurëe rë ƀéeƀ
selate neh a ? Koope daa
lahaa níillí kilka raa, ya' ya
yii neh a ?
17 Heedi Israyel man ti tal
ëlíifí hom meey, Koope lecce
na i ya' nen. Leca' Koope
ya' yi yaa ra nék, ďi saam i
ya' ëlíif-luuf, yi cëllúu a ďon
fi heetti kayya, toka'te ya' yi
ëlíifë hom meeya ra. Leegi,
ďon fi heetti kayya, ďon pe-
suu ñif ma hom níillí ëlíifí
baaha ra. 18 Ngënë héefí ya'
yi ëlíifë. Ďon neh daa kúrú
níillë, wa fi níillë daa kúrú
rën. Kon ďon lahute yii nay
ron gaan-gaanlee a ?

19 Mín hen ďon won bitih :
« Ya' yi ëlíifë lecute nda fun
toku tígí wë ! »
20 Ďon won ďi raa ďeef
kaah. Géměyë gémúy wë rë
nék daa tah wa lecu ; te ďon,
gémë gémú ďon ďa daa tah
ďon hen gíŋ tígë húmú wë
rë. Ndaa ngënë gëen-gëenlíi
në múk nék ! Měytíi affon
moytoo kay,
21 ndah Koope baalay
yëwúďďë daa ya' yi ëlíifë
meeya raa, lah ďon fi ya'
yi ëlíifë luufa raa, taheh ow
won.
22 Ëlsíi ďee naa'a' Koope
keeñ a ďee híinë' rí rë ;
ƀëewë keenu ra, ďi híinté
waa na, ďi ay naa'-keeñ ďon
na biti ďon pokoh ďee naa'a'
ri keeñ ra. Henay bah, ďon
ƀal ďon ay lecu ti ya' kilik
nen.
23 Te wa fi yëwúďďë, wa
koloh yee homuu wa ra wa
gém rëe, wa ay nimiliru toku
tígë húmú koluu wa ra, ndah
Koope mín wëe tokaat.
24 Ďon fi heetti kayya, ďon
daa ya' yi tal ëlíifí luufa lec
Koope tokke tal ëlíifë meeya
ra. Ďon yúhúté biti baa yii
yooƀay ti lah maan ? Wa fi
yëwúďďë nék daa ya' yi tal
ëlíifë meeya. Koope ay waa
lukee yooƀpi tokaat tal ëlíifë
koluu wa ra na.

Mújí ƀëy Israyel

25 Koy-yaayyi yeh, mi
faha' teeƀon yee waay
Koope te ow húmú yéeh yin
na ra, toñeh ďon ay habee
affon ƀëewí ñaañute : hatin
yínë di ƀëy Israyel keeññi
wa ay súhé súhë níi ƀëewë
nay múcé heetti kayya ra
ƀéeƀ non ƀëewí Koope.
26 Ďaaha, ƀëy Israyel ƀéeƀ
ay múc, ti di bíníyúu rí
Téerëe nen bitih :
« Sëmlëhë ay ďúhée Siyoŋ,
ďi ay nís séttí Yakop
kaañi Koope fa homuu wa ra.
27 *Baa daa yee nay mii poke*
hanndal ki funi wa ra
biti mi yahti waa nísíď
bakaaďďi wa. »✡

✡ **11:27 11.27** Saame Isayii 59.20-21

28 Wa yíirúun kaa'a kaa'uu
wa tahi Uni Neba raa, wa
homuu kaa'oh yi Koope te
baa daa yee wun ɗon na ra
; ndaa wa yíirúun biti Koope
tanis wa tanso raa, ɗeef wa
lísúu fahuu ndah caacci wa.
29 Koope na naafeh yee liil
rii ona' ra, te na líkéh ɓëewë
ɗi dëek wë rë.
30 Ɗon húmú kaa'uute
ñee woni Koope ɗéɓëenë ;
ndaa leegi ɗon liilute naa'i
keeñ Koope af biti yëwúɗɗë
kaa'uute ñee woni Koope.
31 Ti ɗaaha nen, wa
kaa'uute ñee woni Koope
leegi, nda ɗon liil naa'i keeñ
Koope, te wa fi yaaha ɓal
mín liil naa'i keeñ Koope
leegi.
32 Nagajek, Koope daa ɓek
ɓëewë ɓéeɓ kaa'a'i baaha,
nda ri teeɓ wa ɓéeɓ naa'-
keeñ.

Koope daa mit kañ

33 Koope lahay man kan
! Ɗee naa'a' ri keeñ a ɗee
ñaaña' ri a ɗee laha' ri ham-
ham ra lahay teem ! Daa
mín poysa' yee ham ri biti ay
page ri ra ? Daa mín yúh yee
waay ɗi ra ?
34 Bíníyúté Téerëe bitih :
« Daa yúh nuf Yíkëe ?
Daa mín ɗíi ɓaat nuf ? »✡
Bíníyúté biti ɓal :
35 *« Daa yeɗ ɗi yin*
níi rí waɗti yíníl ɓëyí baaha
? »✡
36 Iña ɓéeɓ ɗúhë' ɗii na,
daa ri tah iña ɓéeɓ lah, iña
ɓéeɓ homiɗ ɗi. Koope laha
ndam dee níi kiri fi kirih !
Ɗémíin !

12

Di waɗti pesuun íllí Koope

1 Koy-yaayyi yeh, Koope
daa teeɓ ɗon naa'i keeñi baa
raa kay, so' mi ɗaŋ ɗon biti
ɗon jébël affon Koope, pe-
son hen sarah ɗii na, sarahi
neɓa'te ri. Baa daa ac
jaamiyohi kah-kah fa lahru
ron ri ra.
2 Ngënë ñéyí kotti ɓëewë
ëldúníi beh, yéɗɗí Koope
kom ɗon níɓ has, lofis ɗon.
Tígí daaha, ɗon ay mín
yúhsë' iña faha' Koope ra :
yii wunte, yii neɓa'te ri a yii
ñeete waal níi ñee.
3 Mala on so' Koope ra daa
tah mi na won ow fi ow
ɗon na ɓéeɓ tee : ngënë tíkí
affon tígí ɗon lahuy na. Ɗon
kay, ñée'íi rí di teem ngémë
on Koope ow fi ow ɓéeɓ ɗon
na ra, ɗon yúh affon.
4 Yen lahuu faan yínë kut
bi laha' i cér caak neh a ?
Cérrí yaa nék bokuy iña na
pagu wa ra.
5 Ti ɗaaha nen, caakuu
yen níi, yen ɓéeɓ yen
tokalsuu tokalsoo nona nonu
yen Yéesú-Kiristaa na ra,
yen henute faana yínë.
6 Ow fi ow yen na ɓéeɓ
Koope onte ri yee mín ɗí
rë bi bokaay a bi moroomi.
Ɓëyí fí onu biti fay léhíné
unni Koope, fu waɗtee rii
paŋ tíkëh sun fi ngémë.
7 Ɓëyí Koope on ɗi doolii
habraa ri ow, paga ri. Ɓëyí
Koope on ɗi mín yëeddë',
paga ri.
8 Ɓëyí Koope on ɗi mín
on ow doole, paga ri. Ɓëyí

✡ **11:34 11.34** Saame Isayii 40.13 ✡ **11:35 11.35** Saame Yop 41.3

Koope on ɗi mín ona', onaa
ɗi teem na. Ɓëyí Koope on
ɗi këllëh i ow, pagaa ri wun.
Ɓëyí Koope on ɗi teeɓ ow
naa'-keeñ, pagaa ri a sos-
keeñ.
9 Ɓëyí faha' moroomi, fa-
haa ri keeñi. Këe'íi yin ɓos,
ɗon pokoh yii wunte.
10 Fëhëntíi hanndal kon ti
i koy-yaay nen. Ow fi ow
ɗon na ɓéeɓ saama biti daa
lukaa yeɗ moroomi cér.
11 Lah héní ɓëewí
sawoorute ɗon ɓanti tídëh,
ɗon hen ɓëewí nuffi wa a
keeññi wa ɓéeɓ homa' yee
na pagu wa ra, ɗon légéyíɗ
Yíkëe.
12 Keeññon sosa laha lahu
ron yaakaar ra. Kofeel keen
sun fon, lah mújí. Lah dékíi
ɗaŋ Koope faraah.
13 Lah hëbíríi ɓëewí Koope
ya sohluu habra' ra, ɗon
tooppitoh ɓëyí ac faamon di
mínúu ɗon ɗi ɓéeɓ.
14 Ɓëgí Koope barkel
ɓëewë në moklu ɗon ɗa ;
ngënë fëhíi biti wa alkoh,
ɗëgírí wë ɗagiro.
15 Ow hom neɓ lah ɗéefrí
rí në, ow hom nakare ɗon
ɗeefiɗ ɗi na ɓal.
16 Lah kéldíi filiɓ fon.
Ngënë héní ɓëewí yégúté
affi wa, héní ɓëewí ɓítlúy
pesi wa. Ngënë hëbíi biti
ɗon yúhú ɓéeɓ.
17 Ow paŋ ɗon ɓos, ngënë
nímílí rí rí. Lah cëgí paŋi
yii fu yéŋké biti ɓëewë ɓéeɓ
oluun ɗi wun.
18 Pëgí ɓéeɓ níi ɗoni
ɓëewë ɓéeɓ pesa' jaamma
hanndal kon biti mín hen.
19 Ɓon fi kooyyee ke so'
faha' mi níi faha' ra, ngënë
yíllírí affon, yéɗɗí Koope
neeɓiɗ ɗon, ndah Koo-Yíkëe
wonte Téerëe bitih : *« Daa
mi nay yíllíré, daa mi nay
yínlé yii paŋ ow ɓal ! »*✡
20 Wonute Téerëe biti ɓal
: *« Kaa'ohu yaaɓ raa one ri
ñam ; ɗi sifiroh raa one ri
han. Fu paga' ri ɗaaha raa,
man biti fu yíin ɗí gél af nen.
»*✡
21 Ngënë tëhí biti ɓos luk
ɗon doole. Ɓon kay, hëbí
paŋ wun ɗon luk ɓos doole.

13

Koope daa na yera' nguur

1 Koy-yaayyi yeh, ow fi
ow ɓéeɓ waɗtee yeɗ ɓëyí
hompe nguur ka ɓéeɓ cér,
ndah nguur ki ot fu ɓéeɓ
Koope daa na yera' ri, te daa
ri na tík ow nguur.
2 Kon ɓëyí fí kaa' ñee yii
won ɓëyí non nguur, ɗeef
kaa' yee tík Koope ra ; te ɓëyí
fí paŋ yii baaha, ay daanu.
3 Nagajek, ow lahay yii ay
rii neehe ɓëyí ee nguur, hém
henay ɓëyí fí paŋ yin ɓos.
Ow faha' biti neeheh ɓëyí ee
nguur ka raa, waɗti paga yin
wun ɗi símú,
4 ndah ɗi fi ɓëe' hom
nguur ka ra légéyíɗ Koope,
nda ɓëewë homa' jaamma.
Ɓëyí paŋ yin ɓos ɗaa nék,
waɗtee rii neeh, ndah ɗi
lahte sañ-sañ daana', te ri
paga' ri ɗaaha. Koope daa
nah ri légéyí baaha, teeɓa'i
neeɓi sun fi ɓëe' paŋ ɓos ra.

✡ **12:19 12.19** Saame Nérsí Kootaa 32.35 ✡ **12:20 12.20** Saame Léeh yë 25.21-22

5 Yii baa daa tah ɗon waɗti
ñee iña na wonu ɓëy nguur
ka ra. Ɗon ii rii paga' biti
kep ɗon ɓanti daanu, pëgí rí
nda affon took.
6 Yii baa daa tah ɓal, ɗon
na yeruu túm ndah ɓëewë
homu nguur ka ra Koope daa
tík wë në te wa ee pagu
légéyí wë rë.
7 Yii ɗon lahiɗ ɗi ow ɓéeɓ,
yínlí rí rí : ɓëyí ɗon waɗ ɗii
yeɗ túm, ɗon yeɗ ɗi ri ; ɓëyí
ɗon waɗ ɗii yeɗ juuti, ɗon
yeɗ ɗi ri ; ɓëyí ɗon waɗ ɗii
on cér, ɗon on ɗi cér ; ɓëyí
ɗon waɗ ɗii síkírëh, ɗon on
ɗi nuf.

Yii leŋke fahanta'

8 Ngënë lëhírí ow kabut,
henay faha'a waɗ hanndal
ki ɗoni moroommon ra.
Ɓëyí faha' moroomi, ɗeef ɗi
ñeete yee faha' Kootaa ra.
9 Ndée nagajek túuyë' yí
yee won bitih : *« Ngënë
mësíi njaaliyoh, ngënë mësíi
bëem ow, ngënë mësíi loh,
ngënë mësíi ɓos íl yii mo-
roomon daa laha' ri »*✡, a
túuyë' yí kayya ɓéeɓ, tee'uu
túuyë'í yíníi beh : *« Di fahuu
ron affon, lah fëhíi moroom-
mon ɗaaha. »*✡
10 Ɓëyí fí faha' moroomi,
na pageh ri yin ɓos yínë
sah. Kon ɓëyí faha'te mo-
roomi, ɗeef ɗi ñeete yee
faha' Kootaa ra.

*Ɗee nay sehuu nimili
Kiristaa ra*

11 Lah hénii rí ɗaaha, ndah
ɗon yúhú wahtaa homu yen
ɗa : wahtaa lahte, yúuníi
! Wahtaa nay yen sëmlée
Koope ra ɓaattee yen leɓoh.
Ɗi maday a bee anuu yen
haal ngémë rë.
12 Elga wulte, Koo ee saañ
yíilé rë. Yen yeris iña na
pagu ñúusë rë, yen ham
ganaayya yeɗ yen Koope ra
nda yen pesa' niiña.
13 Yen paŋ iñi lante ti
iñi pagu na' nen. Yen
yef mbumbaay, lukusiɗ
han, njaaliyoh a yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ, íñë' a
eeñnja' ow.
14 Gënëeyíi Yéesú-Kiristaa
Yíkíi yen, ɗon ɓanti tík nuf-
fon pesa' yii neɓa' ɗon ɗon
fa ow kut ɗa.

14

*Ow waray aattiya' mo-
roomi*

1 Ëbíi ɓëyí maanay
ngémë a ya' ana filiɓ fon,
ɗon ɓanti taasanta' wonni.
2 Mín lah : ɓëyí bee ngémí
on ɗi ɗi mín ñam ɓéeɓ ; ɓëyí
bee ngémí maaneh, ñama yii
kola' gañcah kep.
3 Ɓëe' na ñam ɓéeɓ ɗë
waray heef ɓëe' na ñameh
yii kúɗté ñíin ɗë, te ɓëe'
na ñameh yii kúɗté ñíin
ɗë waray heef ɓëe' na ñam
ɓéeɓ ɗë, ndah Koope hampe
ɗi fi baaha ɓal a ya' ana.
4 Ɓëyí bi daa lah saň-
saň níi kénsée légéyí súrgíi
henay bii ? Ɓëyí baa caŋ
légéyí cagay na ɓéeɓ, baa
waal fi ɓani yíkíi ! Yíkëe ay
rii habra' níi ɗi caŋ na.

✡ **13:9 13.9** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13-17 ✡ **13:9 13.9** Saame Tali Léwí 19.18

5 Mín lah : ɓëyí bee
habaa biti lahte bissi luk
bissi kayya lah solo, ɓëyí
yínëe haba' biti wa ɓéeɓ
yínë. Ow fi ow waa na ɓéeɓ
yee ham ɗi ra, yaha bee
kola' keeñi ra.
6 Ɓëe' haba' biti lahte
bisi daa lukki lah solo ra
koloh na ɓéyrí Yíkëe. Ɓëe'
na ñam ɓéeɓ ɗë koloh na
ɓéyrí Yíkëe ɓal, ndah ɗi sím
Koope di ñama on ɗi ri ra.
Ɓëe' na ñameh ɓéeɓ ɗë ɓal,
koloh na ɓéyrí Yíkëe a símí
Koope.
7 Yen yúhún biti ow di yen
na pesaay biti daa ri laha'
afi, te ow di yen na húlëey
biti daa ri laha' afi ɓal.
8 Yen pes ɗaa ɗeef yen
pesuu ɓéyrí Yíkëe, te yen
húl rëe ɗeef yen húlúu ɓéyrí
Yíkëe ɓal. Ɗaaha, yen pes
yen húl ɓéeɓ Yíkëe daa laha'
yen,
9 ndah Kiristaa húlté kolo-
hte ɓúudé, nda ri hen Yíkíi
yee húlú a yee na pesu ra
ɓéeɓ.
10 Kon ow hom aattiya'
koy-yaafi yih ? Ɗi hom
heefa' moroomi yih ? Yen
ɓéeɓ yen ay caŋ fíi Koope ɗi
aattiya' yen,
11 ndah bíníyúté Téerëe
bitih :
*« Di tii so' mi Koo-Yíkëe fë na
pes ɗa,
mi won tee :
ɓëewë ɓéeɓ ay yek fíi së',
te ow fi ow waa na ɓéeɓ
ay haaŋ ɓúkí won so' biti daa
mi Koope. »*✡
12 Ɗaaha, ow fi ow yen na
ɓéeɓ ay woniɗ afi iña paŋ ɗi
ra.

*Ow waray ɓek koy-yaafi
bakaaɗ*

13 Kon yen yeris aattiya'
hanndal ki yen. Yen caŋ
biti yen ɓanti kabin koy-
yaayyi yen, yen ɓan waa ɓek
bakaaɗ.
14 Nona non mi Yéesú-
Yíkëe në rë tahte níi wëerté
së' biti lahay yii sobete ñam.
Lah ɓëyí fi ot biti yii bee
sobete ñam raa nék, ɗeef
sobe ñam ɗii na.
15 Hena biti ow ay ñame
yii ay misik koy-yaafi raa,
ɗeef ɗi teeɓay ri biti ɗi
faha'te ri. Af yii ñamuu
ñamoo waray tah ow saŋku
koy-yaafee ke ri Kiristaa
húlíɗ ɗí rë !
16 Wuti ow ot biti yii bee
wun ɗii na raa, ɗi ɓanan on
ow kay ílí wonaa ri ɓos sun
fi yii baaha,
17 ndée Nguur ki Koope
ɗi yii leŋke ñam neh, yii
leŋke han neh ; ɗi júɓ, pesa'
jaamma a sos-keeñ, te Ruuh-
Peseŋ daa na ona' wa.
18 Ɓëyí fí ñeya' tal Kiristaa
ɗaaha, ay neɓa' Koope, te
ɓëewë ay rii laase laaso rek.
19 Kon, yen saamun yii ay
kúré jaamma, yii ay ɓaate
ngémí ow fi ow yen na ɓéeɓ.
20 Af ñam ɓanay tah ow
yah légéyí Koope. Lahay
yii sobete ñam naam, ndaa
ñam yii ay ɓeke koy-yaafu
bakaaɗ wuneh.
21 Yee wun ɗa daa ri biti
ow moytoh ñam bo', han
béeñ a yii mín ɗíi hen ɓéeɓ,
yaha biti ay ɓeke koy-yaafi
bakaaɗ.

✡ **14:11 14.11** Saame Isayii 45.23

22 Yee gém ow di iñyaa ra
daal, teya hanndal ki ɓani
Koope. Lahte sos-keeñ ɓëyí
sídëey yin yee haba' ri biti
wun ɗa.
23 Ɓëyí fi homa ñam yin
nék wone nufi nda yaa so-
bete mbée sobeyay, Koope
daante ri ndah yee na paŋ ɗi
ra tíkëey ngém. Te yii paŋ
ow ɓéeɓ tíkëey ngém rek,
ɗeef bakaaɗ.

15

1 Koy-yaayyi yeh, yen fa
maanu ngémë rë, yen waɗti
habruun ɓëewë maanuy
ngémë rë habroo, yen ɓanti
saam yii neɓa' yen.
2 Ow fi ow yen na ɓéeɓ
waɗti saama yee neɓa' mo-
roomi ra bi ay rii lahiɗ
njiriñ, ɓaate ri filiɓ ngémë.
3 Kiristaa mësëy saam yee
neɓa' ri ra, ndah bíníyúté
Téerëe bitih : *« Solla yuliɗ
ɗoo na ra, daa mi na macoh
wa. »*✡
4 Iña mëssí bíníyú Téerëe
rë ɓéeɓ, saamu yëeddí yen.
Daa wa tah yen na mújú, yen
na lahu doole, nda yen lah
yaakaar.
5 Koope fa na tah ɓëewë
múñ na on wa doole ra, ona
ron ɗon ñee kotti Yéesú-
Kiristaa ɗon kéldë' hanndal
kon.
6 Hen ɗaa raa ɗon ɓéeɓ
ɗon bok nuf, ɗon ñéerë'
una yínë ɗon kañ Koope, ɗi
fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen.
7 Kon hëbëntíi hanndal
kon a ya' ana ti di haba'
ron Yéesú-Kiristaa nen, nda
ɓëewë kañ Koope.
8 Mee ron won ɗa ee
biti Yéesú-Kiristaa hente
súrgíi yëwúɗdë paŋi iña gap
Koope caacci wa, teeɓi wa
biti yii won Koope ɓéeɓ paŋ
ɗi.
9 Ɗi acce feey fa ɓal nda
heetti kayya kañ Koope di
naa'i keeñi ti di bíníyúu rí
Téerëe bitih :
*« Yii baa daa tah may roo kañ
filiɓ fi heetta,
may roo yeek. »*✡
10 Bíníyúté Téerëe biti ɓal
:
*« Heetta ɓéeɓ këlíi ɗon bíyëh
a ɓëewí Koope ! »*✡
11 Bíníyëetúté biti ɓal :
*« Njëeɓí Koo-Yíkëe ɗon fi
heetta ɓéeɓ !
Këñí rí ɗon fi ɓëy ëldúnë
ɓéeɓ ! »*✡
12 Isayii wonte ɓal bitih :
*« Sédí Yéssée ac ayo,
ɗi ay koloh caŋ ílíf heetta,
te wa fi heetta ay tík yaakaari
wa ɗii na. »*✡
13 Koope fa na ona'
yaakaar ra, ona ron sos-keeñ
a jaamma ndah ngémën.
Hen ɗaa raa, ɗi ñeya' doolii
Ruuh-Peseŋ ɗon líif del a
yaakaar.

Ɓëewë tah Pool koloh ra

14 Koy-yaayyi yeh, wëerté
së' biti ɗon baahute níi tígí
teem baah. Iña waɗti yúhún
ɗë ɓéeɓ ɗon yúhúté wë te
ɗon mínú líkínëntë' filiɓ fon.

✡ **15:3 15.3** Saame Kañaa ya 69.10 ✡ **15:9 15.9** Saame 2 Samiyel 22.50 ; Kañaa ya 18.50 ✡ **15:10 15.10** Saame Nérsí Kootaa 32.43 ✡ **15:11 15.11** Saame Kañaa ya 117.1 ✡ **15:12 15.12** Saame Isayii 11.10

15 Lahte ílíyyí ee filiƀ unna
bíní mí ɗon ɗa, mi wonte
ɗon wa ƀëñéet mi ɗapay
na dara nérsí rën iñi ɗon
yúhúté wë níi wocce. Ɗon
ot mi hena' ri ɗaaha, Koope
daa on so' mal
16 mi hente súrgíi Yéesú-
Kiristaa, mi na légéy légéy
seeyoh, mi na waare ƀëewë
yëwúɗ neh ra Uni Nebi
Koope, nda ɗi ñeya' ri Ruuh-
Peseŋ wa hen ƀëewí, wa
man ti sarahi neƀa'te ri nen.
17 Kon so' mi mín dama'
légéyë na légéyíɗ mi Koope
ra, ndah mi nonte Yéesú-
Kiristaa na.
18 So' nék, mi lah yii
nay mii wone raa, ɗi biti
kep Kiristaa ñeya'te soo na
yíssíɗté ƀëewë yëwúɗ neh
ra Koope na, wa na pagu yee
faha' ri ra kep. Ɗi fi Kiristaa
ñeya' soo na di won a pagaɗ,
19 di kimtaanni gaante a
iñi éemílë'té, a di doolii
Ruuhi Koope. So' mi
waariya' Uni Nebi Yéesú-
Kiristaa ɗaaha tígí pay mi
ƀéeƀ, dala'te Yerusalem níi
deyi Ílírí.
20 Di filiƀ fi baaha ƀéeƀ
mi caŋ biti may waariyee
Uni Neba ílíyyë ow kéllëy tii
Kiristaa ra kep, nda ya' so'
ƀanti leƀ faam fi mi dalay ri.
21 Ɗaaha, so' mi paga' ri ti
di bíníyúu rí Téerëe rë bitih
:

« Ɗëewë ow wonay wa yii leŋke ɗii na ra
ay rii ot !
Yee kéllúy ow na won woni ra
ay rii yúh ! »✡

22 Yii baa daa tah wonaa
mi biti may ac ginon ƀéeƀ,
lah yii kaa' so' mi ac.

Waaji Pool ƀaaƀ Rom

23 Hente kíillí caakke ma
na faha' ayi yérën. Bee
lahlay mi tígí waariyaa mi
ginni yee leegi ra,
24 mi lahte yaakaari biti mi
yahti saañ Espaañ raa, may
ñee ginon, mi lah i waal ɗon
na daaha, mi took a ɗon níi
keeñ so' sos, ɗon habra' so'
biti mi yahti saañ gini bín fë.
25 Tígë homa' mi bee ra
kep nék, mi saañ Yerusalem
komi ƀëewí Koope dín fë yii
nay waa habruu,
26 ndah ƀëewí Koope
di Maseduwaan a Akaay
caguute, négírúuté hélsí
ay komu ñëkíɗɗë ílí jaŋii
Yerusalem.
27 Daa wa caguu biti wa ay
rii paŋ naam, ndaa wa lahru
wa ri lahro ndah yëwúɗɗë
gémú Kiristaa na ra woruute
a heetti kayya malli kola'
Koope na. Kon heetti kayya
warutee waa hílíp, habra'
wa iña sohluu wa feey fi bee
ra.
28 Mi woc léjëntë'í sohlii
baa níi mi kom wa hélsí yaa
raa, may kolee daaha mi ƀeƀ
waali Espaañ, mi ñeyaaloh
ginon.
29 Te mi yúhté biti mi ac gi-
non ɗaa, may kúrëelëh malli
mitte sëk, yi kola' Kiristaa
na.
30 Koy-yaayyi yeh, mi ɗaŋ
ɗon yii bee di tii Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen a fa-
hanta'a on yen Ruuh-Peseŋ

✡ **15:21 15.21** Saame Isayii 52.15

ra : ɗëgírí së' Koope hen
ñéerë'í rën a so' haa'a.
31 Ɗëgírí së' nda mi múc
ya' yi ƀëy Yúdée yë gémúy
rë, ɗon ɗagiɗ so' ƀal nda
ƀëewí Koope Yerusalem tah
iña nay mii kúré dín fë rë.
32 Hénii rí ɗaaha, nda
neƀa' Koo raa, mi haala' gi-
non a keeñi sosse níi sos, te
mi hom i waal ɗon na ɗaaha,
mi hílsëh.
33 Koope fa na ona'
jaamma ra ñéerëe a ron
ƀéeƀ. Ɗémíin !

16

Wodohi Pool

1 Koy-yaayyi yeh, mi
déŋéenté rën koy-yaafi yen
Febe*, ɗi fa na légéyíɗ janji
Saŋkere ra.
2 Lah tëhíi rí a ya' ana di
tii Yíkëe ti di waɗ ɗii pagaa
ƀëyí hente ƀëyí Koope nen,
te yii sohla' ri ɗon na ƀéeƀ
ɗon cagoh na. Ɗi fi baaha,
ɗi habra'te ow caak níi luka'
so' mi beh.
3 Lah wëddí së' Pírísíl† a
Akilaas, wa fa funi wa boku
légéyérí Yéesú-Kiristaa ra.
4 Hílíbí së' tahte wa talluu
ñak ñíinní wë. So' neh kep
daa ma na sím wë, ƀëy íllí
janji yi heetti kayya ƀéeƀ ƀal
na símú wë.
5 Wëddí së' ƀëy ílí janjaa
na tee'uu faam wa ra, ɗon
wodiiɗ so' kooji so' Epaynet
fa ɗéƀpí gém Kiristaa na di
deyi Aasi ra.
6 Wëddí së' Mari fa mok
ɗon na níi mok ɗa.
7 Wëddí së' mboko yi so'
Andoronikus a Yuñaas, wa
fa funi wa húmú kasu ra. Wa
apootarri ƀëewë fahuute wa
lool, te wa fi yaaha sah daa
ɗéƀúu sëe non Kiristaa na.
8 Wëddí së' Ampiliyatus fa
hen kooji so' ndah Yíkëe rë.
9 Wëddí së' Irbee fa yeni
boku légéyérí Kiristaa ra, a
kooji so' Estakis.
10 Wëddí së' Apel, ɗi fa iña
ñee ri ra teeƀa'te biti ngémí
Kiristaa na kaah ra, a ƀëewë
dékú faam Aristobul ra.
11 Wëddí së' mboko mi so'
Erojon, a ƀëy faam Narsis fa
nonu Yíkëe në rë.
12 Wëddí së' Tirifen a Tir-
ifos fa moku légéyírí Yíkëe
rë, a kooji so' Persis‡. Ɗi
fi baa ƀal húmú mokke
légéyérí Yíkëe.
13 Wëddí së' Rufus fa Yíkëe
tanis ri ra, ɗon wodiiɗ so'
yaafi fa yaay soo na ra ƀal.
14 Wëddí së' Aseŋkirit,
Felegon, Hermes, Pa-
torobaas, Hermas a koy-
yaayya homu waa na ra.
15 Wëddí së' Filolok a
Súlí, Neere a koy-yaafi ƀeleƀ,
Olempas, a ƀëewí Koope ya
homu waa na ra ƀéeƀ.
16 Lah wëdëntíi hanndal
kon níi wodanta'§. Ɗëy
íllí janji yi Kiristaa ƀéeƀ na
woduu ɗon.

Líkínë míllë' rë

17 Koy-yaayyi yeh, daa mi
na ɗaŋ ɗon ɗi ee : lah mëytíi

* **16:1 16.1** *Febe* : Ɗi ow ƀeleƀ. † **16:3 16.3** *Pírísíl* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Piriskaa.* Daa ri tii yíníi Pírísíl. Ɗi ƀeleƀ Akilaas. ‡ **16:12 16.12** Tirifen, Tirifos a Persis : Wa fi éeyë yë ƀéeƀ i ƀeleƀ. § **16:16 16.16** Di ƀaahi ƀëewí yaaha, wa yahti wodoh ƀëewë mboko yi wa mbée ƀëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

ɓëewë na kaa'uu iña yëeddú
ɗon ra, na ɗarsuu ɓëewë
gémú, na ɓeku wa bakaaɗ
ɗa. Lah wúlíi wë,
18 ndah ɓëewë madu
ɗaaha ra légéyírúy Kiristaa
Yíkíi yen, wa légéyírú loo yi
wa kep ! Nebi ɓúgë waa na
a goneelli neɓɓi wa daa na
nofuu ɓëewë yúunúuy rë.
19 Ɓëewë ɓéeɓ yúhúté biti
ɗon ñeyuu yii faha' Yíkëe
kep. Keeñ so' sosse ɗon na
lool, ndaa mi faha'te biti ɗon
lah nufi yúhsúun ɗon yin
wun, ɗon lah nufi lante ɗon
tëwíh dara yii hente ɓos.
20 Koope fa na ona'
jaamma ra, leŋ ɗakaya'i
Seytaane bet ɗi kotton.
Yéesú Yíkíi yen líhë rën mal
!
21 Timoote fa yeni boku
légéy rë na wodoh ron ;
mboko yi so' Lúsíyús, Sasoŋ
a Sosipateer na woduu ɗon
ɓal.
22 Tertiyus ɓal, ɗi fa
bíníyíɗ së' unni yee ra, na
wodoh ron* di tii Yíkëe fë
boku yen ɗa.
23 Gayus fa yef so' faami ra
na wodoh ron. Ɗi fi bah, ɓëy
ílí jaŋaa ɓéeɓ hom tee'uu
faami. Erasta fa na yef hélsí
gina ra na wodoh ron, a koy-
yaafi yen Kartus ɓal. [
24 †]

Ɗaŋa míllë' Pool ra

25 Yen kañ Koope ! Ɗi mín
ɗon on doole filiɓ ngémë,
ti ɗee wona' ri Uni Neba
na waare mi ra, unna won
yii leŋke Yéesú-Kiristaa na
ra. Uni baa teeɓa'te yee
húmú maañci níɓ Koope te
ow húmú yéeh rí rë,
26 ndaa ɗi kúɗté rí niiña
saw leegi. Ti di faha' ri
Koope fa na ɗúméh rë, téeré
yí yonente ya teeɓute ri
heetta ɓéeɓ nda wa gém ɗii
na, wa ñee yee faha' ri ra.
27 Koope fa kut daa yúh rë
laha ndam faraah, ndami fí
yúhté biti ay ñee'ee Yéesú-
Kiristaa na ! Ɗémíin !

* **16:22 16.22** *Tertiyus ɓal, ɗi fa bíníyíɗ së' unni yee ra, na wodoh ron* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *So' mi Tertiyus, so' fa bíní rën unni yee ra, ma na wodoh ron.* Bín fë, hom níi rëe ɗi fi Tertiyus daa ri na bíníyíɗ Pool. † **16:24 16.24** Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal ɗon ɓéeɓ ! Ɗémíin !*

Téerëe ɗéƀpí bíníyú unna won Pool ƀëy Korente ra Kúnsëe

Yee daa unna ɗéƀpí bíní Pool ƀëy Korente hom filiƀ Bíibëlë rë. Balaa unni yeh, ɗi húmú bíníté wë i un kay yi bíníyúy filiƀ Bíibëlë. Ɗi fi Pool nék daa yíp jaŋii Korente (Saame Tílëdí apootarra 18.1-28). Jamanii baaha nék, ɗeef gini baa jahte lool ndah waah yi ana ya filiƀ, yee na teeruu gaalla ra : yiiga tílté, pes lahte gina. Yee saye raa yee aye tahte níi haneella caakute a ƀaah yi wa. Yii hente pagaɗ ƀos ƀéeƀ húmú filiƀ. Kerceenna filiƀ, bi anuu waa haal ngémë, lahte iñi caakki wa húmú yíih wë níi, wa bíníyúté Pool meelute ri wa. Ɗi fi Pool ƀal lahte iñi ɗi kelohte wa waa na, antee waa bíní unni yeh.

Ɗi wonte sun fi ƀísë'í wa fi kerceenna : yee wonu nonu Pool na, yee wonu nonu Apolos na, ndaa ɗi wonte wa biti ɗi neh daa ri húl sun fi kurwaha ndah wa, te wa fi yaaha bëtsúuy tiyi *(1.11-13)*. Ɗi wonte wa biti ƀal Ruuh-Peseŋ onte ow fi ow waa na ƀéeƀ yii mín ɗí, ti cérrí faanni bokuy yii na pagu wa nen, ndaa daa wa boku ƀéeƀ henute faana yínë. Kon wa fi yaa bokun ƀéeƀ wa hen yínë *(12.11-12)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke ham-hami Koope a ham-ham ow *(1.17 níi 2.16)*,
- yii leŋke tílëdí ƀosa húmú homa' ow di ƀëy ílí jaŋaa ra *(5.1-13)*,
- yii leŋke kooɗ a yesa' *(7.1-16)*,
- yii leŋke bo' yúul *(8.1-13)*,
- yii leŋke ɗee hena' ri apootari Kiristaa ra *(9.1-27 ; 15.8-10)*,
- yii leŋke cagaɗ yaal a ƀeleƀ fíi Koope *(11.1-16)*,
- yii leŋke faha' ow *(13.1-13)*,
- yii leŋke ɗaŋ wonadi ƀëewë kéllúy rí *(14.1-40)*,
- a yii leŋke koloh ƀúudé *(15.12-54)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ow fi ow yen na ƀéeƀ Koope onte ri yii ay njiriñ ƀëewë ƀéeƀ, te ɗi ay ot biti ƀal yen fa gémú Kiristaa na ra ƀéeƀ, yen daa cérrí faani.

Wodoha

1-2 Ɗon fi ƀëy ílí jaŋii Koope di Korente, ɗon fa jébëlú Koope ndah nona nonu ɗon Yéesú-Kiristaa na ra, so' mi Pool funi Sosten koy-yaafi yen, fun na woduu ron. Koope daa dëek ɗon ɗon henute ƀëewí, ɗoni ƀëewë tígí pay ow feey fa ƀéeƀ wa dëekúu Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen fa daa laha' wa laha'te yen ɗa. So' mi Pool nék, so' fa falu apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, ma na wodoh ron.

3 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Mala ñéyíɗ Koope Kiristaa na ra

4 Ma na sím Koope faraah di yii yuliɗte ɗon na ndah mala on ɗi ɗon ñéyíɗté rí Yéesú-Kiristaa na ra.
5 Nona nonu ɗon Kiristaa na ra, onte ron yin caak : Koope onte ron ɗon mínúté won níi mín, ɗon yúhúté níi yúh,
6 ndah yee seedeyu fun Kiristaa na ra haalte ron níi haal.
7 Kon, ɗon talluuy mali ay kollee Koope na, ɗon fa na sehu wahtaa nay feeñiyee Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ɗa.
8 Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen daa nay ron ɓeddee ɗon ham híin níi lúsëenín, ɗon ɓanti lah yii wonun sun fon yiin nay rii nimile ra.
9 Ɗi fi Koope yii won ɗi ɓéeɓ ɗi paŋ ri, ɗi fa dëek ɗon ɗon non Koohi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ra.

Múuyë'í ɓëy ílí jaŋaa

10 Koy-yaayyi yeh, daa mi na ɗaŋ ɗon ɗi ee di tii Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen : kéldíi ɗon ɓanti ɗarsa' hanndal kon. Héní yínë, ɗon bok nuf, ɗon ham yaa yínë.
11 Koy-yaayyi yeh, yee tah mi won ɗon yii baa ra, biti lahte ɓëewí nonu ɓëy faam Kolowe wonute so' biti ɗon na hécëntúu filiɓ fon.
12 Mi faha' woni bitih : filiɓ fon, yee wonu wa nonu ɓëewí Pool ; yee wonu wa nonu ɓëewí Apolos ; yee wonu wa nonu ɓëewí Peer ; yee wonu wa nonu ɓëewí Kiristaa.
13 Ɗon habuu biti Kiristaa mín woralsuu a ? So' mi Pool daa mi daayu sun fi kurwaha ndah ɗon woo ? Moo ɗon bëtsúu tii so' a ?
14 Mi gérémpé Koope di yee bëtsëy mí ow yínë sah ɗon na gét nëe Kíríspús a Gayus ra.
15 Kon kay ow ii won biti ɗon bëtsúu tii so' !
16 Manti nérsëh ɗee kan ! Daa mi bëtís Estefanas a ɓëy faami ɓal, henay wa fi yaa mi nérsëey tígí bëtsë' mí ow kay.
17 Kiristaa wolay so' ɓëewë në biti may waa bëtsé bëtsë, ɗi wol so' waarii wa Uni Neba, mi ɓan ɗii paga' a ham-hami kola' ham-ham ow, toñeh ɗee nay mii wonee ra neɓ níi múur njiriñ mi húlí ɗi fi baa sun fi kurwaha.

Yéesú daa doolii Koope

18 Yee waareyu yii leŋke húlí Yéesú-Kiristaa sun fi kurwaha ra, wonaɗ dof ɓëewë na suu saŋkuye ra na ; ndaa ɗi doolii Koope yen fa homu kotti múc ɗë në.
19 Bíníyúté Téerëe bitih :
« May yím ham-hami ɓëewë ñaañu ra,
mi yím nuffi ɓëewë lahu af ra. »✡
20 Bëewë ñaañu ra ay wonle yih ? Bëewë jaŋiyu ra ay wonle yih ? Bëewë mínú won ɗa ay wonle yih ? Koope teeɓaay biti ham-hami ëldúnë ɗi dof a ?

✡ **1:19 1.19** Saame Isayii 29.14

21 Nagajek, Koope teekira'
a ham-hami ɓéeɓ, te ñaañi
ɓëewë tahay wa yúh rí.
Yii baa daa tah Koope caŋ
sëmlë'í ɓëewë gémú, bee
liiluu wa waaraa yuliɗ yii
leŋke húlí Yéesú sun fi kur-
waha man wonaɗ dof nen
ɗa.
22 Yëwúɗɗë fahuu biti
teeɓun kimtaan, Gerekka
fahuu ham-ham.
23 Yen nék, yen waariyuu
biti Kiristaa daayute sun fi
kurwaha : baa daa yee kabin
yëwúɗɗë rë, heetti kayya
habuute ri wonaɗ dof.
24 Ɓëewë Koope dëek wë
rë nék, yahun yëwúɗ mbée
yëwúɗ neh ɓéeɓ, Kiristaa
daa doolii Koope waa na,
daa ri ham-hami Koope.
25 Yee na paŋ Koope ɓëewë
ola' ri pagaɗ dof ra, luk ham-
ham ow ; te yee na paŋ
Koope ɓëewë ola' ri biti la-
hay doole ra, luk ow doole.
26 Koy-yaayyi yeh, nérsíi
ɗee húmú madu ɗon na
dëek ɗon Koope ra : filiɓ
fon, caakay ɓëewí ɓëewë
húmú habuu wa ɓëewí
ñaañute, caakay ɓëewí
húmú lahute doole, caakay
ɓëewí húmú nonu tal ow
gaan.
27 Añcaŋ, Koope daa tanis
yii na habuu ɓëewë dof,
sëpírí ɓëewë ñaañu ra ;
ɗi tanisse yii na habuu
ɓëewë biti lahay doole,
sëpírí ɓëewë lahu doole ra
;
28 ɗi tanisse yin yutuuɗ,
yii ow faaliyaay ri, yii lahay
maanaa ɓëewë në nda ri yah
yee na haba' ow biti lahte
maanaa ra.
29 Ɗaaha, lahay ɓëyí mín
damoh fíi Koope.
30 Koope daa tah ɗon fi
yaa ɗon non Yéesú-Kiristaa
na, te ri paŋke níi Kiristaa
hente ham-hami yen : ɗi fi
Kiristaa daa tah yen júɓ fíi
Koope, daa ri tah yen lan íllí
Koope, daa ri tos yen.
31 Koope daa hena' ri
ɗaaha nda di bíníyúu rí
Téerëe nen laha' ɗaaha.
Bíníyú Téerëe bitih : *« Ɓëyí
fí ay damee, damaa Yíkëe. »*✡

2

Waare Yéesú-Kiristaa fa daayu kurwaha ra

1 Koy-yaayyi yeh, húmú
aya' mi so' mi bee ginon
teeɓi ron yee húmú níɓ
Koope te ow húmú yéeh rí
rë, mi teeɓaay biti daa mi
lukki mín won mbée daa mi
lukki lah ham-ham,
2 ndah húmú homa' mi
ɗon na ra, mi caŋ biti mii
won yin kay gét nëe yii
leŋke sun fi Yéesú-Kiristaa,
ɗi fa daayu kurwaha ra.
3 Húmú homa' mi leeloon
ɗa so' mi lahay doole, so' mi
neeh neeho níi maa saak.
4 Ɗee na húmú yëeddë'
mí a ɗee na húmú waariya'
mi ra húmú tíkëey ham-ham
ow, tíkëey neɓ won, doolii
Ruuh-Peseŋ daa na húmú
teeɓ ɓëewë biti iña won mi
ra kaah.
5 Ɗon ot mi hena' ri ɗaaha,
nda ngémën ɓanti tíkëh sun
ham-ham ow, ɗi tíkëh sun fi
doolii Koope.

✡ **1:31 1.31** Saame Yérémí 9.23

Ham-hami Koope

6 Añcaŋ, koy-yaayya maanu ngémë rë fun yëeddúu wë ham-ham. Ham-hama na yëeddú fun wa ra, ham-hami ëldúnë fi bee neh, bi kola' kélfë yë feey fi bee neh, kélfë yë fí yúhté biti suu húlé húlë rë.

7 Fun hom yëeddúu ham-hama húmú níß Koope ďappe ri te ow húmú yéeh rí rë, bee maañ ďii yen waayiď balaa ďi sak ëldúnë, nda yen lah ndam ra.

8 Ow yínë sah di kélfë yë feey fi bee yéeh ham-hami baaha. Wa yúh rí koon, wa ii daay Yíkëe fa lah ndam ra sun fi kurwaha.

9-10 Fun fi yee nék, Koope ñeete Ruuh-Peseŋ na teeßpe fun yee bíníyú Téerëe bee ra bitih :

« Yii ow yínë sah mësëy ríi tík íl,
yii ow mësëy ríi keloh,
yii ow mësëy ríi níß,
yii Koope waayiďte ri ßëewë fahuu ri ra. »✡

Nagajek, Ruuha daa na saam níi ot ßéeß, níi luka' iña níß Koope tal nufi ra.

11 Daa yúh yee hom af ow ra ? Yee hom af ow ra ßëe' daa yúh rí nufi neh a ? Ti ďaaha nen, ow yéeh yee hom nuf Koope ra, Ruuhi ďi fi Koope daa yúh yee hom nufa ra.

12 Fun nék, fun liiluy nufi kola' feey fi beh ; fun liilu Ruuha kola' Koope na ra, nda fun yúh malla on yen Koope ra.

13 Unna na wonu fun di yii leŋke malli yaa ra kolaay ham-ham ow, wa kola' Ruuh-Peseŋ na. Ďaaha, fun yahti poysiriď ßëewë iña kola' Ruuh-Peseŋ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra*.

14 Ďëyí fí níßë' iñi ëldúnë, na taheh yii kola' Ruuhi Koope na. Iñyaaha homa' yin dof ďii na ; ďi míméh nëe keloh, ndah yii baa míntí ßíssúun a Ruuha.

15 Ďëyí fí yéŋké biti Ruuh-Peseŋ aa ďii na mín ßíssë' ßéeß, ndaa ow kay míméh ßíssë' iñi ßëyí baaha.

16 Nagajek bíníyúté Téerëe bitih :

« Daa yúh nuf Yíkëe ?
Daa mín ďii ßaat nuf ? »✡

Yen nék, nufa lah Kiristaa ra yen lahuu ri.

3

Súrgë ßéeß a légéyë nah ri Koope ra

1 Koy-yaayyi yeh, ďee na húmú wona' mi ďon ďa húmú man biti mi wona' a ßëewí Ruuh-Peseŋ íníh waa na : mi húmú wona' a ďon ti ßëewí pesuu yee neßa' wa ra. Mi húmú wona' a ďon ti di na wonuu a ßëewí anuu non Kiristaa na, ti i baaker nen.

2 Ďon ot mi húmú yeď ďon miis mi yeray ron ñami

✡ **2:9-10 2.9-10** Saame Isayii 64.3 ; 52.15

* **2:13 2.13** *Ďaaha, fun yahti poysiriď ßëewë iña kola' Ruuh-Peseŋ na raa, fun ñee'uu unna kola' Ruuhi baaha na ra* : Lahte ßëewí habuu ri ďeh : *Ďaaha, fun hom poysiruu ßëewë Ruuha aa waa na ra kaaf ka kola' Ruuh-Peseŋ na ra.*

✡ **2:16 2.16** Saame Isayii 40.13

yooƀay hon, biti ɗon míníh
yee ee na. Te níi a tígë
homuu ron bee ra sah, ɗon
míníh yee ee na,
3 ndah ɗon lísúu pesa' yee
neƀa' ron ɗon fa ow kut ɗa.
Ɗon lísúu pesa' eeñnja' a
íñë' filiƀ fon raa kay, ɗeef
ɗon teeƀuuy biti ɗon pesuu
yee neƀa' ron ra a ? Ɗon
teeƀuuy biti ɗon pesuu ti di
na pesuu ƀëewí pesuu yii
neƀa' ow kut nen a ?
4 Ow di ɗon na won biti
non ƀëewí Pool, ow kay
won biti non ƀëewí Apolos
raa, ɗeef ɗon paguy pagaɗɗi
ƀëewí pesuu yii neƀa' ow
kut a ?
5 Daa Apolos a daa Pool
? Fun súrgë yí Koope neh
kep a ? Koope ñeya' ñeyoo
fun na nda ɗon gém Yéesú-
Kiristaa na ! Ow fi ow
fun na ƀéeƀ a légéyë nah ri
Yíkëe rë !
6 So' mi soh soho, Apo-
los túmpé muluƀ, ndaa nék
Koope daa na paalil wa.
7 Ɓëe' soh ra ɗi yih ? Ɓëe'
túm muluƀ ra ɗi yih ? Ɓëe'
paalil ra kay daa ƀéeƀ, te ri
Koope !
8 Ɓëe' soh ra a ƀëe' túm
muluƀ ɗa uutiyuu yih ?
Koope nék ay yeɗ ow fi ow
waa na ƀéeƀ waafi di yee
légéy rí rë.
9 Fun daa boku fun na
légéyírú Koope, te ɗon daa
meeyi, ɗon daa faami ƀal.
10 Mala on so' Koope ra
daa tah so' mi hen taƀahoh
kah-kah, mi tíkké tígë yípëh
taƀaha ra. Tíkë' mí níi wocce
ra, ow kay acce na taƀah na
ƀéyíɗ sun fi tígë tík mí rë.
Di filiƀ baaha ƀéeƀ nék, ow
fi ow ƀéeƀ waɗtee hen wun
ɗee nay rii taƀahee ra.
11 Tígë yípëh taƀaha ra
tíkúté níi wocce, te daa ri
Yéesú-Kiristaa, kay míníh
nëe yípëh.
12 Lahte ƀëewí ay ƀéyrée
a úrís, lahte yi ay ƀéyrée a
tiiŋ hélíis, lahte yi ay ƀéyrée
a la' yi kofeelte sun fi tígë
yípú taƀaha ra. Lahte yi fí
yúhté biti ay ƀéyrée a kilik,
lah yi ay ƀéyrée fooñ-fooñ
mbée tihi.
13 Ow fi ow ƀéeƀ nék, ɗee
légéyë' rí rë ay yúhú niiñi
yiin bis-këem níi lan ces,
ndah yiin fi baaha, ay lah
njaar mi kíi kí nay teeƀee
ɗee man légéyí ow fi ow
ƀéeƀ rë.
14 Ɓëyí kíi kë míníh yin
légéyí, ƀëyí baa ay waafu ;
15 ƀëyí kíi kë muuyil légéyí
nék, ƀëyí baa ay rii yéŋ. Ɗi
ay múc naam, ndaa ay made
biti ɗi fús filiƀ njaar kíi nen.
16 Ɗon yíih yúhë biti ɗon
daa faam Koope te Ruuhi ɗi
fi Koope dék ɗon na a ?
17 Kon ƀëyí fí yah faam
Koope, Koope ay rii yah,
ndah faam Koope selate te
ɗon daa faami.
18 Ngënë nëfíi affon ! Wa
di ɗon na daa haba' afi biti
ɗi ñaañce ti di na oluu ƀëy
ëldúnë fí bee ñaañ nen ?
Ɓëyí baa tíkë yii baa dín, ɗi
hen dof ƀëewë në nda ri hen
ƀëyí ñaañce kaah.
19 Ham-hami ëldúnë fí bee
dof Koope na, ndée nagajek
bíníyúté Téerëe bitih : *« Koope fíirë' ƀëewë ñaañu ra*

lahi nufa na yaayu wa ra, ɗi ham wa. »✡
20 Bíníyëetúté bitih : *« Koo-Yíkëe yúh iña hom nuffi ƀëewë ñaañu ra, ɗi yúhté biti wa iñi lahay njiriñ. »*✡
21 Kon ow waray dama' ow, ndah ɗon daa lahuu ƀéeƀ :
22 Pool neh, Apolos mbée Peer* neh, ëldúnë neh, pesa neh, kúl kë neh, woteh mbée kéy neh. Ɗon daa lahuu ƀéeƀ ;
23 ndaa ɗon nék, Kiristaa daa laha' ɗon te Koope daa laha' Kiristaa.

4

Apootarri Kiristaa

1 Kon ɗon waɗ fun habuun súrgë yí Kiristaa, yi fí yúhté biti iña húmú níƀ Koope te ow húmú yéeh wë rë daa tíkú ya' yi wa.
2 Ow nék yin tíkú ya'u raa, fu waɗ naa haba híin.
3 So' mi bee nék, ɗon daa aattiyuun so', mi aattiyuun këem ƀéeƀ, waal fi so' neh ! Mi homay aattiya'i af so' dé' !
4 Mi yéŋké biti dé' mi tíinndëey yii mi paŋke ri ƀos, ndaa baa daa ri biti mi júƀpé neh. Yíkëe daa nay soo aattiyee.
5 Kon ngënë ëettíyíi moroomon balaa wahtaa. Séhí níi yiin nay aye Yíkëe rë : yii ɗapoh ñúusë ɗi ay rii kúɗ niiña, ɗi teeƀa' yii hom nuf ow. Tígí daaha, ow fi ow ƀéeƀ Koope ay rii sím símë yeeliyoh ri ra.
6 Koy-yaayyi yeh, iña yëedíɗ mí ron yaa ra, mi ñeya' wa tílëdí funi Apolos. Ɗon ot mi ñeya' ɗon daaha, mi faha' biti ɗon yúh yee won léehí bee ra : « Henay iña bíníyú rë, yin kay waruy pagu. » Kon, ow waray dama' ow ƀéyré rí, cépíɗ ƀëyí yínëe.
7 Ɗo fa ƀek afu biti fu luk ow kay gaan ɗa, daa tík ɗë daaha ? Iña laha' fu ra ƀéeƀ Koope daa on ɗo wa neh a ? Fu liila' wa ɗaaha raa kay, yi nay naa damuu te fu onu wa ono ?
8 Iña fahuu ron ra ƀéeƀ ɗon habuu biti ɗon lahute wa ɗee a ? Ɗon henute yíkëe alal haat a ? Ɗon henute buur níi wocce ɗee a ? Ɗon henute i buur te fun nëníh në ë ? Mantee mi lukki faha' biti sah ɗon hen buur kaah, nda fun ñéerë' a ron fun hen buur ƀal !
9 Añcaŋ, man hen ɗaa raa fun fi apootarri yee Koope daa yíiñ fun míllíɗté fun filoonni ƀëewë nen : fun madu ƀëewí habu ñaam te waɗti bëemún bëemë këem nen. Ëldúnë ƀéeƀ tassi yeela' fun na, dala'te ƀëewë níi malaaka ya na.
10 Af Kiristaa tahte ƀëewë habuu fun dof, ndaa nona nonu ɗon Kiristaa na ra tahte ɗon habuu affon ƀëewí ñaañute. Fun habuu ƀëewí tikkiyuy yin, ndaa ɗon habuu affon i ow gaan. Ɓëewë habuu ron ya' ana, anutee wonuy dara fun na.
11 Níi a tígë homuu fun bee ra, yaaƀ a sifaɗ ee fun

✡ **3:19 3.19** Saame Yop 5.13 ✡ **3:20 3.20** Saame Kañaa ya 94.11 * **3:22 3.22** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yínii Peer.

hap ɗa, fun lahuy búuƀ, fun
ee hawsuu ra, fun hom dee
woteh raa kéy fun ínú ílíy
kay.
12 Fun légéyúu légéyëe níi
faanni fun níy fun anti lah
yii ñamun fun. Ow sol fun
raa fun ɗagiruu ri ɗagiroo.
Coono fi tíkú fun ƀéeƀ fun
múñ ɗí.
13 Ow won ƀos sun fi fun
raa, fun lofuu ri wun. Níi a
ɗeh ƀëewë lísúu fun haba'
mbaldi ëldúnë, wa habuute
fun gopoyiidi ƀëewë feey fa.
14 Ɗon ot mi bíní unni yeh,
ɗi biti mi faha' ɗon sopoh
neh, ɗi biti mi teeƀ ɗon fi
koyyee ke so' faha' mi níi
faha' ra.
15 Wuti ɗon lah yëeddëh
júnní sabboo (10.000) filiƀ
peson Kiristaa na raa, ɗon
lahuu baap yínë te ri so',
ndah daa mi ɗéƀ ɗon kom
Uni Neba. So' mi bee daa
mi boffon nona nonu ron
Yéesú-Kiristaa na ra.
16 Kon mi ɗaŋ ɗon biti ɗon
ñee kotti so'.
17 Yii baa daa tah mi yeñ
Timoote ɗon na, ɗi fa faha'
mi níi faha' mi haba'te ri
koy so' filiƀ ngémë rë, ɗi fa
pokoh Yíkëe në rë. Ɗi ay
ron nédís ɗee na pesa' mi
nona non mi Yéesú-Kiristaa
na ra, te pesi baa daa ri bee
na yëeddë' mí ílí jaŋii pay mi
ƀéeƀ rë.
18 Lahte ƀëewí awu ɗon
na, aa gaan-gaanluu ra na
habuu biti so' mii ayil ginon.
19 Ndaa hém neƀa' Yíkëe,
may ac ginon ii maañ. Bín
fë rëe, mii aya' biti may
yúhé tígë teem wonee ke
ƀëewë në gaan-gaanluu yaa
ra, may aye yúhí tígë teem
doolii wa ra,
20 ndah Nguur ki Koope ɗi
yii wonuu a ƀúk neh, ɗi yii
lahte doole !
21 Ɗon fahuu biti mi ayaa
ginon duuɗ mbée mí ayaa
sos a keeñi naa'te ? Bi daa
génël ron na ?

5

Tílëdí ƀosi ow di ƀëy ílí jaŋii Korente

1 Ílíyyë payu fun ɗa ƀéeƀ,
fun keluute biti lahte ƀëyí
aa njaaliyoh filiƀ fon ɗa,
te bee na paŋ ɗi ra, ƀëyí
noneh ƀëewí Koope sah ii rii
paŋ. Yee keluu fun ɗa daa
ri bitih, lahte ƀëyí aa ɗon na
neekkaale a ƀeleƀ boffi.
2 Di filiƀ baaha ƀéeƀ nék
ɗon na anuu gaan-gaanloh
! Yii baa waɗ ɗon misika
misiko koon, ɗon ɗúhíɗ ƀëe'
na paŋ ɗi ra filiƀ fon.
3 So' nék, mi wulohte ron
naam, ndaa mi ot ɗon na.
So' mi aattiya'te ƀëe' na paŋ
yii baa ra biti ri homay
kaah níi wocce man biti maa
leeloon nen.
4 Ɗon tee'a' di tii Yéesú
Yíkíi yen raa, mi ola' ɗon na,
ñéerë' a doolii Yéesú Yíkíi
yen,
5 ɗon tík ƀëyí baa ya' Sey-
taane yah faana nda coonaa
fi mín múc yiin nay nimile
Yíkëe rë.
6 Ɗon lahuy yii gaan-
gaanluun ɗon ! Ɗon yúhú
yee wonu bee ra maan ?
Wonute bitih : « Lëwíirë
yutuuɗ fuurilte mún më ! »
7 Kon ƀúkútíi bakaaɗɗa
ɗon na man lëwíir kíilíɗ nen
ra, nda ɗon mada' a mún

has yi lahay lëwíir te ɗon
madute a mún mí yaaha
níi wocce. Nagajek, Kiristaa
hawute sarah, hente har fi
Paagi yen.✡ 8 Kon yen ɓanuy
feeta' Paaga a mbúuríi lahte
lëwíir kíilíɗ, maanam pesi
ñéerë' a bakaaɗ, ñéerë'
a pagaɗ ɓos ; yen fee-
tuun Paaga a mbúurú njeñe,
maanam pesi ñéerë' a lan,
ñéerë' a kaah.
9 Húmú bíníyë' mí ron ra,
mi húmú wonte ron biti ɗon
ɓanti leɓoh ɓëewí na pagu
yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ.
10 Na húmú won mi ron
biti ɗon ɓanti leɓoh ɓëewí
na pagu yii tappe njaaliyoh
ɓéeɓ rë, mi húmú won-
aay ɓëewë ëldúnë : yee
na pagu yii tappe njaaliyoh
ɓéeɓ rë, ɓosoh yi íllë, ɓëewë
na naafu iñi ɓëewë rë, a ɓëy
yúullë. Yaha baaha koon
kep, ɗon míníh hom ëldúnë.
11 Mi húmú faha' wonon
biti ɗon ɓanti leɓoh ɓëyí fí
wonte biti ɗì non koy-yaayya
filiɓ ngémë anti page yii
tappe njaaliyoh ɓéeɓ, ɓos-
íl, yúulée ala, hen yahoh tii,
maniye mbée naafe yin ow.
Ɗoni ɓëewí yaa waruy lukki
bok loon boko sah.
12-13 So' neh daa may aat-
tiyee ɓëewë gémúy Yéesú
rë, Koope nay waa aattiyee.
Ndaa ɗon, ɗon waruy aat-
tiya' ɓëewë nonu ɗon na ra
waro a ? Mantee : *Líkí ɓëyí
ɓosa filiɓ fon !*✡

6

*Ngënë kúrëntíi këemí
ɓëewí nëníh ɓëewí Koope*

1 Ow di ɗon na, ɓani koy-
yaafi filiɓ ngémë powa' raa,
ɗì mínë' ríi kúrë' ɗíh këemí
ɓëewí nëníh ɓëewí Koope,
yulleh ɓëewí Koope na ?
2 Ɗon yíih biti yen fi
ɓëewí Koope yen nay aat-
tiyee ɓëewë ɓéeɓ ë ? Ɗon
nay aattiyee ɓëewë ɓéeɓ rëe
kay, ɗon míníh aattiya' bee
lukki ñak solo baa ra a ?
3 Ɗon yíih biti yen nay aat-
tiyee malaaka ya assumaa
iñi feey fi bee a ?
4 Añcaŋ, iñyaa lah han-
ndal kon raa, ɗon dëekúu
ɓëewí ɓëy ílí jaŋaa wonuy
dara waa na aattiya'i ron !
5 Ɗon warutee sopoh yee
won mi ron baa ra dé' !
Wëerté së' biti lahte wuti
yaha ow yínë bi ñaañce filiɓ
fon, mín yugusa' hanndal
ow a koy-yaafi !
6 Ɗon nék, yee lah ɗon na
ra daa ri biti ow a koy-yaafi
filiɓ ngémë ee kúrëntúu
këem rë, te wa kúrëntúu
këemí ɓëewí nëníh ɓëewí
Koope.
7 Mit ɗon kúrëntë' këem
hanndal kon raa nék, baa
daa teeɓa' biti ɗon keenute
níi wocce. Ow tooñ ɗon
mbée loh yii ron raa, yi tah
ɗon na tëhíh múñí yii baaha
?
8 Tígë homuu ɗon bee ra
nék, ɗon daa na tooñu ɗon
lohe, te ɗon hom paguu
ri koy-yaayyee ke ron filiɓ
ngémë !
9 Ɗon yúhúté biti ɓëyí
júɓëy ii haal Nguur ki Koope
maan ? Ɓékí affon biti

✡ **5:7 5.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 12.1-20 ✡ **5:12-13 5.12-13** Saame Nérsí Kootaa 17.7

ɓëewë na pagu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ rë, ɓëy yúullë, ɓëewë në njaaliyuu ra, ɓëewë haalu yee na pagu gëer-jígéennë rë,

10 lohoh ya, ɓosoh yi íllë, maniyoh ya, yee na yahu tii yi ɓëewë rë mbée yee na naafu iñi ɓëewë rë, ii haal Nguur ki Koope.

11 Lahte ɓëewí ewu ɗon na húmú madu ɗaaha nen. Ndaa Koope fi yen ñeya'te Ruuhi a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na ɗon ɓukutute, ɗon jébëlúté ɗi fi Koope, ɗi haba'te ron ɓëewí júɓúté íllí.

Faan ow daa Faam Koope

12 Ɗon meerute woni biti yii faha' ron ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ. Baa kaah, yii faha' ron ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ naam, ndaa iña ɓéeɓ neh daa wun ɗon na. So' mi mín won biti yii faha' mi ɓéeɓ mi mín ɗíi paŋ, ndaa so' mii yeris dara ham so' ñaam.

13 Ɗon wonuu ti ñam saamɗu loo, te loo saamu túmëe ñam. Baa kaah, ndaa Koope ay saŋku iñyaa ɓéeɓ ana. Faan nék saamuy biti ay paguu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ! Faan saamu biti lahiɗ Yíkëe njiriñ, te Yíkëe saamu biti ɗi ílíf faan.

14 Koope fa teeɓa' doolii këlíɗté Yíkëe ɓúudé rë, ay yen këllée ɓúudé ɗaaha.

15 Ɗon yíih biti faannon cér di faan Kiristaa a ? Kon ow waɗtee ɓeɓ cér di faan Kiristaa, boollee ri a faan ɓeleɓ tílëh wa hen yínë ë ? Baa waray múk !

16 Ɗon yíih biti ɓal ɓëyí boolla' afi a ɓeleɓ tílëh, ɓani ɓelaa henute faana yínë ë ? Nagajek, bíníyúté bitih : *« ... wa hen yínë. »*✡

17 Ɓëyí fí boolla' afi a Yíkëe nék, ɓani Ruuhi Yíkëe henute yínë.

18 Hégíi yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ! Ɓëyí fí paŋ bakaadi taway njaaliyoh, bakaadi baa ɗi pagay ri faani, ɗi paŋ ɗi yii taa'aay a faani ; ɓëyí fi paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ nék, bakaadi baa ɗi paŋ ɗi faani.

19 Ɗon yíih biti faannon daa faam Ruuh-Peseŋ a ? Ɗon yíih biti Ruuhi baa ee ɗon na te Koope daa on ɗon ɗi a ? Ɗon lahuuy affi ron :

20 Koope tos ɗon toso a cadum. Kon njíríñíi faannon légéyírí ndami Koope.

7

Yii leŋke kooɗ

1 Yen kola' daa raa leegi, yen yuliɗ yee wonu so' ɗon filiɓ unna bíníyú së' ɗon ɗa. Yee wun ɗa daa ri biti yaal ɓanti leɓ ɓeleɓ.

2 Ndaa bi caakki lah yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, yaal laha ɓeleɓ, ɓeleɓ lah yaal.

3 Yaal waɗtee yeɗ ɓeleɓi afi, ɓeleɓ yeɗ yaali afi.

4 Ɓeleɓ lahaay afi, faani bi yaali. Ɗi fi yaal ɓal, lahaay afi, faani bi ɓeleɓi.

5 Hanndal yaal a ɓeleɓ, ow waray naa kaa'iiɗ moroomi ; hanaa biti kay wa ɓéeɓ ana ñéerë' biti hom níi rëe wa súugëntë', wa ɗaŋ Koope.

✡ **6:16 6.16** Saame Dalaana 2.24

Filoon fi baa raa nék, wa
nimil koorohi wa ti merees
nen, balaa Seytaane fíir wë,
wa saame affi wa.
6 Yee won mi ron baa ra ɗi
túuyë' neh, ndaa ri yii mín
hen.
7 So' mi saña saño koon
ɓëewë ɓéeɓ yahun logoh,
lëhíh ɓeleɓ ti so' nen, ndaa
ow fi ow ɓéeɓ a yee on ɗi
Koope ra : ɓëyí bee onu yii
beh, bee onu yin kay.
8 Ɗon fa kooruy ra, a yee
kooruuy ra, a ɓeleɓɓa yaalli
wa húlú rë nék, mi won ɗon
tee : bee gén ɗë daa ri biti
ɗon ham yee homuu ɗon ɗa
ti so' nen.
9 Hena biti nék ɗon míníh
ham affon raa, këeríi, ndah
biti ɗon kooroh daa gén biti
faannon dékëe meela'.
10 Ɓëewë homu kooɗ ɗa,
mee ron won túuyë'í bee ra,
ɗi kolaay soo na nék ɗi kola'
Yíkëe në : ɓeleɓ waray yes
yaali.
11 Ɗi liil rii paŋ raa, ɗi
warlay kooroh a yaal kay
gét nëe biti ɗi nimil júɓë'
a yaali. Te yaal waray yes
ɓeleɓi ɓal.
12 Ɗon fi ɓëewí kayya, yee
na saañ mi ron wone bee ra
Yíkëe neh daa won ɗi, daa
mi na won ɗon ɗi : yaali hen
koy-yaay filiɓ ngémë lahaa
ɓelii gémëy te ɓelaa faha' tas
a ɗi raa, ɗi waray rii yes.
13 Ti ɗaaha nen, ɓelii hen
koy-yaay filiɓ ngémë lahaa
yaali gémëy te yaala faha'
tas a ɗi raa, ɓelaa waray rii
yes.
14 Nagajek, yaala gémëy
baa ra homa'a homuu ɓani
ɓelaa gém rë ladilte ri ;
ti ɗaaha nen ɓal, ɓelaa
gémëy rë homa'a homuu
ɓani yaala gém rë ladilte ri.
Henay bah, koyya nay naa
límú rë ay yíirúu biti wa
sobeyute, te ɗeefa wa ladute.
15 Di filiɓ baaha ɓéeɓ nék,
bee gémëy rë faha' yes raa,
ɗi yeɗɗun paŋ yee faha' ri
ra. Lahaa ɗaaha raa, ɓëe'
gém waa na ra, yaha yaala
yaha ɓelaa ɓéeɓ, laha'te afi
ndah Koope dëekë' ɗon biti
ɗon pesa' jaamma.
16 Ɗi fi ɓelaa gém ɗë yúh
nda ri mín múcël yaali nda
ɗí ë ? Mbée ɗi fi yaala gém
ɗë, yúh nda ri mín múcël
ɓeleɓi nda ɗí ë ?

Ow neɓpi pesaa ɗee man ɗi na húmú dëek ɗí Koope ra

17 Di filiɓ fi baa ɓéeɓ nék,
mi won ɗon tee : ow waɗti
pesaa yee on ɗi Yíkëe rë, ti
di húmú man ɗi merees na
dëek ɗí Koope ra. Baa daa
yee líkín mí íllí jaŋi ya ra
ɓéeɓ.
18 Ɓëyí balaa Koope dëek
ɗí ɗeef ɗi lecohte, ɗi waray
ɗap biti ɗi lecohte. Ɓëyí fí
yéŋké biti na dëek ɗí Koope
ra ɗeef ɗi lecaay, ɗi ɓanay
lecoh.
19 Lecoh a ɓanti lecoh
ɓéeɓ lahay solo : yee lah
solo ra kay daa ri ñee túuyë'
yí Koope.
20 Ow waɗti pesaa yee
húmú on ɗi Koope merees
na dëek Koope ɗi fi ɓëyí baa
ra.
21 Ɓëyí fí yéŋké biti na
dëek ɗí Koope ra ɗeef ɗi
ñaam, ɓanay sídë' biti ɗi
ñaam ; ndaa bis lah ɗi mín

nëe ɗúh rëe, ɗi haba na a
ya' ana*.
22 Ñaama Yíkëe dëek ɗí
rë, wuti ɗi líssí hom ya' yíkíi
rëe sah, laha'te afi íllí Koope
nona non ɗi Yíkëe në rë. Ti
ɗaa nen, ƀëe' laha' afi Yíkëe
dëek ɗí rë, ɗi ñaami ɗi fi
Kiristaa.
23 Koope tos ɗon toso a
cadum. Kon ngënë hénî
ñaam ow !
24 Mantee koy-yaayyi yeh,
lah pésíi fíi Koope yee húmú
homuu ɗon merees na dëek
ɗí ɗon ɗa.

*Ƀëewë homuy kooɗ a yee
yaalli wa húlú rë*

25 Yii leŋke ƀëewë kooruy
doom ɗa nék, mi lahay na yii
wona mi te kola' Yíkëe në,
ndaa bi teeƀ so' Yíkëe naa'
keeñ te mi mit lekoh, mi mín
nëe won ɗee ola' mi ri ra.
26 Coono yee woteh yee
tahte níi mi won tee : yee
wun ɗa daa ri biti ow fi ow
ƀéeƀ homa yee homa' ri ra.
27 Ƀëyí lah ƀeleƀ ƀanay
saam yesa' a ri. Ƀëyí lahay
ƀeleƀ ƀanay saam.
28 Di filiƀ fi yaa ƀéeƀ
nék, yaali kooɗ bakaaray,
te cafay ki kooru bakaaray,
ndaa so' mi faha' ron nís
coono fi misiga nay daƀe
ƀëewë homu kooɗ ɗa.
29 Mi won ɗon tee koy-
yaayyi yeh : yee tas pesa ra
gaanay ! Tígë homuu yen
bee ra kep, ƀëewë kooru ra
pesuun ti ƀëewí kooruy nen,
légéyíré Koope ;
30 yee na looyu ra pesuun
ti ƀëewí súfúñúy nen ; yee
na yenu ra pesuun ti ƀëewí
lahuy sos-keeñ nen ; yee na
lomu yin ra, pesuun ti ƀëewí
lomuy yin nen ;
31 yee na njiriñuu iñi feey
fi bee ra, ƀanuy naa njiriñoh
níi mit, ndah yee tas ëldúnë
fí bee a di man ɗi ƀéeƀ rë
gaanlay.
32 Mi faha'te biti ɗon ƀanti
sídë' iñi ëldúnë. Ƀëyí fí
kooray hom sídë' iñi Yíkëe,
ɗi hom saama' biti ɗi neƀa'
Yíkëe.
33 Ƀëe' kooɗ ɗa nék hom
sídë' iñi ëldúnë, ɗi hom
saama' biti ɗi neƀa' ƀeleƀi,
34 te tígí daaha, yin ana
hampe ri. Ti ɗaaha nen,
ƀelii homay kooɗ mbée
cafay ki kooruy hom sídë'
iñi Yíkëe : yii na paŋ ɗi a yii
na níƀ ɗí ƀéeƀ, ɗi hom faha'
biti ɗi jébël afi Yíkëe. Bee
kooru ra nék, hom sídë' iñi
ëldúnë, ɗi hom saama' biti
ri neƀa' yaali.
35 Ɗon ot mi won ɗon
baaha, jaammoon daa tah
ndaa biti mi saam tígí rën yii
ron waruy rii paŋ neh. Mi
faha' biti ɗon page yee lukki
jek ra, ɗon pokoh légéyírí
Yíkëe, te nuffon ƀanti hom
yin kay.
36 Lah wahambaanii onu
ƀeleƀ, míméh ham afi nufa
anti tas lool ɗii na te ri ham
biti ɗi waɗtee kooɗ raa, ɗi
koora ti di faha' ri ri nen ;
baa bakaaɗ neh.
37 Ndaa hena biti kúkëyí
wahambaanaa ay mín ham
afi raa, ɗi caŋ biti ɗi ii kooɗ
ɗi ham na te kolaa ɗii na raa,

* **7:21 7.21** *bis lah ɗî mín nëe ɗúh rëe, ɗî haba na a ya' ana* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *wuti bis lah ɗî mín nëe ɗúh rëe sah, ɗî tasa na légéyíɗ Koope.*

ɗeef ɗi paŋke yii wunte.
38 Ɗaaha, bee kooɗ cafay
ki ra paŋke yii wunte, ndaa
bee kooray ra daa paŋ yee
gén ɗë.
39 Ɓeleɓ hém yaali ee pes
ɗa rek, ɗi waɗti homaa a ri
; yaala húl rëe nék, ɗi mín
kooroh a ɓëyí neɓa' ri níi
tasse biti yaala heneh ɓëyí
non Yíkëe në.
40 So' mi haba' biti nék, ɗi
ay lukee lah sos-keeñ biti ɗi
hom yee hom ri ra, te mi
gémpé biti so' mi bee ɓal
Ruuhi Koope ee soo na.

8

Hawiɗɗi ala ya

1 Yen haal yii leŋke bo'
yúul leegi : ɗon wonu ti neh
ɗon ɓéeɓ ɗon yúhú ë ? Yúh
daa na tah ow gaan-gaanloh,
faha' ow nék daa na tah ow
ɓaat moroomi.
2 Ɓëyí fí haba' afi biti yúh
yin, ɗeef iña waɗ ɗii yúh rë
tasse.
3 Ɓëyí fí faha' Koope nék,
Koope yúh rí.
4 Kon, bo' yúul waɗtee
ñamu aa ɗíh ? Yen yúhúté
biti ala ya na hawruu ɓëewë
ee na ra, wa dara neh feey fi
beh, te yen yúhúté biti Koo
ɗi yínë kut.
5 Caakke iñi ín sun a yi ee
feey fi bee ɓëewë habuu wa
Koope a Yíkëe waa na.
6 Yen nék, yen habuu biti
rek Koo ɗi yínë kut : daa ri
Boffa sak iña ɓéeɓ, te pesi
yen homiɗ ɗi ra. Yíkëe ɗi
yínë kut ɓal, daa ri Yéesú-
Kiristaa fa iña ɓéeɓ ñeya'
ɗii na hente, te pesi yen
ñeya' ɗii na ra.
7 Añcaŋ, lahte ɓëewí fí
yúhté biti yíih yii baaha.
Lahte ɓëewí húmú meeru
meero pay yúul níi tahte
woteh fee Koo beh, wa ñam
bo' fi ɗúhë' yúul rëe, wa
hom ɓekuu affi wa biti bo' fa
hawru ala te hawri baa lahte
solo. Bi wa lahuu nuf ana di
yii wun a yii wuneh, affi wa
na tookeh filoon fe.
8 Ñam taheh ow leɓoh
Koope : ɓëyí ñamay yii baa
ii rii ëyíl dara, te ow ñam raa
ɓal yii baa ii rii ɓaat dara.
9 Di filiɓ fi baa ɓéeɓ
nék, wëettíyíi affon ! Ɗon
ɓanuy laha' affon níi ɗon
ɓek ɓëewë maanuy ngémë
rë bakaaɗ !
10 Yúhí biti ɓëyí laha' nuf
ana di yii wun a yii wuneh
ot ɗon fa yúhú rë, ɗon ñame
filiɓ yúul rëe, baa ii rii ɓek
ñam bo' yúul ë ?
11 Ɗon paŋ yii baa raa,
koy-yaafa maanay ngémë
baa Kiristaa húlíɗté rí rë,
yúhë yúhú ron ra ay rii
saŋku !
12 Ɗaaha, ɗon bakaarute
koy-yaayyon na, ɗon na
yahu nuffi wa fa lahuu nuf
ana di yii wun a yii wuneh
ra. Baa daa ri biti ɗon
bakaaru ɗi fi Kiristaa na.
13 Yii baa tahte níi ñam
daa ɓeka koy-yaaso' fa
filiɓ ngémë bakaaɗ ɗaa,
so' mi ɓanti ñamil bo' ta'
toñeh may ɓeke koy-yaaso'
bakaaɗ.

9

Yee waɗ a yee yeeliyoh apootar ra

1 So' mi lahaay af so' lahoo
a ? Mi apootar neh a ? Mi
olay Yéesú Yíkíi yen olo a ?
Ɗon daa yee lím iña légéyíɗ
mi Yíkëe rë neh a ?
2 Wuti lahte ƀëewí habuuy
so' apootar raa sah, wëerté
së' biti mi apootar ɗon na,
ndah nona nonu ɗon Yíkëe
në rë teeƀa'te biti mi apootar
kaah.
3 So' mi hom lofa' ƀëewë
në wonu yin sun fi so' ra ɗeh
:
4 Légéyë në légéyú fun ɗa,
fun yeeliyuuy biti fun ñam
na fun han na a ?
5 Fun yeeliyuuy biti koon
fun lah ƀelii non filiƀ ngémë,
fun kúrëelëh rí dee ti di
paguu ri apootarri kayya
nen, mbée koy-yaayyi Yíkëe
mbée Peer* nen a ?
6 Funi Barnabaas kep daa
warun ñëmrún affi fun a ?
7 Ɗon kéllúté biti soldaar
daa na lomiɗ afi iña na
légéyë' rí rë ë ? Ɗon
kéllúté biti ow na ñameh na
gañcaha soh ri meeyi ra a
? Ɗon kéllúté biti níirëh na
haneh na miis ma yuba na
tooppitoh ri ra a ?
8 Iña won mi ron yaa ra,
mi ƀeyay wa iñi pesi ëldúnë
kep, wa wonute filiƀ kootii
Mëyíis ƀal.
9 Bíníyúté kootii Mëyíis
bitih : *« Mbaam†fi hom légéy
meey ngana pok ƀúgë fu
kadda' ri ñam na gaañcaha.
»*✡ Nuf Koo na pay mbaam na
a ?
10 Uni baa bíníyírúy fun fi
yee a ? Nagajek ɗon ot uni
baa wonu, biti ƀëyí fí pay
meey waɗtee naa séentëh
woɗ, ƀëyí fí baac too waɗtee
naa séentëh woɗ.
11 Fun sohute iñi Koope
ɗon na. Kon fun lah na iña
lahuu ron feey fi bee raa,
ɗeef fun lukusirute a ?
12 I ow kay yeeliyoh yii baa
ɗon na raa, assumaa fun neh
!

Fun yeeliyuute yii baa ɗon
na, ndaa fun peguuy ron ri !
Fun mújúté ƀéeƀ toñeh fun
ay page yii ay kaddee ƀëewë
keloh Uni NebiKiristaa.
13 Ɗon yúhrúté affon biti
ƀëewë në légéyú filiƀ Faam
fi gaani Koope ra liiluu njélí
wë në, wa fa na jébëlú sarah
ya sun fi tígë na hawruu ra
pesuu di iña jébëlú rë.
14 Ti ɗaaha nen, Yíkëe
naha'te biti ƀëewë na
waariyu Uni Neba ra pesuun
na.
15 So' nék, mi meelaay yin
yínë sah iña yeeliyoh so' ra,
te mi bíníyëy ron iñyaa biti
mi hom saam yin ɗon na.
So' dé', biti mi húlë húlë daa
génël së' biti ow yahiɗ so'
sosi keeña homa' mi di yee
sehay mi dara yee na paŋ mi
ra.
16 Waaraa na waare mi
Uni Neba ra nék, so' mi
míméh nëe damoh. Ɗi yii
mi túuyú rí túuyë, waɗ so'
waro. So' kay, mi torohan
biti mi waareyeh Uni Neba.
17 Daa mi tansara af so'
légéyí bee koon, ɗeef mi
waɗtee yínlú ; hém mí túuyú

* **9:5 9.5** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yínii Peer. † **9:9 9.9** *Mbaam* : Lo' daa bíníyú filiƀ Téerëe ndah ƀëewí yaaha húmú línúu a fana.
✡ **9:9 9.9** Saame Nérsí Kootaa 25.4

rí túuyë nék, mi paŋ yee
déŋéenú mí rë.
18 Yínlí së' yi kon ? Yínlí së'
biti mi waare Uni Neba te mi
seheh yin na, mi ɓanti ɓeɓ
yee yeeliyoh ɓëyí na waare
Uni Neba ra.
19 Daa mi laha' af so', so'
mi ñaam ow neh. Di filiɓ
baaha ɓéeɓ nék mi tíkké af
so' ñaami ɓëewë ɓéeɓ, nda
mi héc ow caak Kiristaa na.
20 So' mi hom a yëwúɗ rëe,
mi pesa' ti wa nen, nda mi
mín wëe héc. Wuti kootii
Mëyíis habay so' raa, bee mi
hompe a ɓëewë Kootaa ham
wa ra, mi pesa' ti wa nen,
nda mi mín wëe héc.
21 Ti ɗaaha nen ɓal, mi
hom a ɓëewí taa'uuy dara a
Kootaa raa, mi hom mada'
a wa, nda mi mín wëe héc.
Baa ɗi biti neh mi taa'aay
dara a kootii Koope dé' ! So'
kay mi ñeya' kootii Kiristaa.
22 Mi hom a ɓëewë ngémí
wë maanay raa, mi mada'
a wa nda mi mín wëe héc.
Ɗaaha, ɓëyí mín ɗíi hen
ɓéeɓ, mi hom a ɗi raa mi
mada' a ri, mi paŋ ɓéeɓ nda
i ow waa na mín múc.
23 Ɗon ot mi na hen ɗaaha,
mi faha' biti Uni Neba ɓaatti
líiwëlsë' ndín, mi bok a wa
iñi wunna na ona' ri ra.
24 Ɗon yúhúté biti i ow
home saadanta' raa, faraah
lah bi daa na saan. Kon
múkëyí múkë mí mín tah
ɗon saan. 25 Bee múkëyëh
hompe waay saañ saadanta'
ra, ɗi hom kora' afi koroo yii
na paŋ ɗi ɓéeɓ. Yee na paŋ
ɗi baa ra ɓéeɓ nék ɗi saam
na baanii ndami ii maañ rek,
yíppí yah ; ndaa yen saamuu
na baanii ndami ay hene has
faraah.
26 Yii baa daa tah mi yahti
múkë rëe, mi yulla' fíi ciɗ.
So' mi yahti bërë' rëe, ma na
yúh ɗee na haala' mi ɓëe' rë.
27 So' mi hawsa' faan
so' hawsoo mi koɗ ɗi yee
faha' mi ra, toñeh mi liile-
hti waare ɓëewí kayya Uni
Neba ndín mi bokleh, Koope
ɓan soo yeɗ ndam.

10

Pagaɗɗi ɓossa na húmú pagu caacca ra

1 Koy-yaayyi yeh, mi faha'
biti ɗon nérsëh bee húmú
ñéerúu caacci yen a Mëyíis
luufa, koluu wa Ésíp rë.
Nérë daa húmú ɓen wa ɓéeɓ
nii wa ɓéeɓ húusúté kísí fí
Bëhëerrë.
2 Wa ɓéeɓ daa bëtsú filiɓ
nérë a filiɓ kísí fë, bokute
Mëyíis në. 3 Wa ɓéeɓ daa
boku wa ñamute ñami kola'
Koope na,
4 wa ɓéeɓ bokute hanute
hani kola' Koope na ɓal,
ndah wa hanuu mulii la'i
Koope, la'a ɓen wa ra, te la'i
baa daa Kiristaa.
5 Di filiɓ baaha ɓéeɓ, lahte
ow caak waa na pagaɗɗi wa
neɓaay Koope, tahte ɓúudé
yí wë hente raseet luufa.
6 Ɗon ot iñyaa lah, wa
teeɓ yen teeɓo nda nuffi yen
ɓanti hom pagaɗ ɓos ti di
húmú paguu wa ri caacci
yen nen.
7 Ngënë yúulíi ala ti di na
húmú paguu ri i ow waa
na nen. Nagajek bíníyúté

✡ **10:7 10.7** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 32.6

Téerëe bitih : *« Ɓëewë tookute ñam, hanute, wa na anuu paŋ yii neɓa' wa. »*✡

8 Yen ɓanuy paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ɓal ti di húmú paguu ri i ow waa na nen níi tahte ow júnní sabay ana a ow júnní éeyë (23.000) keenute húlúté bisa yínë rë.✡

9 Yen ɓanuy ti saam olsohi Kiristaa* ti di húmú paguu ri i ow waa na níi wa na húlú ɗoɓ goŋ ra.

10 Yen ɓanuy ti capitoh ti di húmú paguu ri i ow waa na níi malaakii yahoha muuy-ilte wa ra.

11 Ɗon ot iñyaa lah, teeɓi yen biti yen waruy naa ñee ; ɗon ot wa bíníyú, woni yen biti yen moytoh, yen fa homu ɗúmëení pesa yee ra.

12 Yii baa daa tah ɓëyí fí haba' biti ɗi caŋke caŋi híinté, feheya níi ri ɓanti keen.

13 Iña na fíir rën rë ɓéeɓ, daa wa yee na fíir ɓëewí kayya ra kep. Koope mit lekoh, ɗi ii ron yeɗɗa' a yii na fíir rën kéeníɗ ɗën. Wahtii ayaa yii fíir rën ɓéeɓ nék, ɗi ay ron teeɓ ɗee nay ron naa ɗúhée rë, nda ɗon lah doolii kaa'uun ɗon.

14 Yii baa daa tah mi won ɗon tee : ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra, súugíi yúulëh ala.

15 Mi won a ɗon, ɗon fa ñaañute ra ; ëlsíi yee nay mi ron wone bee ra nda kaah nda ɗíh.

16 Kaasi mala tah yen na símú Koope ra, yen home hani raa, baa daa ri biti yen henute yínë a ñif mi Kiristaa neh a ? Mbúurëe na woruu yen ra, yen home ñami raa, baa daa ri biti yen henute yínë a faan Kiristaa neh a ?

17 Mbúurú yínë kut daa lah, tahte níi wuti yen caak níi caak, yen boku faana yínë, ndah yen ɓéeɓ lahute woɗ na mbúuríi yínii baaha.

18 Ëlsíi ɓëy Israyel : yee na ñamu bo' fi sarahu Koope waa na ra, nëníh tígë na hawruu ra a ?

19 Ɗon habuu biti mi faha' won yi dah ? Biti bo' ya na sarahu ala ya ra lahte njiriñ, mbée ala lahte njiriñ aa yih ?

20 Ëe-ëe' ! Mi won wono ndék tee : hawiɗɗa na hawu yúullë rë pagiruu dakki Sey-taane ndaa Koope neh. So' mi fahaay biti ɗon non yii tappe dakki Seytaane.

21 Ɗon míníh han na gulii Yíkëe, ɗon hane na bi dakki Seytaane. Ɗon míníh lah woɗ ñami Yíkëe, ɗon lahle woɗ ñami dakki Seytaane.

22 Ɗon nar rii hena' ɗaaha raa, ɗeef yen saamu haayil keeñ Yíkëe ɗi fa yéeh hússë rë neh a ? Moo yen luku ri doole a ?

Ow neɓpi paga yii ay kañuu Koope

23 Ɗon meerute woni biti yii faha' ɗon ɓéeɓ ɗon mínú rii paŋ. Baa kaah, yii faha' ɗon ɓéeɓ ɗon mínú rii paŋ naam, ndaa iña ɓéeɓ neh daa wun ɗon na. Yii faha'

✡ **10:8 10.8** Saame Kíní ɓëy Israyel 25.1-18

* **10:9 10.9** *Kiristaa* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ɓëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : *Yíkëe*.

ɗon ɓéeɓ ɗon mínú ríi paŋ naam, ndaa iña ɓéeɓ neh daa na ɓaat ow.
24 Ow waray héc teem fíyí kep, ɗi waɗti saamɗa ɓëewë ɓéeɓ.
25 Bo' fi na yaayu ɓéeɓ ɗon mínú ríi ñam : a nuf ana yi mín nëe lah nda warutee ñamu nda waruy ñamu ɓéeɓ, ñëmí ɗon ɓanti meela' yee hen ɗi ra.
26 Nagajek, bíníyúté Téerëe bitih : *« Yíkëe daa laha' feey fa a iña filiɓ ɓéeɓ. »*✡
27 Ɓëyí noneh ɓëewí Kiristaa dëek ɗon ñam faami níi ɗon tahiɗ ɗi raa, yii yeɗ ɗon ri ɓéeɓ lah ñëmí rí : a nuf ana yi mín nëe lah nda warutee ñamu nda waruy ñamu ɓéeɓ, ñëmí ɗon ɓanti meela' yee hen ɗi ra.
28 Ndaa ow won ɗon biti bo' fa na suu ñamu ra kola' hawiɗ yúul rëe, tígí daaha ngënë ñëmí në nda af took.
29 Toogi afa won mi baa ra, ɗi toogi affon neh, ɗi toogi af ɓëe' won ɗon baaha ra.
Mín lah ow won tih : « Daa mi lahaa af so' raa, yi tah ɓëyí lahay afi tookke heefe so' na ?
30 Mi sím Koope ñama na ñam mi raa, lahte yii ɓosi ow wona ri sun fi so' di ñami mi símë' wë Koope a ? »
31 Yee won mi ra daa ri bitih : ɗon ñamun ñamo, ɗon hanun hano, mbée ɗon pagun yin kay ɓéeɓ, pëgíi rí kañi Koope.
32 Ngënë ɓékí ow bakaaɗ : yëwúɗ neh, ow kay neh, ow di ílí janii Koope neh.
33 Mëdíi a so' : yii mi koloh rii paŋ ɓéeɓ, mi saama' yii neɓa' ɓëewë ; ma na saameh yii ay njiriñe so' kep, mi saama' yii mín njiriñ ow caak, nda wa múc.

11

1 Ñéyí kotti so' ti di na ñeya' mi kotti Kiristaa nen.

Cagaɗ yaal a ɓeleɓ fíi Koope

2 Ma na sím ɗon di yee na nérsúu so' ɗon faraah ra, a yee na ñeyuu ron toŋ iña léhín mí ɗon ra.
3 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ, mi faha' biti ɗon yúh biti Kiristaa daa kélfíi* yaal ɓéeɓ, yaal hente kélfë ɓeleɓ, Koope hente kélfíi Kiristaa.
4 Kon bee yaal hompe ɗaŋ Koope mbée hompe léhíní unni Koope anti tík yin afi ra, ɗeef ɗi onay kélfíi cér.
5 Ti ɗaaha nen, bee ɓeleɓ hompe ɗaŋ Koope mbée léhíní unni Koope anti yeris afi holoŋ ra, ɗeef ɗi onay kélfíi cér ; baa man biti ri nenoh nenoo nen.
6 Ɓeleɓ músëerëey† rëe, ri nena fen fi ! Hena biti nenoh a ëyíl fen na sëpíɗ ɓeleɓ raa nék, ɗi músëerë afi !
7 Yaal waray tík yin afi, ndah daa ri maanam netli Koope te ndami Koope oluu

✡ **10:26 10.26** Saame Kañaa ya 24.1

* **11:3 11.3** kélfë : Di gerek bíníyú af. Afi baa nék ɗi mín hen afa non faan ɗa, mbée kélfë, mbée níil. Kon filiɓ unna homu yen yee ra, tígí oluun ɗon tígí bíníyú kélfë rek, yúhí biti di gerek bíníyú af.

† **11:6 11.6** músëer : Bee na wonu dee ra, mín hen jímbëerëh, múurëh a yii manna' ɗaaha ɓéeɓ.

ɗii na, te ndam yaal oluu ƀeleƀ na,
8 ndah nagajek yaal neh
daa kola' faan ƀeleƀ na saku
ri ra, ƀeleƀ kay daa kola'
faan yaal.
9 Te yaal neh daa saamɗu
ƀeleƀ, ƀeleƀ daa saamɗu
yaal.
10 Yii baa daa tah, di
yii leŋke af ƀeleƀ, ɗi fi
ƀelaa waɗtee naa lah sañ-
sañ ndah malaaka ya.
11 Filiƀ pesi yen a Yíkëe
nék, ƀeleƀ míméh hel yaal
filoon saya' a afi, yaal míméh
hel ƀeleƀ filoon saya' a afi,
12 ndah di kola' ƀeleƀ faan
yaal na saku ri ra, ti ɗaaha
nen yaal kola' ƀeleƀ na
límúté, wa ƀéeƀ ana koluute
Koope na.
13 Ëlsírí affon, nda bee
ƀeleƀ hompe ɗaŋ Koope ra
waɗtee yeris afi holoŋ ?
14 Di man ëldúnë, teeƀay
ron biti yaal yeris fen fi ut
ɗaa, baa gace ɗii na a ?
15 Yaha ƀeleƀ raa nék,
homa' ndam ɗii na. Nagajek,
fen ut saamɗu ƀeleƀ múurí
afi.
16 Lah ƀëyí faha' taasa' yii
leŋke yii baa raa nék, fun
wonu ri tee : fun a ƀëy
íllí jaŋi yi Koope henuu ri
ɗaaha.

Reeri Yíkëe

17 Filiƀ iña nay mi ron
wone yee ra nék, so' mii ron
naa sím ndah tee'a' yi ron
ƀaatay ron, luk ɗon yahiɗ
yahro.
18 Mi ɗéƀpí keloh biti ɗon
lah tee'a' raa, ɗon ñéerúu
kaya'-kaya', te mi sampee
gém yin na.
19 Nagajek, ñéerë' kaya'-
kaya' míméh ñak, nda teeƀ
ow sah ƀëewë pokuu kah-
kah Kiristaa ɗon na ra.
20 Kon tee'a'a na tee'uu
ron baa ra, reeri Yíkëe neh,
21 ndah bee ɗon tee'uute
ra, lahte ƀëewí hom ɗéwrúu
ɗéwrëe ñam ñama kúrú wë
rë, tahte níi yee ñamuy dara
raa, yee ñam níi beni, han
níi mani.
22 Ɗon lahuy faam laho
ɗon pay ɗon ñame ɗon hane
na, mbée ɗon faaliyuy ílí
jaŋii Koope faaliyoo, ɗon na
sëpírú ñëkíɗɗë ? Ɗon sehu
biti may ron wone yih ? Ɗon
sehu sím soo na a ? Ëe-ëe',
mi ii ron sím !
23 Nagajek, bee daa yee
yëeddú mí kola' Yíkëe në
rë, te mi léhínté ron ri :
elga yaayu Yéesú-Yíkëe rë,
ɗi ƀeƀpe mbúurú,
24 símpé Koope, lecsa'te ri,
won tih : « Mbúurí bee faan
so', af ron tah mi yera' ri.
Lah pëgí yii beh, nérsëhí së'.
»
25 Ti ɗaaha nen, reeruu
wa níi wocce ra, ɗi ƀeƀpe
kaasi béeñë ƀal, won tih : «
Kaasi béeñí bee daa yii hasa
pok Koope hanndal ki ƀani
ƀëewë ñeya'te ri ñif mi so'
ra. Wahtii hanuun ɗon ɗi
faraah, pëgíi rí nérsëhí së'.
»
26 Nagajek, dee níi nim-
ili Yíkëe, wahtii ñamuun
ɗon mbúurí baa ƀéeƀ, ɗon
han béeñí yah, ɗeef ɗon
waariyu húlí ɗi fi Yíkëe.
27 Yii baa daa tah ƀëyí fí
ñam na mbúurëe, mbée han
na kaasi béeñë yera' Yíkëe
rë te oneh wa cér, tooñce

Yíkëe di yii leŋke faani a ñif mee ke ri yera' ri ra.
28 Kon ow fi ow ɓéeɓ olsaa afi paay balaa ri ñam na mbúurëe han na ɓéeñë,
29 ndah ɓëyí fí ñam na mbúurëe, han na ɓéeñë te tíkéh nufi biti ɗi faan Yíkëe rëe, ɗeef ɗi ee daanɗoh afi di yee paŋ ɗi baa ra.
30 Yii baa daa tah ow caak ɗon na jér, ow caak yooy níi, yee húlé.
31 Yen kénsée tílëdí yen raa nék, yen ay mín moytoh aattiya'i yeni Koope.
32 Ndaa ɗon ot Yíkëe aattiyee yen, ɗi saam kori yen, nda yen ɓanti boolluu a ɓëy ëldúnë yen daanu.
33 Koy-yaayyi yeh, kon ɗon tee'a' reeri Yíkëe kírée, lah séhëntíi filiɓ fon.
34 Lah ɓëyí yaaɓ filiɓ fon raa, ɓëyí baa ñama faami paay, hen ɗaa ɗon tee'a' raa, Koope ii ron aattiya'. Iñi kayya meelu so' ɗon ɗa nék, mi ac ginon fayu raa may ron naa tiil.

12

Iña na ona' Ruuh-Peseŋ ra

1 Koy-yaayyi yeh, leegi yen won sun fi yii leŋke iña na ona' Ruuh-Peseŋ ra. Mi faha' biti ɗon yúh kaaf ka filiɓ.
2 Ɓúmú henuu ɗon ɓëewí nëníh ɓëewí Koope ra, ɗon húmú nooku nooko, ɗon na yulliru ala ya yéŋké biti míníh won ɗa.
3 Yii baa daa tah mi won ɗon tee : ɓëyí Ruuhi Koope daa na teeɓ ɗi, míméh ɓéyíɗ uni sun won biti Yéesú alkaa, te ow míméh won biti Yéesú daa Yíkëe, hém Ruuh-Peseŋ teeɓay ri ri.
4 Iña na on yen Ruuhi Koope ra bokuuy, ndaa Ruuha yíníi baaha daa na wora' wa.
5 Di na légéyírúu Yíkëe maday, ndaa wa ɓéeɓ yuloh Yíkëe yíníi baaha na.
6 Iña na pagiru Koope ra maduy, ndaa Koope fa yíníi baaha daa na paŋ iñyaaha ɓéeɓ ɓëewë në ɓéeɓ.
7 Ow fi ow ɓéeɓ Ruuh-Peseŋ feeñiyohte ɗii na woɗte ri yii ay njiriñ ɓëewë ɓéeɓ.
8 Ruuha on ɓëyí bee woni tíkëh sun ham-ham raa, ɗi fi Ruuha yíníi baaha on ɓëyí yínëe woni tíkëh sun yúh.
9 Ruuha yíníi baaha on ɓëyí bee ngémí ow yéeh daa man raa, ɗi on ɓëyí yíníi bee mín pay jér.
10 Ruuha yíníi baaha on ɓëyí bee mín paŋ kimtaan raa, ɓëyí yíníi bee ɗi on ɗi léhín unni Koope, ɗi on ow kay mín ɓíssë' yii kola' yébítëh a yii kola' Ruuha na. Ɗi on ɓëyí bee wone wonaɗ caakki bokuuy yi ɓëewë kéllúy wë rëe, on ɓëyí yíníi bee wone tikki fi wonaɗɗa.
11 Ruuha yíníi baaha daa na paŋ iñyaa ɓéeɓ. Ɗi ona' ow fi ow ɓéeɓ bii kaya'-kaya', ti di faha' ri ri nen.

Faan a cérrí

12 Ɗon yúhúté biti faan ɗi yínë, lahte cér caak. Cérrí yaa nék caaka' wa níi daa boku faana yínë. Ti ɗaaha nen, yen daa boku

yen henute faana yínë daa
Kiristaa ra.
13 Nagajek yen ɓéeɓ, fu
hena yëwúɗ mbée heet kay,
fu yaha ñaam mbée daa
fu lahaa afu, yen ɓéeɓ
bëtsúuRuuha yínë nda yen
hen faana yínë, yen ɓéeɓ
yen liil na Ruuhi yíníi baaha.
14 Faan nék, ɗi cér yínë
neh kep, ɗi cér caak.
15 Kot won biti koon : « So'
mi ya' neh, kon so' mi noneh
faan », baa kaa'eeh ɗi non
faan.
16 Nuf ɓal won biti koon :
« So' mi íl neh, kon so' mi
noneh faan », baa kaa'eeh ɗi
non faan.
17 Faan ɓéeɓ daa boka hen
íl koon, ɗi ay kelee ɗíh ?
Ɗi yaha nuf kut koon, ɗi ay
yúhée nget ɗíh ?
18 Koope daa tík cér fí cér
faan ow di faha' ri ri.
19 Faan yaha cér yínë kut
koon, ɗi ay henee faan ɗíh ?
20 Di filiɓ fi baa ɓéeɓ, cér
caak daa lah, faan yínë kut
lahte.
21 Kon íl míméh won ya'
bitih : « Mi sohlaay ro ! » Te
af míméh won kot bitih : « Mi
sohlaay ro ! »
22 Baa daa míméh hen,
ndah cérrë faan ow habuu
ɓëewë biti lahay solo ra sah,
caakke njiriñ.
23 Cérrë habuu yen biti
miteh on cér rë, añcaŋ yen
lukuu on wa cér ; yee habuu
yen biti neɓeh ot ɗa, yen
lukuu tooppitoh wa.
24 Cérrë neɓ ot ɗa, sohlaay
tooppitoh ya ee na. Koope
daa saka' faan ɗaaha, paŋke
níi cérrë heefu ɓëewë rë,
daa lukuu onu cér.
25 Ɗaaha, cérrë faan ɓéeɓ,
yínë saay na a afi. Wa kay,
habrantuu habrantoo.
26 Yii kat cér yínë faan rek,
yee tas ra ɓéeɓ yéŋ ɗí ;
cér yínë lah ndam raa, ɓani
yee tas ra ɓéeɓ daa na boku
keeññi wa sos.
27 Ɗon nék, ɗon daa faan
Kiristaa, te ow fi ow ɗon na
ɓéeɓ cér faan Kiristaa.
28 Ílí jaŋaa tílë' ɗaaha :
Koope ɗéɓpí tík apootarra,
tíkké ɓëewë në léhínú unni
Koope ra, tíkké ɓëewë në
yëeddúu rë. Filoon fi ɓëewí
yaaha, lahte ɓëewí Koope
on wa paŋ kimtaan, lahte yi
ɗi on wa payi ɓëewë jérú rë,
lahte yi ɗi on wa mín habra'
ow, lahte yi ɗi on wa mín
kúɗ ow, lahte yi ɗi on wa
won wonaɗ caakki bokuuy
yi ɓëewë kéllëy wë.
29 Ɓëewë ɓéeɓ daa
apootar woo ? Ɓëewë
ɓéeɓ daa na léhínú unni
Koope woo ? Ɓëewë ɓéeɓ
i yëeddëh mbée daa mínú
paŋ kimtaan woo ?
30 Ɓëewë ɓéeɓ daa onu
mín pay ow woo ? Ɓëewë
ɓéeɓ daa onu mín won
wonaɗɗi caakki bokuuy yi
ɓëewë kéllúy wë woo ?
Ɓëewë ɓéeɓ daa onu mín
won tikki fi wonaɗɗi yaa
woo ?
31 Di filiɓ baa ɓéeɓ nék,
sëemí biti Ruuh-Peseŋ on
ɗon yee gén ɗë !

Leegi, may ron teeɓe
waala gén ɓéeɓ ɗë.

13

Faha' ow

1 Wuti mi wone wonadi ƀëewë a wonaɗ malaaka sah
te mi faheeh ow raa, ɗeef mi
jéllë mbée tiiŋki homu tíƀ
nen rek.
2 Wuti mi léhíné unni
Koope, mi yúh ƀéeƀ yin
úmpíyéh së', mi lah ngémí
mín tah mi lëeyíɗ i daŋ sah
te mi faheeh ow raa, ɗeef mi
ow paɗɗah kep.
3 Wuti mi wora' alal mi so'
ƀéeƀ ñëkíɗɗë, mi yera' ñíin
së' faan so' betu njaar kíi sah
te mi faheeh ow raa, ɗeef
lahray so' njiriñ.
4 Ɓëyí faha'te ow hom
újë' újëe, naa'-keeñ. Ɗi
na iñaaneh, na dameeh, na
gaan-gaanleeh.
5 Ɓëyí faha'te ow na pageh
yii sëpírë'té, na saamɗeh afi
kut, na gaaweh haayloh, na
habreh ow.
6 Ɓëyí faha'te ow keeña
na soseh di yii ñeyay waal,
keeña sosa' yii hente kaah.
7 Ɓëyí faha'te ow hom
dékë' baala', dékë' gém, lahe
yaakaar faraah, habe híin
faraah.
8 Léhíní unni Koope nék ay
mëssí woc, yee on Koo ow
ɗi wone wonadi kéllúy rë ay
ɗúm, yii yúh ow ay sooy,
ndaa faha' ow ii mëssí ɗúm.
9 Nagajek, yúhí yen laha'
tígí teem ɗi, te léhíní yen
unni Koope laha' tígí teem
ɗi.
10 Yiin nay aye yee mit sëk
rë nék, yii laha' tígí teem ɗi
ƀéeƀ ay sooy.
11 Hena' mi kúkëy rë, mi
húmú wona' wonaɗ kúkëy,
mi laha' nuf kúkëy, mi kela'
kelaɗ kúkëy ; ndaa bee
hena' mi ƀaha ra, yii tappe
kúkëy në ƀéeƀ mi yerisse ri.
12 Tígë homuu yen bee ra
kep, di na oluu yen Koope
man biti ow olsee seetaani
ñúus ñúusë nen. Jamanu
ay lah nék yen ot ɗi ot kah-
kah. Tígë homa' mi bee
ra kep yúhí së' Koope laha'
tígí teem ɗi. Ay lah jamanii
yéŋké biti nék, may rii yúh
yúh kah-kah ti di yúhë' së' rí
ɗi fi baa nen.
13 Kon leegi iña nay tase
faraah ra daa wa yeh :
ngém, yaakaar, a faha' ow.
Bee lukki lah solo waa na ra
nék, ɗi faha' ow.

14

Yii leŋke ɗaŋ wonadi ƀëewë kéllúy rí

1 Koy-yaayyi yeh, kon lah
sëemí biti ɗon fahee ow
faraah. Sëemí biti ɗon
liil ona' yi Ruuh-Peseŋ di
keeññon ƀéeƀ, níi luka' biti
ɗi ona ron ɗon léhíné unni
Koope.
2 Ɓëe' na won wonadi
ƀëewë kéllëy rí rë, wonay a
ow, ɗi won a Koope ndah
ow keleeh iña na won ɗi ra.
Doolii Ruuha daa na tah ɗi
wone iñi kola' Koope na te
ow yéeh wë.
3 Ndaa ƀëe' na léhín unni
Koope ra, won a ƀëewë :
ɗi ƀaata' wa ƀaatoo, on wa
doole, gíifíl keeññi wa.
4 Ɓëe' na won wonadi
ƀëewë kéllúy rí rë ƀaat
afi, ndaa bee na léhín unni
Koope ra ƀaata' ƀëy ílí jaŋaa
ƀéeƀ.
5 Ay soo neƀa' biti ɗon
ƀéeƀ ɗon wone wonadi
ƀëewë kéllúy rí, ndaa ay soo

lukee neɓa' biti ɗon léhíné
unni Koope. Ɓëe' na léhín
unni Koope ra luk ɓëe' na
won wonadi ɓëewë kéllúy rí
rë lah njiriñ, hém laheh ɓëyí
mín won tikki fi iña won ɗi
ra níi ɓaat ɓëy ílí jaŋaa.
6 Mi won ɗon tee koy-
yaayyi yeh : leegi mi ac
ginon manti wone wonadi
ɓëewë kéllúy rí rëe, may ron
lahre njiriñ mi bih ? Mii ron
lahiɗ njiriñ hém mi wonay
ron yii Koope feeñiyohte so'
ri, mbée yii mi yúh rí yúhë
te kola' Koope na, mbée
mi léhínë ron unni Koope,
mbée mi yëeddë ron yii
kola' Koope na.
7 Ɓaaha, yen ɓeɓ yin típëe
ana ti kiis a koraa* nen yen
olsoh : tíbë laday raa, ow ay
yúhée yee na típú rë ɗíh ?
8 Hena biti kúlúɓ kë fi-
isun biti ay dëekée saañ
ngaammba† ɗeefa tíbë laday
raa, daa nay paye ?
9 Ti ɗaaha nen ɓal, ow ay
mínée keloh yee na wonu
ron wonadi ɓëewë kéllúy rí
rë ɗíh te ɗeefa wona ladeh
nuf ow ? Yaha ɗaaha raa
ɗeef ɗon wonɗu ngilaaw ma
!
10 Wonaɗɗi bokuuy
caakke ëldúnë, ndaa bina-
bina waa na ɓéeɓ ɓëewë na
wonu ri ra keluu na.
11 Ow wone so' wonadi so'
mi keleeh na raa, ɗeef mi
doha-ndéem ɓëyí baa na, te
ri doha-ndéem soo na ɓal.
12 Kon ɗon fahuu iña na
ona' Ruuha ra keeññon ɓéeɓ
rëe kay, sëemí biti ɗon
lukuun lah yii nay tahe ɗon
ɓaat ɓëy ílí jaŋaa.
13 Yii baa daa tah ɓëe' na
won wonadi ɓëewë kéllúy rí
rë, waɗti ɗaŋ Koope on ɗi
mín won tikki fi wona.
14 Bee mi hompe ɗaŋ mani
wonaɗɗi yaa ra, keeñ so'
homa' ɗaŋa, ndaa af so' na
homeh yee na won mi ra.
15 So' mi waɗti paga yi kon
? Yee nay mii page ra daa ri
biti mi ɗaŋ mi ɓek na keeñ
so' raa, mi ɗaŋ mi tík në af
so' ɓal ! Te so' mi home yeek
mi ɓek na keeñ so' raa, mi
yeek mi tík në af so' ɓal !
16 Nagajek, ow símëe
Koope wonadi ɓëewë kéllúy
rí kep raa, ɓëe' hom mboolo
ma síkírëhí rek ra ay wonee
ɗémíin ɗíh ? Ɗi míméh won
ɗémíin ndah ɗi keleeh iña
wonu filiɓ ɗaŋa ra.
17 Wuti ɗaŋa ɗagu símíi
Koope ra ñee waal níi ñee
waal raa, ii ɓaat ɓëe' na
síkírëh rë.
18 Ma na sím Koope di yee
luka' mi ron ɓéeɓ caakki
won wonaɗɗa ɓëewë kéllúy
wë rë naam.
19 Ndaa mi caga fíi ɓëy
ílí jaŋaa raa, mi won unni
iippi ow ay naa keloh ndín
yëedíɗ wë, daa génël së'
unni júnní júnní yí may waa
wonee wonadi ɓëewë kéllúy
rí.
20 Koy-yaayyi yeh, ngënë
kúrí nuf kúkëy. Yaha paŋ
yin ɓos raa, hénì kúkëy ;
yaha níɓ rëe nék, hénì ɓaha.
21 Bíníyúté Kootaa bitih :

* **14:7 14.7** Iña na típú mbée na fiisu Ébrë yë rë maduy a yee lahuu yen dee ra, ndaa yee bíníyú dee ra daa luk waa leɓoh. † **14:8 14.8** *saañ ngaammba* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *saañ haa'*.

« Yíkëe won tee :
may wol ɓëewí ay wone wonaɗ kay,
ɓëewí dékíh gina,
wa pay won a ɓëewí së',
ndaa wa fi ɓëewí së' ii soo lukki síkírëh sah. »✡

22 Ɗaaha, won wonadi ɓëewë kéllúy rí hom teeɓa' ɓëyí gémëy Kiristaa yin, ndaa ɓëyí gémpé Kiristaa neh. Léhín unni Koope nék hom teeɓa' ɓëyí gémpé Kiristaa yin, ndaa ɓëyí gémëy Kiristaa neh.

23 Kon yaha biti ɓëewí yúhí wani ngémë loolay a yi gémúy ɗeef ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ tee'a' wone wonadi ɓëewë kéllúy rí rëe, wa ii won biti ɓëewí yee affi wa líifëy ë ?

24 Wa ɓéeɓ léhínún unni Koope raa nék, ɓëe' gémëy a bee yúhí ɓani ngémë loolay ra ac wahtii baaha raa, iña keluu wa ɓéeɓ rë ay waa yúun, wa yúhíɗ affi wa biti wa bakaaroh.

25 Tígí daaha, iña ɗapu wa keeññi wa ra ay feeñ waa na, wa yek yíp púkkí wë feey jaamiyee Koope, kañe ri wone tih : « Koope ee leelii ron kaah ! »

Ɗee waɗti tílëe jaŋaa ra

26 Koy-yaayyi yeh, kon yen ay habe yih ? Bee ɗon tee'uute ra, laha ɓëyí ay yeeke Koope, lah bi ay yëeddée yëeddëe, lah bi ay wone yee feeñiyoh ri Koope ra, lah bi ay wone wonadi ɓëewë kéllúy rí, lah bi ay wone tikki fi yee won ɓëyí baa ra. Iñyaa ɓéeɓ nék yaha iñi ay ɓaate ɓëy ílí jaŋaa ɓaato.

27 Lah ɓëewí fahuute won wonadi ɓëewë kéllúy rí rëe, wa teyun ow ana, mbée caak níi caak teyun ow éeyë. Ɓëyí bee won níi woc raa bee tah, te lahan ɓëyí nay wone tikki fi unna.

28 Lahay ɓëyí mín won tikki fi unna raa nék, wa híilëh yee nay waa wone sun filiɓ mboolo ma koon ra : wa wonɗun ɗi affi wa kep feey, wa woniɗ ɗi Koope.

29 Yahun ɓëewí ay léhíné unni Koope raa nék, ow ana mbée éeyë wonun, ɓëewí kayya ɓísë' iña wonu wa ra.

30 Ndaa lah ɓëyí Koope feeñiyiɗ ɗi yin mboolo ma raa ɓal, bee na húmú won ra waɗtee lec woni.

31 Ɗon mínú léhín unni Koope ɗon ɓéeɓ, ɓëyí bee won raa bee ñee na, nda ɓëewë ɓéeɓ yoon, wa lah doole.

32 Ɓëewë Koope on wa wa léhín unni ra lahute sañ-sañ sun fi yee on wa Koope baa ra,

33 ndah Koope fahaay yii jahasa'te, ɗi faha' jaamma.

Di laha' ri íllí jaŋi ya ɓéeɓ,

34 ɓeleɓ waɗti hena ñol biti tee'a' lah : ɗi kadduute won na. Ɗi waɗti onaa cér ti di wona' ri kootii Mëyíis nen ɓal.

35 Ɗi lah yii nay rii meelee raa, lah ɗi meela ri yaali biti wa lah faam. Jekay biti tee'a' lah raa, ɓeleɓ ɓeɓ un.

36 Mbaa ɗon habuuy biti unni Koope kola' ɗon na,

✡ **14:21 14.21** Saame Isayii 28.11-12

mbée ɗon daa keluu wa kep
?
37 Ɓëyí fí won biti ɗi
léhínë' unni Koope mbée
Ruuh-Peseŋ onte ri, ɗi
waɗtee yúh biti iña bíní mí
ron yee ra, Yíkëe daa túuyë'
wë.
38 Ɗi yéeh baa raa nék,
Koope ii rii yúh.
39 Koy-yaayyi yeh, kon
sëemí léhíní unni Koope di
keeññon ɓéeɓ. Ngënë këddíi
ɓëyí na won wonadi ɓëewë
kéllúy rí,
40 ndaa nék, pëgíi iña
ɓéeɓ ɗee luk ɗii jeka' ra, te
jahasa' ɓan naa lah.

15

Kolohi Yéesú ɓúudé

1 Koy-yaayyi yeh, leegi mi
faha' nérsí ron Uni Neba
mës mí ron waare ra, bee
liilu ron ɗon habute na híin
ɗë.
2 Ɗon ham na ti ɗee
waariyuu ɗon ɗi raa, daa
ri nay tahe ɗon múc ;
henay bah, ɗeef ngémën la-
hay njiriñ.
3 Yee yëeddú mí rë nék,
daa ri bee luk mii ron léhín
rë, te daa reeni : Kiristaa
húlté af bakaaɗɗi yen ti di
bíníyúu rí Téerëe nen,
4 ɓúudé fí ɗapute, te laha'
waali éeyë fë rë ɗi këllúté
ɓúudé ti di bíníyúu rí Téerëe
nen.
5 Ɗi feeñiyohte Peer*,
filoon fe, ɗi feeñiyohte wa
fi apootarri sabboo a ana ya
ɓéeɓ.
6 Filoon fi baaha, ɗi
feeñiyohte ɓëewí lukute
ow tíméer iip (500) di koy-
yaayya filiɓ ngémë waala
yínë. Di filiɓ wa fi yaaha,
caakke na yi ee pesu ra,
ndaa lahte na yi koluute
ëldúnë.
7 Ɗi feeñiyohte Saak filoon
fe, apootarra ɓéeɓ tíkúuté
në.
8 Feeñiya' ri ɓëewí yaa
ɓéeɓ rë, mada' mi baakeri
límúy wahtii níi, ɗi míllë'
soo na.
9 Íi, daa mi lukki ñak solo
filiɓ apootarra ɓéeɓ ; jo-
mute so' biti sah mi dëekëe
apootar, ndah so' mi húmú
mokilte ɓëy ílí jaŋii Koope !
10 Koope onte so' níi nék
mi hente yee hen mi ra, te
yee on so' ri ra saatayay. Yee
on ɗi so' ra ɗúhíɗté njiriñ
gaan sah. Njiriñ ma daa ri
biti yee légéy mi ra daa luk
iña légéyú apootarri kayya
ra ɓéeɓ. So' nék daa mi na
légéy neh, yee on so' Koo ra
daa na paŋ ɗi soo na.
11 Ɗaaha, yaha so' yaha
wa ɓéeɓ, fun waariyuu yee
wonu fun ɗon Kiristaa na ra,
te ɗon gémúté yii baaha.

Yii leŋke koloh ɓúudé

12 Ahaŋkay, fun waariyuu
biti Kiristaa këllúté ɓúudé,
kon hena' ɗi níi lah ɓëewí
ewu ɗon na na wonu ron biti
koloh ɓúudé lahay ?
13 Lahaa ɗaaha raa, ɗeef
Kiristaa ɓal këllúy ɓúudé !
14 Te Kiristaa këllúy ɓúudé
rëe kay, ɗeef waarii fun
lahay njiriñ te ngémën ɓal
lahay njiriñ !

* **15:5 15.5** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yíníi Peer.

15 Koloh ɓúudé lahay raa
nék, ɗeef Kiristaa këllúy
ɓúudé, te fun fellirute
Koope, ndah fun wonute sun
biti ɗi fi Koope daa këlíɗ
Kiristaa ɓúudé.
16 Hena biti koloh ɓúudé
lahay raa, ɗeef Kiristaa ɓal
këllúy ɓúudé.
17 Te hém Kiristaa këllúy
ɓúudé rëe, ɗeef ngémën la-
hay njiriñ, bakaaɗɗon aa
faannon dapat.
18 Baa daa ri biti ɓal ɓëewë
húlúu a ngémí wë Kiristaa
na ra saatayute.
19 Hena biti pesi yen feey
fi bee kep daa tah yen tík
yaakaari yen Kiristaa na raa,
ɗeef yen daa lukuu súfúñ
ɓëewë ɓéeɓ.
20 Kiristaa kay këllúté
ɓúudé kaah. Daa ri ɗéɓpí
këllú ɓúudé filiɓ fi ɓëewë
húlúu ngémë rë ɓéeɓ ti iña
na ɗéɓpí lecu meey ra nen.
21 Ɓëe' yínë daa tah húl ac
ëldúnë ; ti ɗaaha nen, ɓëe'
yínë daa tah ow na këllú
ɓúudé.
22 Bi nonu ɓëewë Aadama
na, ɗi fa daa ɓëe' tah húl
ac ëldúnë rë, wa ɓéeɓ ay
húl. Ti ɗaaha nen, bi nonu
ɓëewë Kiristaa na, ɗi fa daa
ɓëe' tah ow na këllú ɓúudé
rë, wa ɓéeɓ ay këllú ɓúudé.
23 Ɓëyí në ɓéeɓ nék a bisi :
ɗi fi Kiristaa daa ɗéɓpí këllú
ti iña na ɗéɓpí lecu meey ra
nen, ɓëewë nonu ɗii na ra
nay naa tíkée filoon fi nimili.
24 Filoon fi baaha, túkkíi
ëldúnë nay naa tíkée. Kiris-
taa ay kéeníɗ mbínéeffë
sun lahu sañ-sañ ra ɓéeɓ,
kéeníɗ kélfë yí wë ɓéeɓ,
kéeníɗ doole ya sun ɓéeɓ, ɗi
nimiliɗ Nguur ka ya' Baap-
Koo.
25 Nagajek, Kiristaa waɗti
homa homo af nguur ka níi
Koope tík kaa'oh yi ɓéeɓ
kotti feey.
26 Kúl kë daa kaa'oha nay
míllúu ɗakayuu ra.
27 Nagajek bíníyúté bitih :
*« Koope tíkké rí ɗi paa'te iña
ɓéeɓ sun. »*✡ Ndaa di filiɓ
woni bah, lante biti Koope fa
tík Kiristaa paa'te iña ɓéeɓ
sun ra, noneh ɓéeɓ fë wonu
baa ra.
28 Kiristaa fa daa Koy ka
ra, tíkú paa' iña ɓéeɓ sun
raa nék, tígí daaha, ɗi fa
Koope tík rí paa'te iña ɓéeɓ
sun ɗa, ay tík afi ya' Koope,
ɗi fi Koope paa' ri sun.
Ɗaaha, Koope ay paa' iña
ɓéeɓ sun.
29 Lahte ɓëewí fí yúhté biti
ɓëewë húlú rë daa tah wa
bëtsú. Ɓëewí yaa sehu yi
na ? Hena biti koloh ɓúudé
lahay raa kay, kon ɓëewí
yaa bëtsú yi af ɓëewí húlúté
?
30 A fun fi yeh, yi tah
faraah ñíinní fun homa' ya'
yi fun ?
31 Koy-yaayyi yeh, di na
dëmdë' mí yee nonuu ɗon
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na
ra, wëerté së' biti yíilëe Koo
faraah, ñíin së' homa' ya' so'
ɗaaha.
32 Bee húmú hom mi maa
haa' a ɓëewí madu i gaynde
nen Efes ra, ay soo lahre
njiriñ mi bi hém mi saama
yii ee feey fi bee kep ? Hena

✡ **15:27 15.27** Saame Kañaa ya 8.7

biti ɓëewë húlú rë ii këllú ɓúudé rëe kay, yen mín won bitih : *« Yen ñam yen han, kéy yen suu húlé húlë kep ! »*✡

33 Ngënë nëfíi affon, wonute bitih : « Ñéerë' a ɓëyí ɓosse na yah ow. »

34 Yee waɗ ɗa biti ɗon ɓaatti olsoh affon. Kon ëlsíi affon te ɗon yeris bakaaɗ. Lahte ɓëewí yíih Koope ewu ɗon na. Mi won ɗon tee : baa gace ɗon na !

Ɓëyí këllú ɓúudé mada' ɗíh ?

35 Mín hen ɗaa ow won bitih : « Ɓëyí húlté këllúu ɗí ɓúudé ? Ɓëyí këllú ɓúudé faana mada' ɗíh ? »

36 Ɓëyí won yii baa ɗeef afa neɓay ! Bee ow sohte tisoh ra, tisoh ka ay mínée hen gañcahi na pes biti ɗi húl kut.

37 Yee sohu ra ɗi gañcahi paalte neh ; ɗi tisoh kep, mín yaha too mbée yin kay.

38 Filoon fi sohi baaha, Koope daa na on tal gañcaha faana neɓa' ri ra ; Koope daa na on tisoh ɓéeɓ ɗúhíɗ faan gañcaha ñéerë' rí rë.

39 Yii na pes ɓéeɓ maday a moroomi faan. Ow a raɓ maduy faan, raɓ a yak maduy faan, yak a jén maduy faan.

40 Iñin sun maduy a yee feey. Wunadi yii ín sun, maday a wunadi yii ee feey.

41 Yin fi yin ɓéeɓ maday a moroomi wunaɗ. Di na taka' na'a maday a di na niiña' céyín fë, di na niiña' céyín fë maday a di na niiña' hulla ; filiɓ fi hulla sah, niiñadi wa maday.

42 Ti ɗaaha nen, ow këllú ɓúudé rëe, faana ii mada' bee merees. Faani ɓekute feey, ɗi yii na yah ; faani këllú ɓúudé nék, ɗi yii na yaheh.

43 Bee na ɓeku feey ra, ɗi faani lahay solo ; bee na këllú ɓúudé rë, ɗi faani laha' ndam. Bee ɓeku feey ra, ɗi faani lahay doole ; bee këllú ɓúudé rë, ɗi faani laha' doole.

44 Bee ɓeku feey ra, ɗi bo' faan ; bee këllú ɓúudé rë, ñéerë' a Ruuh-Peseŋ. Kon lahte faani teem bo' faan a faani ñéerë' a Ruuh-Peseŋ.

45 Nagajek, di yii leŋke Aadama fa ɗéɓpí saku ra, bíníyúté Téerëe bitih : *« ɗi hente ɓëyí në pes. »*✡ Aadama fa míllë' rë nék, ñéerë' a Ruuh-Peseŋ te na ona' pes.

46 Faana ñéerë' a Ruuh-Peseŋ ra neh daa ɗéɓ, faana bo' faan kut ɗa daa ɗéɓ. Bee ñéerë' a Ruuh-Peseŋ ra ac filoon fe.

47 Aadama fa ɗéɓ ɗë yugusuu a feey ; Aadama fi ana fa nék kola' sun.

48 Ɓëy feey fa maduu a bee yugusuu a feey ra, ɓëy sun maduu a bee kola' sun ɗa.

49 Di maduu yen ɓëe' yugusuu a feey ra, yen ay madee a bee kola' sun ɗa ɗaaha.

50 Koy-yaayyi yeh, mi faha' woni yii beh : bo' faan a ñif ii mín non Nguur ki

✡ **15:32 15.32** Saame Isayii 22.13 ✡ **15:45 15.45** Saame Dalaana 2.7

Koope, te yii na yah ii mín
non yii na yaheh.
51-52 Cëe mi teeɓ ɗon yee
níɓ Koope te ow húmú yéeh
rí rë : Yen ɓéeɓ neh daa
nay húlé, ndaa guuttaa ac
yutuuɗ, yeel a fúrúf, un
kúlúɓ kë tiile rek yen ɓéeɓ
lofisoh. Un kúlúɓ kë tiile rek,
ɓëewë húlú rë këllëe ɓúudé,
ñéerë' faani ii yah ta', yen
ɓéeɓ yen lofisoh.
53 Nagajek, yii na yah
waɗti yíssëe yii na yaheh ;
yii na húl waɗti yíssëe yii na
húléh.
54 Tíl níi yii na yah yíssëh
yii na yaheh, yii na húl
yíssëh yii na húléh rëe, ɗeef
wahtii una bíníyú Téerëe
bee ra lahte :
*« Ndam honte kúl kë doɗok !
»✡*
55 *« A ɗo fi kúl kë, ndamu di
ɗeh ?
A ɗo fi kúl kë, bolluu di ɗeh
? »✡*
56 Bakaaɗ daa bollii kúl
kë, te Kootaa daa doolii
bakaaɗ.✡
57 Di filiɓ fi yaaha ɓéeɓ
nék, yen sím Koope di yee
ona' ri yen ndam ñeya'te ri
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen na
ra.
58 Kon ɗon fi koy-yaayya
faha' mi níi faha' yee ra,
hëbí híin ɗon caŋ gíŋ. Hëbí
légéyírí Yíkëe faraah, ndah
ɗon yúhúté biti moga na
moku ɗon nona nonu ɗon
Yíkëe në rë ii hen pëtíh.

16

*Yii leŋke hélsë nay
négírírúu ɓëewí Koope
Yerusalem ra*
1 Koy-yaayyi yeh, leegi
may ron wone yii leŋke
hélsë nay négírúu saañ
ɓëewí Koope Yerusalem ra
: mi wonte ɓëy íllí jaŋi ya
Galasi yee nay waa page ra,
te ɗon ɓal lah ñéyí yee won
mi wa ra.
2 Lahaa dímëes ɓéeɓ, ow fi
ow ɗon na a tígí teem doolii
nísë yee nay rii yeree ra tík
hatin, ɗon ɓanti seh níi mi
ac ɗon anee waa négírée.
3 Hen ɗaa mi ac ginon ɗaa,
mi wol ɓëewë tansu ɗon ɗa,
ñéerë' a unni nay teeɓee biti
wa yeju yejo waa na, wa
kom wa iña onu ɓëy ílí jaŋii
Yerusalem ra.
4 Hena biti calte biti mi pay
raa ɓal, funi wa ñéerë' dín
fë.

Waaji saañi Pool Korente

5 May ac ginon biti mi
kola' Maseduwaan, ndah
may ñee'ee na.
6 Mi ac ginon raa, mín hen
mi sampi maañis ɗon na,
mbée sah mi homa na líjë
ɓéeɓ ; tígí daaha, ɗon ay soo
mín habra' mi lúsíɗ waali
so' a tígí mín ɗíi hen ɓéeɓ.
7 Mi fahaay biti waalee ke
so' beh, mi ñeya ñeyo ginon
mi ot ɗon ɗee rek mi saañ.
Mi yaakaarte biti may naa
sampi maañis, hém neɓa'
Yíkëe.
8 Di filiɓ yaa ɓéeɓ nék,
may home Efes dee níi feedi
Pantakot,
9 ndah Koope kúnsíɗté së'
íl gëyéet, bi nay tahe mi paŋ

✡ **15:54 15.54** Saame Isayii 25.8 ✡ **15:55 15.55** Saame Oose 13.14 ✡ **15:56 15.56** Saame Rom 7.7-13

légéyí së' níi mit sëk, a ɗee teyu kaa'oh ya ƀéeƀ rë.

10 Timoote lah ɗon na daaha raa, tëhíi rí a ya' ana níi ɗi yéŋ baaha, ndah funi daa boku légéyírí Yíkëe.

11 Ngënë héefí rí, lah hëbíríi rí habroo kay, ɗi lúsíɗ ƀaabi a jaamma níi ɗi nimil soo na dee ndah funi koy-yaayya dee ee rii sehu ra.

12 Koy-yaafi yen Apolos nék, mi cagohte ri waal caak biti ɗi ñéerë' a koy-yaayya ɗi ac yérën, ndaa tígë homa' ri bee ra ɗi fahaay ac doom. Ɗi mín ac ɗaa, ɗi ay ac.

Yee míllë' rí wëe líkín unna ra

13 Këlíi affon ɗon ham ngémën híin, ɗon kaañ yee homuu ɗon ɗa ɗon híin në gíŋ.

14 Yii ɗon yah rii paŋ ƀéeƀ, tíkëe sun faha'.

15 Ɗon yúhú Estefanas a ƀëy faami maan ? Ɗon yúhúté biti daa wa ɗéƀúu haal ngémë di Akaay ƀéeƀ, te wa yabute na légéyírú ƀëewí Koope. Kon mi ɗaŋ ɗon biti tee koy-yaayyi yeh :

16 mani ƀëewí yaa a ƀëewë wani wa na légéyú rë, lah ëní wë cér.

17 Keeñ so' sosse aya ayu Estefanas, Fortunatus a Akaykus soo na ra ; ayi wa man so' biti ɗon daa ayu komute so' ƀéeƀ nen.

18 Wa onute so' doole ti di paguu wa ri a ɗon nen. Ɓéyrí mani ƀëewí yah !

19 Ɓëy íllí janı ya hom deyi Aasi ra na woduu ron. Akilaas a Pírísíl* na woduu ron níi wodoh di tii Yíkëe, wa a ƀëy ílí janaa na tee'uu faam wa ra ƀal.

20 Koy-yaayya dee ƀéeƀ na woduu ron. Lah wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'†.

21 So' mi Pool, daa mi bíní uni bee woda' mi ron bee ra a ya' so'.

22 Koope alaka ƀëyí fí fahaay Yíkëe !
Aye ɗo fi Yíkíi fun‡ !

23 Yéesú-Yíkëe líhë rën mal !

24 Mi faha'te ron ƀéeƀ di nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.

---

* **16:19 16.19** *Pírísíl* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Piriskaa.* Ɗi ƀeleƀ Akilaas.
† **16:20 16.20** Di ƀaahi ƀëewí yaaha, wa yahti wodoh ƀëewë mboko yi wa mbée ƀëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.
‡ **16:22 16.22** *Aye ɗo fi Yíkíi fun !* Di arameyeŋ, bíníyú ɗeh : *Marana taa !*

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool ɓëy Korente ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Pool ɓëy ílí jaŋii Korente hom filiɓ Bíibëlë rë. Kola'te unna ɗéɓ ɗí wëe bíní rë, lahte wonni ɗeefiɗte ri tahte níi hanndal ki ɓani wa neɓlilay. Balaa ɗi payaat na waali éeyë fë nék, ɗi bíníté unni yeh yugusa'i hanndal ki wani. Na bíní Pool unni yee ra, ɗeef Korente húmú gini caakke yin te yiiga tílté.

Jamanii baaha, ɗeef lahte ɓëewí húmú në, na waariyu ɓëy ílí jaŋaa iñi bokaay a yee na waare Pool ra. Wa ayuu biti wa i apootar gaan, te wa húmú mínú won.

Pool wonte ɓëy Korente biti ɗi lahte yii damaa ri koon, bi luk bi apootarri yah, ndaa ɗi damaay ri ndah yaa ɓéeɓ lahay solo. Yee lah solo ra daa ri biti wa fi ɓëy Korente ñee iña wonu filiɓ Uni Neba ra.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke heni ri apootari Yéesú-Kiristaa *(1.1 ; 12.11-12)*,
- yii leŋke payi yérí wë *(1.15-24 ; 13.1-4)*,
- yii leŋke ndami yii hasa pok Koope hanndal ki ɓani ɓëewë rë *(3.7-18)*,
- yii leŋke yugusa'i Koope hanndal ki ɓani ɓëewë *(5.11-21)*,
- yii leŋke ɗi fi Pool, coono fa dey ɗi ɓéeɓ ɗi múñcé wë rë *(6.4-5)*,
- yii leŋke haakalsa'i hélsë nay kéyrúu habra'i koy-yaayyin Yerusalem ra *(8.1-15)*,
- yii leŋke waaraa na waare ri te sehay yin na ra *(11.7-12)*,
- a yii leŋke apootarri paɗɗah ya *(11.4, 13-15)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti ɓëyí fí ay damee ɓéeɓ, damaa Yíkëe.

Wodoha

1 Don fi ɓëy ílí jaŋii Koope di Korente a ɓëewí Koope Akaay ɓéeɓ, so' mi Pool, funi Timoote koy-yaafi yen daa na woduu ron. So' nék, mi falu apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Doolaa na tah ow múñ coono ra

3 Yen sím Koope, ɗi fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, Boffa naa'-keeñ teem ɗii na ra, ɗi fi Koope fa yii lah ɓéeɓ ɗi ona' doole ra.
4 Coono fi hom fun ɓéeɓ ɗi on fun doole, nda fun ñeya' yee pagiɗ ɗi fun ɗa, fun mín on ɓëyí fí hom coono doole, a di mín tí man coono fa ɓéeɓ.
5 Nagajek, di hëpë' coono fa húmú dey Kiristaa ra sun fi fun, ɗi hëpë' fun doolii mújúun fun ɗaaha ñéyíɗté rí Kiristaa na.
6 Don ot fun hom coono, nda ɗon lah doole, ɗon múc

; ɗon ot fun onu doole, nda
ɗon onu ɗoolii mín tah ɗon
múñ mani coono fa deyu fun
ɗa.
7 Fun lahute yaakaari
wëerté ɗon na, ndah fun
yúhúté biti ɗon bokute a fun
coono, ɗon bokute a fun ɗon
onute ɗoole.
8 Koy-yaayyi yeh, fun
fahuu biti ɗon yúh coono
fa deyu fun Aasi ra : húmú
misikke misigi fí yúhté biti
lukke fun ɗoole níi fun
húmú habuu biti fun ii pes.
9 Tílté níi sah fun habuu
biti fun ay húl. Yii baa
laha'te ɗah nda fun ɓanti tík
yaakaari fun affi fun na, fun
tíkún yaakaari fun Koope fa
na këlíɗ ɓúudé rë.
10 Daa ri sëmlë' fun húlí
misigi bah, te ri ay dékée në.
Fun tíkúté yaakaari fun ɗii
na biti ɗi ay dékée në.
11 Te lah na bín fë rëe,
ɗaŋŋi ron ay fun naa habra'.
Koope tah ɗaŋŋi ɓëewí
caakka yuliɗ fun na raa, ow
caak ay rii sím di mala nay
rii fun one ra.

Híilëhí Pool waala húmú ham ɗi ra

12 Cëe mi won ɗon yee
na ɗamuu fun ɗa : fun
yúhrúté affi fun biti fun
tílúu a ɓëewë ɓéeɓ a nufi
lante, níi luka' a ɗon te fun
ɗapuy na dara. Pagadee ke
fun baa kola' Koope na. Ɗi
kolaay ham-hami feey fi beh,
ɗi mali fun a Koope.
13-14 Filiɓ unna na bíníyú
fun ɗon ɗa, wa homa' iñi
ɗon ole wa rek wa haale
affon. Ɗon nék, mi yúhté
biti ɗon yúhúté fun ɗee rek
níi wocce, te mi yaakaarte
biti ɗon ay yúh níi lan bitih
: yiin nay nimile Yéesú Yíkíi
yen ra, ɗon ay dëmdée fun ti
di nay fun ɗon dëmdée nen.
15-16 Yii baa húmú wëerté
së' daa tah mi húmú ham
biti balaa mi saañ Mase-
duwaan koon, may ɗéɓée
ñee ginon. Te mi kola' Mase-
duwaan koon may nimilee
ginon, ɗon ay soo habra'
waali Yúdée fë húmú ham
mi ra. Tígí daaha, may paya'
ginon waal ana koon, Koope
ñeya' soo na ndín mi lahiɗ
ɗon njiriñ waal ana.
17 Haba' mi biti may rii
henee ɗaa ra, mi níɓëy níɓë
ëe yih ? Mbée bee mi caŋke
paŋ yin ɗa, mi níɓë' níɓëɗ
ow kut níi tah mi wone íi a
ëe-ëe' waala yínë aa yih ?
18 Koope sah yúhté biti iña
na wonu fun ɗon ɗa na
heneh íi a ëe-ëe' waala yínë.
19 Funi Silaas a Timoote,
fun waariyute ron Yéesú-
KiristaaKoy Koope, te ri
húmú henay íi a ëe-ëe'
waala yínë. « Íi » kut daa ɗii
na.
20 Nagajek, Yéesú daa « íi
» fí Koope. Maanam daa ri
paŋ iña gapa' Koope ra ɓéeɓ.
Yii baa daa tah yen ɓal, yen
ñee'uu Yéesú në yen wone
Koope « ɗémíin », yen kañee
ri ɗaaha.
21 Ɗi fi Koope daa na on
yen doole ɗon a fun, nda
ngémí yen híin Kiristaa na.
Daa ri fal yen,
22 ɗi tíinndë'té yen ɓekke
Ruuh-Pesen keeññi yen, te
Ruuhi baa daa yee habu
yen na'-na' ra níi iñi wunna
yefiɗ ɗi yen ɗa ac.

23 Koope mín sëe seede !
Mi fel rek ɗi hawa so' húl !
Yee tah mi nimilay ginon ɗa,
mi kaa' biti mi ac ayi ay ron
kome keeñi neƀay.
24 Fun saamuy biti fun
ac fun cagoh ron níi lukus
di yii leŋke ngémën, ndah
ɗon habute na híin. Fun
saamu biti kay, yen bok
légéy, keeññon sos.

2

1 Ɗon ot mi nimilaay gi-
non, mi ham biti mii ayil daa
ayi ay ron kome keeñi neƀay.
2 So' mi koma ron keeñi
neƀay raa, daa nay sosɗe
keeñ so' ? Ɗon fi yaa nay
mii kome keeñi neƀay koon
ɗa, ɗon daa mínú sosil keeñ
so' neh a ?
3 Yee tah mi húmú bíní
ron ra daa reeni : mi húmú
fahaay biti mi ac daa koon,
ƀëewë warun sosil keeñ so'
koon ɗa tah keeñ so' neƀeh.
Wëerté së' biti bee keeñ so'
sosse ra, keeññon ƀal hom
naa sosa' ɗaaha.
4 Mi húmú bíníyë' ron filiƀ
coono, keeñi ɗúmpé a looyi
misikke naam, ɗi biti mi
faha' ron tík yii misikke neh,
mi húmú faha' teeƀi ron biti
mi faha' ron fahoo keeñ so'.

Ƀëyí tooñ baalun

5 Lah ƀëyí paŋke yee
neƀay keeñ ɗon na raa nék,
ƀëyí baa pagay so' ri, ɗi paŋ
ɗi ɗon ƀéeƀ. Mi fahaay
lukusiɗ sah ! Yee paŋ ɗi
baa ra laƀpe ɗon ƀéeƀ, ndaa
laha' ƀëewí yaa lukki laƀ wa.
6 Ƀëyí baa, yee tíkú rí i ow
caak ɗon na ra rek, doyte.
7 Ɗon warun rii baalun
baalo kay ɗon on ɗi doole,
kaa'a'i biti ɗi lah yii misik ɗi
níi misiga luk ɗi doole.
8 Kon mi ɗaŋ ɗon biti ɗon
teeƀ ɗi biti ɗon fahuute ri.
9 Yee tah mi bíní ron ra
daa ri beh : mi húmú faha'
olsohi ron nda ɗon ee ñeyu
iña ƀéeƀ rë.
10 Ƀëe' paŋ yin ra ɗon baal
ri raa, so' ƀal may rii baal.
Te mi lah yii baala mi ri raa,
ɗeef ɗon daa tahu mi paŋ ri
fíi Kiristaa,
11 kaa'a'i biti Seytaane lah
ílí haalaa ri filiƀ fi yen, nofa'
yen. Nagajek, yen yúhúté
yee hom nufa ra níi wocce.

Yee kaa' Pool took ra

12 Laha' mi Torowas
waarii Uni NebiKiristaa ra,
mi otte biti Yíkëe kúnsíɗté
së' ílí légéyëe mí në.
13 Añcaŋ, kúnsírë' së' rí ílí
légéyëe mí níi, bi olay mi
koy-yaafi yen Tít laha' mi ra,
af so' tookay. Yii baa tahte
mi takohte ƀëy Torowas, mi
saañce Maseduwaan.

Ndama kola' Yéesú-Kiristaa na ra

14 Yen símún Koope nék di
yee na kúrë' rí fun faraah
ti ɗuuli ƀëewí na teeƀuu
ndami nen, di yee nonuu
fun Kiristaa na ra. Ɗi ñeya'
fun na, fun kúrúté tii Kiris-
taa* feey fa ƀéeƀ ti cuuraayi
ngeda líiwëlsë'té deyi baa
ƀéeƀ nen.
15 Nagajek, di Koope na,
fun cuuraayi yaa ngeda daa

* **2:14 2.14** *Kiristaa* : Ƀëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú : *Koope.*

kiili fi Kiristaa ra : fun daa
cuuraayi yaa ɓëewë tíkúu
waali mújë rë në, a yee
homu kotti múuy ɗë.
16 Ɓëewë homu kotti
múuy ɗë, cuuraayi yaa nget
ɓúudé waa na, yi ay ɓeke ow
húl ; yee tíkúu waali mújë
rë, cuuraayi yaa nget pes
waa na, yi ay ɓeke ow pes.
Daa mín légéyí baa nék ?
17 Fun nëníh ɓëewí caakki
yaa na waariyu unni Koope
saame na alal ra ; fun kay,
Koope daa wol fun, te fun
waariyuu a nufi lante di fíyí,
nona nonu fun Kiristaa na
ra.

3

Súrgíi yii hasa poku ra

1 Iña kola' mi won ra,
mbaa daa ri biti fun homu
teeɓa'i affi fun neh ? Fun
sohluute biti lah ɓëewí bíní
ɗon laase légéyí fun ti di na
paguu ri ɓëewë ee na nen a
? Fun sohluute biti ɗon bíní
ɗon woniɗ fun baaha, nda
fun mín laay ílíy kay a ?
2 Ɗon kay, ɗon daa unna
laasuu légéyí fun ɗa, unnee
bíníyú keeññi fun ɗa, yee fí
yúhté biti ɓëewë ɓéeɓ mínú
wë janj, wa yúh yee faha'
waa won ɗa.
3 Lante biti ɗon daa unna
bíní Kiristaa ra, wa ñeya'te
fun na. Wa unni bíníyúuy
a ya', wa bíníyúu a Ruuhi
Koope fa na pes ɗa. Wa
bíníyú sun la' neh, wa bíníyú
keeñ ow.
4 Ɗon ot fun won iñyah,
wëelíyëhë wëelíyúu fun wa
fíi Koope ndah Kiristaa ra.
5 Fun lukki míníh haba'
biti sah fun mínɗú affi fun
légéyí man ɗah. Yee pagu
fun ɗa Koope daa tah fun
mín ɗí ;
6 daa ri tah fun mín hen
súrgë yí yii hasa pok ɗi
hanndal ki ɓani ɓëewë rë.
Yii hasi baaha kolaay Kootaa
na, ɗi kola' Ruuh-Peseŋ na.
Kootaa bíníyú rë ɓeka' ow
húl, ndaa Ruuha ɓeka' ow
pes.
7 Koyyi unna Kootaa
húmú bíníyú bíníyë sun i
la', ñéerë'té a niiñi ndami
Koope. Kanam Mëyíis húmú
tak tako níi ɓëy Israyel
míníh ríi yíiɗ sah, te añcaŋ
niiñi baa maañay, gétté.
Hém légéyí Kootaa na ɓek
ow húl rë daa niiña' ɗaaha
raa,
8 niiñi ndami légéyí Ruuh-
Peseŋ ay made ɗíh ?
9 Hém légéyí Kootaa na
tah ow daanu ra daa niiñ
raa, niiñi ndami légéyí yee
na tah Koope na haba' ow
ɓëyí júɓpé rë ay made ɗíh ?
10 Kon ndama húmú niiñ
filoon baa ra tikkiyay dara
fíi bee míllë' woteh bee ow
yéeh daa teem ri gaan ra !
11 Yee ñee ñeyo rek gétté
rë daa húmú lah ndam raa
kay, bee nay home faraah ra
ay made ɗíh ?
12 Yaakaara lahuu fun ɗa
daa tah fun kaañ yii na pagu
fun ɓéeɓ.
13 Fun maduy a Mëyíis fë
húmú ɗap kanami a líil, kaa'
ɓëy Israyel ot di na saya'
niiñi yee ñee ñeyo rek gétté
rë.
14 Oladi wa nék wulay.
Dala'te bín fë níi a ɗeh, líilí
baa líssí húun íllí wë biti wa
home janji téeré yë bíníyúu

yee ɗéƀúu poku ra. Líilí baa kolaay íllí wë, ɗi hom nísë' biti ƀëe' non Kiristaa na.
15 Te níi a woteh, homuun wa jaŋii Téerëe bíníyú kootii Mëyíis faraah, lah líilí húun oladi wa.
16 Ndaa lah ƀëyí yíssëh Yíkëe në waa na raa, líilë íllí ƀëyí baaha nísëh.
17 Yíkëe fë na wonuu dee ra daa Ruuha, te tígí hom Ruuhi Yíkëe, ow fi ow ƀéeƀ daa na laha' afi.
18 Yen ƀéeƀ, yin húunëy kanammi yen, te yen daa na teeƀuu* di man ndami Yíkëe ti di na teeƀa' seetaan di man ow nen. Yíkëe fë daa Ruuha ra ee yen lofis ra nda yen man a ɗi, yen ƀaatee lah ndam yen saye.

4

Coono fa deyu apootarra ra

1 Naa'a naa' Koope keeñ nahte fun légéyí bee ra, daa kaa' fun yeɗɗoh.
2 Fun súugúuté iñi sëpírë'té a paŋi iñi ay ɗapuu ɗapoo, fun na nëfíih ow te fun na lëfíh unni Koope. Fun kay, Koope yúhté biti fun teeƀuu ƀëewë ɗee madu fun ɗa kaaf ka na wonu fun níi lan ɗa.
3 Hena biti nék Uni Neba na waariyu fun ɗa múurëhté ow na raa, ɗeef ɗi múurëh íl ƀëyí saŋkute.
4 Ɓëe' Una múurëh ɗii na baa ra nék ɗi ƀëyí gémëy. Seytaane fa daa kélfíi ëldúnë fí bee ra búumílté rí, kaa' ri ot niiñi Uni Neba na teeƀa' ndami Kiristaa fa daa netli Koope ra.
5 Bee fun homute waare ra, fun na wëeríyíh yii leŋke fun na dé' ! Fun hom waariyuu biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkëe. Di yii leŋke fun na nék, fun súrgë yí ɗon kep te Yéesú daa tah.
6 Koope húmú maañcee won bitih : *« Niiña hawaana ñúusë ! »*✡ Di fi baa ƀal daa ri hawaan keeññi fun. Di faha' hawaani fun, ñeya' ri yúhë yúhú fun ndamee ke ri na niiñ kanam Kiristaa ra.
7 Niiñi baa ɗi alal mi ee fun na naam, fun fa híinúy ti yaadi yugusuu dépëh kut nen ra, nda ƀëewë yúh biti doolii gaani baa kolaay fun na, ɗi kola' Koope na.
8 Fun homuu coono fi coono ƀéeƀ, ndaa taheh fun keen ; affi fun kúnëh, ndaa taheh fun yeɗɗoh ;
9 ƀëewë ee fun moklu ra, ndaa taheh Koope yeris fun ; hom níi rëe wa las fun feey, ndaa taheh wa hap fun húl.
10 Fun oluu húlë në faraah ti di húlë' Yéesú nen, nda pesi Yéesú feeñ fun na ƀal.
11 Fun fa na pesu ra, faraah fun hom homuu kotti kúl kë ndah Yéesú, nda pesi Yéesú feeñ faanni fun fa na suu húlé rë.
12 Kon bee kúl kë teeƀee afi fun na ra, pesa teeƀa' afi ɗon na ɗaaha.
13 Bíníyúté Téerëe bitih : *« Mi gém gémë daa tah mi won. »*✡ Ngémí baa daa keeññi fun ƀal. Fun

* **3:18 3.18** *teeƀuu* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *olu.* ✡ **4:6 4.6** Saame Dalaana 1.3 ✡ **4:13 4.13** Saame Kañaa ya 116.10

gému gémë daa tah fun na waareyu.
14 Nagajek, fun yúhúté biti Koope fa këlíď Yéesú-Yíkëe ƀúudé rë, ay fun këlíď ƀúudé ƀal ti Yéesú nen, ďi cëgíď fun a ďon ƀéeƀ fíyí.
15 Iña deyu fun fun na habu híin ďë ƀéeƀ, ďon daa tah, nda ƀëewë nay liile malli Koope ra ƀaatee caak saye. Hen ďaaha raa, ƀëewë ƀaatee sím Koope saye, nda Koope lah ndam.

Ndami gaana na ac ďa

16 Yii baa daa kaa' fun yeďďoh. Wuti sah faanni fun ee yah yin-yin na saañ raa, yee na pesuu fun keeññi fun ďa faraah homa' has.
17 Coono fa na deyu fun tígë homuu fun bee ra ay gét, te ri yin yutuuď ďee rek biti fun cëldë' rí a ndami gaana níi gaan na ďúméh nay fun ďi kome ra.
18 Fun yípúy íllí fun sun yii ow mín ďíi ot, fun yípú íllí fun yii ow míméh ríi ot. Yii ow mín ďíi ot gétë' gétëe, ndaa bee ow míméh ríi ot ďa ay home na faraah.

5

1 Nagajek, yen yúhúté biti wuti faannee ke yen feey fi bee daa dúttë dékú yen ee yah ra raa, yen lahute faam fi ii mëssí yah sun-Koo daa ac faanni yen, bi Koope daa yugusiď yen ďi ndaa ya' ow neh.
2 Yen ee íinú ra woteh, ndah yen sesuu ƀekohi faannee ke yen daa faam fa saamďu yen sun ďa.
3 Bín fë rëe, yen nís faannee ke yen feey fi bee raa, yen ay lahee faan has, yen ii hen holoŋ.
4 Nagajek, bee homuu yen yen dékúté faannee ke yen feey fi bee ra, yen ay íiné íinë rek ti ƀëewí enuu say kilik nen. Ɗi biti neh yen fahuu taka' a faannee ke yen feey fi beh, yen fahuu ƀekoh faanin sun-Koo, nda pesa na ďúméh rë hon yii ay húlé húlë.
5 Ɗi fi Koope daa koď yen waayďi yen pesi baaha, cépíďté Ruuhi sun fi yen, yen ham na na'-na' níi iñi wunna yefiď ďi yen ďa ac.
6 Yii baa daa tah yen hom yen habute híin, te yen yúhú yúhë biti yen homun faannee ke yen yee raa, ďeef yen wuluute a Yíkëe.
7 Nagajek, pesi yen tíkëh ngém ndaa yii na olu a íl neh.
8 Yen habute yee habu yen ďa, te yee génël yen ďa biti yen ďúh faannee ke yen yeh, yen saañ déké a Yíkëe.
9 Kon yen dékún faannee ke yen yee mbée yen ďúh në ƀéeƀ, yee faha' ri ra yen lukuu saam ďi.
10 Yen ƀéeƀ yen warutee caŋ fíi Kiristaa fa na aattiya' yen ra, nda ow fi ow ƀéeƀ liil yee waď ďi ra : ďeefa ri paga' yin wun na pesa' ri feey ra ďi baaha, ri paga ƀos ďi baaha.

Ɗee yugusa' Koope hanndal ki ƀani ƀëewë rë

11 Fun yúhú yi daa neeh Yíkëe daa tah fun na saamu ƀegi iñyaa affi ƀëewë nda

wa gém wë. Koope yúh
ɗee madu fun ɗa, te mi
yaakaarte biti ɗon ɓal ɗon
yúhú ɗee madu fun ɗa níi
tígí teem yúh.
12 Mbaa daa ri biti fun
homu teeɓa'i affi fun
hëbíssën neh ? Ë̈e-ë̈e', fun
kay fun homu teeɓi ron, nda
ɗon dëmdë' fun. Hen ɗaa
ow kay wone sun fi fun raa,
ɗon ay rii mín lof. Ɓëewí
yaa damuu yii tíkëh íl, ndaa
yii ee keeñ neh.
13 Hena biti fun lahuy af
raa, fun henɗu ri Koope
; ndaa fun henun ɓëewí
ñéerúuté a sago fi fun raa,
fun henɗu ri ɗon.
14 Faha'a faha' yen Kiristaa
ra daa na yeñ fun, ndah
wëer fun wëerë bitih : ɓë̈e'
yínë húlíɗté ɓëewë ɓéeɓ rë̈e
kay, kon ɓëewë ɓéeɓ bokute
húlúté.
15 Ɓi húlíɗ ɓëewë ɓéeɓ
nda ɓëewë na pesu ra,
pesi wa ɓanti teyil affi wa,
wa pesɗun ɓë̈e' húl kë̈llúté
ɓúudé ndah wa ra.
16 Yii baa tahte fun na
yéellílíih ow yeelaɗ ow kut.
Ɗéɓë̈enë fun húmú yeeluu
Kiristaa yeelaɗ ow kut, ndaa
leegi fun yeelliluuy ri ɗaaha.
17 Ow híssí non Kiristaa na
rek, ɗi homa' ow has : yee
ɓaha ɗii na ra gétté, yee has
ɗa acce caŋke.
18 Iñyaa ɓéeɓ kola' Koope
fa yugusa' hanndal ki yeni,
ñeya'te ri Kiristaa na, ɗi fa
déŋéen fun légéy héc i ow
kay ac ndín ɗi yugusa' han-
ndal ki wani ra.
19 Nagajek, Koope hom
ñeya' Kiristaa na yugusee
hanndal ki ɓani ɓë̈ewë
ɓéeɓ. Ɗi yeelaay wa tooññi
wa. Te daa ri nah fun waare
i ow ac, ɗi yugusa' hanndal
ki wani.
20 Fun homɗu Kiristaa.
Koope a faanaŋ fi daa ñeya'
fun na, na dë̈ek ɗon. Kon
fun daa na ɗagu ron di tii
Kiristaa : tëhí yugusa'a na
yugusa' Koope hanndal ki
ɗoni ra.
21 Kiristaa húmú lahay
bakaaɗ, ndaa Koope tíkké
rí tígí yen ti bakaaroh nen,
nda ɗi fi Koope haba' yen
ɓë̈ewí júɓúté nona nonu yen
Kiristaa na ra.

6

1 Fun légéyúu a Koope
raa kay, fun ɗagu ron yii
beh : pë̈gí ɓéeɓ níi mala
lahuu ron ɗa ɓanti sooy
teem ɗaaha,
2 ndah ɗi won filiɓ Téerë̈e
tih :
« Laha' wahtaa ra,
mi síkírëhté ɗaŋŋu.
Laha' wahtu múc ɗë,
mi hílíppé rë. »✡

Ë̈lsíi ! Leegi wahtaa lahte !
Ë̈lsíi ! Wahtu múc lahte leegi
!
3 Fun fahuuy biti ow won
yin sun fi légéyí fun, daa tah
fun kaa' paŋ dara di yii mín
ɗíi hen, bi ay kabine ow.
4 Fun kay, yii yah fun
paŋ ɓéeɓ, fun hom teeɓuu
ɗee madu fun, fun fa súrgë
yí Koope ra. Fun homun
coono, fun homun kofeel,
wuti keeññi fun ɗúm rë̈e
sah, fun múñ rí.

✡ **6:2 6.2** Saame Isayii 49.8

5 Fun ñeyute hap, fun téyúté, ƀëewë na yejuu fun,
fun tíkúté légéyí misikke,
fun oluy pëní, fun oluy ñam te yaa ƀéeƀ fun mújúté wë.
6 Fun hom teeƀuu biti fun légéyírú Koope di pagaɗɗi
lanni fun, di yee yúhú fun Koope na ra, di iña na mújú
fun ɗa, di naa'i keeññi fun, di yee na paŋ Ruuh-Peseŋ
fun na ra, di ɗee fahuu fun ow keeññi fun ra,
7 di kaaf ka na wonu fun ɗa, di doolaa on fun Koope
ra, a di iñi júƀƀë na pagu fun ti ganaay ya' yi fun nen ra.
8 Ƀëewí yee kañe fun raa, lah yi fëelíyíih fun ; yee
sole fun ɗaa, yee laase fun. Ƀëewë habuu fun feloh, te
añcaŋ yii hente paɗɗah íníh fun na ;
9 wa habuu fun ƀëewí ow yéeh wë, te añcaŋ ƀëewë
yúhúté fun níi yúh ; wa habuu fun ƀëewí húlúté, te
añcaŋ fun ee pesu ra ee ; wa habuu fun ƀëewí paguu
yin ƀos moklute, ndaa fun hawuy húl ;
10 wa habuu fun ƀëewí keeññi wa neƀay, te faraah
keeññi fun ee sos ɗa ; wa habuu biti fun lahuy yin,
ndaa fun ee ƀaatu ow caak alal ra ; wa habuu biti fun
lahuy dara, ndaa fun lahute ƀéeƀ.
11 Ɗon fi koy-yaayya dékú Korente ra, fun kúnsírúté
ron keeññi fun, fun wonute ron filiƀ fi fun a fëel fí fun
ƀéeƀ.
12 Fun kaa'uuy faha'i ron, ɗon kay ɗon daa téyúu fun na.
13 Kon mi won ɗon na ti ƀëyí won a koyyi nen : Kúnsëhë kúnsúu fun ɗon na ra, kúnsí keeññon ɗaaha fun na !

Gém Koope a yin kay ñéerëey

14 Ngënë hëelsíi a ƀëewí gémúy Yéesú, ɗoni wa míníh ñéerë' ! Yii júƀpé a yii taway dara a Koope míníh ñéerë' ! Niiñ mínë' bok a ñúus ílíy ɗíh ?
15 Kiristaa ay mínée a Seytaane* ɗíh ? Mbée ƀëyí gémpé a ƀëyí gémëy ay mínée bok yih ?
16 Faam Koope a yúullë taa'uu yih ? Yen daa faam Koope fa na pes ɗa, ti di wona' ri ɗi fi baa nen ! Ɗi won tih :
« May déké a wa, funi wa nay ñéerée ;
daa mi ac Koope fi wa, wa hen ƀëewí së'. »✡
17 Yii baa daa tah Koo-Yíkëe won bitih :
« Këlíi leelii ƀëewí ƀossa,
ɗon wuloh wa,
ɗon ƀanti leƀ dara yii sobete,
may ron taha' a ya' ana. »✡
18 Koo-Yíkëe fë mín ƀéeƀ rë wonilte bitih :
« May hen baap ɗon na,
ɗon hen koy soo na. »✡

7

1 Ɗon fi kooyya faha' mi níi faha' ra, iñyaa ƀéeƀ gapu yen. Kon yen ƀukutoh yii na sobeyil faanni yen a keeññi

* **6:15 6.15** *Seytaane* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Beliyaar.* ✡ **6:16 6.16** Saame Tali Léwí 26.12 ; Esekiyel 37.27 ✡ **6:17 6.17** Saame Isayii 52.11 ; Esekiyel 20.34, 41 ✡ **6:18 6.18** Saame 2 Samiyel 7.14

yen ƀéeƀ, maanam yen paŋ
ƀéeƀ yen pesa' neeh Koope
níi yen lan ces.

Yee sosil keeñ Pool ra

2 Kúnsí keeññon ɗon ƀek
fun na. Fun tooñuy ow, fun
yahuy ow, fun nofuuy ow yii
daa ri laha' ri.
3 Mi wonay yii baa biti mi
hom yami ron yin dé', ndah
mi mëssée rën won biti fun
ƀeku ron ƀeko keeññi fun
níi dara míméh yen taaggila',
pesa neh kúl kë neh.
4 Mi wëelíyëhté rën níi
wëelíyëh, te mi dama' ɗon.
Filiƀ coono ya ñeyu fun ɗa
ƀéeƀ, so' mi lukki lah doole
na, te keeñ so' luka' sos na
níi hen dotooy.
5 Nagajek, lahuu fun
Maseduwaan ra, fun lahuy
jaamma koy yínë sah. Fun
maluu kofeel ƀéeƀ kay :
ƀëewë homute na haa'uu
fun, ƀaatte biti keeññi fun
tookay ndah tíit.
6 Koope fa na on ƀëe'
yeɗɗoh doole ra, onte fun
doole bee aya' Tít ɗë.
7 Ayi neh doŋ daa on fun
doole, ndaa yee ƀíllë' rí fun
ɗee onuu ron ɗi fi baa doole
ra. Ɗi ƀílíɗté fun ɗee fahuu
ɗon olaadi so' ra, réeccíyëhë
réeccíyúu ron ra, a ɗee
pokuu ɗon soo na ra. Yii baa
daa ƀaatti sosil keeñ so'.
8 Mi yúhté biti unna húmú
bíní mí ron ra húmú misikke
ron, ndaa misiga teem guut-
tii baaha. So' mi réeccíyëey
rí tígë homa' mi bee ra
nék. Nagajek, mi húmú
réeccíyëhté rí bee kela' mi
biti unna misikke ron ra,
9 ndaa keeñ so' sosse leegi.
Keeñ so' sosaay biti unna
húmú misikke ron dé', ndaa
biti misiga misik ri ron
ra tahte ɗon lofute pesaɗ.
Misigi baaha ñéerë'té a yee
faha' Koope ra. Kon fun
tooñuy ron yínë sah !
10 Nagajek, misigi ñéerë'
a yee faha' Koope ra, daa
na tah ow lof pesaɗ ƀëe'
múc, te yii ay réeccíyúu íníh
në. Ndaa misigi ñéerë' a iñi
ëldúnë fí beh, ƀeka' ow húl.
11 Yee húmú misik ɗon ɗa
ñéerë'té a yee faha' Koope
ra ! Leegi ëlsíi yee lím rí
ɗon na ra : ɗee sawooruu
ron ra, ɗee layruu ron affon
ɗa, ɗee oluu ron affon ɗa,
ɗee tíitúu ɗon ɗa, ɗee caguu
ron olaadi so' ra, ɗee fahuu
ron ñee yee faha' Koope ra,
a ɗee koruu ron ƀëe' paŋ
ƀos ɗa ! Iña pagu ɗon yaa
ra ƀéeƀ, ɗon teeƀuute affon
biti ɗon nëníh yee húmú
won mi ron baa ra.
12 Ɗon ot mi húmú bíní
ron, ɗi ƀëe' tooñ ɗa neh daa
tah, te ri ƀëe' tooñu ra neh
ƀal. Yee tah mi húmú bíní
ron ra, mi húmú faha' biti
ɗon yúh níi lan di fíi Koope
biti ɗon sawoorute fun na
níi sawoor.
13 Yii baa daa on fun doole
ɗeh. Teyay doolaa on ɗi
fun ɗa, ndaa oluu fun biti
keeñ Tít sosse di ɗee tahuu
ɗon níi keeña yëellëhté rë,
keeññi fun ƀaattee sos.
14 Mi húmú sampee ron
dama' fíi Tít te mi sopaay
na woteh. Fun húmú mësúu
ron won kaah, te laasa na
húmú laasu fun ɗon fíi Tít
ɗë, ow taasaay ri ƀal.

15 Ɗaaha, faha'a faha' ri
ron ra ɓaata' ɓaatoo, biti
ri nérsëh ñeya ñeyuu ɗon
ɓéeɓ yee won ɗi ɗon a ɗee
teertuu ɗon ri ra : ɗon onute
ri cér níi mitte sëk.
16 Keeñ so' sosse di yee
mínë' mí tík yaakaari so' sun
fon di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ
ɗë.

8

Di na onuu

1 Koy-yaayyi yeh, fun
fahuu biti ɗon yúh mala
on Koope ɓëy íllí jaŋi yi
Maseduwaan ra.
2 Wa fi yah, ɓëewë húmú
saamute olsohi wa ñéyrúté
wa coono lool, ndaa keeññi
wa sosse níi tahte húmú
henuu wa ñëkíɗ níi, iña
onuu wa ra caakke lool.
3 So' mi bee mi mín seede
bitih, yee mínú wëe ona'
ra ɓéeɓ wa onuute ri níi
lukusse sah te ow túuyëy wë
rí. 4 Wa caguute fun lok
biti fun on wa wa bok a fun
yera'i iña nay kéyrúu ɓëewí
Koope Yerusalem ra.
5 Wa pagute yii fun
séentúuy rí waa na koon :
wa yerute Yíkëe affi wa, wa
tíkúté sun yerute fun affi wa
ɓal ti di faha' ri Koope nen.
6 Yii baa daa tah fun ɗaŋ
Tít fa daa húmú daliɗ ɗon
haakalsa'i hélsë nay kéyrúu
ɓëewí Koope Yerusalem ra,
ɗi nimil ɗon na, ɗon lúsíɗ
yii wuni bah.
7 Ɗon lahute ɓéeɓ níi lah
: ɗon lahute ngém níi lah,
ɗon mínúté won níi mín,
ɗon yúhúté níi yúh, ɗon
sawoorute níi sawoor, te
faha'a fahuu fun ɗon níi
faha' ra tahte ɗon fahuute
ow níi faha'. Ɗi daaha raa
kay, fun fahuu biti ɗon baah
níi baah yii leŋke hélsë nay
haakalsuu ra.
8 So' mi homay túuyí ron
dé', so' mi saam biti bee mi
wone ron ɗee sawooruu i ow
kay ra, ɗon teeɓa' kah-kah
biti ɗon fahuute ow.
9 Ɗon yíih ɗee baaha'
Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen yen
na ra woo ? Ɗi fi baaha
húmú lahte alal, af ron tahte
ɗi hente ñëkíɗ, nda ñagi tah
ɗon lah alal.
10 Kalaa ɗon daa ɗéɓúu
caŋ biti ɗon ay yera', te ɗon
daa ɗéɓúu yera'. Yee mín mí
ron won yii baa te daa wun
ɗon na ra daa ri beh :
11 di húmú caguu ron lok
biti ɗon ay yera', lah lúsɗíi
rí ɗaaha a tígë teem dooloon
ra. Kon lah lúsɗí yee dalu
ron baa ra.
12 Iña nay ron yeree ra,
di mín wëe teem ɓéeɓ lah
keeññon raa, Koope ay waa
tah ndah ɗi ii meela' yii ɗon
lahuy ri.
13 Yaa ɓéeɓ, saamuy biti
ɗon koloh na raa ɗon hom
súfúñ ɓëewí kayya hom
jaamma, saamu biti ɓëewë
ɓéeɓ teem.
14 Tígë homuu ron bee ra,
ɗon lahute níi ɗon mínú
dímlë' ɓëewë ñaku ra, hen
ɗaa lah bis ɗon ñak ɓëewí
yaa lah níi rëe, daa wa
dímlúun ɗon. Tígí daaha,
teyla' ay lahee na
15 ti di bíníyúu rí Téerëe
nen bitih : *« Ɓëewë píyú
caak ra, yi wa lukusay ; yee*

✡ **8:15 8.15** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.18

píyú yutuuɗ ra, yi wa mitte.
»✡

Tít a ɓëewë wa ñéerúu rë

16 Yen sím Koope di yee
ona' ri Tít sawoora sawoor ri
ron na ti fun nen ra.
17 Tít tahte yee wonu fun
ɗi ra, ndaa baaha ɗeef ɗi
húmú sawoor na sawooro
níi wonuu fun ɗi, ɗi yíppée
caŋ ɓeyi waali ginon.
18 Fun wolaaluute a ri, ow
di koy-yaayya filiɓ ngémë,
bee ɓëy íllí jaŋi ya ɓéeɓ na
kañu ri di yee na waareya'
ri Uni Neba ra.
19 Ɗi fi baa ɓal, íllí jaŋi
yi kayya daa tansu ri nda
ri ñéerë' a fun paŋi légéyí
wuni bah, kúrí hélsë nay
haakalsuu ra. Yee na pagu
fun baa ra, fun pagu ri
teeɓa'i ndami ɗi fi Yíkëe,
a teeɓa'i biti fun cagute
habra'i ɓëewë.
20 Fun fahuuy biti ow yam
fun yin di hélsí caaga yefu
fun ra,
21 daa tah fun hom saa-
muu paŋ yii ay wun íllí
Yíkëe neh doŋ, ndaa yii ay
wun íllí ɓëewë ɓal.
22 Lahte koy-yaafi yíníi fun
kay, bi fun wolaaluute ri
ñéerë'té a wa ɓal. Ɗi fi
koy-yaafee ke fun baaha, fun
olute biti ɗi na hoñci sawoor
iña ɓéeɓ. Bee wëelíyë' rí ron
níi wëelíyëh bee ra nék, ɗi
ɓaattee sawoor ɗon na.
23 Ɗi fi Tít nék, funi daa
na ñéerúu, fun bokute fun
na légéyírú ron. Koy-yaayyi
kayya ñéerúu a ri ra nék,
ɓëy íllí jaŋi ya daa wolu wa
te daa wa ndami Kiristaa.
24 Téeɓí wë biti ɗon
fahuute wa nda faha'i baa
wëer ɓëy íllí jaŋi ya te wa
yúh yee tah fun na damuu
ɗon ra.

9

Ona' neɓpi kolaa keeñ

1 Sohlaay mi wonle ron yii
leŋke iña nay kéyrúu ɓëewí
Koope Yerusalem ra.
2 So' mi yúhté biti ɗon
habute lok biti ɗon ay yera'
níi wocce, te mi dëmdë'té
rí fíi ɓëy Maseduwaan : mi
wonte wa biti ɗon fi ɓëy
Akaay ɗon cagute biti ɗon ay
yera' te ɗon wonu ri kalaa
níinén. Cagoha caguu ron
baaha ra nék sawoorilte ow
caak waa na.
3 Ɗon ot mi wol koy-
yaayyee ke yen yaa ɗon na,
nda dama'a na damuu fun
ɗon ɗa ɓanti hen damoh
pëtíh di yii baaha, a biti wa
ac raa, ɗeef ɗon waay hélsë
níi woc ti di wona' mi wa
nen.
4 Henay bah, fun yahti ac
fun ñéerë' a i ow di ɓëy
Maseduwaan raa, fun ay húl
a sopoh di laha lahu fun
yaakaar ɗon na ra, ɗon ɓal
ɗon sopoh na.
5 Yii baa daa tah mi ot biti
mi waɗtee ɗaŋ koy-yaayyi
yaa këllëh së' ɗon na, toop-
pitoh iña nay ron yeree ra,
yee gapuu ron níi wocce ra.
Hen ɗaa mi ac raa, may waa
ɗeefe woc. Ɗaaha, yera'a
nay ron yeree ra ay kolee
keeññon, ow túuyéh ɗon ɗi.
6 Koy-yaayyi yeh, yúhí biti
ɓëyí fí soh yutuuɗ ay lece
yutuuɗ ; ɓëyí fí soh caak
nék, ay lece caak.

7 Yee koloh ow biti ay
yeree ri ra nék, lah yeraa
ri, te ɗi ƀan ɗii paga' biti ɗi
túuyú rí túuyë mbée laheh
keeñi. Koope faha' biti ow
yahti ona' raa, keeña sos
ona'a.
8 Yúhí biti Koope mín ɗon
ëp yii mín ɗíi hen ƀéeƀ níi
faraah yii sohla' ɗon ƀéeƀ
ɗon lah ri te tígí dëekúun
paŋ yin wun ƀéeƀ, ɗon mín
ƀek ya' yon na,
9 ti di bíníyúu rí Téerëe
nen bitih :
« Ɗi ona' ñëkíɗ onoo,
ɗi ona' ñëkíɗ onoo níi mit
sëk.
Júƀë júƀ ɗí rë ee na faraah !
»✡
10 Koope fa na on línëhë
tisoh a yii ñama ri ra, ay ron
on tisoh, on ɗon tisoh caak
níi caak, ɗi paalil wa, nda ow
caak njiriñoh na júƀë júƀú
ɗon ɗa.
11 Ɗi ay ron on yii hente
alal ƀéeƀ, nda ɗon míné
ona' faraah. Hen ɗaaha raa,
ow caak ay sím Koope di iña
nay fun waa kome te kola'
ɗon na ra.
12 Ɗaaha, légéyí
haakalsa'i hélsí yaa teyay
habra'i ƀëewí Koope sohle
yi wa doŋ, ay tah ow caak
ɗaŋ Koope ƀal, wa sím ɗí níi
sím.
13 Habra'a nay ron habree
ƀëewë baa ra daa nay teeƀee
biti ɗon gémúté kah-kah.
Ɗaaha, ow caak ay kañ
Koope ñeya nay ron ñeye
yee won Uni NebiKiristaa ra,
a biti ɗon ƀeƀ iña lahuu ɗon
ɗa, ɗon bok wa a ƀëy ílí jaŋii
Yerusalem a ƀëewë ƀéeƀ.
14 Wa ay pokoh ɗon na, wa
ɗagiɗ ɗon, ndah mala hëp
ɗon Koope ra.
15 Yen sím Koope mala la-
hay teem, ona' ri ra !

10

Sañ-sañi Pool

1 So' mi Pool, mi kelohte
biti lahte ƀëewí wonute ɗon
na biti mi ac ginon ɗaa mi
hena' ƀëyí sosse, ndaa mi
wuloh raa mi híinë' híinëe
ɗon na. Di sosa' Kiristaa a di
baaha' ri, may made ɗaaha
ɗon na nen.
2 Kon ma na ɗaŋ ɗon :
ngënë tëhí mi ac ginon may
híiné sun fon. Lahte ƀëewí
awu ɗon na wonute biti fun
pesuu yee neƀa' fun ra, te
mi hampe biti mi ac daa raa,
may teeƀ wa fi yaaha sañ-
saña lah mi waa na ra.
3 Fun pesuu feey fi bee
naam, ndaa ɗee na haa'uu
fun ɗa ɗi haa'adi feey fi bee
neh.
4 Ganaayya na haa'uu fun
ɗa, yi feey fi bee neh : wa
ganaayyi Koope, ganaayyi
lahte doole, yi mín kéeníɗ
míir a ɗee mín ɗíi gaana'
ra ƀéeƀ. Fun hom kéenɗúu
oladi ñeyay waal ƀéeƀ,
5 a yii hente gaan-gaanloh
te na kaa' ow yúh Koope ra,
fun ham níƀƀë ƀéeƀ fun kúɗ
wë wa ñee yee faha' Kiristaa
ra.
6 Te tíl níi ɗon ñee yee
faha' Kiristaa ra níi ñee raa,
ƀëewë nay kaa'ee ra, fun
cagute biti fun ay keen sun
fi wa.

✡ **9:9 9.9** Saame Kañaa ya 112.9

7 Ëlsírí affon yee lah ra ! Ɓëyí fí ham afi biti ri non Kiristaa na, ɗi ɓeka afi biti fun nonu Kiristaa na ti ɗi nen.
8 Heeyce so' mi sampee lukusiɗ yutuuɗ maa damoh yera' fun Yíkëe sañ-sañ ra, ndaa mii naa sopoh. Sañ-sañi baa yii ay ron ɓaate ɓaato ndée biti ay ron saŋkuye saŋkuyo neh.
9 Mi fahaay ɗon haba' biti mi saam tíitɗí ron bee mi bíníté ron ra,
10 ndah ɓëewë wonuu ti oroh, bee mi bíníté rë, mi híinë' híinëe, unni so' diŋ. Mi ac filiɓ fi ɓëewë rëe nék, mi ɗooya' ɗooyoo, unni so' yoɓ.
11 Ɓëewë në wonu yii baa ra ɓekun affi wa bitih : ɗee madu fun biti fun bíníyé ɗon ɗa, fun ac ginon ɗaa, fun ii lofisoh yínë sah di iña nay fun page ra.
12 Heeyce fun kaañuy nata' affi fun a ɓëewë na teeɓuu affi wa ra, fun kaañuy mëddë' affi fun a wa. Wa ɓëewí lahuy af. Wa natuu affi wa a ɓëewë madu a wa ra, wa mëddúu affi wa a ɓëewë madu a wa ra.
13 Fun nék, fun ii damoh níi fun lukusiɗ. Fun ay natee affi fun a légéyë yeɗ fun Koope ra kut, kúɗ fun níi ginon ɗa.
14 Fun paguy yii lukusse níi made biti fun payuy ginon payo nen. Fun kay, fun daa ɗéɓúu ac ginon fun komute ron Uni Nebi Kiristaa.
15 Fun paguy yii lukusse, fun na damuu di yii ow kay daa légéy rí. Yee séentúu fun ɗa daa ri bitih : ngémën ɓaatoh, fun ɓaat ya' yi fun légéyë nahu fun ɗon na ra fun saye, fun teem yee nahu fun ɗa.
16 Hen ɗaaha raa, fun ay mín waare Uni Neba ginni kayya wuluu ron ra, fun ɓanti dama' yii ow kay daa légéy rí di yee nahu ri ra.
17 Nagajek, bíníyúté Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí ay damee, damaa Yíkëe. »*✡
18 Ɓëe' na teeɓa' ɗee man ɗi ra neh daa ɓëe', ɓëe' Yíkëe teeɓa' ɗee man ɗi ra kay daa ɓëe'.

11

Pool a apootarri paɗɗah ya

1 Wonni doffa na saañ mi ron wone yee ra, ɗon mín së' wëe mújíɗ yutuuɗ koon moos ! Mújdí së' wë see !
2 Daa mi fiira' ron fiira'i fí yúhté biti kola' Koope na ndah so' mi ona'te ron, te mi ona' ron biti ɗon ay kooree a yaal yínë, daa ri Kiristaa ; te mi faha' biti mi ɓekaa ron lasi biti ɗon yëhíh cafay kon dalaa !
3 So' mi neehte biti nék yin yah nuffon níi nís ɗon pokoha pokuu ɗon kah-kah Kiristaa na ra ti ɗee húmú ñeya' goŋ fa Aawa níi nofa'te ri ra nen.
4 So' mi yúhté biti wahtii ayaa ow waarii ron Yéesú fi bokaay a bee waareyu fun ɗon ɗa faraah, ɗon hom yípúu ríi síkírëh síkírëe ; mi

✡ **10:17 10.17** Saame Yérémí 9.23 ; 1 Korente 1.31

yúhté biti ɓal ɗon na yípúu tah yii bokaay a Ruuh-Peseŋ fa liilu ɗon ɗa, a uni bokaay a Uni Neba waariyu fun ɗon ra.

5 Añcaŋ, mi yúhté biti mbata apootarri gaanni ron lúŋndíh së' dara !

6 Heeyce mi míméh won woni ñeete waal, ndaa mi yúh yee na won mi ra : fun mësúu ron teeɓ baaha teeɓo níi lante, a yii yah fun paŋ ɓéeɓ.

7 So' mi húmú cépíɗ af so' cépírë, nda mi ɓéyíɗ ɗon waaraa na húmú waare mi ron Uni Nebi Koope te mi sehay na yin ɗa. Mi bakaaɗte yee paŋ mi baa ra a ?

8 Mi ɓuucce ɓëy íllí jaŋi yi kayya taha na húmú tah mi iña na húmú kéyrúu së' wë pesaa ra, nda mi légéyíɗ ɗon.

9 Húmú homa' mi ginon ɗa, sohle húmú daɓpe so' ndaa mi sehay yin ɗon na, ndah koy-yaayya koluu Maseduwaan ɗa daa na húmú pagiru so' ɓéeɓ. Mi húmú kaa'a'te biti mi mokil ɗon di yii mín ɗii hen ɓéeɓ, te may rii lúsɗée ɗaaha.

10 Di kaaf ka hom Kiristaa na, hompe soo na ra, mee ron won ra ee : di deyi Akaay ɓéeɓ ow míméh kaa' mi dëmdë' yii baaha.

11 Yee tah ra yi nék ? Biti mi fahaay ron fahoo aa yih ? Koope sah yúhté biti mi faha'te ron !

12 Yee na paŋ mi baa ra, may naa sayee ɗaaha, nda ɓëewë saamuu dama'i biti wa paguu ti fun nen ra, mi ɓan waa on íl koy yínë sah !

13 Wa fi ɓëewí yaaha i apootar paɗɗah, wa légéyëh yí laduy nuf, yi lakaatuu biti wa apootarri Kiristaa.

14 Lahay yii ay jaahle ow yii baaha, ndah ɗi fi Seytaane sah na lakaata' ɗi hen malaakii na niiñil.

15 Kon waray mín jaahal ow biti wa fi ɓëewée ké Seytaane yaa ɓal lakaata' biti wa súrgë yí légéyúu sun yii leŋke júɓ. Yee nay waa kate míllëenë rë nék, ay ñéerée a iña pagu wa ra.

Iñi misikka ñee Pool ra

16 Mee ron rii wonaat ɗa ee : ngënë yëekëerí biti mi dof. Hena biti ɗon yaakaaru baaha raa, hëbíi së' ɗaaha book nda mi nampi damoh yutuuɗ.

17 Yee nay mii ron wone ra, mii rii wona' ɗee faha' ri Yíkëe rë ; may rii wonee ti dof nen, ti ɓëyí wëerté rí biti lahte yii damaa ri nen.

18 Hém i ow caak ee damuu iñi feey fi bee raa kay, kon so' may damoh ɓal.

19 Ɗon hen ɓëewí ñaañute moos, ɗon tahe síkírëh i dof a ?

20 Ɗon tahute biti ɗon habuu ñaam, ɗon ñamaa, ɗon ɓuucaa, ɗon paa'aa sun, ɗon laɓaa kakaaɓ a ?

21 Yaha baaha raa, ɗeef fun tasuute híin lool te mi sopohte na ndah fun henuy ɗon ɗaaha !

Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ nék, cëe mi won wonaɗ dof : lah yii ow kaañ naa damoh raa, so' ɓal mi kaañce naa damoh.

22 Wa henun i Ébrë rëe, so' ɓal mi Ébrë ! Wa henun koy ki Israyel raa, so' ɓal mi koy ki Israyel ! Wa henun séttí Abraham raa, so' ɓal mi sédí Abraham !
23 Wa súrgë yí Kiristaa a ? Cëe mi won ɗon wonaɗ dof daa nék : so' mi luk waa rii hen fap ! So' mi luk waa ñee mok, yee téyú mí kasu ra wa téyúy rí, yee hawu mi a yee ñee mi kotti kúl kë rë wa ñeyuy na.
24 Yëwúɗɗë fúurúté së' laraw waal iippi fu yúhté bitih, bina-bina ɓéeɓ wa laɓute so' laɓ sabay éeyë a laɓ payniil (39).✡
25 Bëy Rom habuute so' waal caak, lahte na waal éeyë yí wa njíinúté së' duuɗ. Lahte bis mi tawute i la' maa fahuu hap húl. Mi ñeete júlkíñëh gaal níi hente éeyë, mi nee'te filiɓ muluɓ elek múlgús níi na' haalte kéy fín fë.
26 Iñi ñíin së' mín nëe teem koon katte so' filiɓ ɓaaɓɓi caakki so' : yee kata' so' laah ya, yee kata' so' ya' yi banndi ya, lahte yi mboko yi so' yëwúɗɗë mbée i ow kay daa komuu so' wa, yee kata' so' ginni taah yin mbée luufa, yee kata' so' filiɓ kísí fë, yee kata' so' ya' yi mbata i koy-yaay filiɓ ngémë.
27 Mi ñeete légéyí misikke a iñi misikke, caakke yii mi nee'ay ri pëní, mi ñeete yaaɓ mi ñeete sifaɗ, caakke yii mi tookke ri mi olay ñam, fiyoon mokilte so' mi lahay búubí ɓekaa mi.
28 Di filiɓ yaa ɓéeɓ, tíkké biti faraah mi sídë' yee homuu ɓëy íllí janɲi ya ra ɓéeɓ.
29 Lah na ɓëyí tasa'te híin ɗëe, mi hom tasa' híin tasoo mi ɗeefiɗ ɗi na. Lah na bi ɓeku bakaaɗ ɗaa, hom misika' so' misikoo.
30 Mi waɗti damoh raa, may damee biti mi tasa'te híin.
31 Koo, ɗi fi Boffi Yéesú Yíkíi yen, ɗi fa mit sím faraah ra, yúhté biti ma na feleh.
32 Homa' mi Damaas ra, gëernëerë húmú tookiɗ buura na wonuu Aretaas ra húmú faha' hami so', tíkké i wohoh íllí gina.
33 Di filiɓ yaa ɓéeɓ, lahte ɓëewí ɓekute so' dama, ñéyrúté së' falanteer yëellírúté së' énfí míirí gina*, mi fússé.✡

12

Yee teeɓu Pool ra

1 Damoh lahay njiriñ naam, ndaa mi waɗtee damoh ndah mi tíhëy rí. May ron naa won yii leŋke iña teeɓa' Yíkëe a iña olu filiɓ yodaɗ ra.
2 So' mi yúhté koy-yaafi non Kiristaa na, bi fí yúhté biti kíil sabboo a kíil iniil filoon, Koope ɓéyíɗté rí sunaa-sun*. (Mi yéeh nda na ɓéyrú rí rë, ɗi ñéerë' a

✡ **11:24 11.24** Saame Nérsí Kootaa 25.3 * **11:33 11.33** Jamanu yi yaaha, gin caak húmú wërëlúu a míirí utte te híinté, kaa' biti haa' lah raa gina ay yooɓe haal. ✡ **11:33 11.33** Saame Tílëdí apootarra 9.23-25 * **12:2 12.2** Koy-yaafa na wona' Pool dee ra, ɗi ɗi fi Pool a faanaŋ fi. Ɗi kaa' laasi afi daa tah ɗi wona' ri ɗah.

faani nda ri ñéerëey a faani. Koope kep daa yúh.)

3-4 Yee yúh mí rë biti ɓëe' ɓéyrúté níi Aljana. (Nda ri ñéerë' a faani nda ri ñéerëey a faani, so' mi yéeh kat, Koope kep daa yúh.) Ɗi kelohte unni ow míméh nëe ñee, te kadduute ow étíɗ ñeyi na.

5 May mínée dama' yee kat ɓëyí baa ra, ndaa yaha yii leŋke soo na raa, mii damoh henay tasa'a tasa' mi ra.

6 Mi fahaa damoh koon, yee nay mii wone ra ii hen wonaɗ dof, ac kaah kep. Ndaa mii rii paŋ, nda ɓëewë ɓan soo yeela' ow gaan níi lukus, wa yeeluun so' iña na paŋ mi, a iña na won mi ra.

7 Kon Koope kaa' biti mi dama' iñi éemílë' yë teeɓ ɗi so' ra, daa tah ɗi soɗ so' yii yahte faan so'. Yii baaha ɗi dagi Seytaane, daa ri na hawsoh so', nda mi ɓanti damoh.

8 Mi ɗaŋke Yíkëe waal éeyë nda ri nís yii baaha soo na.

9 Ɗi won so' tih : « Mala on mi ro ra doyte ro. Ow tasa' raa, doolii so' hom feeña' feeñoo níi mit sëk. » May damee biti kay mi tasa' híin níi keeñ so' sos, nda doolii Kiristaa húun së'.

10 Yii baa daa tah keeñ so' na sos biti mi tasa', biti mi solu, biti mi lah tolof-tolof, biti mi moklu a biti keeñ so' ɗúm ndah Kiristaa. Ahaŋkay, mi tasa' raa, mi laha' doole wahtii baaha.

Pool tíitté ngémí ɓëy Korente na

11 Ɗon oluy biti bee mi wone ra mi wona' wonaɗ dof a ? Ɗon daa ɓeku so' na nék ! Ɗon daa warun teeɓa' ɗee man mi ra koon, ndah wuti mi tikkiyay yin raa, mbata apootarri gaanni ron lúŋndíh së' dara.

12 Kimtaanna a iñi éemílë' yë a kawtéeffë na teeɓa' biti ow apootar ra feeñce homa' mi leeloon, ma na múñ coono ya níi tígí teem múñ ɗë.

13 Ɗëy íllí jaŋi yi kayya pagiru yi ɗon pagiruy ri ? Heeyce raa biti mi kaa'a'te mokli ron mi meelay ron yii pesaa mi homa' mi ɗon na ra neh a ? Yaha baaha raa, bëelí së' rí !

14 Mee waay ginon waali éeyë fë rë, te mi sehay dara ɗon na níi mi mokle ron. Ma na saameh yin ɗon na, mi saama' ɗon ; ndah koy neh daa waɗti saamɗa baap, baap kay daa waɗti saamɗa koy.

15 So' nék, ay soo neɓa' biti mi ɓek alal mi so' ɗon na níi luka' biti mi yera' af so' ɓéeɓ ndah ɗon. Mi faha' ron ɗaaha níi faha' raa kay, waɗtee tah ɗon fahuun so' yutuuɗ ɗee rek a ?

16 Wuti ɗon ot biti mi sehay yin ɗon na raa sah, mín lah ɓëewí won biti mi ñeya' ri daaha pëtíh, nofa'i ron mi ɓeɓ alal mon.

17 Ɗëe mi meel ron : Mi ñeya'te ɓëewë wol mi ɗon na ra, mi nofa'te ron mi ɓeɓpe alal mon a ?

18 Mi ɗaŋke Tít ac ginon ɓani koy-yaafee ke yen yúhú ron ra. Ɗi fi Tít nofa'te ron

ɓeɓpe alal mon a ? Lahaay
ɗaaha ! Funi Tít nék homuu
fun ginon ɗa, fun daa boku
nufa yínë, te iña pagu fun
ɗon na ra ɓéeɓ yínë.
19 Mín hen sah ɗon haba'
níi wocce biti fun saamu
layaa fíiyën rek. Fun paguy
ri múk kan ! Ɗon fa fahuu
fun níi faha' ra, iña na wonu
fun ɗon ɗa ɓéeɓ, fun wonuu
wa fíi Koope di nona nonu
fun Yéesú-Kiristaa na ra, te
fun saamu na biti wa ɓaat
ɗon.
20 Mi neehte biti mi lah
ginon raa mi oleh yee faha'
mi ɗon na ra, te ɗon ëlíh
yee fahuu ɗon soo na ra.
Mi neehte biti mi ɗeefa
na i íñë', eeñnjanta', haay-
loh, lah ɓëewí fahirun affi
wa kep yin wun, lah sola',
ɗooɓanta', gaan-gaanloh, a
yii jahasa'te.
21 Mi neehte biti ayaa
ka so' bah, Koope yíiñ së'
leeloon, mi looy pagaɗ ow
caak, yi ay lissí bakaaɗ ti
merees nen, yi yeɗɗuy paŋ
yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ a
paŋ yii ɓosi manna ɗah, yee
na húmú pagu wa ra.

13

Yee míllë' won Pool ɓëy Korente ra

1 Baa daa ac waali éeyë fë
nay mii aye ginon ɗa. Di
bíníyúu rí Téerëe bitih : *« Balaa yin lecu ɓéeɓ, lahan seede ana mbée éeyë. »*✡
2 Yee húmú won mi ɓëewë
húmú bakaaru merees ra a
ɓëewí kayya ɓéeɓ aya' mi gi-
non waali ana fa ra, may naa
ñeyaat wuti mi íníh leeloon
raa : waali yínée nay mii aye
yérën rë, mii yérém ow.
3 Ɗon fahuu yii nay teeɓee
biti Kiristaa ñeya' soo na
won saa ? Ɗon ay rii ot !
Kiristaa míméh yin ɗon na
mínë neh dé' ! Ɗi kay hom
teeɓa' doolii teeɓoo ɗon na.
4 Na daayu ri kurwaha ra
ɗi húmú lahay doole naam,
ndaa doolii Koope tahte ɗi
ee pes ɗa. Nona nonu
fun ɗii na ra tahte fun ɓal
fun lahuy doole, ndaa doolii
Koope tahte fun ay pes a ɗi,
te fun ac ginon ɗaa ɗon yúh
baaha.
5 Kénsíi affon ɗon olsoh
nda ngém ee ɗon na raa.
Ëlsíi affon ! Ɗon oluy biti
Yéesú-Kiristaa ee ɗon na a
? Mbée ɗon olsoh affon raa,
ɗon ay ole biti ɗon keenute
ngémën aa yih ?
6 So' mi yaakaarte biti ɗon
ay ot biti fun keenuy bi fun.
7 Fun ee ron ɗagiru Koope
ra nda ɗon ɓanti paŋ yin
ɓos. Fun húmú saamuy na
teeɓa'i biti fun pagute yee
nah fun Koope ra dé' ! Ëe-ëe'
kay ! Wuti ɓëewë habuun
biti fun keenute na raa sah,
yee fahuu fun ɗa biti kep
ɗon pagun yin wun,
8 ndah di yii leŋke kaaf ki
Koope, fun míníh dara na.
Yee mínú fun ɗa daa ri biti
fun légéy yii ay kúré kaaf ki
baaha fíi.
9 Biti fun lahuy doole raa
ɗon lahuu doole, keeññi fun
sosa' na sosoo dotooy. Yee
na ɗagu fun ra biti ɗon hen

✡ **13:1 13.1** Saame Nérsí Kootaa 19.15

ɓëewí mitute sëk.
10 Yee tah mi bíní ron unni
yee bee wula' mi ron bee
ra daa ri beh : mi fahaay
biti mi lah ginon ɗaa mi
híin sun fon. Yíkëe onte so'
sañ-sañ, ndaa ɗi sañ-sañi ay
ron ɓaate ɓaato, bi ay ron
saŋkuye saŋkuyo neh.

Takohi Pool ɓëy Korente

11 Kon yen takuun a unni
yee kat koy-yaayyi yeh :
hëmíi sos-keeñ ! Féhéyí
níi ɗon hen ɓëewí mitute
sëk, ɗon onanta' doole, ɗon
kéldë' hanndal kon, ɗon
pesa' jaamma. Ɗon hena' ri
ɗaaha raa, Koope fa faha'te
ow níi faha', na ona' jaamma
ra ay ñéerë' a ron.
12 Lah wëdëntíi hanndal
kon níi wodanta'*.
Ɓëewí Koope ya dee ɓéeɓ
na woduu ron.
13 Yéesú-Kiristaa Yíkëe
líhë rën ɓéeɓ mal ! Koope
dékëe faha'on ɓéeɓ ! Ruuh-
Peseŋ paga níi ɗon ɓéeɓ hen
yínë !

* **13:12 13.12** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téerëe bíníyú unna won Pool ɓëy Galasi ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool ɓëewë dékú Galasi, te gémúté Kiristaa na ra. Ɗi húmú payte i gin caak di Galasi waarii wa Uni Neba (Saame Tílëdí apootarra 13.1 níi 14.23). Pool húmú waareya' biti rek yee nay tahe Koope haba' ow ɓëyí júɓpé rë, ac biti kep ɓëe' gém Yéesú në.

Jaŋiyuu unna bíní Pool ra, olu biti waɗti laha' yëwúɗɗí daa payu dín fë, yahute iña waare Pool ra ɓéeɓ, wonute wa biti Pool apootar kah-kah neh, te iña won ɗi ra kaah neh. Wa fi yaa anutee won biti nék, ɓëyí fí gém Yéesú te ɗeefa ri yëwúɗ neh, waɗtee ñee yee won Kootaa ra ɗi lecoh, Koope an ɗii haba' ɓëyí júɓpé. Yii baa tahte níi sah wa kúrëelúuté Peer yee wonu wa baa ra. Ndaa Pool wonte af Peer fíi ɓëewë ɓéeɓ di yii baaha *(2.1-14)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke di na haba' Koope ow ɓëyí júɓpé *(2.15-21)*,
- yii leŋke ɗee húmú haba' wa Kootaa ñaam ra *(3.23-25)*,
- yii leŋke séttí kah-kah yi Abraham, wa fa nonu yee límúu gapa'a húmú gap Koope Abraham ra, ti Isaak nen *(4.21-31)*,
- yii leŋke ɗee múclë' wë Kiristaa ñaam ka wa lahuute affi wa ra *(5.1-4)*,
- yii leŋke pesada faha' Ruuh-Peseŋ ra *(5.16-26)*,
- a yii leŋke yee na dama' ɗi fi Pool ra *(6.12-14)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti ngém kep daa na tah Koope haba' ow ɓëyí júɓpé, te ngém kep daa na tah ow pesa' ti di faha' ri Ruuh-Peseŋ nen.

Wodoha

1-2 Ɗon fi ɓëy íllí jaŋi ya Galasi, so' mi Pool, funi koy-yaayya funi wa homu dee ra, fun na woduu ron. So' mi apootar, ndaa ow daa fal so' ri neh. Yéesú-Kiristaa a Baap-Koo fa këlíɗ ɗí ɓúudé rë daa falu so' apootar.

3 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

4 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa yera'te ñíiní nda ri múcël yen bakaaɗɗi yen, sëmlë' yen doolii iñi ɓossa ëldúníi beh, ti di faha' ri Koope, ɗi fi Boffi yen nen.

5 Koope laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Uni Neba, ɗi yínë kut

6 Af so' kúnëhté pak gaawa gaawu ron homi súugëhí Koope ra ! Koope dëekké rën, ñéyíɗté rí mala on ɗon Kiristaa ra, ɗon na anuu ñee uni nebi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa a ?

7 Yee lah ra daa ri bitih kay, laha' ɓëewí daa na múuyɗú ron, na fahuu lofi Uni Nebi Yéesú-Kiristaa,

ndaa Uni Neba yínë kut,
lahay na kay.
8 Wuti ow di fun na mbée
malaakii kola' sun-Koo daa
aya ɗon na waareye ron uni
nebi bokaay a bee waariyu
fun ɗon ɗa raa, Koope alaka
ri !
9 Mi wonte ron ri, te mee
ron rii wonaat ra ee : ow ac
waare ron uni nebi bokaay a
bee húmú gémú ɗon ɗa raa,
Koope alaka ri !

10 Yee won mi ron baa ra,
ɗon habuu biti mi saam tii
ow na a ? Íi, mi saam
tii naam, ndaa mi saama' ri
Koope na ! Ɗon habuu biti
ɓal mi saam neɓa'i ɓëewë ë
? Ë-ë', tii koon mi heneh
súrgíi Kiristaa !

Ɗee hena' Pool apootar ra

11 Koy-yaayyi yeh, mee
ron won ra ee : Uni Neba na
waare mi ron ra, ow neh daa
sak ɗi.
12 So' mi kolaay ri ow na
te ow yëeddëy së' rí, Yéesú-
Kiristaa daa feeñiyoh so',
teeɓ so' ri.

13 Ɗon keluute ɗee húmú
man mi na pokoh mi waali
yëwúɗɗë rë maan ? Ɗon
keluute ɗee húmú mokla'
mi ɓëy íllí jaŋii Koope mokli
misikke ma na maannda'
muuyli wa ra maan ?
14 Moroommi so' yëwúɗ,
caakke na yi mi húmú luk
waa wul yii leŋke waali
yëwúɗɗë, ndah mi húmú
luk waa pokoh ɓaah yi
caacca fap.
15 Ndaa Koope tanisse so'
ɗeef mi límúy, onte so' mal
dëekké së',
16 teeɓpe so' Koohi, nda mi
waare heetti kayya yii leŋke
Koy ki baa na. Teeɓa' ri so'
Koy ka ra nék, so' mi paay
ɗeefiɗ ow meeli yii leŋke
Uni Neba.
17 So' mi paay Yerusalem
ɓal ɗeefri ɓëewë ɗéɓúu sëe
hen apootar ra. So' kay, mi
yíppí koloh koloo mi saañce
Arabi, mi hompe dín fë níi
bee nimila' mi Damaas ra.
18 Hente kíil éeyë filoon fe
mi na anti pay Yerusalem,
yúhí Peer*. Laha' mi dín fë
rë, mi hompe simin ana a ɗi
daaha.
19 Mi olay na apootar kay,
mi ot Saak koy-yaafi Yíkëe
kep daaha.
20 Iña bíní mí ron yee
ra kaah, te Koope mín sëe
seede. Wa fel neh !
21 Filoon fi baaha, mi payte
deyi ginni Sírí a Sílísí,
22 ɗeef ɓëy íllí jaŋi ya
Yúdée mësúy sëe tík íl.
23 Wa keluu ɓúkkí ɓëewë
kep biti ɓëe' në húmú mokil
wa merees ra, ee waare
ngémë në húmú maannda'
rii muuyil ra.
24 Yee pagiɗ so' Koope baa
ra tahte wa na kañu ɗi fi
Koope.

2

Yee tah Pool koloh ra

1 Kíil sabboo a kíil iniil
filoon fi baaha, mi nimilte
Yerusalem funi Barnabaas.

* **1:18 1.18** *Peer* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *Sefaas.* Daa ri tii yíníi Peer.

Na sayu fun dín fë rë, mi
kúrëelëhté Tít ɓal.
2 Koope daa teeɓa' filiɓ
yodaɗ biti mi waɗtee koloh
mi saañ dín fë. Laha' mi na
ra, mi lahte tee'a' funi ɓëewë
lukuu lah un jaŋaa ra kut,
mi teeɓpe wa yee na waare
mi ɓëewë yëwúɗ neh ra di
yii leŋke Uni Neba. Yaaha
ɓéeɓ mi faha' yii wëerté së',
toñeh légéyée ké së' aa' a
woteh sooy teem ɗaaha.
3 Ɗi fi Tít fë ñéerë' a fun
ɗa, ɗi gerek te ri lecaay,
añcaŋ ow cagaay ri biti ɗi
waɗtee lecoh.
4 Kaa'eeh lahte ɓëewí haa-
lute filiɓ fi fun, mbata i
koy-yaay filiɓ ngémë, na ol-
suu ɗee lahuu fun affi fun
di nona nonu fun Yéesú-
Kiristaa na ra, wa na fahuu
biti Kootaa ham fun ñaam.
5 Fun kaa'uute yeɗɗi wa
ɓiiy wa paŋ fun ɗi, nda fun
níiríɗ ɗon kaaf ki Uni Neba,
yin ɓan naa okotoh.

6 Ɓëewë lukuu lah un
jaŋaa ra nék, teeɓa' mi wa
yee na waare mi ra, wa
wonu yih ? (Nagajek, so' mi
yíirëy yee henu wa ra, ndah
ɓëewë ɓéeɓ yínë Koope na.)
Wa fi yaaha, wona' mi níi
wocce ra, wa ɓaatuy yin na.
7 Wa olu biti kay, Koope
daa nah so' waarii heetti
kayya Uni Neba, ti di naha' ri
Peer waare ri yëwúɗɗë nen,
8 ndah Koope daa fal so'
apootar yeñce so' heetti
kayya na ti di fala' ri Peer
yeñce ri yëwúɗɗë në nen.
9 Saak, Peer a Saŋ nék,
wa fa habuu cíppí jaŋaa
ra, olute biti Koope daa
on so' mal déŋéenté së'
légéyí bah. Wa yerute fun
ya', funi Barnabaas, teeɓa'i
biti wa ñéerúuté a fun yii
baaha. Ɗaaha, funi wa ɓéeɓ
kéldúuté biti funi Barnabaas
ay yulee heetti kayya na, wa
fi yaa yuliɗ yëwúɗɗë në.
10 Wa ɗagu fun biti rek fun
ɓanti hal ñëkíɗɗë, te daa ri
yee tík mí nuf so' ra.

Woni Pool af Peer

11 Filoon fi baaha nék,
Peer acce Añcos. Homa' ri
daaha ra, so' mi wonte afa
di fíi ɓëewë, ndah ɗi homay
kaah.
12 Peer a ɓëewë gémú te
wa i heet kay ra daa na
húmú boku ñam. Filoon
fi baaha nék, Saak wolte
yëwúɗɗí gémúté daaha.
Ayuu ɓëewée ké Saak yaaha
ra nék, ɗi daltee hegoh
ɓëewí yín, wocce bok ñam
a wa. Yee tah ra biti ɗi
húmú kaañay yëwúɗɗë
gémú te wonu biti ɓëyí fí
gém Kiristaa na te ɗeefa ri
yëwúɗ neh ra, waɗtee lecu.
13 Yëwúɗɗí kayya filiɓ
ngémë ñéerúuté a Peer
tílëdée ké rí baa bokaay a
yee na won ɗi ra, níi sah wa
kúrëelúuté Barnabaas na.
14 Ola' mi biti wa tílúy
tílëdí ñéerë' a kaaf ki Uni
Neba ra, mi won Peer fíi
ɓëewë ɓéeɓ tih : « Ɗo fi
Peer, fu yëwúɗ ! Te añcaŋ,
fu pesay pesaɗ yëwúɗ de-
neeni, fu pes pesaɗ ɓëewí
yëwúɗ neh, fa na anti gangal
ɓëewí nonu heet kay pes
pesaɗ yëwúɗ ë ? Fu tík yii
baa dih ? »

Gém Kiristaa na daa na tah ow júß

15 Fun fi yeh, yëwúď fun límúu rí límëe, fun nëníh heetti kayya i bakaaroh ra.

16 Di filiß yii baaha, fun yúhúté biti Koope na habeeh ow ßëyí júßpé biti ßëe' ñeya yee won Kootaa ra, ďi haba' ow ßëyí júßpé biti ßëe' gém Yéesú-Kiristaa na. Yii baa daa tah nék fun ßal fun gém Yéesú-Kiristaa na, nda fun mín habuu ßëewí júßúté di yee gémúu fun Yéesú-Kiristaa na ra, ndaa biti fun ñeyuu yee won Kootaa ra neh. Ow ii habuu biti júßpé ndah ñeya na ñee ri yee won Kootaa ra.

17 Yen nék, yen saamun biti yen habuu ßëewí júßúté ndah nona nonu yen Kiristaa na, te ďeef yen bakaaroh ti heetti kayya nen raa, baa daa ri yih ? Baa daa ri biti Kiristaa daa na ßek ow bakaaď aa yih ? Mi yaakaaray ri !

18 Nagajek, ßëyí fí ñeylay yee won Kootaa anti nimil habaat na raa, ďeef ďi teeßa'te biti ďi homay kaah.

19 So' mi beh, Kootaa haba'te so' ßëyí húlté, ďi lahlay sañ-sañ sun fi so', nda mi pes mi ñee yee faha' Koope ra. So' mi daayute a Yéesú-Kiristaa kurwaha.

20 Tígë homa' mi bee ra nék, so' neh daa mi na pes, Kiristaa daa na pes soo na. Pesa na pes mi feey fi bee ra, mi pesa' ri gémë gém mí Koy Koope fa faha' so' níi yera'te ñíiní ndah so' ra.

21 Ďamaay mi kaa'ee mali funi Koope ! Hena biti ñee yee won Kootaa ra daa na tah ow júß rëe, ďeef húlë húl Yéesú-Kiristaa ra ßéeß pëtíh !

3

Kootaa mbée ngémë

1 Ďon fi ßëy Galasi, ďon ñakute af ee ! Daa safaaloh ron ďeeha ? Añcaŋ, ďon wonute níi lante ďee daayuu Yéesú-Kiristaa sun fi kurwaha ra !

2 Tíilí së' yee nay mi ron meele bee ra kep : yi daa tah Ruuhi Koope cép sun fon ? Ďi ñeya ñeyu ron yee won Kootaa ra, mbée gémë gémú ron Uni Neba ra ?

3 Ďon ñakuu af ñagi man ďaa ďíh ? Ďon mínúu dala' doolii Ruuhi Koope ďíh, won ti doolii ron nay tahe mit sëk ?

4 Kon iña ñeyu ďon ďa ßéeß ay míllée holoŋ ďaaha a ? Baa míméh hena' holoŋ ďaaha !

5 Bee Koope onte ron Ruuhi, ďi paŋke i kimtaan leelii ron ra, ďi paga' ri biti ďon ñeyuu yee won Kootaa ra mbée gémë gémú ďon Uni Neba keluu ron ra ?

6 Hélí nuf yee bíníyú sun fi Abraham bee ra : *« Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri ßëyí júßpé. »*✡

7 Kon yúhí bitih, séttí kahkah yi Abraham daa ßëewë gémú rë.

8 Nagajek, maañcee bíníyú Téerëe biti ngémí

✡ **3:6 3.6** Saame Dalaana 15.6

heetti kayya ay tah Koope haba' wa ɓëewí júɓúté. Húmú bíníyú Téerëe biti Koope wonte Abraham uni nebi beh : *« Afu ay tah may barkel heetta feey fa ɓéeɓ. »*✡
9 Kon ɓëewë gémú rë, Koope ay waa barkel a Abraham fa gém teem ɗii na ra.

10 Ɓëewë yaakaaru biti nék ñee yee won Kootaa ra daa nay tahe wa habuu ɓëewí júɓúté rë, ɓëewí yaaha alkuute, ndah bíníyúté Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí dékëey paŋ iña bíníyú téerí Kootaa ɓéeɓ rë, Koope alaka ri. »*✡
11 Lante biti Kootaa taheh ow habuu ɓëyí júɓpé íllí Koope, ndah bíníyúté bitih : *« Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗì habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes. »**
12 Kootaa nék laraay sun ngém. Bíníyú Téerëe biti kay : *« Ɓëyí fí ñee túuyë' yí Kootaa, Kootaa ay on ɓëyí baa pes. »*✡
13 Kon yen ay alkoh koon bee ñeyuy yen Kootaa toŋ ra, ndaa Yéesú-Kiristaa tosse yen bee keruu ri kurwaha alkohte tígí yen ra, ndah bíníyúté Téerëe bitih : *« Ɓëyí fí yéŋké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, ɓëyí baa alkohte. »*✡
14 Ɓaaha, Koope barkelte Abraham, ñéyíɗté rí Yéesú-Kiristaa na kaɗte heetti kayya, nda gémë gémú yen ɗa tah yen liil Ruuha gapa' Koope ra.

Kootaa a yee gapa' Koope ra

15 Koy-yaayyi yeh, yee nay mii ron wone bee ra mi ɓeya' ri pesa homuu yen bee ra : ow pok won raa, ow míméh nís mbée ɓaat yin di mín ɗii hen ɓéeɓ yee pok ɗì ra.
16 Koope nék gap Abraham a ɓëe' non tali ra. Biti Koope gappe Abraham a ɓëewë nonu tali ra neh daa bíníyú Téerëe, man biti ɗì wona' Abraham a ow caak nen. Bíníyú biti tee : *« Abraham a ɓëe' non tali ra »*✡, daa ri biti ɓëe' ɗì yínë, te daa ri Kiristaa.
17 Mi faha' woni yii beh : Koope húmú pok yin, gapa'te biti ay rii paŋ. Kootaa ac kíil tíméer iniil a kíil sabay éeyë (430) filoon fi baaha ra míméh nís yee pok Koope ra níi híilíɗ yee gapa' ri ra.
18 Hena biti yee nay onee Koope ra, Kootaa nay tahe ɗì liilu raa, kon ɗeef yee gapa' Koope ra neh daa tah. Koope ñeya' yee gapa' ri ra kay, teeɓpe Abraham naa'-keeñ.

19 Njiriñ mi Kootaa yi kon ? Ɗi ɓaatu ɓaato, teeɓi ɓëewë iña kaa' Koope ra níi yiin ac sédí Abraham ra, ɗì fa non yee gapuu ra. I malaaka daa

✡ **3:8 3.8** Saame Dalaana 12.3 ✡ **3:10 3.10** Saame Nérsí Kootaa 27.26 * **3:11 3.11** *Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗì habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɓëe' júɓ íllí së' rë, ay pesee ngém*. Saame Habakuk 2.4. ✡ **3:12 3.12** Saame Tali Léwí 18.5 ✡ **3:13 3.13** Saame Nérsí Kootaa 21.23 ✡ **3:16 3.16** Saame Dalaana 12.7

teeɓuu Kootaa ñéyrúté rí ow
na, ɓëe' na léhín.
20 Tígí lahte léhínëh, ɗeef
ow a afi neh daa na. Ndaa na
húmú gap Koope Abraham
ra ɗi saamay léhínëh, ɗi fi
Koope a afi húmú në kut !

Yee tah Kootaa koloh ra

21 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ
nék, baa daa ri biti Kootaa
haa' a yee gapa' Koope ra
aa yih ? Mi yaakaaray ri
! Lah kootii cépírú mín on
ɓëewë pes faraah koon, tígí
daaha ɗi ay tah ow mín júɓ
íllí Koope.
22 Ndaa yee bíníyú Téerëe
rë daa ri biti bakaaɗ nootte
ɓëy ëldúnë ɓéeɓ, nda ɓëewë
gémú rë liil yee gapa' Koope
ra di yee gémúu wë Yéesú-
Kiristaa na ra.
23 Merees, na lahay waali
na won gém Kiristaa na ra,
Kootaa húmú hampe yen
ñaam níi bee teeɓa' yen
Koope waali ngémë rë.
24 Kootaa nék daa na
húmú tík yen waal níi bee
aya' Kiristaa ra, nda yen gém
ɗii na ndín, Koope haba' yen
ɓëewí júɓúté.
25 Bee laha' waali na won
gém Yéesú-Kiristaa bee ra
leegi, Kootaa wocce tígí yen
waal.
26 Leegi ngémí ɗon Yéesú-
Kiristaa na tahte ɗon ɓéeɓ
henute koyyi Koope.
27 Ɗon fa bëtsú ɓéeɓ
Yéesú-Kiristaa na ra, ɗon
henute yínë a ɗi, ɗon
madute a ɗi.
28 Kon leegi, lahay yëwúɗ
a heet kay, lahay ñaam a
ɓëyí daa laha' afi, lahay
yaal a ɓeleɓ, ɗon ɓéeɓ
henute yínë di yee nonuu
ron Yéesú-Kiristaa na ra.
29 Ɗon nonu Yéesú-
Kiristaa na raa kay, ɗeef
ɗon séttí Abraham, te ɗon
ay liil yee gapa' Koope ra.

4

1 Mi won ɗon tee : kúkëyí
laha' lam, ɓani ñaam yínë.
Wuti daa ri lahaa lama ɓéeɓ
rëe,
2 ɗi ay ñee woni ɓëewë
kúrú rí rë a yee alal mi
tíkúté ya' yi wa ra níi wahtaa
ham boffa biti ɗi ay waa naa
liile ra lah.
3 Yen nék yen húmú
kúkëy ti ɗaa nen, yen húmú
ñaammi doole ya ëldúnë.
4 Laha' wahtaa ra nék,
Koope wolte Koohi, ñeya'te
ri ɓeleɓ na ɗi límúté, Kootaa
hampe ri,
5 nda ri sëmlë' ɓëewë
Kootaa ham wa ra, yen ɓal
yen mín hen koyyi Koope.
6 Yee teeɓa' biti ɗon koyyi
ra daa ri biti Koope wolte
Ruuhi Koohi haalte keeññi
yen, te Ruuha ɓéyíɗté uni
sun won tih : « Baap* ! »
7 Ɗon topuu hen ñaam
baaha, ɗon tasu koyyi ! Hém
ɗon koyyi leegi raa kay,
Koope ay ron on yee yefiɗ ɗi
ɓëyí hente koy ɗii na ra.

Yee tíitíɗ Pool ɓëy Galasi na ra

8 Ɗéɓëenë, ɗon húmú yíih
Koope, ɗon húmú i ñaammi
iñi yéŋké biti Koope neh.
9 Bee yúhúu ron Koope
bee ra nék, mbée bee yúhë'

* **4:6 4.6** Bíníyú : *Abbaa, Baap.* Abbaa : Daa ri : Baap di wonadi yëwúɗɗë.

ron Koope bee ra book, ɗon
mínúu nimil doole ya ëldúnë
fí bee lahuy doole, lahuy
njiriñ ra ɗíh ? Ɗon fahuu
nimil ɗon hen ñaammi wa a
?
10 Ɗon ƀekute affon biti
lahte bisi daa lukki lah solo,
céyín fí lukki lah solo a kíilí
lukki lah solo !
11 So' mi tíitté ɗon na :
moga mok mi ɗon na ra
moos ay teye ɗaaha a ?
12 Koy-yaayyi yeh, mi ɗaŋ
ɗon biti ɗon man a so', ti
di feheya' mi níi mi mante a
ɗon nen. Mi yúhté biti ɗon
mësúy sëe paŋ yin misik.
13 Ɗon nérsúuté yee tah
mi waare ron Uni Neba
ɗéƀëenë rë ë ? Jérë húmú
jér mí mi tasse ɗon na ra,
daa tah mi waare ron Uni
Neba !
14 Faan so' húmú neƀay
ron ot níi, ndaa tahay ɗon
kaa' so', tahay ɗon sébítëh
së'. Ɗon lukuu soo ham na
sah kay ti malaakii Koope
nen, mbée ti Yéesú-Kiristaa
nen !
15 Keeññon húmú sos soso
bín fë níi ! Kon yi daa kat
ɗon leegi ? So' mi mín ɗon
seedeyiɗ biti ɗon mín lukut
íllën ɗon yeɗ so' wa bín fë
koon, ɗon paŋ ɗi.
16 Tígë homuu yen bee ra
kep, wona na won mi ron
kaah ra tah mi hen kaa'ohi
ron a ?
17 Lahte ƀëewí fí yúhté biti
ñéerë'í a ɗon kut daa affi
wa ndaa nuffi wa laday. Wa
fahuu biti ɗon taka' a so',
ɗon ñéerë' a wa.
18 Ñéerë' a ow wunte lool
naam, ndaa ɗeefa yaha nufi
wunte te dékë dékë. Bi yen
nék ƀanay teem biti rek mi
hom leeloon.
19 Tuŋki yeh, tígë homa'
mi bee ra kep, mi yéŋké
misik ti ƀelii lowa daa ham
nen. Te may yégé misigi baa
níi lan so' biti ɗon mannuute
a Kiristaa nen.
20 So' dé' mi mín ɗí koon,
mi hen leeloon sorooh mi
lof di nay mii wonee a ron,
ndah yee homuu ron ra
kúnté af so'.

Agaar a Saara

21 Síkíríi së', ɗon fa fahuu
Kootaa ham ron ra ! Ɗon
keluuy yee won kootii bee ra
a ?
22 Bíníyúté biti Abraham
húmú laha' koy ana : koy
ki yínëe bi ƀani ñaami hínú
Agaar, yínëe bi ƀani ƀelee ke
ri hínú Saara te ñaam neh
ra.✡
23 Bee laha' ri a ñaama
ra límúu ti di na límúu koy
ƀéeƀ nen, ndaa bee laha' ri
a ƀelaa ñaam neh ra, Koope
daa húmú gap ri ri.
24 Yee bíníyú baa ra, wa
iñi ana yi mëllúu mëllëe :
ƀeleƀƀi ana ya wa iñi ana
yi poku poko. Yínëe daa ri
bee pok Koope a Mëyíis sun
fi daŋi Sinayii† ra. Agaar
nék mëllúu a ri. Tuŋka
límúu yee poku baa ra ƀéeƀ
i ñaam.
25 Maanam Agaar daa
daŋee ke Sinayii baa di
Arabi. Ɗi mëllúu ƀal a

✡ **4:22 4.22** Saame Dalaana 16.1-16 ; 21.1-7 † **4:24 4.24** *Sinayii* : Daa ri daŋa húmú lap Mëyíis na yeɗ ɗi Koope túuyë' yí sabboo ya ra. Ɗi na wonuu Horep ƀal.

Yerusalem fee woteh ñaam
ra, a koy ki Yerusalem ƀéeƀ.
26 Ndaa Yerusalem fa sun-
Koo ñaam neh ra, daa yaafi
yen.
27 Nagajek, bíníyúté bitih :
« Keeñu sosa
ɗo fi ƀelaa húmú lahay koy
ra !
Ɗéegísé
ɗo fa yéeh misiga hom lah
koy ra,
ɗo fa yaalu hel ro ra,
fay luk ƀelaa yaala yef ri ra
koy. »✡
28 Ɗon nék koy-yaayyi
yeh, ɗon nonu koyya límúu
yee gapa' Koope ra, ti Isaak
nen.
29 Koy ka húmú límú filoon
ti di na límúu koy ƀéeƀ nen
ra, húmú mokla' bee límúu
Ruuhi Koope ra mokloo, te
yii baa laha' ɗaaha woteh.
30 Yi daa bíníyú Téerëe
nék ? Bíníyú yii beh : *« Líké*
ñaami bee a koohi. Koy ka ii
bok lam a koy ka lím ƀelaa
ñaam neh ra. »✡
31 Koy-yaayyi yeh, kon yen
koyyi ƀelii ñaama a ? Ëe-ëe'
! Yen kay, yen yi ƀelaa ñaam
neh ra.

5

Kiristaa daa múcël yen
ñaam ka

1 Koy-yaayyi yeh, Kiristaa
múcëlté yen, nda yen laha'
affi yen. Kon hëbí híin, ɗon
ƀanti nimil ɗon hen ñaam.
2 Síkíríi së' so' mi Pool, mi
won ɗon : ɗon ham biti ɗon
ay lecee lecoo nda Koope
haba' ron ƀëewí júƀúté rëe,
Kiristaa ii ron lahiɗ njiriñ
dalaa.
3 Mee rii wonaat ra ee :
ƀëyí fí ham biti ay lecee
lecoo, waɗti ñeya iña won
Kootaa ƀéeƀ ɗë.
4 Ɓëyí fí faha' biti Koope
haba' ri ƀëyí júƀpé ndah
ñeya na ñee ri yee won
Kootaa ra, ƀëyí baa a Kiris-
taa takuute ; ɗi nonlileh mali
Koope.
5 Yen nék, yen tíkú
yaakaari yen Koope na, nda
ri haba' yen ƀëewí júƀúté
ndah gémë gémú yen ɗii na
ra ; yen sehu yii bah, ñéerë'
a ɗoolii Ruuh-Peseŋ.
6 Ow lecoh lecaay ƀéeƀ,
lahray ƀëyí non Yéesú-
Kiristaa na njiriñ. Yee lah
solo ra daa ri biti yen lah
ngém, ngémë ñee faha'a nay
yen fahee moroommi yen
ɗa, ɗúhíɗ njiriñ.
7 Ɗee daluu ɗon wun ɗa
moos, daa kon nuffon níi
ɗon kaa'uute kelohi kaaf ka
?
8 Nufa ƀeku ron ra kolaay
Koope fa dëek ɗon ɗa !
9 Ɓaha won tih oroh :
« Lëwíirë yutuuɗ fuurilte
mún më ! »
10 Ndaa Yíkëe tahte níi
mi lekohte ron, mi lahte
yaakaari biti yen ii múuyë'.
Ɓëe' jahasa' affon ra nék,
ƀëe' mín ɗíi hen ɗa ƀéeƀ
Koope ay rii daan.
11 Koy-yaayyi yeh, so' mi
bee mi lísëe waare ƀëewë
biti lecoh lahte solo koon, tin
ƀëewë ay soo lissí mokil ɗee
a ? Yaha ɗaaha koon, ɗeef
ow ii soo neeƀa' di yee na

✡ **4:27 4.27** Saame Isayii 54.1 ✡ **4:30 4.30** Saame Dalaana 21.10

waare mi biti Kiristaa húlté
sun fi kurwaha ra !
12 Te ɓëewë në múuyɗú
ɗon ɗa ɓaatuun lecoh wa
saañ fíi níi wa laay yin kay,
wa hénlíh yaal.
13 Ɗon fi koy-yaayyi yeh,
Koope dëek ɗon biti ɗon
laha' affon, ɗon ɓanti henil
ñaam. Ndaa biti ɗon laha'
affon wonay biti ɗon ay pe-
see yee neɓa' ron ɗon fa ow
kut ɗa. Ɗon kay, lah fëhëntíi
hanndal kon, ɗon habranta',
14 ndah uni bee kut daa
ëmbë Kootaa ɓéeɓ : *« Di
fahuu ron affon, lah fëhíi mo-
roommon ɗaaha. »*✡
15 Hena biti ɗon pesuun ti i
raɓ nen, ɗon ɗoɓantee, ɗon
ñamantee hanndal kon raa
nék, ɗon henuy wun ɗon ay
míllée saŋkuyanta' hanndal
kon.

Pesada faha' Ruuh-Peseŋ ra

16 So' mi won ɗon tee :
Pésíi ti di faha' ri Ruuh-
Peseŋ nen. Hen ɗaa raa, ɗon
ii pesa' yee neɓa' ron ɗon fa
ow kut ɗa.
17 Ɓëyí në pesa' yii neɓa'
ri ɗi fa ow kut ɗa, yee
faha' ri ra hom haa'a haa'oo
a yee faha' Ruuh-Peseŋ ra,
te yee faha' Ruuh-Peseŋ ra
hom haa'a haa'oo a yee faha'
ɗi fi ɓëyí baa ra : wa
na ñéeréeh dalaa, wa hom
haa'uu haa'oo, kaa' ron paŋ
yee fahuu ron paŋ ɗa.
18 Ɗon ñeyun yee faha'
Ruuha raa ɓal, ɗeef Kootaa
habilay ron.
19 Ɓëewë ɓéeɓ yúhúté biti
ɓëyí në pesa' yii neɓa' ri ɗi
fa ow kut ɗa, pesa' ɗeh : paŋ
yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ a yii
ɓosi manna ɗah, pesa' yin
ɓos,
20 yúulëh ala a naahaan,
kaa' ow, íñë', eeñnja' ow a
neeɓ misik. Ɗi fahira' afi
kep yin wun, ɗi pesa' ɓek ow
nuf a ɓísë' ow,
21 ɓos-íl, mani, lukusiɗ a
iñi kayyi man ɗah. Mee ron
won ɗa ee ti di húmú wona'
mi ri : ɓëewë në pesuu
ɗaaha ra ii lah woɗ Nguur
ki Koope.
22 Ɓëyí në pesa' yii faha'
Ruuh-Peseŋ nék, Ruuha
paga' iñyee ɗii na : faha'
ow, sos-keeñ, jaamma, múñ,
naa'-keeñ, baah, ɗi mit
lekoh,
23 ɗi sos, ɗi ham afi. Iñi
wunni man ɗah lahay kootii
hampe wa !
24 Ɓëyí nonte Yéesú-
Kiristaa na ɓéeɓ yerisse
pesa' yii neɓa' ri ɗi fa ow kut
ɗa, man biti faha'i pesi neba
húmú homa' ri ra, daayute
sun fi kurwaha nen.
25 Ruuha onte yen pes has,
kon yen pesa' ti di faha' ri
Ruuha nen.
26 Yen ɓanun gaan-
gaanloh, yen ɓanun
haa'anta', yen ɓanun
eeñnjanta'.

6

Yee faha' Kiristaa ra

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa
ñeyu yee neɓa' Ruuh-Peseŋ
ra, ɗon ɗeef ow di koy-
yaayya filiɓ ngémë tooñe
raa, tíkí rí waal ɗon wona' a
ri ndaŋka. Pëgí níi nék ɗon

✡ **5:14 5.14** Saame Tali Léwí 19.18

ɓanti ñee yee paŋ ɗi baa ra
ɓal.
2 Lah hëbírëntíi filiɓ en-
non. Ɗon ay ñeyee yee faha'
Kiristaa ra ɗaaha.
3 Bee ow haba'te afi ow
gaan ɗeefa ɗi tikkiyay yin
ra, ɗi nofa'te afi !
4 Ow fi ow ɓéeɓ olsaa di na
pesa' ri ; ɗi ot biti ri paŋke
yii wunte raa, ɗi yúhíɗ ɗí
afi, te ri ɓan ɗii olsa' yii paŋ
ow kay,
5 ndah ow fi ow ɓéeɓ
waɗti enaa sayi.
6 Ɓëe' na yoon unni Koope
ra, woraa yii wuni laha' ri a
ɓëe' në yëedíɗ ɗí rë.
7 Ngënë nëfíi affon : Koo
tahay biti ow yap ɗi. Yii soh
ow ay lece ri. 8 Ɗi soha pesa'
yee neɓa' ri ɗi fa ow kut ɗa
raa, ɗi ay lece kúl kë. Ndaa
ri soha paŋ yee neɓa' Ruuh-
Peseŋ ra raa, ɗi ay lece pesa
na ɗúméh rë.
9 Yen ɓanuy tídëh paŋ yin
wun ! Yen yeɗɗuuy níi
wahtaa lah raa, yen ay lec.
10 Kon wahtii mínúun ɗí
yen rek, yen pagiɗ ɓëewë
ɓéeɓ yin wun, níi luka' koy-
yaayyi yen filiɓ ngémë.

Pool dama' kurwahi Yéesú

11 Ɗon olute ɗee gúusë'
bínëe rë maan ? Daa mi na
anti hom bíní a ya' so' ɗeh.
12 Ɓëewë në fahuu ɗon
yeñ lecoh ra, wa saamu tii
doŋ pesi beh. Wa kaa'uu biti
kut kurwahi Yéesú-Kiristaa
tah wa moklu.
13 Wa fa na lecuu yaa ra na
lukki ñéyíh yee won Kootaa
ra sah faf ; wa fahuu biti
rek ɗon lecu ndín, wa lah
yii damuun wa biti daa wa
túuyú ron tíinndë'í baa faan-
non.
14 So' nék, may mínée
dama' kurwahi Yéesú-
Kiristaa Yíkëe. Daa ri tah
ëldúnë húlté soo na, so' ɓal
mi húlté ëldúnë në.
15 Ow lecoh lecaay ɓéeɓ,
lahay solo. Yee lah solo ra
daa ri biti ɓëe' lofisoh, hen
mbínéef has.
16 Ɓëewë na tílúu kotti
lofisohi baa ra ɓéeɓ, mi won
wa tee : Koope ona wa
jaammii, teeɓ wa naa'-keeñ,
boolla' goomali ɓëewí* ɓéeɓ
në.
17 Dala'te woteh, ow ɓanay
soo mokil, ndah faan so'
líiffé muuh yi gaañña gaañu
mi ndah Yéesú rë.
18 Koy-yaayyi yeh, Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen líhë rën
mal ! Ɗémíin !

* **6:16 6.16** *goomali ɓëewí* : Di gerek, ɓíníyú ɗeh : *Israyel fi Koope.*

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Efes ra Kúnsëe

Yee ɗaa unna bíní Pool ƀëy ílí jaŋii Efes ra. Unna nék, mín hen wa bíníyúy ƀëy Efes kep, heeyce sah wa bíníyúté i íl jaŋi caak kay di ginna Aasi fa hom Túrkí woteh ra, yi fí yúhté biti Pool pëyíɗté në. Wa fi yaaha ƀéeƀ nék, wa nonu koy-yaayya filiƀ ngémë, ndaa wa hoñci henu ƀëewí yëwúɗ neh. Pool nék, daa húmú yíp jaŋii Efes (Saame Tílëdí apootarra 19.1 níi 20.1). Unni yeh, ɗi bíníyë' wë filiƀ kasaa, bee téyúu rí rë.

Pool wonte yii leŋke iñi wunna ñéyíɗ Koope Kiristaa na ra *(1.6-10)*, te ri wonte biti ƀal Kiristaa daa paa' ƀéeƀ sun *(1.21-22)*. Ɗi wonte biti ƀëewë nonu Kiristaa na ra, yee yëwúɗ a yee yëwúɗ neh ra ƀéeƀ henute yínë, Kiristaa níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki wa ra, jaamma hente ñoy *(2.14-16)*. Ɗi wonte wa biti wa fahanta' hanndal ki wa, wa híin në gíŋ *(3.17 ; 4.2-15)*.

Ɗi mëddë' Kiristaa a ƀëy ílí jaŋaa a iñi éeyë yí yeh :

- Ti jëmmë ow nen : Kiristaa hente afa, yen fi ƀëy ílí jaŋaa henute faana *(1.22)*.
- Ti faam nen : Kiristaa hente cíbë ham faam fa ra, yen fi ƀëy ílí jaŋaa henute faam fa *(2.20-22)*.
- Ti yaal a ƀeleƀi nen : Kiristaa hente yaala, yen fi ƀëy ílí jaŋaa henute ƀelaa *(5.22-32)*.

Ɗi wonte ƀal :

- yii leŋke pes has a pesa' niiñ *(4.17 níi 5.20)*,
- yii leŋke ƀeleƀ yaali na, a yaal ƀeleƀi na *(5.22-33)*,
- yii leŋke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na *(6.1-4)*,
- yii leŋke ñaam kélfíi në, a kélfë ñaami na *(6.5-9)*,
- a yii leŋke di nay haa'uu a Seytaane *(6.10-20)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti yen fi ƀëy ílí jaŋaa ƀéeƀ yen yínë. Ɗi ay yúh biti ƀal ow fi ow yen na ƀéeƀ waɗtee yeɗ moroomi cér.

Wodohi Pool ƀëy Efes

1 Ɗon fi ƀëy Efes*, so' mi Pool, so' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha ra, daa mi na wodoh ɗon fi ƀëewí Koope, ɗon fa pokuu Yéesú-Kiristaa na ra.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Iñi wunna ñéyíɗ Koope Kiristaa na ra

3 Yen símún Koope, ɗi fi boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ! Ɗi barkelte yen a malli míméh ɗúmmë sun-Koo on yen Ruuh-Peseŋ ra ndah nona nonu yen Yéesú-Kiristaa na ra.

* **1:1 1.1** Ɗëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyúy uni beh : *Efes.*

4 Balaa ëldúnë saku, ɗeef
Koope tanisse yen ndah
nona nonu yen Kiristaa
na ra, nda yen hen ɓëewí
ladute te lahuy síkkë fíyí.
Faha'a faha' ri yen ɗa, tahte
5 ɗi maañci ñeya' Yéesú-
Kiristaa na, tanisse yen yen
henute koyyi. Baa daa yee
faha' ri te neɓa' ri neɓoo ɗi
paŋke ri ra.
6 Kon, yen kañun Koope
di ɗee yúukë' mali tiŋ, onte
yen iñi wunna, ñéyíɗté rí
Koy kee ke ri faha' ri níi
faha' ra.
7 Ɗi ñeya' ñif ma yúf ɗi fi
Kiristaa ra, tosse yen, baalte
yen tooññi yen. Ɗaaha, ɗi
teeɓpe yen biti ɗee teem
mali ra yúukké tiŋ,
8 líifíɗté yen mal, onte yen
níi yen lahute nuf, onte yen
yen hereñute.
9 Neɓa' ri neɓoo, ɗi teeɓpe
yen yee maañ ɗii níɓ biti ɗi
ay rii paŋ, ñéyíɗ rí Kiristaa
na ra.
10 Yii baaha nék daa ri beh
: ɗi négírë' iña hom sun-Koo
a yee hom feey fa ra ɓéeɓ,
Kiristaa ílíf wë ɓéeɓ. Yii
baaha, ɗi ay rii lúsɗé túkkíi
ëldúnë.
11-12 Ɗun fi ɓëewë ɗéɓúu
tík yaakaari fun Kiristaa na
ra, nona nonu fun Kiristaa
na ra daa tah Koope yeɗ fun
wodi fun, fun fa ɗi maañ fun
tanis ti di faha' ri ri nen ra.
Hen ɗaaha raa, fun sím ɗee
gaana' ri ra, ɗi fa yii lah a di
mín ɗíi man ɓéeɓ, ɗi ay paŋ
níi yee faha' ri ra míllë' hen
ra.
13 Ɗon ɓal ɗon nonute
Kiristaa na, ndah síkírúu
ron Uni kaaf ka daa Uni
Neba kom ɗon múc ɗë,
ɗon gémúté Kiristaa, Koope
tíinndë'té ron teeɓa'i biti
ɗon yii. Tíinndë'í baaha daa
Ruuh-Peseŋ fa on ɗi ɗon ti di
húmú gapa' ri ri nen ɗa.
14 Te Ruuhi baaha daa yee
habu yen na'-na' níi bín nay
yen múcée faw ra. Kon, yen
símún ɗee gaana' Koope ra !

Yee ɗagiɗ Pool ɓëy Efes ra

15 Yii baa daa tah, kela' mi
biti ɗon gémúté Yéesú-Yíkëe
te ɗon fahuute ɓëewí Koope
ɓéeɓ rë,
16 mi dékë' símí Koope
ndah ɗon, a ɗagiri ron.
17 Mi ɗagira' ron biti
Koope fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen, ɗi fi Boffa líif a ndam ra,
on ɗon nufi nay tahe ɗon ot
di man ɗi fi Koope, te ɗon
yúh rí níi yúh.
18 Ɗi kúnís affon, ɗon yúh
yaakaara on ɗi ɗon dëekë' rí
ron ra, ɗon yúh ɗee gaana'
yee yefiɗ ɗi ɓëewí rë,
19 ɗon yúh ɓal doolaa
lahay teem teeɓa' Koope
habra'i yen fa gémú ɗii na
ra. Doolii bah, Koope teeɓa'
ri kah-kah
20 bee këllë' rí Kiris-
taa ɓúudé, kúɗté rí sun,
tëekíɗté rí hëbísí, hompe
ya'i ñamaa fi ra.
21 Ɗaaha, Kiristaa paa'te
ɓéeɓ sun : mbínéeffë sun
lahu sañ-sañ ra neh, kélfë yí
wë neh, doole ya sun neh,
yii ílíffé ow neh. Daa ri
paa' yii ow na haanoh ɗii
na ɓéeɓ sun, te yii baaha ii
teem jamanaa homu yen bee
ra doŋ, ɗi ac ɗaaha níi kiri fi
kirih.

22 Ahaŋkay, Koope tík iña
ɓéeɓ paa'uute kotti Kiristaa,
ɗi tíkké Kiristaa paa'te wa
ɓéeɓ sun, këllíɗté rí jaŋaa,
ɗi fi Kiristaa hente af jaŋaa.
23 Jaŋaa daa faan Kiristaa.
Yii hom Kiristaa na ɓéeɓ ee
jaŋaa, te yii hom Koope na
ɓéeɓ ee Kiristaa na.

2

Ɓëyí gém Kiristaa pesi ay lofisoh

1 Filoon, ɗon húmú ɓëewí
húlúté íllí Koope ndah
tooññon a bakaaɗɗon.
2 Ɗon húmú dékúu
bakaaɗ, ɗon në mëllúu
pagaɗɗi ɓëy ëldúnë, ɗon na
ñeyu yee faha' buuri yébítëh
yë hom ngilaaw ma te lah un
leegi sun fi ɓëewë në ñéyíh
woni Koope ra.
3 Fun fi yee ɓal, filoon, fun
ɓéeɓ húmú nonu ɓëewí yaa
fun na pesuu yee neɓa' fun
ra : fun ñeyuu yii neɓa' fun
a yii ac nuffi fun. Af yee
húmú homuu fun baa ra, fun
nonute neeɓi Koope ti ɓëewí
kayya nen.
4 Ndaa, ɗee naa'a' Koope
keeñ níi naa' a ɗee faha' ri
yen níi faha' ra,
5 tahte níi yen fa húmú
húlú íllí Koope ndah tooññi
yen yaa ra, ɗi onte yen yen
nonute Kiristaa na, yen nim-
ilute yen na pesu. Ahaŋkay,
Koope onte ron mal ɗon
múcúté.
6 Ɗi këlíɗté yen ɓúudé
ndah nona nonu yen Yéesú-
Kiristaa na ra, tëekíɗté yen
a Yéesú-Kiristaa sun-Koo.
7 Ɗaaha, ɗi ñeya' Yéesú-
Kiristaa na pagiɗte yen yin
wun teeɓi ɓëewë nay aye
fayu ra biti ɗee teem mali ra
yúukké tiŋ.
8 Nagajek, mali Koope daa
tah ɗon múc, ñeya'te gémë
gémú ron ɗii na ra. Yii baa
nék kolaay ɗon na, Koope
daa on ɗon ɗi
9 ndaa ɗon daa légéyú rí
neh. Kon, ow ɓanay naa
damoh !
10 Nagajek, Koope daa
tah yen hen yee henu yen
ɗa. Nona nonu yen Yéesú-
Kiristaa na ra, Koope sakke
yen ɗaaha, nda yen pes
pesi ay ñéerée a pagaɗ
wun faraah. Pagaɗɗi wunni
yaaha nék, Koope maañce
waa waay nda yen ñee na.

Ɓëewë ɓéeɓ yínë Kiristaa na

11 Yëwúɗɗë hom lecuu
lecoo, te yii baa paguu faan
baa kep ra tahte wa húmú
dëekúu ɗon fa yëwúɗ neh ra
« ɓëewë lecuuy ra » neh a ?
Nérsíi yee húmú homuu ɗon
filoon ra :
12 ɗon húmú wuluute
Kiristaa, ɗon bëkdúuy ɓëy
Israyel na, wa fa daa ɓëewí
rë, ɗon húmú nëníh gapa'a
pok Koope hanndal ki wani
ra. Ɗon húmú yíih yaakaar ;
ɗon húmú ëldúnë ndaa ɗon
húmú yíih Koope.
13 Leegi nék, ɗon fa húmú
wuluu Koope yaa ra, ñif
ma yúf Kiristaa ra léɓíɗté
ron Koope na woteh af nona
nonu ron Yéesú-Kiristaa na
ra.
14-15 Yéesú-Kiristaa daa
jaammii yen, ɗi fa ɓeɓ

fun fi yëwúďďë a ďon fa yëwúď neh boolla'te yen ƀéeƀ henute yínë rë. Yera'a yera' ri ñíiní rë, níssé naha' yi kootii Mëyíis a iña túuyë' Kootaa ra. Ďaaha, ďi níssé kaa'anta'a húmú hanndal ki yen ti míir nen ra, ƀeƀpe fun a ďon fa gémú ďii na ra ƀéeƀ, nda yen hen goomal has yínë, jaamma lah.

16 Ďi yera' ñíiní sun fi kurwaha nda yen hen yínë, ďi yugusa' hanndal ki yeni Koope, ngaaranta' ďúm.

17 Ďi ac komi ďon fa húmú wuluu ri a yee húmú leƀuu ri ra Uni Nebi jaammaa.

18 Kiristaa tahte yen fa henu yëwúď mbée yëwúď neh ra ƀéeƀ, yen ay mínée ñeya' Ruuh-Peseŋ na nda yen mín leƀoh Baap-Koo.

19 Yii baa daa tah, ďon fa yëwúď neh ra, ďon henluy doha-ndéem, ďon henluy haneel. Leegi kay, ďon nonu ƀëewí Koope, ďon nonu ƀëy faami.

20 Ďon fi ƀëewí Koope ya ƀéeƀ, ďon madu ti faam fi homu taƀah nen : apootarra a yonente ya henute tígë yípë' faam fa ra, Yéesú-Kiristaa hente la'a ham faam fa ra.

21 Ďi fi Yéesú-Kiristaa daa tah taƀahi faam fa bok ƀéeƀ ñéerë', ƀéyrëh, hen faam fi selate, bi Yíkëe daa laha' ri.

22 Nona nonu ďon Yéesú-Kiristaa na ra, daa tah ďon ƀal ďon non cérrí faam fa taƀahu baa ra, ďon hen tígí Ruuhi Koope dék në.

3

Waarii Pool ƀëewë yëwúď neh ra

1 Yii baa daa tah so' mi Pool, mi na ďaŋ Koope, so' fa légéyë në légéyíď mi Yéesú-Kiristaa, mi na habra' ďon fa yëwúď neh ra tah mi téyú kasu ra.

2 Ďon keluute mala on yen Koope, yeďte so' légéyí yuliď ďon na ra maan ?

3 Koope feeñiyohte so', teeƀpe so' yee húmú níƀ ďí te ow húmú yéeh rí rë te mi wonte ďon na ďee leegi wuti yaha yutuuď.

4 Ďon jaŋi unna bíní mí yee raa, ďon ay ot ďee yúhë' mi yee húmú níƀ Koope baa, ñéyíďté rí Yéesú-Kiristaa na ra.

5 Yii bah, Koope húmú teeƀay ri ƀëy jamanu yee filoon níi lante. Ndaa woteh, ďi ñeete Ruuh-Peseŋ na, teeƀpe ri apootarri sela yi a yonente yi.

6 Te yee húmú yíih ƀëewë baa ra, daa ri bitih : ñeya ñeyu ƀëewë yëwúď neh ra Uni Neba nonute Yéesú-Kiristaa na ra, tahte níi yee nay fun liile fun fi yëwúďďë rë, wa fi yaaha ay liile yii baaha. Wani yëwúďďë henute yínë, wa bokute yee gapa' Koope ra.

7 Koope onte so' mal mi na légéyíď ďí, mi na waare ƀëewë Uni Neba te ri paga' ri a doolii.

8 So' nék, daa mi lukki ñak solo di ƀëewí, ndaa daa mi onu mi waare ƀëewë yëwúď neh ra yii leŋke alal ma míméh ďúm te kola' Kiristaa na ra.

9 Mi onute ɓal mi teeɓ
ɓëewë níi lan ɗee nay pagee
Koope fa daa sak ɓéeɓ rë,
yee húmú níɓ ɗí te ow húmú
yéeh rí ɗappe ri nufi bín fë
níinén rë.
10 Hen ɗaa raa, mbínéeffë
sun lahu sañ-sañ ra a kélfë
yí wë ay ot ɓëy ílí jaŋaa a
ɗee laha' Koope nuf níi lah
ra.
11 Koope ñeya'te Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen na paŋke
iñyaaha ti di húmú níɓë' rí
rí bín fë ɗeef ëldúnë sakuy
doom ra nen.
12 Nona nonu yen Yéesú-
Kiristaa na ndah gémë
gémú yen ɗii na ra, tahte
yen mín caŋ fíi Koope wahtii
neɓa' ri yen te yen sídíih në
dara.
13 Yii baa daa tah, mi
na ɗaŋ ɗon biti ɗon ɓanti
yeɗɗoh af coono fa dey mi
ndah ɗon ɗa. Coono fi baa
daa nay tahe ɗon lah ndam.

Ɗagiri Pool ɓëewë gémú rë

14 Baa daa tah mi yek fíi
Baap-Koo,
15 ɗi fa njobooda sun a
feey ɓéeɓ baapuu ri ra,
16 mi na ɗaŋ ri biti
di ndami gaani, ɗi ñeya'
Ruuh-Peseŋ on ɗon doole
keeññon.
17 Koope ona ron Kiristaa
dék keeññon ndah ngémën,
ɗon fahanta' hanndal kon,
ɗon yípëh në gíŋ ti tal kilik
nen.
18 Hen ɗaa raa, ɗon mín
yúh biti ɗee faha' Kiristaa
ow ra luk yii mín ɗíi hen
ɓéeɓ gaan, ɗon ɗeefiɗ na
ɓëewí Koope yi kayya ɓéeɓ.
19 Ahaŋkay, ɗon ay yéŋ
biti ɗee faha' Kiristaa ow ra
yúukké af ow. Hen ɗaa raa,
di mita' Koope sëk, ɗon ay
mitee ɗaaha.
20 Koope mín ñeya' doolaa
na paŋ yin gaan yen na ra,
níi yii ɗaŋ yen ɗi mbée yii
hom nuffi yen ɓéeɓ ɗi paŋ
yii luk baaha.
21 Kon Koope laha ndam
ndah ɓëy ílí jaŋaa a Yéesú-
Kiristaa ! Ɗi laha ndam dee
níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

4

Ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ yínë

1 So' fa téyú kasu ndah
Yíkëe rë, mi ɗaŋ ɗon biti
ɗon pes pesadi ñéerë' a yee
dëek ɗon Koope ra,
2 ɗon dékë' cépírí affon
faraah, ɗon sos, ɗon mín
múñ. Lah múñëlëntíi han-
ndal kon ñéerë' a fahanta'.
3 Ruuh-Peseŋ boolla'te ɗon
ɗon henute yínë. Kon, pëgí
ɓéeɓ ɗon pesa' jaamma han-
ndal kon ɗon ham na.
4 Jaŋaa fa daa faan Kiris-
taa ra, ɗi yínë kut. Ruuh-
Peseŋ, ɗi yínë kut. Ti ɗaaha
nen ɓal, yaakaara dëek ɗon
Koope ra yínë kut.
5 Yíkëe, ɗi yínë kut, ngémë
yínë kut, bëtsë bëtsú ɗon ɗa
yínë kut.
6 Koope, ɗi yínë kut te daa
ri boffi ɓëewë ɓéeɓ, daa ri
paa' yen ɓéeɓ sun, daa ri na
ñeya' yen na ɓéeɓ page iñi,
te ɗi ee yen na ɓéeɓ.
7 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ,
ow fi ow ɓéeɓ a yee on ɗi
Kiristaa ra.
8 Yii baa daa tah bíníyúté
Téerëe bitih :

« Na lap ri sun ɗa,
ɗi kúrëelëhté kaa'oh yi hampe wa ñaam,
ɗi wora'te ƀëewë iñi wunte.
»✡

9 Te iti fi ɗi lappe daa yi sah ? Iti fa daa ri biti balaa ɗi na lap ɗi ɗéƀpí cép cépë níi gin ƀëewë húlú rë*.

10 Te ƀëe' cép rë daa ri ƀal ƀëe' lap paa'te ƀéeƀ sun, nda líif ëldúnë ƀéeƀ rë.

11 Ɗi fi Kiristaa daa on yen iñi wunni yeh : lahte ƀëewí onute wa hen apootar, yee yonente, yee ƀëewí ay waariye Uni Neba, yee yi ay kúré ƀëewí Koope a yi ay yëeddée yii leŋke ngémë.

12 Ɓëewí yaa Kiristaa daa on wa ƀëy ílí jaŋaa yëeddí wë, nda wa fi ƀëy ílí jaŋaa mín légéyíɗ Koope, wa ƀaat jaŋaa fa daa faan Kiristaa ra.

13 Ɗaaha, ngémí yen ƀéeƀ ay míllë' bok hen yínë, yen bok yen yúh Koy Koope, yen hen ƀëewí maanute pagaɗ, yen mit sëk ti Kiristaa nen kep.

14 Ɗaaha, yen ii madil ti kúkëy nen yen jaayee ti gaali mboowaanna kísí fë na jaay ri hatinna ƀéeƀ nen. Ow ii ac soɗ yen nuf ƀos kúrëelëh yen, jaaye yen hatinna ƀéeƀ ti ngilaaw nen, ow ii yen nofiil a fel misik.

15 Yen kay, yen pesuun wonanta' kaah hanndal ki yen ñéerë' a fahanta' ndín, yen hen ƀëewí maanute iña ƀéeƀ ti Kiristaa fa daa af jaŋaa ra nen.

16 Ɗi fi Kiristaa daa mëgínë' yen ƀéeƀ, yen henute yínë ti di mëgínë' cérrë faan ow ra nen. Cér fí cér ƀéeƀ paŋ yee waɗ ɗi raa, ƀëe' oore saye. Ti ɗaaha nen, ow fi ow yen na ƀéeƀ paŋ yee waɗ ɗi raa, yen fahantee jaŋaa ƀaatee.

Pes has

17 Kon, mi na cagoh ɗon di tii Yíkëe, mi na won ɗon ee bitih, ɗon ƀanti pesiil ti di na pesuu ƀëewë nëníh ƀëewí Koope ra. Iña na níƀú wë rë lahay njiriñ.

18 Wa kaa'uute kúnsí keeññi wa daa tah wa yíih Koope. Yii baa daa tah wa lahuy af te wa nëníh pesa kola' Koope na ra.

19 Wa yíihlíh yii wunte a yii wuneh te wa paguu yii neƀ wa rek. Yii ƀosi ac nuffi wa ƀéeƀ wa paŋ. Wa na míníh nëe ham affi wa.

20 Ɗon nék, iña yëeddú ɗon Kiristaa na ra, bokaay a pesadi bah.

21 Iña keluu ɗon a yee yëeddú ron sun fi Yéesú rë ñéerë'té a kaaf ka hom ɗii na ra neh a ?

22 Daa ri biti ɗon warutee hel pesadee ke ron filoon, ɗon koloh pesadi kíildë húmú homuu ɗon ɗa, ndah fah pes-neƀ húmú nofa'te ron níi ɗon húmú yahute yahañ.

23 Oladon waɗtee lofisoh,

24 ɗon yíssëh mbínéef has, bi Koope daa sak ɗi ti di man ɗi fi Koope nen, nda ɗon pes

---

✡ **4:8 4.8** Saame Kañaa ya 68.19

* **4:9 4.9** *ɗi ɗéƀpí cép cépë níi gin ƀëewë húlú rë* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *ɗi ɗéƀpí cép cépë níi feey fa.*

pesa júƀ te lan ra, bee kaah
daa na koma' ri ra.
25 Kon nék, fel ƀanay kellu
ƀúkkën. Ow fi ow ƀéeƀ
wona moroomi yii lahte íl,
ndah yen ƀéeƀ yen henute
yínë.
26 Keeññon haay, lah hëbí
affon toñeh ɗon bakaaɗ te
keeññon lah yëellëe balaa
na' haal.
27 Ngënë ëní Seytaane haal
peson !
28 Ɓëyí húmú loha' lohoo,
lah haba ya'i, ɗi yuliɗ légéy,
njiriñoh opa'i. Hen ɗaa raa
sah, ɗi ay mín dímlë' ƀëyí
lahay.
29 Won ƀos waruy keluu
ƀúkkën ! Lah wëní wonni
lahte njiriñ, yi ay ƀaat mo-
roommon, wun ƀëewë në
síkírúu ron ra na.
30 Koope onte ron Ruuh-
Peseŋ hente tíinndëe ɗon na
teeƀi ɗon biti bis ay lah,
Koope tos ron. Kon, ngënë
pëgí yii ay misik Ruuhi bah.
31 Ɓëeñnjíi yii hente ham
neeƀ, yooƀ haayloh, haayla'
faan, coow misik, sola' a ƀosi
mín ɗíi hen,
32 ɗon baah hanndal kon,
ɗon naa'anta' keeñ, ɗon
baalanta' ti di ñeya' Koope
Kiristaa na baalte ron ɗa.

5

Pesa' niiñ

1 Ɓon fi koyya faha' Koope
níi faha' yee ra, pëgí ƀéeƀ
níi ɗon ñee kotti,
2 ɗon faha' ow ti di faha'
Kiristaa ow nen. Kiristaa
faha' yen fahoo níi ɗi yera'te
ñíiní ndah yen ti hawiɗ nen,
ti sarahi heeñi baa neƀa'te
Koope ra nen.
3 Ɓon ƀëewí Koope, kon
yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ a
yii ƀosi manna ɗah, a ƀos-íl
waruy keluu ɗon na.
4 Ti ɗaaha nen ƀal, wonaɗ
búgëlëm, woni lahay af a
lúk a hégílë' wonaɗ ƀos
waruy keluu ɗon na. Ɓon
kay, lah wëní yii ay símúu
Koope.
5 Yúhí biti ƀëewë në pesuu
paŋ yii tappe njaaliyoh ƀéeƀ
a yii ƀosi manna ɗah, a ƀos-
íl rë íi mëssí non nguur ki
Kiristaa a Koope. Nagajek,
ƀos-íl a yúulëh ala yínë kep.
6 Ow ƀanay ron nofa' a
wonni lahay njiriñ, ndah
mani pagaɗɗi yaa daa na
tah Koope kéeníɗ neeƀi sun
fi ƀëewë në ñéyíh woni ra.
7 Kon ngënë ñéeríi a ƀëewí
yah.
8 Filoon, ɗon húmú nonu
ƀëy ñúusë naam, ndaa leegi
nona nonu ron Yíkëe në rë
tahte ɗon nonu ƀëy niiña.
Kon, pési pesadi ƀëewë
nonu niiña ra
9 ndah niiña daa na kúɗ
baah, júƀ a kaah.
10 Pëgí ƀéeƀ níi ɗon
yúhsë' iña neƀa' Yíkëe rë.
11 Iña na pagu ƀëewë nonu
ñúusë rë lahay njiriñ, ngënë
ƀékí affon na. Ɓon kay, lah
wëní wë sun níi ƀëewë keloh
wa !
12 Yen na sëpírúu won iña
na pagu ƀëewë aa na, wa
ɗapee ra.
13 Añcaŋ, yen fa nonu ƀëy
niiña ra, yen won wa sun
ɗaa, wa ay olu niiña ngëey,
14 te yii olu niiña ƀéeƀ ay
yíssëh niiñ. Baa daa tah

wonute bitih :
« Ɗo fa na nee' ra, yúunée !
Ɗo fa fanoh ɓúudé rë, kolee,
Kiristaa ay roo hawaan ! »
15 Kon lah yúhí ɗee nay
ron pesee ra : ngënë héní
ɓëewí lahuy af. Héní ɓëewí
ñaañute.
16 Wahtii lahuun ɗon ílí
paguun ɗon ɗi ɓéeɓ, lah
séedéyírí Yéesú-Kiristaa
di wonaɗɗon a pagaɗɗon,
ndah jamanu ya homu yen
yee ra, ɓëewë caakutee paŋ
ɓos lool.
17 Kon ngënë héní ɓëewí
lahuy af, yúhí yee na seh
Yíkëe ɗon na ra.
18 Ngënë hëní níi ɗon píi
faannon, ndah han lukus
raa, ɓeka' ow saata. Ɗon
kay, héní ɓëewí líifúté a
Ruuh-Peseŋ,
19 ɗon tojanta' a yeekaa
yi ay kañuu Koope yi mín
wëe hen ɓéeɓ, a yeekaa yi
kola' Ruuh-Peseŋ na. Ɓéyí
keeññon ɓéeɓ ɗon yeek ɗon
kañ Yíkëe.
20 Lah símí Baap-Koo
faraah di tii Yéesú-Kiristaa
Yíkíi yen di iña ɓéeɓ.

Yaal a ɓeleɓi

21 Lah ënëntíi cér filiɓ fon
ndah cérë onu ron Kiristaa
ra.
22 Ɗon fi ɓeleɓɓa, lah ëní
yaallon cér ti di onuu ron
Yíkëe cér nen
23 ndah nagajek, yaal daa
kélfíi ɓeleɓi ti di hena'
Kiristaa kélfíi jaŋaa nen,
maanam af jaŋaa. Kiristaa
daa Sëmlëhí ɓëy ílí jaŋaa fa
daa faani ra.
24 Di onuu ɓëy ílí jaŋaa
Kiristaa cér, ɓeleɓɓa waɗti
onuun yaalli wa cér ɗaaha
di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ.
25 Ɗon fi yaalla, fëhíi
ɓeleɓɓon ti di faha' Kiristaa
yen fi ɓëy ílí jaŋaa nen. Ɗi
yera'te ñíiní ndah yen,
26 nda yen hen ɓëewí, ɗi
ladilte yen a muluɓ a Uni.
27 Ɗi faha' biti yen fi ɓëy
ílí jaŋaa yen neɓ yeel biti
ri cëgíɗ yen fíyí, yen lan,
faanni yen hen peseŋ, yen
hen ɓëewí ladute te lahuy
síkkë.
28 Kon, yaalla fahuun
ɓeleɓɓi wa ti di fahuu wa
fi yaalla faanni wa ra nen.
Ɓëyí faha' ɓeleɓi ɗeef ɗi
faha' afi,
29 ndah mësëy lah ɓëyí
kaa'a'te faani. Faan kay,
yefaluu yefaloo, tooppituu ti
di na pagira' ri Kiristaa yen
fi ɓëy ílí jaŋii ra nen
30 ndah yen daa cérrí
faani. Bíníyúté filiɓ Téerëe
bitih :
31 *« Yii baa daa tah ow yaal
ay ɓísëh a boffi a yaafi, pokoh
ɓeleɓi na, wa hen yínë. »*✡
32 Yii ow húmú yéeh rí te
lahte solo daa filiɓ woni bah
te ri won sun fi Kiristaa a
jaŋaa.
33 Wona won sun fi yen ɓal
: yaal fi yaal ɓéeɓ fahaa
ɓeleɓi ti di faha' ri afi nen,
ɓeleɓ fi ɓeleɓ ɓéeɓ on yaali
cér.

6

Yee waɗ koy ra

1 Ɗon fi koyya, lah ñéyí
woni baappon a yaayyon,

✡ **5:31 5.31** Saame Dalaana 2.24

ndah ɗon nonu Yíkëe në. Baa daa yee wun ɗa.

2 Bíníyúté bitih : *« Lah tëeppítii baappon a yaayyon. »* Di filiƀ túuyë' yë ƀéeƀ, baa daa túuyë'ë ɗéƀpí ñéerë' a gapa' won bitih :

3 *« nda ɗon lah sos-keeñ, ɗon maañ pes sun fi feey fa. »*✡

4 Ɗon fi baappa, ngënë hëeyílí keeññi koyyon. Lah kërí wë ɗon tík wë waal, ɗon yúun wë yee faha' Yíkëe rë.

Ñaam a yíkíi

5 Ɗon fi ñaamma, lah ñéyí woni kélfë yée ké ron feey fi beh, ɗon on wa cér níi mit sëk, ɗon paga' ri a keeñi lante, ti biti ɗon ñeyu woni Kiristaa nen.

6 Ngënë pëgíi rí íllí wë kut, ɗon saame biti wa laas ɗon. Lah pëgíi rí ti súrgë Kiristaa na nen, ɗon ƀeƀ keeññon ƀéeƀ ɗon paŋ ri ti di faha' ri Koope.

7 Yii yaa ɗon waa pagiɗ ƀéeƀ, pëgíi rí a keeñi neƀpe ti biti ɗon légéyírú Yíkëe nen, ndaa biti ɗon légéyírú ow neh.

8 Ɗon yúhúté biti yii wuni légéy ow ƀéeƀ, Yíkëe ay ri rii yíníl : ñaam neh, ƀëyí laha' afi neh.

9 Ɗon fa ñaamma homu ya' yon ɗa nék, ɗee waɗ waa madun ɗon na ra, lah mëdí ɗaaha waa na kep, ɗon ƀan waa mokle. Ɗon yúhúté biti ɗoni wa daa boku Kélfëe yínë, bee hom sun-Koo te téydë' ƀëewë ƀéeƀ tígë yínë rë.

Di nay haa'uu a Seytaane

10 Yee nay mi ron míllée won ɗa daa ri beh : Sëemíi doole pokoha nay ron pokee Yíkëe në rë, ndah ɗi gaante doole níi gaan.

11 Ɓéyí iña on ɗon Koope yee ra ƀéeƀ, wa hen ganaay ɗon na, nda ɗon ham híin, ɗon ƀanti keen fíirí Seytaane.

12 Yen haa'uuy a ow, yen haa'uu a mbínéeffí ƀossa ngilaaw ma, yee lahu doole ra, kélfë yë, a yee lahu sañ-sañ sun fi ëldúnë fë hom ñúusë rë.

13 Kon, hëbí iña on ɗon Koope ra híin, wa hen ganaay ɗon na. Hen ɗaa raa, wahtii misikaa ri ƀéeƀ, ɗon ay mín hen gíŋ, ɗon paŋ yee waɗ ɗa níi lús, ɗon caŋ cot.

14 Kon cëgí cot ɗon waay ti soldaar nen ! Koope onte ron ɗon henute ƀëewí wonuu kaah, te won kaah mada' biti fu pokoh geñuu níi tas saañ nen ; ɗi onte ron ɗon henute ƀëewí júƀúté te ƀëyí júƀpé man ƀëyí ƀekoh búuƀ túl nen ;

15 ɗi onte ron ɗon caŋ waarii Uni Nebi jaammaa ti di na ƀekuu ron ñafaɗ kotton nen ;

16 ɗi onte ron ɗon ham ngémë ti di na haba' soldaar wa'i tiiŋ ki ya'i faraah nen. Hen ɗaa raa, ɗi ay ron sëmlë' koy kassa na ñah kíi nay ron yeese Seytaane ra.

17 Koope onte ron ɗon múc mújí man baane haa'aa nen ɗon na, ɗi onte ron ɗon ham Unna ɗúhë' Koope na, yeɗ

✡ **6:3 6.3** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.12 ; Nérsí Kootaa 5.16

ɗon Ruuh-Peseŋ ɗa ti jépíl nen.
18 Di mín ɗíi man ƀéeƀ, faraah lah ñéyíi Ruuh-Peseŋ na, ɗon ɗage Koope, ɗon wone ri sohle yon. Lah hëfí te ɗon pokoh faraah ɗon ɗagire ƀëewí Koope ƀéeƀ.
19 Lah ɗëgírí së' ƀal, nda Koope teeƀ so' ɗee nay mii waareyee iña ow húmú yéeh wë Uni Neba ra te mi neeheh na dara, ndah
20 wola wol so' ri waarii Uni Neba ra, daa tah mi téyú kasu ɗeh. Kon, ɗëgírí së' mi waare ri te mi neeheh na dara ti di wara' so' ri nen.

Unna míllë' won Pool ƀëy Efes ra

21 Koy-yaafi yen Tísík, bee fahuu yen níi faha' te pokoh légéyírí Yíkëe rë ay ron won yii homa' mi ƀéeƀ, nda ɗon yúh iña na paŋ mi ra ƀéeƀ.
22 Daa mi paŋ ɗi pëtíh mi yeñce ri ɗon na nda ri teeƀ ɗon yee homuu fun ɗa, ɗi yëellíɗ keeññon.
23 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe onun koy-yaayya filiƀ ngémë wa lah jaamma, wa faha' ow, wa lah ngém !
24 Baap-Koo líhë ƀëewë fahuu Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen faha'i míméh ɗúm ɗë ƀéeƀ mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Fílíp ra Kúnsëe

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tílëdí apootarra 16.11-40). Paya' ri daaha ra, ɗi cëgíɗté goomali ƀëewí haalute ngémë.

I kíil filoon fi baaha, Pool hom kasu bíníté ƀëy ílí jaŋii Fílíp unni neƀpe keloh, na sím wë di iña kéyrúu wë Epaforodit ɗii na onute ri wa, bee homa' ri coono ra *(4.18)*. Ɗi wonte ƀëy Fílíp ƀal biti wa ham ngémë híin, wa mínë' hanndal ki wa, wa cépíɗ affi wa te wa mada' a Yéesú-Kiristaa *(2.1-5)*. Ɗi ƀaattee waa toñ ƀal nda wa ham Kiristaa na híin, wa ƀanti síkírëh ƀëewí ƀossa, wa fa lukuu foŋko lecoh ra *(3.2)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke sosi keeña laha' ri ƀëewí Kiristaa na ra di Fílíp *(1.3-4)*,
- a yii leŋke iñi afi, teeƀa'te na biti nona non ɗi Yéesú-Kiristaa na ra tahte ɗi neehay dara *(3.4-9)*.

Unna bíní Pool yee ra lahte ƀëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ ɗa ».

Ɓëyí fí jaŋi téerii bee ƀéeƀ ay ot biti ow fi ow yen na ƀéeƀ waɗti yípë íllí Kiristaa na, ɗi híin në gíŋ.

Wodohi Pool ƀëy Fílíp

1 Ɗon fi ƀëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéesú-Kiristaa, fun na woduu ɗon ƀéeƀ, ɗon fa nonu ƀëewí Koope ndah Yéesú-Kiristaa ra, ɗoni njíittën a ƀëewë na habruu wa ra.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagiɗ Pool ƀëy Fílíp rë

3 Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' ɗon na ƀéeƀ, mi sím Koope.
4 Kolaa mi ɗagiri ron faraah, mi paga' ri a sos-keeñ.
5 Mi símpé Koope di yee ƀekuu ɗon ya' yon waarii Uni Neba ra, dala'te bee li-iluu ɗon ɗi níi a woteh ra.
6 Wëerté së' biti di dala' Koope légéyí wunee ke ri baa ɗon na, ɗi ay rii lúsɗée ɗaaha níi yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa ra.
7 Faha'a faha' mi ron ƀéeƀ baa ra waɗ waro, ndah mi ƀek ɗon ƀeko keeñ so'. Na-gajek, na húmú waare mi Uni Neba mi na won biti ɗi kaah níi a bee homa' mi kasu bee ra ƀéeƀ, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri.
8 Koope yúhté biti mi faha'te ɗon ƀéeƀ, te faha'i baa mi kola' ri Yéesú-Kiristaa na.
9 Mi yahti ɗaŋ raa, mi ɗaga' biti ɗon ƀaatti fa-hantee ɗon saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a ƀaatti yúhsë' a ƀíssë' yii lante,
10 nda ɗon mín yúhsë' yee gén ɗë. Hen ɗaaha raa,

ɗon ay lan, ɗon lëhíh dara
yii wonun sun fon yiin nay
nimile Kiristaa ra.
11 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa ay
tah níi ɗon júɓ níi júɓ. Hen
ɗaa raa, ɓëewë ay njooɓ
Koope, kañ ɗi.

Kiristaa daa pesa

12 Koy-yaayyi yeh, mi
faha' ɗon yúh bitih, nagajek
téjë téyú mí kasu ra non yee
ɓaatti yeñ Uni Neba fíi rë.
13 Leegi, ɓëewë ɓéeɓ, yee
faam buur a yee ílíyyí kayya
ɓéeɓ yúhúté biti légéyírí
Yéesú-Kiristaa daa tah mi
ɓeku kasu.
14 I ow caak di koy-yaayya
filiɓ ngémë oluu wa mi
téyúté rë, wa ɓaatuutee
yaakaar Yíkëe në, na kaañu
waarii Unni Koope te nee-
huy na dara.
15 Lahte ɓëewí awu waa
na, nagajek iñaan a haa'i
so' daa tah wa na waariyu
Kiristaa, ndaa lahte na yi
haaluu na a nufi lante.
16 Ɓëewí yaaha paguu ri
a keeñi naa'te, ndah wa
yúhúté biti wona na won mi
biti Uni Neba kaah ra daa
tah mi téyú kasu ɗeh.
17 Ɓëewí kayya haa'i so'
daa tah wa na waariyu Kiris-
taa ra nék, nuffi wa laday.
Wa habuu biti wa mínú ɓaat
súfúñ fí së' kasu.
18 Eɓoh ! Yee tah wa
koloh ra, yaha kaah waa
na yaha paɗɗah ɓéeɓ, Kiris-
taa waariyute rek, keeñ so'
sosse, te ay lukee sos na.
Ahaŋkay, keeñ so' ay lukee
sos na,
19 ndah mi yúh yúhë biti
mújí së' nay naa míllée
af ɗaŋŋi ron a habra'a
na habra' so' Ruuhi Yéesú-
Kiristaa ra.
20 Mi olay yii tah so' mi
sopoh di yee na seh mi,
mi tíkké yaakaari so' na ra.
Dalaani so' níi a yee tas fíi
rë kay, may pok fídí së' mi
teeɓee gaanaa ki Kiristaa, mi
pesa peso mbée mi húlë húlë
ɓéeɓ,
21 ndah mi haba' biti Kiris-
taa daa pesa, te kúl kë ay soo
ɓaate ɓaato.
22 Ndaa hena biti ɓaatohi
so' pes ay kúɗ njiriñ raa,
tanis ay soo kofeel.
23 Iñi ana yi bokuuy daa
na tíl af so' : mi koloh pesi
bee mi saañ ɗeefiɗ Yéesú-
Kiristaa koon daa génël së'
fap ;
24 ndaa mi tas pesa daa
lukki lah solo ɗon na.
25 So' nék, wëerté së' biti
may tas mi pes, mi hom a
ɗon ɓéeɓ mi habra' ron ɗon
gëergëerlëh, ɗon lah sos-
keeñ filiɓ ngémën.
26 Ɗaaha, mi nimil mi hom
hëbíssën ɗëe, ɗon ɓaatti lah
sos-keeñ di yee nonuu ron
Yéesú-Kiristaa na ra.
27 Mi nah ron yii beh :
Pésíi pesi ñéerë' Uni Nebi
Yéesú-Kiristaa rek. Hen
ɗaaha raa, mi ac yérën
mi aay ɓéeɓ, may keloh
biti ɗon habute híin henute
yínë, ɗon bokute nuf te ɗon
ñéerúuté haa'ri yii leŋke
ngémë tíkëh sun fi Uni Neba
ra.
28 Ɓëewë na haa'uu ron
ra ɓanuy ɗon tíitíɗ, baa
daa nay waa teeɓe biti wa
leɓuute alkoh, te ɗon ho-
mute kotti múc. Yii baa kola'
Koope na,

29 ndah ɗi onte ron ɗon
gémúté Yéesú-Kiristaa na,
teyay bah ɗon mokute af ɗi.
30 Yee na húmú haa' mi
ɗon na olu ri, te ɗon keluute
biti mi lís ɗíi haa' ra, ɗon ee
rii haa'uu ra leegi.

2

Kiristaa cépíɗté afi, hente ow

1 Koy-yaayyi yeh, nona
nonu ron Kiristaa na ra onay
ron doole a ? Faha'a faha'
ri ron ɗa ɓeddaay ron a ?
Nona nonu ron Ruuha na
ra tahay ɗon henute yínë ë
? Ɗon pokuuy hanndal kon
ɗon naa'antuute keeñ a ?
2 Kon sësdí keeñ so' níi
hen dotooy di iñyeneeni :
ɗon bok ɗon fahanta', ɗon
bok keeñ yínë, ɗon bok nuf
yínë.
3 Yii yaa ɗon paŋ ɓéeɓ,
ngënë hëe'í ow, ngënë sëemí
tii, cépírí affon rek ɗon
haba' biti ɓëewí kayya luku
ron gaan.
4 Ngënë díiɗdí affon kep,
lah hélí nuf ɓëewí kayya na.
5 Lah pésíi filiɓ fon ti di
na pesuu ɓëewí nonu Yéesú-
Kiristaa na nen :
6 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa,
ɗi fa bín fë níi a ɗeh,
yii hom Koope na ɓéeɓ ee ɗii
na ra,
ɓani Koope daa teyu naam,
ndaa ri tíkëy rí afi.
7 Ɗi kay cépíɗ afi cépírë iña
ɓéeɓ
yíssëhté súrgë
hente ow.
Ɗi hente ow hompe filiɓ fi
ɓëewë,
habuute biti ɗi ow.
8 Ɗi cépíɗté afi
ñeete iña nahu ri ra
níi ri húlté në sah faf,
níi rí húlté sun kurwah.
9 Yii baa daa tah Koope ɓéyíɗ
ɗí,
ɗí këllëh ɓéeɓ,
yeɗte ri tii lukki gaan di tii
ya
10 níi tii Yéesú tah mbínéeffë
ɓéeɓ :
yín sun-Koo,
yee feey fa,
yee fëgërëh fí feey fa ɓéeɓ
yek,
11 wa ɓéeɓ bok kañe Baap-
Koo
wone biti Yéesú-Kiristaa
daa Yíkëe.

Ɓëyí gémpé Yéesú

12 Koy-yaayyi yee faha' mi
níi faha' ra, húmú homa'
mi filiɓ fon ɗa, yii wonu
ron, ɗon mësúu ríi paŋ pago.
Lah lúkíi ríi paŋ leegi bee
homay mi na ra. Yii yaa ɗon
paŋ ɓéeɓ, lah cépírí affon
ɗon boolla' na a neeh Koope.
Pésíi biti ɗon múcúté kaah,
13 ndah Koope ñéerë'té a
ron, te ɗi onte ron níi ɗon
faha' paŋ yee ñéerë' a yii
wuna neɓa' ri raa, ɗon paŋ
ri.
14 Yii yaa ron paŋ ɓéeɓ,
ngënë cëpítíi, ngënë íñíi,
15 nda ɗon lëhíh yii wonun
sun fon, ɗon lan ces, ɗon
hen ɓëewí Koope, yi lahuy
síkkë di filiɓ ɓëy jamanii
beh, yee ɓosu níi ɓos ëldúnë
rë. Ɗon waɗti niiñun niiño
leelii wa ti di na niiña' hulla
sun-Koo nen,
16 ɗon fa na komu wa fi
ɓëewë ɓosu yaa ra Unna na
ona' pes ɗa. Hen ɗaaha raa,
ɗon ay tah mi mín damoh
yiin nay aye Yéesú-Kiristaa

ra. Bín fë rëe, may yúh biti
múkëmí së' a mogi so' ɓéeɓ
pëtíh neh.
17 Bi ngémën man sarah
nen Koope na, mín hen ñif
mi so' waɗti keen ti hana
nay ɓaaddee sarahi baa ra
nen. Lahaa ɗaaha raa,
keeñ so' ay naa sos ɗeefiɗ
keeññon ɓéeɓ.
18 Ti ɗaaha nen, keeññon
sosa ɓal ɗeefiɗ keeñ so'.

Timoote a Epaforodit

19 Hém neɓa' Yéesú-Yíkëe
moos, mi lahte yaakaar biti
leŋ mi wola' ron Timoote,
nda mi keloh yee homuu ron
ɗa raa, so' mi bee af so' took.
20 Ɗi fi baa kut daa bok
a so' nuf, nufa ɓéeɓ homa'
ɗon na.
21 Ɓëewí kayya, iñi affi wa
daa tah wa koloh ndée iñi
Yéesú-Kiristaa neh.
22 Ɗon ollute affon sah iña
na paŋ Timoote te dékë' në
rë : ɗi yera'te afi hompe soo
na waarii Uni Neba ti di na
habra' koy boffi nen.
23 Kon, mi yúhé yii lante
so' téjë téyú mí bee ra raa
rek, may ron rii yíppí wola'.
24 Wëerté së' biti Yíkëe ay
soo on so' mi beh, mi ac
yérën, te ii maañ.
25 Mi otte biti mi waɗtee
ron nimiliɗ koy-yaafi yen
Epaforodit, bee hom na
légéy a so' fun bokute haa'a
ra, ɗi fa ɗon húmú yeju ri
habra'i so' ra.
26 Ɗi namute ron ɓéeɓ
nék te nufa ɓéeɓ ee ɗon
na, ndah ɗi yúhté biti ɗon
keluute jérí.
27 Ɗi húmú jérté níi
leɓohte húl sah, ndaa Koope
yérémpé rí, yérémpé së' na
ɓal nda mi ɓanti lah yii
misik so' lool.
28 Tígë homa' mi bee ra,
mi ot biti kep mi yíp ɗon ɗii
wola' nda keeññon sos biti
ɗon ot ɗi ndín, af so' féeh.
29 Lah téertíyíi rí a sos-
keeñ ndah ɗi koy-yaay filiɓ
ngémë. Lah fëŋkëyí ɓëewë
madu ɗaaha ra,
30 ndah ɗi húmú talla' ñak
ñíiní af légéyérí Kiristaa :
ɗi húmú tahte ñagi ñíiní,
hompe hëbís së' na habra'
so' habra'i ɗon míndíh së' rí.

3

Ɓëyí bih daa júɓ fíi Koo ?

1 Kon koy-yaayyi yeh,
keeññon sosa nona nonu
ron Yíkëe në rë. Mi ñeyaat
unna húmú bíní mí ron ra
ñogoleh so', te daa nay géné
ɗon na sah.
2 Lah mëytíi ɓëewí ɓossa,
wa fi ɓuh yi ɓossi yah, wa fa
lukuu foŋko lecoh, na wonu
biti lec bo' faan daa na tah
ow múc ɗë !
3 Yen kay yen daa lecuu
lecohi kah-kah fa, yen
fa yéŋké biti yen yahti
jaamiyoh Koope raa, yen
ñee'uu ri Ruuhi, te yen
damuu Yéesú-Kiristaa ra.
Yen tíkúy yaakaari yen
pagaɗ ow.
4 Añcaŋ, so' mi mín tík
yaakaari so' pagaɗɗee ke ow
yaa koon, ndah iñyaa ɓéeɓ
ow lukay so' naa ñee :
5 So' mi lecu bee nimila'
bisa límú mí rë, mi koy ki
Israyel tígí-tígí, mi non tali
Beŋsame, mi ébrë koceec.
Mi húmú ñeya' yee won

kootiiyëwúɗɗë rë toŋ ti di na paga' ri fariseŋ ɓéeɓ nen,
6 te mi húmú lukusiɗ lukusiro níi mi tassi mokla' ɓëy ílí jaŋaa mokloo. Ɗee na pesuu pesi júɓë naha' Kootaa ra, ow míméh so' naa won dara.
7 Iñyaa húmú haba' mi biti ɓaat so' ɓaato ra nék, leegi Kiristaa tahte mi haba' wa iñi ëyíl së' ëylë.
8 Te iña ɓéeɓ, mi haba' wa paɗɗah biti mi cëldë' wë a yee dara míméh rí daɓ bee ra, daa ri : yúh Yéesú-Kiristaa Yíkíi së', ɗi fa tah mi yeris yii na kom so' yin merees ra ɓéeɓ. Mi haba' yaa ɓéeɓ púukëré, nda mi lah Kiristaa,
9 mi non ɗii na leŋ. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah mi júɓ. Gémë gém mí Kiristaa na ra kay daa tah mi júɓ, te júbí baa kola' Koope na te tíkëh ngém.
10 Yee hom af so' ra ɓéeɓ, ɗi yúhí Yéesú-Kiristaa a doolaa këlíɗ ɗí ɓúudé rë, mi ñee misikka ñee ri ra níi mí húl ti ɗi nen,
11 ñéerë' a yaakaari biti mi koloh ɓúudé so' ɓal.
12 Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi liilte ri mbée mi lahte tígë na saañ mi ra, ndaa mi ee múkë filoon yii baa ra ndah Yéesú-Kiristaa saampe so' níi otte so'.
13 Koy-yaayyi yeh, mi ɓekay af so' biti mi liilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee tíl mí filoon ɗa mi halte wa ; mi ɓéɓírëetté te mi tassi yuliɗ daɓaadi yee fíi.
14 Ɗaaha, mi tassi yuliɗ fíi ciɗ nda mi liil yee na seh so' sun ɗa. Koope ñeya' Yéesú-Kiristaa na dëekké së', nda mi liil yii baaha.
15 Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémë rë, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi ɗon oluuy ri ɗaaha raa, Koope ay ron rii poysiiɗ níi lan affon.
16 Di mín ɗíi man ɓéeɓ, yen ham waala habu yen níi a ɗee ra, yen saañ fíi.
17 Koy-yaayyi yeh, mëdíi a so' ɗon yeel ɓëewë në ñeyu kotti fun, homuu fun filiɓ fon ɗa.
18 Mi húmú dékë' woni ron ri te mee ron rii wonaat ɗa ee a keeñi líiffé bitih : caakke ɓëewí fí yúhté biti wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri ɗaaha, ndah húlë húl rí kurwaha ra safay wa.
19 Wa ay míllée saŋku. Wa gémú loo yi wa te tígë warun waa sopoh koon ɗa, wa gaan-gaanluu tígí daaha te pesi wa ɓéeɓ wa téyírúté rí iñi ëldúnë.
20 Yen nék, yen ɓëewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehuu yen cébí Sëmlëhí yen Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë.
21 Bín fë rëe, ɗi ay ɓeɓ faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wë níi mada' faanee ke ri líif a ndam ra. Ɗi ay rii pagee a doolaa tah ɗi paa' iña ɓéeɓ sun ɗa.

4

1 Koy-yaayya faha' mi níi faha' yee ra, Koope kep daa yúh ɗee faha' mi ron tíkëet íl rë ! Ɗon daa sësɗú keeñ

so', ɗon daa baanii ndami so'. Hëbí yee habuu ron Yíkëe në rë híin !

Líkínnë míllë' Pool ra

2 Ɗo fi Ewodi a ɗo fi Sentise, mi ɗaŋ ɗon biti ɗon bok nuf nona nonu ron Yíkëe në rë.

3 Ɗo fa yen na ñéerúu légéy bee ra nék, ɗo fa tídëey dara ra, lah ɓeddee ɓeleɓɓi yeh. Wa habruute so' habra'i mitte waarii Uni Neba, a Kelma ɓal a ɓëewí kayya, yee tii yi wa ín téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë.

4 Lëhí sos-keeñ Yíkëe në faraah di yee nonuu ron ɗii na ra ; mantee ɓal lëhí sos-keeñ !

5 Ɓëewë ɓéeɓ yúhún biti ɗon ɓëewí sosute. Nimili Yíkëe wullilay.

6 Ngënë sídíi yin ! Di mín ɗii man ɓéeɓ, ɗëgí Koope ɗon won ɗi sohle yon. Ɗon yahti ɗaŋ raa, lah símí rí.

7 Hen ɗaaha raa, jaammee ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yéesú-Kiristaa na ra, ay níiɗ keeññon a níɓɓën.

8 Leegi mi won ɗon tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júɓpé, yii lante íllí Koope, yii wunte a yii mit laas. Yii baahte mbée yii mit sím ɓéeɓ, nuffon homa na.

9 Iña ɓeyu ron soo na mi yëedíɗté ron wa ra ɓéeɓ, lah pëgí wë : yee won mi ron a yee olu ron mi na paŋ wa ra. Ɗon hena' ri ɗaaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

Símí Pool a ɓëy Fílíp

10 Yíkëe tahte keeñ so' sosse siiɓ ndah ɗon hellaatute nuf soo na ɗon hílípúté së'. Mi yúhté biti nuffon húmú tasse hílíbí së' lool ndaa ɗon lahuy ílí paguun ɗon ɗi.

11 Mi homay woni biti mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa' yii laha' mi, mi doyloh wa.

12 Mi lah mbée mi ñak ɓéeɓ, keeñ so' sos. Mi hereñce pesa' yii laha' mi a tígí mín míi hom a yii mín sëe ɗeef ílíy, ɗeefa mi lah mbée mi ñak, loo so' may mbée mi yaaɓ ɓéeɓ, ndah mi yoonte ri.

13 So' mi mín paŋ ɓéeɓ af doolaa on so' Yéesú-Kiristaa ra.

14 Di filiɓ fi baaha, ɗon pagute yii ette bee bokuu ron a so' coono fi so' ɗon habruute so' ra.

15 Ɗon fi ɓëy Fílíp, ɗon yúhúté biti kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu dal waarii Uni Neba ra, lahay ílí janii habra'te so' sohle yi so' henay ɓëy ílí janii ron.

16 Homa' mi Tesalonik ra, ɗon kéyrúuté së' iña sohla' mi ra, te ri teyay waal yínë.

17 So' mi homay saam biti mi habruu dé' ! Mi ham af so' biti kay Koope ɓaat ɗon mal di iña pagiru so' ɗon ɗa.

18 Tígë homa' mi bee ra kep, mi lahte yii sohla' mi ɓéeɓ níi lukusse sah aya' Epaforodit kompe so' iña yeru so' ɗon ɗa. Mi ñakay dara. Wa man sarahi heeñi baa neɓa'te Koope te ri tahte ri ra nen.

19 Koope fa na jaamiyoh
mi te dara wooñeh ri ra ay
ron on yii sohla' ɗon ɓéeɓ,
ñeya' wa Yéesú-Kiristaa na.
20 Koope laha ndam, ɗi fi
Boffi yen laha ndam dee níi
kiri fi kirih ! Démíin !

Takohi Pool a ɓëy Fílíp

21 Wëddí së' ɓëewë nonu
Yéesú-Kiristaa na ra, wa fi
ɓëewí Koope yi yah. Koy-
yaayya funi wa homu dee ra
na woduu ɗon.
22 Ɓëewí Yéesú yë homu
dee ɓéeɓ rë ɓal, níi luka' yee
na légéyú faam buur ra, na
woduu ron.
23 Yéesú-Kiristaa Yíkëe
líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool ƀëy Kolos ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool ƀëy ílí jaŋii Kolos ra. Kolos nék, ɗi gin di ginna hom Aasi fa na wonuu Túrkí woteh ra. Wëerëy biti nék Pool pëyíɗté në. Epafaraas fa non ƀëewë ƀani wa na húmú ñéerúu légéy rë daa cëgíɗ jaŋaa daaha *(1.7)*. Ɗi fi Epafaraas, ɗi ƀëy Kolos *(4.12)*. Pool hom kasaa, Epafaraas acce teeƀi ri biti lahte ƀëewí na nofuu ƀëy ílí jaŋii Kolos na yëeddú wë yii bokaay Uni Nebi Yéesú-Kiristaa, na dupinu wa ƀaah yi wa. Wa húmú wonuu wa jaamiyoh malaaka, kaddee wa ñam ñamma aana a han hanna aana *(2.16-21)*. Bi ɗeef Pool húmú kasaa míméh pay ƀëy Kolos na, ɗi yeeltee waa bíní unni yeh.

Filiƀ unna, ɗi símpé Koope paay, na an waa won biti Kiristaa daa paa' ƀéeƀ sun : malaaka ya neh, kélfë yí wë neh *(1.15-16)*. Ɗi wonte wa ƀal biti wa moytoh affi wa, wa ham Uni Neba liilu wa ra híin. Ɗi wonte biti wa koluute pesadi kíildë húmú homuu wa ra, wa henute mbínéef has Kiristaa na *(3.5-10)*. Ɗi wonte wa biti ƀal Kiristaa daa af jaŋaa, jaŋaa hente faani te daa ri kélfíi ƀëy ílí jaŋaa *(2.19)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke coono fa dey ri waarii Uni Neba ra *(1.24-25)*,
- yii leŋke ƀeleƀ yaali na, a yaal ƀeleƀi na *(3.18-19)*,
- yii leŋke koy boffi a yaafi na, a baap koohi na *(3.20-21)*,
- a yii leŋke ñaam kélfíi në, a kélfë ñaami na *(3.22 níi 4.1)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay yúh biti ƀëyí fí non Kiristaa na hom laha' pes has.

Wodohi Pool ƀëy Kolos

1-2 Ɗon fi ƀëewí Koope ya homu Kolos ra, ɗon fi koy-yaayyee ke so' pokuu Kiristaa na ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ron. So' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Timoote koy-yaafi yen na wodoh ron ƀal. Baap-Koo líhë rën mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagiɗ Pool ƀëy Kolos ra

3 Fun na símú Koope faraah, ɗi fi Boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen, biti fun ɗagire ron

4 ndah fun keluute biti ɗon gémúté Yéesú-Kiristaa te ɗon fahuute ƀëewí Koope ƀéeƀ.

5 Gémë gémú ron Yéesú-Kiristaa a faha'a fahuu ron ƀëewí Koope ƀaa ra tíkëh sun fi yee yaakaaru ron, Koope yefiɗte ron ri sun-Koo ra. Yee yaakaaru ron baa ra nék, ɗon yúhúu rí bee liiluu ron Uni Neba daa Kaaf ka ra.

6 Uni Nebi ƀaa hasla'te ëldúnë ƀéeƀ ɗúhíɗté njiriñ,

te ri man ɗaa nen ginon
dala'te bisa keluu ron ban fi
mali Koope, ɗon yúhúté ɗee
man mali baa kah-kah ra.
7 Epafaraas, koojee ke fun
te bok a fun légéy baa ra daa
yëedíɗ ɗon baaha. Ɗi súrgíi
Yéesú-Kiristaa, bi pokohte
ɗii na. Daa ri homiɗ fun ɗon
na
8 te ri wonte fun ɗee
fahuu ron ɓëewí Koope
ndah Ruuh-Peseŋ ra.
9 Yii baa daa tah, keluu fun
yii baa níi a ɗeh, fun ɗékúu
ɗagiri ron te fun ɗaguu biti
Koope on ɗon, ɗon ñaañ níi
tígí teem ñaañ, ɗon lah nuf
níi tígí teem lah nuf, yi kola'
Ruuh-Peseŋ na, nda ɗon yúh
níi lan yee faha' Koope ra.
10 Hen ɗaa raa, ɗon pes
pesada faha' ri ra, ɗon ñee
yii neɓa' Yíkëe ɓéeɓ : ɗon
ɗúhíɗ njiriñ ɗon page yii
hente wun ɓéeɓ, ɗon ɓaatee
yúh Koope ɗon saye.
11-12 Ɗon ay ɓedduu di yii
mín ɗii hen ɓéeɓ a doolii
ndami Koope níi ɗon mín
múñ, ɗon ham híin di iña
ɓéeɓ. Hen ɗaa raa, ɗon sím
Baap-Koo a sos-keeñ, ɗi fa
tah ɗon mín non iñi wunna
yefiɗ ɗi ɓëewí filiɓ niiña ra.
13 Ɗi ɗúhíɗté yen ñúusë
fúulté yen ya' Seytaane,
kúɗté yen filiɓ nguur ki Koy
kee ke ri faha' ri níi faha' ra.
14 Ɗi ñeya' Koy ki baa
na tosse yen, baalte yen
bakaaɗɗi yen.

Kiristaa daa paa' ɓëewë ɓéeɓ sun

15 Koy ki baa daa netli ɗi fi
Koope fa ow mësëy tík íl rë.
Daa ri mëssí hen,
daa ri paa' iña saku ra ɓéeɓ
sun.
16 Koope ñeya' ɗii na sakke
iña ɓéeɓ,
yee sun-Koo neh,
yee feey fa neh,
yee ow na tík wë íl rë neh,
yee ow míméh wëe tík íl rë
neh,
nguurra neh,
yii ílíffé ow neh,
mbínéeffë sun lahu sañ-sañ
ra neh,
kélfë yí wë neh.
Koope ñeya' ɗii na sakke iña
ɓéeɓ,
te iña ɓéeɓ homiɗ ɗi.
17 Daa ri ɗéɓ iña ɓéeɓ,
daa ri tah iña ɓéeɓ caŋ.
18 Daa ri afa, jaŋaa hente
faana,
daa ri dalaana,
daa ri ɓëe' ɗéɓpí koloh
ɓúudé te húllëy ta' ra,
nda ri hen ɓëe' këllëh ɓéeɓ
rë.
19 Neɓa' Koope neɓoo, yii
hom ɗii na ɓéeɓ
hompe Koohi na.
20 Koope ñeya' ñif ma yúf
Koohi sun fi kurwaha
ra,
yugusa'te hanndal ki ɓani
iña sak ɗi ra ɓéeɓ :
yee sun-Koo neh,
yee feey fa neh,
jaamma lahte hanndal ki
ɓani wa.
21 Ɗon fi ɓëy Kolos, filoon,
ɗon húmú wuluute Koope.
Ɗon húmú kaa'oh yi Koope
ndah níɓ ɓos a pagaɗ ɓos,
22 ndaa leegi Koope
ñeya'te húlë húl Koohi ra, ɗi
fi Koy ka bo' fi faani ñee mok
ra, yugusa'te hanndal ki ɗon
a ɗi. Hen ɗaa raa, yiin nay
ron cëgírú fíi ɗi fi Koope ra,

ɗeefa ɗon hen ɓëewí ladute, ɗon lëhíh síkkë, ɗon lëhíh yii wonun sun fon. 23 Baa nék, waɗti ɗeefa ɗon ham ngémë híin, ɗi yípëh gíŋ filiɓ fon, ɗon ɓanti wuloh yaakaara gapuu filiɓ Uni Neba keluu ron ra. Uni Nebi baa waariyute ëldúnë ɓéeɓ te so' mi Pool, mi waariya' ri.

Yee tah Pool koloh ra

24 Tígë homa' mi bee ra nék, keeñ so' sosse coono fa dey mi af ɗon ra. Nagajek, bo' fi faan so' deyce coono nda mi mitsiɗ yee tas coono fa dey Kiristaa ndah faanee ke ri daa ɓëy ílí jaŋaa ra.

25 So' mi homiɗ jaŋaa ti di naha' so' Koope paŋi nen bitih : mi waare ron Un Koope níi mit sëk.

26 Uni baa daa yee húmú níɓ ɗí te ow húmú yéeh rí rë. Ɗi húmú maañcee rii ɗap ɓëy jamanu yee filoon, ndaa leegi ɗi teeɓpe ri ɓëewí.

27 Ɗi húmú faha' teeɓi wa biti yee húmú níɓ ɗí te ow húmú yéeh rí baa ra gaante gaani yúukké tiŋ te ay njiriñ ɓëewë yëwúɗ neh ra ɓéeɓ. Yii baaha daa ri beh : Kiristaa ee filiɓ fon, baa daa teeɓa' biti ɗon ay non ndami Koope.

28 Fun fi yee nék, fun waariyu ɓëewë ɓéeɓ Kiristaa fi baaha. Fun líkínúu ow fi ow ɓéeɓ, fun yëedíɗ wë a nufa on fun Koope ra ɓéeɓ, nda wa fa nonu Yéesú-Kiristaa na ra ɓéeɓ maan ngémë.

29 Yii baa daa tah mi na légéy, mi na paŋ ɓéeɓ a doolaa kola' Kiristaa na paŋ yin gaan soo na ra.

2

1 Ɗon fi ɓëy Kolos, mi faha' biti ɗon yúh ɗee misika' légéyë në légéyíɗ mi ɗoni ɓëy Lawodise a ɓëewí caakki kayyi mësúy sëe tík íl rë.

2 Yaaha ɓéeɓ faha'i biti ɗon lah doole, ɗon fahanta' hanndal kon ndín ɗon hen yínë, te ɗon lah nuf níi lah. Hen ɗaa raa, ɗon yúh yee húmú níɓ Koope te ow húmú yéeh rí rë, ɗon ham na híin ndín, Koope líh rën mal. Yii baaha nék, daa Kiristaa a faanaŋ fi,

3 ɗi fa ñaañ a lah nuf teem ɗii na, te daa wa alal ma ɗapoh ɗii na ra.

4 Ɗon ot mi won yii baa nda ow ɓan ron nofa' ndah neɓ ɓúk.

5 Yúhí biti mi wulohte ron, ndaa keeñ so' ɓéeɓ ee ron na te sosse tílëdën a ɗee gémúu ron Kiristaa, ɗon habute na híin ɗë.

Pesa' ti ɓëyí non Kiristaa na nen

6 Ɗon tahuy biti Yéesú-Kiristaa daa Yíkíi ron woo ? Kon pésíi biti ɗon nonu ɗii na,

7 ɗon hen na gíŋ, peson maane saye, ngémë yëeddú ron ra ɓaatee híin, te ɗon sím Koope níi tígí teem sím.

8 Ɓëlíi affon toñeh ow nofa' ron a won neɓ, yi nuf ow kep daa na níɓ wë te kaah íníh waa na ra. Wa wonni kolaay Kiristaa na, wa

tíkëh sun ɓaah ow a sun fi
doole ya ëldúnë.
9 Ngënë síkíríi wonni yah,
ndah ɗi fi Kiristaa fa ac
hente ow ra, yii hom Koope
na ɓéeɓ ee ɗii na,
10 te ɗon fi yah, ɗon
maanute kek ti Kiristaa nen,
ɗi fa paa' ɓéeɓ sun ɗa :
mbínéeffë sun lahu sañ-sañ
ra neh, kélfë yí wë neh.
11 Nona nonu ron Kiris-
taa na ra tahte ɗon lecuute
lecohi henay lec bo' faan kut,
ɗon lecuu lecoha ya' ow pa-
gay ri ra. Ɗon lecuu lecoha
kola' Kiristaa na, nís nufa na
ɓek ron bakaaɗ ɗa.
12 Nagajek, bëtsë bëtsú
ɗon ɗa daa ri biti ɗon húlúté
a Kiristaa ɗon hacute a ri,
ɗon këllúté ɓúudé ɓal a ri
ndah gémë gémú ron doolaa
këllë' rí Koope ɓúudé rë.
13 Filoon, ɗon húmú ɓëewí
húlúté íllí Koope ndah
tooññon a di biti ɗon húmú
lecuuy, ndaa leegi ɗi onte
ron ɗon nonute Kiristaa na,
ɗon nimilute ɗon na pesu, ɗi
baalte yen tooññi yen ɓéeɓ.
14 Filoon, yen húmú
daanute ndah bakaaɗɗi
yen, ndaa ɗi ɓeɓpe téerëe
húmú bíníyú bakaaɗɗi yen
ɗa, daayce ri kurwaha a
Kiristaa, baa lússé dah.
15 Ɗaaha, ɗi kéeníɗté
nguur ki mbínéeffë sun lahu
sañ-sañ ra a kélfë yí wë,
ñéyíɗté wë fíi ɓëewë ɓéeɓ,
na fas wa ti ɓëewí habu
ñaam nen, ndah ndama
laha' Kiristaa ra.
16 Kon, ow ɓanay ron heef
di iña na ñamu ron mbée
yee na hanu ron ra. Ow
ɓanay ron heef ɓal di tíkëyë
tíkúy ron bissi Feetti gaanna
a feedi púlëení céyín fë a
bisa na hílsúu yëwúɗɗë af-
fon ɗa.
17 Yaa ɓéeɓ húmú teeɓa'
yee nay lahe ra ; te yee
lah te daa kah-kah fa ra, ɗi
Kiristaa.
18 Ngënë yéɗɗí ɓëewë na
hawsuu faanni wa cépíré
affi wa te ɗeefa laheh keeññi
wa ra heef ron, wa fi yaa
na jaamiyuu malaaka ya ra
! Wa lukuu foŋko iña na olu
wa filiɓ heey ɗa. Wa níɓúu
iñi ëldúnë kep, te níɓɓée
ké wë yaa ɓeka' wa gaan-
gaanloh pëtíh.
19 Wa pokuuy Kiristaa na,
ɗi fa hen af jaŋaa, jaŋaa
hente faani ra. Añcaŋ, Kiris-
taa daa mëgínë' ɓëy ílí jaŋaa
ɓéeɓ wa henute yínë ti di
mëgínë' pukki cérrë faan ow
ɓéeɓ henute yínë nen, na
pesil wa, wa na ooɗ na saañ
ti di paga' ri Koope nen.
20 Ɗon húlúté a Kiris-
taa ɗon takuute a doole ya
ëldúnë rëe kay, kon yi tah
ɗon na pesuu ti ɓëewí lísúu
non ɓëy ëldúnë nen ? Yi tah
ɗon na tahu ɓaah yi won biti
21 ɗon ɓanti ham yii
man naŋam ya' yon, ɗon
ɓanti ñam yii man naŋam,
mbée ɗon ɓanti leɓ yii man
naŋam ?
22 Iñyaa ɓéeɓ won sun fi
iñi yéŋké biti ɓëewë woce
waa na rek ɗúmpé. Te ɓaah
yi yaaha ow kep daa sak wa,
yëeddë'té wë.
23 Iña poku wa yaa ra
húmú habuu yii sampee
ñaañ naam, ndah wa won

sun fi di nay jaamiyee ow
Koope, di nay cépírée ow afi,
a di nay rii hawsee faani.
Ndaa fu olsoh níi olsoh raa,
wa lahay njiriñ dalaa ndah
wa míméh habra' ow níi ɓëe'
ham afi fah pes-neɓ.

3

1 Ɗon këllúté ɓúudé a
Kiristaa raa kay, kon sëemí
iñi ín sun-Koo fa hom Kiris-
taa, tookke hëbís Koope,
hompe ya'i ñamaa fi ra.
2 Tíkí nuffon iñin sun-Koo
ɗon ɓanti tík nuffon iñi feey
fa,
3 ndah ɗon ñeyute kúl kë
a Kiristaa, te pesi hasa lahu
ron a ri ra ín ɗapohte Koope
na ra.
4 Kiristaa daa pesi baaha
te yiin nay rii feeñiyee ra,
ɗon ɓal, ɗon ay feeñiyoh a
ri, ɗon bok ndami.

Pesadi kíildë a pesadi hasa

5 Hëcí nuŋ ɗon soɗ na
yii hente iñi ëldúnë ɗon na,
maanam yii tappe njaaliyoh
ɓéeɓ a yii ɓosi manna ɗah,
dohaan pëtíh, fah pes-neɓ a
ɓos-íl, ndah ɓos-íl a yúulëh
ala yínë kep.
6 Mani iñyaa daa na tah
Koope kéeníɗ neeɓi sun fi
ɓëewë në ñéyíh woni ra.
7 Ɗon húmú pesuu ɗaaha
filoon na húmú ñéerúu ron
a ɓëewë në ñéyíh wonni yaa
ra.
8 Leegi nék, súugíi iñyee
ɓéeɓ : haayla' faan, yooɓ
haayloh, ɓos, sola' a wonaɗ
búgëlëm.
9 Ngënë wënëntíi won
fel hanndal kon, ndah ɗon
koluute pesadi kíildë húmú
homuu ron ra,
10 ɗon henute mbínéef
has. Koope daa on ɗon ɗi,
nda ɗon ɓaatti hen mbínéef
has ɗon saye ɗon mannee a
ri. Ɗon ay lukee yúhë' Koope
ɗaaha.
11 Kon leegi, lahlay biti
yee yëwúɗ yee yëwúɗ neh,
lahlay biti yee lecuute yee
lecuuy, lahlay biti yee doha-
ndéemmí yúunúuté yee yi
yúunúuy, lahlay biti yee
ñaam yee daa lahuu affi wa.
Yee lah ra daa ri bitih :
Kiristaa daa ɓéeɓ te daa ri
ɓëewë në ɓéeɓ.
12 Koope tanisse ron nda
ron non ɓëewí te ri faha'te
ron raa kay, kon pésíi naa'-
keeñ a baah, ɗon cépíɗ af-
fon, ɗon sos, ɗon mín múñ.
13 Lah múñëlëntíi hanndal
kon ; ow lah yii misik ɗi
moroomi na raa, lah baala
ri. Lah bëelëntíi hanndal
kon ti di baala' ron Yíkëe
nen.
14 Di filiɓ yaa ɓéeɓ nék,
lah fëhëntíi. Baa daa luk naa
lah solo, te daa ri nay tahe
ɗon hen yínë ɗon híin në
gíŋ.
15 Jaammaa kola' Kiristaa
na ra kúnsë keeññon ɓedda'
níɓɓën, ndah Koope dëek
rën pesa'i jaammii baaha
hanndal kon, ɗon hen yínë.
Lah dékíi símí Koope faraah.
16 Un Kiristaa dékë ɗon
na a maanaa laha' ri ra
ɓéeɓ : ɗon yëeddëntë',
ɗon líkínëntë' hanndal kon
a nufa lahuu ron ra ɓéeɓ,
ɗon yeek Koope. Ɓéyí
keeññon ɓéeɓ ɗon sím rí,
ɗon yeekiɗ ɗi yeekaa yi ay
kañuu Koope yi mín wëe

hen ɓéeɓ, a yeekaa yi kola'
Ruuh-Peseŋ na.
17 Yii paŋ ɗon ɓéeɓ, yaha
yii ay wonu wono mbée yii
ay pagu pago ɓéeɓ, pëgíi rí
tii Yéesú-Yíkëe, ɗon ñeya'
ɗii na ɗon sím Baap-Koo.

Di waɗti pesuun ɓëewí Kiristaa hanndal ki wa

18 Don fi ɓeleɓba, lah ëní
yaallon cér ! Baa
daa waɗ ɗon fa nonu
Yíkëe në rë.
19 Don fi yaalla, fëhíi
ɓeleɓbon, ɗon ɓanti
haayloh sun fi wa !
20 Don fi koyya, lah ñéyí
woni baappon a
yaayyon di yii mín ɗíi
hen ɓéeɓ ! Baa daa
yee faha' Yíkëe rë.
21 Don fi baappa, ngënë
mëklí koyyon toñeh
affi wa ay kúnée !
22 Don fi ñaamma, lah ñéyí
woni kélfë yée ké ron
feey fi beh di yii mín
ɗíi hen ɓéeɓ ! Ngënë
pëgíi rí íllí wë kut ɗon
saame biti wa laas
ron, pëgíi rí a keeñi
lante ndah neeha
neehu ron Yíkëe rë.
23 Légéyí mín ɗon yeru
ɓéeɓ, lah ɓéyí keeññon ɗon
paŋ ɗì ti biti ɗon légéyírú
Yíkëe nen, ndaa biti ɗon
légéyírú ow neh.
24 Don yúhúté biti Yíkëe
ay ron waaf, ɗon liil iñi
wunna yefiɗ ɗì ɓëewí rë.
Kélfíi kah-kah fa ɗon na
légéyírú rí rë, daa Kiristaa.
25 Ɓëyí paŋ ɓos nék, ay ot a
ílí ndah Koope téydë' ɓëewë
ɓéeɓ tígë yínë.

4

1 Don fa ñaamma homu
ya' yon ɗa, lah kúrí wë kúrí
júɓpé te tíkëhté waal, ɗon
nérsëh biti ɗon ɓal, ɗon
lahute Kélfë ín sun-Koo.

Iña líkín Pool ɓëy Kolos ra

2 Lah dékíi ɗaŋ Koope
faraah te ɗon yahti rii ɗaŋ
raa, tíkí nuffon yee na pagu
ron ra te ɗon sím ɗí.
3 Lah ɗëgírí fun ɓal nda
Koope kúnsíɗ fun waali nay
fun waariyee Uni, fun waare
yee húmú níɓ ɗí te ow húmú
yéeh rí te leŋ Kiristaa na ra.
Te waarii baa daa tah mi
téyú kasu ɗeh.
4 Kon, ɗëgírí së' nda mi
mín waare yii baaha níi lan
affi ɓëewë, ti di wara' mi ri
paŋ nen.
5 Lah yúhí ɗee nay ron
pesee a ɓëewë gémúy Kiris-
taa ra. Wahtii lahuun ɗon
ílí paguun ɗon ɗì ɓéeɓ, lah
séedéyírí Yéesú-Kiristaa di
wonaɗɗon a pagaɗɗon.
6 Lah wëníi a woni neɓpe
te lahte miraa nda ɗon yúh
ɗee nay ron lofee ɓëyí meel
ɗon yin ɓéeɓ.
7 Koy-yaafi yen Tísík, bee
fahuu yen níi faha', yeni
boku légéyírí Yíkëe te poko-
hte na ra, ay ron won yii
homa' mi ɓéeɓ.
8 Daa mi paŋ ɗì pëtíh mi
yeñce ri ɗon na nda ri teeɓ
ɗon yee homuu fun ɗa, ɗì
yëellíɗ keeññon.

✡ **4:9 4.9** Saame Filemoo

9 Ɓani koy-yaafi yen Onesime✡ fa pokoh Kiristaa na ra,
bee faha' mi níi faha' te ri
koy ki ginon ɗa, daa ñéerúu.
Wa ay ron won iña lah dee
ra ɓéeɓ.
10 Aristarka fa téyú kasaa
a so' ra, na wodoh ron ɓani
Marka, koy-yaafi Barnabaas.
Marka ac ɗon na raa nék,
lah téertíyíi rí wun ti di
húmú wonuu ri nen.
11 Yéesú* fë në wonuu
Yústús ɗë na wodoh ron
ɓal. Tígë hom mi bee ra,
wa fi éeyë yí yaa kut di
koy-yaayya filiɓ ngémë henu
yëwúɗ ɗë, daa boku a so',
fun na légéyírú Nguur ki
Koope. Wa soslute keeñ so'.
12 Epafaraas fa koy ki
ginon ɗa ɓal, na wodoh
ron. Ɗi fi súrgée ké Yéesú-
Kiristaa bah, na koleeh
ɗagiri ron, te ɗi hom núhë'
rí keeñi nda ɗon ɓaatti ham
híin, ɗon maan ngémë te
ɗon caŋ paŋi yii faha' Koope
di yii mín ɗíi hen ɓéeɓ.
13 Mi mín ɗíi seedeyiɗ biti
ɗi dékë' mok faraah ɗoni
ɓëy Lawodise na, a ɓëy Hiy-
erapolis na.
14 Lúkkë payoha, ɗi fi
kooji yen, ɓani Demaas na
woduu ron.
15 Lah wëddí së' koy-
yaayya filiɓ ngémë homu La-
wodise ra, ɗon wodiiɗ so'
Nimfaa a ɓëy ílí jaŋaa na
ɗaguu Koope faami ra.
16 Unni yee nék, lah jëŋíyí
wë, ɗon woc raa, ɗon kom
wa ɓëy ílí jaŋii Lawodise, wa
ɓal wa jaŋi wa. Ɗon ɓal,
lah jëŋíyí unna nay ɗúhée
Lawodise, bíní mí wë rë.
17 Lah wëní Arkipe biti
ɗi yeru légéyí ay légéyírú
Yíkëe. Kon, lah ri paga ri níi
lús koket.
18 Wodohi beh, so' mi Pool
daa mi bíní rí a ya' so'.
Ngënë hëlí biti mee kasu !
Koope líhë rën mal !

* **4:11 4.11** Yéesú fë na wonuu dee ra ɗi Yéesú-Kiristaa neh.

Téerëe ɗéƀpí bíníyú unna won Pool ƀëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní ƀëy ílí jaŋii Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, ɗi húmú gin gaan, bi hom hëbís muluƀ te lom a yaay húmú tílté në lool, haanoh ala ñéerë' a pagaɗ ƀos húmú caakke na ƀal. Aya' Pool daaha ra, ɗi cëgíɗté goomal ƀëewí gémúté Yéesú daaha, ndaa ɗi maañay na ndah lahte yëwúɗɗí hatlute ri, ɗi kolohte saañce Bere (Saame Tílëdí apootarra 17.1-10).

Hompe níi filoon fe, ɗi hom Korente, Timoote fa ƀani na ñéerúu légéy rë ɗeeffe ri daaha léhínté rí yee ƀeya' ri Tesalonik ra *(3.6)*. Unna léhínú Pool ra sosil keeña soslo níi ɗi yampe na bíní unni yeh, kéyrë'té wë ƀëy Tesalonik, na sím Koope di ɗee na yeeluu ƀëewë hatni baaha ƀëy Tesalonik, bee lofuu wa pesaɗ ra *(1.7-10)*. Ɗi nérsëhté légéyë húmú légéy rí filiƀ fi wa ra, na won ɗee faha' ri waa olaat ra. Ɗi gíníkké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow ƀúudé rë.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke ɗee gémúu wë rë *(1.2-10)*,
- yii leŋke tílëdí di Tesalonik *(2.1-12)*,
- yii leŋke tílëdë faha' Koope ra *(4.1-12)*,
- a yii leŋke nimili Yíkëe *(4.13 níi 5.11)*.

Ɗëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti iña filiƀ mín yúun ƀëewë lahu nuf ana di yii leŋke ɗúmëení pesa ra. Ɗi ay yúh biti ƀal ƀëewë gémú Kiristaa na ra nonu ƀëy niiña, wa ham híin biti fayu raa, wani Yéesú nay home. Baa daa lukki lah solo !

Wodohi Pool ƀëy Tesalonik

1 Ɗon fi ƀëy ílí jaŋii Tesalonik fa nonu ƀëewí Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on ɗon jaamma.

Ɗee gémúu ƀëy Tesalonik Yéesú në rë

2 Fun na símú Koope faraah ndah ɗon ƀéeƀ, fun mësúy ɗon hal filiƀ ɗaŋŋi fun.

3 Nuffi fun na koleeh ɗon na biti fun home ɗaŋi Koo, ɗi fi Boffi yen, di iña na pagu ron ndah gémë gémú ron Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë, a pagaɗɗon ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah ɗii na ra.

4 Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yúhúté biti daa ri tanis ɗon,

5 ndah na waariyu fun ɗon Uni Neba ra, húmú teyay won doŋ, ndaa húmú ñéerë' a doole, a Ruuh-Pesen, a ngémí híinté. Ɗon olute ɗee húmú homuu fun ɗon na,

komi ron yii wunte ɗon na
ra maan ?
6 Te ɗon, ɗon ñeyute kotti
fun a kotti Yíkëe bee tahuu
ron Una ra. Tahuu ron ri ra
nék, ɗon deyute coono ndaa
Ruuh-Peseŋ tahte keeññon
sosse.
7 Ɗaaha, ɓëewë gémú te
dékú Maseduwaan a Akaay
ra ɓéeɓ yeeluu ɗon na.
8 Af ɗon tahte unni Yíkëe
teyay Maseduwaan a Akaay
doŋ, ndaa hasla'te gina ɓéeɓ
ndah gémë gémú ɗon Koope
ra hente lëyëŋ. Kon miteh
fun wonle yin na.
9 Ɓëewë gonluu sun fi ɗee
habuu ɗon fun ayuu fun ɗon
na ra. Wa na wonu ɓal sun fi
ɗee súugúu ɗon yúullë ɗon
yíssúuté Koope na, jaamiy-
ohi ɗi fa na pes te daa kaaf
ka ra
10 a sehaalohi kola'i Koohi
Yéesú sun cép feey ra. Ɗi fi
Yéesú fa ɗi këlíɗ ɗí ɓúudé
rë, sëmlë'té yen níi yen ay
múc neeɓi Koope yiin bis-
këem.

2

Tílëdí Pool di Tesalonik

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon
yúhrúté affon biti sah aya
húmú ayu fun ginon ɗa
pëtíh neh.
2 Ɗon yúhúté biti ɓal,
balaa baaha fun maluute
sol te fun ñeyute mok di
Fílíp. Ayuu fun ginon ɗa ɓal,
fun maluute tolof tolof caak
daaha, ndaa Koope habra'te
fun níi fun waariyute ron
Uni Neba te fun neehuy na
dara.
3 Te na waariyu fun ɗa
ɓéeɓ, fun tíkúy wonni fun
sun fi yii lahay, fun tíɓúy në
nuf ɓos, te fun saamuy na
nofa' ow.
4 Fun kay, fun waariyuu
Uni Neba ɗee faha' ri Koope
ra. Ɗi otte biti fun mínú
rí, daa tah ɗi déŋéen fun
ɗi. Fun saamuy yii neɓa' ow,
fun saamu yii neɓa' Koope,
ɗi fa na olsoh níɓɓí fun ra.
5 Ɗon yúhúté biti fun
mësúy jay ow, te fun mësúy
ñeya' wonni fun fun saame
yin ow na. Koope yúhté
baaha !
6 Fun saamuy kañ ow na :
ɗon na neh te ow kay na neh
;
7 te añcaŋ, fun mínú ron
cagoh koon ɗon paŋ yee
fahuu fun ɗa ndah fun
apootarriKiristaa, ndaa fun
paguy ri ! Fun kay, fun
sosu soso filiɓ fon ti ɓelii na
tooppitoh koyyi nen.
8 Pokoha pokuu fun ɗon
na ra tahte fun húmú teyuy
waarii ron Uni Nebi Koope
kep, fun bokute a ɗon pes,
ndah fun fahuute ron níi
faha'.
9 Koy-yaayyi yeh, ɗon
nérsúuté ɗee húmú mokuu
fun níi mok ɗa maan ? Fun
húmú légéyúu yii ñamun
fun légéyëe na' a elek, kaa'
fun mokil ow yínë sah ɗon
na, na húmú waariyu fun
ɗon Uni Nebi Koope ra.
10 Ɗon mínú fun ɗii
seedeyiɗ, te Koope mín fun
ɗii seedeyiɗ ɓal biti ɗee
tílúu fun a ɗon fa gémú rë
lante, júɓpé te tíkëhté waal.
11 Ɗon yúhúté biti ɗee
tílúu fun a ow fi ow ɗon na
ra ɓéeɓ, man hanndal baap
a koyyi nen :

12 fun líkínúté ron te fun
onute ron doole, fun caguute
ɗon nda ɗon pes pesada
neƀa' Koope, ɗi fa na dëek
ɗon, ɗon non Nguur ki a
ndami ra.
13 Yee tah fun ay dékée
símí Koope ra biti ƀal : liiluu
ron Un Koope fa komu fun
ɗon ɗa, ɗon habute ri, te
ɗon habuuy ri ti di na habuu
un ow kese nen. Ɗon habuu
ri biti ɗi Un Koope, te ri Un
Koope kaah. Una ee paŋ yii
wunte ɗon fa gémú Yéesú në
rë.
14 Koy-yaayyi yeh, ɗon
ñeyute kotti ƀëy ílí janii
Yúdée yë gémú Koope te
nonu Yéesú-Kiristaa na
ra ndah di mokluu wa
yëwúɗdë, ƀëy ginon mokluu
ron ɗaaha ƀal.
15 Wa fi yëwúɗdë hawute
yonente ya húl, hawute
Yéesú-Yíkëe, moklute fun
níi mokil. Wa neƀuuy
Koope, fahiruy ow yin wun,
16 kadduute fun waarii
heetti kayya Una mín tah wa
múc dë. Wa homute na
ƀaatuu bakaaɗ rek na suu
níi bakaaɗdi wa mitte, neeƀi
Koope keente sun fi wa.

Faha'i Pool nimil oli ƀëy Tesalonik

17 Koy-yaayyi yeh, fun nék
fun húmú koluute ɗon na
fun suute, ndaa fun sayuy
faraah. Fun húmú lahuy
fehey saañi fun, ndaa keeññi
fun húmú kolaay ɗon na.
Fun húmú kosuuy biti fun ay
ron tíkíl íl, tahte lahay yii
paguy fun nda yii baa mín
lah !
18 Fun húmú habute biti
nagajek fun ay nimil ginon,
te so' mi Pool mi étíɗté rí i
waal, ndaa Seytaane daa na
yah waali fun.
19 Kon henay ɗon moos,
heneh ow kay ! Ɗon daa
yaakaari fun, ɗon daa sësɗú
keeññi fun te ɗon daa baanii
ndama nay teeƀee biti fun
ƀagute níi fun damoh fíi
Yéesú-Yíkëe yiin nay rii aye
ra.
20 Wa ɗon kay ! Ɗon daa
ndami fun, te ɗon daa sësɗú
keeññi fun.

3

1 Sehuu fun níi fun mínlíh
rë, fun olute biti yee gén ɗë
daa ri biti funi affi fun tas
Aten ndín,
2 fun yeñ koy-yaafi fun
Timoote ɗon na. Ɗi fi
baa funi daa boku fun na
légéyú a Koope, waarii Uni
NebiKiristaa. Fun húmú
yeju ri ɗon na oni ron doole,
nda ɗon ƀaatti híinndëh ɗon
ham ngémë,
3 ow di ɗon na ƀanti
yeɗɗoh ndah mokla na
moklu ɗon ɗa. Ɗon yúhrúté
affon biti sah yaa ƀéeƀ non
iña waayiɗ yen Koope ra.
4 Nagajek, húmú homuu
fun ɗon na ra, fun húmú
wonute ɗon biti yen ay
moklu, te ɗon yúhúté biti
daa ri yee lah woteh bee ra.
5 Yii baa daa tah seha' mi
níi mi mínléh rë, mi yeñce
Timoote ɗon na kénsëhí tígë
teem ngémën ɗë. Mi húmú
sídë' biti Seytaane fíir rën,
iña légéyú fun ɗon na ra
ƀéeƀ sooy teem ɗaaha.
6 Kola' Timoote ginon nim-
ilte fun na ra, kompe fun
unni neƀpe keloh di yii

leŋke ngémën a ɗee fahuu
ɗon ow ra. Ɗi wonte
fun biti ƀal nuffon húmú
homa' fun na faraah níi ɗon
ñamaasee, te ɗon húmú
sesuute oli fun ti di sesuu
fun olaadi ron nen.
7 Ɗon fi koy-yaayyi yi yeh,
yii baa tahte homuu fun filiƀ
súfúñ fí fun a filiƀ coono fi
fun ƀéeƀ ɗë, fun ƀaatuutee
lah doole ndah ngémën.
8 Fun lëeysírúté keeñ leegi
hém daa ron habu híin Yíkëe
në.
9 Fun ay símée Koope ɗí
níi mit ? Ɗon tahute keeññi
fun sosse níi sos fíyí !
10 Fun dékúu ɗaŋi na' a
elek, nda fun mín ɗon tíkëet
íl ngëey níi fun mitsiɗ yee
tasa' ngémën ɗë.
11 Ɗémíin Koope, ɗi fi Boffi
yen, a Yéesú Yíkíi yen pariɗ
fun waala yuliɗ ginon ɗa !
12 Yíkëe ona ron, ɗon
ƀaatee fahanta' hanndal kon
níi tígí teem fahanta', a han-
ndal ki ɗoni ƀëewë ƀéeƀ ti
di fahuu fun ɗon nen.
13 Hen ɗaaha raa, Yíkëe
ay ron on doole níi yiin nay
aye Yéesú Yíkíi yen, ñéerë' a
ƀëewí ƀéeƀ rë, ɗon lan ces
níi ɗon lëhíh yii wonun sun
fon, ɗon caga' wun fíi Koope,
ɗi fi Boffi yen.

4

Tílëdë faha' Koope ra

1 Leegi nék koy-yaayyi
yeh, fun teeƀute ron ɗee
waruu ron pesa' níi ɗon
neƀa' Koope ra, te fun
yúhúté biti ɗon pesuu ɗaaha
níi a ɗeh. Kon fun na líkínú
ron te na ɗagu ron di tii
Yéesú-Yíkëe biti ɗon ƀaatti
ham híin,
2 ndée, ɗon yúhúté túuyë'
yë teeƀu fun ɗon ra, te wa
ɗúhë' Yéesú-Yíkëe në.
3 Koope faha' biti ɗon lan,
te lani baa daa ri bitih :
ɗon moytoh paŋ yii tappe
njaaliyoh ƀéeƀ,
4 ow fi ow ɗon na ƀéeƀ
ham afi sútërël faani, ñéerë'
a lan*,
5 fah-ƀeleƀ ƀan ɗii
kúrëelëh ti ƀëewë nëníh
ƀëewí Koope ra nen, wa fa
yíih Koope ra.
6 Ow ƀanay tooñ moroomi
filiƀ yee wonu baa ra ndín
leƀ yii daa ri laha' ri. Fun
húmú wonute ɗon biti Yíkëe
ay keen sun fi ƀëyí paŋ mani
pagaɗɗi yah.
7 Koope dëekëy yen paŋ
yin ƀos, ɗi túuy yen lan.
8 Kon ƀëyí faaliyaay yee
wonu baa ra, ɗeef ɗi
faaliyaay won ow neh, ɗi
faaliyaay Koope fa on ɗon
Ruuh-Peseŋ ɗa.

9 Yii leŋke fahanta' han-
ndal kon, miteh ow won ɗon
yin na, Koope yëedíɗté ɗon
baaha níi wocce.
10 Daa ri yee teeƀu ɗon
koy-yaayya Maseduwaan
ƀéeƀ ɗë, ndaa kaa'eeh fun
won ɗon biti ɗon ƀaat ya'
yon,
11 ɗon paŋ ƀéeƀ ɗon pesa'
jaamma, ow fi ow ɗon na
ƀéeƀ tooppitoh iñi afi, ɗon
yuloh légéy ɗon kúɗ affon,

* **4:4 4.4** *ow fi ow ɗon na ƀéeƀ ham afi sútërël faani, ñéerë' a lan* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *ow fi ow ɗon na ƀéeƀ koloh saam ƀeleƀ raa, lah ñeyaa ri waal.*

ti di húmú wonuu fun ɗon
ɗi nen.
12 Hen ɗaaha raa, ƀëewë
gémúy rë ii ron yap te ɗon
ii seh dara ow na.

Yiin nay nimile Yíkëe rë

13 Koy-yaayyi yeh, fun
fahuu biti ɗon yúh yee ho-
muu ƀëewë húlúu a ngémí
wë Kiristaa na ra, ɗon
ƀanti tík misiga keeññon níi
lukus ti ƀëewí kayya lahuy
yaakaar ra nen.
14 Yen gémú biti neh Yéesú
húlté te ri kolohte ƀúudé
ë ? Ti ɗaaha nen, yen
gémúté biti ƀal Koope ay
këlíɗ ƀëewë húlúu a ngémí
wë Yéesú në rë.
15 Cëe fun ƀílíɗ ɗon yee
won Yíkëe rë : ƀëewë nay
lísée pes yen na níi a baaha
ra, wa fa nay maasee nimili
Yíkëe rë, wa ii këllëh ƀëewë
húlú rë.
16 Yiin fin fa, wa ay keloh
uni diŋke, un kélfë malaaka
a un kúlúƀ ki Koope tiil, ɗi
fi Yíkëe kola' sun cépé. Bín
fë rëe, ƀëewë húlúu a ngémí
wë Kiristaa na ra nay ɗéƀée
koloh,
17 ƀëewë nay lísée pes níi
a baaha ra, anti ƀéyrú wa
ñéerë' a wa filiƀ nérrë, wa
tee'ee a Yíkëe sun. Hen ɗaa
raa, yen fa gémú ɗii na ra
ƀéeƀ yen hom a ɗi faw.
18 Kon, lah ënëntíi doole a
unni yah.

5

Nimili Yíkëe sehuun a teey

1 Koy-yaayyi yeh, di yii
leŋke wahtaa a jamanaa nay
nimile Yíkëe rë nék, miteh
fun won ɗon yin na,
2 ndah ɗon yúhrúté affon
biti yiin nay nimile Yíkëe
rë ay beettiya' ti lohoh elek
nen.
3 Tígë nay habee ƀëewë
biti homuute jaamma, lahuy
dara yii sídúun wë rë, gina
ay yípée bëp affi wa daaha,
ti di na yíppí haba' loo ƀeleƀ
nen. Ow ii naa mín fús.
4 Ndaa ɗon fi koy-yaayyi
yeh, bi homuy ɗon ñúusë,
bisi baa ii ron beetti ti di na
beettiya' lohoh nen.
5 Nagajek ɗon ƀéeƀ, ɗon
nonu ƀëy niiña, ɗon tílúu
na'. Yen nëníh ƀëy elga, ƀëy
ñúusë.
6 Kon, yen ƀanuy nee' ti di
na nee'uu ƀëewí kayya nen ;
yen yeelun yen teey.
7 Ɓëewë në nee'u ra
nee'uu elek, yee na maniyu
ra maniyuu elek,
8 ndaa yen fa na tílú na'
ra, yen warun teey teeyo.
Yen habun ngémë, yen faha'
ow wa hen búuƀ túl yen
na, yen haba' yaakaari mújë
baane haa'aa yen na. 9 Ndée
nagajek, Koope cagay biti ɗi
ay kéeníɗ neeƀi sun fi yen,
ɗi caŋ biti yen haal mújë nay
onee Yéesú-Kiristaa Yíkëe
rë.
10 Kiristaa húlíɗté yen.
Ɗaaha, bisa nay rii nimile ra
ɗeefa yen pesun peso mbée
yen húlún húlë ƀéeƀ, yen ay
pes a ɗi.
11 Kon ƀëetíi onanta'
doole, ɗon tojanta' filiƀ
ngémë ti di na pagantuu ɗon
ɗi nen.

Iña míllúu wëe túuy ɗë

12 Koy-yaayyi yeh, leegi
fun fahuu biti ɓëewë homu
filiɓ fon na moku, Yíkëe nah
wa níidí ɗon a líkíní ɗon ra,
ɗon yeɗ wa cér.
13 Hëbí wë, ɗon faha' wa
níi faha' ndah légéyí wë.
Pésíi jaamma filiɓ fon.

14 Koy-yaayyi yeh, fun ee
ron wonu ra ee : líkíní
ɗëpësíɗɗë, ɗon ɓen ɓëewë
neehu ra, ɗon habra' ɓëewë
gooyu ra, ɗon mújíɗ ɓëewë
ɓéeɓ.
15 Mëytíi yíllëntë' ɓos filiɓ
fon ; sëemí wuna faraah
hanndal kon a hanndal ki
ɗoni ɓëewë ɓéeɓ.
16 Pésíi sos-keeñ faraah,
17 ɗon dékë' ɗaŋ.
18 Yii mín ɗon homa' ɓéeɓ
ɗon sím Koope. Baa ɗaa
yee faha' ri pesi ɗon fa nonu
Yéesú-Kiristaa na ra.
19 Ngënë këe'íi pagaɗɗi
Ruuh-Peseŋ,
20 ngënë hégíi unna léhínú
kola' Koope na ra.
21 Kénsíi wë ɓéeɓ, ɗon
ham yee wun ɗa ;
22 yii hente ɓos ɓéeɓ ɗon
moytoh ri.

23 Ɗi fi Koope fa na ona'
jaamma ra ladla ɗon ces ; ɗi
níirë níɓɓën, níiɗ keeññon a
faannon ɓéeɓ níi ow laheh
yii wona ri ron, yiin nay
nimile Yéesú-Kiristaa Yíkíi
yen ɗa.
24 Koope fa dëek ɗon ɗa,
yii won ɗi ɓéeɓ ɗi paŋ ri, te
ri ay ron rii pagiree ɗaaha.

25 Koy-yaayyi yeh, lah
ɗëgírí fun ɓal.
26 Lah wëddí fun koy-
yaayya ɓéeɓ níi wodoh*.
27 Mee ron rii won ra ee di
tii Yíkëe, lah léhíní wë ɓéeɓ
unni yah.
28 Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen
líhë rën mal !

* **5:26 5.26** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool ɓëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní ɓëy ílí janɟii Tesalonik unni yeh. Filiɓ unna, ɗi ɗéɓpí gérém Yíkëe di gémë gémú ɓëy Tesalonik ra *(1.3)*, ɗi ɗagiɗte wa, wa ham légéyë nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níɓɓë na yah janɟii Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa ɓaatti kúɗ wona filiɓ Tesalonik, ndah lahte ɓëewí wonuu biti nagajek bisi baa lahte níi gétté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa leɓohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi ɓëewí kayya.

Ɗi wonte wa :
- yii leŋke ayi Yíkëe yiin bis-këem *(1.3-10)*,
- yii leŋke yee nay këllée Yéesú rë *(2.1-12)*,
- yii leŋke híinndëh, ñee waali Koope *(2.13-17)*,
- a yii leŋke ɗee laha' légéy solo ow na ra *(3.6-15)*.

Ɓëyí fí janɟi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti légéy daa wun ow na, ɓëe' ɓanti sehaa iñi ɓéeɓ ya' ow, ɗi sehaalee nimili Yíkëe.

Wodohi Pool ɓëy Tesalonik

1 Ɗon fi ɓëy ílí janɟii Tesalonik fa nonu ɓëewí Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduu ron.
2 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on ɗon jaamma !

Ayi Yíkëe yiin bis-këem

3 Koy-yaayyi yeh, fun míníh ɓanti dékë' símí Koope ndah ɗon. Fun warutee ri sím ndah ngémën ɓaatohte caak, te fahanta'a hom hanndal kon ɗa ɓaatoh ɓaatoo na saañ.
4 Yii baa daa tah ílí janɟii pay fun ɓéeɓ, fun sawoor won ɓëewë filiɓ yii leŋke ɗon na, ndah filiɓ mokla na moklu ɗon ɗa a súfúñ fën ɓéeɓ, ɗon habute ngémën híin.
5 Baa daa nay teeɓee biti aattiya'i Koope tíkë' waal, nda ɗon habuu ɓëewí Nguur ki Koope waɗte wa, nguur ka tah ɗon na súfúñú rë.
6 Koope, ɗi fa júɓ ɗë ay mokil ɓëewë moklu ɗon ɗa ti di mokluu wa ɗon nen, te nagajek baa daa kaah.
7 Ɗi ay hílsíɗ ɗon fa na súfúñú rë, hílsíɗ fun na ɓal. Yiin nay feeñiyee Yéesú-Yíkëe sun-Koo, ñéerë' a doolii malaaka yi ra, iñyaa ay lahee na.
8 Ɗi ay ayee filiɓ njaar kíi, keen sun fi ɓëewë kaa'uu yúhí Koope, te kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéesú-Yíkëe rë.
9 Daana nay keene sun fi wa ra ay dékée saŋkii wa, wa wulliru tígí eta' Yíkëe, wulliru tígí eta' ndami gaani.

10 Yii baa ay lahe yiin nay
nimile Yíkëe rë. Yiin fi
baaha, ɓëewë nonu ɗii na te
gémúté ɗii na ra ɓéeɓ ɓéyíɗ
ɗí, ɗi neɓa' wa yeel. Ɗon
fi yaa ɗon ay none ɓëewí
yaaha na, ndah ɗon gémúté
unna komu fun ɗon ɗa.
11 Yii baa daa tah fun na
ɗagiru ron faraah. Fun
ɗaguu Koope biti ɗi on ɗon,
ɗon yeeliyoh pesa dëek ɗi
ɗon ɗa. Fun ɗagu biti di
doolii, ɗi habra' ron ɗon paŋ
yee fahuu ɗon paŋ di yin
wun ɗa ɓéeɓ, te ri habra'
ron yee na pagu ɗon filiɓ
ngémën ɗë.
12 Ɗaaha, ɗon ɓaatti ɓéyíɗ
tii Yéesú Yíkíi yen, ɗi ɓéyíɗ
ɗon fi yaa ɓal. Yaa ay kolee
mala nay onee Koope fi yen
a Yéesú-Kiristaa Yíkëe rë.

2

Yee nay këllée Yéesú rë

1 Koy-yaayyi yeh, di yii
leŋke nimili Yéesú-Kiristaa
Yíkíi yen a négírë'í yen fíyí,
fun ɗagu ɗon na yin yínë :
2 affon ɓanay gaawti
kúnëh te ngënë tíití biti ow
won ɗon biti wahtii nimili
Yíkëe lahte. Wuti ow won
ɗon biti ɗi léhín unni kola'
Koope na, mbée ɗon keloh
ri ɓëewë na waariyu Unni
Koope ra, mbée bíníyún
bíníyë wonu biti kola' fun
na, ngënë gémí.
3 Di mín ɗii man ɓéeɓ,
ow ɓanay ɗon nofa' yínë
sah. Balaa bisa nay nimile
Yíkëe baa ra, ow caak ay
tíkë' Koope af paay, ɓëe' na
ñeyeh woni Koope ra, bee
nay saŋkuye ra teekiroh.
4 Ɓëyí baa ay ɓéyíɗ afi
kadda' ɓëewë haanoh ala a
yii na haanuu wa merees
ɓéeɓ. Ay pay níi ɗi haal
Faam fi gaani Koope took, ɗi
won biti daa ri Koope.
5 Ɗon nérsúuy biti mi
húmú wonte ron baaha
homa' mi leeloon ra a ?
6 Ɗon yúhú yee ham ɓëyí
baa tígë homa' ri bee ra, te
yii baa tahte wahtii ay lahe
laho ɗi anti ɗúh.
7 Doolaa ɗapoh ɓëewë në
ñéyíh woni Koope ra ee
teekiroh ra haat ; ɗi ay lukee
teekiroh biti nék ɓëe' lís ɗíi
ham ɗa këllú tígí daaha.
8 Ɓëyí baa këllú tígë rëe,
ɗi fi ɓëe' na ñeyeh woni
Koope ra ay teekiroh, te
Yéesú-Yíkëe ay rii saŋku a
ngilaaw mi ɓúkí, hap ri húl
a niiña nay rii ñéerée biti ɗi
nimil ra.
9 Ɗi fi ɓëyí baaha, doolii
Seytaane nay rii yeje ɗi ac,
ɗi paŋ kawtéef gaan, kim-
taan a iñi éemílë'té ɓéeɓ, yi
ay nofee ɓëewë.
10 Ɗi ay paŋ pagaɗ ɓos
ɓéeɓ nofa'i ɓëewë në suu
saŋkuye ra. Wa ay saŋku
ndah wa tahuy kúnsí keeññi
wa kaaf ka waɗ waa sëmlë'
koon ɗa.
11 Yii baa daa tah Koope
yeñ wa yii ay waa múuyíɗ,
wa gémé fel.
12 Ɗaaha, ɓëewë gémúy
kaaf ka ra ɓéeɓ, te oluu neɓ
pagaɗ ɓos ɗa, Koope ay keen
sun fi wa.

Húinndëh, ñee waali Koope

13 Koy-yaayyi yeh, fun
nék fun míníh ɓanti dékë'

símí Koope ndah ɗon, ɗon
fa Yíkëe faha' ɗon ɗa
ndah Koope daa tanis ɗon
dalaana, nda ɗon múc. Ɗi
ñeya' Ruuha ladil ɗon ra, a
gémë gémú ɗon kaaf ka ra,
ɗi múcëlté ron.
14 Koope ñeya' Uni Neba
waariyu fun ɗon ɗa dëekké
ɗon yii baaha nda ɗon mit
na ndami Yéesú-Kiristaa
Yíkíi yen.
15 Koy-yaayyi yeh, kon
híinndíi te ɗon ham iña
yëeddú fun ɗon ɗa : yee
wonu fun mbée yee bíníyú
fun ɗa ƀéeƀ.
16 Koo Boffi yen faha'te
yen, onte yen mal níi yen
lahute míní múñí na ɗúméh
a yaakaari neƀpe. Ɗémíin ɗi
fi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a
Koo Boffi yen
17 on ɗon doole, on ɗon
keeñi paguun ɗon yin wun
faraah : yaha yii ay pagu
pago mbée yii ay wonu
wono ƀéeƀ.

3

Naha'i Pool ɗagiɗ

1 Leegi nék koy-yaayyi
yeh, ɗëgírí fun nda unni
Yíkëe yíppí líiwëlsë' gina te
wa lah ndam ti di man wa
ɗon na nen.
2 Ɗëgírí fun Koope nda ri
sëmlë' fun ƀëewë ƀosu níi
ƀos ra na, ndah ƀëewë ƀéeƀ
neh daa gémú iña na wonu
fun ra.
3 Te añcaŋ Yíkëe daa mit
gém. Ɗi ay ron on doole,
níiɗ ɗën níi Seytaane ii ron
leƀoh.
4 Yíkëe onte fun níi fun
lekuute ron : fun olute biti
ɗon ee pagu iña wonu fun
ɗon ɗa, te ɗon ay lúsɗée
ɗaaha.
5 Yíkëe ona ron keeñi
fahuun ɗon Koope, on ɗon
ɗon múñ ti ɗi fi Kiristaa nen.

Ɗee laha' légéy solo ow na ra

6 Koy-yaayyi yeh, lahte
ƀëewí ɗapasute filiƀ fi yen,
na ñéyíh iña yëeddú fun
wa ra. Fun na nahu ron
di tii Yéesú-Kiristaa Yíkëe,
ɗon wuloh wa.
7 Ɗon yúhrúté affon ɗee
waɗti ñeyuun kotti fun ɗa.
Homuu fun ginon ɗa fun
mësúy tídëh.
8 Fun yeekuy ow ñam.
Fun húmú légéyúu yii
ñamun fun légéyëe na' a
elek, kaa' fun mokil ow yínë
sah ɗon na.
9 Fun paguuy ri biti ɗon
waruy fun pagiɗ yin pagiro,
ndaa fun fahuu biti ɗon ñee
kotti yaaha,
10 ndah húmú homuu fun
gin ɗon ɗa, fun wonute ron
biti ƀëyí kaa' légéy waray
ñam.
11 Fun nék, fun keluute
biti lahte ƀëewí awu ɗon na
pesuu tídëh, në pëgíh yin
gét nëe haal yii waal fi wa
íníh në.
12 Di tii Yéesú-Kiristaa
Yíkëe, fun túuyú ƀëewí yaa
fun na caguu wa bitih, wa
koloh affi wa yuloh légéy
nda wa kúɗ affi wa.
13 Ɗon fi koy-yaayyi so'
nék, lah hëbí híin ɗon dékë'
paŋ yin wun.
14 Hena biti lahte ƀëyí kaa'
ñee unna bíníyú fun yee ra
raa, lah wëní rí sun, ɗon ƀan
ɗii leƀoh nda ri sopoh ndín,
koloh afi.

15 Di filiƀ yaa ƀéeƀ nék,
ngënë hëbíi rí kaa'ohon, lah
hëbíi rí koy-yaafon, ɗon
líkín ɗí.

Ɗaŋa téy unna ra

16 Ɗémíin Yíkëe fë në ona'
jaamma ra on ɗon jaamma
faraah, a yii mín ɗon homa'.
Yíkëe ñéerëe a ɗon ƀéeƀ.
17 So' mi Pool daa mi bíní
unna míllë' yee ra*. Mi
yahti téy unni so' raa, mi
hena' ɗeh : so' mi Pool daa
mi na bíní a ya' so'. Hen ɗaa
raa, ƀëewë ay yúhsë' bíníyí
së'.
18 Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen
líhë rën ƀéeƀ mal !

* **3:17 3.17** Bín fë, ow daa na húmú bíníyíɗ Pool. Unna yahti téyú rëe, Pool a faanaŋ fi daa na bíní a ya'i nda ƀëewë yúhsë' unna bíní rí rë ƀéeƀ.

Téerëe ɗéƀpí bíníyú unna won Pool Timoote ra Kúnsëe

Pool bíníyë'té Timoote waal ana. Yee daa unna ɗéƀ ɗí ríi bíní rë. Na bíní rí Pool unni yee ra ɗeef ɗi fi Timoote ín Efes. Tii Timoote nék caakutee capu filiƀ Téerëe bíníyúu tílëdí apootarra ra a unna bíní Pool ra.

Ɗi fi Timoote, yaafa húmú yëwúdí haalte ngémë, boffa húmú gerek. Pool na yëedíɗ ɗí, haba'te ri koy kah-kah ɗii na, ƀani Pool na ñéerúu waarii Uni Neba (Saame Tílëdí apootarra 16.1-3).

Tígí húmú kelaa Pool gini fí yúhté biti ngémí ƀëy ílí jaŋaa hompe ëylëh ƀéeƀ, mbée tígí ɗi húmú faha' yúh yee homuu ƀëy ílí jaŋii baaha ra, ɗi hoñci wola' Timoote. Ɗi húmú wolte ri ƀëy Tesalonik na (Saame 1 Tesalonik 3.2-3) ; wolte ri ƀëy Korente na (Saame 1 Korente 4.17) ; wolte ri ƀëy Efes na.

Wola' ri ri ƀëy Efes na ra, ɗi húmú nah ri habra'i wa nda wa ham ngémí wë híin, ndah húmú laha' ƀëewí në yëeddúu iñi bokaay a ngémë, na múuyɗú wë *(1.3-7)*.

Unna ɗéƀ yee ra, Pool líkínté ɗi fi Timoote a faanaŋ fi, wonte ri iña waɗ ɗii líkín ƀëy íllí jaŋi ya ra ƀal.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke di waɗ waa fahantuun hanndal ki wa *(1.5)*,
- yii leŋke líkíní Timoote ƀëy ílí jaŋaa *(1.18-19 ; 4.7, 11-16)*,
- yii leŋke di waɗti tílëe jaŋaa *(2.1-15 ; 5.1 níi 6.2 ; 6.17-19)*,
- a yii leŋke di waɗti madun njíittí jaŋi ya *(3.1-7)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay yúh ɗee waɗti tílëe jaŋaa ra te ri ay mín moytoh ƀëewí në múuyɗú ƀëewë a yëeddë' yí wë rë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Do fi Timoote, ɗo fa haba' mi koy kah-kah filiƀ ngémë rë, so' mi Pool, so' mi apootari Yéesú-Kiristaa daa mi na wodoh ro. Koope Sëmlëhí yen a Yéesú-Kiristaa yaakaari yen daa falu so' apootar. Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhún ɗë mal, teeƀ ɗo naa'-keeñ, on ɗo jaamma !

Yëeddëh yí paɗɗah ya

3 Na húmú saañ mi Maseduwaan ra, mi húmú nahte ro fu tas Efes, fu won ƀëewë në yëeddúu iña na múuyíɗ ƀëewí kayya ra biti wa ƀan ɗii paŋ. Di húmú naha' mi ro ri, mi naha' ro ri ɗaaha woteh,

4 fu kadda' wa wonna waa na saku sako ra a cabi tii yi caacca míméh ɗúmmë homuu wa ra. Wonni yaa kúrë' capa' kep, na ƀaateh dara yee faha' paŋ Koope ra. Yee faha' paŋ Koope baa ra nék,

ngém kep nay tahe ow yúh rí.
5 Fu ot mi nah ro kadda'i
ƀëewë në yëeddúu iñyaa ra,
nda ƀëy ílí jaŋaa fahanta'
hanndal ki wa a keeñi lante,
nufi lante a ngémí mitte.
6 Lahte ƀëewí helute
waali baa múuyúté, haalute
wonni lahay njiriñ.
7 Wa habuu affi wa ƀëewí
yëeddúu Kootaa, wa anti
yíih dara iña na wonu wa ra
a yee na digiru wa ra.

Yee tah Kootaa koloh ra

8 Nagajek, yen yúhúté biti
Kootaa yii wunte, hém ɗi
pesuu ti di waɗ ɗii pesuun
nen.
9 Yen yúhún biti Kootaa
saamɗuy ƀëewë júƀú rë.
Kootaa saamɗu ƀëewë në
ñéyíh woni Koope ra, yee
faaliyuuy ri ra, yee kaañu
Koope ra, bakaaroh ya, yee
onuy Koope cér onuy yii
kola' Koope na cér rë a yee
na bëemú yaayyi wa mbée
baappi wa mbée ƀëewí
kayya ra.
10 Kootaa saamɗu ƀëewë
na pagu yii tappe njaaliyoh
ƀéeƀ rë ƀal, gëer-jígéennë,
ƀëewë na habu ƀëewë yaaye
wa wa hen ñaam ra, feloh ya
a yee na añuu di yii henay
kaah ra. Maanam, Kootaa
saamɗu ƀëewë na pagu yii
haayaay a iña yëeddú rën te
daa kaaf ka ra.
11 Iña wonu yaa ra ee filiƀ
Uni Neba teeƀa' ɗee líifë'
Koope a ndam ra. Ɗi fi
Koope fa baah teem ɗii na ra
déŋéenté së' Uni Nebi bah.

Símí Pool Yéesú-Kiristaa

12 Kon, ma na sím Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen, ɗi fa
lekoh so' yeɗte so' légéyí
beh, antee tík onte so' doolaa
waɗ na ra.
13 Te añcaŋ, filoon mi
húmú wona' ƀos sun fi, mi
sole ƀëewë gémú ɗii na ra,
mi mokle wa. Ndaa ɗi
yérémpé së' ndah mi húmú
gémëy ɗii na, mi yéeh yee na
húmú paŋ mi ra.
14 Yéesú Yíkíi yen onte so'
mali míméh ɗúm : mi gémpé
ɗii na, mi faha'te moroomi
so' faha'i kola' ɗi fi Yéesú-
Kiristaa na.
15 Woni wëerté te mit
lekoh abeh : Yéesú-Kiristaa
ac ëldúnë sëmlë'í bakaaroh
ya. So' mi beh, daa mi
bakaaroha lukki gaan ɗa,
16 ndaa Koope yérémpé
së', nda Yéesú-Kiristaa
ñeya' so' fa lukki gaan
bakaaroh ya bee ra, teeƀa'
míní múñí. Hen ɗaaha
raa, ƀëewë gémú ɗii na nay
haale pesa na ɗúméh rë yeel
yee kat so' raa, wa ƀaatti
ham ngémí wë.
17 Ɗi fi Koope fa daa Buur
faraah ra,
ɗi fa na pes faraah ra,
ɗi fa ow mësëy ríi tík íl rë,
ɗi fa yínë kut ɗa,
daa ri mit ƀéyíɗ,
daa ri yeeliyoh ndam
dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin
!
18 Leegi ɗo fi Timoote koy
so', yee líkín mi ro baa
ra, ɗeefiɗte iña húmú wonu
ƀëewë në léhínú unni kola'
Koope na sun fu bín fë rë.
Iñyaaha hena ganaay ɗoo
na wa ƀedda' ro légéyí wuna
nah mi ro ra,

19 fu paŋ ɗi a ngém a nufi
lante. Lahte ƀëewí kaa'uute
paŋ nufi wuna hom waa
na ra níi tahte ngémí wë
saatate.
20 Himene a Iliksaan nonu
ƀëewí yaaha. Mi tíkké wë
ya' Seytaane nda wa koroh,
wa ƀanti solil Koope.

2

Líkíní Pool Timoote yii leŋke ɗaŋ

1 Kon Timoote, yee nay
mii ɗéƀée naha' ra daa ri
biti ɗon ɗagiɗ ƀëewë ƀéeƀ
Koope, ɗon woniɗ wa ri
sohle yi wa, ɗon ɗagiɗ wa ɗi
dímlë' wë, ɗon símíɗ wë rí.
2 Lah ɗëgírí buurra a
ƀëewë homu af nguur ka ra
ƀéeƀ nda yen pesa' jaamma
a afi tookke, yen pesa' pokoh
Koope na, yen tíl tílëɗ ow.
3 Baa daa yee wun te neƀa'
Koope fa daa Sëmlëhí yen
ɗa.
4 Ɗi faha' biti ƀëewë ƀéeƀ
múc, yúh kaaf ka.
5 Koope, ɗi yínë kut. Ti
ɗaaha nen, ƀëe' hom han-
ndal ki Koope a ƀëewë rë,
ɗi yínë kut. Ɗi ow, te daa ri
Yéesú-Kiristaa
6 fa yera' ñíiní tosse pesi
ƀëewë ƀéeƀ rë. Ɗaaha,
laha' wahtaa ra, ɗi teeƀa'te
faha'a faha' Koope biti
ƀëewë ƀéeƀ múc ɗë.
7 Yii baa daa tah mi falu
apootar, mi wolu waare mi
yëedíɗ ƀëewë yëwúɗ neh ra
yii leŋke ngémë a yii leŋke
kaaf ka. Yee won mi ron baa
ra fel neh dé', mi won ɗon
kaah.

Di waɗti man ow yaal a di waɗti man ow ƀeleƀ

8 Kon, mi faha' biti yaalla
a tígí mín wëe hom ƀéeƀ
kaye ya' yi wa ɗage Koope.
Wa paguun ɗi a keeñi lante,
ƀanti ñéerë' a haay-keeñ a
íñë'.
9 Ti ɗaaha nen ƀal, mi
faha'te biti ƀeleƀƀa ƀekuun
ƀekohi liilte te jekke, ƀanti
ƀekoh ƀekohi wa ay teeƀee
affi wa. Wa ƀanuy mokil affi
wa múukëh garaŋ a seemoh
úrís mbée feme mbée ƀekoh
búuƀƀí yaañnjate saame
neƀ yeel.
10 Nebi yeeli wa kay, lah
oluun iñi wunna nay waa
page ra. Iñi wunni yaa
daa waɗ ƀelii won biti onte
Koope cér.
11 Bee yaal hompe yëeddë'
yii leŋke Koope ra, lah
ƀeleƀƀa henun ñol, kúnís
nuffi wa síkírëh.
12 Mi onay ƀeleƀ yëedíɗ
yaal, mi onay ri ílíf rí. Ɗi
hena ñol !
13 Nagajek, yaal daa ɗéƀpí
saku, ƀeleƀ na an naa tíkëh.
14 Te sah, Seytaane no-
faay ƀëyí yaala, nofa' ƀëyí
ƀelaa, ɗi nofaay Aadama,
nofa' Aawa. Kon, ƀëyí ƀelaa
daa nofuu, ɗi bakaaɗte.
15 Ndaa, laha na lah ƀeleƀ
koy ra, ay tah ɗi múc hém
ɗi ham ngémë híin, ɗi fahee
moroommi faraah, ɗi hen
ƀëyí lante fíi Koope, ƀanti
teeƀee afi.

3

Di waɗti man njíit jaŋi

1 Woni wëerté abeh : ɓëyí
faha' hen njíit jaŋi, ɗeef ɗi
faha' légéyí wunte.
2 Njíit jaŋi nék waɗti hena
ɓëyí lahay dara yii wonun
sun fi, teem ɓeleɓi na kut,
ɗi hen ɓëyí teeyte, mín ham
afi, ɗí hen ɓëyí yéŋké ow.
Ɗi waɗti hena ɓëyí mínté
haneel, mínté yëeddë',
3 ɗi ɓanti hen ɓëyí haa' a
han kep daa afi. Ɗi waɗti
hena ɓëyí sosse te na íñéeh,
ɗi ɓanti hen ɓëyí gémpé
hélíis.
4 Ɗi waɗti hena ɓëyí kúɗté
faami kúrí ñeete waal, ɗi
koɗ koyyi níi wa yeɗ ɗi cérí
mitte sëk.
5 Ɓëyí míméh kúɗ faami
kúrí ñeete waal, ɓëyí baa ay
mínée kúɗ ɓëewí Koope ɗíh
?
6 Njíit jaŋi waray hen
ɓëyí anti haal ngémë, toñeh
ɗi paama gaan-gaanloha níi
Koope daan ri ti di daana' ri
Seytaane nen.
7 Ɗi waɗti hena ɓal, ɓëyí
yéŋké biti ɓëewë nëníh yen
na ra wonuu wun sun fi,
toñeh ɗi keen fíirí Seytaane,
wa haba' ri ow ɓos.

Di waɗti man ɓëyí në habra' njíit jaŋi

8 Ti ɗaaha nen, ɓëewë na
habruu njíittí jaŋaa ra waɗti
henun ɓëewí mitu yeɗ cér
te wonuu kaah. Wa waruy
hen ɓëewí han kep daa affi
wa a ɓëewí paguu yii waray,
saame na alal.
9 Wa warun ham kaaf ka
hom ngémë teeɓ yen Koope
ra a nufi lante.
10 Wa warun olsuu olsoo
paay níi lan biti lahay yii
wonun sun fi wa, wa anti
mín hen ɓëewí nay habree
njíittí jaŋaa.
11 Ti ɗaaha nen ɓal,
ɓeleɓɓa warun hen ɓëewí
mitu yeɗ cér, në wëníh
ɓos sun ow, teeyute, mitute
lekoh iña ɓéeɓ.
12 Wa fi ɓëewë na habruu
njíittí jaŋaa ra, ow fi ow waa
na ɓéeɓ waɗti teya ɓeleɓi
na kut, wa kúɗ faammi wa
kúrí ñeete waal, koɗ koyyi
wa kori wunte.
13 Wa fi ɓëewí yaaha
légéyí wë wun ɗaa, wa ay
kañu. Wa ay waariyee a fídí
mitte sëk di yii leŋke ngémí
wë Yéesú-Kiristaa na.

Yii gaana teeɓ yen Koope ra

14-15 So' nék, mi yaakaarte
bitih, leegi mi ac yérú ndaa
mín hen ayi so' gaaweh. Baa
daa tah mi bíní rë unni yeh.
Hen ɗaa raa, fu yúh ɗee
waɗti pesaa ow filiɓ Faam
Koope ra. Faam fi baaha,
daa ɓëy ílí jaŋii Koope fa na
pes ɗa. Daa ri cíbë ham kaaf
ka ra.
16 Woni ow míméh ríi nís
abeh : Kaaf ka teeɓ yen
Koope nda yen pokoh ɗii na
ra gaante !

Kiristaa acce hente ow,
Ruuh-Pesen teeɓa'te biti ɗi
júɓpé,
malaaka ya tíkúté në íllí wë
ngëey.
Ɗi waariyute heetta,
lahte ɓëewí gémúté ɗii na
ëldúnë ɓéeɓ.
Ɗi këllúté feey fa,
saañce sun-Koo a ndam.

4

Iña sak Koope ra ɓéeɓ wun

1 Ruuh-Pesen wonte yii
lante abeh : jamanaa nay
míllée balaa nimili Yéesú rë,
ay lah ɓëewí súugëh ngémë,
wa ñee iñi ɓossa nay waa
yëeddú te kola' dakki Sey-
taane nay waa múuyɗé rë.
2 Ɓëewí wonni wa teem
ɓúkkí wë te lahuy jom ay
waa múuyíɗ a fel misik.
3 Ɓëewí yaa ay kadda'
ɓëewë kooranta', kadda' wa
ñami ñamma aa na. Añcaŋ,
Koope daa sak iñyaaha ɓéeɓ
nda ɓëewë gémú te yúhúté
kaaf ka ra, mín nëe njiriñoh,
wa sím rí.
4 Nagajek, iña sak Koope
ra ɓéeɓ wunte, lahay yii ay
naa tíibúu. Yee lah solo ra
daa ri biti ɓëyí fi njiriñoh na
rek, lah símë Koope
5 ndah unni Koope a ɗaŋa
nay ron ɗage ra daa nay tahe
wa lan íllí Koope.

Di waɗti man súrgíi Yéesú-Kiristaa

6 Ɓo nék, fu dékë'
teeɓi koy-yaayya filiɓ
ngémë iñyaa raa, ɗeef fu
légéyíɗté Yéesú-Kiristaa
légéyí wunte. Baa daa nay
teeɓee biti iña won Koope a
yee yëeddú fu rë pesilte ro,
fu ñeete na te wa kaah.
7 Ngana síkírëh wonni
saku sako, wa wonni lahay
af a lúk, yi leŋ iñi ëldúnë
kep. Ɓo kay, meeɗɗe afu
pokoh Koope na.
8 Meeril faan hégíyëh
lahte njiriñ naam, ndaa
njiriñ ma laha' tígí teem
ri. Pokoh Koope na nék,
njiriñ mi míméh ɗúm ndah
ɗi ëmbë iña gapa' Koope
pesi feey fi bee a pesa na
ac fíi rë.
9 Woni wëerté te mit lekoh
abah !
10 Yii baa daa tah yen na
hawu affi yen, yen na légéyú
ndah yen tíkú yaakaari yen
Koope fa na pes ra na, ɗi fa
daa Sëmlëhí ɓëewë ɓéeɓ, níi
luka' ɓëewë gémú rë.
11 Lah yëeddé ɓëewë
iñyah, fu túuy wë paŋi wa.
12 Ow ɓanay roo heef
ndah kíillë laha' fu ra. Ɓo
nék, lah page yii nay tahe
ɓëewë gémú rë yeele ɗoo na,
wa ñee kottu di wonaɗɗu,
pagaɗɗu, ɗee faha' fu ow ra,
ɗee gémë' fu a ɗee lada' fu
ra.
13 Lah mokle afu jaŋiyiri
ɓëewë iña bíníyú Kootaa ra,
fu on wa doole, fu yëedíɗ wë
níi ëyín kí së'.
14 Ngana sargana' yee on
ɗo Koope, ñéyíɗ rí ɓëewë në
léhínú unni kola' Koope na,
bee tíkúu rë njíittí jaŋaa ya'
ɗagirute ro ra.
15 Ɓeke iñyaa afu, fu
pokoh na, ɓëewë ɓéeɓ yúh
biti fee saañ fíi rë.
16 Lah yúhé afu, fu yúh
yee na yëeddë' fú rë, fu ham
na híin. Hen ɗaa raa, fay
múcël afu, fu múcël ɓëewë
në síkírúu rë rë ɓéeɓ.

5

Ɓee waɗti kúrúun ɓëy ílí jaŋaa ra

1 Fu yahti won a ɓaha,
ngana ɗaañnjoh afa. Lah
gonle a ri ndaŋka ti baap

nen ɗoo na. Ti ɗaaha nen
ɓal, lah líkínée tuŋki yaalla
ti koy-yaay nen ɗoo na,
2 fu gonla' a ɓitiffa ndaŋka
ti yaay nen ɗoo na. Lah
líkínée ɓal tuŋki cafayya ti
koy-yaay nen ɗoo na, ñéerë'
a nufi lante.
3 Lah tooppitee ɓeleɓɓa
yaalli wa húl te lahuy ɓëyí
habraa wa ra.
4 Ndaa nék, lah bi lahte i
koy mbée i sét ɗëe, wa fi yaa
ɗéɓúun yúh biti wa warutee
tooppitoh yaayyi wa mbée
caacci wa, yíníl wë iña pa-
giru wa wa ra, teeɓa'i biti wa
pokuute Koope na. Baa daa
yee faha' Koope ra.
5 Ɓelii yaala húl, hen
njunduŋ lahay ɓëyí habraa
ri hom tíkë' yaakaari Koope
na, ɗage na' a elek wone
sohle yi.
6 Ndaa ɓelii yaala húl, anti
tík púukëré kep afi, homa' ri
pes níi, ɗi húlté íllí Koope.
7 Lah líkíné ɓeleɓɓa yaalli
húlú rë unni yah nda wa pes
pesi laheh dara yii wonun.
8 Ɓëyí fi tooppitaay mboko
yi, níi luka' yee sésú ɗii
na ník rë nék, ɗeef ɗi
súugëhté ngémë te ri luk
ɓëewë gémúy rë ɓos.
9 Ɓelaa waɗti bíníyú filiɓ
téerëe në bíníyúu ɓeleɓɓa
yaalli wa húl, nay tooppituu
ra, waɗtee lah wuti yin-yin
kíil sabay pëenë (60). Ɗi
waɗti hena ɓelii húmú teya'
yaali na kep,
10 yúhúu a pagaɗɗi wunni
yeh : koɗte koyyi kori
ñeete waal, húmú mínté
haneel, na húmú tooppi-
toh ɓëewí Koope, na húmú
dímlë' súfúñíɗɗë, na húmú
paŋ yii wuni mín ɗíi hen
ɓéeɓ daal.
11 Jéegí teɓ-teba yaalli wa
húlú rë nék, ɓanuy bíníyú
ndah nuffi wa mín tas yaal
wa súugëh Kiristaa, wa faha'
kooroh a yaal kay.
12 Tígí daaha, wa ay daanu
ndah wa pokuuy yee húmú
gapuu wa ra.
13 Te ɓaatte biti wa bíníyú
rëe, wa ii lahil pagaɗ. Hen
ɗaa raa nék, wa haale faam
ëe faam, pëgíh në dara gét
nëe pereem misik, won yii
waal fi wa íníh në a won
woni lahay af a lúk ɓéeɓ.
14 Yii baa daa tah mi
faha' biti wa fi jéegí teɓ-teba
yaalli wa húlú rë saam yaal
kay wa kooroh, wa lah i koy,
wa kúɗ faammi wa níi ñee
waal. Hen ɗaa raa, wa lëhíh
dara yii tah kaa'oh yi yen sol
yen,
15 ndah lahte na yi fí yúhté
biti helute waali wa, ñéerúté
a Seytaane.
16 Ɓelii gémpé lah mboko
yi yaalli wa húlúté rëe,
lah tooppitaa wa ɓan waa
yeɗɗa' a jaŋaa. Hen ɗaa
raa, jaŋaa ay mín tooppi-
toh yee henu njunduŋ lahuy
ɓëyí habraa wa ra.
17 Njíittí jaŋaa na légéyú
légéyí wunte ra mitu on
cér níi mit sëk, níi luka'
yee hawu affi wa waare a
yëeddë' rë.
18 Bíníyúté Téerëe nagajek

* **5:18 5.18** *Mbaam* : Lo' daa bíníyú di gerek, ndah ɓëewí yaaha húmú línúu a fana.

bitih : *« Mbaam*fi hom légéy meey ngana pok ɓúgë fu kadda' ri ñam na gaañcaha. »*✡ Bíníyúté biti ɓal : *« Ɓëyí légéy waɗtee yínlú opa'i. »*✡

19 Ɓëyí hëwrë' ow di njíittí jaŋaa ɗoo na, ngana gém woni, hém ɗi laheh seede ana mbée éeyë.

20 Ɓëyí dékë' bakaaɗ waa na raa nék, lah líkíné rí fíi ɓëewë ɓéeɓ nda wa fi ɓëewí yaa ɓal neeh, ɓanti paŋ ɓos.

21 Leegi, mee roo won ɗa ee di fíi Koope a Yéesú-Kiristaa a malaaka ya tansu ra bitih, fu ñee iña won mi ro yaa ra toŋ. Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, lah téydée ɓëewë ɓéeɓ tígë yínë, fu ɓan waa génëntélë'.

22 Ngana gaawti tík ow ya' fu fal ri njíit jaŋi toñeh ɗi paŋ yin níi fu none na bakaada. Lah hene ɓëyí lante ces !

23 Ngana teyil han muluɓ kep, lah oope ɓéeñ yutuuɗ ndah eeñi lowa na dékë' hamu ra.

24 Lahte ɓëewí fí yúhté biti balaa wa tëekrú këem sah ɗeefa' bakaaɗɗi wa olu ngëey, ndaa ɓëewë aana, yi wa yúhúu filoon fe.

25 Ti ɗaaha nen ɓal, pagaɗɗi wunte oluu oloo ngëey, te wuti lah yi teeluyti olu raa sah, wa míméh dékë' ɗapoh.

6

Di waɗti man ñaam yíkíi në

1 Ɓëewë henu ñaam ra warutee on kélfë yí wë cér níi mit sëk. Hen ɗaa raa, ow ii won ɓos sun fi Koope a sun fi iña na yëeddúu yen ɗa.

2 Yee kélfë yí wë gémú Kiristaa na ra nék, ɓanuy haba' biti wa koy-yaayyi wa filiɓ ngémë rek, wa yap wa. Wa kay, wa warun ɓaatti ñee woni wa waro, af biti wa fi kélfë yí yah wa ɓëewí gémúté, Koope faha'te wa níi faha', te daa nay njiriñee légéyí wë.

Alal ma hom pokoh Koope na ra

Iña waɗ fuu yëeddë' fu túuyë' wë rë, daa wa yah.

3 Lah ɓëyí yëeddë' yin kay, ɗi kaa' ñee unni kaaf ki Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen a iña yëeddúu ñéerë'té a pokoh Koope na raa,

4 ɗeef ɓëyí baa gaan-gaanloh gaan-gaanloo, te ri yéeh dara. Faha' taasa' a íñë' sun fi wonni lahay njiriñ kep daa afi. Yaa hom mada' jér nen ɗii na te baa daa na kúɗ iñaan, íñë', sola', níɓ ɓos sun ow,

5 a wonni míméh ɗúm han-ndal ki ɓëewí nuffi wa laday te yíih kaah. Ɓëyí baa homa' biti pokoh Koope na yin saa-maa alal.

6 Nagajek, pokoh Koope na a doyloh yii laha' fu, alal ma hom na ra caakke.

7 Na ayu yen ëldúnë rë, yen kúrëelúuy dara te yen yahti saañ raa, yen ii kúrëelëh dara ɓal.

✡ **5:18 5.18** Saame Nérsí Kootaa 25.4

✡ **5:18 5.18** Saame Lúkkë 10.7

8 Kon, yen lah yii ñamun
yen a yii ɓekuun yen raa,
baa waɗtee yen doy sëk.
9 Ɓëewë na fahuu alal caak
ra hom keenuu fíirí Sey-
taane, nuf ɓos haal wa. Te
faha' lah iñi lahay solo te
wuneh waa na daa na ɓek
wa na. Iñyaa daa na yah
ɓëewë, daa na saŋku wa ɓal
10 ndah gém hélíis púlë'
ɓos kep a ɓosi mín ɗíi man
ɓéeɓ. Lahte ɓëewí fí yúhté
biti tíkú hélíis kep affi wa níi
wa súugúuté ngémí wë. Yii
baa tahte faraah keeññi wa
na neɓeh te daa wa tíkú rí
affi wa.

Líkíní Pool Timoote yii leŋke ngém

11 Kon, ɗo fa ɓëyí Koope
bee ra, lah hegee pagaɗɗi
yah, fu yuloh saam yii
júɓpé, fu pokoh Koope na,
fu lah ngém, fu faha' mo-
roomu, fu mín múñ, fu sos.
12 Lah ɓeye wodu haa'a níi
mit fu ham ngémú híin, fu
haal pesa na ɗúméh dëek rë
Koope ra. Dëekúu fú rë, fu
seedete kaaf ka fíi i ow caak.
13 Leegi, di fíi Koope fa
na ona' pes ɓéeɓ ɗë a di
fíi Yéesú-Kiristaa fa húmú
seede kaaf ka fíi Poos Pilaat
ra, mee roo won ɗa ee :
14 lah ñee túuyë' yë, fu
lan, fu laheh dara yii wonun
sun fu níi nímílín kí Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen
15 wahtaa faha' ri Koope
ra.
Ɗi fi Koope fa baah teem ɗii
na ra,
ɗi fa yínë kut daa luk doole
ra,
ɗi fa daa Buuri buurra ra,
ɗi fa daa Yíkëe fë lukki gaan
ɗa,
16 ɗi fa kut daa ii húl,
dékké niiñi ow míméh nëe
leɓoh ra,
ɗi fa ow mësëy tík íl rë,
ɗi fa ow míméh ríi tík íl
níi ñíin ɓëe' teyeh na ra,
daa ri mit ɓéyíɗ,
daa ri yeeliyoh doole
níi kiri fi kirih !
Ɗémíin !

Woni Pool yii leŋke yíkëe yí alalla

17 Lah wone ɓëewë lahu
alal feey fi bee ra biti wa
ɓanuy tík yaakaari wa alal
mi yaaha, wa gaan-gaanlee.
Yaa ay gété gétë ! Wa tíkún
yaakaari wa Koope na, ɗi fa
na on yen níi mit sëk nda
keeññi yen sos ɗa.
18 Túuyé wë paŋ yin wun,
alal mi wa hen pagaɗɗi
wunni wa, wa naa'-keeñ, wa
on ɓëyí lahay.
19 Hen ɗaa raa, wa ay gaɗ
alal mí wëerté, yi nay waa
njiriñe fayu, wa haal pesi
kah-kah fa.
20 Cëy Timoote, lah habe
iña déŋéenú fú yaa ra híin
! Lah moytee wonna lahay
njiriñ te won yii leŋke iñi
ëldúnë kep ra, wonni taasa'
ya na wonuu mbata ham-
ham te kaah neh ra.
21 Lahte ɓëewí pokuu
mbata ham-hammaa ka wa
yaa níi tahte wa wuluute
ngémë.
Koope líhë rën mal !

Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool Timoote ra Kúnsë

Bee daa uni ana fa bíní Pool Timoote ra. Ɗi fi Timoote, ɓani Pool daa húmú boku légéyë te Pool húmú haba' ri koy kah-kah ɗii na. Una nék, Pool bíníyë' rí filiɓ kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súugëhté rí rë *(1.15-17)*. Filiɓ una, bi yúh rí biti yee talla' ri pesi ra gaanay, ɗi wonte Timoote iña míllë' rí rí líkín rë *(4.6-8)*.

Filiɓ una, Pool ɗéɓë' símí Koope ndah ɗee gémë' Timoote Kiristaa ra *(1.5)*.

Ɗi nérissé rí di húmú man pesi ɗi fi Pool, di na húmú yëeddë' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra *(1.8)*.

Ɗi líkínté rí nda ri ɓeɓ wodi coono fa, ɗi ham híin ti soldaar kah-kah Yéesú-Kiristaa na nen, ɗi yëeddë' unni Koope níi ñee waal te ri ɓan naa neeh dara *(1.7 ; 2.3-4, 14-15)*.

Ɗi wonte ri moytoh ɓëewë ɓeku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, ɗi ñee kotti, ɗi foŋko légéyí, ɗi ham ngémë híin *(2.16, 22 ; 4.5)*.

Ɗi wonte ri :

- yii leŋke waarii Uni Neba *(1.8-12)*,
- yii leŋke di waɗti yëeddúun Unni Koope *(2.14-19)*,
- yii leŋke di waɗti man súrgíi Koo-Yíkëe *(2.22-26)*,
- yii leŋke jamanaa míllë' rë *(3.1-9)*,
- a yii leŋke njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë *(3.14-17)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay ot biti iña filiɓ mín yúun jamanu fi jamanu ɓéeɓ, wa mín líkínúu ow, wa mín yëeddúu ow mín múñ a ɗee nay habuu ngémë híin ɗë.

Wodohi Pool Timoote

1-2 Do fi Timoote, ɗo fa haba' mi koy soo na te mi faha'te ro níi faha' ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yéesú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni ɓëewë yii leŋke pesa gap Koope ɓëewë nay none Yéesú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhún ɗë mal, teeɓ ɗo naa'-keeñ, on ɗo jaamma !

Líkíní Pool Timoote yii leŋke waarii Uni Neba

3 Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek ɓéeɓ, ɗagaa mi faraah mi cap tiyu
4 te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fë rë, tahte mi sesohte tíkëedú íl níi keeñ so' sos siiɓ.
5 Nuf so' na koleeh ɗee hena' ngémú kaah ɗoo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Lëyíis a yaafu Ëníis në, te ri

ee ɗoo na ɓal. Baa wëerté
së' këŋ !
6 Yii baa daa tah mi na
nédís rë ee biti fu ɓaatti
hubis yee on ɗo Koope, bee
húmú tíkë' mí rë ya' mi falte
ro ra, ndah
7 Koope onay yen Ruuh-
Peseŋ nda yen hen ɓëewí
neehute. Ruuha kay taha'
yen lah doole, yen fahanta',
yen mín ham affi yen.

8 Kon, ngana sopoh waarii
yii leŋke Yíkíi yen na te
ngana sopoh ɓal téjë téyú
mí kasu af ri ra. Ɗo kay,
habe rek yen bok coono fa
laha' mi waarii Uni Neba ra,
Koope ay yen on doole.
9 Daa ri sëmlë' yen, dëekké
yen nda yen hen ɓëewí
ladute. Pagaɗɗi yen daa tah
neh Koope dëek yen. Yee tah
ɗi dëek yen ɗa kay, neɓa' ri
neɓoo ɓaatte biti ɗi onte yen
mal. Mali baa húmú ñéyíɗ
ɗí Yéesú-Kiristaa na onte
yen ɗi ɗeef ëldúnë sakuy
doom ra,
10 feeñce yen na leegi,
bee aya' Sëmlëhí yen Yéesú-
Kiristaa ëldúnë rë. Ɗi
ɓaŋke kúl kë, ñeya'te Uni
Neba teeɓpe yen biti lahte
pesi na ɗúméh.
11 So' nék, Koope fal
so' apootar nda mi waare
ɓëewë Uni Nebi bah, mi
yëedíɗ wë rí.
12 Yii baa daa tah mi dey
coono ɗeh, ndaa mi sopaay
na ndah mi yúh ɓëe' mi tík
yaakaari so' ɗii na ra, te
wëerté së' biti ɗi mín níiɗ
yee déŋéen ɗí së' rë níi yiin
bis-këem.
13 Fu kelohte unni kaah ya
won mi ro ra. Lah nérsée
wë fu ham na a ngémí híinë
lahu yen a faha'a fahuu yen
ow ndah nona nonu yen
Yéesú-Kiristaa na ra.
14 Lah habe iñi wunna
déŋéenú fú yaa ra híin,
Ruuh-Peseŋ fa dék yen na ra
ay roo ɓedda'.
15 Ɗo nék, fu yúhté biti sah
koy-yaayya deyi Aasi ɓéeɓ
yessute so', Fisel a Hermosen
nonu ɓëewí yaaha.
16 Onesifoor nék, na hoñ
soo toñ te homa hom mi
kasaa bee ra, ɗi sopaay na.
Kon, Yíkëe ɗémpí teeɓ ɓëy
faami naa'-keeñ.
17 Ɗi kay, hena' ri Rom
cëp, ɗi yam saami so' níi ri
otte so'.
18 Yíkëe ɗém ɗíi teeɓ naa'-
keeñ yiin bis-këem ! Ɗo fi
bah, fu luk ɓëewë ɓéeɓ yúh
ɗee habra' ri so' Efes ra.

2

Gém Kiristaa na, ñéerë' a coono

1 Kon book, ɗo fa haba'
mi koy soo na ra, ɓeye mala
lahuu yen di yee nonuu yen
Yéesú-Kiristaa na ra, hen
dooluu.
2 Iña keloh fu maa yëeddë'
wë fíi i ow caak ra, lah
yëeddé wë ɓëewí mitu lekoh
nda wa fi yaa ɓal, wa mín
wëe yëedíɗ i ow kay.
3 Ɓeye wodu coono fa
ti soldaar kah-kah Yéesú-
Kiristaa na nen.
4 Soldaar nék, faha' biti
keeñ kélfíi sos ɗii na raa,
ay moytoh yii taway soldaar
ɓéeɓ.

5 Te ɓal, ɓëyí fi hom
saadanta', ɗi ñeyay unna
poku ɓëewë rë rek, ii waafu.
6 Ti ɗaaha nen ɓal, línëhí
mokke légéyí meeyi daa
waɗti ɗéɓëe ɗëɓírëh iña
lecu meeya ra.
7 Lah níɓé sun fi iña won
mi ro yaa ra. Yíkëe sah ay
waa ɓek ɓéeɓ afu.
8 Nérsée Yéesú-Kiristaa,
ɗi fa këllú ɓúudé te
coosaana' tali Dawit ti di
wonuu ri filiɓ Uni Neba
waare mi ra nen.
9 Uni Nebi baa daa tah
mi dey coono níi mi téyúté
kasu ti banndi nen, ndaa Un
Koope ow téyëy rí.
10 Yii baa daa tah mi múñ
coono yi yaa ɓéeɓ ndah
ɓëewë Koo tanis wa ra. Hen
ɗaa raa, wa non ɓëewë
Yéesú-Kiristaa múcël wë,
on wa ndami na ɗúméh rë.
11 Woni wëerté abeh :
Yen húlúté a Kiristaa raa,
yen ay pes a ɗi.
12 Yen múñ coono ti ɗi nen,
yen ay took nguur ka a ɗi.
Yen taasoh biti yen yúhú rí,
ɗi ɓal ay taasoh biti ɗi yúh
yen.
13 Wuti yen paguy iña won
ɗi yen ɗa raa sah,
yii won ɗi ɓéeɓ ɗi paŋ ri,
ndah ɗi na lofiseeh.

Di waɗti yëeddúun Unni Koope

14 Lah dékée nérsí ɓëewë
iñyaa ɓéeɓ, fu cagoh fu túuy
wë fíi Koope biti wa moytoh
capa' sun i won, ndah baa
ii wa ɓaat dara gét nëe yahi
ɓëewë në síkírúu rë.
15 Page ɓéeɓ níi fu caŋ
fíi Koope raa, ɗi laas ɗo.
Yëeddée Unni kaah yi Koope
níi ñee waal. Hen ɗaa raa,
fii sopoh légéyú.
16 Lah moytee wonna la-
hay njiriñ te won yii leŋke
ëldúnë kep ra. Ɓëewë na
ɓeku wonni yaa kut affi
wa ra, ɓaatuu kaañ Koope
ɓaatoo faraah.
17 Wonni wa man pu-
uli ngal ngalo nen, ɓaata'
ɓaatoo rek saye. Himene a
Filet nonu ɓëewí yaaha,
18 wa wuluute kaaf ka, na
wonu biti Koope këlíɗté yen
ɓúudé níi wocce. Yii baa
tahte lahte ɓëewí ngémí wë
saatate.
19 Ndaa nék, taɓahi Koope
daa yíp ɗí híinë' híinëe gíŋ
te unni yee daa na bíníyú
sun fi tígë yípëh taɓaha ra :
« Yíkëe yúh ɓëewë nonu ɗii
na ra » a « Ɓëyí won biti ɗi
non Yíkëe në, wulaa pagaɗ
ɓos. »
20 Filiɓ faam fi wunte nék,
iñi pagaa ya filiɓ ɓéeɓ úrís
neh mbée hélíis : Lahte na
yi hente barngal mbée yu-
gusuu a dépëh. Yaa aana
hom ɗúhrúu bis feet, yaa
aana faraah ɗúh.
21 Ɓëyí fí ɓukut afi yii
na sobeyil raa nék, ay lah
njiriñ, ɗi homiɗ Yíkíi kep,
ɗi man a iñi pagaa ya hom
ɗúhrúu bis feet ɗa. Yii hente
yin wun ɓéeɓ, ɗi fi ɓëyí baa
sohluute na.

Di waɗti man súrgíi Koo-Yíkëe

22 Lah moytee yii hente
pagaɗ kúkëy, fu yuliɗ : yii
hente júɓ, fu ham ngémë,
fu faha' ow, fu lah jaamma,
ɗoni ɓëewë na ɗagu Yíkëe a
keeñi lante ra ñéerë' në.

23 Ngana síkírëh wonaɗ
ñak-af, yi lahay af a lúk
ndah fu yúhté biti wa kúrë'
íñë',
24 te ƀëyí hen súrgíi Koo-
Yíkëe, íñë' waray ri. Ɗi
waɗti hena ƀëyí faha'te ow,
ƀëyí mínté yëeddë' te mín
múñ coono ƀéeƀ.
25 Ɗi waɗti hena ƀëyí mín
nofanta' a ƀëewë ñéerúuy a
iña na yëeddë' rí rë, nda
heeyce Koope paŋ níi wa lof
pesaɗ ndín, wa yúh kaaf ka.
26 Hen ɗaa raa, affi wa
ay kúnsëh, wa múc ya' Sey-
taane fa ham wa fíirí, wa na
ñeyu yii faha' ri ƀéeƀ rë.

3

Jamanaa míllë' rë

1 Lah yúhé biti jamanaa
míllë' rë ay misik níi misik.
2 Ɓëewë ay tasee faha' affi
wa kep, wa tík hélíis kep affi
wa, wa gaan-gaanlee, wa tík
affi wa kep ow, wa solee. Wa
ay kaa' ñee woni yaayyi wa
a baappi wa. Wa ay hen
ƀëewí në gérmíh ow, wa ii
on yii nonte Koope na cér.
3 Wa ay súh keeñ, wa hen
ƀëewí híinúté, wa ay wone
ƀos kep sun ow. Wa ii míníl
ham affi wa, wa ay made
raƀƀi sohoorri yaa nen, wa
ii faha' sah yii hente wun.
4 Wa ay tasee ñee loo
yi ƀëewë, wa hen ƀëewí
cëeppëlúté te damuute. Iñi
ëldúnë ay waa génël Koope.
5 Wa ay lakaata' biti
wa pokuute Koope na, te
ɗeef wa kaa'uute biti doolii
Koope lofis wa. Lah moytee
ƀëewí yah.
6 Yaa aana waa na yootuu
yootoo haale faamma, nofee
ƀeleƀƀa fahuuy affi wa ra,
wa fi ƀeleƀƀa yéŋké biti
enuu bakaaɗ caak te fah pes-
neƀ kúrëelëh wë rë.
7 Wa fi ƀeleƀƀi yah, hom
síkírúu yëeddë' yë ƀéeƀ te
taheh wa yúh kaaf ka.
8 Di húmú kaa'uu Sanes a
Sambares*Mëyíis filoon, wa
fi ƀëewí yaa na yëeddúu
múuyɗé ƀëewí kayya ra
kaa'uu kaaf ka ɗaaha kep.
Wa ƀëewí nuffi wa yahte, te
ngémí wë lahay njiriñ.
9 Nguur ki wa ii maañ,
ndah ƀëewë ƀéeƀ ay míllë'
ot ñagi afi wa ti di húmú
kata' ri Sanes a Sambares
nen.

Njiriñ mi iña bíníyú
Téerëe rë

10 Ɗo nék, fu yúh iña
yëedíɗ mí ƀëewë rë, ɗee
húmú man mi ra, a yee na
húmú saam mi na ra. Fu yúh
ƀal ɗee teem ngémí së' rë,
ɗee mújë' mí rë, ɗee faha'
mi ow ra a ɗee haba' mi híin
ɗë.
11 Fu yúh ɗee húmú mok-
luu mi ra, ɗee deya' mi
coono Añcos, a Ikoñum a
Lístër rë. Yaha coono rek,
mi deyce ri ! Añcaŋ, Yíkëe
sëmlë'té së' në ƀéeƀ.
12 Te sah, ƀëewë nonu
Yéesú-Kiristaa na te fahuute
pesa' pokoh Koope na ra
ƀéeƀ ay moklu.

* **3:8 3.8** Sanes a Sambares daa tii ya húmú yeru yëwúɗɗë luhusoh yi ƀëy Ésíppë húmú kaa'uu Mëyíis rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 7.11-12.

13 Ndaa ɓëewí ɓossa a yee
na nofuu ɓëewë rë ay ɓaatee
ɓos ɓoso faraah, wa nofee
ɓëewë níi nofa' sah affi wa.
14 Ɗo nék, iña yoon fu te fu
lekohte wa níi lekoh ra, lah
habe wa híin ndah fu yúh
ɓëewë yëeddú rë wë rë.
15 Nagajek, fu yúh iña
bíníyú Téeríi selaa ra kúkëy
kú níinén, te daa wa mín
yúun ow, ɓëe' múc biti ɗi
gém Yéesú-Kiristaa.
16 Iña bíníyú Téeríi selaa
ra ɓéeɓ kola' Koope na te
wa lahte njiriñ. Daa wa
na yëeddúu ɓëewë, daa wa
na teeɓuu ow biti ɗi homay
kaah, daa wa na wëegísírúu
ow kaaf ka te daa wa na
líkínúu ow pes pesi júɓpé,
17 nda ɓëyí hente ɓëyí
Koope mín mit, ɗi hen ɓëyí
mín paŋ yii wunte ɓéeɓ.

4

Líkíní Pool Timoote di nay ri waariyee

1 Kon, di fíi Koope a Yéesú-
Kiristaa fa nay nimile hom
nguur ki, nay aattiyee ɓëewë
nay pese a yee húlú rë, mee
roo won ɗa ee faa keloh :
2 lah waariye Un Koope,
fu cagoh na faraah. Fu lah
na neɓ mbée fu laheh na
neɓ ɓéeɓ lah cagee na, fu
teeɓ ɓëewë homuy kaah ra
waala. Lah wone affi ɓëewë
në pëgíh pagaɗ ow ra, fu
híinndëh fu on wa doole fu
yëedíɗ wë,
3 ndah jamanu ay lah,
ɓëewë ii fahiil sah síkírëh
kaaf ka. Wa ay tasee pesa'
fah-neɓ, wa saame ɓëewí
caakki ay yëeddé wa fi
yaaha iña fahuu wa keloh
ra.
4 Wa ay dap nuffi wa kaa'
keloh kaaf ka, wa síkírée
wonni saku sako.
5 Ɗo nék, lah teeye iña
ɓéeɓ, fu múñ coono ya, fu
waare Uni Neba fu paŋ yee
waɗ ɗo di légéyë yeɗ ɗo
Koope ra.
6 So' nék, mi ee jébëlú
Koope ra ee ti hana seeyuu
saraha ra nen. Wahtaa nay
mii kolee ëldúnë rë lahte.
7 Mi ɓeɓpe wodi so' haa'a
níi mitte, mi múkëté níi mi
lahte tígë waɗ mii lah ra, te
mi helay ngémí së'.
8 Leegi nék, waafa
waayɗu ɓëe' ɓaŋ ɗa, seh
so' kep ɗeh. Daa ri baanii
ndama waɗ ɓëyí júɓpé rë.
Yíkëe, ɗi fi aattiyoha júɓ ɗë,
ay soo rii yeɗ yiin bis-këem.
Ɗi ii teem soo na doŋ, ɗi ay
yeɗ waafi baa ɓal ɓëyí tík
yaakaari ɓéeɓ sun fi nimili
ɗi fi Yíkëe.

Unna míllë' líkín Pool Timoote ra

9 Ɗo nék, yípée ac fu
ɗeefiɗ so' ɗee luka' ri gaaw
ra,
10 ndah faha'i iñi ëldúnë
tahte Demaas helte so',
saañce Tesalonik. Keresaŋ
saañce Galasi, Tít saañce
Dalmasi.
11 Lúkkë kep daa tas soo
na. Kon fu yahti ac, lah
kúrëelée Marka. Ɗi ay soo
lahiɗ njiriñ légéyí së' lool.
12 Tísík nék, mi yeñce ri
Efes.
13 Fu yahti ac, lah ko-
maaloh so' paltee ke so'
húmú hel mi faam Karpos di

Torowas ra. Lah komaaloh so' ɓal téeré yí së', te ngana hal yee lukki lah solo yugusuu a hun ɗa.
14 Ɗi fi Iliksaan sísíbë nék, yaha ɓos rek ɗi paŋke so' ri, ndaa Yíkëe ay rii yíníl iña paŋ ɗi ra.
15 Ɗo fi baa nék, lah moytee ri ndah ɗi haa'te iña na yëeddúu yen ɗa haa'i misikke.
16 Yiin ɗéɓ míi caŋ tígë në aattiyuu maa layiɗ af so' ra, ɓëyí tappe soo na aay níi habra'te so', ɓëewë ɓéeɓ daa heguu so'. Koo baala wa !
17 Ɗi fi Yíkëe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba níi mitte, ɓëewë yëwúɗ neh ra ɓéeɓ keluute ri. Ɗi múcëlté së' tígí ñíin së' mín nëe teem koon,
18 te ri ay soo sëmlë' yii hente ɓos ɓéeɓ, ɗi sëmlë' së' níi mi haal nguur ki, sun-Koo. Ɗi laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Ɗaŋa taka' Pool Timoote ra

19 Lah wodee Pírísíl a Akilaas a ɓëy faam Onesifoor.
20 Erasta ín tasse Korente ra te mín helte Torofiim Milet ra, ndah faana neɓay.
21 Page ɓéeɓ nék fu ac balaa líjë dal.

Ëbúl, Púdënsë, Línús, Kúlëdín a koy-yaayya filiɓ ngémë ɓéeɓ na woduu ro.
22 Yíkëe ñéerëe a ro, te ri líh rën ɓéeɓ mal !

Téerëe bíníyú unna won Pool Tít ɗë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Tít ɗë. Ɗi fi Tít, ɓani Pool daa na húmú boku légéyírí Koope. Ɗi húmú gëerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a ɓëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bíní Pool Tít unni yee ra nék, ɗeef ɗi fi Tít ín Keret na habra' ɓëy ílí jaŋaa ɗee nay waa tílée rë *(1.5)*.

Filiɓ unna ɓal, Pool líkínté Tít biti ɗi lah fayda níi ow ɓan ɗii heef *(2.7-8, 15)*. Tít waɗti yëeddë ɓëy ílí jaŋii Keret ɗee ñeya' Koope Ruuh-Peseŋ a Yéesú-Kiristaa sëmlë'té yen bakaaɗɗi yen ra *(2.4-6)*. Ɗi nahte ri woni ɓëewë di nay sehuu ayi Kiristaa *(2.11-13)*.

Pool wonte ri :

- yii leŋke di waɗti man njíit jaŋi *(1.5-9)*,
- yii leŋke yëeddëh yí paɗɗah ya *(1.10-16)*,
- yii leŋke líkíní ɓaha ya a ɓitiffa *(2.2-3)*,
- yii leŋke líkíní wahambaane ya a jéegí teɓteba *(2.4-8)*,
- a yii leŋke líkíní ɓëewë habu ñaam ra *(2.9-10)*.

Ɓëyí fí jaŋi téerii bee ɓéeɓ ay ot biti ow fi ow ɓéeɓ waɗtee súugëh iñi ɓossi ëldúnë, ɗi pes pesaɗ has Kiristaa na.

Wodohi Pool Tít

1-4 Do fi Tít, ɗo fa haba' mi koy so' kah-kah filiɓ ngémë boku yen ɗa, so' mi Pool, so' mi súrgíi Koope a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i ɓëewë Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teeɓ wa kaaf ka, kaaf ka ñéerë' a pesadi ɓëewí pokuute Koope na. Hen ɗaa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na ɗúméh, gapa' Koope ɗeef ëldúnë sakuy doom ra, ɗi fa na woneh yii lahay ra. Laha' wahtaa faha' ri ra, ɗi fi Koope Sëmlëhí yen teeɓa'te yii leŋke pesi baa filiɓ Unee ke ri túuy ɗí së' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Sëmlëhí yen líhún ɗë mal, on ɗo jaamma !

Ɗee waɗti man njíit jaŋi ra

5 So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsíɗ yee húmú tas légéyë rë níi iña ɓéeɓ tíkëh waal, te gin fi gin ɓéeɓ fu fal na i njíit jaŋi ti di naha' mi ro ri nen.

6 Njíit jaŋi nék, waɗti hena ɓëyí lahay yii wonun sun fi, teem ɓeleɓi na kut, koyya yahun ɓëewí gémúté Kiristaa*, ow ɓan waa haba' walaŋkaane, wa hen ɓëewí koruute.

7 Njíit jaŋi daa na tooppitoh yii leŋke iñi Koope, daa tah ɗi waɗti hen ɓëyí lahay yii wonun sun fi. Ɗi waray hen ɓëyí gaan-gaanla' gaangaanloo, waray hen ɓëyí

* **1:6 1.6** *ɓëewí gémúté Kiristaa* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɓëewí mitute lekoh.*

keeña wuneh, waray hen ɓëyí han kep daa afa, waray hen ɓëyí faha'te haa', waray hen ɓëyí paga' yii waray, saame na alal.
8 Ɗi waɗti hena ɓëyí mínté haneel, faha' yin wun, ɗi hen ɓëyí teeyte, júɓpé, ɗi hen ɓëyí lante te mín ham afi.
9 Ɗi waɗti hena ɓal ɓëyí pokohte híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí nen. Hen ɗaa raa, ɗi ay mín yëedíɗ ɓëewí kayya kaah, ɗi on wa doole, teeɓ ɓëewë na haa'uu ri iña na yëeddë' rí rë biti wa homuy kaah.

Yëeddëh yí paɗɗah ya

10 Caakute ɓëewí fí yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka' yëwúɗɗë haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee ɓëewë a wonni lahay njiriññá waa na.
11 Lah feheye níi wa nís wonni yaa ɓúkkí wë, ndah wa powute faam caak. Wa yëeddúu iñi yéŋké biti waray, wa saame na alal.
12 Húmú lahte ɓëyí dék Keret, bi ɓëy gin wa húmú habuu ri yonente. Ɓëyí baa húmú won tih : « Ɓëy Keret mësúu hen i feloh, wa ɓëewí ɓosute ti raɓba luufa nen, wa ɓëewí ɗapasute te kamute »,
13 te yee won ɗi baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee ɓëewë në a unni diŋke nda wa lah ngémí híinté.
14 Wa ɓanuy síkírëh yëwúɗɗë na wonu wonni saku sako ra, wa ɓanuy ñee iña na túuyú wë ɓëewí súugúuté kaaf ka.
15 Ɓëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Ɓëewí laduy nék, yee gémúy rë, iña ɓéeɓ sobeya' sobeyoo waa na ndah níɓɓí wë na ladeh, wa na lëhíh jom.
16 Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagaɗɗi wa teeɓa'te biti wa wonuy yin ɗii na. Wa ɓëewí ɓosute ɓosi woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa míníh paŋ dara yii wunte.

2

Di waɗti man ɓëyí gémpé

1 Ɗo fi Tít nék, lah yëeddé ɓëewë iñi ñéerë' kaah.
2 Lah wone ɓaha ya biti wa hen ɓëewí teeyute, ɓëewí mitu yeɗ cér, ɓëewí mínú ham affi wa, wa ham ngémë híin, wa faha' ow, wa mín múñ.
3 Ti ɗaaha nen, wone ɓitiffa biti wa pes pesi neɓa'te Koope, wa ɓanti won ɓos sun ow, wa ɓanti hen ɓëewí han kep daa affi wa te wa yëeddée yin wun.
4 Wa yëeddún jéegí teɓteba faha'i yaalli wa a koyyi wa,
5 wa won wa mín ham affi wa, wa lan íllí Koope, wa tooppitoh faammi wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen ɗaa raa, ɓos ii wonu sun fi Un Koope.
6 Ti ɗaaha nen ɓal, lah wone wahambaane ya biti wa hen ɓëewí mínú ham affi wa.
7 Ɗo fi baa nék, lah page yin wun di yii mín ɗíi hen

ɓéeɓ ndín, ɓëewë yeele ɗoo
na wa ñee kottu. Ƒu yahti
yëeddë' rëe, lah núhée rí
keeñu ñéerë' a fayda,
8 fu ñee kaaf ka toŋ nda
ow laheh dara yii wona ri
na. Hen ɗaa raa, kaa'oh
yi yen ii mín won ɓos sun
fi yen. Tígí daaha, wa ay
sopoh.
9 Lah wone ɓëewë habu
ñaam ra ɓal biti wa on kélfë
yí wë cér di yii mín ɗíi hen
ɓéeɓ. Wa paŋ yee neɓa' wa
ra, ɓanti capa' a wa
10 mbée lohre wa. Wa
henun ɓëewí mitute lekoh
faraah. Hen ɗaa raa, wa
ay tah ɓëewë on iña na
yëeddúu yen sun fi Koope,
ɗi fi Sëmlëhí yen ɗa cér.

Di tosa' yen Yéesú

11 Ɗi fi Koope teeɓpe
ɓëewë biti onte wa mal.
Mali baa daa kúnsíɗ wë
ɓéeɓ íl múcëe,
12 yëedíɗté yen yeris kaañ
Koope a súugëh iñi ëldúnë,
te yen pesa' ëldúnée woteh
a júɓ, pokoh Koope na, yen
ham affi yen,
13 yen sehaaloh bisa
yaakaaru yen, nay sosle
keeññi yen ɗa. Bisi baa daa
bisa nay aye Yéesú-Kiristaa
a ndam ra, ɗi fa daa Koope fi
Gaana lahuu yen na sëmlë'
yen ɗa.
14 Ɗi yera'te ñíiní tosi
yen tooññi yen ɓéeɓ a ladli
yen, yen hen ɓëewí sah-
sah, ɓëewí saamuun paŋ yin
wun kep.
15 Iña waɗ fuu yëedíɗ ɓëy
ílí jaŋaa ra, daa wa yah. Lah
wonee wa a sañ-sañi mitte,
fu on ɓëewë në síkírúu rë rë
doole, fu won affi yee kaa'uu
síkírëhú rë. Ow ɓanay roo
heef !

3

Yee waɗ ɓëyí gémpé rë

1 Lah nérsé ɓëewë biti wa
warutee on njíittí gina cér a
ɓëewë homru nguur ka ra,
wa ñee iña na wonu wa ra,
wa caŋ paŋ yii hente wun
ɓéeɓ.
2 Wa henun ɓëewí në
wëníh ɓos sun ow a ɓëewí
në íññih. Wa henun ɓëewí
sosute níi sos, wa lah
jaamma a ɓëewë ɓéeɓ.
3 Yee tah mi won ɗo yii
baa ra bitih : filoon, yeni wa
ɓéeɓ húmú lahuy af. Yen
húmú kaa'uute ñee yee won
Koope ra, yen húmú ɓëewí
múuyú múuyë. Fah-neɓ a
pagaɗ ɓos húmú hampe yen
ñaam, yen na tasuu pesa'
ɓos nuf a iñaan. Ow húmú
fahaay yen tík íl te yen húmú
fahuuy tíkëntë' íl.
4 Ndaa, teeɓa' Koope fa
daa Sëmlëhí yen naa'i keeñi
a ɗee faha' ri ɓëewë rë,
5 ɗi sëmlë'té yen. Biti yen
pagu yii júɓpé neh daa tah
ɗi sëmlë' yen ; ɗi yérém yen
yérmë. Ɗi hosse keeññi yen
sëmlë'té yen. Ɗi ñeya' doolii
Ruuh-Peseŋ yen límëetúté,
yen lahute pes has.
6 Ɗi ñeya'te Yéesú-
Kiristaa Sëmlëhí yen na,
líifíɗté yen a Ruuhi baaha.
7 Ɗaaha, on-Koo tahte ɗi
haba'te yen ɓëewí júɓúté
nda yen hen ɓëewí ay
haal pesa na ɗúméh, na
yaakaaru yen ɗa.

8 Woni wëerté abah, te mi
faha'te biti fu ɓaat naa wone
nda ɓëewë gémú Koope ra
ɓéeɓ pokoh paŋ yin wun.
Baa daa yee wun te lahiɗ
ɓëewë ɓéeɓ njiriñ ra.
9 Ndaa nék, lah moytee
capa' pëtíh, cabi tii yi caacci
míméh ɗúm, íñë' a taasanta'
di yii leŋke Kootaa. Yaa
ɓéeɓ wonni lahay af a lúk te
lahay njiriñ.
10 Lah ɓëyí fí yéŋké
biti hom ɗaralsa' ɓëewë
ɗaralsoo raa, lah dëeké rí fu
won ɗii na. Ɗi kaa' síkírëhú
rëe, fú dëekëet ɗí fú wonaat
ɗii na. Ɗi kaa' síkírëhú
waali ana fa raa nék, lah
ɗúhé ɗii na níi lan,
11 te fu yúh biti ɓëyí
baa helte waala wun ɗa te
bakaaɗɗi teeɓa'te biti daan
waɗte ri, te daa ri koma' ri
afi.

Unna míllë' líkín Pool Tít ɗë

12 So' nék, may roo wola'
Artemaas mbée Tísík. Ow
di waa na ac ɗaa, lah yípée
ac fu ɗeef so' Nikopolis, may
líyée në.
13 Lah page yii mín fú ɓéeɓ
sun fi ɓaaba na suu Senaas
fi layoha a Apolos ra, fu
waayiɗ wa níi iñi wa ɓéeɓ
mit.
14 Koy-yaayya filiɓ ngémë
ɓal warutee pokoh paŋ yin
wun nda wa lah njiriñ, wa
dímlë' ɓëewë homu coono
ra.
15 Ɓëewë funi wa homu
dee ra ɓéeɓ na woduu ro.
Lah wodee kooyyee ke yen
filiɓ ngémë.
Koope líhë rën mal ɓéeɓ !

Téerëe bíníyú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Filemoo ra. Ɗi fi Filemoo húmú yíkëe alal te húmú lahte i ñaam faami. Di ɓaahi ɓëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yée ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, ɗi haalte ngémë níi ɗi yeeltee hen kooji Pool.

Húmú lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússé hegohte. Ɓani Pool yúhëntúu homi Pool kasaa, ɗi haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkúu daani misikke níi misik te húl sah na ɗam na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bíníté unni yeh tíkké ya'i, komaalohi wa Filemoo. Filiɓ unna, Pool ɗagiɗte Filemoo, baaliɗte Onesime Filemoo na, wonte ri biti ɗi haba' ri koy-yaafi.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ɓéeɓ ay yúh biti ɓëewë gémú Yéesú-Kiristaa na ra ɓéeɓ, wa i koy-yaay.

Wodohi Pool Filemoo

1 Ɗo fi Filemoo kooji fun, ɗo fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yéesú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filiɓ ngémë, fun na woduu ro.

2 Fun na woduu Apiyaa* koy-yaafi yen filiɓ ngémë ɓal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a ɓëy ílí jaŋaa na tee'uu faamu ra.

3 Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on ɗon jaamma !

Yee ɗagiɗ Pool Filemoo ra

4 Filemoo, wahtii ɗagaa mi níi nuf so' pay ɗoo na rek, faraah mi sím Koope fi yen,

5 ndah mi kelohte ɗee gémë' a ɗee faha' fu Yéesú-Kiristaa Yíkëe te lahiɗte ɓëewí Koope ɓéeɓ njiriñ ra.

6 So' nék, yee na ɗaŋ mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra lah njiriñ, nda fu yúh níi lan iñi wunna ɓéeɓ lahu yen gémë gémú yen Yéesú-Kiristaa na ra, ɗi lah ndam.

7 Ɗo fi koy-yaaso', faha'a faha' fu ɓëewí Koope ra, onte wa ɗoole, sosilte keeñ so', yëellíɗté rí.

Layidi Pool Onesime

8 Ɗaaha, Kiristaa onte so' sañ-sañi túuyëe mí rë yee nay fuu page ra sah ndaa,

9 yee nay mi roo ɗage bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël së'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, ɓaatte biti mi téyúté kasu abee ndah Yéesú-Kiristaa ra, daa mi na ɗaŋ ɗo.

10 Yee nay mi roo ɗage ra nék, mi ɗagiɗ ɗi Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap ɗii na filiɓ ngémë di kasaa hom mi bee ra.

* **1:2 1.2** *Apiyaa* : Ɗi ow ɓeleɓ. † **1:11 1.11** Onesime : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

11 Ɗéƀëenë, ɗi lahray ro
njiriñ ndaa leegi ɗi lahiɗte
yen ƀéeƀ ana njiriñ†.
12 Kon, mee roo rii nimiliɗ
ɗa te lah yúhé biti daa ri
keeñ so'.
13 Mi yef ri soo na dee koon
daa génël së' nda ri légéyíɗ
së' iña nay fu soo légéyíré
koon homi so' filiƀ kasaa bee
ndah Uni Neba ra,
14 ndaa mi fahaay paŋ
dara te fu ñéeréeh në. Mi fa-
haay gangalu paŋi yii wuni
bah, mi faha' biti fu núhëe
rí keeñu.
15 Mín hena ɗah, taka' ee
ke ɗoni Onesime baa waɗ
waro, nda maañeh fíi fu li-
ilaat ɗi faw.
16 Leegi, ɗi henlay ñaam
kep, ɗi gén ñaam fap, ɗi koy-
yaay, bi fahuute níi faha'. So'
mi bee dé', mi faha'te ri níi
faha', ndaa ɗo fu waɗtee rii
faha' faha'i luk bi funi af biti
ɗi súrgúu, te ri koy-yaafu
filiƀ ngémë.
17 Yaha biti fu hampe
ñéerë'í yen raa nék, lah
habee ri ti biti fu ham so'
nen.
18 Yaha biti ɗi tooñ ro
tooño mbée ɗi lahiɗ ɗo
kabut, pegoh so' wa.
19 So' mi Pool daa mi na
bíní a ya' so' ee bitih : «
So' mi beh, daa mi nay roo
yínlé. » So' nék, mi fahaay
roo won biti ɗo ƀal, fu
lahiɗte so' kabut te kabut ka,
ɗi pesu, ɗo fi bah.
20 Ahaŋkay, ɗo fi koy-
yaaso', pagiɗ so' yii baa
ndah Yíkëe, fu yëellíɗ keeñ
so' ndah nona nonu yen
Kiristaa na ra.
21 Wëerté së' biti iña bíní
mi ro yee ra, fay waa paŋ níi
fu ƀaat na kay sah.
22 Lah saamiɗ so' tígí
homa mi ƀal ndah mi
yaakaarte bitih ɗaŋŋi ron
tahte leegi mi nimiliru ron.

Takohi Pool a Filemoo

23 Epafaraas fa funi homu
kasaa ndah Yéesú-Kiristaa
ra na wodoh ro,
24 ƀani Marka a Aristarka
a Demaas a Lúkkë, yee funi
wa boku légéyë rë.
25 Yéesú-Kiristaa Yíkëe
líhë rën mal !

Téerëe bíníyú unna yuloh ébrë yë në rë Kúnsëe

Unni yee daa unna bíníyú yuliď ébrë yë në rë. Wa fi ébrë yë nék, daa wa ƀëy tali Abraham. Daa wa na wonuu yëwúďďë ƀal. Tii ƀëe' bíní unna ra wonuy, gina yuliď wa ra ƀal wonuy.

Unna nék, ƀëe' bíní wë rë, waď waa bíníyë yëwúďďí nonu koy-yaayya filiƀ ngémë *(1.1)*, yi fí yúhté biti húmú yeďďuute níi lahte na yi ngémí wë húmú talla' saata. Ɗi nérissé wë iña húmú yëeddú wë rë, habra'i wa nda wa lahaat doole wa ham ngémí wë híin *(5.11 níi 6.12)*.

Ɗi wonte wa biti Kiristaa a Koope if a ƀëlgís, daa ri teeƀa' ďee man Koope kah-kah ra *(1.3)*, te ƀëewë ay ñee'ee ďii na nda wa múc. Daa ri tah ƀëewë gémú rë mín leƀoh Koope, te ri kut daa ri Seeyohi gaana. Daa ri tah Koope pok yin has hanndal ki ƀani ƀëewë, bi gén bee húmú pok ďi hanndal ki ƀani caacci wa ra *(8.1-13)*.

Ɗi wonte wa biti ƀal, wa yíp íllí wë Kiristaa na, wa tík nuffi wa ďee mújë' rí kaa'a kaa'uu ri ƀëewë rë, wa ƀanti gooy, ƀanti yeďďoh *(12.2-3)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke jébëlë jébël Kiristaa afi sarah waal yínë kut teempe waali yíníi baaha tosse bakaaďďi yen ďa *(9.12-28)*,
- yii leŋke hawiďďa na húmú hawru caacci wa filoon ďa *(10.1-4)*,
- yii leŋke caaccee ke wa húmú gémú rë *(11.1-40)*,
- a yii leŋke njíittée ké wë húmú waariyu wa Un Koope ra *(13.7)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti hawiďďa na húmú hawru caacci yen te yen na pagu ri níi a woteh ra míméh hos bakaaď, ndaa Kiristaa jébëlë' afi waal yínë kut teempe waali yíníi baaha hosse bakaaďďi yen.

Ɗee wona' Koope yen na ra

1 Filoon, Koope húmú ñeya' yonente ya na, di pagaďďi bokaay wonte a caacci yen waal caak. 2 Ndaa woteh, di jamanaa míllë' bee ra, ďi ñeya' Koohi na wonte a yen. Ɗi ñeya' Koy ki baa na sakke ëldúnë, ďi tanisse ďi fi Koy ki baaha laha'te iña ƀéeƀ.

3 Koy ki baa daa niiñi ndami Koope, te ƀani Koope if a ƀëlgís, daa ri teeƀa' ďee man Koope kah-kah ra. Daa ri ñeya' doolii uni, tahte iña ëldúnë ƀéeƀ hom woteh. Te filoon fi bee yera' ri ñíiní hosse bakaaďďa ra, ďi ín tookke sunaa-sun, hëbís Koope fa gaan doole ra, hompe ya'i ñamaa fi.

4 Di paa' ri malaaka ya ƀéeƀ sun, tiya lah ri fíi Koo ra, luka' bi wa ďaaha fap.

Ɗee luka' Koy ka malaaka
ya gaan ɗa
5 Ndah nagajek, Koope
wëndëy malaaka yínë sah
unni yeh :
« Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu. »✡
Ɗi wëndëy malaaka biti
ɓal :
« May hen baap ɗii na,
ɗi hen koy soo na. »✡
6 Te wola' rí koy ki saawi
ëldúnë rë, ɗi won tih :
« Malaaka yi Koope ɓéeɓ
yekun fíyí, sígímíɗ ɗí.
»✡
7 Di yii leŋke malaaka yi
yaa na Koope wonte bitih :
« Ɗi paŋke níi malaaka ya
madu ngilaaw nen,
ɗi paŋke níi wa fi súrgë yí
madu njaar-kíi nen. »✡
8 Ndaa di yii leŋ Koohi na,
ɗi won tih :
« Nguur ku ɗo fi Koope
ay home na níi kiri fi kirih.
Fu kúɗté ɓëewú kúrí júɓpé,
9 *fu faha' yii hente júɓ kep,*
te fu wonay dara tooñ.
Yii baa daa tah so' mi Koope
fu
mi tanis ro,
mi on ɗo sos-keeñ,
mi túm rë díw heeñ af,
ndah fu génë' së' ɓëewë ɗoni
wa homu ra. »✡
10 Ɗi wonte ri ɓal tih :
« Dalaana, ɗo fi Yíkëe daa fu
sak feey fa,
daa fu sak sun-Koo a ya'u.
11 *Iñyaa ɓéeɓ ay muuy,*
ndaa ɗo fay home na faraah.
Wa ay yah
ti di na húlë' búuɓ nen.
12 *Fay waa túlëñsë'*
ti ɓëyí túlëñsë' búuɓ nen,
wa lofu ti di na lofuu yéré
nen,
ndaa ɗo fi na lofiseeh
te fay pese peso níi kiri fi
kirih. »✡
13 Koope wëndëy malaaka
bitih :
« Tooke hëbís së', ya'i ñamaa
fi so' dee
níi bín nëy míi yíssée kaa'oh
yu hen tíkëe yí kottu
ra. »✡
14 Wa fi malaaka ya, wa
mbínéeffí lahuy bo' faan.
Koope hom wola' wa habra'i
ɓëewë nay múcé rë.

2

Una na koma' múc ɗë
1 Yii baa daa tah yen waru-
tee ɓaatti ham unna keluu
yen ɗa híin, nda yen ɓanti
múuy.
2 Yen yúhúté biti una
húmú ñéyíɗ Koope malaaka
ya na filoon ra kaah, te
ɓëewë kaa'uu síkírëhí una,
kaa'uute ñeyi na ra ɓéeɓ,
liilute daana yeeliyuu wa ra.
3 Kon, yen kaa' síkírëhí
una nay tahe yen múc kah-
kah raa, yen ay mínée múc
daana ɗíh ? Ɗi fi Yéesú-
Yíkëe daa ɗéɓpí won yii
leŋke mújí bah. Filoon fe,
ɓëewë keluu woni mújí baa
ra wonute yen biti ɗi kaah.
4 Koope a faanaŋ fi paŋke
i kawtéef gaan, kimtaan a

✡ **1:5 1.5** Saame Kañaa ya 2.7 ✡ **1:5 1.5** Saame 2 Samiyel 7.14 ✡ **1:6 1.6** Saame Nérsí Kootaa 32.43 ✡ **1:7 1.7** Saame Kañaa ya 104.4 ✡ **1:9 1.9** Saame Kañaa ya 45.7-8 ✡ **1:12 1.12** Saame Kañaa ya 102.26-28 ✡ **1:13 1.13** Saame Kañaa ya 110.1

iñi éemílë'té, teeɓa'i biti iña
wonu wa ra kaah. Ɗi
teeɓa'te ri ɓal di iña ona'
Ruuh-Pesen, yee wora' ri
ɗee faha' ri ri ra.

Yéesú daa mala liilu
ɓëewë Koope na ra

5 Koope onay malaaka ya
sañ-sañ sun fi ëldúnë fë nay
aye fayu na wonu fun bee ra,
6 ndée bíníyúté bitih :
« Ow daa yi níi ɗo fi Koope
fu na hel nuf ɗii na ?
Ow daa yi níi fu na tooppitoh
ri ?
7 *Fu tíkké rí tígí fí yúhté biti*
ɓani malaaka ya talluu teem,
fu ɓéyíɗté rí,
fu líifíɗté rí ndam,
8 *fu tíkké rí*
ɗi paa'te iña ɓéeɓ sun. »✡

Koope onte ow paa'te iña
ɓéeɓ sun. Kon Koope helay
dara yii ow lahay sañ-sañ
sun fi. Añcan, woteh yen
olute biti ow lahay sañ-sañ
sun fi iña ɓéeɓ doom.
9 Yee olu yen ra daa ri
biti Yéesú húmú cépírúté
yutuuɗ ɗee rek, malaaka
ya paa'uute ri sun. Ndaa
leegi ɗi ɓéyrúté, ɗi líifrúté a
ndam ndah coono fa dey ɗi
níi ɗi húlté rë. Ɗaaha, naa'i
keeñ Koope tahte Yéesú
húlíɗté ɓëewë ɓéeɓ.
10 Koope daa sak iña ɓéeɓ
te iña ɓéeɓ homiɗ ɗi. Te
waɗ waro biti ɗi ñeya'
coono fa dey Yéesú rë, pan
yee pan ri ɗii na ra níi ɗi
fi Sëmlëhí ɓëewë ɓéeɓ mit
sëk. Ɗaaha, Koope faha' biti
ow caak hen koyyi, wa bok
ndami.

11 Ɗi fi Yéesú fë na ladil
ɓëewë bakaaɗɗi wa ra, a
wa fi ɓëewí yaaha ɓéeɓ daa
boku Boffa yínë. Yii baa daa
tah, ɗi sopaay dëekë'í wë
koy-baappi
12 ndah nagajek, ɗi wonte
Koope bitih :
« May teeɓ koy-baappi so'
daa fu wah,
mi kañ ro fíi mboolo ma
ɓéeɓ. »✡
13 Yéesú wonte biti ɓal :
« So' may tíké yaakaari so'
ɓéeɓ Koope na. »

Di yii len̈ke koy-baappi na
ɗi wonte biti ɓal :
« So' mi abeh, funi koyya tík
Koope ya' so' ra. »✡

14 Wa fi koyyi yaa nék,
lahuu bo' faan a ñif. Yii baa
daa tah ɗi fi Yéesú ac hente
ow, lahte bo' faan a ñif nonte
waa na nda ri húl, ɗakaya'
Seytaane fa lah sañ-sañ na
ɓek ow húl rë.
15 Ɗaaha, ɗi sëmlë'té
ɓëewë húmú madu i ñaam
nen pesi wa ɓéeɓ rë, ndah
neeha neehu wa kúl kë rë.
16 Yen olute biti ɗi ac
sëmlë'í malaaka ya neh, ɗi
ac sëmlë'í séttí Abraham.
17 Yii baa daa tah ɗi waɗti
ac hen ow ti koy-baappi nen,
ɓani wa man ɓéeɓ nda ri
hen seeyohi gaani wa, bi
naa'te keeñ níi naa', pokohte
légéyírí Koope. Yaaha ɓéeɓ,
nda ri yera' ñíiní tos ɓëewë,
Koope baal wa bakaaɗɗi wa.
18 Yéesú a faanan fi,
fahuute fíir, te ri ñeete
coono. Kon, ɗi mín habra'
ɓëyí në fíirú.

✡ **2:8 2.8** Saame Kañaa ya 8.5-7 ✡ **2:12 2.12** Saame Kañaa ya 22.23 ✡ **2:13 2.13** Saame Isayii 8.17-18

3

Daa lukki yeeliyoh kañ hanndal ki Yéesú a Mëyíis ?

1 Koy-yaayyi yeh, kon ɗon
fa henu yi Koope ra, ɗon fa
ɗi dëek ɗën ɗë, yéelí Yéesú
në. Daa ri ƀëe' Koope wol
ri ra te daa ri Seeyohi gaani
ngémë na waariyu yen ra.
2 Di húmú poka' Mëyíis
légéyë déŋéenú rí kúrí ƀëy
faam Koope filoon, Yéesú
poka' légéyë déŋéen ɗí
Koope ra ɗaaha.
3 Ndaa nék Yéesú luk
Mëyíis yeeliyoh kañ ti faam
a ƀëe' taƀah ri ra nen : ƀëe'
taƀah faam fa ra, daa luk
faam fa yeeliyoh laas !
4 Faam fi faam ƀéeƀ ow
daa taƀah ri, ndaa Koope
daa taƀah iña ƀéeƀ.
5 Mëyíis húmú pokohte
légéyë húmú déŋéenú rí
kúrí ƀëy faam Koope ra,
ndaa ti súrgë nen kut, nda
ri hen seedii yee nay wone
Koope filoon fe ra.
6 Ɗi fi Kiristaa nék, poko-
hte ndaa ti Koy nen, Koy ka
tíkú sun fi ƀëy faam Koope,
na ílíf wë rë. Yen fi yee
nék, yen daa ƀëy faami hém
yen ham híin te yen dama'
yee yaakaaru yen ɗa níi
lúsëenín.

Ɗee nay tahe ow non hílsëhë waayiɗ Koope ƀëewí rë

7 Yii baa daa tah ɗon waɗti
tík nuffon yee won Ruuh-
Peseŋ bee ra :
« Woteh fee Koo beh,
ɗon keloh Un Koope,
8 *ngënë súhrí keeññon ɗon*
kaa' ñeyi na,
ti di húmú kaa'uu caaccon
ñeyi na filoon,
bee húmú homuu wa luufa,
na saamu olsohi Koope ra. »✡
9 Koope won tih :
« Caaccon húmú tíkúuté së'
af,
saamute olsohi so'.
Añcaŋ, wa húmú tíkúté íllí
wë sun fi iña paŋ mi ra
10 *níi hente kíil sabay iniil*
(40).
Yii baa daa tah keeñ so'
húmú haay ƀëy ja-
manii bah,
mi won tih :
“Níƀƀí wë dékë' múuyɗí wë,
wa kaa'uute yúhí yee naha'
mi ra.”
11 *Filiƀ haayi keeñ so',*
mi añohte biti wa ii mëssí
non hílsëhë húmú
waayiɗ mi wa ra. »✡
12 Kon koy-yaayyi yeh, lah
mëytíi ! Ow yínë sah ɗon na
waray súh keeñ kaa' gém níi
súugée Koope fa na pes ɗa.
13 *« Woteh fee Koo beh »* fa
wonu Téerëe rë, daa lís níi a
ɗeh. Kon hém ɗi gétëy rek,
lah ënëntíi doole hanndal
kon faraah, toñeh ow di ɗon
na yeris bakaaɗ kúrëelëh rí
níi ɗi súhíl keeñi kaa' keloh
Un Koope.
14 Nagajek, yen nonu
Kiristaa na hém yen ham
yaakaara húmú lahu yen
dalaana ra híin níi lúsëenín.
15 Yen olute biti Téerëe
won tih :
« Woteh fee Koo beh,
ɗon keloh Un Koope,

✡ **3:8 3.8** Saame Kañaa ya 95.7-8 ✡ **3:11 3.11** Saame Kañaa ya 95.9-11

ngënë súhrí keeññon ɗon
kaa' ñeyi na,
ti di húmú kaa'uu caaccon
ñeyi na filoon. »✡

16 Te sah ƀëewë húmú
keluu Un Koope, kaa'uute
ñeyi na ra, wa i wah ? Wa
ƀëewë Mëyíis húmú ɗúhíɗ
wë ƀéeƀ Ésíp rë neh a ?
17 Ɓëewë keeñ Koope
húmú haay wa kíil sabay
iniil (40) ra, wa i wah ?
Wa ƀëewë húmú bakaaru
te húlú ƀéeƀ luufa ra neh a
?
18 Koope húmú añohte
won tih : *« Wa ii mëssí non*
hílsëhë húmú waayiɗ mi wa
ra. »✡ Ɗi húmú wona' i wah
? Ɗi húmú wona' ƀëewë
húmú kaa'uu ñee woni ra
neh a ?
19 Ɗaaha, yen olute biti
caacci yen míníh haal gina
nay waa hílsée koon ɗa,
ndah kaa'a kaa'uu wa gém
Koope na ra.

4

1 Koope lissí ham gapa'a
húmú gapa' ri biti yen mínú
non hílsëhë húmú waayiɗ
ɗi yen ɗa. Kon mëytíi, toñeh
ow di ɗon na míllë' filoon níi
noneh na.
2 Yen liilute Uni Neba ti
di húmú liiluu ri caacci yen
koon nen. Wa fi yaa nék,
liiluu wa una ra, lahray wa
njiriñ, ndah liiluu wa ri ra,
wa gémúy rí.
3 Yen fa gémú yee ra nék,
yen ay non hílsëhë húmú
waayiɗ ɗi yen baa ra. Ɗi
húmú won na tih :

« Filiƀ haayi keeñ so',
mi añohte biti wa ii mëssí
non hílsëhë húmú
waayiɗ mi wa ra. »✡

Koope wonte yii bah te
añcaŋ hílsëhí bah, ɗi húmú
waayce ri níi wocce. Ɗi
waay ri na sak ri ëldúnë bín
fë rë níinén.
4 Bíníyúté ílíy filiƀ Téerëe
yii leŋke bisi paana fa bitih :
« Bisi paana fa, Koope hílsë'
légéyée ké rí saka' ri ƀéeƀ rë
ië. »✡
5 Koope wonaatte na ƀal,
na won ɗi bitih : *« Wa*
ii mëssí non hílsëhë húmú
waayiɗ mi wa ra. »✡
6 Ɓëewë ɗéƀúu liil Uni
Neba ra, nonuy hílsëhë
húmú waayiɗ wa Koope ra,
ndah kaa'a kaa'uu waa ñee
yee faha' Koope ra, ndaa i
ow kay mínú nëe non.
7 Yii baa daa tah Koope
habaat bis kay dëekë'té rí *«*
woteh fee Koo beh ». I kíil
dí kíil filoon fe, ɗi ñeya'te
Dawit na wonte ti di keluu
ron ri koon di yii leŋke bisi
baa ra won tih :
« Woteh fee Koo beh,
ɗon keloh Un Koope,
ngënë súhrí keeññon ɗon
kaa' ñeyi na. »✡
8 Yaha biti koon gina
ƀek Yosuwe ƀëewë rë wa
hílsúuté na koon, tin Koope
woneh ban bis kay filoon fe.
9 Kon níi a ɗeh, Koope lissí
ham biti ƀëewí ay hílsëh ti di
húmú hílsë' rí bisi paana fa
nen.

✡ **3:15 3.15** Saame Kañaa ya 95.7-8 ✡ **3:18 3.18** Saame Kíní ƀëy Israyel 14.1-35 ; Kañaa ya 95.11 ✡ **4:3 4.3** Saame Kañaa ya 95.11 ✡ **4:4 4.4** Saame Dalaana 2.2 ✡ **4:5 4.5** Saame Kañaa ya 95.11 ✡ **4:7 4.7** Saame Kañaa ya 95.7-8

10 Ɓëyí fí non hílsëhë
húmú waayiɗ Koope ɓëewí
rë ɓéeɓ, ay hílsëh légéyí ti
di húmú hílsë' Koope légéyí
nen.
11 Kon, yen pagun ɓéeɓ
nék níi yen non hílsëhí bah.
Hen ɗaa raa, ow di yen na
ii ñee kotti caacci yen, kaa'
ñee yee faha' Koope ra ndín,
ɗi keen.
12 Un Koope ee pes ɗa, te
ri lahte doole. Ɗi luk jépílí
koluu dahas kaañ. Ɗi caga'
keeñ tap coonaa, taaggila'
nëkë a yuh. Daa ri na teeɓa'
yii hom keeñ ow a iña na níɓ
ɓëe' rë.
13 Dara ɗapeeh Koope, iña
ɓéeɓ man yii hom ëssë nen
ɗii na, hente ngëey íllí ɗi fa
yen ay wone ri iña pagu yen,
ɗi aattiya' yen ɗa.

Yéesú, Seeyohi gaana

14 Yen yúhúté biti yen
lahute seeyohi gaani lahte
doole, daa ri Yéesú Koy
Koope. Ɗi ín lappe sun ɗa,
hompe fíi Koope. Kon, yen
habun ngémí yen híin.
15 Bee yen keenute ra,
Seeyohi gaana lahuu yen ɗa
na ot yen na yúh biti ow
daa man ɗaaha, ndah ɗi bok
boko a yen ñeete fíirí mín
ɗíi hen ɓéeɓ, ndaa ɗi keenay
bakaaɗ.
16 Kon, yen ɓanun lah dara
yii sídúun yen, yen leɓoh
Koope fa daa Buura na ona'
mal ra, ɗi teeɓ yen naa'-
keeñ, on yen mal. Hen ɗaa
raa, tígí misikaa ri ɓéeɓ, ɗi
ɗúhíɗ yen na.

5

1 Seeyoh gaan ɓéeɓ tan-
suu filiɓ fi ɓëewë, ɗi homiɗ
wa fíi Koope. Daa ri na jébël
iña nay waa yeree sarah a
yee nay waa hawre Koope
nda wa baalu bakaaɗɗi wa
ra.
2 Seeyoh gaan ɓéeɓ yúh
ɗee na tílë' rí a ɓëewë yíih
rë a yee múuyú rë, ndah ɗi
fi baa ɓal, ɗi na keen.
3 Keena na keen ɗi fi baa
ra ɓal, daa tah ɗi míméh
teem yera' sarahi ay baaluu
bakaaɗɗi ɓëewë kep, ndaa
ɗi waɗti yera' bi ay baaluu
bakaaɗɗi ɗi fi baa ɓal.✡
4 Ow míméh ɓéyíɗ afi níi
fal afi seeyoh gaan, Koope
kut daa na dëekë' ti di
dëekë' rí Aaron nen.
5 Kiristaa ɓal ɓéyrëy afi
falte afi seeyoh gaan, Koope
daa fal ri ri won tih :
« Daa fu Koy so',
dala'te woteh
mi Boffu. »✡
6 Koope wonte ɓal bitih :
*« Fu seeyoh ti Melkisedek*nen*
níi kiri fi kirih. »✡
7 Filiɓ pesi Kiristaa feey
fi bee ɓéeɓ, ɗi húmú ɗaga'
Koope fa daa mín ɗíi sëmlë'
kúl kë rë ɗaŋi misikke
ñéerë' a muun,✡ wone ri
sohle yi te Koope tahte ɗaŋŋi
ndah ɗi ñeete yee faha'

✡ **5:3 5.3** Saame Tali Léwí 9.7 ✡ **5:5 5.5** Saame Kañaa ya 2.7 * **5:6 5.6** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Ɗi húmú seeyoh ɓal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ». ✡ **5:6 5.6** Saame Kañaa ya 110.4 ✡ **5:7 5.7** Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42 ; Lúkkë 22.39-46

Koope ra. 8 Hena' Yéesú
Koy Koope na níi, ɗi ñeete
coono, yoonte ñee yee faha'
Koope ra.
9 Paga' Koope yee paŋ ɗi
ɗii na níi ɗi fi Yéesú mitte
sëk rë, ɗi hente Sëmlëhí
ƀëewë na ñeyu yee faha' ri
ra, sëmlë'té wë níi kiri fi
kirih.
10 Ahaŋkay, Koope daa fal
ri seeyoh gaan ti Melkisedek
nen.

Yen yuliɗ fíi

11 Fun lahute i yin caak,
yi wonun fun ɗon sun fi yii
bah, ndaa poysiri ɗon wa ay
kofeel ndah yin yooƀay haal
affon.
12 Ɗon warutee maañci
mín yëeddë' koon ndaa tígë
homuu ron bee ra, ow daa
waɗ ɗon yëeddëet iña na
ɗéƀúu yëeddë' filiƀ unni
Koope ra. Ɗon míníh ñam
ñami yooƀay hon doom.
Ɗon teyu ƀap ti baaker nen.
13 Ɓëyí fí lissí ƀap nék,
ɗeef ɗi lissí hen baaker,
ɗi maanay doom. Kon, ɗi
míníh ƀíssë' yii júƀpé a yii
júƀëy.✡
14 Ñama yooƀay hon ɗa
nék, ay yeru ƀëewë maanu
ra, wa fa dékúu saam yúh a
ƀíssë' yii wunte a yii wuneh
níi mínúté rë.

6

1 Kon, yen helun iña
ɗéƀúu yëeddë' sun fi waali
Kiristaa ra filoon, yen yuliɗ
fíi yen yoon iña waɗti
yëeddún ƀëyí maante te
yuliɗ Kiristaa na ra. Yen
waruy wëegís yen wonaate
iña ɗéƀúu yen yoon bitih
: ƀëewë warutee lof pesaɗ,
súugëh pagaɗɗa na yeñ wa
kúl kë rë, wa gém Koope.
2 Yen waruy ñeyaat sun
fi yii leŋke bëtís, sun fi yii
leŋke di nay tíkúu ow ya'
ɗagiru Koope, di yii leŋke
koloh ƀúudé a di yii leŋke
yiin bis-këem.
3 Yen yuluun fíi, hém
Koope ñéerë' në.
4-6 Nagajek, ƀëewí helute
ngémí wë wëegísúté pesada
húmú homuu wa filoon ra,
ow míníh tah wa lofaat
pesaɗ. Wa fi yah, niiñi
Koope mëssée waa hawaan,
Koope onte wa mal, wa
nonute ƀëewë liilu Ruuh-
Peseŋ ra ƀal, wa olute neba
hom un Koope ra, wa yúhúté
doolii nguur ka na ac fíi
rë níi wocce, wa anti hel
ngémí wë wa wëegís pe-
sada húmú homuu wa filoon
raa, ay made biti rek tih,
wa daayaatu Koy Koope sun
fi kurwaha ƀëewë solsee ri
nen, te wa pagiru ri affi wa.
7 Meey han mulaa na dékë'
Koo toƀ níi iña sohu na ra
non njiriñ yíkíi rëe, Koope
ay barkel meeyi bah.
8 Meeya paala yëlúp a
ñobitaan raa nék, ɗeef ɗi
lahay njiriñ te ii maañ sah
Koope cuñ ri ɗi míllë' tam.
9 Ɗon fi kooyyee ke fun
fahuu fun yee ra, fun
wonuute ɗaa sah ndaa
wëerté fun biti ɗon madu a
iña wonu sun fi meeya gén
ɗë, yee na koma' múc ɗë.

✡ **5:13 5.13** Saame 1 Korente 3.2

10 Koope na pageh yii júƀëy. Ɗi ii hal iña pagu
ron ra, ii hal ɗee fahuu
ron ri ra. Ɗon teeƀute ri
biti ɗon fahuute ri ɗon na
habruu ƀëewí te ɗon lísúu
wëe habra'.
11 Fun fahuu biti nék, ow
fi ow ɗon na ƀéeƀ sawoor
ham híin ti ɗaa nen níi
lúsëenín ndín, ɗi liil yee
húmú yaakaar ri ra níi mit
sëk.
12 Kon, ngënë heni ƀëewí
ɗapasute, lah ñéyí kotti
ƀëewë nay liile yee gapa'
Koope ndah gémë gémú wë
Koope a múñë mújú wë rë.

Gapa' yi Koope na nee'eh luuf

13 Na húmú gap Koope
Abraham biti ay rii barkel
ra, bi lahay ƀëyí luk ɗi fi
Koope gaan níi ɗi añee tii
ƀëyí baaha, ɗi fi Koope aña'
tiyi a faanaŋ fi,
14 wonte ri biti ay rii *barkel
níi tígí teem barkel, keñil tali
níi keñil.*✡
15 Abraham hompe na seh,
hampe na híin. Ɗaaha, ɗi
liilte yee húmú gap ri Koope
ra.
16 Ow yahti añoh raa, hom
capa' tii ƀëyí luk ɗii gaan te
añohi baa daa na ɗúmël yee
wonu ƀani ƀëe' rë.
17 Ti ɗaaha nen, Koope
faha' teeƀi ƀëewë nay liile
yee gapa' ri ra biti ɗi ii mëssí
hon uni. Yii baa daa tah na
húmú gapa' ri ra, ɗi añohte
tíkké sun.
18 Kon, yen olute biti lahte
iñi ana yi míméh ñak, yee
fí yúhté biti Koope míméh
wëe won te ri pageh wa :
daa wa gapa'a a añoha. Yen
fa heguu iña ƀéeƀ nda yen
ham híin yaakaara gapu yen
ɗa nék, iñi ana yi yaa onte
yen doole níi on.
19 Yaakaari baaha man
dúuñ dootaa nen wëer pesi
yen. Ɗi wëerté, híinté te ri
haala' níi énfí rídíi tígë sela
níi sela ra.
20 Yéesú këllëhté yen
haalte tígí daaha, homiɗte
yen na, ɗi hente seeyoh
gaan ti Melkisedek* nen níi
kiri fi kirih.

7

Daa lukki gaan hanndal ki Melkisedek a Abraham ?

1 Melkisedek* fi baaha
húmú hente buuri Salem,
hente seeyohi Koope fa
sunaa-sun. Na húmú nimil
Abraham faam bee ƀaga' ri
buurra ra, ɗi fi Melkisedek
daa téebílëh rí, ɗaŋke nda
Koope barkel ri.
2 Iña ƀeya' Abraham haa'a
ra ƀéeƀ woruun sabboo
raa, wodi yínëe ɗi yeɗte
ri Melkisedek. Iti fi tii
Melkisedek daa ri buura júƀ
rë. Ɗi fi Melkisedek daa
buuri Salem tíkké sun. Iti
fi buuri Salem daa ri buuri
jaammaa.✡

✡ **6:14 6.14** Saame Dalaana 22.16-17

* **6:20 6.20** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Ɗi húmú seeyoh ƀal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ».

* **7:1 7.1** *Melkisedek* : Daa ri húmú buuri Salem. Ɗi húmú seeyoh ƀal jamanii i Abraham. Saame Dalaana 14.18-24. Iti fi tiyi daa ri : « Buuri jaammaa ».

✡ **7:2 7.2** Saame Dalaana 14.17-20

3 Lahay tígí bíníyúté filiß
Téerëe wonte biti bee daa
yaafi, mbée bee daa boffi,
mbée ɗi non tali díw. Lahay
tígí bíníyúté ßal, wonte yii
leŋke ayi ëldúnë, a yii leŋke
húlí. Ɗi mëddúu a Koy
Koope. Ɗi seeyoh níi kiri fi
kirih.

4 Ëlí ɗee hena' Melkisedek
ow gaan ra ! Ɗi fi Abraham
sah, ɗi fi ciffi yen fi ßëy
Israyel, iña ßeya' ri haa'a
ra ßéeß woruun sabboo raa,
wodi yínëe ɗi ßeßpe ri yeɗte
Melkisedek.
5 Kootaa túuyë'té biti
iña lahuu ßëy Israyel ra
ßéeß woruun sabboo raa,
seeyoh ya tali Léwí meel wa
wodi yínëe, wa yeru wa.✡
Maanam, wodi yíníi bah,
wa ay rii ßeyee koy-baappi
wa na, te añcaŋ, wa fi koy-
baappi yaaha ßal, wa séttí
Abraham.
6 Melkisedek nék, húmú
noneh tali Léwí, te añcaŋ,
iña ßeya' Abraham haa'a
ra, woɗte na Melkisedek, ɗi
fi Melkisedek ɗagiɗte Abra-
ham fa Koope gap ri ra.
7 Ɓëyí ɗagiɗ ow, luk ßëe'
ɗagiru ra hen ow gaan, baa
wëerté.
8 Seeyoh ya tali Léwí yë
fí yúhté biti yii lah koy-
baappi wa ßéeß ay waa naa
woɗ ra, ay húl ti ow ßéeß
nen. Melkisedek fa fí yúhté
biti nék iña ßeya' Abraham
haa'a ra woɗte ri na ra, filiß
téerëe ɗi habuu biti ee pes
ɗa.
9 Ow mín won bitih, ßëy
tali Léwí yë na liilu woɗ ya'
yi koy-baappi wa ra, worute
Melkisedek ndah Abraham
woɗte Melkisedek.
10 Baa daa ri biti na
woɗ Abraham Melkisedek
ra, wuti ɗeef Léwí límúy
doom raa sah, ɗi ee geñii
Abraham, ndah Abraham
daa ciffi.
11 Kootii Mëyíis yípëh
sun fi légéyí ßëy tali Léwí.
Légéyí wë nék míméh tah
ow mit sëk. Légéyí wë
mín tah ow mit sëk koon,
seeyoh kay laheh. Seeyohi
baa noneh ßëy tali Aaron fa
non tali Léwí rë, ɗi seeyoh
ti Melkisedek koon nen.
12 Tígí lofuun iña tap
seeyoh a légéyí rë ßéeß,
Kootaa waɗtee lofu.
13 Ɓëe' wonɗu woni baa ra
nék, noneh tali Léwí te lahay
ßëyí non tali héníɗté seeyoh
tígë na hawruu Koope ra.
14 Ɓëewë ßéeß yúhúté biti
ɗi fi Yíkíi yen non tali Yu-
daa,✡ te na won Mëyíis yii
leŋke seeyoh ya ra, ɗi capay
tii tali bah.

Ɗee hena' Yéesú Seeyoh gaan ɗa

15 Yee tah yii baa ßaatti lan
af ra daa ri beh : seeyoh kay,
bi mada' a Melkisedek acce.
16 Hena hen ßëyí baa
seeyoh ra nék, kolaay yee
túuyë' Kootaa biti seeyoh
ay kolee tali man naŋam
nen. Ɓëyí baa hen seeyoh
af doolaa kola' pesa nay rii
pese níi kiri fi kiri ra,

✡ **7:5 7.5** Saame Kíní ßëy Israyel 18.21 ✡ **7:14 7.14** Saame Maccëe 1.1-2 ; Lúkkë 3.33 ✡ **7:17 7.17** Saame Kañaa ya 110.4

17 ndah nagajek, bíníyúté
Téerëe bitih :
« Fu seeyoh ti Melkisedek nen
níi kiri fi kirih. »✡
18 Ɗaaha, Kootaa ɗéɓ rë
tíkúté dín af biti ɗi lahay
doole, lahay njiriñ.
19 Nagajek, Kootaa ɗéɓ baa
ra mësëy tah ow mit, ndaa
yin kay acce hente yaakaari
yen. Yaakaari baa gén
Kootaa ɗéɓ baa ra, te daa ri
tah yen na leɓuu Koope.
20 Te hena hen ɓëyí baa
seeyoh ra, ñéerë' a añoh,
ndaa hena henu ɓëy tali
Léwí seeyoh ra, lahay añoh.
21 Na hen ɓëyí baa seeyoh
ra, añuu añoo wonu tih :
« Koo-Yíkëe añohte te ri
ii mëssí hon uni yee
wona' ri bitih :
“Fu seeyoh níi kiri fi kirih.”
»✡
22 Añohi baa daa tah Yéesú
hen ɓëe' tah yen wëelíyëh
yii hasa pok Koope hanndal
ki yeni, te daa gén bee ɗéɓ
ɗë.
23 Ɓëewë ñeyu henute
seeyoh ra húmú caaku
caako níi, ndah ɓëyí fí húmú
hen na seeyoh ɓéeɓ maañ
maañ ay húl, ow kay ɓeɓ
tígí.
24 Ɗi fi Yéesú nék ay pese
peso faraah. Kon ow kay ii
ɓeɓ tígí, ɗi seeyoh níi kiri fi
kirih.
25 Ɗii baa daa tah ɓëewë
na ñee'uu ɗii na leɓee
Koope ra, ɗi mín wëe sëmlë'
níi faw, ndah ɗi ee pes ɗa
faraah na ɗagiɗ wa Koope.
26 Kon, Yéesú daa Seeyohi
gaana waɗ yen na ra. Ɗi
selate, mësëy paŋ ɓos, lante,
taa'aay dara a bakaaroh ya,
te ɗí ɓéyrúté kúrúté sunaa-
sun.
27 Seeyoh yi gaanni kayya,
yíilëe Koo ɓéeɓ wa hawiɗ
Koope. Wa ɗéɓúu jébël
hawri ay baaluu bakaaɗɗi
wa paay, wa anti jébël bi ay
baaluu bakaaɗɗi ɓëy gina.
Ɗi fi Yéesú nék sohlaay ɗi
page yah, ndah ɗi jébël
sarah waal yínë kut teempe
waali yínii baa faw, bee
yera' ri ñíiní rë.
28 Ɓëewë henu seeyoh
gaan ndah fala fal wa Kootaa
ra, na keenu ndah wa i ow
kut. Ɓëe' hen seeyoh gaan
ndah haaŋa haaŋ Koope
ɓúkí añohte filoon fi bee
tíkúu Kootaa ra nék, daa Koy
ka Koope paŋ yee paŋ ri ɗii
na níi ri mitte sëk dee níi kiri
fi kiri ra.

8

Yéesú-Kiristaa daa Seeyoha lukki gaan ɗa

1 Yee lukki lah solo woni
fun ra, daa ri beh : Yen
lahuu Seeyohi gaani man
ɗah, ti di wonuu fun ɗon ɗi
nen. Ɗi ín tookke sunaa-sun
ëbís Koope fa gaan doole
ra, hompe ya'i ñamaa fi,
2 na légéy filiɓ tígí selaa.
Tígí selii baaha, daa taantii
Koo-Yíkëe kah-kah, bee rí
yíp rí ndée ow neh ra.
3 Seeyoh gaan ɓéeɓ tansu
jébëlí iña nay yeree ɓëewë
sarah ra, a yee nay waa
hawre Koope ra. Kon, bi yen
ɓal waɗtee lah yii nay rii
jébëlé sarah.

✡ **7:21 7.21** Saame Kañaa ya 110.4

4 Ɗi homa feey fi bee
koon, tin ɗi lukki heneh
seeyoh sah, ndah feey fa
lahte seeyoh yi na jébëlú
sarah ya naha' Kootaa ra.
5 Wa fi seeyoh yi yaa
légéyúu tígí selaa naam,
ndaa tígí selii baaha netli
tígí kah-kah fa hom sun-Koo
ra kut, ɗi man sëegú nen ɗii
na. Na húmú waaya' Mëyíis
yíbí taantii selaa ra, Koope
húmú won ri tih : *« Yuguse
iña ɓéeɓ níi ri mada' a bee
teeɓ mi ro sun fi daŋa ra. »*✡
6 Légéyí seeyoha yeru Yéesú
rë nék, luk bi seeyoh yi yaa
lah solo fap. Ti ɗaaha nen,
yii hasa pok Koope hanndal
ki ɓani ɓëewë te Yéesú hom
hanndal ka ra luk bee ɗéɓ
ɗë lah solo fap. Yee pok
Koope baa ra yípëh sun fi iña
gapa' ri ra, te iña gapa' ri
yaa ra daa gén yee ɗéɓ ɗë.
7 Yaha biti koon yee húmú
pok Koope a ɓëewée filoon
ɗa lahay yii wonun na koon,
tin yii baaha nísíh níi kay
tíkëe.
8 Ndée nagajek, Koope
húmú wonte affi ɓëewí won
tih :
*« Síkíríi ! So' mi Koo-Yíkëe,
mi won tee :*
ay lah jamanii,
may pok yin has
hanndal ki funi ɓëy Israyel
a funi ɓëy Yudaa.
9 *Yii baa ii mada' a bee húmú
pok mi hanndal ki funi
caacci wa filoon,*
bee húmú haba' mi ya' yi wa,
mi ɗúhíɗté wë Ésíp rë.
*Wa fi yaa húmú ñeyuy yee
húmú pok mi baa ra,*
*daa tah so' mi ɗúhíɗté nuf so'
waa na.*
So' mi Yíkëe, mi won ɗaaha.
10 *Filoon fi baaha,*
yee nay mii poke
*hanndal ki funi ɓëy Israyel
ra,*
daa ri beh :
may ɓek túuyë' yí së' affi wa,
mi bíní wë keeññi wa,
mi hen Koope fi wa,
wa hen ɓëewí së'.
So' mi Yíkëe, mi won ɗaaha.
11 *Ɓëewë ɓéeɓ ay soo yúh !*
*Ii sohliil ow ëe ow waa na
yëeddé moroomi.*
*Ii sohliil ow wone koy-yaafi
tih :*
“Yúhé Koo-Yíkëe !”
*Dala'te bee lukki hen kúkëy
rë*
*níi bee lukki hen ɓaha ra
ɓéeɓ ay soo yúh !*
12 *May waa baal iñi ɓossa
pagu wa ra,*
*te nuf so' ii payil bakaaɗɗi
wa. »*✡
13 Ɗon ot Koope won ban
pok yin has hanndal ki ɓani
ɓëewë, ɗeef bee ɗéɓ rii pok
hanndal ki wa ra ɓahate, te
yii ɓahate, ɓaha níi cohoɓ
raa, ay yooɓpi saañ waali.

9

*Sarah ya ɗéɓ ɗë a bee
míllë' rë*

1 Yee húmú ɗéɓpí pok
Koope hanndal ki ɓani
ɓëewë rë, húmú ñéerë' a
naha' yi won sun fi di nay
jaamiyuu Koope. Húmú
lahte tígí selate ëldúnë ɓal,
bi na jaamiyuu Koope.

✡ **8:5 8.5** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 25.40 ✡ **8:12 8.12** Saame Yérémí 31.31-34

2 Tígí daaha húmú taantii
lecsuu las ana : lasa ɗéƀ ɗë
yee na tíkúu lampaa ra daa
húmú në a taabula na tíkúu
mbúurëe në jébëlú Koope
sarah ra. Ɗi húmú dëekúu «
tígí selaa ». 3 Lasi yínëe hom
filoon rídíi ana fa*. Ɗi húmú
dëekúu « tígë sela níi sela ra
».
4 Ílíy tamaa cuuraay, bi
yugusuu úrís húmú non na.
Wahandii Kootaa húmú filiƀ
tígë sela níi sela baa ra, filiƀ
a fëel fë ƀéeƀ leefute úrís.
Filiƀ wahandii baaha, peni
tíƀúu úrís, bi túmú maan† a
duudee ke Aaron jibis ra, a
la' yi ana ya bíníyúu Kootaa
ra, húmú në.
5 Lahte netalli mbínéeffí
wonuu sérúbím‡ húmú sun
fi wahandaa, na teeƀuu
biti ndami Koope aa daaha,
paƀƀi wa wërsëhté sun fi
tígë na baaluu bakaaɗ ra§.
Wahtaa nay wonuun tikki fi
iñyaa yínë yínë rë nék, bee
neh.
6 Ti di wona' mi ri, iña
ƀéeƀ yugusuute ɗaaha.
Faraah seeyoh ya haale lasa
ɗéƀ ɗë page légéyí wë.
7 Ndaa, seeyohi gaana kut
daa na haal lasi ana fa, te
kíilë ƀéeƀ ɗi hom haala'
na waal yínë kut, te ɗi na
haaleh na te kúréh ñif ma
nay jébëlúu sarahi ay baaluu
tooññi ƀani ƀëy gina yee
paguy wa pëtíh rë.
8 Ruuh-Peseŋ teeƀa'te tígí
daa bitih, hém lasa ɗéƀ rë lís
në rek, ɗeef waala na saañ
tígë sela níi sela ra kúnsëey
doom.
9 Taantii baa nék daa
maanam yee lah jamanee
woteh bee ra. Baa daa
ri biti sarah ya a hawiɗɗa
na jébëlú Koope daaha ra
míméh tah ƀëe' në jébël wë
rë lah afi tookke níi took.
10 Wa naha' yi fí yúhté biti
won sun yii leŋke ñam a han
a di nay paguu ƀukutoh ya
aana, te wa teem iñi ëssë.
Wa tíkú tíkë, nda ƀëewë ñee
na na'-na' níi Koope lof wa
tík yin kay.
11 Ndaa leegi Kiristaa acce,
ɗi fa seeyoh gaan ra, onte
yen iñi wunna liilu yen
woteh ra. Ɗi ñeya' taantaa
lukki lah solo te daa lukki
ñee waal ra, bee ya' ow
yugusay ri ra. Daa ri biti
taantii baaha, ɗi yii ëldúnë
fí bee neh.
12 Haala' Kiristaa waal
yínë kut tígë sela níi sela
teempe waali yíníi baaha ra,
ɗi jébëlëey sarah ñif sékét,
a ñif yuuh fana. Ɗi jébëlë'
sarah ñif mi a faanaŋ fi,
sëmlë'té yen faw.
13 Ti di wona' ri Kootaa, ñif
sékét a ñif naal fana daa na
wisu sun fi ƀëewë laduy ra.
Wa na hawu téngë fana ƀal,
tam ɗi níi sooy, wa ƀeƀ yeda

* **9:3 9.3** *filoon rídíi ana fa* : Taantaa laha' rídë ana : filoon rídëe ɗéƀ ɗë wonuu « tígí selaa » filoon rídíi ana fa wonuu « tígë sela níi sela ra ». † **9:4 9.4** *maan* : Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope ƀëy Israyel koluu wa Ésíp homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 16.32. ‡ **9:5 9.5** *sérúbím* : Wa i yin ti malaaka mbée raƀƀi lahuu kanam ow a paƀ, te homuu fíi Koo. Saame Esekiyel 10.1-22. § **9:5 9.5** *tígë na baaluu bakaaɗ ra* : daa ri tígë na wisuu ñif ma ra.

wise sun fi ɓëewí yaaha. Te
ɓukudi baaha teem faanni
wa ëssë.
14 Laha'te ɗaaha raa kay,
ɗeef ñif mi Kiristaa daa
lukki lah doole neh a ? Daa
lukki lah doole kay ! Naga-
jek, Kiristaa daa saraha la-
hay síkkë rë, ñeya'te Ruuh-
Peseŋ fa ay home na faraah
ra, yeɗte Koope afi. Ñif mi
daa nay yen ladle pagaɗɗa
na húmú pagu yen, na yeñ
yen kúl kë rë, affi yen
took. Hen ɗaa raa, yen ay
jaamiyoh Koope fa na pes
ɗa.

Ñif mi Yéesú daa pokalsa' Koope a ɓëewë

15 Ñif mi yaa daa tah Kiris-
taa hen ɓëe' hom hanndal
ki Koope a ɓëewë rë, di yii
hasa pok Koope hanndal ki
ɓani ɓëewë rë. Ɗi fi Kiris-
taa húl tosi ɓëewë tooññee
ke wa húmú tooñu wa filiɓ
jamanaa húmú poka' Koope
yee ɗéɓ ɗíi pok hanndal ki
ɓani wa ra. Hen ɗaa raa,
wa fa Koope dëek wë rë mín
liil iñi wunni ay home na níi
faw, yee húmú gap ri wa ra.
16 Ow won di nay woruu
alal mi filoon fi húlí, bíní rí
kéet rëe, faw lah yii teeɓa'
biti ɓëyí baa húlté, alal ma
anti woruu.
17 Kéedí baa nék, hom
laha' njiriñ filoon fi húlí ɓëe'
kut, ndée hém ɓëe' bíní rí rë
lissí pes rek, ɗi ii lah njiriñ.
18 Yii baa daa tah yee
húmú ɗéɓúu poku ra sah,
pokuu a ñif.
19 Bín fë, wona' Mëyíis
túuyë' yë ɓéeɓ fíi ɓëewë
ɓéeɓ ti ɗee bíníyúu rí
Kootaa nen níi wocce ra,
ɗi ɓeɓpe ñif i yuuh fana a
ñif i sékét túmpé në muluɓ,
ɓeɓpe ya' isop* líiwté në
lékít luum, bi yugusuu a
fënúf har, sooppe ri ñif ma,
na wis sun fi téerëe bíníyú
Kootaa ra a sun fi ɓëewë
ɓéeɓ,
20 won tih : *« Ñif mi yee
daa yee ñeya' Koope pokke
yee pok ɗi hanndal ki a ɗon,
túuy ɗën ñeyi na ra. »*✡
21 Ti ɗaaha nen ɓal, ɗi
ɓeɓpe na ñif ma wisse sun
fi taantaa a sun fi iña na
haanuu wa Koope ra ɓéeɓ.
22 Di Kootaa, wonoh biti
iña ɓéeɓ hoñci ɓukutuu a
ñif, te ñif yúfúy rek, ɗeef
bakaaɗɗi ɓëewë baaluy wa.
23 Kon netli iña hom sun-
Koo ra daa waɗti ɓukutuun
ɗaa raa, iña hom sun-Koo
ra waɗtee sohla' sarahi daa
gén.
24 Nagajek, Kiristaa haalay
tígí selii ya' ow daa yugus ri,
ndah tígí selaa ya' ow yugus
ri baa ra, ɗi netli tígí selii
kah-kah fa kut. Ɗi haal sun-
Koo sah-sah, te ɗi ín homiɗte
yen fíi Koope ra leegi.
25 Lahaa kíil ɓéeɓ, seeyohi
gaana haal tígë sela níi sela
ra te ri haala' na a ñif mi
henay yii. Ndaa haala' Kiris-
taa sun-Koo ra, faraah neh ɗi
yera' ñíiní.
26 Lahaa ɗaaha koon,
dala'te sagi ëldúnë níi a ɗeh,
ɗi deya' coono waal caak.

* **9:19 9.19** *isop* : Ɗi tal gaawa kilik, mada' tal kúlɓúlúɓ. ✡ **9:20 9.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 24.3-8

Ndaa lahaay ɗaaha, ndah
jamanu ya míllë' homu yen
yee ra, Kiristaa feeñiyoh
waal yínë kut teempe waali
yíníi baaha, yera'te ñíiní
sarah, múkílté bakaaɗ.
27 Ow fi ow ɓéeɓ ay húlée
waal yínë kut, Koope aattiya'
ri.
28 Ti ɗaaha nen, Kiristaa
yera' ñíiní waal yínë kut
teempe waali yíníi baaha,
nda ow caak baalu bakaaɗɗi
wa. Ɗi ay feeñiyaat, ndaa
waali yínée ii hen yii leŋke
bakaaɗ, ɗi ay feeñiyee
sëmlë'í ɓëewë na sehu
nimili ra.

10

1 Iña won kootii Mëyíis
rë, sëegú kut iñi wunna nay
aye fayu ra, ndaa wa iñi
wunni yaa neh. Yii baa daa
tah ɓëewë na fahuu leɓohi
Koope, lahaa kíil ɓéeɓ wa
jébël i hawiɗ te wa paguu
yaa yínë faraah ra, Kootaa
míméh tah wa mit sëk.
2 Yaha biti ɓëewë në
yeru Koope sarah yaa ra,
bakaaɗɗi wa lante na waal
yínë kut teempe waali yíníi
baaha koon, tin wa hëbíih
affi wa i bakaaroh te wa ii
yeril Koope sarah koy yínë
sah.
3 Wa kay, hawiɗɗa na
hawru wa yaaha ra, lahaa
kíil ɓéeɓ hom nérsë' wë
bakaaɗɗi wa,
4 ndah nagajek, ñif naal
fana mbée ñif sékét pe'
míméh hos bakaaɗ.
5 Yii baa daa tah na ac
Kiristaa ëldúnë rë, won tih
:

« Fu saamay biti fu hawru,
fu saamay biti fu yeru sarah,
ndaa fu saamiɗte so' bo'
faan.
6 *Hawri ay tamu tamo níi*
sooy neɓaay ro,
yera' sarahi ay baaluu
bakaaɗ neɓaay ro ɓal.
7 *Mi won ɗo tígí daaha tih :*
Mi abee Koope !
Mi ac paŋi yee faha' fu ra ti di
bíníyúu rí filiɓ Téerëe
rë nen. »✡
8 Ɗi dala' woni bitih : *«*
Fu saamay biti fu hawru, fu
saamay biti fu yeru sarah, fu
saamay hawidi ay tamu tamo
níi sooy, te fu saamay sarahi
ay baaluu bakaaɗ, yínë sah
neɓaay ro na. » Ɗi wonte
iñyaaha, te añcaŋ Kootaa
daa naha' wa.
9 Ɗi antee ɓaat won tih : *«*
Mi abee Koope ! Mi ac paŋi
yee faha' fu ra. » Ɗaaha, ɗi
níssé yee ɗéɓ ɗë, tíkké yin
has.
10 Ñeya ñee Yéesú-
Kiristaa yee faha' Koope,
yera'te faani, yera'te ñíiní
waal yínë kut teempe waali
yíníi baaha ra, daa ladil yen.
11 Seeyoh di seeyoh ɓéeɓ,
yíilëe Koo faraah ɗi yípëh
légéyéré Koope, te ri dékë'
jébël saraha ya yínë faraah,
yi fí yúhté biti ii mëssí mín
hos bakaaɗ.
12 Ɗi fi Kiristaa nék, jébëlë'
sarah waal yínë kut teempe
waali yíníi baaha hosse
bakaaɗɗi yen, te ri ín tookke
hëbís Koope ra, hompe ya'i
ñamaa fi,

✡ **10:7 10.7** Saame Kañaa ya 40.7-9 ✡ **10:13 10.13** Saame Kañaa ya 110.1

13 na seh níi bín nëy
yíssírée Koope kaa'oh yi hen
tíkëe yí kotti ra.✡
14 Kon, Kiristaa jébëlë'
sarah waal yínë kut, tahte
ɓëewë ɗi ladil wa ra mitute
sëk níi kiri fi kirih.
15 Ruuh-Peseŋ wonte yen
ri níi lante ɓal. Ɗi dala' woni
bitih :
16 *« Koo-Yíkëe won tee :*
“Filoon fi baaha,
yee nay mii poke
hanndal ki funi wa ra
daa ri beh :
may bíní túuyë' yí së' keeññi wa,
mi ɓek wa affi wa.” »✡
17 Ɗi tíkké won tih :
« Nuf so' ii payil bakaaɗɗi wa,
ii payil tooññi wa. »✡
18 Koope baalte ɓëewë
bakaaɗɗi wa raa kay, kon
ɓëewë ii jébëlíl sarah hosaa
bakaaɗ.

Ɗee nay yen leɓee Koope ra

19 Koy-yaayyi yeh, ñif ma
yúf Yéesú rë onte yen sañ-
sañi haaluun yen tígë sela
níi sela ra te yen sídíih në
dara.
20 Ɗi kúnsíɗté yen
waal has, bi na tah ow
pes, ñéyíɗté rí rídëe daa
maanam faani ra.
21 Yen lahuu seeyohi gaani
daa kélfíi ɓëy faam Koope !
22 Ñif mi Kiristaa hosse
keeññi yen yii ɓosi kaa' yen
lah afi tookke, te yen ɓoyute
a mulii lante. Kon yen
leɓuun Koope yen yeɗ ɗi
keeññi yen, yen gém te yen
ɓan naa lah nuf ana.
23 Yen ham yaakaara
lahuu yen ɗa híin, bee na
haagu yen ɓúkkí yen yen na
wonu ri ra, yen ɓanti gooy
ndah yii gapa' Koope ɓéeɓ
ɗi paŋ ri.
24 Yen níɓún di nay yen
líkínëntée hanndal ki yen,
nda yen faha' ow te yen paŋ
yin wun.
25 Lahte ɓëewí mokluy ayi
ɗeefa'i tee'a' ya na ɗaguu
yen Koope ra. Yen ɓanun
ñee kotti wa. Yen kay, yen
onantuun doole hanndal ki
yen, yen ɓaat ɗii paŋ yen
saye, ndah ɗon olute biti
bisa nay nimile Yíkëe rë
wullilay.
26 Yen fa yúhú kaaf ka níi
yúh rë, yen faaliyuy kaaf ki
baa yen bakaare pëtíh rëe,
ii lahil sarahi ay mín nís
bakaaɗɗi yah.
27 Lahaa ɗaaha raa, yen
ay tallee biti kay, yen took
yen sehe a tíidí misikke yee
nay yen kate bisa nay aat-
tiyee Koope kaa'oh yi, ɓek
wa njaar mi kíi kë nay waa
muuyle ra.
28 Ow kaa' ñee iña won
kootii Mëyíis níi ow ana
mbée ow éeyë seede ri raa,
ɓëyí baa ay hawu húl te ri ii
yérmú koy yínë sah.
29 Ɓëyí baa henu ɗaaha
raa, ɓëe' wonay dara Koy
Koope na, faaliyaay ñif ma
ladil ri pok yee hanndal ki
ɓani Koope, na sol Ruuha
na ona' mal ra, ɓëyí baa
ay henu ɗíh ? Ɗon yúhúté
biti daani ɓëyí baa nay lukee

✡ **10:16 10.16** Saame Yérémí 31.33 ✡ **10:17 10.17** Saame Yérémí 31.34

misik maan ?
30 Nagajek, yen yúhú Ɓëe' won bitih :
« Daa mi nay yíllíré, daa mi nay yínlé yii paŋ ow ɓal ! »✡
Bíníyúté Téerëe biti ɓal :
« Koo-Yíkëe ay aattiya' ɓëewí ! »✡
31 Mas ɓëe' nay keene ya' Koope fa na pes ɗa !
32 Nérsíi yee húmú ñeyu ron filoon, bee hawaana' ron niiñi Koope ra, bee haaluu ron ngémë rë. Jamanii baaha, ɗon lahute coono fi misikke ndaa ɗon habute híin.
33 Húmú hom níi rëe, ɗon na solu fíi ɓëewë ɓéeɓ, ɗon moklu fíi ɓëewë ɓéeɓ. Húmú hom níi rëe ɓal, ɗon na habruu ɓëewë na moklu ti ɗon nen ra.
34 Ɗon húmú ƀokute coono a ɓëewë téyú kasu ndah Ɣéesú rë. Alal mon húmú naafaa raa sah keeññon húmú sosa' na sosoo, ndah ɗon húmú yúhúté biti ɗon lahute alal ma gén ɗë, yi ii ɗúm níi kiri fi kirih.
35 Kon, féhéyí níi ɗon ɓanti yeris yaakaaron, ndah daa ri nay tahe ɗon liil waafi gaante.
36 Ɗon warun múñ mújë nda ɗon paŋ yee faha' Koope ra, ɗon liil yee gapa' ri ra,
37 ndah nagajek, bíníyúté Téerëe bitih :
« Tasse yutuuɗ fíi,
ii maañ sah,
ɓëe' nay aye ra
ay ac,
te leegi ɗi lahe deh. »✡
38 Koope wonte bitih :
« Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé,
*ɓëyí baa ay pes**.
Ɗi wëegís filoon raa nék,
keeñ so' ii sos ɗii na. »✡
39 Yen nék, yen nëníh ɓëewë në wëegísú filoon níi saŋku ɗeef wa na ra. Yen nonu ɓëewë gémú Koope ra, te yen ay múc.

11

Njiriñ ma hom ngém rë

1 Iti fi gém Koope nék, daa ri bitih : yen ɓek affi yen biti yen ay liil yee yaakaaru yen ɗa, te wëer yen biti iña tíkúy yen íl rë lahte kah-kah.
2 Gémë húmú gémú caacci yen ra daa tah Koope seedeyiɗ wa yin wun.
3 Gémë gémú yen ɗa daa tah yen yúh biti Un Koope daa sak iña ɓéeɓ. Maanam, iña na tíkú yen íl rë ɓéeɓ ɗúhë' iña ow míméh wëe tík íl rë.
4 Gémë húmú gém Abeel ra daa tah ɗi jébël Koope sarahi gén bi Kayeŋ. Ngémí baa daa tah, Koope taha' sarahi Abeel a ya' ana, seede biti ɗi ɓëyí júɓpé. Ngémí baa daa tah ɓal, húlë' Abeel níi, ɗi lís yen teeɓ níi a ɗeh.✡

✡ **10:30 10.30** Saame Nérsí Kootaa 32.35 ✡ **10:30 10.30** Saame Nérsí Kootaa 32.36 ✡ **10:37 10.37** Saame Habakuk 2.3 * **10:38 10.38** *Ɓëyí fí yéŋké biti ngém daa tah ɗi habuu ɓëyí júɓpé, ɓëyí baa ay pes* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɓëe' júɓ íllí së' rë, ay pesee ngém.* ✡ **10:38 10.38** Saame Habakuk 2.4 ✡ **11:4 11.4** Saame Dalaana 4.3-10

5 Gémë húmú gém Henok
ra daa tah Koope kúɗ ɗí sun
nda ri ƀanti ñee kúl kë. Ow
ollilay ri, bi ƀeƀ ri Koo kúɗté
rí hëbísí. Téerëe seedete biti
balaa ɗi kúrú sun, ɗeef keeñ
Koope sosse ɗii na.✡
6 Ɓëyí gémëy Koope keeñ
Koo míméh sos ɗii na, ndah
ƀëyí në saam leƀohi Koope,
waɗtee gém biti Koope lahte
te ɗi na waaf ƀëewë na
saamu ri ra.
7 Gémë húmú gém Nowe
ra daa tah wona' ri Koope yii
na saañ lahe te ow tíkëy në
ílí doom ra, ɗi helte nuf na,
yugusse gaal gaan sëmlë'í
ƀani ƀëy faami. Ɗaaha,
ɗi teeƀa'te biti ƀëy ëldúnë
homuy kaah, te Koope onte
ri ɗi nonte ƀëewë júƀú ndah
ngémí wë rë.✡
8 Gémë húmú gém Abra-
ham ra daa tah dëekë' rí
Koope ra, ɗi ñeete woni
Koope saañce gina nay rii
one Koope ɗi laha' ri ra, te
ɗeef ɗi húmú yéeh tígë paa'
gini baaha ra.
9 Ngémí baa daa tah, ɗi
dék gina húmú gap ri Koope
ra ti doha-ndéem nen. Ɗi
dékké filiƀ taanta, Isaak a
Yakop ƀal dékúté filiƀ taanta
ti ɗi nen. Wa fi yaa ƀal nonu
yee gap wa Koope baa ra.✡
10 Ɗi fi Abraham nék,
húmú sehaaloh dégí gina
yípëh tígë híin ɗë, gina níƀ
Koope ɗee nay rii made,
yíppé rí rë.
11 Gémë húmú gém Saara
ra daa tah húmú ƀitifa' ri
níi ɗi gétté lah koy, Koope
onte ri, ɗi lahte koy. Húmú
wëerté rí biti Koope ay paŋ
yee gapa' ri ra.✡
12 Yii baa daa tah tali
keñce níi keñ ɗúhë' ow yínë
kut na, ɗi fi Abraham fa
húmú leƀpe kotti kúl kë rë.
Séttí caakute níi ti hulla sun
nen, ti peppi feey fa tíñ kísí
fë nen, yi ow míméh wëe
kín.✡
13 Ɓëewë míllúu yaa ra
ƀéeƀ húlúu filiƀ ngémí wë.
Wa liiluy iñi wunna húmú
gapa' Koope ra ndaa wa
séenúté wë tígí wulte te
keeññi wa sosse na. Wa
haagute ƀúkkí wë, wonute
biti wa húmú i doha-ndéem,
i ƀaaƀoh kut feey fa.✡
14 Ɗaaha, wa teeƀuute
filiƀ woni baa níi lante bitih,
wa saamu gini daa way rii
lahee.
15 Nuffi wa hom gina
ɗúhúu wë rë koon, tin dara
kaa'eeh wa nimil na.
16 Wa kay húmú saamu
gini gén bi wa, maanam bín
sun-Koo. Yii baa daa tah
Koope sopaay biti wa dëekë'
rí Koope fi wa, ndah ɗi
waayiɗte wa gin.
17 Gémë húmú gém
Abraham ra daa tah na
húmú saam Koope olsohi ra,
ɗi húmú caŋ hawri Koope
Isaak sarah. Ɗi fa Koope
húmú gap ri ra, húmú caŋke
yera'i koohi sarah, koy ki

✡ **11:5 11.5** Saame Dalaana 5.24 ✡ **11:7 11.7** Saame Dalaana 6.13-22 ✡ **11:9 11.9** Saame Dalaana 12.1-5 ; 23.4 ; 35.12, 27 ✡ **11:11 11.11** Saame Dalaana 18.11-14 ; 21.2 ✡ **11:12 11.12** Saame Dalaana 22.17 ✡ **11:13 11.13** Saame Dalaana 23.4 ; 1 Naaƀaa 29.15 ; Kañaa ya 39.13

yínëe kut, bee Koope húmú
won yii leŋke ɗii na,
18 na won ɗi bitih : « *Tala gap mi ro ra ay ɗúhée*
Isaak na. »✡ 19 Nuf Abraham
nék húmú payte biti Koope
waɗtee lah ɗoolii këllëe rí
ow ɓúudé. Ɗaaha, Koope
nimiliɗte ri koohi, man biti
rek ti Isaak këllú këllë ɓúudé
nen.✡
20 Gémë húmú gém Isaak
ra daa tah ɗi húmú ɗagiɗ
Yakop a Esawuu* nda Koope
barkel wa filoon fe.✡
21 Gémë húmú gém Yakop
ra daa tah leɓa' bisi ra, ɗi
ɗagiɗ ow fi ow koyyi Suseef
na ɓéeɓ ana. Ɗi yíp du-
udi habaalohte, na jaamiyoh
Koope.✡
22 Gémë húmú gém Suseef
ra daa tah leɓa' bisi ra, ɗi
won yii leŋke ɗúhí ɓëy Is-
rayel Ésíp, te ri wonte wa di
nay waa hene yuh yi biti wa
yahti saañ.✡
23 Gémë húmú gémú yaafi
Mëyíis a boffi ra daa tah
límúu Mëyíis rë, wa ɗapute
ri céyín éeyë, ndah wa olute
biti ɗi wunte te wa neehuy
kootaa pok buura ra.
24 Gémë húmú gém Mëyíis
rë daa tah hena' ri gaan ɗa,
ɗi kaa' ɓëyí dëekë' rí : « Koy
koy ki ɓelii buuri Ésíp ».✡
25 Ɗi ham biti rek tih, ɗi
bok a ɓëewí Koope coono
daa génël rí biti ɗi lahe pesi
nebi ay pesu filiɓ bakaaɗ te
neba ii maañ.
26 Ɗi ot biti ɗi solu, gén alal
ma Ésíp ɓéeɓ fap. Ɗi solu
ti di soluu Buura Koo fal ri
ac filoon fe ra daa génël rí,
ndah ɗi tík nufi sun fi waafa
nay aye fayu ra.
27 Gémë húmú gém Mëyíis
rë daa tah ɗi koloh Ésíp te
neeheh biti keeñ buur haay
ri. Ɗi hampe híin man ɗi
otte Koope fa ow mësëy ríi
tík íl rë nen.
28 Ngémí Mëyíis daa
tah, ɗi cëgíɗ Feedi Paaga,
naha'te leefi íllí faamma ñif
nda loola na yah ra ɓanti
leɓ koyyi saawwi yaalli ɓëy
Israyel.
29 Gémë húmú gémú ɓëy
Israyel ra daa tah na húusú
wë kísí fí Bëhëerrë rë†, wa
ñeyu waal feey koroŋ. Ndaa
fahuu ɓëy Ésíp húus kísí fë
ti wa nen ra, mulaa maaɓpe
wa.✡
30 Ngémí ɓëy Israyel daa
tah wërúu wë Yéríkëe níi
hente bis paana ra, míirrí
gina keen.✡
31 Gémë húmú gém ɓelii
tílëhë hínú Rahap ra daa
tah na hawu ɓëewë kaa'uu
ñee yee faha' Koope húl
rë, ɗi hawuy ndah yee
taha' ri wolu-wolu ya húmú

✡ **11:18 11.18** Saame Dalaana 21.12 ✡ **11:19 11.19** Saame Dalaana 22.1-14
* **11:20 11.20** *Esawuu* : Ɗi koy Isaak. Ɓani Yakop daa síis. Saame Dalaana 25.19-34 ; 26.34 níi 27.40. ✡ **11:20 11.20** Saame Dalaana 27.27-29, 39-40 ✡ **11:21 11.21** Saame Dalaana 48.1-20 ✡ **11:22 11.22** Saame Dalaana 50.24-25 ; Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.19 ✡ **11:24 11.24** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 2.2 ; 1.22 ; 2.10-12 † **11:29 11.29** *kísí fí Bëhëerrë rë* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *kísí fí luuma.* ✡ **11:29 11.29** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 14.21-31 ✡ **11:30 11.30** Saame Yosuwe 6.12-21 ✡ **11:31 11.31** Saame Yosuwe 2.1-21 ; 6.22-25

ayu kénsëhí gina tahi wunte
faami ra.✡
32 May wonle yi ɗeh
? Mi lahlay jodi wonaa
mi yii leŋke Sedewoŋ na,
Barak, Samsoŋ, Yefte, Dawit,
Samiyel a yii leŋke yonente
ya na.✡
33 Gémë húmú gémú
ƀëewí yaa ra daa tah wa
ƀaŋ i gin, kúrúté ƀëewë
kúrí júƀpé, liilute yee húmú
gapa' Koope ra. Ngémí wë
daa tah, wa húmú téy ƀúkkí
gaynde ya,
34 yímúté kíi yí na húmú
njaaroh, múcúté ya' ƀëewí
nay waa hawe koon. Wa
húmú ƀëewí mituy, wa
míllúutée lah doole, wa
henute jammbaar haa'a, wa
líkúté i soldaar kay.
35 Lahte ƀeleƀƀi fí yúhté
biti gémë gémú wë rë daa
tah wa olute ƀëewí wë
këllúté ƀúudé, wëegísírúté
wë. Di filiƀ fi yaaha ƀéeƀ,
lahte ƀëewí mokluu mokloo
níi wa húl, ndah wa na
fëhíih heli ngémí wë nda wa
múc. Wa hom fahuu koloh
ƀúudé, wa lah pesi gén bee
koluu wa ra.
36 Lahte yi ñaawlute,
fúurúté laraw, pokalsuute
a níh tiiŋ ƀekute kasu.
37 Lahte yi tawu la' níi
húlúté, lahte yi pasu leelaa,
a yi hawuu jépíl. Lahte yi
yídëelúu yídëelëe paye aye,
te ɗeefa wa líkúun hun har
mbée hun pe', lëhíh dara,
moklu níi mokil, torohalu níi
torohal.
38 Añcaŋ, wa jombuyute
biti koon sah wa pesuun
ëldúnë fí beh. Wa homute
na yídëelúu luufa, a daŋŋa,
a killa, a ngaara yi nuŋŋa na
payu na ayu.
39 Wa fi yaa ƀéeƀ, gémë
húmú gémú wë rë daa
tah wa seedeyiru yin wun.
Añcaŋ, wa liiluy yee gapa'
Koope ra,
40 ndah nagajek, ɗeef
Koope húmú waayiɗte yen
yee gén ɗë, te ɗi fahaay paŋ
yin waa na níi wa mit sëk te
yen nëníh në.

12

Koope baap yen na

1 Ɓëewí caakki seedeyute
ngémí yen daa wërú yen neh
a ? Kon yen ƀal, yen tík
iña kaa' yen saañ fíi ƀéeƀ
rë dín, yen súugëh bakaaɗ
fa man níhí yooƀpi lukañsa'
kotti yen nen ra, te yen ham
híin yen múkë níi yen lah
tígë warun yen lah ra.
2 Íllí yen yípëe Yéesú në,
ɗi fa cëgíɗ ngémë paŋke yee
paŋ ɗi níi ngémí baa mitte
sëk rë. Ɗi tahte húl sun
fi kurwaha te sídëey gacaa
hom húlëdë man ɗaa ra,
ndah ɗi húmú yúhté biti yee
nay sosle keeñi ra ín ɗíi seh
fíi rë. Leegi, ɗi ín tookke
hëbís Koope ra, hompe ya'i
ñamaa fi.✡
3 Ahaŋkay, tíkí nuffon ɗii
na ! Tíkí nuffon ɗee mújë' rí
kaa'a kaa'uu ri bakaaroh ya

✡ **11:32 11.32** Saame Lamanna 6.11 níi 7.25 ; 4.1 níi 5.31 ; 13.1 níi 16.31 ; 11.1 níi 12.7 ; 1 Samiyel 16.1 níi 1 Buurra 2.11 ; 1 Samiyel 3.1-21 ✡ **12:2 12.2** Saame Kañaa ya 110.1

ra, nda ɗon ɓanti gooy ndín
ɗon yeɗɗoh.
4 Ɗon haa'uute a bakaaɗ
naam, ndaa ɗon habuy na
híin níi ñíinnën teempe na
doom,
5 te ɗon fa na dëekúu
koyyi Koope ra, ɗon halute
yee húmú líkínú ron bitih :
« Ɗo fi koy so',
Koo-Yíkëe wone ɗoo na tíké
rë waal,
ngana heef woni !
Ɗi wone afu,
ngana gooy !
6 *Ɗi fi Yíkëe hom tíkë' ɓëyí ri*
faha'te ri waal,
te ri hawsa' ɓëyí hente koy
ɗii na. »✡
7 Lah mújí coono ya na
deyu ɗon ɗa, ndah Koope
ñeya' waa na tígí ron waal
ti ɓëyí tík koyyi waal nen.
Lahte koy ki boffi na tíkéh rí
waal a ?
8 Ɗon tíkúy waal ti di na
tíkúu koyyi ɓéeɓ waal rek,
ɗeef ɗon koyyi píyúu waal
ndée ɗon koyyi neh.
9 Nérsíi bitih, baappa límú
yen feey fi bee ra, na húmú
wonu yen na tíké yen waal,
te yen húmú onute wa cér.
Kon lah Boffee ke yen sun-
Koo raa, yen ay lukee ñee
woni nda yen pes neh a ?
10 Baappi yen húmú tíkúté
yen waal, ndaa laha' tígí
teem ɗi ɗee rek, te wa húmú
paguu ri ɗee oluu wa ri ra
kep. Ndaa Koope tík yen
waal faha'i yee gén yen na,
yen hen ɓëewí selayute ti ɗi
nen.
11 Ow yahti yen tík waal
raa, yen na yípíh ríi haba' yii
ay koma' sos-keeñ, ɗi hom
misika' yen misikoo. Ndaa
tíl níi rëe, ɓëewë në tíkú
waal ti ɗaa nen ra, jaamma
a júɓ daa na púlëh waa na.

Iña mit hel nuf ra

12 Kon ɗon fa moku níi ya'
yon ŋooya', kotton kaa' ra,
hëbí híin,
13 ɗon saamiɗ kotton
waali wunte, nda ɓëewë
kotti wa neɓay ra ɓanti
mugiyoh, ndaa wa wahun
waho.
14 Pëgí ɓéeɓ ɗon lah
jaamma a ɓëewë ɓéeɓ te
ɗon lan pesaɗ. Henay bah,
ow yínë sah ii ot Yíkëe.
15 Mëytíi ɓal, nda ow yínë
sah ɗon na ɓanti súugëh
mala nay rii liile Koope na
ra. Ow yínë sah ɗon na
ɓanay mada' a kilki límë'
koyyi haayte, haaya ñogol
ɓëewë níi kaɗ i ow kay caak.
16 Ow yínë sah ɗon
na ɓanay paŋ yii tappe
njaaliyoh ɓéeɓ mbée oneh
yii kola' Koope na cér ti
Esawuu* nen, ɗi fa af ñam
kut tah ri lofra' tígí saaw ki
ra.
17 Ɗon yúhúté bitih, húmú
faha' ri filoon fe biti boffa
ɗagiɗ ɗi nda Koope barkel ri
yeɗ di tígí saaw ka ra, boffa
tahay. Ɗi húmú yefohte na
lëelí misikke sah na saam
biti boffa ɗagiɗ ɗi, ndaa
foŋa húmú míméh yin na.✡

✡ **12:6 12.6** Saame Léeh yë 3.11-12 * **12:16 12.16***Esawuu* : Ɗi koy Isaak. Ɓani Yakop daa síis. Saame Dalaana 24.25-26. ✡ **12:17 12.17** Saame Dalaana 25.29-34 ; 27.30-40

18 Na leɓuu ɗon Koope ra,
ɗon leɓuuy daŋi ow mín nëe
leɓ a ya' ti ɓëy Israyel filoon
koon nen. Wa fi yaa húmú
homu hëbís daŋi na njaaroh,
ñëerë'té a húuh a ñúus a
ngilaaw gaan.
19 Wa keluute ɓal un kúlúɓ
kí lúuɓpé, keluute uni na
won. Keluu wa una ra,
wa na ɗagu biti una teem
daaha,✡
20 ndah wa húmú kaañuy
keloh yee won una ra bitih
: *« Ɓëyí leɓoh daŋa ay tawu
la' níi húl, hena ow mbée raɓ
ɓëeɓ ay henu ɗaaha. »*✡
21 Yaa olu wa baa ra, tíitɗë'
tíitɗëe níi tahte Mëyíis won
tih : *« Mi tíitté níi mi na saak
! »*✡
22 Ɗon nék, ɗon leɓuute
daŋi Siyoŋ, tígë hom gin
Koope fa na pes ɗa, daa ri
Yerusalem fa hom sun-Koo
ra. Ɗon leɓuute malaaka yi
ow yéeh daa teyu wa caak
tee'uute daaha, cëgírúté
ndaje.
23 Ɗon leɓuute goomali
ɓëewë Koope haba' wa koyyi
saawwi ra, wa fa tii yi wa
bíníyú sun-Koo ra. Ɗon
leɓuute Koope fa na aattiya'
ɓëewë ɓëeɓ rë. Ɗon leɓuute
coonaa yi ɓëewë júɓú te
Koope paŋ yee paŋ ri waa na
níi wa mitute sëk rë.
24 Ɗon leɓuute Yéesú fë
hom hanndal ki Koope a
ɓëewë di yii hasa pok Koope
hanndal ki ɓani ɓëewë rë,
ɗon leɓuute ñif mee ke ri
yúf rí ɓukudi yen ra. Te yee
teeɓa' ñif mi yaa ra gén yee
teeɓ yen ñif mi Abeel ra.✡
25 Kon, mëytíi ! Ngënë
këe'íi síkírëhí ɓëe' na won
ɗon na ra, ndah hém caac-
cee ke yen húmú kaa'uu
síkírëhí ɓëe' na húmú won
waa na ëldúnë rë múcúy
daana raa, assumaa yen neh,
biti yen kaa' síkírëhí ɓëe' na
won a yen sun-Koo ra.
26 Ɗi fi Koope, uni húmú
hégíyˇcé feey fa filoon, ndaa
leegi ɗi gappe yen won tih :
*« May hégíyˇ feey fa waal kay
te ay teye waali yíníi baaha.
Mii hégíyˇ feey fa doŋ, may
hégíyˇ sun-Koo ɓal. »*✡
27 *« Waal kay »* fa na won
ɗi baa ra, daa teeɓa' biti
iña mín hégíyú ndah wa
saku sako ra ɓëeɓ ay hégíyú
wa muuy, nda iña míméh
hégíyú rë tas faw.
28 Yen ay liil nguur ki
míméh hégíyú rëe kay, kon
yen símún Koope. Yen
jaamiyun ri yen ñee yee
faha' ri ra, yen on ri cér,
29 ndah Koope fi yen man
kíi kí na muuyil nen.✡

13

1 Di fahantuu ron hanndal
kon, lah pésíi daaha ti i koy-
yaay nen.
2 Lah héní ɓëewí mínúté
haneel, ndah mín haneel daa
tah lahte ɓëewí tooppituute i
malaaka te wa yíih biti koon
wa i malaaka.
3 Lah hélí nuf ɓëewë téyú
kasu ra man biti ɗoni wa daa

✡ **12:19 12.19** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.16-22 ✡ **12:20 12.20** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 19.12-13 ✡ **12:21 12.21** Saame Nérsí Kootaa 9.19 ✡ **12:24 12.24** Saame Dalaana 4.10 ✡ **12:26 12.26** Saame Aase 2.6 ✡ **12:29 12.29** Saame Nérsí Kootaa 4.24

boku téyúté nen, ɗon hel
nuf ɓëewë na moklu ra man
biti ɗoni wa boku mokla
nen.
4 Ow fi ow ɗon na ɓéeɓ
ñeya yee wonu di yii leŋke
kooɗ ɗa : yaal teya ɓeleɓi
na, ɓeleɓ teem yaali na
ndah Koope ay keen sun fi
ɓëewë na njaaliyuu ra a sun
fi ɓëewë na pagu yii tappe
njaaliyoh ra ɓéeɓ.
5 Ngënë hénî ɓëewí
gémúté hélíis, iña lahuu ron
ra doya ron, ndah Koo a
faanaŋ fi won tih :
« Mii roo mëssí yeris,
mii roo mëssí hel ! »✡
6 Yii baa daa tah yen kaañ
won bitih :
« Yíkëe daa hílípëhí së',
mi sídëey yin !
Ow mín yi soo na ? »✡
7 Nérsíi njíittée ké ron
húmú waariyu ron Un
Koope ra, ɗon nérsëh ɗee
na húmú pesuu wa a ɗee
míllúu wë rë, ɗon gém ti ɗee
húmú gémúu wë rë nen.
8 Yéesú-Kiristaa na
lofiseeh. Di man ɗi aa, ɗi
man ɗaaha woteh te ɗi ay
made ɗaaha níi kiri fi kirih.
9 Ngënë mësíi tah ow
múuyɗé ron a yëeddë' yí
caakki bokuuy dara a ngémí
yen. Nagajek, yee wun ɗa
daa ri biti doolaa nay yen
liile keeññi yen ɗa, yen li-
iluun ɗi mali Koope, ndaa
woni won yii leŋke ñam
neh. Woni won yii leŋke
ñam lahray ɓëewë na ñeyu
na ra njiriñ dalaa.
10 Yen lahute ílíy hawraa,
bi seeyoh yi taantii Koope
waruy naa ñam sarah ya
jébëlúu në rë.
11 Seeyohi gaana hom
kúrë' ñif mi júrë hawu ra
tígë sela níi sela ra, nda
ri jébël saraha na baaluu
bakaaɗ ɗa, ndaa bo' fa hom
ɗúhrúu ɗúhrëe níi wuloh
dala, tamu daaha.
12 Yii baa daa tah ɓal
Yéesú húmú ɗúhrú níi wulo-
hte gina hawute húl daaha,
nda ɗi fi Yéesú ladil ɓëewë
a ñif mi.
13 Kon, yen ɗeefiɗ ɗi
daaha, yen solu ti ɗi nen,
14 ndah feey fi beh, yen
lahuy na gini ay home níi
kiri fi kirih, yen saamu bee
nay aye fíi rë.
15 Kon, yen ñee'uun Yéesú
në, faraah yen jébëlé sarahi
ay kañuu Koope. Maanam,
yen haagun ɓúkkí yen yen
won biti daa ri Yíkëe.
16 Lah hénî ɓëewí paguu
yin wun faraah te ɗon
habranta' hanndal kon,
ndah sarah ya man ɗaa ra
daa neɓa' Koope.
17 Lah ñéyí woni njíittën,
ɗon page yee fahuu wa ra,
ndah daa wa na níirú ron, te
fayu wa ay won Koope iña
pagiru wa ɗon ra. Kon, lah
ñéyí yee fahuu wa ra nda wa
mín paŋ légéyí wë a keeñi
sosse. Henay bah, keeññi wa
ii naa sos, te baa ii ron lahiɗ
njiriñ dalaa.
18 Wëerté fun biti affi fun
tookke, ndah fun saamuu

✡ **13:5 13.5** Saame Nérsí Kootaa 31.6-8 ; Yosuwe 1.5 ✡ **13:6 13.6** Saame Kañaa ya 118.6

paŋ yii wunte faraah. Kon
lah ɗëgírí fun !
19 Yee luk mi ron ɗaŋ ra
daa ri biti ɗon ɗagiɗ so',
nda mi nimiliru ɗon na ɗee
luka' ri gaaw ra.

Takoha

20 Koope fa na ona'
jaamma ra këlíɗté Yéesú
Yíkíi yen ƀúudé. Ɗi ñeya'
ñif mi Yéesú pokke yee pok
ɗi hanndal ki ƀani ƀëewë
faraah ra. Ɗaaha, Yéesú
hente níirëhí gaani yen.
21 Ɗi fi Koope ona ron
doolii paguun ron yin wun
ƀéeƀ, nda ɗon ñee yee faha'
ri ra. Ɗi ñeya Yéesú-
Kiristaa na paŋ yee faha'
ri yen na ra. Ɗi fi Yéesú-
Kiristaa laha ndam dee níi
kiri fi kirih ! Ɗémíin !
22 Koy-yaayyi yeh, ɗon ot
mi bíní ron unni yeh, faha'i
oni ron doole. Kon mi
ɗaŋ ɗon biti ɗon ƀek wa
keeññon, ndah wa utay.
23 Yúhí biti ƀal koy-yaafi
yen Timoote ɗúhté kasaa.
Ɗi teelti lah soo na dee raa,
mi yahti ac yérën, funi ay
ñéerë'.
24 Lah wëddí së' njíittën
a ƀëewí Koope ya ƀéeƀ !
Koy-yaayya déku Itali ra na
woduu ron !
25 Koope líhë rën ƀéeƀ mal
!

Téerëe bíní Saak ra Kúnsëe

Filiƀ téeríi beh, Saak won a ƀëewë gémú Yéesú, hasluu filiƀ ëldúnë ƀéeƀ rë.

Ɗi wonte affi wa di yii leŋke ɗee na pesuu wa ra, ndaa ɗi yëedíɗté wë yin caak ƀal.

Iña bíní Saak yee ra mín yúun ow fi ow ƀéeƀ. Saak wonte sun fi :

- yii leŋke múñ a ɗaŋ Koope *(1.2-8 ; 5.13-18)*,
- yii leŋke ñëkíɗ a yíkëe alal *(1.9-11 ; 5.1-6)*,
- yii leŋke súfúñ a fíir *(1.12-18)*,
- yii leŋke síkírëh a ñeyi Unni Koope *(1.19-27)*,
- yii leŋke génëntélë' *(2.1-13)*,
- yii leŋke ngémí teeƀuuy pagaɗ *(2.14-26)*,
- yii leŋke ƀúk *(3.1-12)*,
- yii leŋke ñaañ a neƀ nuf *(3.13-18)*,
- yii leŋke iñi ëldúnë *(4.1-10)*,
- yii leŋke heefa' *(4.11-12)*,
- yii leŋke gaan-gaanloh *(4.13-17)*,
- a yii leŋke nimili Yíkëe *(5.7-11)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ƀëyí won biti ɗi gémpé Kiristaa waɗtee rii teeƀa' pagaɗɗi.

Wodohi Saak ƀëewí Koope

1 Ɗon fi talli sabboo a ana ya, ɗon fi ƀëewí Koope ya hasluu ëldúnë ƀéeƀ rë, so' mi Saak súrgíi Koope a Yéesú-Kiristaa Yíkëe ma na wodoh ron.

Woni Saak yii leŋke múñ

2 Ɗon fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos biti ɗon ñee coono fi mín ɗíi hen ƀéeƀ,

3 ndah ɗon yúhúté biti coono fi ñéerë' a ngém daa na kúɗ múñ.

4 Te múñí baa homa ɗon na faraah raa, ɗon ay hen ƀëewí lahuy síkkë te nonute, ɗon hen ƀëewí mitute sëk.

5 Ndaa nék, yaha biti ow di ɗon na yéeh yii paga ri raa, ɗi ɗaga, Koope ay rii teeƀ yee nay ri page ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'i lahay keeñi, ɗi ona' ƀëewë ƀéeƀ.

6 Ɓëe' ɗaga a ngém rek, ƀanti lah nuf ana, ndée ƀëyí na lah nuf ana mada' a mboowaana kísí fë baa ngi-laaw ma na ƀéyíɗ ɗí, na jaay ri hatinna ƀéeƀ rë nen.

7 Ɓëyí baa ƀanay haba' biti ɗi ay lah yin Yíkëe në,

8 ndah ɗi laha' nuf ana. Ɗi laƀa' laƀoo rek.

Yii leŋke ñëkíɗ a yíkëe alal

9 Ɓëyí fí hente ñëkíɗ te gémpé Yéesú, damaa ndah Koope ƀéyíɗté rí.

10 Ɓëyí fí hente yíkëe alal, bíyëe ƀal ndah Koope cépíɗté rí, ɗi ay muuy. Ɗi ay made ti capussi gaaw fa luufa nen :

11 na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti ɗaaha nen, ƀëe' hen yíkëe alal ra

ay muuy ɗeefa ɗi takaña' légéyí.

Yii leŋke súfúñ a fíir

12 Lahte sos-keeñ, ɓëe' nay
home coono ɗi múñ ɗí rë
! Ɗi ham híin níi ɗi ɗúh
në rëe, ɗi ay ɓeku baanii
ndami pesa na ɗúméh rë,
bee gap Koope ɓëewë fahuu
ɗi fi Koope ra.
13 Ɓëyí paŋ yin ɓos hom
nufi ɓanan won biti Koope
daa fíir rí, ndah ow míméh
fíir Koope te Koope na fíiréh
ow.
14 Yee na fíir ow ra kay,
daa ri biti ɓëe' faha' pes-neɓ
níi neba hécé rí.
15 Te faha' pes-neɓ mada'
loo-koy nen te límë' bakaaɗ,
te koy ki baa hen gaan raa
límë' húl.
16 Kon ɗon fi koy-yaayyi
yeh, ɗon fa faha' mi níi faha'
ra, ngënë nëfíi affon.
17 Yii wunte a yii ñeete
waal ɓéeɓ kola' sun-Koo.
Wa kola' Koope na, ɗi fa
sak na'a, céyín fë a hulla ra.
Ɗi na lofiseeh, na laayeh níi
ñúusɗé ow.
18 Di coobarii, ɗi ñeya'te
Unee ke ri daa kaaf ka ra
yen límëetúté, nda yen hen
ɓëewë këllúu di iña sak ri
ra ɓéeɓ ti iña ɗéɓpí lecu
meeyya jébëlúté Koope ra
nen.

Yii leŋke síkírëh a ñeyi Un Koope

19 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa
faha' mi níi faha' ra, yúhí
biti ɓëyí në ɓéeɓ síkírëh
waɗtee rii yooɓ. Won mbée
neeɓ nék waray rii yooɓ ;
20 ndah ɓëyí neeɓ, na
pageh yii júɓpé fíi Koope.
21 Kon, hégíi sobe a kaañ
paŋ yin ɓos, ɗon cépíɗ af-
fon, ɗon tah Una soh Koope
ɗon na ra. Uni baa daa mín
ɗën sëmlë'.
22 Uni baa nék, ngënë téyí
síkírëhí kut ndaa lah ñéyí
në, henay bah, ɗon ay nofa'
affon.
23 Ɓëyí fí síkírëh Una te fu
ñeyay na, fu mada' a ɓëe'
caŋ seetaan baa na olsoh afi
ra nen.
24 Olsa' ri afi níi wocce ra,
saañce yíppée hal ɗee man
ɗi ra.
25 Ɓëyí kúnís nuffi ɓéeɓ
síkírëh Kootaa júɓ na tah ow
laha' afi te haleh iña keloh ri
ra, pokoh na ñee na raa nék,
ɓëyí baa ay lah sos-keeñ di
yii paŋ ɗi ɓéeɓ.
26 Ɓëyí haba' afi biti ɗi
ɓëyí gémpé te ɗeefa ɗi
míméh ham ɓúkí, ɓëyí baa
nofa'te afi, ngémí lahay
njiriñ.
27 Di fíi Baap-Koo, ɓëe'
gém kah-kah te ngémí lante
ra, daa ɓëe' në dímlë' baayu
ya a jëtíɗɗë súfúñ fí wë, te
hampe afi yii na sobeyil ow
ëldúnë rë.

2

Yii leŋke génëntélë'

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa
gémú Yéesú-Kiristaa Yíkëe
fë líif a ndam ra, ngënë
génëntélíi ɓëewë.
2 Mín hen ɗon lah teya',
lah ɓëewí ana yi ac teya'i
baaha, ɓëyí yínëe ɓekoh
supi úrís a búuɓɓí wunte,
ɓëyí yínëe hen ñëkíɗ ɓekoh
sif.

3 Ɗon yeɗ ɓëe' ɓekoh
búuɓɓí wunna cér ɗon won
ɗi ac took paa' fíi, ɗon won
ñëkdë caŋ dín mbée ɗon
won ɗi took kotton feey raa,
4 ɗeef ɗon génëntélúuté
hanndal kon. Ɗon oluun ri
ɗaaha raa, ɗeef baa af neh !
Te ɗon daa i wa níi sah ɗon
ɓíssée ɓëewë ?
5 Kon ɗon fi koy-yaayyi
yee faha' mi níi faha' ra,
kúnsí nuffon ɗon síkírëh
! Koope tanis ɓëewë henu
ñëkíɗ ëldúnë rë nda wa lah
ngémí híinté hen alal mi wa
neh a ? Ɗi tanis wa ɓal
nda wa haal nguur ka gap ɗi
ɓëewë fahuu ɗi fi Koope ra !
6 Ndaa ɗon, ɗon heefuu
ñëkíɗ heefoo. Te añcaŋ,
yíkëe yí alalla daa na moklu
ron, daa na tëekɗú ɗën
këem.
7 Wa fi yíkëe yí alalli yaa
daa na solu tii neɓee ke
Kiristaa fa ɗon teyu ɗii na
ra.
8 Bíníyúté Téerëe bitih : *«
Di fahuu ron affon, lah fëhíi
moroommon ɗaaha. »*✡ Ɗon
ñee túuyë'ée ké Koope Buur
baa raa, ɗeef ɗon pagute yii
wunte.
9 Ɗon génëntélë' rëe
nék, ɗeef ɗon bakaarute
te Kootaa ay keen sun fon,
ndah ɗon ñeyuy na.
10 Ɓëyí ñeyay yin yínë kut
di túuyë' yí Kootaa, wuti ɗi
ñee yee tas ɗa ɓéeɓ rëe sah
ɗeef ɗi tooñce, daa ri biti ɗi
ñeyay wa ɓéeɓ.
11 Koope daa won tih :
« Ngënë mësíi njaaliyoh. »✡
Daa ri won ɓal tih : *«
Ngënë mësíi bëem ow. »*✡
Kon ɓëyí bëem ow, wuti ri
njaaliyaay raa sah, ɗeef ɗi
ñeyay Kootaa.
12 Ɗon yahti paŋ yin mbée
ɗon yahti won yin raa, lah
hélí nuf biti Koope ay ron
aattiyee Kootaa na tah ow
laha' afi ra.
13 Ɓëyí në yérméeh, ii
yérmú. Yermaande daa
lukki lah solo aattiya'.

Yii leŋke ngém

14 Koy-yaayyi yeh, ow won
biti ɗi gémpé te na teeɓeeh
ri pagaɗɗi raa, ngémí baa
lahte njiriñ a ? Ngémí baa
ay rii sëmlë' ë ?
15 Mín hen ow di koy-
yaayyon filiɓ ngémë ɓekaa
sif te laheh líif-loo.
16 Ow di ɗon na won ɓëyí
baa bitih : « Toge mbook
! Lah ɓekee níi fu wun, fu
ñam níi lowu may, sos siɓ
! » Ɗi won ɓëe' unni yaa te
yereh ri yee waɗ ɗii na raa,
woni baa ɗeef lahte njiriñ a
?
17 Ti ɗaaha nen, ngémí ay
teye ɓúk ii teeɓuu pagaɗ,
ngémí baa lahay njiriñ,
saatate.
18 Heeyce ow ay won biti
lahte ɓëewí gémú Koope,
lahte yi paguu yin wun. Yee
nay mii wone ɓëyí baa ra
daa ri biti rek tee : ow míméh
teeɓa' biti ɗi gémpé Koope te
ɗeef ɗi na pageh yin wun.
Iñi wunna nay rii page ra
kay daa nay teeɓee biti ɗi
gémpé.

✡ **2:8 2.8** Saame Tali Léwí 19.18 ✡ **2:11 2.11** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.14 ✡ **2:11 2.11** Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13

19 Ɗi gémëy biti Koope
yínë kut woo ? Baa yii
wunte, ndaa ɗi yúhë biti
yébítëh yë ɓal gémúté baaha
te tíitúté në níi na saaku !
20 Ɗi yúhë biti ɓal ɗi lahay
af ! Caa nék mi won ɗi yee
tah ngémí teeɓuuy pagaɗ la-
hay njiriñ ra, hém ɗi faha'
yúh.
21 Ɗi fi ɓëyí baa nérsëe
bitih : Koope haba' caac
Abraham ɓëyí júɓpé bee
tahra' ri ri, ɓeɓpe koohi
Isaak na waay jébëlí sarah
sun fi tígë na hawruu ra neh
a ?✡
22 Kon, ɓëyí baa otte biti
ngémí Abraham a yii wuna
paŋ ri, tahiɗte Koope ra daa
ñéerë', te yii baa tahte ngémí
mitte sëk.
23 Yee húmú bíníyú Téerëe
rë laha'te ɗah. Húmú bíníyú
Téerëe bitih : *« Abraham
gémpé Koope, te ngémí baa
daa tah Koope haba'te ri ɓëyí
júɓpé. »*✡ Yii baa daa tah ɗi
na dëekúu kooji Koope.
24 Leegi, ɗon olute biti ɓëe'
júɓ fíi Koo ra, ɗi ɓëe' teyay
gém kep ra, ndaa ɗi ɓëe' na
paŋ yin wun ɗa.
25 Ti ɗaaha nen, ɓelii
tílëhë hínú Rahap ra, ɓekke
i wolu-wolu di ɓëy Israyel
faami sompe wa, ñéyíɗté wë
waal kay wa heguute.✡ Yii
baa daa tah ɓal Koope haba'
ri ɓëyí júɓpé.
26 Faan lahay coonaa raa,
ɗeef ɗi húlté. Ti ɗaaha
nen, ngémí ñéerëey a pagaɗ
wun, ngémí baa lahay njiriñ,
saatate.

3

Yii leŋke ɓúk

1 Koy-yaayyi yeh, ngënë
hénî yëeddëh ɓéeɓ. Ɗon
yúhúté biti fun fi yëeddëh yí
yeh, aattiya'i fun nay luke
bi ɓëewë ɓéeɓ misik te ay
yooɓ.
2 Yen ɓéeɓ yen na pagu
yii tíkëey waal, a di mín ɗii
man ɓéeɓ neh a ? Ɓëe' na
won yii tíkëh waal faraah ra
nék, ɓëyí baa ow kah-kah, te
ri mín ham afi iña ɓéeɓ.
3 Yen ɓekuu pënís lakaaɓ
ɓúk, yen héc ɗi a daa teem
ɗi ɓéeɓ hatni neɓa' yen ɗi
ñee na neh a ?
4 Ëlsíi ɓal gaalli gaanna
kísí fë, yee yéŋké biti ngi-
laaw mi gaante daa na yeñ
wa ra ! Añcaŋ, wa kúrúu
a duuɗ yutuuɗ. Bina-bina
waa na ɓéeɓ, ɓëe' në kúɗ ɗí
rë hécë' duuda hatna neɓa'
ri ra kep, gaala a daa teem
ɗi ɓéeɓ ñee hatni baaha.
5 Ti ɗaaha nen, yina' ɓúk
níi, mínë' won yii gaante
ɗaaha.
Te ɗon yúhúté biti kíi wuti
yin yin, mín tam luufa ɓéeɓ.
6 Ɓúk man kíi nen kep ! Ɗi
non faan, iñi ɓossa ɗúhë' në
ti kíi kí kola' safara nen, kaɗ
cérrí yen, kaɗ pesi yen ɓéeɓ.
7 Ow mín ílíf raɓɓa ɓéeɓ :
yee luufa, yakka, fasoh fa, a
raɓɓa kísí fë te daa ri yee lah
ra,
8 ndaa ɓúk ow míméh ríi
ílíf. Ɓúk wuneh, na hílséeh,
te iña na ɗúh në rë na hawa'.
9 Yen símúu Yíkëe Boffi
yen a ɓúk, yen yujuu ow fa

✡ **2:21 2.21** Saame Dalaana 22.1-19 ✡ **2:23 2.23** Saame Dalaana 15.6 ✡ **2:25 2.25** Saame Yosuwe 2.1-21

Koope daa sak ɗi ti di man
ɗi fi Koope nen ra a ɓúk.
10 Sím a yuja' ɓéeɓ ɗúhë'
ɓúgë yínë. Koy-yaayyi yeh,
yii baa waray laha' ɗaaha !
11 Mulii neɓeh a mulii
neɓpe na ɗúh cula yínë ë ?
12 Koy-yaayyi yeh, tal een
na lím ëlíif ë ? Tal béeñ na
lím een a ? Ti ɗaaha nen,
culi na ɗúhíɗ mulii neɓeh
míméh ɗúhíɗ mulii neɓpe.

Yii leŋke nufi kola' Koope na

13 Ɓëe' haba' afi biti ɗi
ɓëyí ñaañce te neɓpe nuf
ɗon na ra wa ? Ɓëyí ñaañce
cépírë' afi cépírëe paŋ iñi
wunte, pes pesi wunte. Ɗon
ay teeɓee biti ɗon ñaañute
ɗaaha.
14 Ndaa, yaha biti ɗon
ɓëewí pesuu eeñnja' ow,
fahiru affi wa kep yin wun
raa, ngënë dëmíi biti ɗon
ñaañute, te ngënë këe'íi
kaaf ka !
15 Ñaañadi baa kolaay
Koope na, ɗi non iñi ëldúnë,
ɗi pagaɗ ow kep te kola'
Seytaane na.
16 Tígí lahte ɓëewí
eeñnjuu ow, fahiru affi wa
kep yin wun ra, tígí daa dara
ii naa ñee waal, henay yii
hente ɓos.
17 Ñaañada kola' Koope
na ra nék, ladila' keeñ ow
ladiloo níi woc, ɓëe' lah
jaamma a moroommi, ɗi sos,
neɓ woniɗ, ɗi naa'-keeñ níi
naa', ɗi líif a pagaɗ wun,
ɗi ɓanti génëntélë' ɓëewë,
ɓanti hen ɓëyí në poos fíi
poos filoon.
18 Ɓëewë na sohu jaamma
hanndal ki ɓëewë te paguu
ri a jaamma ra, jaammaa
sohu wa baa ra, pesi júɓpé
daa nay naa púlée.

4

Yii leŋke iñi ëldúnë

1 Haa' ya a íñë' yë filiɓ fon
haala' yih ? Wa haala' faha'i
pesi nebi na woy faannon
neh nagajek a ?
2 Ɗon na fahuu lah yin ɗon
lëhíh yaa, ɗon këe'íih në sah
hap ow húl. Ɗon na ɓosu
íl yin ow, ɗon míníh rii lah.
Hen ɗaa raa nék ɗon íñée,
ɗon haa'ee filiɓ fon. Ɗon
míníh lah yee fahuu ɗon ɗa,
ndah ɗon ɗaguy ri Koope !
3 Te wuti ɗon ɗaŋ Koope
raa sah, ɗon líilíh dara, ndah
ɗee na ɗaguu ɗon ɗa etay.
Ɗon ɗaguu yii nay neɓle
peson kep !
4 Ɗon yégúy Koope ! Ɗon
yíih biti ɓëyí pokoh iñi
ëldúnë, ɓëyí baa kaa'ohi
Koope a ? Kon, yúhí
biti ɓëyí fí faha' pokoh
iñi ëldúnë, ɓëyí baa hente
kaa'ohi Koope.
5 Ngënë hëbíi biti iña
bíníyú Téerëe rë bíníyú
pëtíh ee ! Bíníyúté filiɓ
Téerëe bitih : « Koope
fiira'te yen, fiira'te coonaa
fa ɓek ɗi yen ɗa, te faha'
biti yen tíkún nuffi yen ɗii
na kut. »
6 Ndaa kaa'eeh biti ɗi onte
yen mali mitte sëk ndée
bíníyúté biti ɓal : *« Koope*

✡ **4:6 4.6** Saame Léeh yë 3.34

ñéerëey a ƀëewë na gaan-gaanluu ra, ɗi ona' ƀëewë cépírú affi wa ra mal. »✡

7 Kon, ñéyí yee faha' Koope ra ! Hëe'íi Seytaane, ɗi ay ron wuloh !

8 Léƀíi Koope, ɗi ay ron leƀoh ! Ɗon fi bakaaroh ya, ƀëeñnjíi bakaaɗɗon ! Ɗon fa lahuu nuf ana ra, hësí keeññon !

9 Pési pes súfúñíɗ ! Fëgí ɗon hawoh ! Yennon yíssëe looy, sosi keeññon yíssëh súfúñ.

10 Cépírí affon fíi Yíkëe, ɗi ay ron ƀéyíɗ.

Yii leŋke heefa'

11 Koy-yaayyi yeh, ngënë wënëntíi ƀos sun fon. Ɓëyí won ƀos sun fi moroomi mbée heef ri, ɗeef ɗi won ƀosa sun fi kootii Koope te ri heef Kootaa. Ɓëyí heef Kootaa nék, ɗeef ɗi aattiya' ri aattiyoo, ɗi ñeyay yee won Kootaa ra.

12 Koope kut daa yera' Kootaa, Koope kut daa na aattiya', Koope kut daa mín sëmlë' ow, Koope kut daa mín saŋku ow. Ɗon fa na heefu moroommon yaa ra nék, ɗon homuu biti daa ron i wah sah ?

Yii leŋke gaan-gaanloh

13 Leegi nék, síkíríi së' ɗon fa na wonu biti woteh mbée kéy, ɗon ay pay gini man naŋam, ɗon baana-baana dín fë níi hen kíil, ɗon lah hélíis ɗë.

14 Ɗon yúhú yin kéy fën ë ? Ɗon yíih biti peson man maal nen kep a ? Maal laha' wahtu ɗee rek, ɗi yíppí gét.

15 Ɗon kay, ɗon waɗti wonun biti ɗon ay pes, ɗon paŋ yii man naŋam, hém neƀa' Yíkëe.

16 Ndaa, tígë homuu ɗon bee ra, ɗon tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo a wonni dëmíiɗɗë ɗon na, te gaan-gaanloh ti ɗaa nen wuneh.

17 Kon ƀëyí yúh yii wunte te pageh ri, ɗeef ɗi bakaaɗte.

5

Saak a yíkëe yí alalla

1 Leegi nék, ɗon fi yíkëe yí alalla síkíríi së' ! Fëgí, ɗon hawoh ndah súfúñ fë nay keene sun fon ɗa !

2 Alal mon yahte, búuƀƀën maasse,

3 úríssën a tiiŋni hélíissën homaakke te homaagi baa daa teeƀa' biti ɗon homuy kaah te ri ay ron saŋku ti di na muuyla' kíi gaawa nen. Ɗon homute ɗon na garu alal, te ëldúnë túkkíté níi wocce.

4 Ɗon kaa'uute yínlí ƀëewë légéyírú rën meeyyon ɗa, te hélsë warun ɗon waa yíníl koon ɗa daa teeƀa' níi lante biti ɗon homuy kaah. Ɓëewë légéyírú rën yaa ra fogute, te Koo-Yíkëe Kélfíi gaana kelohte wa.

5 Ɗon pesuu caakla' a neƀ feey fi beh, ɗon na yefaluu ti júrí suu hawu hawo nen.

6 Ɗon daanute ƀëewí júƀúté, ɗon hawute wa húl te wa hécëntúuy a ɗon.

Yii leŋke nimili Yíkëe

7 Koy-yaayyi yeh, lah
híinndíi níi yiin nimili
Yíkëe. Ɗon olute ɗee na
híinndë' línëh sehe iña nay
rii lece meeyi ra maan ? Te
añcaŋ, ɗi ay seh mulaa nay
ɗéƀée tap Koo feey níi yee
nay míllée rë paay, ɗi anti
lec.
8 Kon ɗon fi yaa ƀal, lah
mújí ɗon ham híin, nimili
Yíkëe wullilay.
9 Ɗon fi koy-yaayyi yeh,
ngënë cëpítíi hanndal kon
toñeh Koope ay ron daane.
Aattiyoha aa saañ haale ra
aa sah faf !
10 Koy-yaayyi yeh,
yonente ya na húmú wonu
di tii Koo-Yíkëe rë deyute
coono ndaa mújúté. Kon,
lah mëdí ti wa nen.
11 Ɗon yúhúté biti ƀëewë
në mújú coono yi wa ra, yen
dëekúu wë « sos-keeññi yeh
». Ɗon keluute ɗee mújë'
Yop coono fi ra a tígë míllúu
ƀani Koo-Yíkëe rë maan ?
Ɗon olute ɗee naa'a' Koo-
Yíkëe keeñ a ɗee baaha' ri ra
maan* ?
12 Koy-yaayyi yeh, yee
lukki lah solo ra nék daa ri
bitih : ngënë ëñíi ! Ngënë
ëñíi níi ɗon cap sun-Koo
mbée feey fi beh. Yaha biti
ɗon ay wone « íi » rëe, wëní
« íi » kut ɗon teem daaha.
Yaha biti ɗon ay wone « ëe-
ëe' » rëe, wëní « ëe-ëe' » kut
ɗon teem daaha. Ngënë ëñíi
añohi mín ɗíi man ƀéeƀ !
Hen ɗaa raa, ɗon ii daanu
fayu.
13 Ɓëe' hom coono ɗon na
ra ɗaga ! Ɓëe' lah sos-
keeñ ɗon na ra laƀɗa Koope
kañaa !
14 Ɓëe' jér ɗon na ra
dëekrëe njíittí jaŋaa, wa
leef ɗi díw di tii Yíkëe, ɗagiɗ
ɗi.
15 Ɗaŋi manna' ɗah,
ñéerée a ngém rek sëmlée
jérdë, Yíkëe cëgíɗ ɗí cot.
Yaha biti ɗi bakaaɗte raa,
Koo-Yíkëe baal ri.
16 Kon, wëní bakaaɗɗon
hanndal kon, ɗon ɗagiranta'
ndín, ɗon wah këlëŋ. Ɗaŋi
ƀëyí júƀpé hom laha' doole.
17 Éelí húmú ow ti yen nen
ndaa ɗaga' ri biti Koo ƀanti
toƀ híinté ɗaŋi ra, muluƀ
taway feey fa níi hente kíil
éeyë a caan.
18 Filoon fi baaha ɗi ɗaŋke
biti Koo dalaat toƀ, bacala
lasse, gañcaha paalte níi
meeyya nonte.
19 Koy-yaayyi yeh, ow di
ɗon na hel waali, ow kay
habra' ri wëegísíɗ ɗí kaaf ka
raa,
20 ƀëe' wëegísíɗ ɗí kaaf
ka baa ra hela nuf biti ƀëyí
habra' bakaaroh wëegísíɗ
ɗí waala wun ɗa, ɗeef ɗi
sëmlë'té rí kúl kë te ri ay
tah bakaaroha baalu bakaaɗ
caak.

* **5:11 5.11** Saame Téeríi Yop : Yop húmú ƀëyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mi, happe koyya níi iña laha' ri ra ƀéeƀ ɗúmpé tak, antee tík soɗte ri jérí misikke, faana ƀéeƀ paasse. Ndaa taheh ɗi yeris ngémí, hampe Koope na híin níi míllë' lah sos-keeñ.

Téerëe ɗéƀpí bíní Peer ra Kúnsëe

Yee daa unna ɗéƀpí bíní Peer ra. Ɗi bíní wë kerceenni dékú ginni iippi non Aasi. Kerceenna bíní rí yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yéesú-Kiristaa Yíkëe në rë *(3.14-17)*. Peer bíní wë unni yee woni wa biti wa ham ngémë híin, wa múñ coono fa daƀ wa ra, nda wa bok ndamee ke ɗi fi Yéesú na ac fayu ra *(5.10)*. Ɗi wonte wa ɗee waɗti man pesi wa bee henluy wa ƀëewí nëníh ƀëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra *(2.9-10 ; 4.2-3)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke mújë waayiɗ yen Koope ra *(1.8-12)*,
- yii leŋke pesaɗ kerceen filiƀ ƀëewë nëníh ƀëewí Koope ra *(2.11-17)*,
- yii leŋke coono fa ñee Kiristaa ra *(2.21-25)*,
- yii leŋke di waɗti pesuun yaal a ƀeleƀi *(3.1-7)*,
- yii leŋke ƀaŋi Kiristaa kúl kë *(3.18-22)*,
- yii leŋke lof pesaɗ *(4.1-6)*,
- a yii leŋke di waɗti pesaa ow a moroomi *(4.7-11)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti balaa tígë teem ngém ow ra olu, ƀëe' ay ñee misik. Ɗi ñee misik ɗi ham híin níi lúsëenë rëe nék, ɗi ii rii réeccíyëh.

Wodoha

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fi ƀëewë Koope tanis wa ra, ɗon fi doha-ndéemmë tasaaruu ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bítíní rë, so' mi Peer apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ron.

2 Koo Boffa daa tanis ɗon ti di húmú maaña' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte ɗon henute ƀëewí, nda ɗon ñee yee won Yéesú-Kiristaa ra ndín, ñif mi ƀukut ɗon.

Koope hëpë rën mal, on ɗon jaamma !

Mújë waayiɗ yen Koope ra

3 Yen sím Koope, ɗi fi boffi Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ! Di naa'i keeñi, ɗi onte yen pes has bee këllë' rí Yéesú ƀúudé rë. Ɗaaha, yen lahute yaakaari míméh ɗúm,

4 yen na sehaaluu iña yefiɗ Koope ƀëewí rë. Daa wa iña míméh yah ra, yee na sísíƀéeh rë, yee hena' has faraah ra. Koope yefiɗte ron wa ín sun.

5 Ɗi ñeya' gémë gémú ron ra, ɗi na níiɗ ɗon a doolii nda ɗon múc, te yii baa ay yúhúu yiin nay ɗúmé pesa ra.

6 Iña yefiɗ ɗon Yíkëe yaa ra daa tah keeññon sos. Tígë homuu ɗon bee ra kep, wuti coono fi mín ɗíi man ƀéeƀ tah ɗon ñee mok yutuuɗ ɗaa sah, keeññon sos.

7 Úrís sah na yah, ndaa balaa ow yúh biti ɗi kah-kah, ɗi ay ñee kíi. Ti ɗaaha nen, ngémën luka' ri úrís lah solo níi, balaa ow yúh biti ɗi kah-kah, ɗon ay ñee misik.

Hen ɗaa raa, yiin nay nimile
Yéesú-Kiristaa ra, ɗon ay
yeeliyoh kañ, ndam a ɓéyíɗ.
8 Ɗon fahuute ri te ɗon
oluy ri, ɗon gémúté ɗii na te
ɗon oluy ri doom. Yii baa
daa tah ɗon lah sosi keeñi
gaani ow yéeh daa teem,
9 ndah ɗon homute liili
yee na saamu ɗon ngémën
ɗë : daa ri mújí rën.
10 Merees, yonente ya
húmú saamute yúhí yii
leŋke mújí baa níi saam, te
wa húmú léhínúté ɓëewë
mala nay ron one Koope ra.
11 Ruuhi Kiristaa húmú
waa na, teeɓpe wa biti ɗi fi
Kiristaa ay ñee coono, te ri
lah ndam filoon fi baaha. Yii
baa daa tah wa fi yonente ya
saam níi saam yúhí wahtaa a
ɗee nay lahee iñyaa ra.
12 Koope teeɓpe yonente
ya biti iña na wonu wa ra
húmú yullay wa fi yaaha na,
wa yuliɗ ɗon na. Waariyoh
yi Uni Neba komute ron
wonni yaa leegi, te wa
wonuu ri doolii Ruuh-Peseŋ
fa kola' sun-Koo ra. Malaaka
ya sah fahuute yúhí wë níi
faha'.

Koope dëekë' lan

13 Ɗon lahute mali na seh
ron sun-Koo yiin nay nimile
Yéesú-Kiristaa raa kay, kon
këlíi affon ɗon yeel, ɗon tík
yaakaaron ɓéeɓ në.
14 Ñéyí yee naha' Koope ra,
ti di na ñeya' koy yee nah ri
boffi ra, ɗon yeris iña húmú
neɓa' ron merees na húmú
yíih rën rë.
15 Yii paŋ ɗon ɓéeɓ lah
lëdí në ti di lada' Koope fa
dëek ɗën ɗë nen,
16 ndah Koope won filiɓ
Téerëe tih : *« Héní ɓëewí
ladute, ndah so' mi lante. »*✡
17 Bee ɗon homute ɗaŋ ɗa,
ɗon hom wonuu Koope Baap
te daa ri na aattiya' ow fi ow
ɓéeɓ di iña paŋ ɗi ra, te ri
na lúukíréeh ow. Kon yee
talluu ron pesa feey fa ɗon
haneel na bee ra, pesadon
teeɓaa neeha neehu ron ri
ra.
18 Ɗon yúhrúté affon ɗee
tosa' ri ron pesada lahay
njiriñ koruu ron caaccon ɗa
maan ? Ɗi tosaay ron a yii ay
yahe yaho ti tiiŋ hélíis mbée
úrís nen.
19 Ëe-ëe' ! Ɗon sëmlúu
a ñif mi cëllúuy a dara, ñif
mi Kiristaa fa lahay dara yii
wonun sun fi ti har fi lahay
síkkë nen ra.
20 Koope daa tanis ri, tíkké
rí yii baaha balaa ri sak
ëldúnë, te ri cépíɗté rí feey
fa nda ɓëewë yúh rí jamanu
ya míllë' yee ra, ndah ɗon.
21 Ɗon ñee'uu ɗii na ɗon
gémúté Koope fa këlíɗ ɗí
ɓúudé, onte ri ndam ra.
Ngémën a yaakaaron, ɗon
tíkúu wë Koope na ɗaaha.
22 Ɗon ɓukutuute ndah
ɗon ñéerúuté a kaaf ka. Yii
baa daa tah ɗon faha' koy-
yaayyon filiɓ ngémë faha'
kah-kah. Kon, fëhëntíi han-
ndal kon níi fahanta' di
keeññon ɓéeɓ.
23 Yúhí biti unni Koope
tahte ɗon límëetúté. Ow
neh daa límëet ɗën, ndah
ow man tal gañcahi ay húlé

✡ **1:16 1.16** Saame Tali Léwí 19.2

húlë nen. Unni Koope nék,
man tal gañcahi ii húl nen.
Ɗi ee pes ɗa te ay home na
faraah.
24 Ndah bíníyúté Téerëe
bitih :
« Ow ƀéeƀ man gaawa nen,
ndami man capussi gaaw fa
meeyya nen :
gaawa súhë' súhëe,
capus yooka' yookoo.
25 *Unni Yíkëe nék ay home na*
faraah. »✡
Te unni yaa daa Uni Neba
húmú waariyu ron ra.

2

1 Hém unni Koope tahte
ɗon límëetúté rëe kay, kon
yii hente ƀos ƀéeƀ hégíi
rí, ɗon hegoh fel, paŋ yii
bokaay a yee na wonu ron
ra, iñaan a won yin ƀos sun
ow.
2 Di na sesa' baaker ƀabi
miis mi yaafi daa kah-kah fa
ra, sésíi síkírëhí unni Koope
ɗaaha, ndah daa wa kah-kah
fa. Ɗon pesa' na raa, ɗon ay
ooɗ te ɗon ay múc.
3 Nagajek, bíníyúté Téerëe
bitih : *« Ɗon ɗíkísúuté*
Yíkëe, ɗon olute ɗee neƀa' ri
ra ! »✡ Ɗon pesuu yii baa neh
a ?

Tígë yípëh faam fa ra a
faam fa

4 Ëyí Yéesú-Yíkëe në, ɗi fa
daa la'a na pes habuu ƀëewë
biti lahay njiriñ, ndaa daa ri
bee Koope tanis ɗi otte biti
ɗi la'i lahte njiriñ ra.
5 Ɗon fi yaa ƀal nëní
taƀahi faam fa nay déké
Ruuh-Peseŋ ra ti la' yi na
pesu nen. Hen ɗaa raa,
ɗon ay hen goomali seeyoh
yi jébëlú Koope, ɗon yeɗ
ɗi sarahi neƀa'te ri di nay
ron rii nahee Ruuha, yi ay
ñee'ee Yéesú-Kiristaa na.
6 Ndah bíníyúté Téerëe
bitih :
« Ëlsíi !
Mee yíp la' Siyoŋ ra,
la'i nay habe faam fa,
la'i daa mi tanis ɗi,
la'i lahte njiriñ,
ƀëyí fí gém ɗii na,
fii mëssí sopoh. »✡
7 Kon ɗon fa gémú rë,
ƀéyrí affon sun, ndaa
yaha ƀëewë gémúy rë rëe,
bíníyúté bitih :
« La'a habuu taƀahoh ya biti
lahay njiriñ ra,
daa míllë' ham lasa. »✡
8 Lahte tígí bíníyúté biti
ƀal :
« Ɗi la'i na kabina',
la'i gaani na kéenɗë'. »✡
Ɗon ot ƀëewí yaa kabi-
noh, biti wa kaa'uute ñeyi
unni Koope, te nagajek,
Koope daa faha' ri ɗaaha
waa na.
9 Ndaa ɗon, ɗon daa
heeda tansu ra, seeyoh yi
Buura, heeda jébëlú Koope
ra, ƀëewí Koope. Ɗi tanis
ɗon nda ɗon mín waare iñi
éemílë' yë paŋ ɗi ra, ɗi
fa dëek ɗën, ɗúhíɗté rën
ñúusë kúɗté rën niiñee ke ri
hen saw ra.
10 Ɗon húmú ƀëewí neh
merees, ndaa woteh ɗon
ƀëewí ; naa'i keeñ Koope

✡ **1:25 1.25** Saame Isayii 40.6-8 ✡ **2:3 2.3** Saame Kañaa ya 34.9 ✡ **2:6 2.6** Saame Isayii 28.16 ✡ **2:7 2.7** Saame Kañaa ya 118.22 ✡ **2:8 2.8** Saame Isayii 8.14

ɗon húmú bëkíh në, ndaa ɗi
tahiɗte ron ɗi leegi.

Pesaɗ kerceen filiß ßëewë
nëníh ßëewí Koope ra

11 Ɗon fa faha' mi níi faha'
ra, ɗon fa nëníh ßëy ëldúnë
fi bee ɗon haneel kut waa na
ra, mi ɗaŋ ɗon biti ɗon moy-
toh faha'i pesi-neba na yuloh
yahi nuffon ti mbërí na faha'
kéendí moroomi nen ra.
12 Lah pésíi wun leelii
ßëewë nëníh ßëewí Koope
ra ; ɗon hena' ri ɗaaha raa
wuti wa tík ɗon yin ßos, won
biti ɗon i pagoh ßos raa sah,
wa ay ot biti ɗon pagu yin
wun, wa kañ Koope yiin nay
ri waa feeñiyee ra.
13 Af Yíkëe taha ɗon on
kélfë yë cér : maanam buur
fa daa ílíf ßëy gina ßéeß rë,
14 a gëernëerrë buur wol
wa daani pagoh yi ßossa
a ßëyí fí paŋ yin wun wa
gérém rí rë.
15 Nagajek, Koope faha'
biti ɗon pagun yin wun ɗon
téy ßúkkí ßëewë yíih yin ra,
yee na wëníh wonaɗ ow ra.
16 Koope onte ron ɗon
lahuute affon. Kon lah pésíi
pesi ßëyí daa laha' afi. Di
filiß baaha ßéeß nék, baa
ßanay tah ɗon ɗap ßos ɗon
na. Ɗon súrgë Koope na,
kon lah pésíi ɗaaha.
17 Lah ëní ßëewë ßéeß cér,
ɗon faha' koy-yaayyon filiß
ngémë, ɗon neeh Koope,
ɗon on buuri gina cér.

Coono fa ñee Kiristaa ra

18 Ɗon fi súrgë yë, lah ñéyí
woni ßëewë në légéyírúu
ron ra, ɗon on wa cér. Wa
wun keeñ te wa baah, wa
sohoor ßéeß, lah ëní wë cér.
19 Ndée nagajek, ɗon múñ
súfúñ fí waray ɗon koon
ndah Koope raa, baa yin
wun.
20 Ɗon tooñ níi ɗon laßaa
ɗon múñ ɗí rëe nék, ɗon
sehu laasi bih na ? Ndaa
hena biti ɗon pagun yin wun
ɗon laßaa ɗon múñ ɗí rëe,
baa yii wunte íllí Koope.
21 Koope dëekë' ɗën
baaha, ndah Kiristaa ñeete
coono af ɗon, nda ɗon yíiɗ
yee paŋ ri baa ra, ɗon ñee
kotti.
22 Ɗi mësëy bakaaɗ, fel
mësëy ɗúh ßúgë.✡
23 Soluu ri bín fë rë, ɗi
yíllëey ; mokluu ri ra, ɗi
gapaay yíllëh. Ɗi yerisse
ßéeß ya' Koope fa aattiya'i
júßpé rë.
24 Homa' ri sun fi kur-
waha* ra, ɗi a faanaŋ fi
séfëhté bakaaɗɗi yen, nda
yen ßísë' a bakaaɗ yen pes
pesi júßpé. Gaañ-gaañni
Kiristaa daa pay yen.
25 Ɗon húmú madu harri
múuyú múuyë nen, ndaa
ɗon nimilirute níirëhée ké
ron na tooppitoh ron ra.

3

Di waɗti pesuun ßeleß a
yaali

1 Ɗon fi ßeleßßa ßal, ëní
yaallon cér ! Hen ɗaa wa ot
ɗon pagee ri ɗaaha raa, wuti

✡ **2:22 2.22** Saame Isayii 53.9 * **2:24 2.24** *kurwah* : Di gerek, bíníyú ɗeh : *kilik.* Téerëe won tih : ßëyí fí yéŋké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, ßëyí baa alkohte. Saame Nérsí Kootaa 21.22-23.

ɗeef wa gémúy unni Koope
merees raa, yii baa ay tah wa
ay gém te ɗon ii waa won
dara :
2 wa ot tílëdën lan a ɗee
koruu ron níi koroh raa rek,
wocce !
3 Ngënë mëkí wunaaloh
ɗon múukée garaŋ, ɗon po-
kee takkaayyi úríssën, ɗon
ɓekee búuɓɓí píisë kofeelte.
4 Wunon kay homa filiɓ
keeññon, ɗon teey ɗon sos.
Wuni baa homa' na faraah.
Baa ɗaa yee lah solo íllí
Koope ra.
5 Ɓeleɓba húmú gémú
filoon tíkúté yaakaari wa
ya' Koope ra, húmú teeɓuu
wuni wa ɗaaha. Wa húmú
onute yaalli wa cér,
6 ti di húmú ona' Saara
Abraham cér, na dëekë' rí
nijaay ra nen. Ɗon ay hen
koyyi Saara biti ɗon page yin
wun te ɗon néehíh në dara.
7 Ɗon fi yaalla nék, lah
kúrí ɓeleɓɓon ɗon homa'
wun, ɗon yúh biti ɗoni wa
maduy. Ëní wë cér, ndah
pesa na ɗúméh nay ron one
Koope ra, waɗte wa ɓal.
Hénii rí ɗaaha nda Koope
ɓanti kaa' ɗaŋŋon.

Ow neɓpi paga wun

8 Kon sëyíi nuf yínë, ɗon
bok keeñ ; fëhëntíi filiɓ fon ti
i koy-yaay nen ɗon naa'anta'
keeñ, ɗon cépíɗ affon fíi
moroommon.
9 Ɓëyí paŋ ɗon yin ɓos
mbée sol ron, ngënë yíllíi.
Ɗon kay, lah ɗëgírí rí biti
Koope barkel ri, ndah Koope
dëekë' rën baaha. Hen ɗaa
raa, Koope barkel ron.
10 Ndée bíníyúté Téerëe
bitih :
« Ɓëyí fí faha' lah keeñi sosse,
lah jaamma pesi,
waɗtee moytoh won ɓos,
fel ɓanti ɗúh ɓúgë.
11 *Ɓëyí baa waɗtee hegoh*
ɓos.
Ɗi waɗti paga yin wun,
waɗti dékëe saam jaamma.
12 *Íllí Yíkëe yípëh sun fi*
ɓëewë júɓú rë,
ɗi kúníssé nufi na síkírëh
ɗaŋŋi wa ;
Yíkëe bota' ɓëewë na pagu
ɓos ɗa botoo. »✡
13 Daa nay ron page yin
ɓos biti ɗon saamuun paŋ
wun kep ?
14 Wuti ɗon ñee mok koon
ndah biti ɗon pagu yii júɓpé
rëe sah, ɗon ay lah sos-keeñ.
Ngënë néehí ɓëewí kayya,
ngënë sídíi yin.
15 Ɗon kay, ɓékí affon
biti kep Kiristaa daa Yíkëen.
Cëgíi faraah ɗon mín lof
ɓëyí meel ɗon yee tah ɗon
tík yaakaaron Yíkëe në rë.
16 Ɗon yahti rii lof raa
nék, lah pëgíi rí a teey, ɗon
on ɗi cér. Lah sëyíi nufi
lante, nda ɓëewë na yahu tii
yon af pesadi wunon Kiris-
taa na ra sopoh wonni wa.
17 Ow mokluun paŋ yin
wun, te ɗeefa Koope fahaa
ri ɗaaha raa, daa gén biti ɗi
mokluun paŋ yin ɓos.

Ɓaŋi Kiristaa kúl kë

18 Ɗi fi Kiristaa, af
bakaaɗɗi yen tahte ɗi ñeete
mok, te mogi baa ri moka'
waal yínë, teempe waali

✡ **3:12 3.12** Saame Kañaa ya 34.13-17

yíníi baaha faw ; ɗi fa júƀ ɗë
tahte húl ndah yen fa júƀúy
rë nda ri kúɗ yen Koope na.
Faana daa hawu húl, ndaa
Ruuh-Peseŋ këlíɗté rí, ɗi na
pes.
19 Doolii Ruuhi baa nék
daa tah ɗi pay waare coonaa
ya húmú kasu ra.
20 Daa wa ƀëewë húmú
ñéerúuy a Koope jamanaa
na húmú yugusa' Nowe
gaala ra, te ɗeef ɗi fi Koope
múñëlté wë, na seh. Ƀëewë
húmú múcú mulii mbënë
më rë húmú caakuy, wa
húmú ow peeye daa haalu
gaala.
21 Baa daa maanam bëtsée
ké yen woteh ; mulii bëtsí
baa wonay biti hosse sísíƀ
fë faanni yen dé', iti fi
bëtsë daa ri biti yen pokoh
Koope na a nufi lante*.
Bëtsë múcël yen múcëlë
ndah kolohi Yéesú-Kiristaa
ƀúudé,
22 ɗi fa saañ sun-Koo
tookke hëbís Koope, hompe
ya'i ñamaa fi ra. Malaaka
ya, mbínéeffí lahu un a yii
lahte doole sun ƀéeƀ onute
ri cér.

4

Lof pesaɗ

1 Koy-yaayyi yeh, hém
faan Kiristaa daa ñee coono
raa, tëhí ñee coono ti Kiris-
taa nen ; ndah ƀëyí faana
híssí ñee coono, woca'te a
bakaaɗ.
2 Kon tígë homuu ɗon bee
ra kep, yee talluu ron pe-
son ɗa waɗti hena yee faha'
Koope ra ndaa fah pes-neƀ
neh.
3 Pesee ke ron filoon ƀéeƀ,
na húmú dékúu ɗon paŋ yii
neƀa' ƀëewë nëníh ƀëewí
Koope ra doyte ɗon na
leegi : ɗon húmú pesuu
pagaɗ ƀos a fah pes-neƀ,
mani, mbumbaay níi ɗon
ɗúmëlúté mbumbaay. Ɗon
na yúulúu ala ƀal, pagadi
sëpírë'í bah.
4 Woteh fee Koo bee nék,
ƀëewë nëníh ƀëewí Koope
ra éemúté di yee wocuu ron
a wa di pesadi ƀosi misigi
baa ra, wa na solu ron.
5 Ndaa wani Koope fa caŋ
aattiya'i ƀëewë na pesu a
yee húlú rë ay naa teeya'.
6 Yii baa daa tah Uni Neba
waariyu sah ƀëewë húlú rë.
Wa aattiyuu iña pagu wa bee
na húmú pesuu wa feey ra
naam ti ƀëewë ƀéeƀ nen,
ndaa af Ruuha tahte wa pe-
suu ti di na pesa' Koope nen.

*Di waɗti pesaa ow a mo-
roomi*

7 Ëldúnë ɗúmpé níi wocce.
Kon téeyí ɗon yeel, nda ɗon
mín ɗaŋ Koope.
8 Yee lukki lah solo ra ƀéeƀ
nék, daa ri biti ɗon fahanta'
hanndal kon di keeññon,
ndah faha' ow daa na múur
bakaaɗ caak.
9 Kúnsírëntíi íllí faammon,
ƀanti ñéerë' a capitoh. 10 Ow
fi ow ɗon na ƀéeƀ, habraa
moroomi di yee on ɗon
Koope ra. Hen ɗaaha raa,
ɗeef iñi bokuuy ya on ɗon

* **3:21 3.21** *iti fi bëtsë daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante* : Lahte ƀëewí habuu ri ɗeh : *iti fi bëtsí baa daa ri biti yen ɗaŋ Koope ɗi on yen nufi lante.*

Koope ra ɓéeɓ, ɗon kúrúté
wë kúrí wunte.
11 Ɓëyí fí yúhté biti ay
wone wono, ɓeka woni baa
waarii unni Koope ; ɓëyí
ay habree ow, pagaa ri a
mín-mínë déŋéen ɗí Koope
ra. Hen ɗaaha raa, ɓëewë
ñeya' Yéesú-Kiristaa na kañ
Koope di iña ɓéeɓ, ɗi fa
laha' ndam a doole dee níi
kiri fi kiri ra ! Ɗémíin !

Ow neɓpi ñeya coono fi Kiristaa

12 Ɗon fa faha' mi níi
faha' ra, coono fi misiga ho-
muu ron ra ɓanay tah affon
kúnëh níi ɗon won biti yii
baa waray ɗon kat.
13 Keeññon kay waɗti sosa
soso biti ɗon bok a Kiristaa
coono. Hen ɗaa raa, yiin nay
rii teeɓe ɓëewë ɓéeɓ ndami
ra, keeññon sos níi sos.
14 Af Kiristaa tah ɗon solu
raa, ɗon lahute sos-keeñ
ndah Ruuhi Koope, ɗi fi Ru-
uha lah ndam ra ee ɗon na.
15 Coono fon ɓanay ñeya'
biti ɗon hawun ow húl,
mbée biti ɗon lohun loho,
ɗon pagun yin ɓos, mbée
ɗon haalun yii waal fon íníh
në.
16 Ndaa hena henu ron
kerceen ra daa taha ɗon
hom coono raa, ngënë sëpíi
në ; ɗon warun naa kañ
Koope kaño di yee nonuu
ron Kiristaa na ra.
17 Wahtaa nay dale aat-
tiya'a ra lahte, te ay ɗéɓúu
yen fi ɓëy Faam Koope na.
Daluun yen na raa nék, lah
ɓëewë yéŋké biti gémúy Uni
Nebi Koope raa, ay made ɗíh
waa na ?
18 Ndah bíníyúté Téerëe
bitih :
*« Hém mújí ɓëe' júɓ ɗë
daa misik raa,
lah bakaaroha na,
ɗi fa kaañ Koope ra raa,
ay made ɗíh ? »*✡
19 Kon, ɓëewë Koope daa
faha' biti wa ñee coono ra,
pagun wun rek saye, wa tík
pesi wa ya' Koope fa daa sak
wa ra, ɗi fa yii won ɗi ɓéeɓ
ɗi paŋ ri ra.

5

Njíittí jaŋaa

1 Ɓëewë homu filiɓ fon te
wa i njíit jaŋi ra, so' mi won
ɗon na, so' fa njíit jaŋi ti
ɗon nen ra. So' mi tíkké íllí
së' coono fi Kiristaa ngëey te
may non ndamee ke ri nay
teeɓuu ra. So' mi won ɗon
tee :
2 tëeppítíi yuba déŋéen
ɗën Koope ra. Yéelí në, ɗon
ɓan ɗii paga' biti ɗon túuyú
rí túuyë, pëgí rí ɗon núhë' rí
keeññon, ɗee faha' ri Koope
ra. Ngënë pëgíi rí biti ɗon
ay naa saame alal, pëgíi rí a
sawoor.
3 Ngënë mëklí ɓëewë
déŋéenú ɗon ɗa. Ɗon kay,
wa waɗti yíirún ɗon na !
4 Hen ɗaa raa, yiin nay
nimile kélfíi níirëh yë rë,
ɗon ɓeku baane-ndam, bi ay
hene has faraah.

Ow neɓpi cépírë afi cépírë, ham ngémë

5 Ɗon fi tuŋka nék, lah ëní
ɓëewë ɓahayu ron ra cér.
Ɗon ɓéeɓ nék, cépírí affon
hanndal kon, ndah bíníyúté

✡ **4:18 4.18** Saame Léeh yë 11.31

Téerëe bitih : *« Koope ñéerëey a ɓëewë na gaan-gaanluu ra, ɗi ona' ɓëewë cépírú affi wa ra mal. »*✡

6 Kon, cépírí affon fíi Koope fi Sërndëŋë, nda wah-taa lah raa, ɗi ɓéyíɗ ɗon.

7 Hélí iña na sídúu ɗon ɗa ɓéeɓ ya'i, daa ri na tooppi-toh ɗon.

8 Téeyí ɗon yeel ! Sey-taane, kaa'ohon ee yídëelëh rë, man gaynde fi na híigëh, na ɓoorsoh ɓëyí ñama ri nen.

9 Hëbí ngémë híin ɗon haa' a ɗi fi Seytaane, ɗon yúh biti koy-yaayyon filiɓ ngémë homu feey fa ra ɓéeɓ ñeyuu coono ɗaaha.

10 Ɗon lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' ɓéeɓ rë dëekké ɗon ɗon haal ndamee ke ri na ɗúméh rë, af biti ɗon nonu Yéesú-Kiristaa na. Tasse yutuuɗ ɗi ay ron ɓaatti yugus, habra' ron, on ɗon doole, tík ɗon ɗon caga' a kotti híinté.

11 Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

Takoha

12 Silaas* fa haba' mi koy-yaafi pokohte Kiristaa na ra daa habra' so' bíníi ɗon koy unni yeh. Ɓedda'i ron a woni ron biti mali Koope kaah te ɗon ham na híin, daa tah mi bíní ron unni yeh.

13 Ɓëy Babilonna† dee nonu jaŋaa ra, yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo na ra na woduu ron.

14 Wëdëntíi hanndal kon níi wodanta'‡.

Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra ɓéeɓ jaamma !

✡ **5:5 5.5** Saame Léeh yë 3.34 * **5:12 5.12** *Silaas* : Di gerek bíníyú ɗeh : *Silwee.* Daa ri tii yíníi Silaas. † **5:13 5.13** *Babilon* : Rom daa na léehúu ɗah. ‡ **5:14 5.14** Di ɓaahi ɓëewí yaaha, wa yahti wodoh ɓëewë mboko yi wa mbée ɓëewë meeru wa raa, wa fëenúu wë fëenëe.

Téeríi ana fa bíní Peer ra Kúnsëe

Bee daa uni ana fa bíní Peer ra. Yee tah ɗi koloh na ra nék, haa'a'i ƀëewë na waariyu ƀëy ílí jaŋaa iñi bokaay a Uni Nebi kah-kah fa ra *(2.1)*. Ɗi koloh na ƀal ƀedda'i wa fi ƀëy ílí jaŋaa nda wa tíl kotti wunte, te wa pokoh yúhí Koope a Yéesú-Kiristaa yúh kah-kah *(1.5-8)*, ti di waariyu wa ri ƀëewë tíkú Kiristaa íl ngëey nen ɗa *(1.16)*.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke tílëɗ ƀëyí gémpé *(1.5-11)*,
- yii leŋke yonente yi paɗɗah ya *(2.1-22)*,
- a yii leŋke nimili Yíkëe *(3.1-18)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti ƀëewë gémú rë waɗti saamun yúhí Yíkëe faraah, wa ƀanti síkírëh wonaɗɗa ee na níi múuyɗé wë.

Wodoha

1 Koy-yaayyi yeh, ɗon fa gémú Yéesú-Kiristaa ra, ɗon fa yen teyu kep ngémë rë, so' mi Simoŋ Peer, súrgë a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ɗon. Júƀë júƀ Yéesú fë daa Koope fi yen a Sëmlëhí yen ɗa daa tah ɗon gém.

2 Koope hëpë rën mal, on ɗon jaamma ndah yúhë yúhú ron ɗi fi Koope a Yéesú Yíkíi yen ra.

Tílëɗ ƀëyí gémpé

3 Koope ñeya' doolii onte yen yii waɗ yen ƀéeƀ, nda yen pesa' pokoh ɗii na. Ɗi ñeya' yúhë yúhú ri yen ɗa pagiɗte yen yii baaha, ɗi fa ñeya' ndami a baahi dëekké yen ɗa.

4 Ɗaaha, ɗi yeɗte yen alal mi caaga gap ɗi yen ɗa, nda ɗon múc fah pes-neƀ, bee na yah ëldúnë rë, ɗon tokoh ɗi fi Koope na, pesi ron mada' a pesi.

5 Daa tah mi won ɗon tee : pëgí ƀéeƀ ɗon tíl tílëdí wunte, ɗeefiɗ ngémën ; ɗon saam yúh yee faha' Koo ra, ɗeefiɗ tílëdí wunon ;

6 ɗon ham affon, ɗeefiɗ yúhí ron yee faha' Koope ra ; ɗon múñ, ɗeefiɗ hama habu ron affon ra ; ɗon pokoh Koope na, ɗeefiɗ múñën ;

7 ɗon tíl koy-yaay kon, ɗeefiɗ pokohi ron Koope na ; ɗon faha' ow, ɗeefiɗ tílí koy-yaay kon.

8 Ɗon lah iñyaa ɗon na te ɗon cagoh paŋi wa raa, wa ay ron sawooril te wa ay ron ƀaatti ƀek yúhí Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen.

9 Ɓëyí fí lahay iñyaa ɗii na nék, ƀani búumíɗ wu-luuy, ndah oli wulay. Ɓëyí baa halte biti ɗi hosɗute bakaaɗɗee ke ri merees.

10 Koy-yaayyi yeh, yii baa daa tah mi won ɗon biti ɗon gëergëerlëh níi lan biti Koope dëekké rën te tanisse ron. Ɗon hena' ri ɗaaha raa, ɗon ii keen pagaɗ ƀos.

11 Ɗaaha, ɗon ay lukuu tahru haal Nguur ki Yíkíi

yen a Sëmlëhí yen Yéesú-Kiristaa na, nguur kee ri na ɗúméh rë.

Yëeddë'í tíkëh kaah

12 Ɗon yúhúté iñyaa te ɗon habute kaaf ka liilu ɗon ɗa sah naam, ndaa may dékée nérsí ron wa faraah.
13 Hém mí líssí pes feey fi bee rek, jekke biti mi dékëe nérsí ron iñyah, ɗon hele nuf na.
14 Bi yúh mí biti mee kotti kúl kë ti di teeɓa' so' ri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen nen,
15 may paŋ ɓéeɓ níi wuti mi húl rëe sah, faraah ɗon nérsée iñyah.
16 Yee wonuu fun ɗon biti Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ac ayo a doole ra, fun sakuy ri sako. Fun daa tíkú íllí fun ngëey gaanaa ki.
17 Koo Boffa daa ɓéyíɗ ɗí onte ri ndam ; te ɗi fi Koope, ɗi fi yíkíi Ndami gaana, ɓéyíɗté uni níi Yéesú kelohte ri na won ɗi tih : « Bee daa Koy so'. Mi faha'te ri níi faha', keeñ so' sosse ɗii na níi sos. »✡
18 Fun fi yee ɓal fun keluute unee ke Koope kola' sun-Koo baa ra, bee homuu fun a Yéesú sun fi daŋi selaa ra.
19 Yii baa daa tah fun ɓaatti gém iña wonu yonente ya ra*. Lah tíkí nuffon na : wa man lampii na hawaan filiɓ ñúusë níi bín yíilëe Koo ra nen. Tíkí nuffon na níi hula na niiñ hagaɗ ɗa ac niiñil keeññon.
20 Ɗéɓíi yúh biti ow a afi kut míméh poysiiɗ afi iña wonu yonente ya Téerëe rë†,
21 ndah iña wonu yonente ya ra ɗúhëey waa na, Koope daa na cépíɗ Ruuh-Peseŋ sun fi wa, wa anee won.

2

Yonente yi paɗɗah ya

1 I yonente paɗɗah húmú filiɓ ɓëy Israyel na filoon. Ti ɗaaha nen, i yëeddëh paɗɗah ay hom filiɓ fon, wa yëeddée yii henay kaah te ay saŋkuye ow saŋkuyo. Wa ay tíl níi sah kaa' Kélfëe tos wa ra. Wa ay yípée saŋku ɗaaha, te ɗeef daa wa komuu ri affi wa.
2 Ow caak ay ñee kotti wa di iñi ɓossa na pagu wa ra, te wa ay tah ɓëewë ay sol waali kah-kah fa.
3 Faha'i wa ay tah wa nofa' ron di wonaɗ, ɓeɓ alal mon. Aattiya'i wa maañcee caŋ nék, te wa saŋkuyute níi wocce !
4 Na húmú bakaaru malaaka ya merees ra, Koope baalay wa koy yínë sah ; ɗi pokalsa' wa pokalsoo, yeñce wa safara, ɓekke wa tígë ñúus túɗ ɗë, yeffe wa daaha níi yiin nay rii aattiyee ɓëewë rë.
5 Ɗi húmú baalay ɓëewée ɗéɓú rë ɓal, ɗi kéeníɗ

✡ **1:17 1.17** Saame Maccëe 17.5 ; Marka 9.7 ; Lúkkë 9.34-35 * **1:19 1.19** *Yii baa daa tah fun ɓaatti gém iña wonu yonente ya ra* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *ɓaatte biti fun keluute iña wonu yonente ya ra, te wa kaah.* † **1:20 1.20** *Ɗéɓíi yúh biti ow a afi kut míméh poysiiɗ afi iña wonu yonente ya Téerëe rë* : Lahte ɓëewí habuu ri ɗeh : *Ɗéɓíi yúh biti iña wonu yonente ya Téerëe rë, wa níɓ ow neh.*

mbënë më ëldúnë, sun fi
ɓëewë kaañu Koope ra ɓéeɓ.
Ɗi liilti sëmlë' Nowe kut, ɗi
fa na húmú waare ɓëewë
paŋ yii júɓpé rë, a ow paana
kay.
6 Koope aattiya'te Sodom
a Gomoor, muuyilte wa filiɓ
kíi. Baa daa teeɓ ɓëewë biti
ɓëy kaañ Koope rek ay henu
ɗaaha.
7 Ɗi fi Lot* nék, Koope
múcëlté rí ndah ɗi húmú
ɓëyí júɓpé, te iñi ɓossa na
húmú pagu ɓëewë kaañu
Koope ɓani wa dékú rë
misikke ri lool.
8 Ɗi fi baa húmú júɓ hom
filiɓ fi wa ra, dékë' ot a keloh
iña ñéerëey a woni Koope
na pagu wa ra faraah. Pe-
sadi wa ɗúmëlté keeña ces.
9 Iñyaa ɓéeɓ daa teeɓa'
biti Koo-Yíkëe mín múcël
ɓëewë pokuu ɗii na ra
coono, te ri mín yef ɓëewë
júɓúy rë níi yiin bis-këem, ɗi
daan wa.
10 Ɗi ay lukee daan ɓëewë
pagaɗɗi ɓossi na sobeyil wa
kep daa neɓa' wa ra, yee
faaliyuuy Koope ra.

Wa fi yëeddëh yë wona'
mi ron yaaha ra, kaañute
Koope anutee faaliyuy
ow tíkké sun ; wa onuy
mbínéeffë sun-Koo cér, wa
soluu wa soloo sah faf.
11 Añcaŋ, malaaka ya daa
luku wa doole lukute wa
katan ra, na wëníh yin ɓos
sun fi wa fi mbínéeffí yaaha,
fíi Yíkëe.
12 Wa fi yëeddëh yi yaa
madu raɓ nen. Raɓ míméh
níɓ. Ɗi ɓoorsuu ɓoorsoo
hawu húl. Wa fi yëeddëh yí
yaa hom soluu yii wa yíih rí.
Wa ay hawu húl ti raɓ nen.
13 Ɗaaha, wa ay yínlú iñi
ɓossa pagu wa ra ɓéeɓ. Wa
oluu nebi wa paŋ yin ɓos
na' këtëŋ ! Ayi wa ndaje
yon sëpírë'té, koma' gace ; te
wonaɗ fel daa na neɓa' wa.
14 Faraah nuffi wa yeja' wa
njaaliyoh ; wa na dëylíih paŋ
bakaaɗ. Wa dékúu nofa'i
ɓëewë híinúy rë. Saam kep
daa affi wa. Koope keente
sun fi wa níi wocce !
15 Wa helute waala júɓ ɗë,
múuyúté ñeyute tal Baalam
fi Bosoor fa yéŋké bitih, paŋ
yin ɓos ɗi yeraa hélíis rek
daa neɓa' ri ra.
16 Ɓëewë ɓéeɓ yúhúté
biti mbaam-séf na woneh
wëerté maan ? Ndaa
bakaada bakaaɗ Baalam
ra, tahte mbaam-séf daa
won afa wonaɗ ow níi ɗi
fi Baalam, ɗi fi yonentaa
yerisse pagadi dofa na saañ
ɗii page koon ɗa.✡
17 Ɓëewí yaa madu yéemí
síiñ síiñë nen, wa madu
nérrí ngilaaw gaan na kúɗ
wë nen. Koope habiɗte wa
tík filiɓ elga lukki ñúus ɗë.
18 Daa wa lukuu mín
goneel, te goneelli wa lahay
njiriñ. Ɓëewë anuu fús filiɓ
fi yee homuuy kaah ra, wa
hom fahuu fíirí wë a iñi
sëpírë' yë na pagu wa ra.
19 Wa hom gapuu wa biti
wa ay laha' affi wa, te wa fi

* **2:7 2.7** *Lot* : Ɗi koy ñéedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom ɓani ɓëy faami na heguu ra, ɓelaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38. ✡ **2:16 2.16** Saame Kíní ɓëy Israyel 22.1-41

yaaha sah wa i ñaam di iñi
ƀossa na ƀaahuu waa paŋ
ɗa, ndah ow fu yeris yin luk
ɗo doole rek, ɗeef yii baaha
hampe ro ñaam.
20 Lahte ƀëewí múcúté iñi
sobeyi ëldúnë ndah yúhë
yúhú wë Yéesú-Kiristaa
Yíkíi yen a Sëmlëhí yen ra
; ndaa tíl níi wa nimil iñyaa
luk wa doole raa, míllëen kí
wë daa na lukki ƀos di madu
wa ɗéƀëenë.
21 Biti wa ƀanti yúh waala
júƀ ɗë koon sah daa na gén
waa na biti wa yúh rí níi
woc, wa anti súugëh túuyë'í
selaa komu wa ra.
22 Léeh yí yee saamɗu wa
kep : *« Wuti ƀuh hok raa,*
kaa'eeh ɗi ñamaat wa. »✡
Mbée : « Mbaam túgël wuti
fu kolaa ƀoyi raa, kaa'eeh ri
píníŋëh dépëh. »

3

Nimili Yíkëe

1 Ɗon fi kooyyi so', bee daa
waali ana fa bíní mí ɗon ɗa.
Filiƀ iña bíní mí ɗon waalli
ana ya ra ƀéeƀ, mi nédís
ɗon iña húmú yëeddú ɗon
ɗa, nda ɗon ham lani nufa
homuu ɗon ɗa híin.
2 Mi faha' biti ɗon nérsëh
iña húmú wonu yonente yi
sela ya merees ra a túuyë'í
Yíkëe fë daa Sëmlëhë rë, bee
wonu apootarron ra.
3 Yee nay ron ɗéƀée ham
affon ɗa, daa ri biti míllëen
jamanu ay lah ñaawloh yi ay
ac, wa ay pesee yee neƀa' wa
ra. Wa ay ron ñaawal
4 won ɗon tih : « Yéesú
wonay biti ay nimil woo ? Ɗi
di leegi ? Caacci yen húlúté,
te ëldúnë lofisaay dalaanin
níi a ɗeh ! »
5 Wa ay won ɗaaha, te ɗeef
wa hëllúu hëllëe biti Koope
ƀeƀ uni bín fë sakke sun a
feey, feey fa ƀísúuté a mu-
laa, te mulaa daa yugusuu
feey fa.
6 Ëldúnë fë ɗéƀ ɗë nék,
mulii yaaha daa muuyil ri,
daa wa mulii mbënë më.
7 Te sun a feey fa hom na
woteh yee ra, unee ke Koope
baa daa yef wa níi yiin
bis-këem, bisa nay saŋkuyu
ƀëewë kaañu Koope ra. Yiin
fi baaha, sun a feey ay muuy
filiƀ kíi.
8 Lahte yii ɗon waruy rii
hal nék kooyyi yeh : yúhí
biti bis yínë a kíil júnní daa
teyu Yíkëe në.
9 Lahte ƀëewí seha
maañaʼte wa, ndaa ɗi ɗaa
neh, Yíkëe ay paŋ yee gapa'
ri ra biti wahtaa lah. Daa
ri hom kay na séhíɗ ɗon,
ndah ɗi fahaay biti ow yínë
sah saŋku ; ɗi faha' biti kay
ƀëewë ƀéeƀ lah jodi lofuun
wa pesaɗ.
10 Yiin nay nimile Yíkëe
rë nék ay beettiya' ti lohoh
nen. Yiin fi baaha, sun-Koo
ay poysa' pëw ! Yii hompe
sun ƀéeƀ kíi kë ay waa yah,
feey fa a yii hom na ƀéeƀ ay
muuy. 11 Kon yúhí yee nay
ron page leegi ra bee yúhúu
ron biti iña ƀéeƀ ay muuyee
ɗaaha ra ! Neƀpe biti tílëɗën
lan te ɗon pokoh Koope na,
12 ɗon sehe, ɗon paŋ ƀéeƀ
níi bisi baa yíppí lah. Daa ri

✡ **2:22 2.22** Saame Léeh yë 26.11

bisa nay yahe sun-Koo filiɓ
kíi kë, iña sun ɓéeɓ muuy
filiɓ njaar ma ra.
13 Ndaa Koope gapa'te sun
a feey has, tígí júɓ ay déké
në. Baa daa yee na sehu yen
ɗa.
14 Kooyyi yeh, yii baa daa
tah bee homuu ron sehi bisa
bee ra, ɗon waɗti pagun
níi ɗon lan ɗon lëhíh síkkë
ndín, ɗon hom jaamma.
15 Ḫëbíi biti séhídë séhíɗ
yen Yíkíi yen ɗa, daa nay
tahe yen múc. Koy-yaafi yen
Pool fa fahuu yen níi faha'
ra ɓal, di nufa on ɗi Koo ra,
bíníté ɗon yin na.
16 Daa ri yee bíní rí kolaa
ri won yii leŋke yi bee ɓéeɓ
rë. Lahte na unni yooɓay
naa ham níi. Ɓëewí yíih
yin te ngémí wë híinëy lofute
tikki fi unni yaaha, ti di na
paguu wa ri ílíyyë ee na filiɓ
Téerëe rë nen. Ɗaaha, wa
homute saŋkii affi wa.
17 Ɗon fi kooyyi so' nék,
ɗon yúhúté leegi ! Këlíi
affon, ɗon ɓanti yeris ɓëewë
kaañu Koope ra kúrëelëh
rën múuyí wë, këlíɗ rën tígí
gíŋë homu ron ra.
18 Pésíi yúhë yúhú ɗon
Yéesú-Kiristaa a mala lahu
ron ɗii na ra ɗon saye wa
ɓaatee ɗon na, ɗi fa daa
Yíkíi yen a Sëmlëhí yen ra.
Ɗi laha ndam dee níi kiri fi
kirih ! Ɗémíin !

Téerëe ɗéƀpí bíní Saŋ ra Kúnsëe

Saŋ fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Saŋ fa non ƀëewí iniilla bíníyú Uni Nebi Yéesú-Kiristaa ra. Ɗi bíníyílté un éeyë kay, yuliɗte wa ƀëewí bokuuy. Bee ɗéƀ ɗë nék, ƀëewë ɗi bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú ƀëy íl jaŋi hom filiƀ gin, ɗi wona'te jaŋii baaha yaa-ow. Bee míllë' rë, bíníyú ƀëyí hínú Gayus. Ɗi fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filiƀ ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém ɗí rë.

Jamanii Saŋ bín fë, lahte ƀëewí húmú kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tíkúté wonute biti ƀal yii neƀa' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Saŋ bíní ƀëewë gémú Kiristaa na ra, na ƀaat waa teeƀ wa daa Yéesú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Ɗi wonte wa :

- yii leŋke tílë' niiñ (1 Saŋ 1.7, 2.9-11),
- yii leŋke túuyë'í hasa (1 Saŋ 2.3-8),
- yii leŋke kaa'ohi Yéesú-Kiristaa (1 Saŋ 2.18-23),
- yii leŋke di waɗti pesuun koyyi Koope (1 Saŋ 2.28 níi 3.3),
- yii leŋke di waɗti fahaa ow koy-yaafi filiƀ ngémë (1 Saŋ 3.11-18),
- yii leŋke ɗee faha' Koope ow ra (1 Saŋ 4.7-21),
- yii leŋke di nay faasuu pesi ëldúnë (1 Saŋ 5.1-5),
- yii leŋke iña seedeyiru Yéesú-Kiristaa ra (1 Saŋ 5.6-12),
- yii leŋke pesa na ɗúméh rë (1 Saŋ 5.13-21),
- yii leŋke kaaf ka a fahanta' (2 Saŋ 1.4-11),
- yii leŋke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Saŋ 1.1-6),
- a yii leŋke di madu Joteref a Démétíríyús (3 Saŋ 1.9-12).

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay yúh di nay rii tílée filiƀ ëldúnë fí beh, a di nay rii pesee a moroomi.

Una na ona' pes ɗa

1 Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teeƀi ɗon yii leŋke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú në. Fun keluute ri filoon fe, fun tíkúté rí íl ngëey, fun yee-lute ri te ya' yi fun tíkëhté sun fi.

2 Pesi baa feeñiyohte, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii leŋke pesee na ɗúméh baa ra. Ɗi húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohte fun.

3 Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni ɗon fi yaa ri, hen ɗaa raa, ɗon non fun na yen hen yínë, ɗon non Boffa a Koy ka Yéesú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen.

4 Ɗon ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeññi fun mit sëk.

Til neɓa' niiñ

5 Una liilu fun Yéesú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope niiñ koceec, yii ñúussé íníh ɗii na. »

6 Yen won biti yen nonu ɗii na, yen anti pesuun ñúus rëe, ɗeef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka.

7 Yen pesuun niiña ti di homa' ɗi fi Koope niiña nen raa nék, ɗeef yen henute yínë hanndal ki yen, ñif mi Yéesú Koohi hosse bakaaɗɗi yen ɓéeɓ.

8 Yen won biti yen lahuy bakaaɗ ɗaa, ɗeef yen nofuute affi yen, yen yíih kaah.

9 Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen ɗúhíɗ ɗí ɓúkkí yen raa, yii ɓosi hom yen na ɓéeɓ, Koope ay yen ɗii baal, ladil yen. Koope júɓpé te yii won ɗi ɓéeɓ paŋ ɗi.

10 Yen won biti yen bakaaruy raa, ɗeef yen tíkúté Koope feloh, te unni haalay keeññi yen.

2

1 Ɗon fi koyyi so', ɗon ot mi bíní ron unni yeh, nda ɗon ɓanti bakaaɗ. Ndaa til nii lah ɓëyí bakaaɗ ɗon na raa, yen lahute ɓëyí nay yen layre fii Boffa : daa ri Yéesú-Kiristaa, ɗi fa júɓ ɗë.

2 Ɗi fi Yéesú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu bakaaɗɗi yen. Af yen neh kep daa tah ɗi yera' afi sarah, ndaa af ɓëewë ëldúnë ɓéeɓ.

Túuyë'í hasa

3 Yii bee daa teeɓ yen biti yen yúhúté Koope : ñeya ñeyu yen túuyë' yí Koope ra daa teeɓa' baaha.

4 Ɓëyí won biti yúh Koope te ɗeef ɗi na ñeyeh túuyë' yí rëe nék, ɓëyí baa feloh, yéeh kaah.

5 Ɓëyí ñee woni Koope raa nék, ɗeef faha'i ɓani Koope mitte sëk. Yii baa daa teeɓ yen biti yen pokuute Koope na.

6 Ɓëyí fí won biti pokohte Koope na, waɗti pesaa ɗee pesa' Yéesú rë.

7 Ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra, túuyë'ë bíní mí ron bee ra has neh ; ɗi túuyë'í maañce, bi ɗon liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu ron keloh ra.

8 Di filiɓ fi baaha ɓéeɓ, lahte yin has filiɓ túuyë'ë bíní mí ron bee ra. Kaaf ka hom na ra feeñce Yéesú në, feeñce ɗon na ɓal. Yee teeɓa' ri ra daa ri biti ñúusë hompe gét te niiñi kah-kah fa acce níi wocce.

9 Ɓëyí fí won biti pesa' niiña te ɗeefa faheeh tík koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë íl, ɗeef ɗi lís ñúusë.

10 Ɓëyí fí faha' koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë nék, ɗeef ɗi pesa' filiɓ niiña, te lahay yii mín ɗii ɓek bakaaɗ.

11 Ɓëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë íl nék, ɗeef ɗi aa ñúusë ; ɗi tílë' ñúusë, yéeh tígë në saañ ɗi ra, ndah ñúusë búumílté rí.

12 Ɗon fi koyyi so',
ɗon ot mi bíní ron unni yeh,
biti bakaaɗɗon baalute ron
ndah Yéesú-Kiristaa.

13 Ɗon ot mi bíní ɗon fi baappi yeh,
biti ɗon yúhúté
ɓëe' húmú në dalaana níi a ɗee ra.
Ɗon ot mi bíní ɗon fi wa-hambaane ya
a cafayyi yeh,
biti ɗon ɓagute Seytaane.
14 Ɗon ot mi bíní ɗon fi tuŋki yeh,
biti ɗon yúhúté Boffa.
Ɗon ot mi bíní ɗon fi baappi yeh,
biti ɗon yúhúté
ɓëe' húmú në dalaana níi a ɗee ra.
Ɗon ot mi bíní ɗon fi wa-hambaane ya
a cafayyi yeh,
biti ɗon maanute filiɓ ngémë :
Unni Koope ee ɗon na,
te ɗon ɓagute Seytaane.
15 Ngënë fëhíi ëldúnë níi
luka' iña filiɓ. Ɓëyí fí faha' ëldúnë, míméh faha' Baap-Koo,
16 ndah iñi ëldúnë daa wa yeh : paŋ yii ɓosi meela' faannon, faha' yii fu ot ɗi, a gaan-gaanloh af iñi feey fi beh. Te iñyaaha ɓéeɓ kolaay Boffa na, wa kola' ëldúnë.
17 Ëldúnë a iña neɓa' ow filiɓ ɗa ɓéeɓ hompe ɗúm, ndaa ɓëyí fí paga' yii neɓ Koope ay pes faraah.

Kaa'ohi Yéesú-Kiristaa

18 Ɗon fi koyyi so', yen homute míllëen jamanu ! Ɗon keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeɓ yen biti yen homute míllëen jamanu.
19 Wa fi yaa koluu yen na, ndaa nagajek wa nëníh yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena ɗaaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na.
20 Ɗon nék, ɗon liilute Ruuh-Pesen Ɓëyí selaa na, daa tah ɗon ɓéeɓ ɗon yúh kaaf ka.
21 Ɗon ot mi bíní ron nék, biti ɗon yíih kaaf ka yúhë neh. Yúhë yúhú ron kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Ɗon yúhúté biti ɓal fel a kaah míníh ñéerë'.
22 Kon daa feloha ? Daa ri ɓëe' kaa' ra, ɓëe' won biti Yéesú Buura Koo fal ri ra neh. Ɓëyí baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Ɗi boolla' Boffa a Koy ka ɓéeɓ kaa'a'te,
23 ndah ɓëyí kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te ɓëyí tah Koy ka ɗeef tahte Boffa ɓal.
24 Daa tah mi won ɗon tee : pëkíi iña keluu ron dalaanin ɗa. Ɗon pokoh iña keluu ron dalaanin ɗa raa, ɗon ɓal ɗon ay pokoh Boffa a Koy ka na.
25 Kiristaa gappe yen biti nagajek ɗi ay yen on pesa na ɗúméh rë.
26 Ɓëewë na fahuu múuyɗí ɗon ra daa tah mi bíní ron iñyeh.
27 Ndaa ɗon nék, mi yúhté biti Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokohte ɗon na, tahte níi sohlaay ow teeɓle ron. Ruuha daa na teeɓ ɗon yin ɓéeɓ. Ɗi teeɓa' yii hente kaah, na yëeddéeh yii hente fel. Kon pëgí yee nah ri ron

ra : hëmí ɗon pokoh Kiristaa na.

Ɗee waɗti pesuun koyyi Koope ra

28 Mi won ɗon tee koyyi so' : hëmí ɗon pokoh Kiristaa na, nda yen lëhíh dara yii sídúun yen biti ri nimil. Hen ɗaaha raa, yen ii húl a sopoh fíyí yiin fi baaha.

29 Ɗon yúhúté biti Kiristaa júɓpé, kon ɗon waɗtee yúh biti ɓëyí fí tíl kotti júɓpé, ɗeef ɗi koy Koope ɓal.

3

Koyyi Koope

1 Koy-yaayyi yeh, ëlí ɗee faha' yen Boffa ra kan ! Ɗi faha' yen fahoo níi tahte yen na dëekúu koyyi Koope, te yen koyyi ɓal ! Bi ɓëy ëldúnë yíih Koope, daa tah wa yíih yen.

2 Ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra, yen henute koyyi Koope níi wocce. Di nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen níi lante doom, ndaa yen yúhún biti yiin nay feeñiyee Koy Koope ra, yeni nay made ndah yen ay ot di man ɗi.

3 Te ɓëyí fí tík yaakaari yii baa Koy Koope na, ɓukuta' afi ɓukutoo, dékë' lan ti di lada' ɗi fi Koy Koope nen.

4 Ɓëyí fí bakaaɗ nék, ɗeef ɗi kaa' ñee woni Koope, ndah bakaaɗ daa ri kaa' ñee woni Koope.

5 Ɗon yúhúté biti Yéesú-Kiristaa ac hosi bakaaɗɗi yen, te ɗi fi baa bakaaɗ íníh ɗii na.

6 Yii baa tahte níi ɓëyí fí pokohte ɗii na, na bakaareh ; ɓëyí fí dékë' bakaaɗ nék, ɗeef teeɓa'te biti olay Yéesú-Kiristaa te yéeh rí.

7 Ɗon fi koyyi so', ow ɓanay ron múuyíɗ ! Ɓëyí fí paŋ yii júɓpé, ɗeef ɓëyí baa júɓpé ti di júɓë' Yéesú-Kiristaa nen.

8 Ɓëe' dékë' bakaaɗ ɗa non ɓëewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaaɗ dalaanin níi a ɗeh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !

9 Ɓëyí fí hente koy Koope, na dékéeh bakaaɗ ndah yee hom Koope na ra daa hom ɗii na. Koope daa Boffi raa kay, ɗi míméh dékë' bakaaɗ !

10 Yii bee daa na teeɓa' ɓëyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra : ɓëyí na dékéeh paŋ yii júɓpé mbée fahaay koy-yaafee ke ri filiɓ ngémë, noneh koyyi Koope.

Ow waɗti fahaa koy-yaafi filiɓ ngémë fahoo

11 Nagajek, una keluu ɗon dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun hanndal ki yen.

12 Yen ɓanuy mada' Kayeŋ✡ múk ! Ɗi húmú non ɓëewí Seytaane bëempé koy-yaafi. Yi tah ɗi bëem ɗí nék ? Biti pagaɗɗi wuneh te yi koy-yaafa húmú júɓpé daa tah ɗi bëem ɗí.

13 Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon biti ɓëewë feey fi bee kaa' ɗon.

✡ **3:12 3.12** Saame Dalaana 4.1-16

14 Faha'a fahantuu yen ɗa
daa teeƀ yen biti yen koluute
kúl kë, yen ayute pesa. Ɓëyí
fí fahaay koy-yaafee ke ri
filiƀ ngémë, ɗeef ɗì pokoh
kúl kë.
15 Ɓëyí fí fahaay tík koy-
yaafee ke ri filiƀ ngémë íl
ƀéeƀ, ɗeef ɗì bëemëh ow.
Te ɗon yúhúté biti bëemëh
ow lahay pesa na ɗúméh rë.
16 Yii bee daa teeƀ yen ɗee
waɗti fahaa ow koy-yaafi ra :
Yéesú-Kiristaa yera'te ñíiní
ndah yen. Kon yen warutee
yera' ñíinní yen ndah koy-
yaayyi yen.
17 Lah ƀëyí caakla'te anti
ot koy-yaafi laheh yin, ɗì
faaliyeeh ri raa, ƀëyí baa ay
mínúu won biti ɗì faha'te
Koope ɗíh ?
18 Mantee ɗon fi koyyi so',
yen fahanta' hanndal ki yen
: won a ƀúk rek teeƀaay
faha' ow ; koloh paŋ kep daa
mín teeƀa' faha' ow kaah.
19 Yen hena' ri ɗaaha raa,
yii baa daa nay yen teeƀe biti
yen nonu ƀëy kaaf ka, te affi
yen ay took biti yen home
ɗaŋ Koope.
20 Wuti affi yen tookay
ndah pagaɗɗì yen raa, yen
yúhún biti Koope luk yen lah
yermaande, te ri yúh ƀéeƀ.
21 Ɗon fi yee faha' mi níi
faha' yee ra, affi yen took
raa nék, yen ii sídë' biti yen
ɗage Koope.
22 Ɗi ay yen on yii yen ɗaŋ
ɗì ri ƀéeƀ, ndah yen ñeyuu
túuyë' yí te yen paguu yii
neƀa' ri.
23 Yee túuy ɗí yen ɗa daa
ri beh : yen gém Yéesú-
Kiristaa Koohi na, te yen
fahanta' hanndal ki yen ti di
naha' ri yen Kiristaa nen.
24 Ɓëyí fí ñee túuyë' yí
Koope, ɗeef ƀëyí baa poko-
hte Koope na te Koope poko-
hte ɗii na. Yii bee daa teeƀ
yen biti Koope pokohte yen
na : Ruuh-Peseŋ fa on ɗì yen
ɗa daa teeƀa' baaha.

4

Yonente yi paɗɗah ya

1 Ɗon fa faha' mi níi faha'
ra, ngënë gëewí gém ƀëyí
won ɗon biti Ruuh-Peseŋ ee
ɗii na. Lah síkíríi rí a nuf,
ɗon ay yúh nda Ruuhi Koope
ee ɗii na mbée íníh ɗii na,
ndah yonente paɗɗah caak
tasaaruute feey fa.
2 Yii bee daa na teeƀa' ƀëyí
Ruuhi Koope ee ɗii na : ɗì
won biti Yéesú-Kiristaa acce
hente ow raa, ɗeef Ruuhi
Koope aa ƀëyí baa na.
3 Ndaa ƀëyí fí kaa' yii
baa Yéesú në, Ruuhi Koope
íníh ƀëyí baa na, bi kaa'ohi
Kiristaa daa ɗii na. Ɗon
húmú keluute biti kaa'ohee
ke Kiristaa baa ac ayo neh a ?
Tígë homuu yen bee ra kep,
ɗì ee ëldúnë nék.
4 Ndaa ɗon fi koyyi so',
ɗon nonu ƀëewí Koope
te ɗon ƀagute yonente yi
paɗɗah ya, ndah Ruuha
hom ɗon na ra luk bee hom
wa fi yaa nonu ƀëy feey fi
bee ra doole.
5 Wa fi yonente yi paɗɗah
ya, wa ƀëy feey fi beh. Yii
baa tahte gonli wa ƀéeƀ
yulla' yii neƀa' ƀëy ëldúnë te
ƀëewë nonu ëldúnë rë daa
na síkírúu wë.

6 Yen nék, yen nonu ƀëewí Koope. Ɓëyí fí yúh Koope ay yen síkírëh ; ƀëyí noneh ƀëewí Koope ii yen síkírëh. Yii baa daa nay teeƀee Ruuhi Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíɗ ow ra.

Di na fahuu

7 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha' kola' Koope na. Ɓëyí fí faha' moroomi, ɗeef ɗi koy Koope te ri yúh Koope.

8 Ɓëyí fí fahaay moroomi nék, ɗeef yéeh Koope ndah faha' ow teem Koope na.

9 Koope teeƀa' biti ri faha'te yen ɗeh : ɗi cépíɗté Koy ka laha' ri yínë kut ɗa feey fa, nda yen ñeya' ɗii na, yen lah pesa na ɗúméh rë.

10 Faha' gétëy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén ɗë. Ɗi fi baa kay daa faha' yen faha'a gén ɗë, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen baalu bakaaɗɗi yen.

11 Ɗon fa faha' mi níi faha' ra, Koope daa faha' yen ɗaaha raa, yen warutee fahanta' hanndal ki yen ƀal.

12 Ow ëllëy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen ɗaa, daa ri biti Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen ɗa feeñce yen na níi mitte sëk.

13 Yii bee daa teeƀ yen biti yen pokuute ɗii na ɗi pokohte yen na : ona on ɗi yen Ruuha ra daa teeƀa' baaha.

14 Te fun olute, fun seedeyute biti Boffa wolte Koy ka sëmlë'í ƀëy ëldúnë.

15 Ɓëyí fí won biti Yéesú Koy Koope, ɗeef Koope pokohte ɗii na, te ɗi pokohte Koope na.

16 Yen nék, yen yúhúté te yen gémúté biti Koope faha'te yen. Ahaŋkay, faha' ow teem Koope na ! Ɓëyí fí faha'te ow pokoh na, ɗeef ƀëyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte ɗii na.

17 Faha'i yen ow mit sëk rëe, yiin bis-këem, yen ay wëelíyëh affi yen, ndah ɗeef ɗee pesuu yen feey fi bee ra a ɗee pesa' Yéesú-Kiristaa ra daa madu.

18 Faha' na ñéeréeh a neeh ; faha' mit sëk rëe, bota' neeh botoo. Ɓëyí fí neeh, ɗeef séentëh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay ɗii na níi mitte sëk.

19 Yen nék, Koope daa ɗéƀ yen faha' daa tah yen faha' ƀani ƀëewë ƀéeƀ.

20 Ɓëyí fí kaa' koy-yaafee ke ri filiƀ ngémë anti won biti faha'te Koope ɗeef ƀëyí baa fel felo, ndah ƀëyí fahaay koy-yaafee ke ri tík ɗí íl rë, míméh faha' Koope fa ɗi tíkëy rí íl rë.

21 Túuyë'ë heliɗ yen Kiristaa ra daa ri beh : Ɓëyí fí faha' Koope waɗtee faha' koy-yaafi ƀal.

5

Di nay faasuu pesi ëldúnë

1 Koy-yaayyi yeh, ƀëyí fí gém biti Yéesú daa Buura Koo fal ri ra, ɗeef ƀëyí baaha

koy Koope ; te ɓëyí faha' baap ɗeef faha'te koyyi.
2 Yii bee daa teeɓ yen biti yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen Koope, yen na ñeyu túuyë' yí rë daa teeɓa' baaha.
3 Nagajek, yen faha' Koope raa daa ri biti yen ñeyuu túuyë' yí. Túuyë' yí misikay,
4 ndah ɓëyí fí hente koy Koope rek, fu faasse pesi ëldúnë. Yee tah yen faas pesi ëldúnë rë nék, ee ngémí yen.
5 Kon daa faas pesi ëldúnë henay ɓëe' gém biti Yéesú Koy Koope ra ?

Iña seedeyu sun fi Yéesú-Kiristaa ra

6 Yéesú-Kiristaa daa ɓëe' aya' muluɓ a ñif ra. Ɗi ayay a muluɓ doŋ, ndaa ɗi aya' muluɓ a ñif. Ruuh-Peseŋ seedete yii baaha, te ɗi fi Ruuh-Peseŋ daa kaaf ka.
7 Kon seede ya henute éeyë :
8 Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fi éeyë yë ɓéeɓ daa boku una yínë.
9 Hém ow daa na won iña ot ɗi, yen gém rí rëe kay, assumaa wonni Koope neh, yee seedeyiɗ ɗi Koohi ra !
10 Ɗaaha, ɓëyí fí gém Koy Koope na, kúɗté seedii baa ɗii na ; ndaa ɓëyí gémëy Koope, ɗeef yampe ri fel ndah ɗi gémëy yee won Koope sun fi Koohi ra.
11 Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na ɗúméh rë, te pesi baa ee Koohi na.
12 Ɓëyí fí non Koy Koope na, lahte pesa ; ɓëyí fí noneh Koy ka na nék, lahay pesa.

Pesa na ɗúméh rë

13 Ɗon fa gémú Koy Koope ra, ɗon ot mi won ɗon unni yah, nda ɗon yúh biti ɗon lahute pesa na ɗúméh rë.
14 Wëerté yen biti yen ɗaŋ yii ñéerë'té a yee faha' Koope raa, ɗi ay naal nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti ɗaŋ Koope raa, yen na sídíih dara !
15 Kon wëer yen biti ɗi naalte nufi yen na raa kay, yen yúhún biti rek yen ay liil yee ɗagu ri yen ra.
16 Ɓëyí ot koy-yaafi filiɓ ngémë paŋ bakaadi kúréh ow safara raa, ɗi ɗagira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na ɗúméh rë. Baa wonuu ɓëyí paŋ bakaadi kúréh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay kúré ow safara raa, mi wonay biti ɓëyí baa daa nay ɗagiru !
17 Yin ɓos ɓéeɓ bakaaɗ naam, ndaa bakaaɗ ɓéeɓ neh daa na kúɗ ow safara.
18 Yen yúhúté biti ɓëyí fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy ka kola' Koope na ra daa na níiɗ ɗí níi Seytaane mínléh rí yin.
19 Yen yúhúté biti yen nonu ɓëewí Koope te ɓëy ëldúnii bee Seytaane laha'te wa.
20 Yen yúhúté biti Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yúh Koope fi kah-kah fa ra. Yen henute yínë a Koope fi kah-kah fa af

Koohi Yéesú-Kiristaa. Daa
rii Koope fi kah-kah fa, daa
ri pesa na ɗúméh rë.
21 Mantee ɗon fi koyyi so',
mëytíi ala ya !

Téeríi ana fa bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

1 So' mi njíidí janaa dé',
mi na wodoh ɗo fi Ɓelaa*
Koope tanis ro ra ɗoni koyyu, ɗon fa faha' mi kah-
kah ra. Ƒuni af so' neh kep
daa fahuu ron, ndaa ɓëewë
yúhú kaah ra ɓéeɓ fahuute
ron,
2 ndah kaaf ka ee yen na te
ri ay home na faraah.
3 Koo Boffa a Yéesú-
Kiristaa Koy Boffa ay yen
líh mal, teeɓ yen naa'-keeñ,
on yen jaamma yen fa na
pesuu filiɓ kaaf ka ñéerë' a
fahanta' ra.

Kaaf ka a fahanta'

4 Keeñ so' sosse níi sos ola'
mi biti filiɓ fi koyyu, lahte na
yi pesuu kaah ti di túuyë' rí
yen Boffa nen.
5 Leegi daa mi na ɗaŋ ɗo
yii bee Yaa ow : yen bokun
ɓéeɓ yen fahanta' hanndal
ki yen. Yee bíní mí rë baa
ra nék ɗi túuyë' has neh ; ɗi
bee liilu yen dalaanin ɗa.
6 Fahanta', daa ri pesa'
túuyë' yí Koope, te túuyë'ë
yoodu ɗon dalaanin ɗa
naha' biti ɗon pesuun
fahanta'.
7 Ɗon ot mi won ɗon
yii bah, biti i feloh caak
tasaaruute feey fa, wa
kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa
acce hente ow. Wa fi yaa i
feloh, wa kaa'oh yi Kiristaa.
8 Këlíi affon toñeh ɗon
ay ñake iña légéyú yen ɗa.
Ɗon waɗti liilun waafon liilo
níi mit sëk !
9 Ɓëyí fí pokaay yëeddë'
yí Kiristaa ñeya yin kay raa,
noneh Koope na. Ɓëyí fí
pokoh yëeddë' yí nék, non
Boffa a Koy ka na.
10 Ow ac ɗon na yëeddí
ron yin kay raa nék, ngënë
hëbí rí faamon, ngënë tëhí
ɗii na sah,
11 ndah ɓëyí tah ɗii na
ɗeef habra'te ri iñi ɓossa na
paŋ ri ra.

Takanta'a

12 Lahte iñi caakki mi mín
ɗon waa won koon, ndaa
daa mi fahaay waa bíní kéet.
Mi lahte yaakaari biti may ac
ginon, yen olanta' yen won,
hen ɗaa raa keeññi yen bok
sos níi sos.
13 Koyyi koy-yaafee† ke ro
Koope tanis ri ra ɓal na
woduu ro.

---

* **1:1 1.1** *Belaa* : Ɓelaa na wonuu dee ra, ɓëewë habuu ri biti ɗi janii hom filiɓ gin. Koyya daa wa ɓëy ílí janii baaha. † **1:13 1.13** Koyyi koy-yaafee na wonuu dee ra daa wa ɓëy ílí janaa non Saŋ ra.

Téeríi éeyë fë bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

Wodoha

1 So' mi njíidí jaŋaa, daa
mi na wodoh ɗo fi Gayus fa
faha' mi kah-kah ra.
2 Kooja, daa mi na ɗagiɗ
ɗo nda yii koloh fuu paŋ
ɓéeɓ Koo ñéerë' në, faanu
sos lah jaamma, ti di laha'
keeñu jaamma Koope na ra
nen.
3 Lahte i ow di koy-yaayya
filiɓ ngémë ayute, ɓíllúté së'
ɗee haba' fu kaaf ka te fu
pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii
baaha níi sos.
4 Lahay yii lukki sosil keeñ
so' bee mi kelohte biti koyyi
so' pesuu kaah toŋ ra.

Pesa'i Gayus kaaf ka

5 Kooja, fu paŋke ɓéeɓ
fu hompe fa na habra' koy-
yaayya filiɓ ngémë, níi luka'
yee fu yéeh wë rë sah. Yii
baa daa teeɓa' biti fu gémpé.
6 Wa seedeyute ɗee faha'
fu ow ra fíi ɓëy ílí jaŋii fun.
So' mi ɗaŋ ro biti fu ɓaat
waa habra' habra'i neɓa'te
Koope, wa lúsíɗ waali wa.
7 Wa fi yaa nagajek,
wa koluu légéyírí Yéesú-
Kiristaa, kaa'uute tah yin
ya' ɓëyí noneh ɓëewí Koope.
8 Kon waɗte yen biti yen
habra' mani ɓëewí yah.
Hen ɗaa raa yen ɓal, yen
bok légéyë nay tahe kaaf ka
ɓaatti líiwëlsë' rë.

Di man Joteref

9 So' mi kéyrë'té ɓëy jaŋii
ron un, ndaa bi faha' Joteref
këllëh, kaa'a'te kelohi woni
fun fi njíittí jaŋaa.
10 Mi ac daa raa, may
won iñi ɓossa paŋ ɗi ra,
ɗi fa na yakka tii yi yen
na feliɗ yen ɗa. Teyay
baaha doŋ : ɗi kaa'a'te koy-
yaayya na waariyu ra haal
faami, kadda'te ɓëewí kayya
fahuu waa kúɗ faammi wa
ra, líkké wa fi ɓëewí yaaha
jaŋaa.
11 Mantee kooja, ngana
mëllë' pagaɗ ɓos, lah mëllée
pagaɗ wun. Ɓëyí fí paga'
wun, non ɓëewí Koope ; ɓëyí
fí paga' ɓos nék yéeh Koope.
12 Ɗi fi Démétíríyús nék,
ɓëewë ɓéeɓ seedeyute biti
ɗi paga' wun, pesadi kaaf
ka homa' ri ra sah teeɓa'te
ri. Fun fi yee sah fun
seedeyirute ri, te fu yúhté
biti fun wonuu kaah.

Takanta'a

13 Lahte iñi caakki mi mín
ɗon waa won koon, ndaa
daa mi fahaay waa bíní kéet.
14 Mi lahte yaakaari biti
leŋ mi olaat ro yen won.
15 Koope ona ro jaamma
! Kooyya dee na woduu ro.
Wodiiɗ fun kooyyee ke yen
daaha, ow fi ow waa na ɓéeɓ
di tiyi a símíi.

Téerëe bíní Yúď rë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Yúď rë. Unna nék helay ow, wa bíníyú ílí janii ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom filiß uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yëeddëh yí paďďah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neß kep yaa haalu filiß fi ßëy ílí janaa ra. Ďaaha, filiß unna, Yúď teeßpe ßëy ílí janaa ďee nay kéenďée Koope neeßi sun fi ßëewí yaa ra, ti di húmú paga' ri ßëy Sodom a Gomoor ra nen.

Ďi wonte wa fi ßëy ílí janaa biti ßal, wa ham ngémë híin, wa ďage Koope faraah, wa habra' ßëewë yíih yee nay waa gémé rë.

Ďëyí fí jani téeríi bee ßéeß ay ot biti unna diŋke naam, ndaa wa mín ßedda' ow, nda ßëe' ßaatti ham ngémí.

Wodoha

1 Ďon fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúď súrgíi Yéesú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron ďon fa yefru Yéesú-Kiristaa ra.

2 Koope teeßa ron naa'i-keeñi míméh ďúm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i míméh ďúm !

Yii leŋke yëeddëh yí paďďah ya na

3 Ďon fa faha' mi níi faha' yee ra, mi húmú sawoorte bíníi ron yii leŋke mújë boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi míméh ron ßanti bíní, mi cagoh ron, ďon haa' ďon ham ngémë on Koope ßëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw ra.

4 Ndah lahte ßëewí kaañute Koope haalute filiß fon ndaŋka, na wonu biti mali Koope tahte ow mín paŋ yii ßosi neßa' ri ßéeß. Wa kaa'uute yúhí Yéesú-Kiristaa, ďi fa kut daa Kélfíi yen a Yíkíi yen ďa. Húmú maañutee bíníyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi ßëewí ßossi yah.

5 Yee nay mi ron wone bee ra, ďon yúhúté rí níi lante naam, ndaa mi faha' biti rek mí nérís rën ďí. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmú sëmlë'té ßëewí ďúhíďté wë Ésíp. Filoon fi baaha, ďi happe yee kaa'uu gém ďii na waa na ra húl.

6 Nérsíi ßal yee kat malaaka ya húmú heefu sañ-saña yeď wa Koope ra níi wa koluute tígë húmú tíkú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, ßekke wa tígí ñúussé túď yeffe wa na níi yiin bisi gaana nay rii aattiyee ëldúnë rë.

7 Nérsíi ßal yee húmú kat ßëy Sodom a ßëy Gomoor a ginna húmú hatni baaha ra. Wa húmú pesuu ßos ti malaaka yi yaa nen, wa húmú saamute fanoh a i

✡ **1:7 1.7** Saame Dalaana 19.1-25

mbínéeffí bokuuy a wa.✡ Tígë homuu wa bee ra, wa daanute ƀekute kíi kí në yíméh níi kiri fi kiri ra. Baa daa teeƀ ƀëewë yee nay kate ƀëyí paga' ƀos ra.

8 Ɓëewë haalu filiƀ fon yaa ra madu ti ƀëy ginni yaa nen kep. Wa níƀúu iñi saku sako, wa ñeye pagaďďi ƀossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffë sun.

9 Añcaŋ Misel a faanaŋ fi, ďi fa daa kélfíi malaaka ya ra sah, húmú poo'uu ƀani Seytaane filoon di yii leŋke ƀúudé fí Mëyíis rë, ďi kaañay sol Seytaane. Ɗi won ďi wono rek tih : « Yíkëe ďémpí bëp afu ! »

10 Ndaa, ƀëewë haalu filiƀ fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú wë rë, wa yúhúu wë yúhëď raƀ, wa na níƀíh, te iñyaa daa nay tahe wa saŋku.

11 Wa torohute ndah wa ñeyu kotti Kayeŋ✡ ; wa helute waala wun ďa ndah hélíis, ti di na húmú paga' ri Baalam✡ nen ; wa tíkúu Koope af ti di húmú tíkë' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa saŋkuyute ti Kore✡ nen.

12 Ayi wa ndaje ílí jaŋaa koma' gace, ndah wa yípírúu yípírëe hécé fíi yí wë te në sëpíih në dara. Wa madu nérrí lahay muluƀ ngilaaw ma na kúď wë nen. Wa kilikki na líméh koy ! Wuti wahtii wa lah raa sah, wa líméh koy ! Hen ďaa raa, wa lecuu tal-tal ka, wa húlë' yínë faw.

13 Ɓëewë haalu filiƀ fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kísí fë nen. Iñi sëpírë' yë na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kísí fë rë nen. Wa madu a hulla na hëmíh ílíy yínë rë nen. Hulli yah, Koope heliďte wa tík tígë lukki ñúus ďë, wa hom daaha faw.

14 Henok✡ fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee won yii leŋke ƀëewí yaa na won tih : « Síkíríi ! Yíkëe ac ayo a malaaka yi sela yi, yi caakute níi caak,

15 ďi aattiya' ƀëewë ƀéeƀ. Ɗi ay daan ƀëewë tíkúu rí af ra ƀéeƀ ndah pagaďďi kaañ-Koope ya ƀéeƀ na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra ƀéeƀ ƀal. »

16 Wa fi ƀëewí yah, keeññi wa dékë' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa fahuu pes-neƀ, neƀute ƀúk, te wa laas ow ďeef séentúu në yin.

17 Ɗon fa faha' mi níi faha' yee ra nék, nérsíi unna húmú wonu apootarri Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen filoon ďa.

18 Wa húmú wonu ron tih : « Míllëen jamanu, ay lah ƀëewí ay ayee ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neƀ ndah kaañ-Koo. »

✡ **1:11 1.11** Saame Dalaana 4.1-16 ✡ **1:11 1.11** Saame Kíní ƀëy Israyel 22.1-35 ; 31.16 ✡ **1:11 1.11** Saame Kíní ƀëy Israyel 16.1-35 ✡ **1:14 1.14** Saame Dalaana 5.18-24

19 Wa fi yaa daa ďaralsuu
koy-yaayya filiß ngémë. Wa
níßúu iñi ëldúnë kep, Ruuhi
Koope íníh waa na.
20 Ndaa, ďon fi yee faha'
mi níi faha' yee ra, pëgí
ßéeß ďon pokoh yee gémú
ron te kola' Koope na ra,
ďon saye. Lah ďëgí Koope
faraah, Ruuh-Peseŋ ßedda'
ron na.
21 Pëkíi faha'a faha' ron
Koope ra, ďon sehe Yéesú-
Kiristaa Yíkíi yen, ďi fa
nay yen teeße naa'-keeñ biti
wahtaa lah, on yen pesa na
ďúméh rë.
22 Lah yérmí ßëewë lahu
nuf ana yee nay waa gémé
rë, ďon habra' wa.
23 Lahte na yi fí yúhté biti
pagaďďi wa saañ waa ßeke
saŋku. Kon, fúulí wë në.
Yaa aa na nék, lah yérmí wë,
ndaa lah hélí nuf waa na.
Ngënë léßí sah yii daa wa
lahuu ri níi luka' búußßée
ké wë sobe ndah pagaďďi
ßossi wa ra.
24-25 Koope laha ndam, ďi
fa daa mín ďon kaa' keen
bakaaď, cëgíď ďën fíi ďi fa
líif a ndam ra, ďon lëhíh
síkkë, keeññon sos. Ɗi fi
Koope, ďi fa yínë kut ďa,
ďi fa ñeya' Yéesú-Kiristaa
Yíkíi yen na sëmlë'té yen ďa
laha ndam, lah doole, katan
a sañ-sañ dala'te bín fë, a
dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin
!

Téeríi feeñiyoha bíní Saŋ ra Kúnsëe

Téeríi beh, Saŋ daa bíní rí. Ɗi won tih : iña won ɗi na ra ƀéeƀ, ɗi tíkké ílí në te kelohte wa a nufi. Ɗi wonte biti ƀal Ruuhi Koope daa cép sun fi, ɗi na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri ɗeef buuri Rom na mokil kerceenna bín fë mokli misikke ra, ɗi habute kúrúté gin filiƀ muluƀ hínú Patmos, helute dín fë. Homa' ri daaha ra, Ruuha cépë' sun fi na, ɗi na bíní iña feeñal ri Yéesú te ɗúhë' Koope na ra. Unna bíní rí rë, yuliɗ wa íl jaŋi paana di Aasi ti di wona' ri ri Yéesú filiƀ feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Ɗi wonte :

- yii leŋke ɗee yeeliya' Yéesú ndam ra *(5.6-14)*,
- yii leŋke Har fa yera' Koope sarah ra, ɗi fi Yéesú *(7.9-17)*,
- a yii leŋke aattiya'i Koope a ƀëewë ƀéeƀ *(20.11-15)*.

Ɓëyí fí jaŋi téeríi bee ƀéeƀ ay ot biti iña wonu filiƀ ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii mín yen daƀ ƀéeƀ, yen ham ngémí yen híin ndah ƀëyí fí ham níi ɗúmëenë rëe, tiyi ay bíníyú filiƀ téeríi pesa na ɗúméh rë.

Iña feeñal Yéesú Saŋ ɗa

1 Téeríi bee ëmbë iña feeñal Yéesú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teeƀi súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéesú nék wol malaakii Saŋ na, Saŋ fa súrgíi rë, teeƀi baaha.

2 Ɗi fi Saŋ nék seede seedeyo dee biti iña ot ɗi ra ƀéeƀ Unni Koope, te ri wonte biti Yéesú-Kiristaa seedete ri.

3 Kon ƀëyí jaŋi téeríi bee a ƀëyí síkírëh rí ƀéeƀ te tík ɗí nufi, ay lah sos-keeñ ndah iña wonu filiƀ ra leŋ lah.

Unna bíníyú jaŋi yi paana ya ra

4 So' mi Saŋ, daa mi bíní ɗon fi ƀëy íllí jaŋi yi paana ya deyi Aasi unni yeh : Koope fa húmú në, ee na, te ac ayo ra líhë rën mal, on ɗon jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fíi ñaani nguur ki ra líhún rën mal, on ɗon jaamma !

5 Yéesú-Kiristaa, ɗi fi seedii kah-kah fa ɗéƀpí koloh ƀúudé rë, te ri buuri buurra feey fa ra líhë rën mal, on ɗon jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcëlté yen bakaaɗɗi yen a ñif mi*.

6 Ɗi paŋke níi yen henute ƀëewí nonu Nguur ki Koope, yen henute seeyoh yi Koope, ɗi fi Boffi. Ɗi laha ndam, ɗi lahe doole dee níi kiri fi kirih ! Ɗémíin !

7 Ëlsíi, ɗi ee ac ɗa, ñéerë'té a nérrë ! Ɓëewë ƀéeƀ ay rii ot níi luka' ƀëewë jabu ri

* **1:5 1.5** *múcëlté yen bakaaɗɗi yen a ñif mi* : Ɓëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa ƀëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : *hosse bakaaɗɗi yen a ñif mi.*

ra. Ɓëewë feey fa ɓéeɓ ay foŋ, hawoh af ri. Ahaŋkay ! Ɗémíin !
8 Koo-Yíkëe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa†, daa mi húmú në, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa mín ɓéeɓ rë. »

Feeñiyohi Yéesú a Saŋ

9 Daa mi koy-yaafon Saŋ fa bok a ɗon, yen henute yínë Yéesú në rë di coono, nguur a múñ. Mi húmú kúrú kúrë gina na wonuu Patmos hom filiɓ kísí fë rë mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a yee na seedeyiɗ mi Yéesú rë.
10 Bisi Yíkëe ín, Ruuh-Peseŋ haalte so', mi kelohte un ɗofohte filoon so' saleet man kúlúɓ kí na lúuɓ nen won tih :
11 « Bíníyé iña ot fu ra, fu kéyrë' wë ɓëy íllí jaŋi yi paana yi yeh : bi Efes, Simirne, Pergaam, Catiir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »
12 So' mi heeltoh oli ɓëe' na won soo na ra, mi ot lampa úrís paana.
13 Lahte mbínéefí mada' a ow húmú leelii lampa ya, ɓekoh sabidoor, pokohte geñu úrís kinohi.
14 Fen fa afa naa' dúr, naa' ti lékít nen, íllë na ñah ti kíi nen ;
15 kotta man përëmí teyute, séewísúté níi lante, moosute níi na tiriñ nen, una man di na tiila' mboowaanna kísí fë nen.
16 Ɗi hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépílí laha' kañaa ana yi dahasute na ɗúh ɓúgë. Kanama man ndiŋ-ndiŋ na' nen taac.
17 Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlíɗ nen. Ɗi tíkké ya'i ñamaa fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi ɗéɓ te daa mi míllë'.
18 Daa mi ɓëe' na pes ɗa. Mi húmú húlté, ndaa mi ee pes ɗa ee, te may pese peso faraah. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kë a sun fi gin ɓëewë húlú rë.
19 Kon bíníyé iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra ɓéeɓ.
20 Síkírée mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi lampa yi úríssí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi jaŋi yi paana ya, te lampa yi paana ya daa jaŋi yi paana ya. »

2

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí jaŋii Efes ra

1 Ɓëe' won so' tih : « Bíníyé malaakii jaŋii Efes fu won ɓëewë tih : so' mi ɓëe' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na tíl hanndal ki lampa yi paana yi úríssë rë, mi won tee :
2 so' mi otte yee pagu ron ra, légéyí ron, a míní múñën. Mi yúhté biti ɗon míníh dék a ɓëyí ɓosse. Ɓëewë në wonu biti wa i apootar te wa apootar neh

† **1:8 1.8** *Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* : Alfaa daa koy una ɗéɓ di gerek ra, omegaa daa míllë'. Iti fi wa tígí dee daa ri bitih : Koope daa ɗéɓ te daa ri míllë', mbée daa ri dalaana te daa ri ɗúmëenë.

ra, ɗon semantaluute wa níi
ɗon yúhúté biti wa i feloh.
3 Ɗon lahute múñ : af so'
tahte ɗon ñeyute coono, te
ɗon yeɗɗuuy.
4 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ nék,
so' mi otte yin ɗon na
: di húmú fahuu ɗon so'
ɗéƀëenë daal, henlay ɗaaha
!
5 Ëlsíi di daluu ron wun
a ɗee míllúu ron ra, ɗon
lof pesaɗ ɗon nimil di na
húmú pesuu ron merees
nen. Henay bah, may ac mi
pah lampaa mi këlíɗ ɗí tígë
hom ɗi ra.
6 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ nék,
mi otte yii neƀa'te so' ɗon
na : ɗon wonuy yin iña na
pagu ƀëewí Nikol ra dalaa ti
so' nen.
7 « Ɓëyí lah nuf, kelaa
yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí
jaŋaa ra. Ɓëewë nay ƀage
ra, may waa on wa ñam na
di koyyi kilka na ona' pes
hom filiƀ meey Koope ra. »

Unna bíníyú yuliɗ ƀëy ílí jaŋii Simirne ra

8 Ɓëe' wonil so' tih :
« Bíníyé malaakii jaŋii
Simirne fu won ƀëewë tih
: so' mi ƀëe' ɗéƀ te daa mi
míllë' rë, so' fa húmú húl
mi nimilte ma na pes ɗa, mi
won tee :
9 so' mi otte súfúñ fon a
ñagon, añcaŋ ɗon lahute
kat ! Mi kelohte iñi ƀossa
na wonu ƀëewë sun fi ron
ra, ƀëewë na damuu biti wa
i yëwúɗ, wa ƀëewí Koope,
ɗeefa kaah neh. Wa goomal
ƀëewí Seytaane doŋ !
10 Yee na sayu ron súfúñé
rë, ngënë néehí yin na.
Síkíríi, Seytaane ay ƀekroh
i ow ɗon na kasu olsohi
ron, ɗon moklu níi hen waal
sabboo. Hëbí híin níi húlën.
May ron ƀek baanii ndami
pesa na ɗúméh rë.
11 « Ɓëyí lah nuf, kelaa
yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí
jaŋaa ra. Ɓëewë nay ƀage ra
ii ñee húlí ana fa. »

Unna bíníyú yuliɗ ƀëy ílí jaŋii Pergaam ra

12 Ɓëe' wonil so' tih : «
Bíníyé malaakii jaŋii Per-
gaam fu won ƀëewë tih :
so' mi ƀëe' laha' jépílë laha'
kaañaa yi ana ya dahasu ra,
mi won tee :
13 so' mi yúh tígë dékú ron
ra. Ɓon dékú tígë yípë' Sey-
taane nguur ki ra, kaa'eeh
ɗon habute soo na híin. Ɓon
taasuuy biti ɗon gémúté së',
níi luka' na húmú hawu An-
tipaas, ɗi fa húmú seede
kah-kah soo na, húl ginon ra,
gina dék Seytaane ra.
14 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ
nék, mi otte yin ɗon na :
lahte ƀëewí ewu filiƀ fon
ñeyuu iña yëeddë' Baalam
ra, Baalam fa húmú ƀek
Balak nuf na fíir ƀëy Israyel,
tah wa ñame bo' yúul, wa na
njaaliyuu ra.✡
15 Lahte ƀëewí ewu filiƀ
fon ƀal ñeyuu iña na
yëeddúu ƀëewí Nikol ra.
16 Kon lëfí pesaɗ, henay
baa mi ac ayo waalli yee mi
haa' ƀëewí yaa a jépílë na
ɗúh ƀúk së' rë.

✡ **2:14 2.14** Saame Kíní ƀëy Israyel 25.1-2 ; 31.16

17 « Ɓëyí lah nuf, kelaa
yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí
jaŋaa ra. Ɓëewë nay ɓage
ra, may waa naa on maana*
ɗapoh ra, mi yeɗ wa la'i
naa'i bíníyú tii hasi ow yéeh
rí henay ɓëe' nay rii liile ra.
»

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí jaŋii Catiir ra

18 Ɓëe' wonil so' tih : «
Bíníyé malaakii jaŋii Catiir
fu won ɓëewë tih : so' mi
Koy Koope, so' fa íllí së' na
ñah ti kíi nen te kotti so' man
përemí moosu mooso níi na
tiriñ nen ra, mi won tee :
19 so' mi otte yee pagu ron
ra : ɗee fahuu ron ow ra,
ɗee gémúu ron so' ra, iñi
wunna na pagiru ron mo-
rommon ra a míní múñën.
Mi otte biti ɗee sawooruu
ron légéyë leegi ra luk bee
ɗéɓëenë.
20 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék,
so' mi otte yin ɗon na : ɗon
yeɗɗute ɓelaa na wonuu
Sesabel tík afi yonente ra, na
múuyíɗ súrgë yí së'. Daa ri
ɓek wa njaaliyoh a ñam bo'
yúul.
21 Añcaŋ mi onte ri,
mi yerisse heeyce ɗi lof
pesaɗ, ndaa ɗi kaa'a'te yeris
njaaliyoh.
22 Síkírée ! May rii fëníɗ,
ɗi hen misikiɗ ; te ɓëewë
fanuu a ri ra, may waa tík
coono fi misikke hém wa
lofuy pesadi ɓosa na ɓek wa
ɓelaa ra.
23 Mii teem daa kep, may
hap koyyi ɓelaa húl, hen ɗaa
raa ɓëy ílí jaŋaa ɓéeɓ yúh
biti yii hom nuf a yii hom
keeñ ow ɓéeɓ, so' mi yúh rí
; te yii paŋ ow ɗon na ɓéeɓ,
may ri rii yíníl.
24 Don fi ɓëy Catiir nék,
ɗon fa ɓekuy affon iñi ɓossi
yaa na yëeddúu yaa ra, te
ɗon yooduy yee na wonuu
ɓëewë “iñi lakoh yi Sey-
taane” ra, mi won ɗon tee :
mi tíkëy ron yin kay.
25 Mi won ɗon biti kep ɗon
ham yee habu ron ra híin níi
mi nimil.
26-28 « Ɓëewë nay page yee
faha' mi ra níi míllëenë rë,
ɓëewí yaa daa ɓagu. May
wa yeɗ sañ-saña kola' mi
Baaso' na ra, mi tík wë sun
fi heetti kayya wa kúɗ wë
kúrí híinté, wa ɗakaya' wa
ti yaaɗ nen.✡ May waa yeɗ
hula na niiñ hagaɗ ɗa ɓal.
29 Ɓëyí lah nuf, kelaa
yee won Ruuh-Peseŋ ɓëy ílí
jaŋaa ra. »

3

Unna bíníyú yuliɗ ɓëy ílí jaŋii Sardes ra

1 Ɓëe' wonil so' tih : «
Bíníyé malaakii jaŋii Sardes
fu won ɓëewë tih : so' mi
ɓëe' kúɗ Ruuh yi paana yi
Koope a hulli paana ya ra,
mi won tee : mi otte yee
pagu ron ra : ɓëewë habuu
biti ɗon homu pes ɗeef ɗon
húlúté.
2 Kon yúunii ɗon ham yee
na waay húl ɗon na ra híin,
toñeh ɗon ñak ɗi faf, ndée

* **2:17 2.17** *maan* : daa ñama on Koope ɓëy Israyel homuu wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi ɓal ! »
✡ **2:26-28 2.26-28** Saame Kañaa ya 2.8-9

mi otte biti iñi wunna pagu
ron ra tasa'te fíi Koope.
3 Nérsíi iña húmú yëeddú
ɗon a ɗee húmú keluu ron
Unni Koope ra ; hëbí në
te ɗon lof pesaɗ. Ɗon
yúunúuy, so' may ac bis ɗon
ii yéŋ, mi beetti ron ti lohoh
nen.
4 Di filiƀ yaaha ƀéeƀ, i
ow ewu filiƀ fon Sardes dee
sísíƀílúy búuƀƀí wë. Wa fi
yah, funi wa ay ñéerë' ƀani
búuƀƀí naa' yi wa, ndah wa
mitu ri mito.
5 « Ɓëewë nay ƀage ra
ay ƀekee búuƀ naa' ti ɗaa
nen. Mii nís tii yi wa téerëe
bíníyú tii yi ƀëewë nay haale
pesa na ɗúméh rë, mi won
fíi Baaso' a fíi malaaka ya
biti wa nonu soo na.
6 « Ɓëyí lah nuf, kelaa
yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí
jaŋaa ra. »

Unna bíníyú yuliɗ ƀëy ílí jaŋii Filadelfi ra

7 Ɓëe' wonil so' tih :
« Bíníyé malaakii jaŋii
Filadelfi fu won ƀëewë tih
: so' mi ƀëyí selaa te daa mi
kaaf ka ra, so' fa ham céebíi
Dawit buura, mi kúnís ɗëe
ow míméh téy, te mi téy ɗëe
ow míméh kúnís rë, mi won
tee :
8 so' mi otte yee pagu ron
ra. Mi yúhté biti ɗon lahuy
doole níi, ndaa ɗon habute
unni so' híin, ɗon kaa'uute
súugëhí së'. Síkíríi ! Mi
kúnsíɗté ron íl fíiyën abah,
bi fí yúhté biti ow míméh ríi
won.
9 Ɓëewë nonu goomal
ƀëewí Seytaane ra nék, feloh
yi yaa damuu biti wa i
yëwúɗ, wa ƀëewí Koope te
ɗeefa kaah neh ra, may paŋ
níi wa ac yek fíiyën, wa yúh
biti mi faha'te ron.
10 Hém ɗon daa habu unni
so' híin ti di naha' mi ri nen,
wahtaa nay mii cépíré loola
ëldúnë ƀéeƀ olsohi ƀëewë
feey fa ra, so' ƀal may ron
sëmlë'.
11 Mi leŋ nimil, hëbí yee
habu ron ra híin toñeh ow
ay aye ƀeƀ baanii ndamon.
12 « Ɓëewë nay ƀage ra,
may waa yíp filiƀ Faam fi
gaani Koope fi so' ti cíp nen,
te wa ii naa koloh ta'. May
bíní tii Koope fi so' sun fi wa,
mi bíní tii gin Koope fi so' na
ƀal, gini baa daa Yerusalem
fi hasa kola' sun, Koope fi so'
cépíɗ ɗí feey ra. May bíní tii
hasi so' sun fi wa ƀal.
13 « Ɓëyí lah nuf, kelaa
yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí
jaŋaa ra. »

Unna bíníyú yuliɗ ƀëy ílí jaŋii Lawodise ra

14 Ɓëe' wonil so' tih :
« Bíníyé malaakii jaŋii La-
wodise fu won ƀëewë tih
: so' mi ƀëe' në wonuu
Ɓémíin ɗë, so' mi seedii kah-
kah fa mit wëelíyëh rë, so' fa
iña sak Koope ra ƀéeƀ ñeya'
soo na ra, mi won tee :
15 so' mi otte yee pagu ron
ra. Ɓon madu muluƀ nen :
ɗon sosuuy ɗon woyuy. Ɓon
sosa' mbée ɗon woy koon
daa nay géné !
16 Ndaa ɗon sosuuy ɗon
woyuy, ɗon homu leelaa te
yii baa ay tah may ron hok
feey !
17 Ɓon habuu affon biti
ɗon lahute yin, iñon ƀéeƀ

ee til rë, ɗon ñakuy dara ; ɗon anutee yíih ɗee mokuu ron a ɗee súfúñúu ron ra ! Ɗon i ñëkíɗ, ɗon i búumíɗ te ɗon lahuy yii ƀekun ɗon faannon !

18 Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, ɗon ac ɗon lom úrís kah-kah soo na, ɗon caak yin. Ɗon lomaaloh yéré naa' ƀal ɗon ƀekoh, ɗon ƀanilti hen faan holoŋ fíi ƀëewë ɗon sopoh. Ɗon saamaloh kilki ay paye íllën, ɗon yeel.

19 Mi hom wona' affi ƀëewë faha' mi ra mi tík wë waal. Kon këlíi, ɗon lof pesaɗ.

20 Síkíríi, mee caŋke ílí faam fa ra ma na laƀ ílë ; ƀëyí keloh un so' te kúnsíɗ së', may haal faami, funi bok loon.

21 « Ɓëewë nay ƀage ra, may waa yeris wa took hëbís së' ñaani nguur ki so' ti bee ƀaga' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.

22 « Ɓëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Peseŋ ƀëy ílí jaŋaa ra. »

4

Koope a ñaani nguur ki

1 Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyohte so' : Hom homo níi mi otte íl kúnsëhté sun-Koo. Una na húmú won soo na man kúlúƀ kí na lúuƀ nen ra won so' tih : « Lawe dee mi teeƀ ɗo yee waɗ naa tíkëh rë. »

2 Ɗee a ɗeh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow tookke sun.

3 Ɓëe' na tak ti la'i miriñ luum a hilil nen. Kuɗ ki Koo na tak ti la'i na miriñ nen ƀal, gíiwté ñaani nguur ka.

4 Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay gíiwúté ñaani nguur ka, yi fí yúhté biti ƀaha sabay ana a ƀaha iniilli (24) ƀekuu búuƀ naa', ƀekuute baane úrís daa tooku sun.

5 Lahte héléyyí ɗofa' ñaani nguur ka ñéerë'té a i un a pilliŋŋi na tiil. Lampa paana na njaaroh fíyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope.

6 Yii manti kísí, heleŋ ti pilaatu nen hompe fíi ñaana. Mbínéeffí iniilli faanni wa ƀéeƀ líiffé íl ow, homute leelaa gíiwúté ñaana.

7 Bee ɗéƀ ɗë man gaynde nen, bee tíkëh në rë man yuuh fana nen, bee ñee na ra kúɗ kanam ow, bee míllë' rë man njaaŋ fi hom pún nen.

8 Mbínéeffí iniilla, binabina waa na ƀéeƀ lahte paƀ pëenë yí líiffé íl. Wa dékúu yeek na' a elek wone tih :

« Fu peseŋ ! Fu peseŋ ! Fu peseŋ
ɗo fi Yíkëe, Koope fa mín ƀéeƀ rë,
ɗo fa húmú në,
fu ee na,
te fu ac ayo ra. »

9 Wahtii homuun mbínéeffí iniilla kañe, wa ƀéyré, wa símé ƀëe' took ñaani nguur ka na pes faraah ra,

10 ƀaha yi sabay ana a iniilla (24) yek fíi ƀëe' took ñaana ra, jaamiyee ƀëe' na pes faraah ra, wa bet baane yi wa fíi ñaana wone tih :

11 « Yíkëe Koope fi fun,
daa fu yeeliyoh ndam,
daa fu mit ƀéyíď,
daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña ƀéeƀ rë.
Daa fu faha' ri,
daa tah wa hen. »

5

Téerëe ya' Har fi Koo

1 Filoon fi baaha, mi otte téerii túlúñú túlúñë hompe ya'i ñamaa fi ƀëe' took sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna ƀéeƀ ana bíníyúté, ďi antee túlúñú síitďúté sondeel, leewute leew paana.

2 Mi otte malaakii mitte, ƀéyíďté uni sun won tih : « Daa yeeliyoh këcísí leewwa, kúnís téerëe ? »

3 Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filiƀ feey fa neh, lahay ƀëyí mín kúnís téerëe, olsoh yee filiƀ.

4 Ola' mi biti lahay ƀëyí yeeliyohte kúnsí téerëe olsoh yee filiƀ ra, mi looyte looyi misikke.

5 Ow di ƀaha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde fa tali Yudaa, sédí Dawit daa ƀaŋ ; ďi nay këcísé leewwi paana ya, kúnís téerëe. »

6 Filoon fi baaha, mi otte Har caŋke leelii ñaani nguur ka, mbínéeffí iniilla a ƀaha ya gíiwúté rí. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a íl paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolu feey fa ƀéeƀ rë.

7 Har fa acce ƀeƀpe téerëe ya'i ñamaa fi ƀëe' took ñaana ra.

8 Ɓeya' ri téerëe rë, mbínéeffí iniilla a ƀaha yi sabay ana a iniilla (24) yípútée yek fíyí. Ow fi ow waa na ƀéeƀ hampe koraa a i annda úris yi líiffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam ďaŋŋi ƀëewí Koope.

9 Wa na anuu yeek yeekaa has tabuu tih :
« Daa fu yeeliyoh ƀeyi téerëe,
daa fu yeeliyoh këcísí leewwa.
Daa fu húmú hawu sarah,
ñif mu tosiďte Koope ow,
ƀëewí koluu talla ƀéeƀ,
wonaďďa ƀéeƀ,
heetta ƀéeƀ,
ginna ƀéeƀ.
10 Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope
wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun,
wa hen buur feey fa ƀéeƀ. »

11 Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak gíiwúté ñaani nguur ka, mbínéeffë a ƀaha ya. Wa madu pep feey nen caak,

12 ƀéyrúté unni wa sun na yeeku, tabuu tih :
« Har fa húmú hawu sarah ra
yeeliyohte doole,
yeeliyohte alal,
yeeliyohte hereñ a katan,
yeeliyohte ƀéyíď,
yeeliyohte ndam a kañ ! »

13 Mi keliilte mbínéeffë ƀéeƀ : yee sun neh, yee feey fa neh, yee filiƀ feey fa neh, yee filiƀ kísí fë neh ; mbínéeffë ëldúnë ƀéeƀ na yeeku, tabuu tih :

« Ɓëe' took ñaani nguur ka
ra a Har fa
daa ron mitu kañ,
daa ron mitu ɓéyíɗ,
daa ron yeeliyuu ndam,
daa ron yeeliyuu sañ-sañ
dee níi kiri fi kirih ! »
14 Mbínéeffí iniilla tabuu
: « Ɗémíin ! » Ɓaha ya na
yeku na jaamiyuu rek.

6

Har fa këcíssé téerëe

1 Homilte níi mi ot Har fa
këcíssé leewa ɗéɓ ɗë, mi
kelohte un mbínéef yínë di
mbínéeffí iniilla ɗofohte ti
pilliŋ nen won tih : « Aye !
»
2 Mi hen ɗeh, mi ot pënís
naa', ɓëe' yaagoh ri ra
hampe hél kas, ɗi yerute
baane ɓagoh, saañce a
ndam, saañ ɓagaat.
3 Har fa këcíssé leewi ana
fa, mi kelohte mbínéefí ana
fa foŋke won tih : « Aye ! »
4 Pënís kay yíppée ɗúh,
luum cuy ti yuy kíi nen ;
ɓëe' yaagoh ri ra yerute sañ-
sañ ɗi lík jaamma feey fa,
ɓëewë bëemëntée filiɓ fi wa.
Ɗi yeru jépílí gaante !
5 Har fa këcíssé leewi éeyë
fë, mi kelohte mbínéefí éeyë
fë foŋke won tih : « Aye !
» Mi henil ɗeh, mi ot pënís
kay yíppée ɗúh, ɗi súul ;
ɓëe' yaagoh ri ra hampe
peeseyaa.
6 Mi kelohte yin ti un nen
ɗofohte leelii mbínéeffí ini-
illa na won tih : « Kílë súuné
yínë daa ganjarma légéy ow
bis múlgús, kílë bësí éeyë
daa ganjarma légéy ow bis
múlgús, yii leŋke dúuléenë
a béeñë nék, ngana leɓ na !
»
7 Har fa këcíssé leewi iniil
fa, mi kelohte un mbínéefí
iniil fa won tih : « Aye ! »
8 Mi olilte pënís kay
yíppée ɗúh, ɗi hilil ; ɓëe'
yaagoh ri ra dëekúu kúl kë,
gin ɓëewë húlú rë ñeete
filooni. Wa onute sañ-sañ
sun fi hatin yínë di hatinni
iniilla feey fa, wa hap ɓëewë
dékú në rë ɓéeɓ húl a jépíl,
a yaaɓ, a jér ɓos a raɓɓi
sohoorute.
9 Har fa këcíssé leewi iip
fa, mi otte i coonaa fëgërëh
fí tígë na hawruu ra, coonaa
yi ɓëewë húmú bëemú ndah
Unni Koope a yee húmú
waariyuu wa Unna ɓëewë
rë.
10 Coonaa ya na fogu sun
wonu tih : « Koo-Yíkëe, ɗo fa
sela te daa fu kaaf ka ra, fu
seh yi aattiya'i ɓëewë feey,
fu yíllíɗ fun di yee kéenɗúu
wë ñif mi fun feey ra ? »
11 Tígí daaha, ow fi
ow waa na ɓéeɓ yerute
sabidoor naa', wa wonute
biti wa sehaaloh yutuuɗ
níi koy-yaayyi wa, ɓëewë
wani wa húmú boku légéy
rë hawu húl ti wa nen paay,
ac mitsiɗ wa.
12 Mi henil ɗeh, mi ot
Har fa këcísílté leewi pëenë
fë, feey fa yíppée hégíyëh
hégíyëhí misikke ; na'a
súulté kúk ti bílëes nen, di
teem céyín fë ɓéeɓ luumpe
cuy ti ñif nen ;
13 hulla sun na keen feey
ti koy eenni hililli ngilaaw
gaan hégíy tala nen.

14 Sun-Koo hente fur saañce ti téerii túlúñú
túlúñë nen ; daŋŋa a ginna
kísí fë ƀéeƀ ɗofute ílíyyë
húmú wë rë.
15 Buurra feey fa, njíittë,
kélfë yí soldaarra, yíkëe
yí alalla, jammbaarra,
ñaamma a ƀëewë lahuu affi
wa ra, ƀëewë ƀéeƀ na ɗapuu
filiƀ killa, na lakuu la' yi
gaanna daŋŋa,
16 wa na wonu daŋŋa a la'
yi gaanna tih : « Bëpí sun fi
fun, ɗon ɗap fun fun lakoh
íllí ƀëe' took ñaani nguur
ka ra, fun wuloh haayi keeñ
Har fa,
17 ndah bisi gaana lahte,
bisa haaya' keeñi níi haay ra
! Daa nay naa múcé ? »

7

Ƀëewë tíinndúu rë

1 Filoon fi baaha, mi otte
malaaka iniil cagute hatinni
iniilla feey fa, fútúté ngilaaw
ma na haala' ílíyyí iniilla ra,
kaa' ri laƀ sun fi feey fa, sun
fi kísí fë a sun fi kilikka.
2 Mi otte malaaka kay ƀal,
bi kola' waal púlëen na' na
ac. Ɗi kúɗté tiiŋ ñaasaa,
bee Koope fa na pes ɗa hom
tíinndë' rí rë, ƀéyíɗté uni
sun na won malaaka yi ini-
illa yeru sañ-sañi yahun wa
feey fa a kísí fë rë tih :
3 « Bëyít, cëgí ! Ngënë léƀí
feey fa, ngënë léƀí kísí fë, te
ngënë léƀí kilikka te ɗeefa
yen ñëesíh súrgë yí Koope
púk, yen tíinndë' wë. »
4 Tígí daaha, mi kelohte
ɗee teyu ƀëewë ñaasu púk
tíinndúuté rë : wa henute
ow júnní tíméer a ow júnní
sabay iniil a ow júnní iniil
(144.000). Tal fi tal di
talli sabboo a ana ya Is-
rayel ƀéeƀ, ow júnní sabboo
a ow júnní ana tíinndúuté
(12.000) :
5 ow júnní sabboo a ow
júnní ana di tali Yudaa ; ow
júnní sabboo a ow júnní ana
(12.000) di tali Ruben ; ow
júnní sabboo a ow júnní ana
(12.000) di tali Gaat ;
6 ow júnní sabboo a ow
júnní ana (12.000) di tali
Aseer ; ow júnní sabboo a
ow júnní ana (12.000) di tali
Neftali ; ow júnní sabboo a
ow júnní ana (12.000) di tali
Manase ;
7 ow júnní sabboo a ow
júnní ana (12.000) di tali
Simewoŋ ; ow júnní sabboo
a ow júnní ana (12.000) di
tali Léwí ; ow júnní sabboo a
ow júnní ana (12.000) di tali
Isakaar ;
8 ow júnní sabboo a ow
júnní ana (12.000) di tali Sab-
uloŋ ; ow júnní sabboo a
ow júnní ana (12.000) di tali
Suseef ; ow júnní sabboo a
ow júnní ana (12.000) di tali
Beŋsame.

Ƀëewë ƀekuu búuƀƀí naa' ya ra

9 Filoon fi baaha, mi otte
dúukëlí ƀëewí ow yéeh ɗee
teyu wa ra caak, dúukëlí
ƀëewí ɗúhúu ginna ƀéeƀ,
talla ƀéeƀ, heetta ƀéeƀ a
wonaɗɗa ƀéeƀ. Wa cagute
fíi ñaani Nguur ka, fíi Har
fa yera' Koope sarah ra,
ƀekuute búuƀ naa', habute
soor-soor ya' yi wa.

10 Wa ƀéyrúté unni wa sun
na wonu tih :
« Múc kola' Koope fi yen na,
ɗi fa took ñaani Nguur ka ra,
múc kola' Har fa yera' ri
sarah ra ! »
11 Malaaka ya ƀéeƀ
gíiwúté ñaani Nguur ka,
gíiwúté ƀaha ya a mbínéeffí
iniilla, yeɗɗuute líhúuté kíp
feey fíi ñaana na jaamiyuu
Koope
12 na wonu tih :
« Ahaŋkay ! Koope fi yen
daa mit kañ,
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh hereñ,
daa ri mit sím,
daa ri mit ƀéyíɗ,
daa ri yeeliyoh doole a katan
dee níi kiri fi kirih !
Ɗémíin ! »
13 Ow di ƀaha ya meelte so'
won tih : « Ƀëewí yee ƀéeƀ
ƀekuu búuƀ naa' ra, fu yúh
daa wa i wa a tígë koluu wa
ra a ? »
14 So' mi won ɗi tih : «
Daa fu gisa' so' na kat ƀahaa
! » Ɗi won so' tígí daaha
tih : « Yee daa ƀëewë ñeyu
mogi misiga ra ; wa hosu
búuƀƀí wë hoso, wa ƀukutu
wa ƀukuto a ñif mi Har
fa yera' Koope sarah ra níi
naa'te.
15 Yii baa daa tah wa hom
fíi ñaani Nguur ki Koope, wa
na jaamiyuu ri na' a elek
filiƀ Faam fi gaani Koope.
Ƀëe' took ñaani Nguur ka ra
ay waa uuf.
16 Wa wocute yaaƀ a
sifiroh ; na' wocce tami wa,
op wocce mokli wa,
17 ndah Har fa yera' Koope
sarah hom sun fi ñaani
Nguur ka ra daa nay hene
níirëhí wë, kúɗ wë culli mu-
laa na ona' pesa na ɗúméh
rë. Te Koope ay moos muun
ma íllí wë níi lan. »

8

Leewi paana fa

1 Har fa këcíssé leewi
paana fa, sun-Koo hente tiɗ
níi mitte genwal wahtu.
2 Mi otte malaaka yi paana
ya na homu fíi Koo ra ; wa
yerute kúlúƀ paana.
3 Malaaka kay acce caŋke
hëbís tígë na hawruu ra,
hampe annda cuuraay, bi
tíƀúu úrís. Ɗi yerute cuu-
raay caak, yi ɗi ay waa yeree
sarah sun fi tígë na hawruu
ra fíi ñaani nguur ka, ñéerë'
a ɗaŋŋi ƀëewí Koope.
4 Ɗúukíi cuuraaya hom ya'
malaakaa ra ƀéyrëhté na
saañ Koope na ñéerë'té a
ɗaŋŋi ƀëewí Koope.
5 Filoon fi baaha,
malaakaa toffe na kíi kë sun
fi tígë na hawruu ra túmpé
anndaa, bette ri feey fa. Tígí
daaha, pilliŋŋa tiilte, i un
ɗofohte, héléyyë takke, feey
fa na hégíyëh.

Kúlúƀƀë

6 Malaaka yi paana ya
kúrú kúlúƀƀí paana ya
ra cagute na waayu fiisi
kúlúƀƀë.
7 Malaakaa ɗéƀ ɗë fiisse, i
ɗiŋ galaas a kíi ñéerë' a ñif
na keen feey fa : hatin yínë
di hatinni éeyë yë feey fa
tampe níi muuyte, hatin yínë
di hatinni éeyë yí kilikka
tampe níi muuyte, gaaw fi
hilila ƀéeƀ tampe níi muuyte
ƀal.

8 Malaakii ana fa fiisse, yin
júndëŋ ti daŋi njaaroh kíi
nen betute filiß kísí fë, hatin
yínë di hatinni éeyë yí kísí fë
yíssëhté ñif.
9 Hatin yínë di hatinni
éeyë yí mbínéeffë na pesu
kísí fë rë húlúté, hatin yínë
di hatinni éeyë yí gaalla filiß
kísí fë yahte.
10 Malaakii éeyë fë fiisse,
huli gaani na kaď ti njaar kíi
nen kola'te sun keente feey
: ďi keen sun fi hatin yínë
di hatinni éeyë yí laah ya, a
culli mulußßa.
11 Hula wonuu Beedok.
Hatin yínë di hatinni éeyë
yí mulaa hente haay, te ow
caak di ßëewë hanu na mu-
laa ra húlúté ndah haayi
mulaa.
12 Malaakii iniil fa fiisse
kúlúß kí, hatin yínë di
hatinni éeyë yí na'a laßute,
hatin yínë di hatinni éeyë yí
céyín fë laßute, hatin yínë di
hatinni éeyë yí hulla laßute
níi hatin yínë di hatinni éeyë
yí niiñi wa ßéeß yímpé :
hatin yínë di hatinni éeyë yí
niiñi na'a a elga ßéeß yímpé.
13 Mi homilte maa yeel,
mi kelohte njaaŋ fi na pún
sunaa-sun, una hente sun
daŋ won tih : « Mas ! Mantee
mas ! Mas ßëewë feey fa nay
maasee fiisi malaaka yi éeyë
yë tasu fiisi kúlúßßí wë rë !
»

9

Kúlúß kí iip fa

1 Hompe níi malaakii iip fa
fiisse kúlúß kí. Tígí daaha,
mi otte huli kola' sun keente
feey, yerute céebíi ngaara
mi nuŋi nooda.
2 Ďi kúníssé ngaara ma,
ďúukíi man ďúukëe njaar kíi
nen ďofohte na, na'a a deyi
baa ßéeß ñúussé.
3 Lahte payyi ďúhúté
ďúukëe, hasaluute feey fa
ßéeß ; wa onute doole tawaa
ti dagal nen.
4 Wa túuyúté biti wa ßanti
leß gaaw fa feey fa, gañcaha,
a kilikka ; wa túuyú yejohi
ßëewë púkkí wë tíinndúuy a
ñaasii Koope ra kut.
5 Wa nahuy biti wa ay waa
hawe húl, wa nahu biti wa
ay waa page iñi misikke níi
hen céyín iip. Te yii misiga
nay wa waa page ra, ay
made biti dagal tap ow nen.
6 Waalli yaaha, ßëewë ay
faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay
saam kúl kë ndaa kúl kë ay
waa hegee hegoo !

7 Payya madu pëníssí
cagute saañ haa' nen. Mante
ti baane úrís nen hompe
affi wa, kanammi wa man
kanam ow nen ;
8 fen fi wa man fen ow
ßeleß nen, síssí wë man sís
gaynde nen ;
9 búuß tiiŋ daa húun
araalli wa, yodadi paßßi wa
man yodaď sareetti pënís
caakki homu múkë na suu
haa' daa na hécú wë nen.
10 Wa lahuu lúk, ñéerë'
a suut ti dagal nen, te
wa onute sañ-sañ wa mokle
ßëewë a lúkkée ké wë yaa
níi hen céyín iip.
11 Malaakii ngaara mi
nuŋa daa buuri payya. Ďi
hínú « Abadon » di ébrë,

mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».
12 Ɗaaha, loola ɗéɓ ɗë gétté, lool ana kay ee ayil ra.

Kúlúɓ kí pëenë fë

13 Malaakii pëenë fë nampee fiis kúlúɓ kí ɓal, mi kelohte uni kola' wicci iniilla tígí hawraa yugusuu úrís hom fíi Koope ra.
14 Una won malaakii pëenë fë kúɗ kúlúɓ kë rë tih : « Pëkísé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. »
15 Ɗaaha, malaaka yi iniilla pëkísúté. Daa wa malaaka ya húmú waayɗu kíilí baa koon ɗa, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon ɗa kep, wa hap hatni yínëe di hatinni éeyë yí ɓëewë feey fa ra.
16 Goomali soldaarra yaaguu pëníssë ñéerúu a wa ra henute ow miliyoŋ tíméer ana (200.000.000). Ɗee teyu wa ra, mi wonuu ri ɗaaha.
17 Yii leŋke pëníssë a soldaarra nék, wa feeñiyuu so' ɗeh : wa ɓekuu búuɓ tiiŋ luum cuy ti yuy kíi nen, yi tappe búlëh ti sunKoo nen, mbaasaante ti pënndël tuutaabi ɗúukísírú ɗúukísírë nen ; wa fi pëníssë nék, affi wa man af gaynde nen, ɓúkkí wë na ɗúh kíi, ɗúukëe a gél-kíi.
18 Ɗaaha, hatin yínë di hatinni éeyë yí ɓëewë húlúté loolli éeyë yí yah : kíi kë, ɗúukëe a gélë dúh ɓúkkí pëníssë rë.
19 Doolii pëníssë ɗúhë' ɓúkkë ndaa na ɗúh në lúkkí wë ɓal, ndah lúkkí wë man goŋ nen te kúɗté af. Te wa mokluu ɓëewë a affi yaaha.
20 Di filiɓ yaaha ɓéeɓ nék, ɓëewë fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofisoh di iña yugusuu wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi tíɓúu úrís, tiiŋ hélíis, përëm, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na ëlíh, na kélíih te na tílíh.
21 Wa kaa'uute woc bëemëntë', pagaɗɗi luunni wa, paŋ yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ, a loh.

10

Malaakaa a téerii yutuuda

1 Mi henil ɗeh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte nér, kuɗ ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kíi nen.
2 Ɗi hampe téeré yutuuɗ, bi kúnsúté ya'i, tíkké kodi ñamaa fi sun fi kísí fë, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa.
3 Ɗi ɓéyíɗté uni sun na ɗaañnjoh ti gaynde fi na foŋ nen. Una na lús, pilliŋŋi paana ya na tiil.
4 So' mi saañ bíníi yee won pilliŋŋa ra koon, mi kelohte un kola'te sun won so' tih : « Yee won pilliŋŋi paana ya ra ɓanay ɗúh ɓúkú, te ngana bíní ! »
5 Tígí daaha, malaakaa ot mi caŋke sun fi kísí fë a sun fi feey fa ra, ɓéyíɗté ya'i ñamaa fi sun,
6 na añoh di tii Koope fa na pes faraah, sak sun, sakke feey, sakke kísí fë a iña hom

filiß fi wa ßéeß rë, won tih : « Leegi seha doyte !
7 Malaakii paana fa fiise kúlúß kë rek, Koope page yee nufi, ti di húmú wona' ri súrgë yí, yonente ya ra nen. »
8 Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi ɗúhë' sun ra wonil so' tih : « Paye fu ßeß téerëe kúnsú hom ya' malaakaa caŋ sun fi kísí fë a feey fa ra. »
9 Mi leßohte malaakaa mi meelte ri téerëe, ɗi won so' tih : « Ɓeye fu ñam, ay made kúum nen neß ßúkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! »
10 Mi tahte téerëe ya' malaakaa, mi ñampe ri. Ɗi man kúum nen neß ßúk së', ndaa hona' mi ri ra, loo so' ßéeß na haaya'.
11 Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu waɗtee waareyaat di tii Koope yii leŋke heet caak, gin caak, wonaɗ caak a buur caak. »

11

Seede yi ana ya

1 Filoon fi baaha, mi yerute duuɗ bëhëer, bi saamu nataa, una won so' tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tígë na hawruu ra, fu kín ßëewë në jaamiyuu filiß ra.
2 Ndaa ngana nat baylii ëssí Faam fi gaana, ndah ɗi yeɗɗuute ßëewë nëníh ßëewí Koope ra. Ɓëewí yaa nay togisee Yerusalem gini selaa níi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42).
3 So' may wol seede yi ana yi so', wa ay ßekee saaku ti jëtíɗ nen, wa léhín unni so' níi hen bis júnní a bis tíméer ana a bis sabay pëenë (1.260). »
4 Seede yi ana ya daa talli ëlíiffí ana ya a lampa yi ana ya hom fíi Yíkíi ëldúnë rë.
5 Ɓëyí fí nar waa paŋ yin ßos, kíi nay ɗúhé ßúkkí wë muuyil kaa'oh yi wa. Ahaŋkay, ßëyí nar waa paŋ yin ßos rek ay húlée ɗaaha.
6 Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo ßanti toß wahtaa nay waa léhínée unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yídís mulußßa ñif, wahtii neßa' wa wa cépíɗ loolli caakki bokaay feey fa.
7 Wa woc seedii wa raa, raba nay ɗúhé ngaara mi nuŋa ra ay wa yejoh, ßaŋ wa, hap wa húl.
8 Ɓúudé yí wë ay tase këemí gini gaana sëeddúu « Sodom » mbée « Ésíp », tígë daayuu Yíkíi wë kurwah ra.
9 Ay hen yii mit bis éeyë a caan, ßúudé yí wë ay home daaha, heetta ßéeß, talla ßéeß, wonaɗɗa ßéeß a ginna ßéeß ole wa, kaa' biti wa hacu.
10 Keeññi ßëewë feey fa ay sos di húlë húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.
11 Ndaa filoon fi bissi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, ßekke ri ßúudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. Ɓëewë olu wa ra ßéeß tíitú tíitë níi tíit !
12 Yonente yi ana ya keluute uni ßéyrëhté kola'te

sun won wa tih : « Lëwí sun
dee ɗon ! » Tígí daaha, lahte
nérí húunté wë, wa na lawu
sun, kaa'oh yi wa na tíkú íllí
wë në ngëey.
13 Ɗee a ɗeh, feey fa
hégíyëhté hégíyëhí misikke
; hatin yínë di hatinni sab-
boo yi gina bëppé, ow júnní
paana (7.000) tíkké húlúté
në. Ɓëewë múcú në rë
tíitúté, wa na kañu Koope fa
sun.
14 Ɗaaha, looli ana fa
gétté, éeyë fë leŋ ac !

Kúlúɓ kí paana fa

15 Malaakii paana fa fi-
isse kúlúɓ kí, lahte unni
ɓéyrëhté keluute sun-Koo na
won tih : « Nguur ki ëldúnë
ee ya' Yíkíi yen leegi a ya'
Buura ɗi fal ri ra, te ii naa
koloh ta' ! »
16 Tígí daaha, ɓaha yi
sabay ana a ɓaha yi iniilla
(24) tooku ñaanni nguur ki
wa hëbís Koope ra yeɗɗuute
líhúuté kíp feey na jaamiyuu
Koope
17 na wonu tih :
« Koo-Yíkëe fë mín ɓéeɓ rë
ɗo fa ee na te fu húmú në rë,
fun na símú rë di yee míllë'
fuu caŋ
fu ɓeɓpe dooluu fu yíppé
nguur ku ra.
18 Heetta húmú dee na haay-
luu,
ndaa daa fu haayloh woteh.
Wahtaa nay fuu aattiyee
ɓëewë húlú rë lahte,
wahtaa nay fuu waafe súrgë
yú,
wa fa yonente yu ra,
wahtaa nay fuu waafe
ɓëewú,
wa fa ɓëewë neehu ro ra,
wa yahun ow gaan mbée
baadoole ɓéeɓ ;
daa ri wahtaa nay fuu
ɗakayee ɓëewë rë,
ɓëewë yahu ëldúnë rë. »
19 Tígí daaha, Faam fi
gaani Koope sun kúnsëhté,
wahandii Kootaa feeñce
filiɓ. Héléyyë tiilte, i un na
won, pilliŋŋa na faaɗ, feey
fa na hégíyëh, ɗi na bacal i
ɗiŋ galaas.

12

Ɓëyí ɓelaa a niŋkinaŋka fa

1 Filoon fi baaha, lahte yii
éemílë'té feeñiyohte sun :
yaa ow ɓeleɓ, ɗi ɓekoh na'a,
céyín fë hompe kotti feey,
baanii laha' hul sabboo a hul
ana hompe afa.
2 Ɓelaa húmú loo. Bi ham
lowa nék, ɗi na foŋ ndah
misik.
3 Tígí daaha, yin
kay feeñiyaatte sun :
niŋkinaŋka gaan, luum cuy,
bi laha' af paana a wic
sabboo. Affi paana ya ɓéeɓ
ɓekute baane-buur.
4 Hatin yínë di hatinni
éeyë yí hulla sun ɓéeɓ lúk
niŋkinaŋka fa paɗte wa,
lasse wa feey fa. Ɗi fi
niŋkinaŋka fa nék, hompe
fíi ɓelaa na saañ ɓëslé rë na
woh biti ɗi ɓësíil rëe ndín,
ɗi ñam baakera. 5 Ɓelaa
ɓësíilté, lahte koy yaal. Koy
ki yaali baa daa ri bee nay
kúré heetta ɓéeɓ kúrí híinté
rë. Bi hom niŋkinaŋka fa
na seh, límúu kúkëyë, ɗi
yíppée pahu kúrúté hompe
hëbís Koope a ñaani nguur
ki.

6 Ɗi fi ɓelaa nék, hegohte
saañce luufin, ɗeef Koope
liiltee rii saamiɗ tígí homa ri
daaha, ɗi tooppituu níi hen
bis júnní a bis tíméer ana a
bis sabay pëenë (1.260).
7 Tígí daaha, haa'a takke
sun-Koo : malaakii gaana
na wonuu Misel ra a këewí
na haa'uu a niŋkinaŋka fa a
këewí.
8 Misel a këewí ɓagute
niŋkinaŋka fa a këewí.
Ɓaguu niŋkinaŋka fa a
këewí rë, wa ɗëmlíh sun-
Koo.
9 Puŋkal mi niŋkinaŋka fa
líkúté. Ɗi fi goŋ fee kíilë
na húmú wonuu tuumaloh
mbée Seytaane ra, ɗi fa na
húmú nofa' ɓëy ëldúnë ɓéeɓ
rë líkúté betute feey, ɓani
këewí.
10 Mi yíppée keloh uni
ɓéyrëhté kola'te sun-Koo
won tih :
« Wahtu múc lahte leegi,
wahtaa teeɓa' Koope fi yen
doolii ra,
wahtaa teeɓa' ri nguur ki ra,
wahtaa haala' sañ-saña ya'
Buura ɗi fal ri ra lahte
leegi,
ndah tuumalohi koy-yaayya
filiɓ ngémë líkúté be-
tute feey,
ɗi fa na húmú tuumal wa na'
a elek fíi Koope fi yen
ra.
11 Koy-yaayya daa míllúu ríi
ɓaŋ,
daa míllúu ríi ɓaŋ yúfëhë
yúfëh ñif mi Har fa ra,
Har fa yera' Koope sarah ra,
a di yee seedeyuu wa Unni
Koope ra.
Wa húmú kaa'uuy na dara
pesi wa,
kaa'uuy na dara níi húl ɗeef
wa na sah.
12 Mi won tee ɓal :
bíyíi ɓëy sun-Koo,
bíyíi ɗon fa dékú në rë !
Ndaa mas ɗon fi ɓëy feey fa,
mas ɗon fi ɓëy kísí fë,
ndah Seytaane céppé ɗon na
a ŋaŋ,
céppé ɗon na a ŋaŋ ndah
ɗi yúhté biti ɗi talla
yutuuɗ ɗúmël. »
13 Ola' niŋkinaŋka fa biti
ɗi betu feey fa ra, ɗi yampe
na ɓoorsoh ɓelaa húmú lah
koy yaal baa ra.
14 Ndaa ɓelaa saamɗute
paɓ ana ti paɓ dúut nen, yi
nay rii kúré tígë saamiɗ ɗi
Koope luufin, ɗi hom daaha
tooppituu níi hen kíil éeyë a
caan, wuloh niŋkinaŋka* fa.
15 Niŋkinaŋka fa púussé
muluɓ caak ti húlbí na bas
nen filoon ɓelaa, na faha'
biti mulaa pah ri.
16 Ndaa feey fa hílíppé
ɓelaa, haaŋke, hante mulaa
púus niŋkinaŋka fa ra ɓéeɓ.
17 Bi haay keeñ niŋkinaŋka
fa ɓelaa níi haay, ɗi saañce
yejohi koyyi kay yi, yee na
ñeyu túuyë' yí Koope ra te
dékúu seedeyidi Yéesú rë.
18 Kola' niŋkinaŋka fa dah,
ɗi payte caŋke ɓúk kísí na
seh.

13

Raɓɓi ana ya

1 Filoon fi baaha, mi otte
raɓ ɗúhté kísí fë. Ɗi lahte af

* **12:14 12.14** *niŋkinaŋka* saari beh, a saar 15 : Di gerek, bíníyú ɗeh : *goŋ*.

paana a wic sabboo. Baane-
buur sabboo hompe wicca ;
tii yi soluu Koope bíníyúté
affa.
2 Raba ot mi ra man
baade nen, kotta man kot
raba na wonuu úrsë rë nen,
ƀúgë man ƀúk gaynde nen.
Niŋkinaŋka fa déŋéenté rí
doolii a nguur ki, onte ri sañ-
sañi gaante.
3 Af yínë di affi raba
gaañohte gaañohi misigi fí
yúhté biti man ay rii hap
húl nen, ndaa gaaña yíppée
wah. Ɓëewë feey fa ƀéeƀ
éemúté, wa ñeyute tal raba.
4 Wa ƀéeƀ na jaamiyuu
niŋkinaŋka fa di yee ona'
ri raba sañ-sañ ra. Wa na
jaamiyuu raba ƀal na wonu
tih : « Bee raƀ lahay man
kan ! Daa mín ɗii tíkë' af ? »
5 Ɗi fi raba onute biti ɗi
gaan gaanloh ɗi sole Koope ;
ɗi ay homee sañ-sañi baaha
níi hen céyín sabay iniil a
céyín ana (42).
6 Ɗaaha, ɗi yampe na sol
Koope, na won yin ƀos sun
fi tiyi, sun fi tígë dék ɗí rë a
sun fi ƀëewë dékú sun ɗa.
7 Ɗi onute sañ-sañi haa'aa
ri ƀëewí Koope ɗi ƀaŋ wa
; ɗi onute sañ-sañ sun fi
ƀëewë ƀéeƀ : talla ƀéeƀ,
heetta ƀéeƀ, wonaɗɗa ƀéeƀ,
a ginna ƀéeƀ.
8 Ɓëewë feey fa ƀéeƀ ay
jaamiyee ri : ƀëewë tiyi
wa bíníyúy dalaani pesa filiƀ
téerëe bíníyú tii yi ƀëewë
nay haale pesa na ɗúméh rë,
téerée ké Har fa yera' Koope
sarah hawute húl rë.
9 Ɓëyí lah nuf, kelaa na !
10 Ɓëyí Koope won biti ay
habu ñaam, ii fús ; ƀëyí
Koope won biti nék ay húlée
jépíl, ay húlée në. Yii baa
daa tah ƀëewí Koope waru-
tee múñ, wa ham ngémë.
11 Filoon fi baaha, mi olilte
raƀ kay na ɗúh feey. Ɗi
laha' wic ana man wic koy
har nen, ndaa ri wona'
wonaɗ niŋkinaŋka.
12 Sañ-saña laha' raba ɗéƀ
ɗë ƀéeƀ, ɗi laha' ri te ri
paga' ri hëbísí, anti túuyé
feey fa a ƀëewë feey fa
ƀéeƀ jaamiyohi ɗi fi raba
ɗéƀ húmú gaañoh gaañohi
misiga níi wahte ra.
13 Ɗi fi rabi ana fa paŋke
i kimtaan gaan ; ɗi na kala'
njaar kíi sun-Koo, cépíɗ ɗí
feey íllí ƀëewë ƀéeƀ.
14 Ɗaaha, ɗi hompe na
nofa' ƀëewë feey fa kim-
taanna na paŋ ɗi ra fíi raba
ɗéƀ ɗë. Ɗi luk waa nah yu-
gus netli raba ɗéƀ ɗë húmú
gaañoh a jépílë, te míllë'tée
koloh ra.
15 Ɗi fi rabi ana fa onute
sañ-sañi ƀekaa ri netli raba
ɗéƀ ɗë coonaa ɗi pes níi
wone ndín, hawroh ƀëewë
nay kaa'ee jaamiyohi netla
ra húl.
16 Ɗi túuycé ƀëewë ƀéeƀ
samɗu tíinndëe ya' ñamaa
mbée púk : ow gaan mbée
baadoole, yíkëe alal mbée
ñëkíɗ, fu laha' afu mbée fu
ñaam ƀéeƀ fay tíinndúu.
17 Ow waray lom mbée
yaay te laheh tíinndë'í bah
: tíinndë'ë, ɗi tii raba mbée
síifërë ñéerë' a tiya ra.
18 Tígí dee nék, meela'
ñaañ : ƀëyí fí hereñ raa, fay

mín kín síifërí raba, ndah
síifërë ñéerë'té a tii ow, te
daa ri beh : tíméer pëenë a
sabay pëenë a pëenë (666).

14

Yeekii ƀëewë tosu ra

1 Mi homilte maa yeel, mi
otte Har fa yera' Koope sarah
ra caŋke sun fi daŋi Siyoŋ,
ñéerë'té a ow júnní tíméer
a ow júnní sabay iniil a ow
júnní iniil (144.000), yi fí
yúhté biti tii ɗi fi Har fa a tii
Boffi daa bíníyú púkkí wë.
2 Mi kelohte un kola'te
sun-Koo tiilte man pagaɗ
mboowaanna kísí nen, man
híndíŋí ƀídí baa nen. Una
keloh mi ra man un koraa,
bee i ƀëelú homute típ rë
nen.
3 Ƀëewë homute fíi ñaani
nguur ka a fíi mbínéeffí ini-
illa a ƀaha ya, na yeeku
yeekaa has. Yeekaa míméh
haal af ow kay gét nëe wa fi
ƀëewí júnní tíméer a júnní
sabay iniil a júnní iniilla
(144.000) Koope tos wa feey
fa ra.
4 Wa fi ƀëewí yaa daa
wa yee mësúy leƀ ƀeleƀ níi
wa sobeye ra ndah wa yíih
ƀeleƀ. Daa wa yee fí yúhté
biti tígí ñee Har fa ƀéeƀ wa
ñee na ra. Ƀëewí yaa daa
wa yee tosu filiƀ fi ƀëewë
henute yi Koope a yi Har
fa ra. Daa wa maanam iña
ɗéƀúu lec meeyya jébëlúté
Koope ra.
5 Fel mësëy ɗúh ƀúkkí wë,
wa lahuy síkkë.

Yii leŋke bis-këem

6 Filoon fi baaha, mi otte
malaaka kay feeñiyohte na
pún sunaa-sun. Ɗi kúɗ
Uni Neba na ɗúméh rë.
Ɗi ay rii waareye ƀëewë
feey fa ƀéeƀ : ginna ƀéeƀ,
talla ƀéeƀ, wonaɗɗa ƀéeƀ a
heetta ƀéeƀ.
7 Ɗi ƀéyíɗté uni sun won
tih : « Néehí Koope ɗon
kañ ɗí, ndah wahtaa nay
rii aattiyee ƀëewë rë lahte
! Jëemíyíi ƀëe' sak sun-Koo,
sakke feey fa, kísí fë a culli
muluƀƀa ra ! »
8 Malaaka kay feeñiyohte
filoon bee ɗéƀ ɗë won tih : «
Babilon ɗakaya'te ! Babilon
fi gaana ɗakaya'te, ɗi fa ƀek
heetta ƀéeƀ pagaɗɗi ƀossi
ra, ɗi fa ƀek wa hani gulii
njaaliyohi misiga homa' ri ra
! »
9 Malaakii éeyë fë
feeñiyohte filoon fi ana ya
ɗéƀ ɗë, ƀéyíɗté uni sun won
tih : « Ƀëyí fí jaamiyoh raba
a netli, ƀëyí fí lah tíinndë'ë
púkí mbée ya'i,
10 ɗi fi ƀëyí baaha ay naa
han béeñí neeƀi Koope, yi fí
yúhté biti rahay dara yíidúté
gulii neeƀi. Ƀëyí baa, Koope
ay rii ƀek filiƀ kíi a gél. Ɗi
ay pítípée misik ɗaaha fíi
malaaka yi sela ya a fíi Har
fa yera' Koope sarah ra.
11 Te ɗúukíi kíi kë nay
rii tame ra ay kolee koloo
faraah. Ƀëyí fí jaamiyoh
raba a netli, ƀëyí fí lah
tíinndë'ë bíníyú tiyi ra, na'
neh elek neh, ƀëyí baa
wocce hílsëh. »
12 Yii baa daa tah ƀëewí
Koope, yee na ñeyu túuyë'

yí te gémúté Yéesú rë, warutee múñ.
13 Henil ɗeh, mi kelohte
uni kola'te sun won so' tih :
« Bíníyé unni yee fu won tih
: “Dala'te woteh, lahute sos-
keeñ ƀëewë húlúu ngémí wë
di Yíkëe në rë ! Ruuh-
Peseŋ won tih : Ahaŋkay,
wa lahute sos-keeñ, leegi wa
mínú hílsëh légéyí misigi
wa, ndah wa kúrëelúuté iñi
wunna pagu wa ra.” »

Wahtu lec

14 Mi homilte maa yeel, mi
otte nér naa' lahte yii tookke
sun man ow nen. Yaa ƀekoh
baane úrís afi, hampe sarcii
kaañce ya'i.
15 Malaaka kay ɗúhté
Faam fi gaani Koope ƀéyíɗté
uni sun won ƀëe' took sun fi
nérë rë tih : « Ɓeye sarcuu
fu lec, wahtaa lahte : tooka
nonte gina ƀéeƀ, tas lec. »
16 Tígí daaha, ƀëe' took
sun fi nérë rë ƀeƀpe sarcii
laƀpe héccé, tooka feey fa
ƀéeƀ lecce.
17 Malaaka kay ɗúhté
Faam fi gaana sun, ɗi fi
baaha ƀal hampe sarcii
kaañce ya'i.
18 Malaaka kay ƀal, bi
daa lah sañ-sañ sun fi kíi
së ɗúhté tígë na hawruu
ra foŋke af bee ham sarcii
kaaña ra won tih : « Ɓeye
sarcuu fu lec goññi reseña
meeyi béeñë feey fa, wa
nonte. »
19 Malaakaa ƀeƀpe sarcaa
laƀpe héccé, lecce goññi re-
seña meeya feey fa, yíinté
wë ndoŋi neeƀi Koope na
lopotuu ra,
20 goññi reseña ɗúhrúté
gina lopotute, ñif na ɗúh
ndoŋa na hút na lap níi lahte
pënís ƀúk, na laɗ níi mitte
kilomet tíméer éeyë (300).

15

Malaaka yi paana ya a loolla míllë' rë

1 Filoon fi ƀaaha, mi
otte yin kay, yii gaante te
éemílë'té sun-Koo : mi ot
malaaka paana yi kúrú lool
paana, loolli paana ya míllë',
teeƀa' Koope ƀëewë neeƀi
ra.
2 Mi olaatte yin ti kísí fí
mulaa heleŋ ti pilaatu nen
ñéerë'té a kíi. Ɓëewë ƀagu
raba, ƀagute netli a síifërí
tiyi ra cagute sun fi kísí fë na
tiriñ ra, wa habute koraa yi
Koope daa yeɗ wa wa,
3 wa na yeeku yeekii
Mëyíis súrgíi Koope a yeekii
Har fa yera' Koope sarah ra
na wonu tih :
« Ɓo fi Koo-Yíkëe fë mín
ƀéeƀ ɗë,
fu gaante pagaɗ,
fu éemílë'té pagaɗ.
Ɓo fi Buuri heetta,
waallu júƀpé,
waallu kaah.
4 Daa kaañ roo neeheh Yíkëe
?
Daa kaañ roo kañeh ?
Ɓo kep daa fu sela !
Heetta ƀéeƀ ay ac fíyú,
heetta ƀéeƀ ay ac jaamiy-
ohu.
Iña paŋ fu ra júƀpé,
iña paŋ fu ra teeƀa'te affi
wa. »
5 Filoon fi ƀaaha, mi otte
Faam fi gaani Koope, bee
ëmbë taantaa na nédís

ɓëewë biti Koope ee leelii wa ra, kúnsëhté sun-Koo.
6 Malaaka yi paana ya kúrú loolli paana ya ra ɗúhúté Faam fi gaana ; wa ɓekuu búuɓ naa' peyeɓ, yi yugusuu píisí kofeelte, pokuute geñu úrís kinoh yi wa.
7 Mbínéef yínë di mbínéeffí iniilla yeɗte malaaka yi paana ya guluŋŋi úríssí paana ya túm neeɓi Koope ra níi líiffé, Koope fa na pes faraah ra.
8 Faam fi gaana yíppée líif a ɗúukëe, teeɓa'i ndami Koope a doolii. Te ow míméh haal Faam fa te ɗeefa loolli paana ya kúrú malaaka ya ra laɓeh níi gét.

16

Guluŋŋi paana ya

1 Filoon fi baaha, mi kelohte un ɓéyrëhté sun kola' filiɓ Faam fi gaani Koope na won malaaka yi paana ya tih : « Pëyí ɗon yíin guluŋŋi paana ya túm neeɓi Koope ra feey fa ! »
2 Malaakaa ɗéɓ ɗë payte yíinté gulii feey fa. Ɓëewë húmú lahuu tíinndë'í raba, na jaamiyuu netli ra ɓéeɓ faanni wa lecce puulli ɓosse te misikke.
3 Malaakaa tíkëh në rë payte yíinté bii kísí fë. Mulii kísí fë yíppée yíssëh, man ñif ɓúudé nen. Yii na pes kísí fë ɓéeɓ húlté.
4 Malaakii éeyë fë payte yíinté gulii laah ya a culli muluɓɓa ɓéeɓ. Muluɓɓa ɓéeɓ yíssëhté ñif.
5 Tígí daaha, mi kelohte un malaakaa lah sañ-sañ sun fi muluɓɓa ra na won tih :
« Ɗo fa Sela ra,
ɗo fa júɓ ɗë,
ɗo fa húmú në aa',
daa fi na woteh ra,
daana daan fu wa ra ñeete waal.
6 Fu onte ɓëewë han,
ɓëewë kéenɗú ñif mi ɓëewú rë,
ɓëewë kéenɗú ñif mi yonente ya ra,
fu onte wa han.
Fu on wa ñif wa hanute,
te wa yeeliyuu ri ! »
7 Filoon fi baaha, mi kelohte uni kola' tígë na hawruu ra na won tih :
« Ahaŋkay ɗo fi Koo-Yíkëe,
ɗo fa mín ɓéeɓ rë,
fu aattiya' kaah,
te aattiya'u júɓpé. »
8 Malaakii iniil fa yíinté gulii sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ fetlohte na bërëɓ ɓëewë.
9 Na'a tampe ɓëewë tami misikke, wa na solu Koope fa na cépíɗ loolla a sañ-sañi ra. Ɓëewë kaa'uute lof pesaɗ, kaa'uute kañi Koope.
10 Malaakii iip fa yíinté gulii sun fi ñaani nguur ki raba, nguur ki yíppée ñúus túɗ. Ɓëewë na pataayuu misik,
11 wa na solu Koope fa sun di misiga homuu wa a puulla faanni wa ra, wa kaa'uute súugëh pagaɗɗi ɓossi wa.
12 Malaakii pëenë fë yíinté gulii filiɓ laahi gaana na wonuu Efarat ra, mulaa filiɓ síiñcé, heliɗ buurra koluu púlëen na' ra waal.

13 Filoon fi baaha, mi otte
yébítëh éeyë yí madu mbook
nen : yínë ɗúhté në ɓúk
niŋkinaŋka fa, kay ɗúhté
ɓúk raba, lahte bi ɗúhë' ɓúk
yonentii paɗɗah fa.
14 Wa yébítëh yí Seytaane
daa wol wa, yi na hoñuu
paŋ kimtaan. Wa na payu
buurra feey fa ɓéeɓ, négírée
wë nda wa waay haa'a nay
lahe bisi gaani Koope fa mín
ɓéeɓ rë.
15 Yíkëe won tih : «
Síkírée, so' may ac mi beetti
ron ti lohoh nen ! Ɓëyí
nee'ay, yeffe búubí kaa' biti
tílë' faan holoŋ toñeh ay
sopee, ɓëyí baa lahte sos-
keeñ. »
16 Ɗaaha, yébítëh yë
négírúuté buurra ílíy, tígë
në wonuu Armagedoŋ ra di
ébrë.
17 Malaakii paana fa
hasalte gulii sun, un
ɓéyrëhté sun ɗúhë' Faam
fi gaana, kola' ñaani nguur
ka won tih : « Iña ɓéeɓ
paama'te ! »
18 Tígí daaha, héléyyë a
i un a pilliŋŋa ñéerë'té
a hégíyëhí feey fi misikke
takke. Hégíyëhí feey fa
misikke misigi fí yúhté biti
lëhírëy hena' ow pot ëldúnë
níi a baaha.
19 Gini gaana lecsa'te éeyë,
ginni heetta feey fa ɓéeɓ
bëppé. Koope halay Ba-
bilon, Babilon fi gaana : ɗi
hëndíɗté rí në gulii, gulii
neeɓi misigi !
20 Ginna hom filiɓ kísí fë
rë ɓéeɓ sooyce, ow mínléh
olil daŋ.
21 Ɗiŋŋi galaassi gúussé
kola'te sun na toɓ sun fi
ɓëewë. Ɓëewë na solu
Koope di yee na toɓa' ri ɗiŋ
galaas ra, ndah yee lah ra
misikke níi misik.

17

Tílëhí gaana

1 Filoon fi baaha, malaaka
di malaaka ya habu guluŋŋi
paana ya ya' yi wa ra acce
won so' tih : « Aye mi teeɓ
ɗo daana na saañ keene sun
fi ɓelii tílëhí gaana ra, daa ri
gini gaana hom ɓúk laah yi
caakka ra.
2 Buurra feey fa fanuute a
ri, te ɓëewë hanute na gulii
njaaliyohi níi maniyute. »
3 Ruuh-Peseŋ haalte so',
malaakaa yíppée sëe kúɗ
luufin. Ɗee a ɗeh, mi otte
ow ɓeleɓ yaagohte raɓ luum
cuy bi faana ɓéeɓ bíníyú tii
yi soluu Koope. Raba kúɗté
af paana a wic sabboo.
4 Ɓelaa ɓekoh yéré yi
kofeelte ot, luum cuy, poko-
hte takkaay úrís a jamaa, a
feme. Ɗi hampe guluŋ úrís
ya'i, bi líiffé pagaɗ ɓos, a
sobii njaaliyohi.
5 Tiyi léehúu léehëe
bíníyúté púgë. Tiya daa ri
beh : « Babilon fi gaana,
yaafi tílëh yë a iñi ɓossa feey
fa. »
6 Mi otte biti ɓelaa han ñif
mi ɓëewí Koope níi ɗi man-
ite, ñif mi ɓëewë hawu húl
af yee seedeyuu wa Yéesú
rë.
Ola' mi di man ɗi, af so'
kúnëhté.
7 Malaakaa won so' tígí
daaha tih : « Afu kúnëh yi

ɗeeha ? Síkírëh së', may roo
teeƀ iti fi ƀelii beh, a iti fi
raba kúɗ ɗí, laha' affi paana
ya a wicci sabboo ya ra.
8 Raba ot fu bee ra húmú
yéelíɗ, ndaa ri peslay. Ɗi leŋ
ɗúhé ngaara mi nuŋa, ndaa
ɗi saañ saŋkuye saŋkuyo.
Te ƀëewë feey fa tii yi
wa íníh téerëe bíníyú tii yi
ƀëewë nay haale pesa na
ɗúméh rë dala'te dalaani
pesa ra, wa fi yaa nay éemé
biti wa ot raba. Ndée naga-
jek, raba húmú yéelíɗ, ndaa
peslay, te ri ay nimil pes kéy.

9 « Tígí dee nék, meela'
ñaañ a hereñ : affi paana
ya daa daŋŋi paana ya took
ƀelaa ra. Wa buur paana
ƀal.
10 Filiƀ fi buurri paana ya,
iippa keenute, lahte bi líssí
took, paana fa aay doom ; te
ri ac ɗaa, toogi ii maañ.
11 Raba húmú yéelíɗ te
peslay ra, ɗi fi baaha daa
ri buuri peeye fa ; ɗi non
buurri paana ya ƀal te ri
saañ saŋkuye saŋkuyo.

12 « Wicci sabboo ya ot
fu ra, wa buur sabboo yi
tookuy nguur doom, ndaa
wa ay yeru sañ-sañi tookuun
wa a raba nguur ka níi hen
wahtu.
13 Yee níƀú wë rë ƀéeƀ
yínë : wa yeɗ doole yi wa a
sañ-saññi wa raba.
14 Wa ay yejoh Har fa haa',
ndaa ɗi ay waa ƀaŋ ndah
daa ri Yíkëe fë lukki gaan ɗa,
daa ri Buuri buurra ; ɗi ay
ñéerée a ƀëewë ɗi tanis wa
dëekké wë rë, ƀëewë gémú
rí rë, ɗi ƀaŋ wa. »

15 Malaakaa wonil so' tih
: « Mulaa ot fu yee ra, tígë
took ƀelii tílëhë rë, wa i heet,
wa dúukël i ow, wa i gin a i
wonaɗ.
16 Wicci sabboo ya ot fu
ra nék a raba, ay míllë' kaa'
ƀelii tílëhë : wa ay ƀeƀ iña
laha' ri ra ƀéeƀ níi luka' yéré
yë ɗi hen faan holoŋ, wa
ñam ɗi, wa tam caan fa kíi.
17 Koope daa soɗ wa nufi
paguun wa yee faha' ri ra :
wa négírë' sañ-sañi nguur ki
wa légéyíɗ raba níi yee won
Koope ra lah.
18 « Ɓelaa ot fu ra nék, daa
ri gini gaana ílíf buurra feey
fa ra. »

18

Looli Babilon

1 Filoon fi baaha, mi otte
malaaka kay kola' sun na
cép feey. Ɗi lahte sañ-
sañ gaan te ndami hawaante
feey fa ƀéeƀ.
2 Ɗi ƀéyíɗté uni sun won
tih : « Babilon ɗakaya'te !
Babilon fi gaana ɗakaya'te !
Ɗi tas gin yébítëh leegi, ɗi
tas ɗapaa yébítëh, ɗi tas gin
yakki ƀossa wúníh hawiɗ
ɗa, ɗi tas gin raƀƀi ƀossa
wúníh hawiɗ ɗa.
3 Ginna ƀéeƀ hanute
na gulii njaaliyohi misiga
homa' ri ra : buurra feey
fa fanuute a ri te yiikoh ya
líifrúté nafa yi wa, af biti
ƀëewë míníh doyloh neƀ. »
4 Mi keliilte un kola'te sun
won tih : « Ɗúhí gina, ɗon fa
henu heedi so' ra, toñeh ɗon
ay bakaare ti wa nen, loolla
na ac ɗa laƀ ɗon na.

5 Bakaaɗɗi caak caako níi
lahte sun, te Koope halay
pagaɗɗi ɓossi.
6 Yínlí rí iña paŋ ɗi ɓëewí
kayya ra, yínlí rí wë ana. Éfí
rí guluŋ líifíɗ, éfí rí hani luk
yee yeɗ ɗi ɓëewí kayya ra
ɗah ana, ɗon yeɗ ɗi han.
7 Tíkí rí coono, ɗon tík ɗí
súfúñ ti di húmú lahuu wa
neɓ a ndam, ndah ɗi húmú
won nufi tih : “So' mi buur.
So' mi jëtíɗ neh te mii mëssí
yúh luuy.”
8 Yii baa daa tah loolla
waayɗu ri ra ay keenee sun
fi waal yínë : jérí misikke,
luuy a yaaɓ ; ɗi tam níi
muuy. Koo-Yíkëe fë aattiya'
ri ra gaante doole. »
9 Buurra feey fa ñéerúu a
ri njaaliyoh a yin neɓ ra ay
looy, te wa ay hawoh biti wa
séen ɗúukëe biti gina tame.
10 Wa ay tíit níi wa caŋ, wa
wuloh af yee kat gina ra, wa
wone tih :
« Wëey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Wahtaa yíníi baa kut,
Babilon, ɗi fi gini gaana aat-
tiyuute haat ! »
11 Tígí daaha, yiikoh ya
feey fa na looyu na capituu
ɓal ndah ow lomlay iña na
yaayu wa ra :
12 tiiŋŋi úríssë, tiiŋŋi
hélíssë, jamaa ya a feme
ya ; píissí kofeella, cúuppë
a píissí suwaa ya ; kilikki
heeñce, barngalli kofeelte,
përëmmë, tiiŋŋa, iñi yu-
gusuu a luk caa', a la' yi
marbe ya ;
13 liiɓɓi kilikki heeñce,
laakkoloññá, cuuraayya a
iñi heeñlaa ya ɓéeɓ ; hanna,
dúuléennë, múnnë a bele ya
; fañnja a harra, pëníssë a
sareetta ; ñaamma a ɓëewë
habu ra ɓéeɓ, ow lomlay wa.
14 Ay wonu tih : « Iña na
yaakaar gina koon ra ɓéeɓ
sooyce teempe ɗaaha. Ɗi
ñakke alal mi a iñi wunni
ɓéeɓ te ri wocce oli wa ta'
! »
15 Yiikoh ya na húmú
yaayu te caakuu yin daaha
ra ay tíit níi wa caŋ, wa
wuloh af yee kat gina ra. Wa
ay looy wa capitoh
16 wone tih :
« Wëey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Ɗi fi gini gaana húmú ɓeka'
búuɓɓí yugusuu píisí
kofeelte, a cúup luum
cuy,
pokoh takkaay úrís, la'i na
miriñ, a feme,
17 wahtaa yíníi baa kut
alal mi yaa ɓéeɓ hente
dureet ! »
Ɓëewë në kúrú gaalli
gaanna kísí fë rë a ɓëewë
sayu ɓaaɓ homu filiɓ ra
ɓéeɓ, yee na légéyú filiɓ a
yee na légéyú kísí rë ɓéeɓ
cagute, wuluute
18 bee séenúu wë ɗúukëe
gina na tam ra, na fogu
wonu tih : « Gini teemma'
gini bee gaan lëhírëy kan !
»
19 Wa homute na túmú affi
wa feey, na looyu, na ca-
pituu, na fogu wonu tih :
« Wëey looli yaafi !
Looli yaafi kan taan !
Moo yíkëe yí gaalla kísí fë
caakuu yin gini gaana ee !
Wahtaa yíníi baa kut

gin hente dureet ! »
20 « Këlíi ɗon bíyëh ɗon
fa sun, yaha yah gini gaana
ra ! Bíyíi ɗon fi ƀëewí
Koope, bíyíi ɗon fi apootarra
a yonente ya, ndah Koope
daa aattiya' ri di iñi ƀossa
paŋ ri ɗon ra ! »
21 Tígí daaha, lahte
malaakii mitte, ƀeƀpe la'
gaan bette filiƀ kísí fë na
won tih : « Ɗee keena'
la'i bee filiƀ mulaa ra, ɗo
fi Babilon fi gini gaana fay
henee ɗaaha júmmúy, te ow
ii roo ollil ta'.
22 Un koraa yi na típ, un
yeekoh,
un kiis a un kúlúƀ,
ow wocce waa keloh ɗoo na
ta' ;
ƀëyí hereñce yugus yin
a di mín ɗíi hen ƀéeƀ,
ow wocce rii ot ɗoo na ta' ;
un kuɗ wocutee keloh ɗoo
na ta'.
23 Lampa wocce niiñ ɗoo na
ta' ;
yeekaa kílëek wocutee
keloh ɗoo na ta',
ndah yiikoh yu
daa húmú lukuu lah tii
ëldúnë,
te pagaɗɗi ƀonnu
kúrëelëhté heetta ƀéeƀ.
24 Ñif mi yonente ya,
yi ƀëewí Koope
a yi ƀëewë hawu feey fa ra
ƀéeƀ
keena' ya' yu. »

19

Alleeluyaa !

1 Filoon fi baaha, mi kelo-
hte uni ƀéyrëhté man un
dúukël i ow nen, kola' sun-
Koo na won tih :
« Alleeluyaa* !
Koope fi yen daa na sëmlë',
daa ri yeeliyoh ndam,
daa ri yeeliyoh doole !
2 Aattiya'i kaah !
Aattiya'i júƀpé !
Ɗi keente sun fi ƀelii tílëhí
gaana,
ƀelii tílëhí gaana na húmú
yah ƀëewë feey fa ra,
na húmú yah ƀëewë feey fa
a njaaliyoh yi ra ;
ɗi yíllíɗté súrgë yí,
yíllíɗté wë ñif mee ke wa
keen ɗa. »
3 Una tíkëetté won tih :
« Alleeluyaa !
Ɗúukíi gini gaana kolohte !
Ɗúukíi gini gaana tamu ra
kolohte faw ! »
4 Ɗaha yi sabay ana a ini-
illa (24) a mbínéeffí iniilla
yekute na jaamiyuu Koope
fa took ñaani nguur ka ra,
na wonu tih : « Ɗémíin !
Alleeluyaa ! »
5 Tígí daaha, un ɗofohte
ñaani nguur ka na won tih
:
« Njëeƀí Koope fi yen ɗon fi
súrgë yí ƀéeƀ ;
njëeƀí rí, ɗon fa neehu ri ra
!
Njëeƀí rí, baadoole neh ow
gaan neh ! »
6 Mi henil ɗeh, mi keli-
ilte un man un dúukël i
ow nen. Una man di na
laƀa' mboowaanna kísí fë
nen, man di na tiila' piilliŋ
nen, na won tih :
« Alleeluyaa !
Koo-Yíkëe fí yen fa mín ƀéeƀ
rë

* **19:1 19.1** Alleeluyaa wonaɗ ébrë. Iti fi daa ri : njëeƀí Yahwee.

cëgíɗté nguur ki !
7 Yen lahun sos-keeñ
yen bíyëh,
yen kañ ɗí
ndah kílëegí Har fa lahte
te ɓelaa caŋke na seh,
8 onute biti ɗi ɓekoh yéré,
ɓekoh yéré yí ɗíisúu píisí kofeelte,
ɗíisúu píisí na miriñ-miriñ,
ɗíisúu píis naa' peyeɓ, hente peseŋ. »
(Píisí kofeeli baa teeɓa' iñi júɓɓë pagu ɓëewí Koope ra.)
9 Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Bíníyé yii beh : lahute sos-keeñ ɓëewë gapu ñami kílëegí Har fa ra. » Ɗi tíkké won tih : « Unni yaa Unni Koope sah-sah ! »
10 Mi yeɗɗohte kotta ma na saañ jaamiyohi, ndaa ɗi won so' tih : « Bëyít ! Ngana paŋ ɗi ! So' mi súrgë ti ɗo a koy-yaayyee ke ro filiɓ ngémë nen, yee na seedeyu unni Yéesú rë. Fu waɗti jaamiyaa Koope kep, ndah iña seede Yéesú rë daa ɓaat yonente ya nuf. »

Ɓëe' yaagoh pënís fí naa'a ra

11 Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo kúnsëhté, pënís naa' feeñiyohte. Ɓëe' yaagoh ri ra wonuu Ɓëyí-mit-wëelíyëh a Kaah ; ɗi aattiya' júɓ, te júɓ daa tah ɗi na haa'.
12 Íllë na ñah ti kíi nen, afa ɓéeɓ baane-buur ! Tiyi daa ri yúh rí kut bíníyúté faana.
13 Ɗi ɓekohte paltii líiffé a ñif ; ɗi hínú : « Un Koope ».
14 Jammbaarra sun-Koo ɓekuute yéré yí ɗíisúu a píisí kofeelte, naa' peyeɓ hente peseŋ, yaaguute pënís naa', ñeyute tala.
15 Jépílí kaañce na ɗúh ɓúgë, jépílë nay laɓe ginna ra. Ɗi ay waa kúɗ kúrí híinté, ɗi lopot wa ti reseñi lopotuu ndoŋi neeɓi misigi Koope fa mín ɓéeɓ rë nen.
16 Yii bee daa bíníyú sun fi paltii a koti : « Buuri buurra a Yíkëe fë lukki gaan ɗa. »

17 Filoon fi baaha, mi otte malaaka caŋke na'a, ɓéyíɗté uni sun dëekké yakka na njuŋkaanu sun-Koo ra won wa tih : « Ëyí ɗon tee'a' ñami ndaje mi Koope !
18 Ëyí ɗon ñam bo' yi soldaarra, yi kélfë yí wë a yi buurra ; ëyí ɗon ñam bo' yi pëníssë a yi yíkëe yí wë, bo' yi ɓëewë ɓéeɓ : bi laha' afi a yi ñaamma, yi baadoole ya a yi ɓëewí gaanna ɓéeɓ. »

19 Mi henil ɗeh, mi otte raba, buurra feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay yejee ɓëe' yaagoh pënís fí naa'a a soldaarri ra haa'.
20 Tígí daaha, raba a yonentii paɗɗah fa habute. Yonentii paɗɗah fi baa daa paŋ kimtaana fíi raba, múuyɗí ɓëewë kúrú ñaasi raba faanni wa, na húmú jaamiyuu netli ra. Raba a yonentii paɗɗah fa betute filiɓ laahi gélë yéelíɗ.
21 Soldaarri wa ɓéeɓ hawute a jépílë ɗúh ɓúk ɓëe' yaagoh pënís fí naa'a ra, yakka ɓéeɓ ñamute bo' yi wa níi beniyute.

20

Kíillí júnní (1.000) yí nguur ka

1 Filoon fi baaha, mi otte
malaaka kola'te sun na cép
feey. Ɗi hampe céebíi
ngaara mi nuŋa a níh tiiŋki
gúussé ya'i.
2 Ɗi hampe niŋkinaŋka
fa, goŋ fee kíilë, tuumaloha
daa Seytaane ra, pokalsa'te
ri yuliɗte ri kíil júnní fíi
(1.000).
3 Malaakaa bette ri ngaara
ma, kúnté rí, téycé a céebí,
leewte sun nda ri ɓanti bet
heetta níi kíillí júnní (1.000)
yë mit. Bín fë rëe, ɗi pëkísú
yeɗɗu yutuuɗ.
4 Filoon fi baaha, mi otte
i ñaan nguur. Ɓëewë tooku
na ra onute sañ-sañ aattiya'.
Mi otte coonaa yi ɓëewë
húmú hawu húl di yee húmú
seedeyuu wa Yéesú rë, a
di yee na húmú waariyuu
wa Unni Koope ra. Daa
wa ɓëewë húmú jaamiyuuy
raba a netli ra, ɓëewë húmú
kúrúy ñaasi raba púkkí wë
mbée ya' yi wa ra. Ɓëewí
yaa daa nimilu na pesu,
tookute a Kiristaa nguur ka,
na suu kíil júnní (1.000) fíi.
5 Yaa daa ɓëewë ɗéɓúu
koloh ɓúudé rë. Ɓëewí
kayya húlú rë nék ii koloh
dee níi kíil júnní (1.000) fíi.
6 Lahute sos-keeñ ɓëewë
ɗéɓúu koloh ɓúudé yaa ra
! Wa ɓëewí Koope te húlë'í
ana fa mínléh wë dara.
Daa wa nay hene seeyoh yi
Koope a Kiristaa, wani Kiris-
taa hom nguur ka yuliɗ ɗi
kíil júnní (1.000) fíi.

Daani Seytaane

7 Kíillí júnní (1.000) yë gét
ɗëe, Seytaane ay yeɗɗu ɗúh
ngaara mi nuŋa,
8 ɗi saañ nofee heetta
ginna ɓéeɓ, ginna na wonuu
Gok a Magok ra. Ɗi négírë'
wë wa caak níi ti peppi feey
fa kísí nen, wa saañ haa'.
9 Wa hasluute filiɓ gina
ɓéeɓ, wa gíiwúté tígë homu
ɓëewí Koope ra, gina faha'
Koope ra, ndaa lahte kíi kí
kola' sun-Koo, muuyilte wa.
10 Te Seytaanaa nofa' wa
ra betute laahi gélë, tígë
hom raba a yonentii paɗɗah
fa ra. Wa ay home daaha
wa pítípée misik kíi kë, na'
a elek níi kiri fi kirih.

Bis-këem

11 Filoon fi baaha, mi otte
ñaan-nguur naa' gaan, a
ɓëe' took sun ɗa. Feey fa a
sun-Koo yípútée hegoh, wu-
luute ri, te ow ollilay wa.
12 Mi henil ɗeh, mi ot
ɓëewí gaanna a baadoole
ya húlú rë ɓéeɓ cagute
fíi ñaana, lahte téeré yí
kúnsúté. Lahaatte téerí
kúnsúté kay, daa ri téerëe
bíníyú tii yi ɓëewë nay haale
pesa na ɗúméh rë. Ɓëewë
húlú rë aattiyuu di iña pagu
wa ra ti ɗee bíníyúu rí téeré
yí yaa ra nen.
13 Kísí fë hokke ɓúudé yë
filiɓ fi, kúl kë a gin ɓëewë
húlú rë kúrúté yi wa ɓal, ow
fi ow waa na ɓéeɓ aattiyuu
iña paŋ ɗi ra.
14 Tígí daaha, kúl kë a gin
ɓëewë húlú rë betute filiɓ
laahi kíi kë. Laahi baaha
nék daa húlë'í ana fa.

15 Ɓëyí tiyi homay téerëe bíníyú tii yi ɓëewë nay haale pesa na ɗúméh rë ɓéeɓ betute filiɓ laahi kíi kë.

21

Ëldúnë fi hasa

1 Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa ɗéɓ ɗë a sun-Koo fa ɗéɓ ɗë sooyce, kísí fë múkké në ɓal.

2 Mi hen ɗeh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Ɗi man kílëegë yugusoh níi wunte baa saañ téebílëhí yaali ra nen.

3 Mi kelohte un ɓéyrëhté sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Ëlí kan ! Koope dék filiɓ fi ɓëewë leegi ! Ɗi ay déké a ɓëewë, wa hen ɓëewí. Ɗi fi Koope ay déké waa na, ɗi hen Koope fi wa.

4 Ɗi ay moos muun ma íllí wë ɓéeɓ : húl wocce, luuy ɗúmpé ; hawoh wocce, misik ɗúmpé. Iña ɗéɓ ɗë ɓéeɓ ɗúmpé ! »

5 Tígí daaha, ɓëe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña ɓéeɓ hente has. » Ɗi antee tík won so' tih : « Bíníyé yii bah, ndah unni yaa wëerté te wa kaah. »

6 Ɗi tíkílté won so' tih : « Iña ɓéeɓ paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi Omegaa*, daa mi dalaana daa mi lúsëenë. Ɓëyí fí sifira' han, may rii on ɗi han di culi mulaa na ona' pesa na ɗúméh rë, te mi sehay na yin.

7 Ɓëewë nay ɓage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa, wa hen koyyi so'.

8 Neehoh ya nék, yee gémúy Yéesú rë, pagoh yi iñi ɓossa, bëemëh yí ɓëewë, yee na pagu yii tappe njaaliyoh ɓéeɓ ɗë, luunna, ɓëy yúullë a feloh ya ɓéeɓ ay míllée laahi gélë daa húlë'í ana fa ra. »

Yerusalem fi hasa

9 Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu guluŋŋi paana ya líif a loolli paana ya míllë' rë acce won so' tih : « Aye mi teeɓ ɗo kílëegë, kílëegí Har fa. »

10 Ruuh-Peseŋ haalte so', malaakaa kúɗté së' jibi daŋi utte, teeɓpe so' gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rë.

11 Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; ɗi heleŋ ti pilaatu nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen.

12 Ɗi wërúté a míirí udi laha' íl sabboo a íl ana yi malaaka sabboo a malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi íllë bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi ɓëy Israyel.

13 Íllë ɗúhrúu ɗeh míirë : íl éeyë hompe waal púlëen na', íl éeyë hompe waal yuuŋ, íl éeyë hompe waal haalaan na', íl éeyë hompe waal feey-feey.

14 Míirí gina tíkëh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi

* **21:6 21.6** *Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* : Alfaa daa koy una ɗéɓ di gerek ra, omegaa daa míllë'.

apootarri sabboo a apootarri
ana yi Har fa daa bíníyú në.
15 Malaakaa na won soo na
ra hampe duuď úrís, bi ay
natuu gina, míirë a íllë.
16 Gina koñ-kaare, utaa
fa a hagaa ka daa teyu.
Malaakaa yampe na nat gina
a duuda : utaa fa hente
estaat† júnní sabboo a estaat
júnní ana (12.000), hagaa ka
ďaaha, cagaa ka ďaaha ƀal.
17 Ďi ƀeyaatte duuda natte
míirë ƀal : utaa ka hente
suŋ tíméer a suŋ sabay iniil
a suŋ iniil (144). Ďi nata'
ďaaha ti di na nata' ow nen.
18 Míirí gina taƀahuu a
jamaa, gina taƀahuu a úrís
kah-kah, heleŋ ti pilaatu
nen.
19 Yii hente la'i wunte te
kofeelte rek daa wunaaluu
ílíyyë yípëh míirí gina ra :
bee ďéƀ ďë jamaa hilil ; ana
fa man sun-Koo nen, wonuu
safiir ; éeyë fë hilil, wonuu
kalseduwaan ; iniil fa hilil na
tak, wonuu émërëet ;
20 iip fa luum, wonuu sar-
donikse ; pëenë fë luum
cuy, wonuu sarduwaan ;
paana fa mbaasaan ti tutaaƀ
nen, wonuu kirisolit ; peeye
fa hilili tappe búlëh ti kísí
nen, wonuu béríl ; payniil
fa mbaasaan ti tutaaƀ nen,
wonuu topaas ; sabboo fa
hilil, wonuu kirisoparaas ;
sabboo a yínë fë búlëh,
wonuu yasente ; sabboo a
ana fa luum luumaď feey
tagu, wonuu ametiste‡.
21 Íllí sabboo a ana ya,
wa i koy suumi. Íl fí íl
ƀéeƀ yugusuu koy suumi
yínë kut. Këemí gina nék
yugusuu úrís kah-kah, heleŋ
ti pilaatu nen.
22 Mi olay Faam Koope
gina nék, ndah ďi fi Koo-
Yíkëe daa ri Faam fa, Koope
fa mín ƀéeƀ rë, ƀani Har fa.
23 Gina sohlaay na' sohlaay
céyín niiñlaa, ndah ndami
Koope daa na niiñil ri te Har
fa daa lampaa.
24 Heetta ay tílée niiñi, te
buurra feey fa ay kúď ndami
wa gina.
25 Íllí gina ay wërsée
wërsëe bisa ƀéeƀ, wa ii
lukki wodlu wodlo sah ndah
elek wocce.
26 Ndami heetta a alal mi
wa ay kúrú daaha.
27 Yin ii haal gini bah :
yii sobete neh, ƀëyí na paŋ
yin ƀos neh, ƀëyí na fel neh.
Ďëewë nay naa haale ra daa
wa yee tii yi wa hom téerëe
bíníyú tii yi ƀëewë nay haale
pesa na ďúméh rë, daa ri
téeríi Har fa.

22

1 Filoon fi baaha,
malaakaa teeƀpe so' laahi
mulaa na ona' pesa na
ďúméh rë, bi hente heleŋ
ti pilaatu nen, kola' ñaani
Nguur ki Koope a Har fa,
2 na hút këemí gina. Han-
ndal ki salli laaha, tal kilka
na ona' pesa na ďúméh rë
hompe na, bee na límë' waal
sabboo a waal ana kíilë rë,

† **21:16 21.16** *estaat* : Ďi húmú nataa. Estaat yínë waďti hena ganjarma jaak tíméer ana (200). ‡ **21:20 21.20** Kúlëerrí la' ya bíníyú dee ra, fun oluu wa ďeeha, ndaa ďee man la' ya ra tasa'te lan af.

lahaa céyín ɓéeɓ ɗi lah koy
ra. Saaffa daa na pay heetta.
3 Alkoh wocce, ñaani
Nguur ki Koope a Har fa
ay home filiɓ gina, súrgë yë
jaamiyee ri.
4 Wa ay ot kanama, te tiyi
ay bíníyú púkkí wë.
5 Elek wocce, wa ii sohliil
lampii nay waa niiñle,
sohluuy na'a, ndah Koo-
Yíkëe ay waa niiñil, wa hom
nguur ka faw.

Nimili Yéesú

6 Filoon fi baaha,
malaakaa won so' tih : «
Unni yaa wëerté te wa
kaah. Koo-Yíkëe fë në soɗ
yonente ya Ruuhi ra daa wol
malaakii teeɓi súrgë yí yee
na saañ lahe te wulay wulay
ra. »
7 Yéesú won tih : « Síkíríi
! So' may nimil te ii maañ
! Lahute sos-keeñ ɓëewë
helu nuf unnee ke Koope
filiɓ téeríi bee ra ! »
8 So' mi Saŋ, mi kelohte
te mi otte iñyaaha. Filoon
fi bee kela' mi wa mi otte
wa ra nék, mi yeɗɗohte kotti
malaakaa teeɓ so' wa ra, ma
na saañ jaamiyohi,
9 ndaa ɗi won so' tih : «
Bëyít ! Ngana paŋ ɗi ! So'
mi súrgë ti ɗo a koy-yaayyu
yonente ya, a ɓëyí fí helte
nuf unna filiɓ téeríi bee ra
nen. Fu waɗti jaamiyaa
Koope kep ! »
10 Malaakaa ɓaatte won
tih : « Ngana ɗap yin un-
nee ke Koope filiɓ téeríi beh,
ndah wahtii wa ee saañ lahe
ra.
11 Ɓëyí ɓosse haba paŋ yin
ɓos ; ɓëyí sobete homaa a
sobii ; ɓëyí júɓpé haba paŋ
yin júɓ ; ɓëyí selate, súhë në.
»
12 Yéesú won tígí daaha tih
: « Síkíríi ! So' may nimil
te ii maañ, mi yíníl ow fi ow
ɓéeɓ yee légéy rí rë.
13 Daa mi Alfaa daa mi
Omegaa*, daa mi ɗéɓ daa mi
míllë', daa mi dalaana daa
mi lúsëenë.
14 Lahute sos-keeñ ɓëewë
na hosu búuɓɓí wë rë, wa
ay mín ñam na koy kilka na
ona' pesa na ɗúméh rë, wa
ñeya' íllë, wa haal filiɓ gina.
15 Ɓëewí ɓossa nék : wa fi
luunna, ɓëewë na njaaliyuu
ra, yee na bëemú ow ra, ɓëy
yúullë a ɓëewë fahuu fel te
dékúu në rë homun ëssín.
16 « So' mi Yéesú, daa mi
wol malaakii so' teeɓi ɗon fi
ɓëy ílí janaa iñyeh : So' mi
sédí Dawit, te daa mi hula na
niiñ hagaɗ ɗa. »
17 Ruuh-Peseŋ a kílëegí
Har fa wonu tih : « Aye ! »
Ɓëyí fí keloh uni baa rek
wona : « Aye ! »
Ɓëyí fí sifiroh aya !
Ɓëyí fí faha' na mulaa na
ona' pesa na ɗúméh
rë meeluy na dara !
18 So' mi Saŋ, mi won a
ɗon, ɗon fi ɓëewë keluu
Unni Koope filiɓ téeríi bee
ra ɓéeɓ në : ɓëyí fí ɓaat na
yin, Koope ay rii ɓaat loolla
wonu filiɓ ra.
19 Te ɓëyí nís në yin, Koope
ay rii nísíɗ wodi di koyyi
kilka na ona' pesa na ɗúméh

* **22:13 22.13** *Daa mi Alfaa daa mi Omegaa* : Alfaa daa koy una ɗéɓ di gerek ra, omegaa daa míllë'.

rë, nísíď dí tígí di gini selaa
na wonuu filiƀ téeríi bee ra.
20 Ɓëe' won biti iñyaa
ƀéeƀ kaah ra won tih : «
Mantee : So' may nimil te ii
maañ ! »

Ɗémíin ! Aye Yéesú-Yíkëe !

21 Yéesú-Yíkëe líhë rën
ƀéeƀ mal !